2.

IOANNIS FERNELII AMBIANI, THERAPEVTICES VNIVERSALIS, SEV MEDENDI RATIONIS, Libri septem.

Quam totius medicinæ tertiam fecit partem, ad praxim perutilem & necessariam.

ACCESSIT EIVSDEM AVCTORIS Febrium curandarum methodus generalis.

Et de Luis Venereæ curatione perfectissima liber.

Adhæc consilium Epileptico præscriptum.

HANOVIÆ,
Impensis heredum Claudii Marnii.
MDCX.
Cum privilegio Sac. Cæsareæ Maiestatis.

Stillantem è Phœbi panacæam vertice monstrat,
Ægrotis medicam tradere doctus opem.

H. Sur.

IOAN. FERNELII AMBIANI, THERAPEVTICES VNIuerſalis, ſeu medendi rationis, libri ſeptem.

PRÆFATIO IN LIBRVM PRIMVM.

Naturæ legibus eſſe medicinæ leges conſentaneas.

VNIVERSA illa mundi natura, omnia continens atq; per ſingula meabilis, vt ſolis & lunæ reliquorumq; ſyderum curſus & conuerſiones, temporumq; vices & tempeſtatum commutationes atq; Oceani æſtus reciprocationesq; moderatur: ita & hanc rerũ immenſitatem ordine certo & conſtantia regit immutabili. Nec verò tam ſapienter & vniuerſa gubernare & ſingula fouere poſſet, niſi diuina quadam mente architectatrice & conſeruatrice vteretur: quæ conſilio & recta ratione omnia prudenter adminiſtret & prouidenter tueatur. Hæc autem ipſius ratio, lex eſt naturæ: ſumma quippe vis inſita in natura, qua adminiſtrantur omnia atque exiſtunt & conſeruantur ſingula: ceu imperium quoddam cui cuncta pareant & ſine quo nec rerum natura nec mundus ipſe conſiſtat. Atque hæc quidem lex vnà cum mundo nata, è ſumma eſt mente Deiq; numine profecta. Nam, vt inquit Plato, quum Deorum ſator mundum naturamque conderet, huic ſimul leges fatales indixit. Iam verò quicquid aut animantium aut ſtirpium aut metallorum genere continetur, inferiore hac mundi regione comprehenſum, id peculiari quoque quadam natura (quæ ſua eſt rei cuiusque) conſtat, quæ quod genuit, tuetur & regit. Hæc rurſum peculiaris cuiuſque natura, propria lege eaque ſtabili & rata ducitur, qua actiones omnes perficit, illaque tota eſt obediens & ſubiecta vniuerſæ naturæ, eiusque propria lex ſummæ legi: vt omnia vna quaſi conſenſione & ſympathia iuſſis ſupremæ legis obtemperent. Itaque quicquid habet naturæ imperium, id perpetua conſtantia rectaque ratione & conuenienti lege ſuſtinetur. Hæc ſi ad noſtram medicamq; contemplationem referemus, quicquid in homine præter cognitionem & voluntatis arbitrium ineſt, id omne adminiſtratur naturæ legibus. Ad huius autem ſimilitudinem effictum ſimulachrum quoddam eſt medicina, quę naturę legem ſemper intuens in eamq; defixa, ad ipſius imitationem, ſtudium & opus omne dirigit, vt homini firmam minimeq; morbis obnoxiam valetudinem conſeruet & tueatur, lapſam verò & affectam erigat & in integrum reſtituat, vitamque ipſam ſaluam & incolumem quàm poteſt fieri longiſſimè producat. Illa quidẽ nata aut potius æterna, hæc verò ſcripta naturæ lex eſt: illa archetypus & primariũ exemplar, hæc ſolida & expreſſa quædam eſt eius effigies. Has nulla vis humana, nulla regionum locorúmve mutatio, nulla temporum decurſio peruertit: ſed inuiolatæ, ſtabiles & omni ſeculorum æternitate immutabiles & perpetuæ manent. His vel inuiti (quia mors omnibus communis) colla ſubmittunt, qui omniũ gentium

Vniuerſi atq; microcoſmi eaſdem eſſe leges.

Medicina ad naturæ imitationem efficta.

populos sibi subiicere & legibus astringere contendunt. His imperatores summiq; reges parent, aut certè non impunè refragantur. Hæ legum omnium præstantissimæ, omnium gentium peræquè communes prorsus necessariæ & immutabiles. Quum igitur sit tanta earum necessitas, tanta præstantia, enitendum omnino vt integræ, purę & castę hauriantur è saluberrimis & purissimis naturę fontibus: non eæ quidem arctę & rigidæ, sed blandæ ac mites, quæ morbis grauiter afflictos erigant, recreent & reficiant: eos verò qui earum ope medicinam sint facturi, magna dignitatis commendatione apud omnes extollant, fiantque tandem suasori honorificæ, morigero & obtemperanti frugiferæ, toti denique humano generi salutares.

Medici officium, & quæ artis præstantia. CAP. I.

MEDICI munus atq; officium est curare apposite ad sanandum. Non enim semper ægrotum sanitati restituit. Appositè autem curat qui citò, tutò & iucundè remedia confert. Medicus porrò remedia confert, non solùm vt naturæ minister, sed interdum vt adiutor, interdum etiam vt opifex primarius. Est enim in plerisque ars natura præstantior: vt quæ non solùm naturam imitatur, sed & modò adiuuat, modò etiam superat, ac sæpe medendo plus quàm natura gerit. *Plus interdũ medicus quã natura præstat.* Etenim humanæ vitæ moderatrix natura, cuncta quàm optimè potest administrat, idq; assiduè molitur, vt corpus in extremam vsque vitæ periodum integra, aut quam saltem ortu accepit, sanitate conseruet: & si qua id fortè extrinsecus iniuria lacessitur, eam pro viribus propulset. Quæcunque autem vel tuenda sanitate vel morbis profligandis rectè illa gerit, imitatur consilioq; dirigit medicina, vnam sanitatem scopum agendorum sibi proponens. Nonnunquam & morbi pertinacia impeditæ vel imbecillitate laboranti naturæ, adiutrix medicina fert opem, & manca inchoataq; munera explet ac perficit, diuturnosq; morbos plerumque breuiores facit. Quinetiam naturam interdum ea superat. Siquidem luxatos artus reponit, vulnerisq; disiuncta labra adducit, & in aliis non paucis præcipuam curationis partem administrat, quam minimè natura aggredi potest. Quorsum quæso constituta hæc esset tot tantisque maiorum vigiliis, nisi maius quiddam & excellentius quàm natura præstaret? Vt fabrica in auro, quæ naturalis est materia, opera magnifica & eximia insculpit superiora naturæ viribus, & architectura ex lignis & lapidibus ædes templaq; extruit, quę architectari natura nunquam possit: sic & medicina nonnulla maiora, interdum & pręstantiora gerit, quàm natura queat efficere. Nimirum quòd natura instinctu solo, medicina verò rerum ducatur cognitione ac intelligentia. Quum igitur omniũ quę mundus habet medicina perspectas vires teneat, internoscatque salutaria à pestiferis, hęc quidem longè pręuidet & declinat, illa cõquiritur & inquirit, & ita tempestiuè adhibet, vt suis viribus exitiales alioqui morbos leniat faciatq; salutares, quos sola natura nunquam euicerit. Iam verò medicinę scopus sanitas est. *Propositum medicinæ.* Hanc violatam restituit sanatio, quę modò natura ac sponte modò arte fit. Leuiores morbos sola natura plerumque sanat, idque per se nullo artis subsidio: grauiores sępius arte indigent, quos non ipsa per se, sed adhibita curatione sanat: nam quę arte fit sanatio, non nisi curatione perficitur. *Curatio quid.* Est autem curatio, recta atque conueniens remediorum vsurpatio. Remedia dicimus quæcunque corporis affectum pręter naturam depellunt. Horum autem recta & conueniens est vsurpatio, quum idonea quantitate & modo rationeque congrua adhibentur, atque in his curatio omnis consistit. *Tria quibus medicina cõstituitur.* Tria igitur sunt quibus ars tota medendi cõstituitur: remedii genus, quantitas & vtendi ratio: quæ hoc libro accuratè persequi consilium est. Remedii genus vt planiùs cognosci percipiq; possit, discernendum vnúmve an multa esse oporteat. Si vnum, simplexne an compositum: si multa, simúlne omnia, an sigillatim, & quo quæque ordine afferenda sint. Atq; hæc recta censenda est methodus. Quantitas rectè designabitur, si constet quàm validum remedium, quo gradu recessus à mediocri, quo pondere, quoties & quandiu exhibendum sit. *Vtendi ratio.* Vtendi ratio explicat per quæ loca abigendus morbus est, cui sedi, adhibenda.

adhibenda

adhibenda remedia, qua forma, quo morbi tempore, quáve hora. Hæc igitur omnia nosse oportet, vt conueniens fiat remediorum vsurpatio. Quum enim remedium conuenienti & quantitate & ratione adhibetur, arte curatio succedit.

De remedii inuentione. CAP. II.

MORBVS omnis contrariis profligandus: contraria enim sunt morborum remedia. Remedium est quod morbum depellit: quicquid autem morbum depellit, id illi vim infert: quod vim infert, contrarium est: omni ratione igitur remedium morbo contrarium esse necesse est, omnémque morbi depulsionem atque curationem contrariis perfici. Contraria multifariam dicuntur. Quæ non in qualitate solùm, verumetiam in quãtitate, in numero, in situ, in figura, in omni denique genere plurimùm distant, vt calidum & frigidum, humidum & siccum, durum & molle, crassum & tenue, atque etiam magnum & paruum, multum & paucum, altum & depressum contraria sunt, quæ propriè nuncupantur aduersa. Alia contraria sunt quæ priuantia appellantur, vt plenum & inane, integrum & corruptum, continuum & solutũ. Quæcunq; autem remedia contraria morbos remouere & valetudinem restituere possunt, in hæc tria genera retulerunt medicorum celeberrimi, quæ sunt medicamentum, chirurgia, diæta. Chirurgiam in aliud tractandi tempus reiecimus, medicamentorum aliměrorumq; vires hic traditur. Quæ morbis aduersa dicuntur, non in mediocritate quadã consistunt, sed ab hac in oppositum diuertũt. Quod enim mediocre est in medio extremorum positum, nunquam ad mediocritatem id traducet, quod vel extremum iam est, vel in extremum deuergit. Nam quum illa vel permistione vel contactu congrediuntur, mutua actione sese obtundunt, suasque vires remittunt, ac neutrum omnino in alterius naturam, sed in medium quiddã facessit. Itaq; quod frigidum est, nõ temperatis, sed calidis dũtaxat in temperiem reuocatur: quemadmodum quod tortuosum est, nisi in aduersum crebrò retorqueatur, rectum vix euadet. Hoc autem in priuantibus multo euidentius existit, inter quę quoniam medium nihil intercedit, non nisi contrariis curationem perficiunt. Rara igitur cõstansq; manet curandi lex per contraria. Arbitrantur pleriq; medendi summam legem euerti, dum morbos quosdam audiunt remediis depelli similibus. At eiusmodi omnia morbo licet similia sint, eius tamen causæ primùm ac per se aduersantur, morbo autem ex accidenti: huncq; tollunt non per se, sed sublata eius causa. Sic rheumbarbarum quamuis calidum febrem soluit, dum ipsius materiam expurgat. Et lassitudinem exercitatio lenit, quòd humorem per musculos effusum discutiat. Et vomitione sedat vomitio, quæ proritantem humorem excutiat. Et dysenteriam purgatio leuat, noxia materia eius efficiente causa detracta. Ad eundem propè modum frigidæ larga perfusio conuulsionem (vt est apud Hippocratem) soluere putatur. Cæterùm non eiusmodi remedia hîc scrutamur, sed quæ primùm ac per se affectum summoueant. Sunt autem eiusmodi omnia curando affectui verè contraria. Itaq; quum suum cuiq; morbo contrarium sit remedium, eadémque sit contrariorum doctrina, quot certè morborum, tot & remediorum genera sunt constituenda. Vt igitur aliàs vnicus morbus est, isq; aut simplex aut compositus: aliàs multi existunt modò impliciti modò disiuncti: ita sanè & remedium aut vnum est, idque vel simplex vel compositum, aut multa existunt vel disiuncta vel implicita. Hæc summa remediorum genera ex vno simplicique fluxerunt. Nam vt vnum multis, ita simplex composito prius existit. Quocirca vt ea rectè constituantur, simplicia ẽnumeranda sunt, & inprimis inuestigandi colligendiq; simplices omnes affectus præter naturam, quicunq; vel in corpore vel in humoribus aliisve contentis subsistunt. Partis quidem similaris vitia & simplices affectus contra naturam sunt, intemperies calida aut frigida, humida aut sicca. Ad hæc substantiæ laxitas & mollitudo: deinde corruptio atq; putredo. Eadem vitia in humoribus quoq; atq; in cæteris contentis insunt, maximè verò intemperies & corruptio. Præter hæc quoq; immodica exuperantia, qualis in plethora, turbulẽta agitatio atq; defluxio, crassities atq; tenuitas, durities & mollities, len-

Contrariis morbus omnis abigendus.

φαρμακευτικὴ, χειρουργικὴ & διαιτητικὴ, partes medicinæ, quòd medicina, manu, & victu morbos depellant.

Morbos quosdam similibus abigi, quomodo accipiẽdum.

Aph. 25 lib. 5.

Partis similaris morbi.

Organici morbi.

tor seu tenacitas & acrimonia. Hæc enim quoties à naturę modo longiùs absunt, vitiosa & præter naturam censeri debent. Instrumentorum verò vitia, quæ quidem medicamentis emendari possunt, numerari solent: meatuum læuitas & asperitas, angustia seu coarctatio, & amplitudo seu dilatatio, densitas & raritas, occlusio & apertio. Nam cætera quæ vel in figura vel in numero vel in magnitudine fieri traduntur, aut ex enumeratis humorum vitiis obtigerunt, aut certè chirurgiam expostulant, quemadmodum & continui solutio affectus partis vtriusq; communis. Quare non alii simplices & primi affectus præter naturam consistũt in nobis, quorum sit per medicamenta curatio. Iam verò si his aduersas medicamentorum vires perscrutemur, ita quidem in medendi arte omnia inter se collata è regione respondere videbuntur, vt quot affectus contra naturam simplices, totidem existant & medicamentorum facultates, parq; sit affectuum atq; remediorum numerus. Quod & alia diuidendi ratione certiùs aliquando demonstrabitur. Itaq; intemperiei calidæ contrauenit & opponitur medicamentũ refrigerans, frigidæ calfaciens, humidæ exiccans, siccæ humectans. Humorum exagitationi sedans & reprimens: defluxioni tum inhibens tum repellens. Exuperantiæ aduersatur vacuans per vomitũ, aluum, vterum, per vrinas & sudores & quod per nares aut partem aliam attrahit: & quod per cutem resoluit digeritq;: crassitiei τὸ λεπτυντικὸν attenuans: tenuitati τὸ παχυντικὸν incrassans: duritiei τὸ μαλακτικὸν emolliens: mollitiei τὸ σκληρυντικὸν indurans: lentori τὸ ῥυπτικὸν καὶ τμητικὸν detergẽs & expurgans. Acrimoniæ τὸ ὑδατῶδες ἐμπλαστικὸν illinens & glutinosum frigidũ. Partiũ laxitati τὸ συνταλτικὸν contendens & corroborans. Corruptioni quod hanc inhibet alexiterium & alexipharmacum: putredini concoquens, suppurans & expurgans: quibus contraria sunt venenatum, corrumpens & septicum. Meatuum læuitati repugnat τραχῦνον exasperans, asperitati λεαῖνον læuigans. Angustiæ dilatans, dilationi coangustans seu adstringens: densitati ἀραιωτικὸν rarefaciens: raritati πυκνωτικὸν densans: occlusioni ἀναστομωτικὸν aperiens: apertioni ἐμφρακτικὸν occludens. Continui solutioni & agglutinans & sarcoticum & epuloticum: his autem contraria sunt exulcerans, exedens, causticum & escharoticum. Omnes igitur simplices tum affectus præter naturam tum medicamentorum facultates summatim percensuisse videor. Hæc generalis est remediorum pro affectuum varietate inueniendorum ratio atq; indicatio summa, è qua medicamentorum omnium tam simplicium quàm compositorum vires peti debent.

Cuiq; morbo suum oppositum remedium.

Simplicis affectus, simplex curatio. CAP. III.

SIMPLEX affectus, simplici remedio, compositus composito propellendus. Qualis enim morbi, talis est & contrarii remedii conditio. Vt enim affectus alius simplex est, alius compositus vel implicitus: ita contrarium remedium aliàs simplex aliàs compositum aut ex variis implicitum fit oportet. Itaque simplicis affectus simplicissima est per contrariũ curatio. Cui perspecta cognitaq; sit morbi natura, facilè sit nulla adhuc arte, sed communi quadam animi notione contrarium ipsi curando remedium opponere. Nam si vel corpus vel humor aliúdve contentum calidius euasit, cuius efficiens causa esse desierit, solis refrigerãtibus ad mediocre temperatumq; remigrabit: si verò frigidius, solis calfacientibus, si humidius siccantibus, si siccius humectãtibus: si quid deniq; humoris copia turget vacuantibus, si quid inanitum est, replentibus. Eademque ratione in cæteris, omnem exuperantiam contraria depellit exuperantia. At verò inter simplices illas & primas cæterarum quasi effectrices, quæ calida est intemperies pari tempore atq; frigida discutitur. Licet enim caloris quàm frigoris maior sit efficacitas, illi tamẽ patientis corporis repugnãtia magis obsistit: agenti frigori vt minus efficaci, ita & repugnantia minor occurrit, quò fit vt pari illa tempore suas efficientias exerceant affectusque compleant. At nihilominus tutior est ac mitior calidorum quàm frigidorum vsus. Nam frigida dum calorem præter naturam expugnare contendunt, insito pariter negotium facessunt: calida verò dum frigus

Calidorum auxiliorum quàm frigidorum vsus tutior.

frigus propulsant, insitum pariter calorem exuscitant atq; fouent. Sed & insitus corporis calor aduentitio quasi auxiliarius opitulatur, vt faciliùs ac mitiùs externum frigus excludat. Itaque frigida intemperies tutiùs ac mitiùs quàm calida tollitur. Id verò de recente ac leui audiendum. Nam inueterata atque consummata frigida intemperies ægriùs multo quàm calida cedit remediis, quemadmodum extrema senectus insito calore destituta ac morti iam proxima, minus medicabilis est quàm hectica febris. Sicca quoq; intemperies tardiùs omnino ac difficiliùs eximitur quàm humida. Si obscurior morbi species nondum tibi penitus cognita perspectaq; est, huic ne properes remedia adhibere: sed rem totam naturæ committito. Natura enim proba ratione viuendi adiuta & innixa, aut morbum profligabit, aut patefaciet & foras proferet. Incerta quippe medicatio & irrita, non nisi dispendio decernitur. Si quid fortè experiri cogeris, lene id esto, ne fiat in re ancipiti iactura grauis. Hæc quidem de affectu simplici ac solitario, cui nec causa nec graue vllum symptoma assistit. Nunc de affectu quem sua adhuc causa fouet ac continet.

Quando curationem naturæ committere oportet.

De methodica & legitima curatione. CAP. IIII.

CAVSA omnis prius quàm affectus methodo recta excindi & summoueri debet. Causa enim persistente affectus manet, nec penitus euelli potest. Quòd si adnitaris, quantum huius demes, tantùdem assidua & continens causa (nunquam enim naturalis quum sit, ociosa manet) proferet: atque licet affectus interdum leuior euadat, minimè tamen eius succedit perfecta curatio. Quum recens affectus nulla adhuc firma stabilique constitutione inhæresicit, totus quidem sublata causa plerunq; disperditur: at quum pars quædam eius genita iam est, pars quasi ortu nouo continenter additur, tum causæ sublatio affectum non eximit. Quocirca causa primùm, genitus dein affectus summouendus: ita enim radicitùs extirpabitur, nihil vt deinceps eius repullulet. Ergo & quum longior quædam continuatio seriesque causarum existit, in qua alia ex alia nasci & existere, & omnes inter se aptæ connexæque videbuntur, suo quæq; ordine demenda erit, ab ea curationis ducto exordio, quæ ortu prima, inuestigatione verò postrema fuerit inuenta. Ab hac sensim ordinatimque ad cæteras, postremoq; ad morbum progressus fiet, suo cuique obiecto contrario. Hæc non iam simplex, sed methodica curatio est, quæ non solis remediis, sed via vtendique ratione completur. Hac vna maximè herbariis atque pharmacopœis, quibus etiam cognita est remediorum materia, medicus est præstantior. Esto exempli causa, imputi eiusque calidioris alimenti vsu longo & immodico chylus acrior factus, qui dein necessitate & alterius penuria raptus in iecur, bilem multam vitiososq; humores proferat, quorum postea sit in venis facilis corruptio ac putredo, quam proximè febris sequatur suis comitata symptomatis. Constat sanè neq; febrem neque eius symptomata sedari posse nisi vacuata putredine. Hanc verò frustra purgari, nisi quæ hanc gignit humorum colluuies emendetur: hanc emendari non posse quandiu chylus impurus è ventriculo affluet & impurius calidiusque alimentum suppeditabitur. Itaque nisi vrgentius quidpiam interpellet, primùm prohibendæ sunt euidentes causæ quæcunque impurum chylum ingenerant, mox expurgãda impura omnis colluuies quę putredinis est materia, ac demum quæ his ex causis orta est humorum putredo vacuanda: ad postremum si quid caloris alieni vel in humoribus vel in ipsis partibus derelictũ sit, extinguendum. Quendã rursum statuamus molesta cerebri destillatione vrgeri, quæ ex immodico excrementorum prouentu sit orta: hic verò ex frigida humidaque cerebri intemperie, quam vel alimentorum refrigerantium vsus, vel gelidi cœli occursus pepererit: constat ipso statim initio tum immutata victus ratione tum aliis quibuscunque remediis corrigendam cerebri frigidam intemperiem, mox eximendum omnem excrementorum prouentum: sic demum quæ ab hoc fit destillationem protinus conquiescere. Hac ratione simplicis omnis affectus curatio pro causarum ordine procedat. In connexis quoque aut consequentibus,

Vna curandi methodo medicus herbario & pharmacopœo præstat.

affectus omnes eo sigillatim extirpentur ordine, quo sibi ortu succedunt. Affectus enim prior statim initio eximatur necesse est, vt si crebrior ea destillatio tandem illabatur in ventriculum, cuius vitio tum nausea orta tum deiecta appetentia tum impedita sit concoctio: neque profectò nausea tolli, neque appetentia, neque concoctio restitui potest, nisi expurgato ventriculo, prorsus verò expurgari nequit, nō antè inhibita destillatione, neq; hæc inhiberi nisi vacuatio cerebro sublataque frigida intemperie eius effectrice. Itaque nisi vrgentius quidpiam sollicitet, primùm corrigenda frigidior cerebri intemperies, dein quicquid genitum est excrementi purgandum est: ac si quid posthac gigni cōtingat, id cursu naturali deriuandum in nares: his quum destillatio expurgata & auersa fuerit, ventriculus omnino expurgandus, dum in eo nihil sit reliquum, atque vanescant symptomata quæ laboranti erant importuna. Hæc vtique vera est & exquisita medendi ratio, ex causarū affectuumq; serie ineunda. Affectus dico præter naturam qui vel in partibus ipsis vel in contentis inhæ rescunt, id est vel morbos vel interiores eorum causas. Horum quippe vitium quodque contrario oppugnandum est. Symptomata verò inter hæc plerumq; apparet interiecta, sed quorum tamen propria non est curatio, neq; his contrarium quicquam è regione obiicitur, quòd sublatis affectibus ea protinus euanescant. Methodi atq; ordinis inuersio non modò nihil ad curationē proficit, sed & plerumque morbum conduplicat. Quum enim persistente causa de morbo nōnihil subtrahitur, licet tum fortasse sibi æger nonnihil leuatus esse videatur, mox tamen pari ferocitate morbus repetit, atque etiam interdum maiore: vt quum collecta fluxio calidis vehementerque dissoluentibus discutitur, quæ irruenti causæ motum vehementiorem afferunt & agitant. Atque hæc quidem methodus in causarū ordine: quę verò in implicitis & compositis affectibus tenenda deinceps monstrabitur.

Quum multi morbi insunt, quænam curandi methodus.

CAP. V.

QVVM disiuncti & disparati morbi in corpore consistunt, suam quisque seorsum medendi rationem obtineat. Qui ita sedibus longè distāt, vt vnicuique sua possint remedia cæteris intactis adhiberi, possunt ii & sigillatim & pariter omnes curari, minimumque refert cui primùm propria remedia decernas. Implicit verò atq; compositi non nisi methodo ac ratione summa eximi possunt. Nam implicit quoniam tam vicinis partibus insident, vt communiter ipsarum functiones impediant, vix propriam seorsum curationem habent. Multò magis est compositorum implicita sanatio. Etenim quum vni eidemque particulæ penitus inhæ rescant, & in vnam quasi cōflati coeant, quodcunq; remedium vnum quempiam, idem cæteros quoque pariter attinget. Quum igitur neque compositis neque implicitis, singulis liceat propria seorsum accommodare remedia: quumque omnium curatio eodem tempore probè administrari nequeat, methodus omninò adhibenda in primis est, quæ suum cuique ordinem præstituat, & quid primo, quid secundo, quid denique tertio quartòve loco sit sanandum. Porrò autē ita variè concurrentibus morbis accidit interdum vt omninò cōsentiant, quū vnius curatio alteri sanādo conducit, aut nihil saltem obest: interdum dissentiant, quū vtriusuis curatio alteri incommodat moramq; affert: nonnunquā verò partim consentiant partim dissentiant, atq; eatenus vnius curatio alteri & prodest & obest. Implicitos morbos atq; compositos qui aut congruunt aut minimè dissentiunt, & simul & seorsum sanare licet: quumque id seorsum fit, ab vtrouis incipere conceditur: vt si oculus suffusione & albugine teneatur implicitis affectibus, & quorū proximæ sunt sedes, potest suffusio acu deptimi perstante albugine, potest & albugo deleri permanente suffusione, possunt & illæ si videatur pariter eximi. Similiter si iecur frigida intemperie simulque obstructione simplici tenetur, ex quarum permistione compositus est morbus, intemperiem medicamentis emendare licet, quæ obstructionem nec expediant nec geminent: & hanc quoq; expedire intemperie remanente: licet & simul iisdemque reme-

Implicit & compositi morbi si congruant, quenam curandi ratio tenēda.

remediis illas tollere. Quum impliciti aut compositi morbi omnino dissentiunt, nec prorsus huic aut illi, sed vtrique mediocritate quadam & contrariorum permistione succurrendum. Sic increscenti phlegmone reprimentia remedia digerentibus permiscentur. Sic etiam ventriculum frigidiorem & iecur calidius temperata iuuant, quæq; ex calidis frigidisque constant, & modò horum modò illorum vsus alternatus. Vbi vterque incremento iam vires acceperit, quoniam contraria præsidia postulant, difficilè sanescunt ac plerunq; desperati & insanabiles permanent. Quum impliciti morbi partim consentiunt partim dissentiunt, ab eo auspicandum, cuius curatio alteri haudquaquam officiat, & ab eo sine quo alterius curatio compleri nequeat: vt quum ophthalmiæ implicatur albugo, quoniam acribus hanc detergere non est quin noua accersatur fluxio aspereturque phlegmone, hæc in primis quidem sananda, mox detergenda albugo. Quum etiam in parte vlcus est, idque cauum & inflammationi coniunctum, vlcus neque agglutinari neque ad cicatricem perduci potest, nisi carne impleatur: carne autẽ proba impleri non potest, nisi inflammatione sedata pristinam temperiem pars receperit. Imò quæ cicatricem inducunt, quia validè siccant, carni gignendæ obsistunt, & quæ carnem regignunt, inflammationem augent. Necesse igitur est inflammationem primùm extingui, quæ rationem eius obtinet, sine quo nequit curatio perfici: deinde carne vlcus impleri, tandemq; cicatrice obduci. Hanc medendi methodum dictant simplicium affectuum naturæ, quæq; illis contraria opponuntur remedia. Horum quippe obseruatione cognosci potest, quid à quo, quid cum quo, quid post quod sanari possit. Ita quidem omnis absoluta videri potest legitima morborum curatio, quam semper sequi oportet, dum nihil vrgentius interueniet, quod hanc necessitate quadam interpellet.

Si dissentiunt.

Si partim consentiant partim dissentiant.

De curatione extraordinaria legitimæ opposita.

Cap. VI.

IN affectuum connexione plerumque vrgentiori vel inuerso & præpostero ordine in primis succurrendum. Ab eo enim auspicanda curatio, à quo maximè ægro periculum impendet, in eumq; primùm medentis consilium dirigi debet. Vrget autem & periculosus est affectus trifariam: aut propriæ essentiæ magnitudine, aut læsæ functionis præstantia, aut facultatis offensæ dignitate corpus vniuersum gubernantis. Atque horum quidem periculosissimus est, qui vniuersalem facultatem prosternit, & vires frangit corporis gubernatrices, vt quarum conseruandarum gratia omnis instituatur curatio. Ab hoc sequitur qui præstantem quandam & eximiam functionem lædit: minus his periculosus est qui magnus quidem existit, sed citra præstantis functionis aut virium iacturã. Cæterùm si quando vel à functionis læsione vel ab affectus magnitudine maius quàm à virium iactura ægro periculum impendet, ab alterutro auspicandũ, atq; in id quod est grauissimum omni cura & cogitatione primùm incumbendum, siue id ante susceptam curationem partum iam erat, siue recens dum legitima adhibetur curatio interueniat. Grauissimum autem dicere possis vel quod maximè ægrum in vitæ discrimen adducit, vel de quo is grauissimè queritur, cuius precibus & votis interdum cedere cogimur. Hæc vt illustriora exemplis fiant, memoria repetatur frigidior illa antè commemorata ventriculi intemperies, eiusque cruditas ex cerebri destillatione profecta, omnisque eius legitima curatio: cui tamen vt proposito seruiat hoc insuper addamus, tam frigidam esse vt totus æger inhorrescat, vixque queat consistere: morbi quidem vis atque magnitudo hanc primùm lenire hortatur, deinde ad destillationẽ quæ eius causa est accedere, quemadmodũ æstuosum febris ardorem plerumq; intermissa causa cõpescimus. Rursum verò id quoq; ponatur, congestæ pituitæ vi vsque eò ventriculi appetentiam languescere caloremque remitti, nihil vt concoquat, sinatque quicquid assumitur aut crudum deiici aut vomitione reddi: læsæ quidem functionis necessitas ac præstantia suadent in primis ventriculum expurgandum antequã irruens omnis destillatio sistatur. Hanc eandem pituitam si tertiò statuamus ita in os ventriculi

Vrgere quid, & quot modis.

deſigi, ipſumque tam acriter ferire, roſionisque ſenſum innehere, vt frigidos ſudores, viriumque defectionem ac ſyncopem accerſat, ita qnidem maximè curationis methodum inuerti continget: tum quippe prætermiſſis omnibus, properandum vt pituita accuratè abſtergeatur. Tribus itaqne hiſce concurrentibus, poſtremum omnium maximè vrgere ſolet, niſi fortè (quod rariſſimum eſt) vſu veniat, morbi magnitudinem aut læſæ functionis præſtantiam plus negotii faceſſere. Omnem igitur eiuſmodi curationem extraordinariam dicere ſolemus.

Præpoſtera curatio & inuerſa.

Aliàs autem poſterioris curationem prioribus prodeſſe, aliàs obeſſe contingit. Prodeſt in his quæ nunc commemoraui: quibus enim præſidiis poſteriora, iiſdem & priora tolluntur. Eodem quippe pituita medicamento poteſt è cerebro atque ventriculo expurgari. Expetenda omnino optabiliſque curatio, qua omnibus eadem opera medeamur. Quòd ſi poſterioris medicatio priori neque confert neque officit, non vtique magna poteſt celeritate perfici, ſed ferè longiùs producitur: tum nihilominus tamen vrgentiori obſiſtendum, aliis quoad fieri poteſt minimè neglectis. Quum verò vrgentioris curatio cæteris prorſus obeſt, atq; contraria expoſcit remedia, dnm illi vacamus, reliqua deteriora fieri eſt neceſſe, quorum dein aut difficilior aut certè longior ſit futura methodica curatio. Hoc tamen optabilius eſt, quàm vrgentioris ferocia & effrænatione affligi & proſterni ægrotantis vires. Læſio etenim morte eſt tolerabilior. Qui methodum in omnibus nimium pertinaciter exquirit, pariter cum morbo plerumque hominẽ de medio tollit. Age verò donemus pituitam, quæ in ventriculum è cerebro fluxit, ita demum in venas intrudi, eaſque adeò obſtruere vt bilem coërceat, hacque putreſcente cauſum accendat: quis tam inconſideratus aut rudis ſit, vt in perſeuerantem deſtillationem totus incumbat, neglecta febre quæ interim ægrorum ſit peremptura? Quis non potius properet in primis ardentem febrem tum vacuatione tum refrigerantibus reſtinguere, etiam ſi quid in deſtillationem peccet aut etiam irritet? Eadem eſt atque etiam multo manifeſtior in ea pleuritide ratio, quam è capite ruens frigida deſtillatio, ſenſimque ſuccingentem membranam ſubiens excitauit.

Sæuori ſymptomati occurrendum, morbo interdum prætermiſſo.

Sæuiori quoque ſymptomati quod vires nimiopere conuellat aut etiam proſternat, in primis diligenterque ſuccurrendum, morbo etiam interdum prætermiſſo. Quanquam enim ſublato morbo protinus ſymptoma vaneſcit, quòd nuſquam in corpore ſubſiſtat, ſi tamen nimium graue infenſumque eſt, ne violentia aut pernicie iugulet, leniendum protinus, ipſaque methodus inuertenda. Atque ea quidem ſymptomatis ſanatio eſt, non qua ſymptoma, ſed qua aut offenſarum virium, aut noui cuiuſdam affectus cauſa exiſtit. Nam vigiliæ, dolor excrucians, immodica omnis vacuatio, vacuandorum ſuppreſſio, probibita tranſpiratio & vires debilitant & morbos ingenerant. Itaque vrgente quouis ſymptomate quandiu virium robori fidimus, methodus quidem tenenda, nec contra artis præſcriptum in ægrotantis gratiam vni vacandum ſymptomati. At ſi iam vires labant, protinus ſymptomati occurrendum, morbo tantiſper omiſſo, omnique ratione vires fulciendæ & reficiendæ, quò & morbo obſiſtere & toto curationis ſpatio ſatis eſſe poſſint. Sic igitur temperanda ſunt omnia, vt neque laborans malorum ſæuitia crudeliùs torqueatur, neque delicata mollique medicina quæ conſanuiſſe videbantur recrudeſcant. Hactenus explicatum ſatis qua ratione vniuſcuiuſque affectus remedium perueſtigetur, ſiue id ſimplex ſiue compoſitum, ſiue vnum ſiue multa: & quo hæc ordine congruenter & methodicè afferenda ſint. Nunc remedii deſignanda quantitas.

Vt remedii quantitas definienda ſit. CAP. VII.

EXPVGNANDO morbo paria quodam modo opponenda adhibendaque ſunt remedia. Vt tria erant ex quibus medendi ars conſtituebatur, remedii genus, quantitas & vtendi ratio: ita tria ſunt ex quibus illa noſſe oportet, affectus ſpecies, magnitudo & partis cui inſidet conditio. Ex affectus ſpecie remedii genus innoteſcit, ex illius magnitudine remedii quantitas, ex partis cõditione vtẽ-

di via

diæta & ratio peruestiganda. Affectus speciē ostendunt propria ipsius signa quæ demonstratiua dicuntur. Magnitudinem verò, signorum symptomatumque vis ac impetus, & tum à pristino & naturali habitu, tum ab eo qui ante morbum fuerat, recessus indicat. Hic autem ex laborantis natura, ex ætate & consuetudine deprehenditur. Naturam dico non modò insitum temperamentum, sed & organorum conformationem & situm, omnemque insitam eorum constitutionem. Consuetudo constat ex vitæ genere, ex superiore victus ratione, & ex anni tempore, cœli statu & regione in qua quis plurimùm versatus est. His si propria signa accedant quæ alio loco prodita sunt à nobis, certum indubitatumque euadet, quænam aut totius corporis aut partis affectæ pristina fuerit cōstitutio. Ad hanc deinde si morbi magnitudo symptomatum vi percepta conferatur, planè constabit quantùm morbus à pristino habitu recesserit, & quàm valida decernenda sint remedia. Cognitus sit Dion ante morbum calido siccoque temperamento, Theon verò frigido atque humido: ambos peræquè adoriatur febris ephemera. Theoni qui à pristino habitu longiùs recessit, frigidiora remedia quàm Dioni decernenda sunt, grauiùs quippe & periculosiùs ex Hippocratis sententia laborat, quòd ipsius naturæ, ætati atque consuetudini minus consentaneus sit morbus. Eadem ratione senex, qui iuxta ac iuuenis tactus iudicio febricitet, frigidiora tandem quàm iuuenis exposcet auxilia, licet ad ea sensim veniendum esse hortetur vitium imbecillitas. Similiter quum pituitosum atque biliosum par causus inuadit, biliosus cognato morbo minus periclitatur, huicque leuiora medicamenta tum bilem purgantia tum refrigerantia quàm pituitoso congruunt. In partibus quoque si tendo pari atque caro vel humorum influxu vel vlcere tentatur, sicciora quàm caro remedia postulat. Et vt generatim complectar, aduersus omnem affectum præter naturam adhibendum eò vsque contrarium est remedium, dum in naturalem aut certè in pristinum habitum sit regressus. Id autem alias semel & vniuersim fit, aliàs sensim ac paulatim. Remedium quod par morbo existit, quodque tanto recessu quanto & morbus à naturali distat, eum quidem omnino & vniuersim eximit atque persanat. Etenim si quatuor numeris corpus incaluit, quicquid quatuor quoque numeris frigidum, paribus viribus ei conuenienter adiungetur, id quidem vehementer immutabit, pariterq; tantundem ab eo vicissim immutabitur, dum mutua amborum pugna mediocritas quædam emergat. Vt enim si in aquam feruentissimam alterius gelidæ par modus infundatur, permistione tepor exurget: ita corporis sanguini humoribusque valde calidis, si aut alimenta aut medicamenta paribus viribus frigida, necdum ventriculi calore prorsus obtusa accedant, perfusione temperies inducetur. Si quæ verò partes incaluerunt vehementiùs, eorum attactu adhæsuque pristinam mediocritatem recipient. Ad hunc modum humoris lenti & glutinosi adhæsionem omnem detergit medicamentum æquè validum, & vitiosi exuperantiam vniuersam tollit medicamentum quod huic semel detrahendæ sit satis. At verò quod suppar infirmiusque morbo est, hunc quidem minuit eaq; ratione iuuat, sed nec prorsus tollit nec persanat. Quod enim ordine secundo frigidum sit, haudquaquam potest quarti ordinis calidum affectum semel & vniuersim eximere, sed eius tamen portionem aliquam delet detrahitq;. Nam licet ab affectu vehementiore id fortasse victum & quasi extinctum sit, ea tamen veluti colluctatione aut sibi parem aut aliquanto minorem alterius portionem sustulit. Curando igitur affectui contrarium remedium aliàs quidem par, aliàs infirmius adhibendum, his ferè legibus. Leuior affectus pari contrario semel vniuersimque summoueri potest: quandoquidem nullam id corpori viribusve insignem vim infert. Extremis quoque morbis extrema diligentissimè remedia authore Hippocrate sunt adhibenda. Præcipites enim sunt & acerrimi, vt apoplexia, quique breui oppressuri sint vires & extincturi. In quibus etiam morbis materia turget, suoque motu & instabilitate omnia conturbat, statim initio valentissimum medicamentum adferendum est. Præstat enim nonnullo virium dispendio morbum discutere, quàm sinere, vt ea materia principem aliquam

Magnitudinem morbi quæ indicant.

Aph. 3. lib. 3.

Qui semel ac vniuersim pari contrario morbi profligandi.

Aphor. 6. lib. 1. & aphor. 22. lib. 2.

partem obruat, & nullo subsidio vniuersæ vires mox collabantur & concidant.

Qui lentè & paulatim.

Mediocris autem affectus quoniam nec præceps est nec periculosus, lentè paulatimq; tutius eximitur. Non enim citra corporis offensionem, & magnam perturbationem iacturamque naturæ, vniuersum repentè demoliri licet, quòd in contrariorum validorum pari robore magna vi & vtriusque iactura confligatur, multoque magis si corporis aut partis affectæ substantia rara aut eximio sensu prædita sit.

Aph. 51. lib. 2.

Ita enim pronunciauit Hippocrates, vniuersim & repentè vel vacuare vel replere, vel calfacere vel refrigerare, vel alio quouis modo corpus mouere periculosum: omne siquidem nimium naturæ inimicum: paulatim verò quod fit, tutum. Quum enim lentè id paulatimq; fit, vtrique tum morbo tum naturæ consulitur: morbus siquidem abigitur, natura quàm minimum fieri potest offensa. Bifariam autem lentè paulatimq; curationem fieri contingit, contrariis quæ aut pari aut inferiore sint recessus ordine. Nam & contraria paria si exigua quantitate adhibentur, & quæ inferiore sunt recessus ordine identidem repetita, morbum blandè sensimq; eximunt. Quod enim ordine tertio frigidum est, si morbo paris ordinis applicetur quantitate modica, non vniuersum potest semel repenteq; discutere: at identidem sæpiusque repetitum potest. Atque hæc profectò tametsi copia non magnopere lædunt, tempore tamen qualitatis noxiæ labem corpori quandã inurunt, vt non admodum tutus sit eorum vsus. Non enim immodicum corporis calorem congruenter vel opio vel mandragora vel hyoscyamo, exigua licet portione repetita extingues: neque exuperantem humorem parua portione vel scammonii vel colocynthidis repetita vtiliter detrahes.

Tuta curatio.

Tutior altera est quæ lentè paulatimque fit curandi ratio, contrariis blandis & quæ inferiore sint ordine, sed aut repetitis aut interdum copia maiore adhibitis. Sensim quippe multoq; ocio & tempore affectum omnem depellunt, nullo aut certè quàm minimo corporis & viriũ dispendio, nec vlla qualitate noxia in corpus inducta. Ne tamen vsqueadeo imbecillæ & languidæ sint remediorum vires vt nihil ferè proficiant. Si quidem morbus vehementior illas plerumq; sic aspernatur & contemnit, vt his vel iteratis nihil cedat. Sic verò blandæ sint vt tamen aliquantùm iuuent, ne remediorum blandimentis (quod sæpe fit) morbus exasperetur. Virib. imbecillis leuis lentaq; curatio necessaria: ea quoq; semper optãda, nisi morbus vehementior accelerare cogat. Tuta siquidẽ ea est ac iucunda, & quæ sat citò fit si sat bene. Hac paulatim medendi lege si omnia recta ratione geruntur, neq; id succedit quod ratio postulat, nõ protinus, inquit Hippocrates, ad aliud est transeundum. Tametsi enim manifesta vtilitas necdum vlla sit secuta, & tardior sit remediorũ euentus, de recta tamen medendi via decedendum nõ est. Imperita stoliditas nihil ratum certúmve obtinens, huc illuc per omne remedii genus oberrat. Dum tamen in eodem remediorum genere consistas, per varia & multa euagari licet, ne vni assuescens natura eius vim non sentiat & aspernetur.

Multa & varia remedia ad vnum morbũ abigendum commodè vsurpantur, generis tamẽ eiusdem.

Sed & plerunq; remedium vni, non alteri confert, ob eas proprietates quæ sunt medicamentis cum corporibus communes, & quæ sola experientia deprehendi possunt. Quod igitur permutatione vtilissimum compertũ fuerit, id sedulò vsurpandũ, quod verò noxium, protinus immutandum. Quæsitum sæpe dubitatumque est, possitne blandum ac lene remedium iteratum, id sensim præstare, quod validius semel & vniuersim, huiusque vehementia compensari crebritate & copia lenioris. Hoc sanè in iis remediis veritatem habet, quę nec genere nec agẽdi modo naturaque, sed ordine solo distant. Nam plantago vel copia vel crebro vsu ęquè refrigerare potest, atque semperuiuum semel aut parciùs admotũ. At verò non id efficiet quod opium, quòd huic vis insit narcotica: neq; agaricus crebriore vsu id quod semel colocynthis, quòd huic non illi vis insit trahẽdæ crassæ mucosæq; pituitæ, idq; è summis & extremis corporis partibus. In omni porrò siue repentè siue paulatim suscepta curatione, sic administrari temperariq; remedia debent, vt neq; morbi quicquã indiscussum maneat, neq; contrariũ morbi genus inducatur mediocritate trãsmissa. Id verò assequi in primis est arduũ, vnaq; remedii quantitas, omniũ quæ in arte geruntur, maximè acri est iudicio decernenda.

Partium indicationes quibus limitatiùs definitur remedii quantitas.

CAP. VIII.

Pro partis natura & conditione medicinæ immutatur quantitas.

REMEDII quantitas quam morbi magnitudo præscripserit, etiã pro partis affectæ conditione augenda minuendáve est: non enim omni æquè parti eadem congruere potest. Partis autem conditio æstimatur ex ipsius conformatione, positu, præstantia atq; sensu. In conformatione considerandum quàm rara sit aut densa. In situ verò sitne in summo ea corpore instituta, an in alto demersa, quàm longè absit vel ab ore vel ab eo loco cui remedium imponitur. In præstantia spectandum pá sne sit ex earum numero quæ principes appellantur, & corpus vniuersum gubernant, cuiusmodi sunt cerebrum, cor & iecur: ánne munus publicum habeat & toti corpori commune, vt pulmo, vt ventriculus, intestina, renes & vesica & quę his subseruiunt venæ, arteriæ & nerui: aut an priuata sit, sibi duntaxat non aliis vtilis. In sensu videndum hebésne is sit an acutus. Horum autem animaduersione remedii quantitas atque vis sic est immutanda. Pars densa & compacta, remedia exposcit validiora & attenuantia magis, quorum vis intrò subire possit, cuiusmodi sunt renes & iecur & quæcunq; solida pars appellatur.

Substantia.

Quę verò substantia est rariore, vt lien, pulmo & musculorum caro, mitiora postulat.

Situs.

Affectus in corporis summo positus pari quodam modo remedio abigi potest: qui verò in alto corpore demersus latet, valentiùs & attenuantiùs flagitat: validiora quippe inflammato iecori quàm inflammato abdomini extrinsecus imponuntur. Et ex assumptis vehementiora renibus quàm ventriculo debentur, quandoquidem in ventriculum illabuntur ea viribus integris: ad renes verò hebetiora & imbecilliora reddita, neq; qualia assumpta sunt perueniunt. Longior quippe via est per viscera partesq; multas directa, in quibus remedia aliis permiscentur humoribus, nec leuem mutationem subeunt. Quocirca longè acriora & vehementiora decernenda sunt, pro viæ longitudine & partium quas permeant numero.

Præstantia.

Præstantia porrò idcirco mitiora exposcit remedia, ne vehementiorum appulsu & contagione facultas aut offendatur aut dissipetur ad vitæ conseruationem necessaria. Priuata verò pars & ignobilis vehementiora perfert, & quanta exposcit morbi magnitudo. Principi parti laboranti nullum adferendum est remedium quod immodicè vel relaxet vel refrigeret vel aliena & occulta qualitate sit prędìtum, sed id semper quadam corroborandi facultate polleat.

Sensus.

Ob sentiendi quoq; præstantiam neq; oculus neq; os ventriculi, vehementia acriaq; medicamenta: hebetioris verò sensus partes & valida & acria medicamenta nullo incommodo sustinere ferreq; possunt. Atque hęc quidem sunt omnia, quorum summa esse debet obseruatio, vt certa decernatur remedi orum quantitas. Ex his enim & ex intellecta morbi magnitudine, sciri potest quàm validum remedium, quo gradu recessus & quo pondere conueniat, vt affectum semel vniuerseq; demat: aut quoties & quousq; admouendum sit, si lentè paulatimq; id ars efficere præcipit. Semper autem pristini habitus memor, in eumq; intentus, eousq; curationem promoue, dum in eum factus sit regressus. Eò quippe redite consilium est, vnde morbus exordium duxit.

Quousque progrediendum in curando.

Pristinum statum, licet vitiosum, qualem acceperis conserua, nec quandiu morbus fatigat, de eius in meliorem commutatione labores, nisi aut morbi causa sit aut eius curationi officiat. Sublato recentiore morbo recreatisq; viribus, si q id demum vetustioris inesse deprehendetur, id sensim otioq; multo, si videtur, demoliendum.

Aphor. 7. lib. 2.

Nam quæ longo sunt tempore contracta, lentè curare oportet: quæ breui, breuiter: vt creationis morbi atq; curationis paria quodã modo sint temporum momenta. Quisquis remedii quantitatem arte cõsequi se poss: diffider, omnia sensim paulatimq; gerat, dum æger sibi videatur restitutus & pristinas receperit vitæ functiones.

Quæstio & eius solutio.

Quęstionis huius magnitudine non pauci occupantur: possitne quis ex morbo, in pristinam & æquè atq; antea salubrem statum redire. Validis hęc vtrinq; rationibus agitatur, sed quicquid in ea vel obscurum vel ambiguũ est, explanatione adhibita elucebit. Morbus sæpe repentè emergit, cuius

causa sensim radices egerat. Nam quicunq; continentem causam intus habet, sensim multoq; tempore genitus est: vt licet fortasse continua febris repentè hominem prehenderit, eius tamen causa, quæ humoris est vitium, multo antè tempore sensim inualescebat, ob quam neq; tum omnino & integrè sanum corpus erat. Quum igitur febris sublata causa perfectè sanatur, corpus non modò ad pristinum statum redit, verumetiam plerumq; ad multo meliorem eo qui ante febrem fuerat. At verò fieri arte nulla potest, vt ad similem habitum redeat ei qui ante morbum & eius causam fuerat: aut si morbus sine continente causa fuit, fieri nequit vt in pristinum statum regressus sit. Qui enim naturalis bonusq; erat, ex morbo nonnihil immutatus est, parsq; affectione aliquid contraxit, cuius naturam aut diu aut perpetuò redolet, manetque imbecillior: quod in grauioribus morbis luculentius apparet. Inuentū iam est affectus cuiusq; remedium, eiusque designata quantitas: restat vtendi ratio, quę cui parti, & qua forma, quoq; tempore & hora id adhibendum sit, explicet.

Vtendi ratio. Cap. IX.

Remediorvm alia vacuant, alia duntaxat immutant vitiosumq; affectum depellunt. Remedia quæ solùm immutant, siue externa siue interiora sint, affectæ parti quàm proximè licet, adhibenda. Id autem partis affectæ situs ostendit & sedes atq; consensus. Nam si externa pars est, ei ipsi imponenda sunt quæ immutent, vitiosumq; affectum remoueant: ea quippe non nisi contagione quicquam efficiunt. Quum autem interior est affectus, eius sedes indicat remedia ei parti extrinsecus imponenda, quæ illi proxima è directo respondet. Quocirca ex anatome compertum sit oportet & notum, cui cutis regioni pars quæque interior subiecta subditáve est. Quo modo verò intrò sumenda rectè exhibeantur, demonstrat partis consensus atq; societas, & viæ in affectā partem ferentes atque directæ. Quum enim cognitum perceptumq; fuerit qua via ad partem affectam facilior expeditiorq; transitus est, mox in promptu erit illac etiam intromittenda esse remedia. Sic cerebri affectus corrigunt & immutant auxilia, quæ capiti maximeq; syncipiti & coronali commissuræ foris adhibentur, & quę induntur in aures, quęq; vel substantia vel suffitu per nares intrò subeunt: iis verò quæ eduntur bibunturve, immutandi cerebri parua & admodùm lenta vis inest. Pulmonum, laterum, thoracisq; interiori vitio succurrunt, quæ foris pectori imponuntur, & quæ vaporis specie vnà cum spiritu hauriuntur: & quæ sensim lambendo & deglutiendo illabuntur in arteriam, minimè verò quæ ore accepta in ventrem statim deuorantur. Ventriculum, iecur & lienem immutant & corrigunt, tum quę admouentur tum quæ sumuntur conuenientia remedia. Intestinis superioribus potio clystere vtilior, inferioribus clyster potione conuenientior. Renibus & externa conueniunt & intrò sumpta & subdita vt clyster. Vesicę atque vtero externa, immissa & assumpta. Vacuatio autem fiat per communes patentesq; vias, in quas natura commodè dirigit. Has verò ostendunt partis affectæ conformatio atq; consensus. Conformatio quidem, vt quæ illius sit figura, quæ in ea aut circum eam spatia sint, in quæ excrementa sua deponit. Consensus, vt quas & ex quibus locis in se vias habeat pertinentes, quibus superuacanea suscipit, & quas aliò de se emittit, quibus illa depellit atq; propulsat. Quum igitur vacuatio triplex habeatur, vna absolutè vocata, altera quæ reuulsio, tertia quæ deriuatio appellatur: simplex quidem & absoluta vacuatio eorum est, quæ citra motū vllum aut exagitationem peccant. Reuulsio eorum quæ ex quauis sede in partem aliquam impetu feruntur & influunt. Deriuatio eorum quæ partem obsident, ipsi quodam modo iam impacta. Itaq; ventriculum aut summa præcordia suis viriis vtiliter euacuat vomitio: intestina clyster: viscera atq; mesenteriū purgatio: venas maiores venæ sectio: habitum corporis euaporatio aut sudorum eruptio. Ita igitur simplex fit euacuatio. Reuulsio verò ex humoris motu spectanda. Si enim constet ex qua parte in quam is incumbit, facilè sit reuulsione eum in contrariam partem retrahere, eiusq; cursum inhibere. Sanguis vel quiuis humor cum sanguine

Vacuatio triplex & unde quæque vacuet.

Simplex vacuatio.

Reuulsio, ad narrans.

guine per venas confertim in quamuis corporis partem supra claues positam irruens, reuelli debet, secta è regione cephalica cubiti vena. Influens autem è venis maioribus in aliquam earum partium, quæ inter claues & renes sitæ sunt, reuellitur secta è regione basilica cubiti vena. Qui autem in eas partes decumbit, quę inter renes & femora interiacent, sistitur, si quidé plethoricum corpus est, primùm sectione interioris venæ, deinde saphenæ, idq; è directo sedis affectæ. At si minimè plethoricum corpus est, vna saphena aperta, satis reuellit. Aliorũ humorum quocunque influentium, reuulsio etiam purgatione fit: præsertim si è iecore maioribusque venis, vel in totum corporis habitum, vel in caput, vel in pectoris sedes, vel in renes & vesicam, vel in vterum aut extra procumbant. E iecore aut è liene cursus præceps in aluum vomitione reuellitur, quemadmodum & vomitio deiectione. Deriuationis porrò & genera & loca multo plura existunt, quę vt apertiora sint sigillatim accuratiùs persequar. Cerebri humores quicunq; partem priorem habent, per nares errhinis sunt deriuandi, qui partem summam per commissuras, qui partem imam apophlegmatismis per palatum, qui latera plerumq; per aures, qui posteriora eius venæ sectione quę puppis appellatur. Oculorum epiphora & lachrymæ deriuantur per coronalem commissurã: eorundem externa vitia collyriis eluuntur, interiora verò quæ è cerebro per opticos neruos fluxerunt, per occipitium vel commodiùs per id cauum quod pone radicem est infimæ auriculæ. Qui in auribus congesti sunt humores per eas ipsas expurgantur: & qui circum fauces vel sectis venis quæ sub lingua extant, vt in angina, vel detergente & discutiente gargarismate. Pulmones, latera, interioraque pectoris vitia, vna excreatio purgat: quanquam interdum suppuratio aut abscessus pleuritidis, aperto latere foras deriuatur. Ventriculi pars summa, vomitione: ima, deiectione leuanda. Iecoris pars gibba per vrinas, pars caua quemadmodum & mesenteriũ & pancreas & intestina & lien totus, omnis denique intestinorum affectus per aluum expurgatur. Renes & vesica per vrinas: testes spermaticaeque vasa per parastatas: & vterus per suam ipsius ceruicé. Quęcunq; aliter & per alia loca fit deriuatio, nec naturæ motu nec arte, sed humoris impetu fieri putetur. His quidem omnis exposita videtur remediorum adhibendorum ratio: nunc de eorundem formis.

Deriuatio, παροχέτευσις

Medicamenta quæ forma, quo tempore conueniant. CAP. X.

VARIÆ multiplicesq; medicamentorum formæ omnes duabus continentur, liquida & solida. Vtra autem sit vtendum ostendunt affectus species & partis affectæ natura atq; situs. Pars affecta longiùs à remediis absistens, aut solida atq; densa, liquidiorem medicamenti formã expostulat, vt quæ altiùs ac promptiùs penetret omniaq; subeat. Pars verò propior aut rarior, solidis etiam iuuari potest. Medicamenta autem quęcunq; intrò sumuntur vt vel emolliant vel extenuent vel detergant vel dissoluant digerantq;: & quæ foris admouentur vt vel eadem præstent vel dilatent vel relaxent, omnia quidem liquidiore forma efficaciora sunt. Quæ verò vel repellunt vel attrahunt vel incrassant vel inferciunt vel astringunt atq; densant vel corroborant, siue intus siue foris adhibenda sint, maiorem vim obtinent effectumq; promunt manifestiorẽ solida. Quæ medias quodammodo vires habent, vt pleraque detergentia aut emollientia, his media quoq; forma, qualis vnguentorum est & eclegmatum, aptari accommodarique debet. Et hęc de remediorum forma, nunc de tempore.

In morbis curandis magni semper momenti est opportunitas. Affectus qui aliquantum protrahitur, vix nisi mutatis remediis sanescit. Simplex affectus qui leuioribus præsidiis tempestiuè non cessit, valentioribus profligandus. Quum autem diuersorum quadam remediorum serie curatio perficienda est, non nisi prioris effectu inducto, posterius aggredimur. Non enim durum scirrhosumq; tumorem discutere conandum, antequam is planè attenuatus sit & emollitus. Neq; erysipelatis humorem digerere priusquam id omnino deferbuerit. Frustra enim posterius tentatur, relicto priore. Ad hæc verò, qualis morborum per

Quo tempore & ordine curatio peragenda.

sua tempora, talis sit & remediorum mutatio. Fluxionis initio astringentia quæ hanc repellant sola ex vsu sunt. In statu quum fluxio planè consistit digerentia: incremento verò vtraq; permista. Aut si fortè congesta materia digeri minimè posse videatur, eius dein suppuratio procurāda. Et in febribus cæterisq; partium morbis, primùm quidem initiò exuperantis materię portio vacuanda, reliqua dein naturæ imitatione præparanda: quumq; iam illius beneficio concocta aliquò propellitur, illac etiam protinus arte vacuanda ac prorsus extirpanda. Aut si fortè nullus vel certè languidus sit naturæ motus, artis præsidium eius vices tempestiuè suppleat: tunc enim medicamēto locus est. Opportunè gerit omnia qui morborum temporibus omniq; mutationi remedia accommodat. Naturā quippe adminiculantem habet qui progressum eius imitatur. Fœlix autem medicatio cui adiutrix natura succurrit: irrita verò quæ citra naturæ opem tentatur. Sed & victus ratio præscribenda est ex morborū temporibus. Nam initiò tenuis, quodam modo est habendus incremento tenuior, in statu tenuissimus. Quum enim sæuissima symptomata vigent & natura in morbi coctionem tota incumbit, aliò auertenda non est, neq; plenioris cibi concoctione distrahenda. Et quo breuior futurus est morbus, hoc victus tenuior pro cuiusq; temporis conditione imperandus: quo verò longior, eo minùs tenuis. Itaq; sine clauo & remis nauigat, naufragium tandem facturus, qui nulla temporum obseruatione medicinam facit. Iam verò quum plerиq; morbi certis horis concitentur vehementiùs & exasperentur, neq; vllius ferè sit eadem & perpetua æquabilitas, horarū quoq; tum alendo tum medendo habenda est summa ratio. In accessionibus (inquit Hippocrates) cibo abstinere oportet: nam adhibere noxium. Quum enim per circuitus irritantur morbi, natura his obsistens noua cibi coctione auocanda non est. Sed & ipsa concoctione suscitatus calor morbum plerumq; grauiùs exasperat, quum etiā secunda valetudine nō pauci dum cibus conficitur ingrauescant aut nō parum agitentur. Huc adde, in ipsa morbi maximeq; febris excandescentia, tetro vapore corpus vniuersum perfundi, eoq; recèns sumptum cibum labefactari & maxima ex parte corrumpi. Quò fit vt neq; in accessione neque quum mox futura est, sed duntaxat quum eius est decessio seu inclinatio aut intermissio, cibus adhibendus sit. Medicamentorum autem extrinsecus admouendorum nulla stata hora, nisi quum ventriculum aut præcordia attingunt: hęc enim cibo præmitti debent. Quęcunq; verò intrò sumuntur, expleta concoctione, exinanitoq; ventriculo iuuant, nec antequam exciderint, cibus est offerendus, nisi quum fortè maligna qualitate prædita sunt. Hebetatur enim eorum vis, & obruitur permistione cibi, neq; longiùs potest syncerior ea prouehi, plerumq; etiam permistum cibum corrumpit. At quum perniciosa qualitas medicamento vt elleboro inest, ne eius contagione exinanitus ventriculus grauiùs offendatur, cibi reliquias inesse conducit, vt quæ illius vires non eximant, sed duntaxat exuperantem ferocitatem infringant. Neq; præterea quum morbi accessio fatigat, vacuatione vlla conuellendæ sunt vires. Perutilis & accommodata est vacuationi hora quæ exacerbationem aliquantùm præcedit. Tum enim cumulata materia exacui moueriq; incipiens, promptius euellitur. Cautio tamen etiam atq; etiam adhibenda, ne vacuatione immodica dissolutæ vires, succedentis exacerbationis impetum ægriùs perferant.

Qualis victus ratio quoq; morbi tepore.

Aphor. 11 lib. 1.

Medicamenta quando assumenda.

His summas medendi leges perstrinxisse videor, quibus vnicuiq; cognito perceptoq; affectui, mox remedium eiusq; quantitas & vtendi ratio præscribatur. Quod autem summatim comprehensum est, nunc particulatim discutiendum, & vnoquoq; remedij genere proposito excutiendum qua id quantitate & qua ratione ac methodo, curando morbo adhibendum sit: à vacuatione, quæ ferè omnium morborum communis est, inducto exordio.

Methodi medendi libri primi, Finis.

METHO-

METHODI MEDENDI LIBER II.

DE VENÆ SECTIONE.

Quid euacuatio, quotq́; sint humorum vitia. CAP. I.

MEDENDI methodo certis legibus stabilita, summa remediorum genera, quæ vnicuiq; præter naturam simplici affectui ex aduerso opponuntur, eorum quantitatem, vtendiq; rationem summatim attigimus. Nunc quò sit artis cognitio vsusq; certior, particulatim in vnoquoq; remedii genere accuratiùs versandum, & explicandum quæ cuiusque vis sit, quæ congruens quantitas, & quę vtendi ratio.

Quoniam autem contenta dum præter naturam existunt, quamplurimorũ morborum interiores causæ fiunt, quas in primis ars summouere præcipit, illorũ euacuatio, vt maximè generale remediũ, cæteris iure præmittẽda. Est quidẽ euacuatio eorum quę præter naturã in corpore cōtinentur expulsio. Continentur autẽ spiritus, humores & excrementa. Excrementa sunt fæx alui & vrina & quæ à partibus quibusdã vt à cerebro & à pulmonibus reddũtur. Humores alii superuacui, alii propriè succi nuncupantur. Superuacui qui à sanguine vi naturę secreti alendo corpori inutiles procul amandantur: vt pituita quæ in vẽtriculo & circũ intestina hęret, bilis flaua quæ in propria cysti, & melancholicus humor qui in liene est. Succi dicuntur qui in corporis substantiam conuerti ipsumq; alere solent: hoc genus ii sunt ex quibus sanguinis moles constituitur, & ii quos aliquando diximus secundarios appellari. Iam verò horum singula aliàs secundũ naturam, aliàs præter naturam consistunt. Secundum naturam, quum decoram & consentaneam tum qualitatem tum quantitatem obtinent, conueniuntq; naturæ legibus & integram sanitatem tuentur. Præter naturã, quum vel qualitatis vel quantitatis modum non tenent. Itaq; quicquid horum à mediocritate & à iusto naturæ modo manifestè deficit, quia morbi causa existit, si emendari aliter non potest, protinus auferendum expellendumq; est. Hæc autem illius expulsio, est euacuatio. Vacuationis porrò differentiæ ex contentorum tum vitio tum situ comparandæ instituendęq; sunt. Contentorum vitia sunt plethora & cacochymia, quę hoc modo accipienda sunt. Venarum sanguis nequaquam simplex est & vniusmodi, sed ex pituitæ, bilis vtriusq; & puri sanguinis permistione conflatus: atq; hos etiam succos ex omnium consensione vnoq; dicendi, sanguis appellatione designamus. In homine bene temperato & optimè sano, minus est bilis flauæ quàm melancholię: minus huius quàm pituitę, & pituitę minus quàm sanguinis puri. Iusta illa & naturæ conueniens omnium humorum proportio, consentanea & naturalis est ęquabilitas: atq; is sanguis optimus & benignus censetur, qui ex quatuor succorum naturalium ęquabilitate constat. Non sic quidem vt is parem habeat omnium portionem, sed pro ratione quam dixi cuique idoneam. Sanguis autem quantitate peccat, quum succi omnes in qualitatis mediocritate positi, supra iustam, & naturę congruentem mensuram accumulantur & increscũt. Tum sanè corporis vniuersa moles intumescit, & venę supra modum plenę tensionis sensum inuehunt, omniaq; membra, præsertim ab exercitatione, expotrigi videntur. Hæc ista constitutio, tametsi bonis conferta est humoribus & vires obtinet robustas, hoc tamen malum circumgerit, quòd ad immodicam peruenit redundantiam, quæ in grauia pericula præceps ferri solet. Siue autem in hac succorum omnium æquabilis est redundantia, siue syncerioris sanguinis summa vbertas & affluentia, quia purus ille sanguis reliquos in permistione succos magnopere vincit, non qualitatis, sed quantitatis solius vitium subest, debet vtraq; plethoræ genere contineri. Atq; hæc simpliciter & absolutè plenitudo censetur, quam etiam ad vasa iam trito & apud omnes peruulgato nomine celebrant, quòd amplam vasorum capacitatem prorsus impleat, etiam si vires

Euacuatio quid.

Vacuationis differentiæ vnde petẽdæ.

Plethora propriè & absolutè dicta.

Altera plethora ad vires relata. non premit. Alterum genus est plenitudinis quæ ad vires refertur, in qua tametsi vasa non tument nec copia distenduntur, plus tamen vtilis sanguinis & alimenti continent, quàm à natura regi gubernariq; possit. Mediocre alimentum sæpenumero infirmiori naturæ molestum est & graue, quod licet per initia sit purissimum, diu tamen vix tale persistit: sed à nostri caloris gubernatione destitutum, *Cacochymia.* tempore dierumq; numero corrumpitur fitq; morborum causa. Cacochymia est vitiositas seu vitiosa humoris qualitas, qua is à iusta mediocritate desciscit. Sub hac humorum pernicies atque corruptela corporis functionibus incommodat, eiusq; colluuie corpus sordescit & labefactatur. Est autem ea bipartita, vna mitior, quum vel superuacui humores immodicè accumulati sunt, vel succi in sanguine non illa iusta naturaliq; proportione & concordia tenentur. Altera deterior quum vel superuacui humores vel succi tum primi tum secundarii à naturali & conuenienti sua temperatione in vitium prolapsi sunt, quod aut substantiæ aut temperiei corruptio quædam est. Horum vtrumque rursum aut cum putredine aut citra putredinem obtingit. Latiùs verò patebit cacochymiæ ap- *Contentorum vitia.* pellatio, si excrementorum quoq; vitia comprehendat. Contentorum porrò vitia quibus sedibus insint & vbi posita, nosse quidem maximè oportet antè quàm vacuentur. Plenitudo quæ Græcis est plethora potissimum in venis atque in corporis habitu consedit: at cacochymia in omne corpus dispergi diffundiq; solet. *Corporis regiones tres propriis terminis distincta.* Quò sit autem vacuandi ratio conspectior, corpus vniuersum in tres publicas regiones distribui partirique debet, quæ propriis limitibus & terminis circumscriptæ tum varia superuacuorum receptacula tum vias expurgandi varias sortitæ sunt. Vna vereq; prima è gula in mediam iecoris partem dirigitur, in qua ventri- *Prima.* culus, venæ mesaraicæ quæcunq; ad portas concedunt, caua iecoris, lien & his *Secunda.* interiectum pancreas includuntur. Altera è medio iocinere in tenues partium singularum venas excurrit, comprehendens iocineris conuexa, omnemque venam cauam atque illi comitem arteriam maiorem, & quicquid earum incidit in- *Tertia.* ter axillas & inguina. Tertia regio musculos complectitur, membranas & ossa, omnem denique corporis molem, quę ab ipso ingressu arteriarum venarumq; minorum, in partes singulas & in summā extimamq; cutem profertur. Magna profectò istarum regionum varietas, quum propriis finibus ita circumscriptæ sint, vt inter eas communionis minimū intercedat. At multo maxima ex propriis cuiusq; viribus: quum sint aliis aliæ coctiones, excrementa alia & viæ ad expurgandum aliæ: ex quorū animaduersione omnis ferè medendi ratio ducta deriuataq; est. Præter communes ac publicas corporis regiones, extant haud paucæ arctiores, excrementis etiam subiectæ, quę nec latè dimanant nec in vniuersum corpus influunt. Hoc genus sunt cerebrum, pulmones, renes & vterus.

Euacuationum genera & differentiæ. CAP. II.

Vniuersalis vacuatio. HINC rectè vacuationis differentiæ duæ statuuntur, vna vniuersalis, particularis altera. Vniuersalis est quæ communiter ab vniuerso corpore materiam subtrahit. Huiusmodi sunt sudor vel perspiratio, sanguinis profusio, vomitio & alui subductio. Harum siquidē quæcunq; primùm obtigerit, quanquā plurimum ac validè regionem vnam, cæteras tamen etiamnum consequutione quadam licet parciùs exinanit. Vomitio primùm quidem ac maximè ventriculum, deinde si persistit viscera venasq; maiores, postremò corporis habitum. Alui deiectio primùm & abundè intestina, ventriculum, viscera, primasq; venas, deinde venas maiores, postremò minores habitūq; corporis. Sanguinis profusio primùm venas exhaurit & arterias illis anastomosi coniunctas: exin corporis molē ipsasq; viscera, ad primas vsque venas progressa. Quæ per cutem fit dissipatio, proximè quidem è corporis habitu dissoluit, secundò è venis arteriisq; grandioribus, ad *Particularis.* postremum è visceribus & ex intima corporis regione. Particularis autem euacuatio partem duntaxat aliquampiam excrementorum onere pressam leuat. Quo in genere est cerebri per palatum & nares expurgatio, excreatio, quæ pulmonum & pectoris vitia extrusit, arenularum aut putis è renibus emictio, sanguinis ab

guinis ab vtero aut hæmorrhoidibus profusio: hæc enim podicem, illa vterum in primis, vtraq; venam cauam expedit: quũ aluus balano vel clystere mouetur, aut ex quouis loco per cutem fit eruptio, particularis quoq; vacuatio existit. Vnumquodq; porrò vacuandi genus aliàs sponte aliàs arte fit. Sponte quum citra vllam medicationem quippiam è corpore effunditur. Id fit interdum natura duce, quæ dum integrè valet nobisq; rectè moderatur, quicquid vitiosè se habet aut superfluit, id omne corpore excludit, estq; tum naturalis & opportuna euacuatio. Fit & interdum præter naturam, quum imbecillior facultas, humores corporis regere atq; cohibere nequit, eosq; prorsum diffluere finit: aut licet robustior validiorque sit, interdum tamẽ humoris copia vel acrimonia tantopere lacessitur, vt hũc è vasis receptaculisq; suis proprio impetu foras exilire sinat. Vtraq; symptomatica, irrita, præter naturam nulloq; vsui est euacuatio, quòd benignus atq; salutaris humor pariter cũ pernicioso promiscuè, nullo delectu, nullisq; legibus prorumpat. Artificiosam euacuationem perhibemus, quę externi subsidii opę suscitatur. Ea rursũ bipartitò scinditur. Vna legitima existit, quę quod vel qualitate vel quãtitate negotiũ facessit, dũtaxat exterminat. Altera huic aduersatur extraordinaria, qua vtilis & qui in nullo vitio est humor exigitur: hæc medentiũ culpa vel inscitia decernitur, qui neq; quod iustũ neq; quod idoneũ est perspectum habent.

Naturalis vacuatio. *Symptomatica.* *Artificiosa.*

Euacuationem natura non externa ope, sed suis duntaxat viribus maximeque expultrice complet: medicus verò variis subsidiorum generibus, quæ in ea comparat & accommodat. Profundendi sanguinis gratia venam aperit aut scalpello aut hirudine aut medicamentis quæ ora venarum reserent. Purgationem molitur medicamentis, quæ noxios humores è corpore eliciunt, ac dein eos foras vel vomitionę vel deiectione pellunt. Perspirationem verò atque sudores, exercitatione, frictione, motu omni, æstu, balneis præsertim nitrosis, sulphureis aut bituminosis & ex accidenti inedia. Per hanc enim dum nihil offertur alimẽti, insitus calor humoris plurimum populatur atque dissipat. Multa insuper attenuantia medicamenta tum foris adhibita tum intrò sumpta, corpus per halitum perque sudores digerunt. In partium quoque vacuationibus, cerebrum per nares expurgant errhina medicamenta, & per palatum apophlegmatismi: pectus & pulmones expediunt, quæ bechica nuncupãtur: renes & vesicam diuretica: vterum hysterica: aluum resoluunt balani & clysteres. Ex vnaquaque demum particula eruptionem mouent, adhibita digerentia, suppuratoria, amyctica, caustica: item hirudines, cornua, cucurbitulæ, scarificatio & ferrum candens. Hæc igitur præsidia & tanquam instrumenta medici ad omnes omnium generum omniumque partium vacuationes sibi comparantur. Singulorum autem remediorum quæ hîc generatim percensui, tractationem iam iamque diligentiùs exequamur, à venæ sectione exorsi.

Quid & vnde vena secta vacuet. CAP. III.

QVVM quatuor ex succis sanguis totus constet & cohæreat, iisque tenui sero perfusis, omnes quidem caloris & concoctionis quæ in iecore perficitur efficientia, ita accuratè exquisiteq; permisti sunt, vt nullus ne minimum quidem à cæteris disiunctus compareat. Incisa vena idque patente satis foramine, continendi facultas nequit obliquis fibris tam arctè sanguinem continere ac inhibere, quin is aperta via excidat defluatque. Imò si fortè conetur auidiùs complecti atque supprimere, contractis venis hunc vberiùs è vulnere profundet. Emanat autem, non quemadmodum in purgatione, seorsum hic illéve humor, sed sanguis vniuersus, qualem in venis haberi commemorauimus. Atque tametsi moderatus aut etiam paucus sit, motu tamen impetuq; suo prorumpit, nihil aut minimum protrudente natura. Neque per morbos in quibus vitiosa est humorum constitutio, natura potest sic opus moderari, vt aperta vena id solùm quòd vel redundat vel vitio contaminatum est effundat. In crisi (fateor) nonnunquam infestum humorem concoctione præparatum ab aliis segregat, ac tandem per

Promiscuè quicquid in sanguine boni malive continetur vacuat phlebotomia.

vias idoneas excludit: at nihilominus si tum venam incidere contingat, per eam minimè possit tantulo tempore vitiatum humorem secernere atq; exigere. Quod Auicennas ait phlebotomiam bonum sanguinem rapere, malum verò intus relinquere, quodq; metuit ne vena secta æger vel ad biliosorum efferuescentiam vel ad pituitosorum cruditatem perducatur: si de permistis venarum humoribus id protulit, falsissimum & inconsiderantiæ plenissimum est. Neq; enim serum prius quàm bilis, neq; hæc prius quàm pituita vel melancholia, neq; inutilis & deprauatus humor antequam integer & familiaris elabitur. Hoc & quotidianus rerum euentus dilucidè commonstrat. Dũ enim sanguis effluit, simplex quidẽ & vniusmodi apparet. Exceptus deinde proprio disperdito calore mox totus concrescit, eiusq; partes omnes in suam quæq; regionem contendunt. Serum per summa innatat, vrinę haud absimile: bilis tenuis & florida concreti sanguinis pars fit suprema, melãcholia subsidet, sanguis rubẽtior & pituita pallidior media tenent. Constans sit igitur præcisa vena omnes qui in venis conditi sunt humores æquabiliter vacuari. At verò vnde & quibus ex locis euacuatio fiat, quærendum. Quum profluens liquidusq; sit sanguis, quisquis secto loco vicinior assistit, primus quidem exilit, deinde qui illi iunctus continuatusq; est, deinceps verò totus non modò è venis & arteriis, verumetiam è visceribus & ex habitu corporis emanat. Est enim admirabilis quædam cõtinuatio seriesq; venarum, per quã sanguis sic totus transfunditur, vt patente via vniuersus plerunque cum anima excedat. Fit autem sanguinis per venas & arterias transmissio, dum toto corpore analogia quædam sit & æquabilitas: nam inanitæ & indigentes partes fibris oblongis trahunt è plenioribus, & pleniores illis subsidio veniunt, copiaq; grauatæ in vacuas illas onus suum deponunt. Adde quòd fusus & liquidus humor sponte sua decliuiores inanesque regiones consequitur, in easq; procumbit. Itaq; venæ sectio quascunq; venas depleuerit, vniuersum corpus euacuat. Hinc duplici illa nomine vniuersalis censetur, & quòd omnes humores ex quibus sanguis constituitur, & quòd ex vniuerso corpore detrahat. At certè non æquabiliter: quum enim partes ordine quodam constitutæ sint, prius ac magis è propinquis quàm è distantibus: quumque aliæ venæ in alias propagentur partes, celeriùs atque validiùs ab iis quæ è directo, quàm quæ ex transuerso positę sunt, hauriet. Hęc rerum nominumq; explanatio præmittenda videbatur vacuandi pręceptis, quę deinceps traditurus sum.

Quæ humorum vitia phlebotomia vacuet è venis.

Cap. IV.

HVMORVM qui aut peccant in venis aut ex his affatim defluunt, proprium accommodatumq; remedium est venæ sectio. Illos quippe euacuat, hos reuellendo sistit. In primis autem de euacuatione, mox de reuulsione præcipiam. Humorum qui in venis conduntur vitium, aut plethora aut cacochymia est. Plethoræ exuperantisque sanguinis vnicum ac proprium remedium est venæ sectio. Quumque sit plethora duplex, vna pura ex optimorum succorum pari quodammodo portione constans, altera impura cacochymiæ particeps, quæ vitiosorum est humorum in venis redundantia, vtrique secta vena succurrit. Quum igitur musculi solidi atq; distenti necnon venæ amplæ atq; turgentes periculum minantur, protinus sectione venæ est opus. Hæc enim dolores extensione placat, corpus graui pondere leuatum erigit & quasi recreatum alacriùs expeditiusque reddit ad omnis generis functiones: quinetiam insito calore liberaliùs ventilato reseratisque arctioribus viis & spiraculis, morbos arcet, quorum discrimen impendebat. Discrimẽ autem est vel ne distenta vasa dehiscant aut disrumpantur, vnde partium inflammationes oboriuntur, & hæmorrhagiæ: vel ne oborta vniuersalis obstructio insitum calorẽ restinguat, stranguletq; vires alioqui validas, vnde ardentissima febris aut repentina mors irruit. His verò malis neque purgatio neq; exercitatio neq; inedia tutò ac repentè quenquã prohibere potest. Plethora pura sanguine tutissimè demitur. Impura verò non æquè tuto: quo tamen

Plethora duplex.

Commoda phlebotomiæ, quum plethora grauis est.

tamen ea simplici propinquior magisq; affinis fuerit, hoc sanguis abundantius mittendus: parciùs verò atq; restrictiùs quo fuerit impurior. In iis igitur qui prauam constitutionem sortiti, venas supra modum referserunt, aut qui licet proba essent constitutione, vitiosis tamen se cibis impleuerunt, eousq; solùm eximendus sanguis est, dum plenitudinis pericula vitentur. Nam reliquæ impuritati purgatio dein accommodatur. Calida autem biliosaq; plenitudo omnium impurarum tutissimè vena secta tollitur: vt quæ non eam modò minuit, verumetiam refrigerat. Melancholica plenitudo parciùs id auxilii genus tolerat: non enim eousq; calida existit vt refrigerationem postulet. Pituitosa omnium certè minimè: quum enim impensè frigida sit, sanguinis missionem auersatur, quæ magis cruditatem refrigerans ita conduplicat, vix vt vnquam concoqui emendariq; possit. Sed & huic ferè comes vitium imbecillitas largam vacuationẽ minimè tolerat. Quocirca decernenda non est, nisi venæ supra modum confertæ graue periculum minentur: quumq; necessitas exposcet non id semel & vniuersè, sed sensim ac partitè tentandum, ea ratione quam posthac explicabimus. In omni igitur impura plenitudine à secta vena auspicanda est vacuatio, sine qua vix tutò purgatio decernatur. Etenim medicamentum quod præsertim validius sit tum calore tum trahendi facultate, humores exagitans perturbansq; plethoricum corpus, in grauius id discrimen adducit. In vniuersum autem plenis turgentibusq; venis, si non prosit, obesse tamẽ non potest moderata sanguinis missio. Iam verò altera plenitudo quæ ad vires refertur (hæc autem signis non facilè agnosci potest) licet neq; vasa diducere neq; disrumpere neq; ingenitum calorem obruere possit, quoniam tamen imbecillas vires premit, ne qua fortasse putredo aut humorum corruptela succedat, venæ sectione minui potest, quæ tantum relinquat, quantum natura facilè gubernet. Sed & ea quoq; quoniam nullius periculi præsentis metu vrget, aut victu parciore aut inedia vtiliter subtrahitur.

Plenitudo ad vires an leuanda vena sectione.

De sanguinis humorumq; corruptione aut putredine quæ in venis citra plenitudinem consistit, & quæ nuncupatur cacochymia, quam etiam nonnulli appellant plenitudinem ad vires, maior dubitandi occasio existit, num etiam possit commodè vena secta demi. Simplicem venarum cacochymiam secta vena minuere tutum est ac vtile, copiæ tamen ac vitium ratione suscepta. Licet enim dum in hac vena secatur, omnes humores æquabiliter prodeant, & vna eademq; ac antè restet humorum proportio: quoniam tamen detracta oneris portione quo natura premebatur, vires nihilo imbecilliores, sed alacriores plerumq; euadunt, quod reliquum est faciliùs ferunt, minoreq; negotio domant atq; conficiunt. Ita sanè per continuas febres quum humorum summa etiamnum cruditas & putredo in venis est, plerumq; misso sanguine vrinæ quæ rubræ, crassæ ac turbidæ fuerant, mox puriores apparent, concoctionisq; notas exhibent. Ita quidem ex artis principiis isthæc præcepta duci videntur atq; stabiliri, vt in secanda vena perinde ac in diiudicandis litibus, facti quàm iuris quæstio sæpe sit obscurior. Exercitari igitur vnumquemq; in his signis oportet, quæ tum plenitudinem tum vniuscuiusq; humoris exuperantiam situmq; demonstrant. Neque imperitorum more, si vel nares stillant sanguine vel vrinæ rubicundæ sese offerunt, protinus impetanda venæ sectio. Etenim facilè sanguis prorumpit, non ex plenitudine solùm, quodq; eam vacuationem moliatur natura, sed aliis compluribus ex causis. Quibus enim excesa sunt venarum oscula: quibus etiam viscera præsertimq; iecur imbecillum vel scirrhosum euasit, iis sæpe sanguis fluit è naribus, haud secus atque hydropicis. Quinetiam vrina rubescit cruentaque redditur in attritu calculi renum. Flauescit ex ictero simplici, ex scirrho hepatis atque etiam ex ascite. Nemo tamen per hos affectus rectè venam secuerit.

An cacochymia sectione vena minuenda.

Cacochymia viscerum vitio genita, sectione venæ non emendatur.

Itaque ex iis solùm notis quæ vniuscuiusque humoris exuperantiam denunciant, venæ sectio tutò decerni potest. Hæc vna omnium humorum qui in venis maioribus conditi sunt vitio expeditè succurrit: eoque liberat si illinc non autem è malè affectis visceribus originem habet: tum enim (vt aliquando pleniùs exequemur) præstantior accommodatiorq; est purgatio. Ex his igitur con-

state potest quæ humorem vitia vena secta vacuet. Nunc vt è venis prorumpentes humores reuellendo sistat, exponendum.

Reuulsio atq; deriuatio vt per venæ sectionem fiat. CAP. V.

ἀντίσπασις. id est reuulsio quid.

VNVM prorumpentis sanguinis remedium est reuulsio: idque siue foras vt è naribus aut ex vtero, siue in partem aliquam abscessum facturus illabitur. Est autem reuulsio illabentis humoris in contrarium tractus. Hoc quippe nihil celerius fluxionis impetus cohibere potest. Contraria mathematicis sunt quæ vnius & eiusdem rectæ lineæ extrema tenent, ad quæ qui fiunt motus contrarii dicuntur. Medicis verò contraria quæ in eiusdem venæ recto processu, per quem humorum cursus est, quàm longissimè distant. Aperta porrò vena primùm quidem pars vulneri propinqua exinanitur, hæc dein è longinquis sanguinem prolicit. Quumque id rectarum fibrarum ope compleat (illas siquidem trahendo vt transuersas expellendo natura destinauit) plus sanguinis & expeditius ab iis partibus, in quas fibræ diriguntur, quàm à cæteris eripiet. Imò etiam si nihil venæ trahant, humores tamen sponte recto fibrarum cursu defluent. Quicunque in dextris sunt, dextra consectantur: qui in sinistris, sinistra. Laudanti rq; humorum cursus quicunque in directum feruntur: qui verò obliquè in transuersum, vitio dantur, tanquam violatę naturę & perturbationis indices. Nomine quidem contraria sunt, antè ponè, ad dextram ad læuam, sursum deorsum, intro foras. Cæterùm in humorum reuulsione, ne illa quidem contraria sunt, nisi & in fibrarum venarumque recto cursu collocentur. Pleuritidi dextræ nequaquam contrarium est latus sinistrum: at inflammato cruri dextro contrarium est sinistrũ. Hic enim communis & directa venarum societas, per quam sinistrum crus in eis sum euocat è dextro: at è dextro latere nulla vena rectis fibris in sinistrum concedit. Proinde huius secta vena, dextram pleuritidem non adimit, sed noxium humorem vel inflammata parte linquit, vel puro sanguini permiscet, vel (quod frequentissimè accidit) sinistram pleuritidem inuehit. Quum itaq; omne eò spectet consilium, vt à loco phlegmone occupato plus sanguinis ac celeriùs quàm à cæteris partibus hauriatur, vena præciditur, quæ sit in directo situ partis affectæ. Sic enim & naturam cum ratione, & Hippocratem summum virum imitabimur, qui in pleuritide interiorem brachii venam secare iubet, ab eo latere quod dolore sit affectũ. Neq; verò solùm in dextra pleuritide, verumetiam in iecoris inflammatione (cui tamen venæ omnes societate iunguntur) interiorem dextri cubiti tundit: qua non comparente, mediam secat: si nec ea se profert, ad humeralem confugere mauult, quàm ad interiorem sinistri brachii, tantam scilicet vim his attribuens, quæ sunt in directo situ. Itaque reuulsio è directo euidens subsidium celeriter adfert, è transuerso nullum. Vena porrò ampla copiosè, vicina validè atque celeriter trahit. Quum igitur magna vehemensq; fiet inflammatio ex humore scilicet maligno cuius fluxio sit præceps, & locus in quem procumbit nobilis eximiive sensus, ampla vena finitimo loco secanda, vt quæ plus, celeriùs atque potentiùs ab affecta sede vacuet. Sin verò affectus mitior est, angusta vena eligenda, eaque distantiore loco, vt minus, tardiùs & ignauius euacuet. Eiusmodi reuulsio omnis præterquam quod fluxionem sistit, ab affecta quoque parte prius putrem & inquinatum sanguinem, quàm ex reliquo corpore benignũ atque syncerum detrahit. Neq; tum metus vlli sit nouæ fluxionis proritandæ. Quum enim pars laborans magis quàm cęterę exinanita fuerit, si ad penuriam vsq; detractum sit, vix denuo alia humorum fluxione conflictabitur, nisi fortè nouo peccetur viuendi errore. Distantes enim indigentia auidę, proprium sanguinem elabi non sinent: nec pars affecta (nisi dolor aut calor restet vehemens) ab illis quicquam eripiet, vt quæ sit imbecilla, nec multo egens alimento. Malè igitur Arabum dogma te censetur, præcisam in pleuritide eiusdem lateris venam fluxionis impetum augere, ac proinde quum ingens est plenitudo, ne fluxio geminetur, copiam primùm vel ex inferiore pedis vena subtrahendam: deinde ex aduersi cubiti interiore reuellendum, postremò reliquias ex eodem latere deriuandas. Quid

κατ' ἴξιν. seu κατ' εὐθὺ directe.

De venæ sectione falsum dogma Arabum.

Quid hoc quęso consilii & prudentię, ęgrum toties torquere, quem semel possis malo redimere? Profusus ad indigentiam ex laboranre latere sanguis, copiam è fonte plenissimo haurit, simulq; phlegmone obsessam partē releuat, nullū metū afferens nouę fluxionis. At ex aliis neruis quę è directo non sunt, vnam copiā imminuit, nequicquam tamen deprauati elicit, neq; oppressæ parti leuamen to est: aut certè putris humor è parte motus, puro venarum sanguini permiscetur, redditurq; malum quod corrigendum fuerat pristino deterius. Quum autem è directo secatur, vacuat, reuellit atq; deriuat. Vt fluxio lenta atq; diuturna tutiùs è distantissimis reuellitur, ita & quę futura est arcetur: sic enim in tractum nouæ viæ longiorem conuersa, sensim à pristino citra virium offensionem desciscit. Deriuatio est humoris illapsi tractus in vicinum latus. Fit autem aperta ea vena quæ in affectam partem inseritur. Per quam ea modò alimētum capessit, modò noxium humorem influentem excipit. Quocirca quum iniecto scalpello ea vena pręciditur, pars multitudine defessa illac onus suū abiicit. Opportunè autē deriuatio administrabitur, quum reuulsione præmissa fluxionis impetus & ardor iam resedit, neq; denuo recētis & inopinati suspicio est: simulq; humor adhuc liquidus est in parte, è qua remeare potis est. Si verò vsqueadeo infarctum esse parti coniectura est, vt omni fluendi remeandiq; habilitate sit orbatus (quod in diuturnis inueteratisq; inflammationibus frequens est, in quibus scirrhosę quędam reliquię inhęrent) nulla vtiq; deriuatio venæ sectione, sed fomentis & emplastris mollientibus digerentibusq; tentanda. Quibus etiam si humor dissolui dissipariq; non potest, neq; locus est insignis neq; dolor vehementer vrget, pars affecta incidetur ac diducetur, maximè verò si humor pernicie atq; contagione vicinas sedes inquinauit. Id quanquam deriuatio propriè vereq; dici non potest, illi tamen quasi vicaria succedit. Hactenus de venæ sectione generatim traditum sit, quæ interiorem morborum causam in vasis conditam euacuat vel effluentem reuellit: deinceps enumerandi affectus singuli quibus illa debeat accommodari. παροχέτευσις, deriuatio.

Singulorum morborum, quibus vel præsentibus vel futuris secta vena succurrit, enumeratio. CAP. VI.

MORBOS, quos vel sanguinis vbertas vel eruptio progenuit, præsentes quidem sanat venæ sectio, impendentes arcet. Eius generis maximè sunt: synochus febris tum ea quæ citra putredinem ex sanguine efferuescente tum quæ ex putrescente eo accenditur, omnisque continua, cuius putredo in vasis maioribus condita est. In partium autem affectibus numerantur, phrenitis, ophthalmia, parotis, angina, pleuritis, peripneumonia, hepatitis, splenitis, nephritis, vteri, pudendorum, inguinum, alarum, brachiorum, crurum, articulorum, omnium denique tum interiorum tum externarum partium inflammationes, dictæ Græcis phlegmonæ. Fiunt enim dum aperta, rupta vel exesa vena dilapsus sanguis in partem abscedit, abundantiorq; congestus tumorē parit. His proximè accedunt sputum sanguinis, incipiensq; tabes, sanguinis vomitio, & quæ è naribus, ex vtero vel ex hæmorrhoide pleuior fit eruptio. Horum initio vena opposito loco tusa fluxionis impetum sistit, reuulsioniq; vi nonnihil ex affecta parte reuocat. Ea igitur legitimum ac proprium his remedium est, qui ex boni sanguinis plenitudine ortus sui primordia acceperunt. Qui verò ex impura plenitudine emerserunt, quia his plurimum cognati sunt, vena quoque secta curari desiderant, quòd eorum materia, etiam si impura sit, in vasis tamen condita est, vel ab his emanat. Deinde carbunculus, furunculus, scabies humidior, omnisque rubor per corporis summa efflorescens & quicunq; ad istorum naturam conditionemque accedunt. His ergo præsentibus venæ sectione medemur. Sic igitur causus, omnisque continua febris curanda, cuius putredo in vasis maioribus coërcetur. Nam & interdum circa ventriculum maximeq; os ipsius & iocinoris partes simas coaceruatus humor, exardescens febrem parit continuam, quam vt & eius causam non possit phlebotomia tollere. Intermittens verò quæ pura sit, siue tertianarum siue quartanarum aut quotidianarum genere continetur, quòd eius proxima

materia propriusq; fomes, non in vasis sit maioribus, neq; ex his prorum pat, venę sectione haudquaquam rectè curatur. At nihilominus in his interdum sanguis conuenienter mittitur, quũ aut venę immoderata copia turgescunt, plethorę q; pericula impendent, aut incalescentis sanguinis symptoma quoddam acriùs vrget: vt pulsans capitis dolor, corporis iactatio, æstus penè suffocans: quanquam & hæc plerunq; obrepunt ex bile circum præcordia efferuescẽte. At ne sic quidem venæ sectio aut febrem aut causam eius tollit, sed duntaxat symptomatum tum præsentium tum impendentium sæuitiam compescit. Ex partium quoq; affectibus, capitis & aurium pulsans dolor, lethargus, vertigo, apoplexia quędam & epilepsia, acris mordaxq; fluxio, cordis quædam palpitatio. Quinetiam impendentibus illis consuetis aut anniuersariis, quum iam plenitudo causaque subesse deprehenditur, anteuertendum occurrendumq; est sectione venæ, quandoquidem præsentium atq; futurorum vna communisque est ratio medendi: & quæcunque morbis pręsentibus rectè peraguntur, eadem sunt aut incipientibus aut imminẽtibus illis præmittenda. Sed & citra plenitudinem atq; etiam in penuria interdũ vena inciditur, quum euidentes causæ vt contusio, dolor vel ardor fluxionẽ protitant, quæ partis alicuius phlegmonem minatur: quod etiam non præsentis, sed incipientis aut imminẽtis morbi magnitudine atq; metu fit. Hoc loco dubitatio existit non parum controuersa, vtri magis ex vsu sit venæ sectio, præsentine morbo an imminenti. Quæ sic tamen explicari potest. Quum maxima & præceps est plenitudo, necdum morbus vllus genitus est, nullo virium dispendio sanguis abundè educi potest, vt qui copia & pondere naturæ grauis erat: protinus enim laborans discrimẽ effugit morbi imminentis, securusq; redditur. Quum verò morbus iam est genitus, vires præsentia eius attenuatę, vix queunt citra detrimentum iustam sanguis effusionem sustinere. Hinc Hippocrates ex more insilientes vel imminentes morbos iubet anteuertere sanguinis missione, nõ illorum incursum appulsumq; expectare. Hac ratione in ephemera ex obstructiõe, in synocho simplici, sanguis copiosè trahitur antequam materia putrescat. Quocirca tutiùs imminente quàm præsente morbo sanguis profunditur: ac vtilius est futurum prospicere atque præcauere, quàm prorogare, vt insilientem defixumque profligemus. Nam ægriùs eiicitur quàm non admittitur hospes. Cæterùm quum morbus iam grauiter hominem exercet, maiore necessitate remedium expostulat, quàm quum nondum inuasit. Quocirca genito quàm impendenti morbo necessaria magis est venæ sectio, quòd geniti sæuitia, maiore nos necessitate impellit & vrget, quàm futuri metus. Itaque præsenti necessitas, imminenti vtilitas ac securitas inest.

Dubitatio & eius solutio.

De vena in quouis affectu secanda. Cap. VII.

PLENITVDO cui nullius partis affectio assistit, qualibet ex vena citra delectum detrahitur, commodissimè tamen vsuque maximo ex interiore cubiti dextri, quæ à caua plurimum & à iecore validissimè prolicit. Plenitudo biliosa ex dextri quoque, melancholica ex sinistri cubiti interiore vena: ita enim efflagitat lienis situs. Quæ verò ex crudorum colluuie suborta fuerit, ex vtrocunque cubito peræquè demi potest. Eadem prorsus lex & in febrium curatione obseruanda. Quapropter synochus tum simplex tum puttida, venam interiorem cubiti dextri pręcidi postulat: perinde vt febris ardens & pestilens simplex, itemq; tertiana & quotidiana continua. Quartana verò quæ continenter affligit, interiorẽ poscit sinistri brachii. Eadem propemodum ratione in puris intermittentibus secanda vena deligitur, si quando aut plethora aut symptomatum sæuitia hanc aperire postulet. Ex partibus quæ supra clauiculas sunt, perspicuè reuellit & vacuat incisa vena humeraria, celeriùs validiusq; in cubito, tardiùs verò & segniùs in eo manus ramo qui inter pollicem & indicem excurrit. Ex his verò quæ inter clauiculas & renes positæ sunt, reuellit secta interior celerius & maiore vi in cubito, tardiùs verò & segniùs in manus ramo qui inter annularem & minimum digitum porrigitur. Ex vtrisq; reuellit vena media, siquidem ex communibus illa hume-

humerariæ & interioris ramis coagmentata conflataque est. Nam plerumq; aut latet alrius inuoluta, aut alterius duntaxat soboles est. Subter renes in quacunque partem hærescet affectus, secta poplitis vena maiore tum impetu tum celeritate reuellitur, lentiùs verò & infirmiùs secta in malleolo saphena. Renes ancipites sunt, medii inter superiora inferioraq; interiecti. Situm definio non ex partis ordine, sed ex ortu & productione venæ, quæ in partem emittitur. Itaq; phlegmone quæ rectos abdominis musculos supra vmbilicum inuaserit, retrahetur aperta inferiore vena. Quæ verò colum intestinum prehenderit, quamuis subter renes sit, reuelletur secta interiore cubiti: ita enim venarum origines distributionesque commonstrant. Hinc singulas vniuscuiusque partis affectiones persequamur. Capitis ex plenitudine affectus tum interiores tum externos, siue etiam nūc initium faciant siue magnitudinem summam impleuerint, reuellit secta cubiti humeraria; dextros quidem dextra, sinistros sinistra. At si segnius & ignauius id agendum erit, vti quum anteuertere ac futuros præcauere consilium est, secabitur quæ directo inter pollicem indicemque manus contendit, nisi fortasse aliunde quàm ex humeraria ducat originem. Eos porrò deriuant scapularum atque humerorum scarificatus, iniectæque cucurbitulæ, & sanguis profusus è naribus, quemadmodum etiam phrenitidas, deliria & apoplexias. Vertigines verò quæ capitis vitio enatæ sunt, deriuantur præcisis quæ ponè aures sunt arteriis: perindeatque inueterati capitis dolores calidi spiritusque pleni. Qui dolores priora capitis obsederunt, deriuantur aperta frontis vena: qui verò occiput & posteriora tenent, cucurbitulis ceruici humerisq; adhibitis aut incisa vena puppis. Oculorum inflammationes & acres lachrymæ, primùm secta eiusdem lateris humeraria, deinde humerorum ceruicisque cucurbitulis retrahuntur inhibenturque: deriuantur autem incisa vena quæ in alterutrum fertur angulum. Auribus inflammatis & parotidibus post humerariam secetur vena sub aure. Gingiuarum, maxillarum & dētium calidiores affectus, post humerariam earum quæ sub labiis extant sectionem desiderant: vt angina earum quæ sub lingua cernuntur. Pulmonum inflammationem reuellit pariterque deriuat interior cubiti sinistri potius quàm dextri: quandoquidem pulmonum venæ ex dextro cordis sinu [illegible]deunt, hic autem in sinistrum parietem venæ cauæ inseritur, qui per alam sinistram in cubitum excurrit. Eadem sanguini qui tussiendo reiicitur, tabi, cordis palpitationi, aliisq; eorum vitiis succurrit. Pleuritidi tum interiori tum externę, itemque pectoris, diaphragmatis inflammationibus & vlceribus sanguinem sputo fundentibus, interiore eodem latere & secta reuellendo deriuandoq; confert. Inflammationes quæ vel axillas vel humores malè habent, nisi ad brachii flexum pertingant, eandem curandi rationem subeunt: quum autem eò peruenietur, quoniam partem inflammatione obsessam sectione proritare tutum non est, manus è directo aperienda est vena. Iecore inflammato grauiterve oppresso, interior dextra cæditur: at verò malè affecto lieni succurrit interior sinistra, in cubito quidem validius, in manu languidius. Deriuatio è bene, non vt quibusdam videtur in hæmorrhoidas, sed in aluum fit: & è cauis quoq; iecoris in aluum, è gibbis vero in varias. Recens renum inflammatio, quam copia sanguinis comitatur in venis, ex interiore cubiti reuellitur, dextri quidē si ren dexter, sinistri, si sinister affligitur. Cùm verò non immodica plenitudo premit, tutiùs validiusq; ex inferioribus quæ è directo sunt, vel in poplite vel in malleolis. Per vteri affectus si menses prætet modum emanant, vena cubiti interior impetum coërcebit, sursumque retrahet, quemadmodum & cucurbitulæ subter mammas, vel etiam vmbilico infixæ. Suppressos autem menses vena in poplite aut malleolo instante purgationis tempore cæsa mouet: nam sanguinis impetu deorsum conuerso, venæ quæ in vterum pertinent resignantur. At si qua inflammatio subest, per initia sursum retrahetur, idq; directò: illinc quippe tanquam è fonte plenior fluxio irruebat. Nec est quòd inde mensium suppressione verearem: si modò quàm mox venam in poplitem aut in malleolum directam ferire iubeas, quæ illorum euacuationi deriuationiq; paratum & expeditum est præsidium. At si quis

Capitis affectibus vena secanda.

Pu[illegible] inflammato quæ vena aperienda.

Vtero affecto vena quæ secanda.

temerè hoc ab initio experiatur & attentet, fluxionis impetum phlegmonemq; augebit. Reuulsio enim quę fit secta interiore cubiti vena, quia iecur fontem ipsũ è quo fluxionis exordium est exhaurit, vniuersalis censetur: quæ verò ex venis inferioribus fit, particularis, neq; fontẽ primariò euacuat. Quum itaq; vniuersalia particularibus sint præmittenda, inflammationes quæ subter renes incurrent, primùm reuellendæ sunt præcisa interiore cubiti vena directa, deinde sectis inferioribus, quæ aliquã etiam reuellendi vim obtinent: has tamen tutum minimè sit primas ferire, maximè si ingens est vasorum plenitudo, fluxionisque incursio vehemens. Profluentes affarim hęmorrhoidas secta in cubito vena supprimit: suppressas diducit & euocat secta in malleolo. At si qua inflammatio vel podicem vel partes obscœnas vel vesicam vel alterutrum inguen infestabit, modò non venenatæ cuiusdam perniciei particeps ea sit, ex superioribus cubiti venis multitudo summouenda inhibendaq; fluxio: secundum quam ex inferioribus, si magna premet necessitas, particularis reuulsio deriuatioq; fiet. Similis est crurũ inflammatorum ratio: quoties enim ingens est plenitudo effrenataq; fluxionis vis & incursio, ex cubito sanguis primùm, mox ex crure vel pede fundetur. Sin leuior existet inflammatio, neque plenitudo extra modum increuerit, superiorum venatum sectionibus prætermissis, satis superq; erunt, quæ ex inferis obeuntur. Hæ igitur venæ in factis aut incipientibus morbis incidendæ. Cæterùm qui ex præsenti plenitudine futuri morbi metuuntur, sanguinis detractione arcendi sunt & præuertendi. Ac si plenitudo ex suppressis mensibus coagmentata est, quisquis morbus impendebit, congruẽter propulsabitur inferarũ sectione, quæ dum vacuant, menses pariter exciunt, ipsamq; mali causam exterminant. Vbi verò ex longa consuetudine fluentes hæmorrhoides cohibentur, plenitudinemq; inuehunt, si quidem has euocare consilium est, ex inferioribus plenitudo hauriẽtur: sin illas obcæcare ægrotus requirat, neq; velit posthac illis obnoxius haberi, plenitudo ex superioribus erit detrahenda. Quæcunq; autem aliis ex causis nata plenitudo morbos minitatur, eos inhibebit secta iecoraria in fluxu cubiti dextri. Pars cuius vasa facilè diducuntur vel rumpuntur, aut illabentem fluxionẽ promptè excipit, exinanienda est non per venam finitimam, quum nihil morbi adhuc genitum sit, sed per venam quàm longissimè è directo disiunctam, quæ & futuram fluxionem inhibeat, & eius solitum impetum in diuersam regionem incitet.

Partibus infra renes affectis quæ secanda vena.

Ad arcendam plenitudinem vena quæ secanda.

Quid spontanea sanguinis eruptio conferat in morbis. CAP. VIII.

SANGVIS è naribus, ex hæmorrhoide atq; ex vtero plerunque sponte prorumpit: ex ore verò modò tussi modò vomitione: at ex alia corporis parte perquam raro, nec nisi contra naturam. Quocunque ex loco lentè parceq; sanguis etiam secundum naturam emanat, inutilis habendus: neque enim morbũ soluit neq; conuenientem vacuationem dehortatur, quam pręsertim morbi vehementia maturare cogit. Qui verò affatim copioseq; profluit tum in grauante plethora, tũ in synocha febre vtilis, vt quam decretorio die plerunque finit. Quum enim vniuersale malum omnes peræquè tum venas occupet, vndecunque obtingat sanguinis imminutio, grauitatis plenitudinisque symptomata cedunt. At in causo atque in omni continua per quam humores alii in maioribus vasis putrescunt, sanguis etiam copiosè & affatim prosiliens non æquè confert. E naribus enim qui excurrit, licet vigilias, deliria, capitis dolorem aliaq; symptomata demulceat, vix tamen propriam morbi essentiam atque radicem euellit, nisi fortè immoderatior succedat profusio, summa virium dissolutione, quę tamen nusquam videtur optanda. Vitiosus enim sanguis per nares postremus elabitur, nec nisi quum vtilioris magna vis erit effusa. In his igitur febribus tametsi nares multo stillent sanguine, vena tamen cubiti secanda: quandoquidem sæpe deprehensus est è naribus tum colore tum substantia laudabilis, quum ex cubito impurus sordidusque detrahitur. At verò qui per hos morbos ex hæmorrhoide aut vtero affatim & copiosè exit, quòd proximè è vena caua lumborum decedat, multo quidem vti-

dem vtilior habendus: sed plerunque nec ipsam febris radicem extirpat, quæ in venis est cordi proximis: Hinc sæpe profluentibus mensibus, atq; etiam in puerperis quæ titè purgantur, ob febris ardorem sanguis (licet parcius) è cubito demendus. Eadem quoq; ac etiam euidentior est interdum ratio mittendi sanguinis è cubito, profluente hæmorrhoide. Iam verò partium phlegmonæ aliiq; affectus qui supra iecur & diaphragma consistunt, nihil aut minimum mitescűt sanguine ex vtero aut ex hæmorrhoide profuso: nec qui inferiores sedes obsident, eo profluente è naribus: quemadmodum nec è nare dextra emanans affectus tollit sinistros, nec è sinistra dextros. Itaque sanguis sponte at non ex ratione profluens, non eam dehortatur venæ sectionem quàm ratio vsusq; postulat. Morbis autem curandis venæ sectio aut per se aut ex accidente confert: per se aut vacuat aut reuellit, ex accidente verò modò refrigerat, quum calidiorem sanguinem educit, modò obstructiones expedit, sed eas duntaxat quæ ex multitudine contractæ fuerant. His autem affectibus semper adhibenda est, quibus per se, non semper verò iis quibus ex accidente medetur. Etenim iecoris calidiorem intemperiem emendare emissione sanguinis, quum eius est penuria, minimè tutum sit: sed eorum tutior vsus quæ per se refrigerant & proprium sunt intemperiei remediű. Dicti iam sunt affectus omnes quibus remedio est venæ sectio: nunc effundendi sanguinis præfinienda quantitas. *Sanguis sponte fluens [illegible]*

Quibus signis morbi magnitudo & virium robur comprehendantur: pro quorum indicatione mittere aut non mittere sanguinem oporteat. CAP. IX.

CVICVNQVE affectui conuenit venæ sectio, ei protinus adhibenda si magnus is est, viresq; consentiunt. Leuis autem vsqueadeo interdum affectus est, vt vel sponte nullo artis subsidio breui sanescat. Atq; interdum licet magnus sit, vires tamen imbecilliores apparent quàm quæ vllam vacuationem sustineát: vt quæ ferè omnem illarum substantiam conuellat, quarum seruandarum gratia curatio instituitur. Itaq; vt accuratè & ad vnguem prescribatur in quibus morbis & quantum demendum sit sanguinis, prorsus æstimandum quàm magnus morbus sit, quamq; validæ sint vires. Morbus autem siue factus omnino, siue incipiés siue impendens, magnus dicitur aut ex se aut ex sua continente causa quæ in humoribus consistit, aut ex symptomatis cuiusdam sæuitia. Ac primùm quidé magnus vehemensq; intelligitur ex suo genere: nam cuiuscunq; partis sit phlegmone, grauior deteriorq; censetur quàm simplex eiusdem intemperies. Deinde ex partis vsu atq; præstantia, si ex principum partium est ordine, vt cor, vt cerebrum & iecur: aut si contrà inter partes abiectas & ignobiles censetur. Præterea ex istarum situ: nam aliæ principibus affinitate iunguntur, vt pulmones, latera, ventriculus & lien: aliæ verò longiore interuallo disiunctæ sunt, vt intestina, renes, vesica, artus, aliæq; in extremis corporis positæ. Ex ipso deniq; partis sensu, qui aut acer acutusq; est aut hebes. At causæ magnitudo ex humoris qui in affecta sede congestus est, & cőtinens fit morbi materia, conditione & natura spectatur: quod nempe benignus sit vel vitiosus, vel putridus, vel pernicioso qualitate contaminatus, isque aut multus aut paucus. Hic enim quicquid perniciosum est & malignum, magnum etiam nuncupare consueuimus. Ex vasorum etiam & viscerum totiusq; corporis plenitudine vel exinanitione, antecedentis causæ magnitudo deprehenditur: itemq; ex humorum inibi conceptorum puritate aut vitio. Symptomatis magnitudinem ex veheméтia aut remissione eorum quæ incidunt métimur, nempe doloris, sitis, languentis appetentiæ, vigiliarum & cæterorum quæ vires imminuunt & attenuant. Itaq; si praua quędam morbi species velut inflammatio, iecur, cerebrum vel partes cordi vicinas atq; connexas occupauerit, cuius vis latè se fundat, sitque humor putridus & venenatus, quali & corporis vasa conferta appareát, adeò vt inde magna excitetur corporis agitatio, mala appetentia, sitis, dolor acerbus & vigiliæ: hunc profectò in maximorű grauissimorumq; morborum numero reponemus, cui & maxima congruit euacuatio. In quo autem *Magnitudo morbi vnde æstimanda.*

morbo diuersa comparent omnia, is certè pro leuissimo minimoq; ducendus est, & qui fortasse nullius vacuationis indigeat. Inter hos non pauci interiecti sunt medii ordines, qui pro maioris minorisq; ratione, aut abundè aut parcè vacuandum denunciant. Nunc ad virium æstimationem transferatur oratio. Facultatum viriumq; corporis aliæ partibus singulis ingeneratæ sunt & insitæ, aliæ communes & influentes. Insitarum atq; innati calidi vnam eandemq; haberi essentiam, eamq; naturam appellari, & ex innato spiritu & humido primigenio conflari, cui solida partium substantia tanquam materia substernatur, aliàs planum effecimus. Communium verò vagarumq; essentias è tribus principiorum fontibus emanare, triplicíq; spiritu in totum corpus, animalem quidem è cerebro per neruos, vitalem è corde per arterias, naturalem è iecore per venas effundi ostendimus. Quo loci demonstratum simul est vires partibus singulis ingenitas ab influẽtibus illis sustineri, totum verò animal ab vtrisq; gubernari. Itaq; si integra sanitate frui debet animal, vtrasq; tam insitas quàm influẽtes saluas & incorruptas esse est necesse. Quod euenturum est, si earum substãtia æquabili & iusta quadam moderatione consistat, quæ in certa quantitate atq; proba temperie posita est. E contrario autem si substantiæ vel quantitas vel temperies inuertatur, illę necessariò iacturam facient aut imbecilliores euadent, vnde earum functiones lędẽtur, totiusq; animalis gubernatio perturbabitur, tandemq; vitæ consequetur euersio. Ergo valentes & imbecillæ vires ex operibus primùm internoscendæ sunt. Vrinæ aut alui excrementa cruda, nempe tenuia & aquosa, aut loturæ carnis similia, naturalis facultatis imbecillitatem commonstrant, quemadmodum vel retentio vel alia quæuis oblæsa functio. Vitalis facultas ex pulsu paruo, obscuro & languido, similiter ex respiratione parua, difficili atque crebra, ex voce exili & languida, quæ neq; pulmonum neq; pectoris vitio oborta sit, debilis animaduertitur. Horum vero contraria eiusdem robur & firmitudinem ostendunt. Animalem vim imbecillam coarguunt motus sensuumq; læsio, vigiliæ, deliria, aliæq; perturbatæ principes actiones: quemadmodum contrariæ constantiam ipsius firmitatemq; demonstrant. Ex iis ergo functionibus facultates lædi coniicimus: Læduntur autem & imbecillæ apparent bifariam, vel oppressæ vel languidæ. In omni porrò euacuatione maximè refert languidas ab oppressis internoscere: Hę siquidem largam, illæ nullam vacuationem ferunt. Earum distinctio ex causis euidentibus est petenda: Si enim eius generis prægressæ sunt quæ virium substantiam vel mutant vel dissipant, eas verè languidas esse: sin nullæ eiusmodi deprehensæ sunt, & aliæ vrgent suo pondere, opprimi solùm censeo. Externæ causæ & euidentes quibus insitarum virium (ab his enim exordiar) temperies mutatur, sunt ardentissimæ febres quæ corpus liquant & causę vehementiores quęcunque solidas partes immodicè calefaciunt, refrigerant, humectant, siccántve. At illarum substantia digeritur atque disperditur in morbis longissimis, qui hominem in atrophiam vel in tabem coniiciunt. Influentium autem virium triplex spiritus permutatur, tum ex ambientis & rerum quarumlibet irruentium intemperie vel venenata qualitate, tum ex viscerum aut humorum deprauatis qualitatibus. Aëris quippe feruor & æstus non solùm quà nos extrinsecus ambit, verumetiam quà intrò respiratione ducitur, pulmones primùm, deinde cor, omnesque spiritus eousque inflammat, dum plerunque febris incendatur: ex qua spiritus intemperie necessitas est vires imbecillæ languidæque reddantur. Adde per eum feruorem spiritus nonmodò temperiei mutationem subire, sed & dissipatione minui. Frigoris contrà immoderata vis foris incidens introque subiens, aliàs spiritum omnemque calorem infringit & debilitat, aliàs prorsus exstinguit. Aër dum vel pestilẽs vel quodpiam venenatum aliud vitium concepit, haustus tractusq; contagione nostros etiam spiritus labefactat, ex quo grauium morborum in corpus incursio, viriumq; non mediocris iactura. Multo quidem apertiùs vel scorpii vel rabidi canis vel alterius venenatæ bestiæ morsu acceptum virus spiritum polluit & inficit. Porrò etiã interiores & abstrusæ causę spiritus immutare solent. Vbi enim principes corporis partes intemperie aliquapiam conflictabuntur, eadem si longius serpat, ne-

cessariò

Vires vnde æstimandæ & coniectandæ.

Qui languidas vires ab oppressis dignoscere liceat.

ceſſatiò ad ſpiritus indidé ottos dimanabit, viriumq; robur comminuet. Quodcunq; etiam humotis virium in corpore dominetur, ex eius intemperie grauem offenſionem ſpiritus excipiant oportet. Crudorum quippe humorum vi qui aut corpus vniuerſum aut ventriculum maximeq; os eius occupauerint, neceſſe eſt tum caloris tum ſpiritus ſubſtantia refrigeſcat & infringatur, animalque prorſus langueſcat, interdum verò & ſyncope prehenſum corruat. Bilis ardentior calore immodico ſpiritus cremans, aut os ventriculi vellicans & quaſi aculeis compungens, haud leuiorum malotum fit cauſa. Eſt & quum humor aliquis veneni labe & pernicie aſpergitur, cuiuſmodi eſt cohibitum putreſcenſque ſemen, aut menſtruum aut grumus ſanguinis, cuius vapor ſpiritum labefactans & inficiens aliàs ſyncopen, aliàs vteri ſtrangulatum, aliàs epilepſiam, aliàs alia incommoda ſolet inferre, viribus extra modum offenſis. Ergo tot tantiſq; modis ſpiritus à ſua temperie deſciſcunt. Eorum porrò viriumq; ſubſtantia imminuitur atq; diſſoluitur, interdum ſponte, quia tenuis & diſſipabilis in corpore calido, raro, laxoq; concluditur, vt proinde ſuopte impetu diſperdatur & vaneſcat. Interdum verò externarum & euidentium cauſarum occurſatione perimitur, quales ſunt ambiens aër feruidior & ſiccior, vacuatio immodica, motio vehemens, animi pathemata, dolor & vigiliæ. Immodica humoris aut etiam inutilis excrementi euacuatio, hoc ipſo quòd ſpiritus ſubſtantia fuſa atque profluens eſt, non poteſt non bonam illius partem è corpore ſecum abripere. Quocirca ſiue aluus nimiopere vel natura vel arte profluit, ſiue vrina plus æquo profunditur vt in diabete: ſiue pus aut aqua ex thorace, ſtomacho, ventre inferiore, aut ex magno quopiam abſceſſu vniuerſe & affatim prorumpit, neceſſitas eſt graue vires iacturam faciant. Multò autem certiùs & clariùs nimia ſanguinis aut ſalutaris humoris vacuatio ſpiritus effundit, viresque conuellit, ſiue is ex vulnere, ſiue ex naribus, ſiue ex ore, ſiue ex mariſcis, ſiue ex vtero, aut aliunde proſiliat. Hac etiam ratione inediæ corporis robur frangunt, quòd per has neceſſariò & vtili corporis alimento diſperdito & exhauſto aliud non ſufficitur, vnde vim omnem concidere eſt neceſſe. Labor ac æſtus ſpiritus caloriſq; ſubſtantiam halitu aut ſudore diſſipant. Quapropter qui vitæ ſuæ curſum in labore aut circa balneas & fornaces conficiunt, quoniam continenter labitur ac fluit eorum ſubſtantia, haud æquè excrementis circumfluunt atque ii qui ocioſam & inertem vitam traducunt. Qui luxuria & effrenata libidine diffluunt, his (inquit Poëta) frigent effœtæ in corpore vires, quæ nullius medicinæ vim perferunt. hi omnium maximè ex tantula ſeminis vacuatione flacceſcunt & languent, quòd ſpiritus plurimùm diſſipetur. Doloris porrò atrocitas multo amplius quàm labor ſpiritus diſperdit, vireſq; proſternit. Animi pathemata alia quidem ſpiritum atq; calorem obruunt & ſtrangulant, vt timor, mœſtitia: alia verò diſſoluunt atq; diſſipant, vt gaudiũ, lætitia. Vigiliæ corpus vniuerſum eiuſq; maximè animalem ſpiritum exhauriunt, quemadmodum ſomnus vacuationis genus omne præter ſudores & quam ἄδηλον διαπνοὴν Græci vocant cohibet. Atq; hæ ſunt cauſæ quarum exuperantia calorẽ, ſpiritum vireſq; diſſipat: quæ quoniam euidentes exiſtunt, tanquam notæ & ſigna fiunt, ex quibus vires propriæ ſubſtantiæ iacturam feciſſe intelligimus. Cauſæ verò quæ duntaxat vires opprimunt interiores ſunt & abſtruſæ neq; adeò nobis expoſitæ: eius generis ſunt obſtructio, & immoderata humorum copia. Venarum arteriarumq; obſtructio quæ à craſſis lentiſq; humoribus fit, ſpiritus arctè coërcet, neque illos ventilatione refrigerari ſinit, vnde præpedito vſu vitæ neceſſariò grauiter cum ingenito calore opprimuntur. Id quidem in pulmonibus, in iecore, in cerebri ventriculis atque arteriis, in ipſo deniq; corporis habitu ſæpe ac multum euenire ſolet. Obſtructio autem quam humores nimio plus exuberantes induxerunt, non modò ſpiritum caloremque premit, verùm etiam ſuffocat & obruit. At multitudo libera neque vlla obſtructione præpedita ſiue ſimplex ſiue cacochymiæ particeps eſt, vires ſtrangulat: vt in athletico habitu ſanguinis, in leucophlegmatia pituitæ, in hydrope cruditatum, in ictero bilis exuperantia. Quotieſcunq; igitur naturalis facultas ab excrementis, vitalis ex pulſu & reſpiratione, animalis ex

[illegible]

Quæ vires obruunt & opprimunt.

propriis functionibus imbecilla deprehendetur, si qua ex causis illis procatarcticis vehementior antecesserit, direptam & imminutã censeto virium substãtiam. Vbi verò nulla ex causis illis prægressa fuerit, & vires nihilominus imbecillæ cõparebunt, non vtique dissolutas, sed oppressas putato: maximè si vel plenitudinis vel multæ cacochymiæ signa fuerint connexa. Sublatis causis opprimẽtibus protinus vires recreantur & ad sese redeunt, nisi affectionis diuturnitate prostratæ iã sint. Velim igitur affectarum virium tres à nobis ordines constitui, alias esse prostratas, grauatas alias, tertias languidas, quarum signa sigillatim ex antè commemoratis elucebunt. Sunt qui vni pulsui tanquam signo minimè fallaci iubent attentos esse de virium robore iudicaturos. Id certè magnum quippiam, at nõdum satis esse iudico: quandoquidem pulsus ferè inconstans incertusq; est, & externarum complurium rerum interuentu perturbatur mutationemq; suscipit. Deinde ingens copiosaq; euacuatio alias vires non minus quàm vitalem concutit, atque earum occasu haud secus emorimur atq; si vitalis intercideret: quare videtur aliarum etiam facultatum obseruatio ad vacuandum necessaria. Si quis enim vehementi aut diuturno morbo, vt lienteria, atrophia marasmóve extabuit, huic sanguinem non mittes, etiamsi pulsus plenus nunc existit & validus. Quocirca non vnius, sed trium vagarum & influentium facultatũ, neq; harum solùm, verumetiã insitarum quibus actio vitę continetur, robur ad vacuationem æstimandum est.

Vt vacuandi quantitas ex morbi magnitudine & virium robore æstimari debeat. CAP. X.

MORBVS omnis ægroti vires conuellit, vt & vacuatio quæ ad illius depulsionem adhibetur. Ne igitur durum videatur iam afflictum grauius affligere, ea lege temperanda sunt omnia, vt morbi substantia dematur, viribus quàm fieri potest minimum oblæsis. His quidem tantisper negotium facessere dum malum profligetur, & in maioris commodi spem adducamur, periti in primis est artificis. Quęcunque autem offensio per legitimas euacuationes viribus infertur, leuis admodum & breuis esse solet, vt quæ completa euacuatione mox conquiescat. Natura siquidem noxiorum humorum pondere deonerata, quo veluti sarcina premebatur, priores vires recuperat, quicquid spiritibus & innato calori fuerat detractum resarcit, factaque morbo deinceps superior, quæ reliqua sunt euiocir partim coquendo partim foras dissipando. Si Hippocrates ad pericula prospicienda sagacissimus, consuluit tenuem victum ægrotis adhibere, haud veritus illorum vires licet infirmas victus tenuitate debilitare, vt hac simul morbi essentiam comminueret: idem profectò in vacuandi munere tenendum. Cæterùm periode vt in victus ita & in euacuationis ratione cauendum, ne in extremam debilitatem adductę vires concidant, circumspiciendumque etiam atq; etiam & accuratè considerandum, quantum & quoad perferre queant. Æqua autem & legitima vacuationis quantitas citra insignem virium offensionem morbum adimit. Hoc morbi viriumq; inter se exquisita collatio commonstrat. Nam validis constantibusq; viribus fidenter quantum morbus desiderat erit vacuandum: minus validis parciùs, prostratis nihil prorsus moliendum. Cæterum hoc ipsum in disceptationem quæstionemq; vocatur, possintne vires vsque adeo debilitari, vt ne minimam vacuationem tolerent. Plerunq; enim in magna virium deiectione vacuationes sponte, salubriter, euentuq; fœlici prorumpunt. Deinde vnicuique virium ordini sua quædam vacuationis quantitas proportione reddi potest: non enim credibile est vncia aut semuncia sanguinis effusa vires etiam prostratas offensum iri. Quoniam igitur hæc obscura sunt, explanationes adhibendæ, vt omnis veterum ambiguitas tollatur. Vacuationum alia integra statuitur & perfectè absoluta, quæ omnem aut certè plurimam morbi materiam adimit: alia vtilis quidem at non integra, quæ parte morbi sublata reliquum facit leuiorem: tertia eousq; exigua & deficiens, nihil vt laborãtem leuet. Raró quidem vires adeò prosternuntur (nisi malo victis & deploratis) vt ne vel minimam quidem va-

Quæstio & eius solutio.

Vacuationũ quantitatis tres gradus.

dem vacuationem sustineant: verùm huiusce tanquam inutilis veteres non meminere, quòd citra ægroti alleuationem viribus incommodet, statueruntque viribus afflictis & prostratis nullam omnino vacuationem adhibendam. Itaque valentes vires integram consummatamque, mediocres imperfectam quidem, sed vtilem, prostratæ nullam mali curatricem vacuationem tolerant. Ex morbis autem quicunque vehemens ac magnus extiterit, copiosam eamque necessariam exposcit, sine qua aut nullo modo aut non tutò sanari potest. Mediocris moderatam, quæ rarò necessaria, sed duntaxat vtilis habetur, per quam citiùs ac tutiùs sanatio perficitur. Exiguus morbus exiguę etiam aut nullius omnino vacuationis indiget. Iam verò morbi magnitudo virium robori confertur. Quum vires erunt planè integræ, & morbus mediocris, non vtique necessaria, sed duntaxat vtilis est venæ sectio: potest tamen rarò & quantum morbus desiderat sanguis mitti: Non enim verendum est constantes vires aliquantisper imminuere, dum morbi sentina funditùs exhauriatur: eæ siquidem promptè nullaque mora recreantur. Quum in virium constantia & firmitudine morbus inuadet magnus & periculosus, qui vasa immoderatiore copia distendat, quemadmodũ in habitu athletico & in synochis febribus, tunc vberior vacuatio præscribenda, quæ affectus magnitudini vsquequaque respondeat, expedire (inquit Hippocrates) vsque ad animi defectionem ducere, si æger perferre possit. Neque verò de ea animi defectione præcipit, quæ vel timiditate & animi ignauia vel acrimonia humoris accidit, qui os ventriculi pungit & irritat: sed de ea duntaxat quæ vberiorem euacuationem consequitur. Hanc enim in morbis extremis statuit tanquam regulam & legitimum vacuationis modum. Est autem animi viriumque defectio lipothymia siue lipopsychia, in qua etiamnum ægrotus loquitur, audit, videt, agnoscitque præsentes. Syncope verò est omnium virium præceps lapsus, vt epilepsia animalium: qua certè qui opprimitur nec audit nec videt, & (vt verbo expediam) omnes externas functiones quasi interceptas habet. Lipothymia leuior est syncope, hancque solet præcedere. In his igitur affectibus sanguinem vsque ad lipothymiam mittere permittitur: at non temerè & sine iudicio. Sed quum iam vires præ vacuatione manifestè fatiscunt & vacillant, & initium patiuntur defectionis atque lipothymiæ, cohibendum: neque vnquam vacuationes ad extremũ & vsque ad veram syncopen deducendæ, vt quæ omnino periculosæ euadant, etiamsi validæ vires erant. Tentandum igitur est exuperantem humorem subducere, quoad vires ferant. Et quocunque tempore dissoluuntur, etiamsi restent superuacua, ab euacuatione nihilominus desistendum cessandumque protinus est. Hoc autem certissimè disces pulsuum mutationi animum mentemque adhibens, quum ex magno paruum, ex æquali inæquabilem, ex vehementi debilem & obscurum fieri, quumque fluentis sanguinis impetum labare, ægrotumque iam languere animaduertes. Quoniam igitur syncope mortis est imago quædam, quæ astantes perterret & ægrum in maximum vitæ discrimen adducit, in eam profectò vacuatione ægrotum minimè præcipitabit, quicunque dignitatē existimationemque suam inuiolatã tueri, neque in vllas obtrectatorũ reprehensiones incurrere volet. Conducibiliùs quidē sit ægrum diutiùs torqueri, quàm vnà cum morbo vitam omnē profundere. Hactenus vires integras valentesque oratio nostra attigit. Mediocres porrò vires si mediocris quoque morbus adoritur, moderatam quoque vacuationem postulant, quę leui aut exigua virium offensione vniuersam causam detrahat. Atque etiam vtilis ea fuerit, quę leuior mitiorque adhibebitur. At si easdē vires morbus maior inuadat, & cui multa vacuatio fuerit necessaria, nequaquam debet ea semel & vniuersè suscipi: vt quam vires tolerare nequeant. Non enim rectè morbum demit, qui cum morbo ægrũ de medio tollit. Quũ igitur semel & vniuersè facta vacuatio citra periculũ adhiberi nõ potest, quod vitiosè se habet, paulatim vacuare expedit, & minutatim salubre quippiã pro eo reponere: ac primũ quantum vires ferant detrahere, deinde quod defuit iteratione supplere, idque vel bis vel ter vel nonnunquã sæpius: ea curatio Græcis est ἐπίκρασις. Prostratis autē viribus nulla vel morbo exigēte vacuatio ineunda. Quæ enim adeo exigua fuerit, vt

Viribus ... & ... sanitatis quo agendum.

Ad lipothymiam vacuare.

Viribus mediocribus q. antè vacuandum.

Deiectis & exiguis.

vitibus illis quasi dimensa & par respondeat, quoniam commodi nihil, incommodi verò atq; perturbationis plurimum infert, tanquam inutilis & superuacua prætermittatur. Atq; in viribus roborandis confirmandisq; omne tum studium collocetur, idque cibis boni succi modicè ac sæpius offerendis, quibus etiam facultas insit morbo aduersa, quæ cacochymiam emendet. Quòd si postea vires reereari atq; refici contingat, tum idonea afferetur vacuatio, quod in diuturnis morbis sæpius vsuuenit. In acutis verò nimia cunctatio semper anceps est & peticulosa.

Præsentium præteritorumq; obseruationes, ex quibus certior vacuandi quantitas indicatur. CAP. XI.

Primi & præcipui scopi duo sanguinis detrahendi.

Secundarij sex scopi & animaduersiones in sanguine mittendo.

MITTENDI sanguinis quantitatem ex morbi magnitudine atque virium robore perceptam, exquisitiùs atque perfectiùs euidentium causarum obseruatio præscribet. Ex his causis tres numerantur interiores & nobis congenitæ, temperamentum, corporis constitutio vel habitus & ætas. Totidem externę & aduentitiæ, ambientis constitutio ex anni tempore, regione & cœli statu profecta: vacuatio suppressa vel immodicè procedens: consuetudo victus vel generis vitæ vel vacuationis. Præteritas hasce causas idcirco suprà exquirebamus, vt ex iis exquisita morbi & virium magnitudo nobis eluceret. Præsentes & futuræ nondum morbum aut vires immutarunt: quoniam tamen humoris aliquid è corpore vacuare & vires dissoluere incipiunt, non parum ad euacuationē quam proponimus momenti obtinent. Quas autem hæ vires habeant, sigillatim explicandum est.

Temperamentum.

Calidum humidumq; corporis temperamentum, in propria solidarum partium substantia situm, quoniam vi insiti caloris assiduò plurimum dissipatur ac dissoluitur, non peræquè copiosam fert vacuationem atque quod ab illo plurimum dissidet frigidum & siccum. Quodcunq; verò corpus inde humidum appellant quòd multo humore abundet in venis recondito, id facillimè vacuationē tolerat.

Habitus.

Corporis habitus extenuatus, mollis & rarus, tum imbecillus tum multæ dissolutioni obnoxius est: contrà verò carnosus, firmus atq; densus pauca finitè corpore dissipari. Qui autem præpinguis & obesus existit, quanquam minimum dispergitur, difficilè tamen venę sectionem idcirco sustinet, quòd exilibus sit venis, quas exinanitas pinguedo facilè stringit deprimitq;, vt inde metus sit ne natiuum calorem extinguat. In corporis habitu æstimanda etiam est venarum capacitas: quibus enim amplæ & turgidæ spectantur, tolerabilior est euacuatio, quàm quibus angustæ. Neq; verò humorum natura posthabenda est: nam tenues & calidi celerrimè dissipantur ac diffluunt, crassi ac frigidi diutius hærēt. Atq; hęc quidem ad corporis constitutionem habitumq; pertinent.

Ætas.

Ætatum porrò quæ decrepita nuncupatur, quia effœtis est viribus, nullam venæ sectionem tolerat: moribundum senem præcipitat quisquis teliquum vitæ calorem cum sanguine profundit. Quæ inter senectutē & pueritiam mediæ interueniūt, quoniā firmis viribus & corpore bene constituto tenentur, nulla vacuandi præsidia metuunt. Puerorum ætas virium quidem substātia abundat, ceterùm quia corpus calidum & humidum obtinet, molle, tenerum ac patens, quod sponte sua assiduò digeritur ac defluit, sanguinis missionē tutò nō feret: quantum enim ex incidenda vena vacuandum fuerat, id vltrò ex corporis natura præstatur. Has ætates nullis annorum finibus Hippocrates circumscripsit. At Galenus neq; ante annum decimum quartum neque post septuagesimum iis quas protuli causis adductus venam pertundit. Quod profectò de pleniore illa veteribusq; consueta vacuatione audiendum: nam moderatam quæ tum viribus tum plenitudini aut par aut inferior sit, vtriq; pro eo ipso quantulocunq; sunt præditi modo, facilè ferent. Sic Rhases ætate decrepita quæ graui vrgenteq; pleuritide vel peripneumonia torquebatur, sanguinem emisit. Sic Auenzoat filio suo trimo se vtiliter venam secuisse commemorat. Hoc & ipsi plerumque expetimur, sexto aut quinto ętatis anno tres sanguinis quatuórve vncias, pleuritim, interiores inflammationes, hisq; grauiores morbos finiuisse. Sponte naturæ tum pueris tum in-

fantibus

fantibus lactentibus sanguis interdum abundè prodit è naribus, nulla corporis aut virium iactura. Suis viribus iisq; validis prædita est puerorum ætas: cur igitur ad illarum proportionem vacuare non possumus, quum præsertim eusarcus est puer, plenè ac liberaliter educatus, cui amplæ venæ bene cocto puroq; sanguine tument? Ad extremum verò donemus virium robur lædi: vtrum magis optandum fuerit, vel vt puer seruata plenitudine succiq; copia intereat, vel vt ea imminuta offensisq; quodammodo viribus à morbo vindicetur? Secandæ autem venæ necessitas in pleuritide interioribusq; inflammationibus quàm in continuis febribus pueto maior existit. Nulla igitur est ætas, quæ non aliquem vacuationis modum ferat. Hæ sunt interiorum causarum obseruationes, quæ sponte intimoq; motu corpus viresq; afficiunt. Præter eas verò euidentium quoq; constitutio tenenda. Regio feruens & arida multum innati calidi viriumq;, multum peccantis humoris è corpore haurit. Hinc vires comminuuntur paucioq; sanguis manet in venis; in ea proinde contractiores parcioresque in sanguine mittendo esse conuenit. Regio frigidior ac humidior innatum calidum humoresq; intus coërcet, horumq; minimum dissoluit, quocirca sanguis abundantius profundi potest. Cæterùm extremè frigida quæ plurimum in Boream deuergit, sanguis frigore veluti conglacians vacuationi vix cedit, sed & partes interiores si à suo calore destitutæ maneant, ambientis frigoris iniuria extinctionis periculum subibunt. Quæ inter illas intercedit regio temperatior largissimam sanguinis profusionem tolerat. In anni temporibus ver temperatum, succi viriumq; abundans, sanguinem largiùs fundi permittit: estque vere secta vena præcauendis morbis idonea. Post ver, autumnus, deinde hyems, omniũ verò minimum æstas. Cœli status qui calidior obtigerit, vt subsolana vel austrina tempestate, parciùs: qui frigidior vt valido Aquilone aut Fauonio, is quoq; parcè: largiùs autem quicunq; clementior nulla ingenti tempestatum vi iactabitur, sanguinem mittendum esse suadet. Tria hîc in ambientis constitutione perpetuò implicita atque colligata, iam in vnum conferamus. Regione frigida & hyeme premens Boreas prorsus venæ sectione nobis interdicit: solusq; Auster placidior illam admittit. Regione autem feruida & æstate, quum perflat Auster, venam pertundere formidolosum: at quum Boreas æstum temperat, tutissimum. Hæ igitur causæ tum innati calidi tum humorum substantiam vel conseruant vel dissipant, sed tamen obscurè ac sine sensu. Cæterùm de manifesta copiosaq; vacuatione, quæ fortè tum erumpit quum venam secare proponimus, ita quidem statuendum. Spontanea vacuatio materiæ morbi nihil detrahens, veram atque legitimam non excludit. Quod igitur morbus exposcit protinus vacuandum, præsertim si necessitas impellit, & vires spontanea illa vacuatione nondum in magnam offensionem incurrerunt. In vehementi pleuritide, quo tempore fortè fortuna erumpet totius corporis sudor aut vomitio aut aluus, sanguis mitti non debet: at sedatis illis paulumq; recreatis viribus, vena incidenda: Symptomata enim quum illa sint, neq; morbi substantiam detrahunt, neque vicaria esse possunt phlebotomiæ. Sic in febre ardente, lienteria quæ ex frigidæ potu immoderatiore laxato dissolutoq; ventriculo inciderit, venæ sectionem non vetat: At quoniam vires inde paulò imbecilliores euaserunt, harum seruata dignitate sanguis parciùs emittetur. Spontanea autem vacuatio quæ morbi substantiam demit, si iam ægrotum leuet possitq; quantum requiris vacuare, prorsus est naturæ committenda: Sin minus id possit, tantum ipse detrahes, quo ex coniunctis ambobus perficiatur quod postulas. Quæ sponte natura perfectura est, ne tangito: inchoata verò nec ab ea perficienda completo. Itaq; in pleuritide, in febre assidua, si sanguis abundantiùs ex vtero, ex hæmorrhoide, vel è naribus dimanet, iustaq; sit vacuationis quantitas, ex qua æger satis leuetur, venam non incides. Sin verò parciùs aut languidiùs ex his locis profluit, morbusq; interim vehementer viget, quod deficit, etiamsi puerpera sit laborans, venæ sectione supplendum. Eadem ex causa in dysenteria purgãs medicamentũ offertur, vt quod sensim & languidè per anfractus parũ idoneos elabitur, affatim per ductus conuenientiores deriuetur ac de-

[illegible]

[Regio] [Anni tempora.] [Tempestas.] [Spontanea vacuatio.] [illegible]

Consuetudo. fiant. Consuetudo porrò nobis obseruanda, in victus ratione, in vitæ genere & in euacuatione. Qui frugaliter siue ex consuetudine siue ex morbi impedimento victitant, parciùs vacuandi sunt quàm qui liberalius pleniusq; viuunt. Qui venæ sectionem iam est expertus, modò vires crebra vacuatione nondum sint læsæ, alacrius ac leuius eam perferet quàm inexpertus. Consueta quippe mala, minus sunt infensa. *Aphor. 50. lib. 2.* Quapropter opinione sua vulgus longè fallitur, qua primam venæ sectionem vt in primis salutarem suscipit, & quasi veneratur conseruatq; in extremos vsus commodaturam.

Futurorum obseruatio aut veriùs prouisio præfinienda quantitati necessaria. CAP. XII.

NON solùm vires præsentes emetiri, verumetiam futuras prospicere acuti sapientisq; est medici. Post vacuationem vires ita tueri atque conseruare par est, vt & alia deinceps adhibenda remedia ferre, & morbi longitudini atque iudicationi sustinendæ satis esse queant. Quinetiam ne posthac intempestiuè & alieno tempore nutrire cogamur, sanguinis nonnihil retinendum asseruandumque est ad morbi decursum & ad reliquæ curationis spatium. *Quales erũt vires in posterum, vnde coniectandum.* Futuras vires æstimabimus tum ex causis procatarcticis quæ præsentes sunt & posthac etiam perseuerabunt, tum ex symptomatis quæ præter opinionem incidere possunt. In causis procatarcticis præcipuè sunt, cœli constitutio & viuendi ritus. Cœli constitutio si calida euaserit & sicca, ac istiusmodi deinceps expectetur, restrictiùs sanguis emittetur quàm si frigidam fore coniiciamus. Rursum si prospicimus ægrotum tenuiter sobrieq; victurum, vel quia potionis & cibi languet appetentia, vel quia morbus deuorare non sinit, vt in angina fauces præcludente, parciùs euacuare monemur, quàm si pleniùs is viuat. Seruare tum aliquid sanguinis oportet, tanquam naturæ thesaurum & suppetias in leuamen futuræ penuriæ. Iam verò repentina & inopinata symptomata, quæ vires summopere eneruant & frangunt, sunt dolor vehemens, vigiliæ, vacuationes præter spem erumpentes, & in primis syncope. In hanc siquidem non pauci quàm mox ab aperta vena ex consuetudine incidunt, vel quòd natura sint imbecilliores, vel quòd timore magno perculsi, vires omnes offundant: vel quòd os ventris amara bile perfusum, aut quàm maximè acri sensu præditum & infirmum nacti sunt. Quum igitur aliquid eiusmodi futurum suspicamur, quanquam vires tunc valent, sanguinem tamen vel nullo modo vel præparcè mittemus, nisi fortè huic periculo antè sit occursum. Summæ autem prudentiæ fuerit repentina & inopinata quæcunque incident, longè prospicere atq; præcauere. Hæc iam exemplis illustremus. Esto quispiam natura sanguineus, corpore eusarco, denso ac firmo, ætate florenti, qui multos dies luxuriosum vitæ genus secutus, alimentis se expleuerit solidioribus & valentis materiæ: qui pristinam exercitationis consuetudinem intermiserit, domiq; otiosè vixerit, cui sanguinis ex naribus, ex vtero vel ex hæmorrhoidibus vetus consuetaq; eruptio iampridem substiterit: adeò vt ex harum concursione causatum corporis habitus non mediocre incrementum ceperit, & venæ natura amplæ præ copia sint distentę. Quocunque tempore hominem ira constitutum grauis vehemensq; febris vel inflammatio prehendet, quàm mox sanguis profundendus est, isq; copiosus: quandoquidem tum morbi tum causæ magnitudo id expostulat, ex præteritorum obseruatione confirmata. Quòd si his etiam præsentia consentiunt adsitq; aëris constitutio ex regione, anni tempore & ex tempestate collatis moderatè frigida & humida, ægrotus verò ad vacuationem procliuis sit: posthac verò morbus non ad multos dies, longius producatur, nulla calidioris futuræ tempestatis significatio appareat: nulla item futuri doloris, vel inediæ vel vigiliarum vel spontaneæ vacuationis comminatio intendatur: his ita in vnũ conspirantibus, quis dubitet largissimam sãguinis missionẽ imperare? *Indicationib. contrariis quid agendum.* At verò hisce contraria omnia, quem non subitò à sanguinis detractione auocabunt? Permiscẽtur plerunq; ac prorsus inter se pugnãtes existunt obseruationes, ac tum prudenti acriq; iudicio est opus, quo ex cõparatis illis vacuationi modus

præscri-

præſcribatur. Prçteritorum recordatio plerumq; copioſum ſanguinem fundendum monet, cuius tamen libertatem nobis præſentium obſeruatio ſubtrahit. Vt ſiquis priſtina exercitationis conſuetudine intermiſſa deſidiæ ſe & luxuriæ dediderit, & alimentis expleuerit, & ſolennis quçpiā vacuatio ſubſtiterit: ſed hinc euaſerit corpus pingue & album, laxum & molle, tenuisq; ſucci plenum, adſitq; æſtas, regio æſtuoſa, cœliq; ſtatus calidus ac ſiccus: omnino huic ſanguinem non mittes: ſatis enim ex ſeipſo non modò obſcurè, verumetiam manifeſtè vacuatur. Parum verò detrahes in eo ipſo habitu, ſi hyems adſit & regio frigida, cœliq; ſtatus Aquilonius. In hac autem rerum permiſtione, non obſeruationum multitudinem, ſed poteſtatem velim te attendere, quòd vna plerumque reliquas omnes dignitate præſtantiaq; ſuperet. Qui neq; artis cognitione neq; longo rerũ vſu neq; prudenti ſynceroque mentis iudicio confidit ſe poſſe vacuationis quantitatem definire, is Hippocratis conſilio potius infrà ſubſiſtat, quàm exquiſitè vacuet. Hoc autem loco non abs re fuerit perſcrutari, ſitne vteri geſtatio inter obſeruationes habenda. Ipſa veritatis ſpecies multa probabilitate ſuadet in prægnantibus graui morbo implicitis temperandum, ob fœtum qui vtero continetur, Hippocratis patrocinio ac ſententia hunc in modum defenſa: Mulier in vtero geſtans inciſa vena abortit, idq; magis ſi eſt fœtus auctior. At certè hoc perpetuum minimè eſt: vt neq; illud quod proximè antè ſcribitur: Mulierem in vtero gerentem acuto morbo corripi, lethale eſt. Quum enim purgatio quæ malignis fit medicamentis, cum periculo grauiore fœtus quàm venæ ſectione decernatur, ſi Hippocrates grauidæ morbo ex cacochymia tentatæ, purgationem largitur iis menſibus qui inter tertium & octauum interponuntur: nos profectò iiſdem multo tutiùs ſanguinem mittemus ei, quæ aliquo plenitudinis morbo conflictabitur. Quod ſi media geſtatione liceat, longè tutiùs in initio factu fas eſt: quòd ſanguis magis redundet, & fœtus minore egeat alimento. Hoc tempore ſi ſæpe natura illius ſuperuacui effuſionem ſponte vtiliterque aggreditur per nares, per hæmorrhoidas, aut per vterum: & nonnunquam menſes ſtatis temporibus ſalubriter effluunt, cur non ſimiliter nobis liceat premente neceſſitate naturam æmulari? Multæ niſi vena circiter quartum menſem ſecetur, abortiunt: fœtus enim copia obruitur. Neq; verò in plethora ſola, verumetiam citra hanc quum pleuritis aliáve inflammatio vehementius vrget, prægnanti vena in cubito cædenda. Inferiores autem prægnantium venas incidere minimè tutum, quòd impetu deorſum conuerſo menſes procedant, præcipiteturq; fœtus. Octauo ac nono menſe raró citra abortum ſanguis emittitur, quum præſertim mulier leui ex cauſa vel ob vteri imbecillitatem, vel ob lubricum lentorem abortire conſueuit. Hac in re Cornelius Celſus morbi duntaxat viriumq; magnitudinem animaduertit. Antiqui, inquit, primam vltimamq; ætatem ſuſtinere non »
poſſe hoc auxilii genus iudicabant, perſuaſerantq; ſibi mulierem grauidam, quæ »
ita curata eſſet, abortum eſſe facturam. Poſtea verò vſus oſtendit, nihil ex his eſ »
ſe perpetuum, aliaſq; potiores obſeruationes adhibendas eſſe, ad quas dirigi cu- »
rantis conſilium debeat. Intereſt enim non quç ætas ſit neq; quid in corpore in- »
tus geratur, ſed quç vires ſint. Firmus puer, & robuſtus ſenex & grauida mulier »
valens tutò curantur. Itaq; vteri geſtatio quemadmodum & ætas inter quantitatis obſeruationes habenda. De quantitate mittendi ſanguinis hçc quidem ſatis, deinceps verò de vtendi ratione.

Pregnatio an inter obſeruationes mittendi ſanguinis habenda.

Aphor. 30. lib. 5.

Aphor. 31. lib. 5.

Quo morbi tempore, qua die quaq; hora ſanguis emittendus.

CAP. XIII.

QVORVM morborum cauſa eſt plenitudo aliáve humorum labes in vaſis, ea incipientibus illis quàm mox ſecta vena ſummoueri debet. Hoc enim pacto quicquid morbi in poſterum gignendum eſt prohibebitur, quicquid verò genitum & procreatum iam eſt, faciliùs natura concoquet, euincet atq; profligabit. Sic febres ardentiores antequam ſanguinis moles feruoris incendio torreatur, aut vehementior putredo inualeſcat, acceleratũ hoc remediũ extinguit.

Sic & interiores inflammationes hoc auxilii genus initio radicitus eruit, dum qui in partem confluxerat humorum nondum obhærens, profluentis sanguinis impetum cursumque sequitur. Vires per initia firmæ sunt & constantes, nec admodum iis dissimiles quæ pridem erant integra valetudine: si quo igitur tempore, ipso maximè initio hoc præsidii genus tolerabunt. Qui plenitudine aut fluxione permanente alia vult remedia adhibere, peruerso medendi ordine affectum conduplicabit viribusq; negotium facesset. Sic tamē maturè vena secetur, vt ventriculus primæq; venæ nec vlla humoris corruptela, nec cruditate, nec cibo semicocto confertæ sint. Præcepit quidem Auicennas in morborum principiis phlebotomiam prorsus omittere & concoctionem expectare, dum morbus principium statumq; præterierit: atq; tum demum solùm illam conferre asseuerat. Idq; non de solis partium morbis quos antè percensuerat, audiendum putat, quum & mox idipsum de febribus omnibus præcipiat, maximeq; de sanguinea, in qua quum adest concoctio, iubet sanguinem profluenter educere. Quia verò ista mirabiliter dissentanea videntur, perpendendum quibus illa rationibus suadere contendat, vt controuersia ad vnguem discussa, veritas ipsa clariùs eluceat. Inquit igitur per initia incisam venam noxios humores extenuare, & per corpus quoquouersum impellere, sanguineq; puro & syncero permiscere: nonnunquam etiam nos expectatione nostra adeò decipi, vt cum salubri nihil prorsus vitiosi humoris educatur. Ex animi verò sententia atq; voto omnia succedere, si expectata concoctione quum iam morbus principium & statum præterierit, sanguinem detrahamus. Sed minimè tam inconsiderata eius ferenda est sententia: neq; audiendi illius explanatores, quorum dicta quotidie re & euentis refelluntur. Quæ enim absurdior futiliorq; sententia hac excogitari possit, phlebotomiam humores extenuare, quum ex superiorum demonstratione dilucidè constet, qua ante, eadem & post phlebotomiam proportione humores in corpore retineri atque seruari? Si qua fortè mutatio incidit, quum tenuis humor expeditiùs celeriusq;, crassior ægriùs & pigriùs emanet, verisimilius est phlebotomiam, sanguinem & humores potius incrassare debere. Cur deinde hæc humores exagitet? si multitudinem demit, quæ perturbationum & morbi causa fuerat, debet eadem omnia mitiora & tranquilliora reddere. At si peccans materia sanguine permiscetur in venis, cur hæc secta vena non pariter foras exiliet? Sed iam plenius æstimata rei veritate, donemus morbum quempiam vehementem & acutum ex solius sanguinis exuperantia natum, cuiusmodi sunt vtraque synocha, putrida febris ex plenitudine, angina, pleuritis, peripneumonia, iecoris aliarumq; partium inflammationes. Hæ si peracutæ sunt & periculosæ præ sanguinis copia præcipites, quis non statim ipso initio venam pertundat? quis quum adhuc vires integræ sunt, non eam plenitudinem prorsus eximat, quæ morbo causam dedit, & quæ in vitæ discrimen adducit? Hoc consilio in synocha festinamus statim initio sanguinem ad animi defectionem mittere, antequam materia putrescat. At ille, in ea febre sanguinea principio sanguinem parcè mittit, abundantiùs verò vbi coctionis signa comparent. At quam quæso concoctionem expectet sanguinis optimi & bene cocti, qui sola multitudine peccat? In his igitur vt in valde acutis, Hippocratis consilio differre & cunctari malum est: sed statim si vires integræ & valentes erunt, ad animi vsq; defectionem ducendum. Si minus acuti & vehementes erunt morbi, etiam per initia sanguis effundetur, idq; pro multitudinis ratione. Num igitur in his venæ sectionem omittemus, & cum Auicenna expectabimus dum concoctio eluceat, & principium morbus statumque prætereat? Siccine morbum sinemus suo impetu proteruire atq; ægrotum tam immaniter iactari citra vllam artis opem? Si exitialis is erit, ad concoctionem nunquam perducetur: sin salutaris vel anceps, post statum in ipsa declinatione quum iam prorsus euictus erit, & laborans a periculo tutus, quid tum venæ sectione fuerit opus? Sed age hoc loco temporum morbi & concoctionis vim expendamus. Natura concoctione impuros noxiosq; humores è purioribus secernit: hos vt conseruet, illos vt tandem foras exturbet, aut sola per se aut medica-

Aduersus Auicennam non nisi post concoctionem phlebotomiā admittentē.

dica-

dicamenti ope. Atqui venæ ſectio nullo delectu omnes qui in venis ſunt, promiſcuè & indiſcriminatim prolectat. Quorſum igitur vt hæc fiat, humorum cõcoctionem atque ſecretionem prȩſtolemur? Vt in phlegmone pus iam factum non amplius ſecta vena, ſed alia ratione per vias breuiores deriuamus: ita in febribus quarum materia in venis coërcetur, concoctus ac iam ſecretus humor, medicamento deriuandus deturbandusque eſt. Qua in re rum temporis naturam habebimus adminiculantem, quæ ſecretos humores foras excludere contendit. At ſi quis hoc tempore venam auſit incidere, non eos ſolùm, ſed pariter vtiles eliciet: quodque grauius eſt, eos qui vi naturæ ſecreti fuerant, puro ſanguini permiſcebit, hunc inquinabit, omnia confundet, naturæque molitionem optimam interpellabit. Quum igitur concoctionis manifeſtæ ſigna comparebunt, non amplius venæ ſectione, ſed aut purgatione, aut aliis deriuantibus præſidiis reliqua curatio tranſigenda: niſi (quod interdum fit) cruditatis ſigna denuò ſe prodant. In febribus vacuata multitudine vbi quæ putruerant cõcocta ſunt, per aluum, vrinas & ſudores ea vacuare tentandum. In pleuritide & in peripneumonia quæ putruerunt & in pus conuerſa ſunt, per ſputa: in hepatitide, caua quidẽ per aluum, gibba per vrinas, quemadmodum & in nephritide: ſingula denique per loca proxima & conuenientiora ſunt expurganda. Si metu, ignauia, aliiſve occaſionibus venæ ſectio primis morbi diebus adminiſtrata non eſt, quocunque die etiam vigeſimo in ægrum incideris, ſi plenitudinis atq; cruditatis ſigna permanebunt, hoc præſidii genus adhibendum, modò vires ferant neque ſint morbi diuturnitate collapſæ: Non enim dierum morbi numerus à phlebotomia per ſe ac primùm dehortatur, ſed quòd ſæpius temporis progreſſu vel concocta eſt morbi materia, vel ſunt vires diſſolutæ. Vt autem vniuerſalium temporum, ita particularium & dierum quibus morbi recurrunt delectus habendus, in his potiſſimùm morbis quorum certa eſt vel intermiſſio vel remiſſio. Vacuatio non excandeſcenti, ſed miteſcenti morbo afferenda. Natura quidem plerumque febrium maximeque intermittentium inuaſionibus vomitiones, & declinationibus ſudores commodè ciet, quo tempore nobis etiam licet eadem vtiliter arte promouere: at non vel alui deiectionem vel venæ ſectionem. In acceſſionibus ab his omnino temperandum eſt, vt quas neque natura tum molitur, ſed ſi quæ fortè incidunt, ſolius morbi feruore impetuque fiunt. Nulla eiuſmodi vacuatio quæ vires ſupra modum laceſſit, in tanta acceſſionum quaſi fluctuum agitatione tutò obiri poſſit. Quum enim humores tum maximè quodam quaſi æſtu incitati efferueſcant, obturbatiq; permiſceantur, nulla omnino queat iuſta eorũ fieri ſecretio. Eſto etiam, peccans morbi materia extra venas maiores exardeſcat, ſi hoc tempore vena reſeretur, metuendũ erit ne illa in venas exinanitas è veſtigio commigret, fiatq; ex intermittente continens. At verò maxima morbi tranquillitate vena ſecta, vix vllum naturæ negotium faceſſit, ipſamque multitudinem è venis maioribus eripit, nullo excandeſcentiæ metu. Maxima tranquillitas eſt medio remiſſionis intermiſſioniſve tẽpore. Si ſpatia inter acceſſiones porriguntur, facilè ſit medium ipſum pro rerum commoditate deſignare, ſin anguſtum, difficilè, quòd interdũ vix occaſio ſeſe offerat vt vel ante, vel poſt venæ ſectionem opportunè ægrũ alamus. In quibus morbis vel præcautionis, vel curationis gratia, poteſtas datur ſanguini mittendo horam deligere, conuenientior erit matutina quàm pomeridiana: Nam à Solis exortu ſanguis ſuſcitatur, viget, atque dominatur, ipſoque diei lumine tenuis fit, ſerenus & ad fluendum aptior: maximè ſecunda tertiave hora. Hac ipſa ne æger ſopore torpeat, expergefactus inſomnem horam ſaltem vnam duxerit oportet. Heſternum cibum integrè concoxerit, ſitque alui, & veſicæ munia executus: eoque magis ſi vna quæpiam ampliorum venarum erit incidenda. Nam exiles è quibus ſanguis parcius emanat, nulla iſtiuſmodi obſeruatione feriuntur. Aſtrologica etiam obſeruatio vt non parum efficax tenenda. Cæterùm quotieſcunque vehementiores morbi prement, & inſtabunt, tum venam pertundito: In vehementi enim & ſuffocante pleuritide, vel in angina, in ſanguinis immoderato fluore, in extrema va-

Poſt perfectã coctionem ſectioni venæ locũ non eſſe.

Quo die aperienda vena.

Qua hora detrahendus ſanguis.

ſorum plenitudine, in aliis denique morbis qui nimium præcipites ſunt, nihil iſtiuſmodi delectus habendus. At verò in febribus, aliiſve morbis, qui circuitibus affligunt, quietis aut remiſſionis animaduerſio multo præſtantior, quàm matutini temporis. In quamcunque igitur diei, noctiſve horum remiſſio inciderit, cæteris in id ritè adminiſtratis, vena pertundetur.

Quæ ante venæ ſectionem præparatio afferenda.

Cap. XIV.

VT ad venæ ſectionem opportuna temporis occaſio, ita corporis idonea præparatio adhibenda, qua neglecta ægroto plurimum offenſionis impendet. Partium quæ in prima corporis regione ſunt, puritas & expurgatio, potiſſima eſt ad venæ ſectionem præparatio. Vitia quæ opus impediunt aut certè remorantur, ſunt ventriculi primarumque venarum cruditas, noxiorum humorũ colluuies, aluus fæcibus aſtricta, os ventriculi nimiopere ſentiens vel imbecillum: quæ non omnino vetant & excludunt, ſed duntaxat retardant venæ ſectionem dum arte ſint ſublata. Crudiore enim ventriculo ſecta atque exinanita vena, crudi ſucci plurimum in ſanguinis locum rapiet. Et ſuppreſſiore aluo ſi venam eliſeris, iecur exhauſtæque venæ ſordidum quiddam & impurum è fæcibus exugent. Tantum moræ in vena pertundenda interponi debet, quantum ſatis eſt tum ad crudorum concoctionem tum vt excrementa deſcendant. Hęc ſponte niſi ſuccedant, clyſtere vel balano proliciendа ſunt: prunis vel caſſia aluus emollienda. Coctus crudúſve cibis internoſcitur ex accepti eius qualitate & copia, ex tempore quo acceptus eſt, ex ructu, ex ventriculi pondere. Corruptus humor in ventriculo aut in vicinis partibus exuperans, ſiue illic genitus eſt ſiue aliunde, velut ex capite, ex iecore aut ex liene procubuit, differre hortatur venæ inciſionẽ, dum ſit expurgatus. Secus enim multo maiore detrimẽto quàm cruditas rapitur in venas, haſq; impuritate multa polluit. Hinc vel obſtructiones vel cachexiæ fiunt, vel morbi quibus mederi propoſueris ingraueſcunt, euaduntq; eorũ ſymptomata ſæuiora. Quinetiã impuri homines impetu ferociaq; concitati excandeſcunt, ventriculũ præcordiaq; vellicāt, hinc nauſea, conuulſio, lipothymia, ſyncope & alia ſymptomata, quæ terroris & metus plena ſunt. Vna bilis in os ventriculi tum effuſa, omniũ maximè hæc mala inuehere ſolet. Has autem partes à putridis humoribus occupari portendunt cibi faſtidium, nauſea, humoris vomitio, frequens alui deiectio, ventriculi grauitas aut dolor, ventriculi præcordiorúmve tumor atq; diſtentio. Quæ quoties præter vllam ciborum cruditatem in ægris apparebunt, è prima corporis regione antequam vena ſecetur deturbādus eſt vitioſus humor, illorum author & velut ſeminarium. Vomitione id moliendũ ſi ſurſum vergit, hauſta potione vel aquæ vel hydrelæi tepeſcentis pondo ſelibræ. Alui autem deiectione, ſi eò declinat. Caſſia in id parum efficax, vt quæ ſola vi leniente & emolliente prædita, tenaces valde & glutinoſos humores nec ſatis detergit nec ex aluo ſubducit. Accommodatior eſt hiera picra, ſi febris non reclamat, vel rheumbarbarum, vel ſenna, vel agaricum, vel pro humoris ſpecie aliud quoddam blandum, cuius vis vniuerſam corporis molem neutiquam exagitet. His non modò ſemel, verum etiam ſecundo & tertio pro rei neceſſitate expedit vti: ſub hæc tamen mox ad venæ ſectionem accingendum. Quandoquidem humorum vitia, quum in omnes corporis regiones pariter irruerunt, methodus ſummaque artis præceptio eſt, eas ſuo quamque ordine vacuare, meſenterii quidem venas ante maiores, atque has rurſum ante corporis molem. Non autẽ contra, ne ex primis venis in maiores aut ex his in corporis habitum noxii humoris ſit traiectio: quod ſanè eſt nõ expurgare, ſed inquinare & labefactare corpus. At ex habitu corporis in venas maiores, aut ex his in primas atq; in aluum traducere conſentaneum eſt. Quæ autem dixi vitia non ſolùm venæ ſectionem remorantur ac tardant, ſed omnino præpediunt. Hinc neque in hydrope, neque in cachexia, neq; in ſcirrho iecoris aut lienis, vel exigente alterius morbi importunitate, ſcalpellũ admouemus. Tertiũ vitiũ, cui præparatio ante venæ ſectionẽ adhibetur, erat oris vẽtriculi

ſenſus

Quatuor iſta venæ ſectionẽ dum tollãtur retardant.

Caſſia nõ ſatis aptum detergendo, expurgandoq; vẽtriculo medicamentũ.

Quum totũ corpus impurum eſt, qui ordo tenẽdus in purgando.

ſenſus eximius aut imbecillitas. Eximius eſt ſenſus quibus nerui è cerebro miſſi molles ſunt, teneri, nudi aut occurſantibus rebus obuii: atque hi vix citra offenſionem, acria, acida aut ſalſa, quod genus habentur acetum, piper, ſinapi deuorant. Imbecillitas ſiue ex intemperie ſiue ex rariore fibrarum ſtructura prouenerit, inde noſcitur quòd nec cibus appetitur nec facilè fertur, ſed eo accepto dolor eſt, interdumque vel nauſea vel cibi vomitio. Qui ſic affecti ſunt, vt ex leuiſſima occaſione, ex inedia, ex ira, ex triſtitia vel timore, ita ſanè ex phlebotomia quæ pariter cum ſanguine ſpiritus diſſipat & reliquos humores commouet, vel conuulſione vel comitiali morbo vel ſyncope ſtomachica tentantur ad internecionis periculum, vel in alia deniq; ſymptomata incurrunt, quæ huius partis occaſione naſci proditum eſt. His itaque ante venæ ſectionem conſulendum, osq; ventriculi muniendum iis quæ corroborant, quæ humorum acrimoniam retundunt & quæ humoris influxum arcent. Id genus ſunt ſuccus mali punici, mali cotonei, medici, citrei, limonum, oxyacanthæ & vuæ acerbæ, acetū aut qui ex his fiūt ſyrupi. Aut ſi qua frigidæ intemperiei ſuſpicio ineſt, ex vſu erunt calida aromatica, maximè ſyrupus mentæ, diacydonion, vinum auſterum aut aromatites. Horum tantulum, vel panis optimi momentum his intinctum conferetur: mox verò vt æger paulum quieuerit, vena incidetur. Præparatio venæ ſectioni præmittenda, ſi morbi clementia ſinit. Immanis verò importunusque morbus nulla præparatione nullaque cunctatione feſtinare cogit. Sic in habitu athletico à quo præſens aut ſuffocationis aut ruptionis vaſorum periculum impēdet: in vehementiſſima pleuridite, in febre ardentiſſima eaque maligna, in caſu & prolapſione aut in obtritu graui, imminentis periculi euentus magis reformidandus eſt quàm noxa ex non præparato corpore.

Quid ipſo ſectionis tempore faciendum. CAP. XV.

DECVMBENTI ægro, in maxima tum corporis tum animi tranquillitate vena incidenda, potiſſimum ſi vires imbecillæ ſunt aut ſyncopes metus ineſt. Etenim dum vel ſtamus vel ſedemus, animalis facultas corpus ſuſtinens laborat, ipſaq; inteſtina ac viſcera ex præcordiis pendentia vitali naturalique facultati vim inferunt. Sic pars quæ inciditur prona, ſit & in hanc facilis directusq; ſanguinis curſus, ex ea corporis ſede quā plurimùm exinanire proponimus. Artus confricentur, dum incaleſcant, & proximè ſupra eum locum in quem ſcalpellus adigetur arctius vinciantur, vt ſanguine prolecto vena tumentior in conſpectum ſe det. Infra etiam illigari mos eſt, quum tremula inconſtansque vena ad ſcalpelli quemuis impulſum ſubterfugit, aut è ſua ſede diſſilit. Quibus autem denſa & ſqualida cutis eſt, & quibus anguſtæ venæ aut in altum demerſæ multa carne vel adipe obductæ, iis multò arctius vinculum iniici debet, quàm quibus diuerſa eſt conſtitutio. Minores pedum manuumque venas, quia vinculis non ſatis implentur, in calentem aquam demittimus, quæ & profluenti ſanguini impetum facit. Si ne ſic quidem vena in apertum promatur, eam quo loco ineſſe ſolet digitorum impulſu percunctare, dum ſanguinis fluxu & incurſione, illius ſit explorata ſedes: hancque ſignatam, ſcalpello induſtrius artifex feriat. Sedulò etiam atq; etiam proſpiciat, ne vel flatu tumidum locū, vel arteriam, vel tendonem pro vena petat. Interdum enim iniecto arctiore vinculo aliquid venæ ſimile intumeſcit: interdum preſſa arteria motu vacat, & pro vena ſe profert. Scalpellum chirurgus viſu perſpicaci manuque valida, ſummis digitis prehendet, nec plus mucronis proferet quàm ad penetrandum ſit ſatis: manu altera membrum eiuſque pollice venam ſtabiliet, ſenſim nullaque feſtinatione ſcalpellum intrò ſuauiter, quod ſatis erit impellet. Venæ quæ in articulis, in brachii flexu & in poplite extant, in rectum diffiſſæ tardius coaleſcunt, quòd articuli motu vulneris labra dehiſcant: neque eiuſmodi fiſſio tentanda, niſi quum iteratione eſt opus. Extra articulos, vt in capite, in manibus vel in pedibus quæcunq; emergunt, in rectum fiſſæ cicatrice celerius obducuntur, quòd labra ſemper inter ſeſe coëant. Sub interiore quæ baſilica dicitur, ferè comes arteria deliteſcit, & ſub media neruus,

vtrisque musculorum tendones plerumq; substernuntur. Cephalica licet difficilis, omnium tamen solet esse tutissima. Chirurgus ne in tendonē, in neruū aut in arteriā impingat. Ex neruo aut tendone pūcto dolor fit ingens, stupor, resolutio & brachij conuulsio cum tumore. Arteriæ sanguis ægrè compescitur: illiusque magna vi effusa virium sequitur exolutio, sed neque incisa arteria coit, neq; sanescit, ac pars tandem gangræna corrumpitur. Punctū neruum aut tendonem indicāt doloris vehemētia & insequens conuulsio atq; tumor. Huius si qua erit suspicio, vulnus ne coalescat, dum ab impendente phlegmone vindicatum sit, & dies duo trésve abierint. Inhibebitur autē coalitus fotu tepentis olei. Lapso triduo si dolor conquiescat, nec noui quicquam obrepat, sinatur coalescere: Sin minus, adhibeantur aperientia, attrahentia & qualia neruis compunctis conueniunt, vt terebinthina, adiecto interdum euforbii momento. Aperta arteria, sanguis emanat tenuis, rubicundus, igneus & pulsu quodam exiliens. Subsidio autem est emplastrum ex aloë, myrrha, thure & bolo armena, quæ oui candido & pilis leporis sint excepta. His dein lintea ex liquore rosaceo imbuta insternētur. Emplastrū fasciis obuoluetur firmè ac tutò, ne triduo excidat, hoc blandè summoto simile denuò imponendum. Si ne iis quidem arteria coalescat, tota transuersim discindatur, vt extrema vtrinque reuulsa molli carne obducantur. Rursum autem quod ad sectionis modum facit, si crassus aut viscosus sanguis qualis melancholicus inesse putabitur, aut cœli constitutio frigida sit, ampla fiet venæ apertio: sin tenuis & aquosus aut ipsa cœli constitutio calida, angustior. Vena vt decet aperta vinculum à superiore parte laxabitur, quò inde sanguis vberius defluat. Si sanguini cursus erit idoneus, sinatur, si minus abundè & segnius fluat, idque sectionis errore; ea emendetur: si sanguinis crassitie aliave ex causa, laborans pugnum arctè vehementerque adducat, neruos, musculos & latera tussi ac voce valida contendat: vulnus aquæ calidæ fomēto proritetur. Si vecordem cura metusque terreant, hincque parcius sanguis emanet, intermissio fiat dum vires exponendis recreentur modis. Imò etiā si pro ratione sanguis dimanet, vtile est medio cursu digitum vulneri imponere tum vt vires reficiantur minusq; dissipentur, tum etiam vt deterior spurciorque sanguis ex intimis celerius in sectionem confluat. Emanantis autem sanguinis quātitas æstimanda est, vt is demum opportunè sistatur. Æstimatio ex morbi necessitate & ex viribus est ineunda. In plethora simplici, ad imminentium morborum præcautionē satis fit redundantiam demere, dum mediocritas sit reliqua. At quum iam morbus inest, isq; vniuersalis, vt febris, non satis illud fecerit, sed si vires tolerent, infra mediocritatem imminuendum est. Mediocris enim si putrescat, quasi efferuescens intumescit, & tum corpori infestus tū viribus grauis est: minui igitur debet, at parcius quàm in plenitudine. In partium autē phlegmonis non vna quantitas, sed tum coloris tum substantiæ mutatio spectanda. Quū vehemens dolor, aut magna quædā inflāmatio locis inest sectioni propinquis, sanguinis cursus non antè sistatur, quàm vel dolor mitescere occipiat vel eius color commutetur. Mutatio quippe indicat sanguinē ex inflāmata sede, in qua is est à reliquo dispar, euelli: quod omnino expectandum est, nisi aut parti vehementer impactus humor est aut euacuatione vires exoluuntur. Hæc siquidem cogunt intempestiuè supprimere, ac potius iteratò quod reliquum est detrahere, aliàs quidem eodem die, aliàs postero. Vt enim effluenti sanguini, ita & viribus attendendū ne deficiant. Vires defecturas præmonstrant, labans fluoris impetus, pallens faciei color, oscitationes, pandiculationes, auriū tinnitus, oculorū suffusiones, quæ omnia coarguūt vitales spiritus imminui & cor infringi destitutum calore. Ad hæc singultus & nausea, quę fiunt irrumpente humore in os ventriculi. Omnium tamē certissima & minimè fallax est pulsus mutatio, qui si ex crebro supra modū rarus euadat, aut ex magno paruus, ex vehementi debilis & obscurus, ex æquabili inæquabilis, vires collapsuras aut perturbationē epilepsiæ nō admodum dissimilem præsagit. Hæc igitur si ex vacuationis quantitate incidāt, protinus intermittendū, ne imbecillitas progressa vel mortē inferat vel iacturā quæ nullo pacto resarciri possit. At si vel metu &

Neruo puncto qua auxilientur.

Incisam arteriam qua obstruant.

Signa & præsagia viriū labantium.

tu & terrore vel ſtomachi demorſu, hæc ſigna compareant, intercepto fluore laborans recreetur, vt exinde poſſit reliqua vacuatio compleri. Recreandi multæ ſunt rationes. Os atque faciem frigida conſpergere: acetum, vinũ, moſchum, idq; genus aromatica ad nares admouere. Ab his verò præſtantiſſimum ſit ægrũ proſternere: partibus quippe omnibus in vnam ſitus æquabilitatem adductis, ceſſat labor omnis, principesq; partes caloris & ſpiritus plus ſibi mutuò impartiunt. Si ne ſic quidem releuetur æger, vomitus excitetur, aut faucium titillatu aut iniecto oleo: quandoquidem is impetus ſtomachi cordisque tædia depellit, ſuſcitatq; robur. Mox vires inſtaurentur vino, ſucco mali punici, iure carnium, medicamento diamoſcho aliiſve cardiacis.

Reuocandarum virium modi.

Vt à venæ ſectione regendus ſit æger. CAP. XVI.

SANGVINE vt morbi magnitudo viresque ferebant emiſſo, vinculum diſſoluatur, vulnus exiccetur, ne concreſcente ſanguine madens aut non coaleſcat aut abſceſſus metum inferat. His ſiquidem non accuratè animaduerſis, die octauo aliquando reſignatum eſt vulnus. Adeps ſi exiliat ne præcidatur, ſed intrò mollitèr referendus eſt. Deterſum vulnus linteo obſignetur vel roſacea vel dulci aqua imbuto: aut etiam oleo, ſi ſanguinem iterum fundere conſilium eſt. Faſciis linteum deuinciatur, quæ nec arctiores ſint nec cutē vlceriſve labra diſtorqueant. Si icto tendone aut neruo, fluxionis aut phlegmones metus eſt, emplaſtrum è ceruſſa imponendum eſt: in ambitu verò cataplaſma ex ſemperuiuo, ſolano, arnogloſſo, aliiſque frigidis. Sectus æger ſupinus decumbat, vt omnibus partibus in ſpinam dorſi tanquam in corporis baſim reclinantibus, ſumma ſit quies, & in quiete partes exhauſtæ repleantur; reſarciaturq; ſpiritus. Neq; igitur ad conſueta munia properet; neque celeriùs inambulet, neque vllo exercitationis genere ſe fatiget: neque vtatur venere, neque in balneum deſcendat: quandoquidem ſanguis & ſpiritus vehementiùs incitati, ne diſſipentur ante incaleſcant, ſedandi comprimendiq; ſunt. Nec verò venæ ſectioni continuò indormiendum eſt; ne aut languidior calor extinguatur, aut obruantur imminuti ſpiritus. Itaque vigilans conquieſcat, abſitq; omnis tum animi tũ corporis contentio, quod & in lipothymia præcipimus. Hora vna aut altera à ſanguine miſſo alimentum licet offerre, exiguum quidem quodq; boni ſit ſucci, quod promptè alat, & quod ſit profligando morbo accommodatum. Duabus abhinc horis aut etiam minus, nihil vetat obdormiſcere, modò aſſidentes proſpiciāt, ne vel laborans in brachium cæſum ſe deuoluat, vel vinculum diſſoluat, quo ſanguis dimanet, vel aliud ſibi incommodum ferat. Reliquus cibus ſenſim tum copia tum materia deinceps increſcet; neq; temerè aut auidè ad pleniorem properandum eſt, vt quem natiuus calor imminutus non plenè ſit confecturus, & quem crudũ multumque exuctæ venæ rapiant, quo demum omnem corporis molem refercìant. Eſto etiam, integra ſit omnis alimenti concoctio, quid tamen iuuat illico ſe ſuccis largiùs implere, quos animus eſt vena ſecta demere? A miſſo ſanguine exquiſitior victus ratio tenenda, neque protinus æger ad priſtinam diætam perinde vt canis ad vomitum redeat. Intemperantes idonei venæ ſectioni non ſunt. De iteranda venæ ſectione ſic ſtatuendum eſt. Quum ex feruentis ſanguinis copia, vel maxima inflammatio, vel dolor vehemētiſſimus, vel ardentiſſima febris irrũpit: ipſo protinus initio antequā effrænatus ſanguis in principē aliquam partē incumbat, non modò quantum illius exuperat, verumetiam multo plus emittendum eſt, idque vniuerſè & affatim, etiam ad vſque animi defectionem; ſi validæ vires tolerando ſunt. Ferè autem valent in plethoricis affectibus; in quibus raro vacuationis copia deficiunt. Validas quidem & integras vires, non autem imbecillias permittit Hippocrates vſque ad animi defectionem deducere. Nam conſtantibus & integris viribus defectio interueniens arteriarum duntaxat ſpiritus exoluit, illæſæ verò perſiſtunt eæ vires, quas cordi iecori ac cerebro natura congenuit. Licet autem in lipothymia illæ diſpereant, ex his tamen inſitis aliæ perſimiles denuò ſuſcitari poterunt, ex quibus impendio recreabitur æger,

De iteranda phlebotomia, quã epaphæreſin nominant.

At imbecillis (quoniam illæ principibus partibus insitæ vires languent) si lipothymia obrepserit, vix instauratio fiet. Quocirca viribus imbecillis cauenda diligenter est defectio. Ita quidem de maximis vrgentibusq; morbis sanciendum. At in leuioribus iisque vniuersalibus, vt in plethora, in febribus & aliis morbis, quorum materia coërcita est in vasis, non quidem ad lipothymiam, sed tamen quantum expedit quantumque affectus expostulat, vniuersè & semel statim initio vacuandum est, si modò vires annuant. Ea vacuatio citra vllam virium iacturam, exuperantem materiam subtrahit antequam vel tota putrescat, vel in nobilem partem irrumpat, vel horrenda symptomata suscitet. Qui metu deterritus in his vacuationem partiri proponet, & minus sanè proficiet, & morbū producet in longius. At si per vitium imbecillitatem nequit vniuersa vacuatio compleri, quum præstantior virium quàm morbi sit obseruatio, partitione vti cogimur, idque summo iudicio summaque prudentia. Partitio autem fit ex modicis interuallis, atque vel dissoluto vinculo vel digito indito vulneri, intermittatur tantisper dum modis antè expositis restituantur vires. Interdum hora vna, interdum etiam plures ad virium instaurationem necessariæ sunt. Optimum autem fit non vltra diem prorogare, ac bis sanguinem (si vires sinunt) eodem die mittere, idque in morbis vniuersalibus: & (nisi quid aliud vetat) antequam putredo aut alia inualescant mala, quantum expedit educere. Cæterùm in affectibus partium omnibus præsertimque in phlegmonis, partitas euacuationes oportet longiore interuallo seiungi, atque repetitam vel in diem posterum vel in perendinum differri: vt hoc temporis spatio, corrupti humores ex affecta sede remigrent in venas exhaustas, quos exinde altera sectio promptiùs eripiet. Pars enim laborans sensim vno alteróve die humores suos eò deposuit, qui corrupti quū sint, illic relinqui non debent, etiam si dolores conquieuerint. At verò venenatam malignamque inflammationem, vt pestilentem bubonem vel carbunculum, necesse est eo ipso die festinanter iterata vacuatione demoliri, ne pestilens contagio diutius hæreat in venis. Neque tamen confidentius atq; audacius crebrior venæ sectio adeunda: non parū enim spiritus calorisq; demit, ac in senectutem immaturam & hanc morbis grauioribus obnoxiam præcipitat: cuiusmodi sunt cachexia, hydrops, arthritis, tremor, paralysis, apoplexia. Impésius enim refrigerato natiuo calore, humidoque primigenio imminuto viscera languescunt, cruditas dominatur, quæ tot malorum causa fit atq; origo.

Emissi sanguinis obseruatio. Cap. XVII.

Effluens sanguis excipiendus mundis tersisque peluiculis, terrenis, vitreis, stanneis aut argenteis, non item æneis, ne ab his vel propriæ substantiæ vel coloris vel alterius qualitatis conuersionem subeat, quæ nostrum de corporis affectione iudiciū peruertat. Sint & peluiculæ multæ in quibus sanguinis varietas dispici ac distingui possit. Seponantur loco mundo, quo nec puluis, nec fumus, nec ventus, nec Solis radii pertingant. Omnium prima in his obseruabitur sanguinis substantia. Viscosus est qui lentè fluxit & tāquam glutinum digitis obheret, quorū neutrū efficit probus atq; mediocris. Crassus est & densus, multasq; fibras habet, qui ocyus concrescit atq; conglaciat, hic obstructionum aliorumque inde morborum fit author. Qui tardius concrescit ac durescit, tenuis est: qui verò iam refrigescens minimè durescit, is omninò vel aquosus, vel putridus est, cuius fibræ omnes direptæ atque corruptæ vanuerunt. Idipsum planius distinguit fissio. Crassus ac compactus difficile finditur, tenuis facilè: putridus verò non finditur, verùm simulatq; attingitur totus in partes exiguas discerpitur. Serum multum tanquam aqua citrina concreto sanguini innatans, vel potum liberaliorem, vel iecur infirmum quale hydropicis, vel imbecillos renes, vel eosdem obstructos ostendit: quibus ex causis serum redundans in venas sanguini permiscetur. Hunc tamen non eo prorsus destitui par est, velut in his qui frugalius bibūt, aut immoderatius sese exercent: crassescens enim sanguis difficilè in tenues venas distribuitur, easq; promptè intercludit. Spuma innatās nisi fluoris impetu

Sanguinis conditio ex substantia & colore.

nata

nata sit, incendium atque feruorem eius humoris ostendit, cuius colorem præ se fert: rubra quidē sanguinis: citrina, bilis: alba, pituitæ: liuida, melancholiæ. Durescentis sanguinis color per summa rubicundus; boni vtilisq; sanguinis est index: ruber quidem ac lucidus ardentis, qualis est arteriarum, ruber verò & obscurus mediocris, qualis est venarum. Color citrinus, bilem: albus, pituitam: viridis, bilem retorridam: liuidus aut plumbeus atram bilem cum pernicie, vt disparium colorum permistio varios humores exuperare commonstrat: qui an etiam putridi sint necne, sanguinis substātia palàm facit. Sanguinis parte summa innatat nonnunquam pingue quiddam & adiposum, instar telæ aranei cohærens. Hoc, si admodum pingue & obesum corpus est, ex ipso sanguine causam habet, qui est in adipem pronus. Sin corpus strigosius fiat minusq; opimum, idipsum colliquari & marcescere portendit. Ima parte concreti sanguinis subsidet quod terrenum magis est atq; fæculentum. Id quum funditur, sæpius apparet vel rubrum obscurum, vel nigrum vel liuidū vel viride: vnde humoris qui sanguinem perfundit, naturam videre est: atq; ex coloris copia assequi quantum vnusquisq; humor in venis abundet. Si diffisso sanguine grana quædam arenularum æmula offendantur, aiunt vel elephantiasim vel propensionem ad hanc notari: quanquam obseruantibus rarò tale quiddam deprehensum est. Rarum est sanguinem à venis graueolere: quòd si contigerit, putredinis corruptionisq; deploratæ est indicium. Detractum sanguinem nemo degustarit: at si cui in os fortè inciderit, dulcisque apparebit, secundum naturam est: qui amarus, biliosus: acidus aut stipticus, melācholicus: insipidus, pituitosus: salsus, pituita salsa perfusus. Sāguinis substantia atque colore animaduersis, cōferendæ inuicem erunt peluiculæ: quæ si omnes optimum sanguinem æquabiliter exhibeāt, credibile est reliquum in venis similem haberi, illum tamen detrahendum fuisse, quòd multitudine peccaret, quæ vna corpus grauat, sensus offundit, & in putredinem aut in grauiorum malorum pericula conijcit. Si vitiosus & impurus sanguis conspicitur, multo etiam vtilius eductus est, vt qui & copia & qualitate molestus, corpori negotium facesseret: sed & posthac diligentius vacuari corpus debet, aut pharmaco, aut venæ sectione. Non tamen quo impurior sanguis aut crudior alieniórve à suā natura longius desciuerit, eo plus detrahes, vulgarium & malorum medicorum more: sed quanto humores citra vltráve sanguinis naturam longiùs recesserint, tanto parcius & cunctantius hauriendum de sanguine, quumque longissimè ab eius forma abesse deprehendentur, in totum erit à phlebotomia abstinendum. Si qui prius manauit syncerus, qui autem posterius, prauus existit, multi huiusmodi resident humores in corpore, proba victus ratione, idoneisque vacuationibus exterminandi. At si hoc ex phlegmone accidit, bono esse solet, nempe indicium completæ & integræ vacuationis, quæ morbi materiam ex affecta sede extirpauit. Si postrema peluis purior est primis, consummata est vacuatio, quæ sanguinem vitiosum omnem detraxit, dum vtilis ac bonus dimanaret. Sanguis in tepescentem aquam effusus, diuulsis secretisque substantiis multa profert. Serum cum aqua omnino confunditur, vt internosci nequeat: illi etiam permiscetur tenuior sanguinis portio, ex cuius colore liceat de humoris natura & speciē quodam modo iudicium facere. Crassior sanguinis portio & fibrosa subsidet in imo: quæ pura & secundum naturam esse iudicabitur, si lucida, tenuis, subalbida, & cohærens fuerit. At crassior crassum etiam sanguinem inesse: obscura & nigra alióve infesta colore, sanguinem vitiosorum humorum fæcibus inquinari commonstrat, quos ipsa coloris differentia discernit. Si parum illa cohæret, distractaque facilè dilaceratur, summæ putredinis est argumentum.

De arteriarum sectione. CAP. XVIII.

MAIOREM arteriam in cubito venæ substratam, aut eam quæ in poplite sita est, neque ex industria, neque imprudenter incidere sit tutum. Eius enim sanguis ægrè restingui potest, nempe tenuis & calidus impetuque prorumpens: & sanè nonnulli, volentibus medicis vinculo quasi hæmorrhagiam sistere,

nata partis gangræna mortui sunt. Neque si reprimatur, facilè queat vulnus ad cicatricem perduci, citra aneurysma ob assiduum pulsum obque tunicas crassas & præduras. In ipsa verò aneurysmatis chirurgia non pauci periere. Præstat igitur quum necessitas postulat maiorem arteriam totam obliquè in transuersum secare: nam sanguis deinde sistitur, vtrinque ipsius extremis retractis, & vulneri imposito emplastro ex aloë suprà descripto. Minores verò arterias quæ in summis artubus, in capite, in manibus & in pedibus extant, licet citra hæc pericula incidere: vt quæ agglutinari possint, præsertim in molli humidoq; corpore, quali mulieres ac pueri præditi sunt. Confert autem harum sectio quum vehemens diuturnusq; dolor circum membranas vim infert, qui pungenti similis est ob membranæ sensum, & qui pulsans est ex arteriarum motu. Sanguis enim multus, tenuis & calidus in affectæ partis arteriis coërcitus, fit doloris causa. Itaque si partibus extremis inuestigentur ac secentur arteriæ, quæ à sedibus illis affectis procedunt, dolor omnino vanescit. Pauci hoc tempore arterias incidunt, quod non admodum conspicuæ sint, nec facilè sit illas consequi. In temporibus tamē sectæ calidas acresq; oculorum fluxiones inhibent, quarum gratia totæ discinduntur, aut inuruntur candente ferro, vel caustico medicamento. Pone aures secantur in vertigine, in diuturnis capitis doloribus calidis atque spirituosis, in faciei rubore & quibusdam aliis capitis affectibus inueteratis. Quæ inter pollicem & indicem excurrit, aperitur in diuturnis laterum doloribus inter viscera & diaphragma positis. Iuxta malleolum secta vetustos lenit coxendicum dolores qui iamdiu inualuere. Semper autē eius delectus habeatur, quę è directo affectę sedis est, ad quam ne accedendum quidem fuerit, corporis totius prouisione neglecta.

De particulari sanguinis vacuatione. CAP. XIX.

QVVM sanguis aliqua in parte ita inhæsit vt nec secta vena nec medicatione reuelli possit, ab ea potissimum parte quæ offenditur educendus est remediis quę ei ipsi parti liberandæ insideant. Eiusmodi sunt hirudo, scarificatio & cucurbita, quæ à parte iam læsa sanguinem manifestè exhauriunt. Hirudo morsu trifidum vulnus infligit, quod non cutem modò, verum altius quoq;, si ea tenella vt pueris & infantibus est, penetrat. Exhausta porrò exinanitaq; & accuratè pręparata auidiùs tutiusque sugit, fereque continenter dum copia turgescat satiataque procidat. Plerumque etiam sublata ea sanguis confertim profluit, si præsertim in prominentem venam erat infixa: ac tum pro scalpello & phlebotomia est. Ita quidem ex hæmorrhoide tam copiosum interdum sanguinem euocat, vt emplasticis adstringentibusque medicamentis sit opus, & puerorum cubito infixa phlebotomiam exæquet. Quæcunque sic è vena caua haurit, pro vniuersali vacuatione habenda est. Quæ verò duriusculæ cuti, aut ei parti cui nulla sit amplior vena subiecta adhærescit, quàm solùm partem attigerit, euacuat: aut certè minimum è vicinis; nihil verò prorsus ex alto aut ex distantiore loco prolicit. Quocirca iis duntaxat partium vitiis exugendis adhibetur, quæ in summa sunt cute; vt scabiei, vitiligini, impetigini, pano, nasi facieique rubori & elephanticorum tuberculis.

Sanguisuga.

Scarificatio fit epidermide minutim scalpello discissa: quæ tamen & nonnunquam altius subiens veram cutem ferit. Vacuat è sola parte diuulsa, nisi fortè venam conuulneret: exitum enim facit humori subiecto, nec tamen vi quicquam ex alto aut è lōginquo trahit. Quò altius scalpellus adigitur, eo plenior sanguinis est effusio. Expurgandæ cutis remedium est scarificatio, ac eorum quoque affectuum quibus dixi hirudinem opitulari: quinetiam eorum qui in cutem irruperunt eiq; iam contumaciter obhærent, vt scirrhi, inueteratæ phlegmones, & cuiusuis corruptæ materiæ. Ad hæc gangrænæ, sphaceli & aliorum in quibus natiuus calor strangulatus ventilari desiderat. Largius autem ac vberius scarificatio sanguinem profundet, si protinus adhibeatur cucurbitula. Hæc enim vi flammę atque caloris non modò quicquid tenuis fluxique humoris ac spiritus partem circumfundit, sed & quod in locis distantioribus, penitioribusque inest, validissimè

Scarificatio.

Cucurbitula.

simè trahit. Atque si cutis antè ferro exasperata est, id manifestè in se prolicit: sin verò leuis ea & integra manet, è distantioribus penitioribusq; euocat in cutem, ac in eam sedem transfert cuicunq; fuerit impacta. Itaque inhærens cucurbitula cute iam incisa, corporis summas partes expurgat, multo quidē potentius, quàm aut scarificatio simplex, aut hirudo, iisdemq; succurrit affectibus. Leuis autem & quæ sine scarificatione imponitur, non manifestè sanguinem, sed vnum spiritum extrahit. Cæterùm humores ad sese rapit, irruentem fluxionem reuellit, sanguinis profusionem vndecunq; factam directo cōtrarioq; loco imposita sistit, quum præsertim ex vena sanguinem mitti reuelliq; imbecillæ vires minimè sinunt. Errabundum vterum fluctuantemque humorem cohibet: eum verò qui parti iam hæret impactusq; est deriuat: & eum qui in alto corpore demersus est euocat in summum: vt idcirco stuporis, paralysis, inueterati doloris accommodatum sit remedium. Flatus verò ac spiritus quauis sede coërcitos expeditè dissoluit atque dissipat. Proinde palpitationem, singultum, colicum, nephriticumq; cruciatum ocyssi nè compescit. Expeditissimū hoc præsidii genus ac minimè periculosum. Neque enim corpus vlla qualitate labefactat neque vires infringit.

Hactenus remedia exposui quæ sanguinem tum vniuersim tum particulatim detrahunt, ad ea deinceps accingar, quæ non hanc illámve, sed nullo discrimine omnem corporis materiam vel absumunt vel dissipant.

Vniuersalis quæ per habitum fit corporis euacuatio.

CAP. XX.

EORVM quæ per summa corpus exhauriunt vacuantque, alia sudores conspicuè cient, alia halitum tenuem, atque substantiam perspiratu digerunt. Hoc genere continentur inedia, vnctio & frictio: illo exercitatio, balneum, laconicum. *Inedia & eius effecta.* Phlebotomiæ vires proximè imitatur inedia, sensim ac pedetentim sanguinem absumēs quem semel ac repentè phlebotomia vacuat: præterea verò crudos humores aliosq; complures dissipat, omnisque generis excrementa propellit. Etenim natura libera nec impedita, salutaria quæque nobis continenter procurat. Quum igitur consuetus corpori cibus aut subducitur aut ex toto circumciditur, huiusque penuria inest, insitus nobis calor omnium naturalium functionum author, per omnia diffusus ac insertus, noui cibi copia minimè implicatus, vbique vim suam exerens, inualescit. Ac primùm quidem vtilem succum & sanguinem in corporis partiumque substantiam mutat absumitque nutritione: tenues verò humores ac superuacuos in halitum digerit & sine sensu dissipat: crudos concoquit, mutatque in sanguinem alendo corpori idoneum. Ex superuacuis autem crassos attenuat, lentósque detergit: ac proinde strenuè expedit obstructiones: adhæc quicquid concoquere non potest, id saltem præparat, viasque omnes corporis quibus includatur patentiores expeditioresq; facit. Tum etiam expultrix facultas quæcunq; præparata fuerint, in expurgationis vias adducit expellitque foras. Hinc plerumque aluus sponte soluitur, vomitiones erumpunt, vrina profunditur vberior, cerebri excrementa defluunt, & quæ à purgationis via longius absunt perspiratione dissipantur. His corpus vniuersum sublato quasi onere leuatur, respiratio libera fit ac facilis, mens sensusq; omnes expeditiores alacrioresque euadunt. Hæc dum confert inedia, impuro quidem corpori plerumque ventriculū vitiosis implet humoribus: vnde stomachi erosiones, vigiliæ, corporis perturbationes & vertigines, quòd scilicet insitus calor perinde ac medicamentum noxios humores exagitet in alimenti penuria. At verò perturbatos ea demum subigit, domat atq; depellit, vnde magna sequitur tranquillitas & morborum multorumque symptomatum sedatio, superstite quidem etiamnum & integro naturali calore. Hæc sanè moderata efficit inedia, vt quæ acres humores exacuit, incendit, calfacitque corpus. Immoderata verò quoniam pabulo atque etiam superuacuo humore absumpto, ipsam quoque partium substantiam dissipat, quæ caloris est sedes, corpus tandem refrigerat, viresque comminuit & obterit. Salubris est tempestiua abstinentia, & apprimè vtilis quæ per

inediam fit euacuatio. Etenim blandè nullaque violenta aut corporis aut humorum impulsione, nullaq; aliena qualitate in corpus inducta sensim ac lentè progreditur. Acutis porrò vrgentibusque morbis sola inedia vix tutò succurri potest, sed aut venæ sectione aut pharmaco expeditè vacuandus est corruptus ac putridus humor, qui de sua bonitate plurimùm decessit, & quem insitus calor neque amplius in benignum reducere, neque derepentè exturbare potest. At leues morbos ex cruditate futuros arcet cibi parsimonia: eosdem recens genitos facilè persanat inedia: inueteratos quoq; eos plurimùm coctione lenit, tandemque profligat. Ea ipsa ex plenitudine futuros conuenienter inhibet, quòd sensim ac tempore onerantem copiam eximat. Qui verò iam præsentes ex copia sæuiunt, eos non inedia, sed venæ sectio expeditè tollit. Sed & in crudioribus morbis materiæ situs æstimandus. Nam quum venis aut summis partibus vt capiti, vel plenitudo, vel cruditas, vel pituita grauis molestaque est, cibus parcus siccusque confert, ea moderatione vt præcordia primasq; partes ne collabantur alat, non autem ad corporis summa ipse pertingat. Quum verò aut in ventriculo aut in prima corporis regione vitium inhærescit, multò parcior sicciorq; victus imperandus. Inedia appellatur modò abstinentia modò parsimonia non cibi duntaxat, sed & potus, qui magis promptiusq; quàm cibus tum viscera tum venas implet, iisq; negotium facessit. Quos igitur morbos inedia non sustulit, medicatione curato.

Exercitatio. Exercitatio aliquantum quoque, sed quàm inedia minus absumit ac digerit, idque magna tum corporis tum humorum perturbatione. Hęc nullum extrinsecus corpori calorem confert, sed ingenitum nobis & innatum suscitat, qui dein quoquouersum effusus corpus humoresque calfacit. Vnde alimenti concoctio, distributio, nutritioq; fœlicior. Eadem sanguinem & humores extenuat, mollit, colliquat & diffundit, atque adeò perturbat, vt sua illi vasa impleant atq; distendant, vixque turgentes contineri possint, sed vi impulsi aut foras exiliant aut impetu in partem aliquampiam irruant. Ipsa etiam cutis spiracula laxat & resoluit, quumq; validior suscitatus est calor, spiritus quoquouersum in corpus impelluntur, qui ductus omnes reserant viasque expurgant, & oborto sudore copioso, superuacua propulsant. Non ægrotantium, sed bene valentium est quæ exercitatione fit sudorum eruptio. Etenim quia vires exoluit corpusque defatigat, laboranti grauis importunaque est. Bene valenti ad præcautionem accommodata, concocto certè ac iam distributo cibo aluoque subducta. Impuriori corpori vitanda exercitatio. Quum enim vitiosos humores confundat ac perturbet, quos tamen nec euincit nec prorsus depellit, plerùmque morbis grauioribus rudimenta ponit.

Balneum. Balneum dulcis aquæ longè quàm exercitatio potètiùs spiracula laxat remittitque, humores calfacit, extenuat, fluxosq; colliquat. Ex his fuliginosos nō modò dissipat è summis, verumetiam ex intimis corporis regionibus tenues & fluxos foras euocat proliciṫque sudores. Crassiores verò quos non discusserit, colliquat & tanta vi concitat, vt in alias plerumque partes iactati confluant. Quocirca balneum iis aduersissimum est qui morbo graui tenentur, atque iis qui citra morbum impuro plethoricóve sunt corpore, & quibus nobilioris cuiusdam visceris imbecillitas inest, aut præcordiorū durus renitensq; tumor. Quippe liquatus humor præter naturam in partem languidam decūbens in phlegmones discrimen adducit. Vtile verò & accommodatum iis deprehenditur, qui squalidi extenuatique sunt, & quibus iam magna partium solidarum inest ariditas: atque iis etiam qui ex febris ardore quasi retorridi euaserunt: melancholicis quoque & crasso terrenoque humore oppressis. Sed & in iis cautio adhibenda, ne vlla subsit in venis primis copia crudi humoris, quæ in omne corpus rapi possit: néve inter administrandum horror vllus incidat, qui febrem prænunciare solet. Tanto autem manifestius atque validius hæc efficit balneum, quanto vel natura vel arte calidius obtigerit, siue sulphureum, siue nitrosum, siue medicamentorum calidorum permistione cōparatum sit. Solium verò aquæ calidæ in quod resupinus

æger

æger à genibus ad vmbilicum demergitur, non mouendis sudoribus destinatum est, sed aut molliendo reserandoq; vtero, aut leniendo dolori, qui ventris imas partes excruciat.

Laconicum in quo sicco calore sudor elicitur, humores è corpore aliquanto valentius quàm balneum resoluit. Morbis accommodatur frigidis atque diuturnis, quorum materia aut in artubus aut in summo hæret corpore. At quoniam in eo vapor feruidus, non solùm corpori extrinsecus occursat, verumetiam respiratione intro sese insinuās, ac in omnia diffusus corpus haud mediocriter incendit & exiccat, nec calidis, nec acutis affectibus, nec impēsè bilioso, nec extenuato corpori decernendum. Quum verò humores conturbet corpusq; vehementer lacessat, iisdem atq; balneum obseruationibus vsurpetur. His vacuandi generibus humoris atque spiritus non exiguum ex vniuerso corpore dissoluitur in sudores, qui tamen per febres acutosque morbos, si res expostulet, leuioribus mouebuntur auxiliis. *Laconicū seu hypocaustū.*

Iam verò vnctio atque frictio summa duntaxat corporis exinaniunt, neq; humores intus ac penitus abstrusos, neque corpus ipsum insigniter conturbant. Mollis quidem longaque frictio corporis summa excalfacit, cutis spiracula laxat dilatatque, quibus ex causis humores in extrema corporis effusi incalescunt, extenuantur & liquefiunt, qui demum sponte sua dissipantur & euaporant. Vnctio calida eadem, sed aliquanto validius confert. Altius siquidem penetrans non modò cutem emollit, verum etiam corporis interiora & humores contagione calfacit, extenuat, disperditq;. Leuior tamen est vnctio & tolerabilior frictione longa. Illa quidem in acutis morbis, longa verò neque in acutis neq; in increscentibus est ex vsu. *Vnctio & frictio.*

His mihi concludenda videtur de venæ sectione deq; omni vacuatione vniuersali suscepta tractatio, quam idcirco paulo pleniorem institui, vt omnia complecterer, quæ in hanc rem pertinent, & quæcunque veterum scriptis ambigua sunt aut controuersa, perspicuam lucem acciperent. Quæ si cui vix licet omnia ad vnguem ipso medendi vsu complere, conandum tamen est, vt ad illa tanquam ad certam legem & regulam opus omne dirigat.

Libri secundi Therapeutices, De venæ sectione, finis.

METHODI MEDENDI, LIBER III.

DE PVRGANDI RATIONE.

Quid purgatio, quotq; eius differentiæ. CAP. I.

PVRGATIO, est eorum quæ sola qualitate molesta sunt euacuatio. Qualitatis genere non eas solùm complector quæ primæ appellantur, sed & secundas & cuiusuis substantiæ corruptionem. Nam corporis excrementa & humores superuacui quū immoderatius exuperāt, non multitudine, sed qualitate peccant quemadmodū & qui aut nimium crassi sunt aut glutinosi aut acres. Prætetea tum hi, tum etiā qui propriè succi nuncupantur, si vel intemperiem, vel alienam qualitatem, vel corruptionem sortiti sunt, qualitate peccant, & cacochymiæ nomine continentur. Quum igitur hæc vitia à naturali constitutione eousque iam recesserunt, vt neque victu neque alteratione sola emendari, neque naturæ calorisque beneficio in pristinam bonitatem reduci possint, auferenda certè sunt, omnisque eorum materia tanquam inutilis protsus extirpanda. Id autem purgatione fit,

quæ vna cacochymiam subtrahit. Venæ sectio eum fortasse vitiosum humorem qui consistit in venis, at non syncerum enacuat, sed sanguine & vtili humore permistum. Purgatio verò id solum quod vitiosum est & qualitate peccat, vtili relicto, nisi fortè immoderatiùs efferatur. Purgatio alia sponte, alia arte & medicamenti ope fit, quæ propriè appellatur medicatio. Hæc rursum duplex, vniuersalis & particularis. Vniuersalis nō quæ omnes humores, sed quæ ex vniuerso corpore aut certè maxima ex parte superuacua deducit. Particularis quæ partem quampiam propriis vitiis expurgat, vt è cerebro per palatum & nates muci deriuatio: è pectore & pulmone excreatio: arenularum aut puris è renibus emictio: vteri per ceruicem expurgatio: & quæcunque rupta cute è quauis particula fit eruptio. Est porrò vniuersalis triplex, alui perfusio, vomitio & quæ alui nuncupatur deiectio: de quibus sigillatim accuratiùs disserendum.

ἡ φαρμακεία.

De clystere. CAP. II.

ὁ κλυσμός.

INTESTINORVM præsertimque crassiorum vitiis aptè clyster succurrit. Eò quippe integris viribus pertingit, quò epoti medicamenti vis non nisi hebetior & longo viæ prolapsu fracta, ignauior accedit. Quot igitur in intestinis vitia, tot & clysterum genera: alij dolores leniunt, alii humores acres consopiunt, alii vlcera detergunt aut siccant, alii fluxiones cohibent, alii euocant. Horum rursus alii flatus discutiunt, alii fæces emolliunt, alii humores eliciūt è vicinis partibus, qui purgantium genere propriè contineri solent. Nam præter flatus ac fæces cibique reliquias, non pauca etiam in intestinis cumulatur superuacanea pituita, quæ nonnunquā proruit è cerebro, assiduò autem ex ventriculi & intestinorum nutritione vt peculiare excrementum succrescit: maximè verò quibus ex multa ingluuie aut ex glutinosis cibis magnus est cruditatum prouentus. Ea quidem initio aquosa aut etiam mucosa existit, quæ diutius in longo viæ anfractu, præcipuè verò in cæco intestino, aut in coli cellulis inhærescēs, caloris vi tēpore crassescit dum & vitrea & gypsea euadat. Talis interdum modò seorsum, modò fæcibus circumducta sponte redditur: plerumque tenaciùs intestinis adhærescit, vt neque illabenti excremento neque medicamento cedat. Cumulata hæc copiosior, atque tum intestina, tum mesenterium inferciens, caput, sensus corpusque vniuersum degrauat, obstructionum multorumque morborum procreatrix. Similis est & humorum quorumlibet ratio, qui aut sponte, aut purgationis vi è visceribus decussi & in intestina deuoluti, illic subsistunt & hærent. Hos ergo attingens clyster incidit, extenuat, detergit, secumque deducit: ac multa sæpe crassa detrahere cernitur, quæ nulla purgationis vis excludit. Sed & inferiora expurgans, superiora consequutione exonerat: etenim viscera pressaque præcordia liberat meliusq; spirantia facit. A clystere omnis est purgationis initiū: hic deiectionis viam parat & expedit, vomitionis impedimenta subtrahit. Quumque in intestina defixi humores aliive eorum affectus sanandi sunt, flatus fæcesq; clystere io primis excludēdę, vt dein fit in ipsos affectus vis efficacior. In latus dextrum decumbenti faciliùs celeriusq; subit, sursumq; excurrens intestina proluit: sinistro decubitu in recto aut in colo intestino, quod aliorum mole premitur, plerumque subsistit. Tepens iniiciendus, idq; sensim, ne impetu flatus sursum magnis torminibus compellat. Ad alui subductionem, quòd sæpe conturbet subuertatq; cibum, ventriculo vacuo indendus est: ad medicationem verò eo etiam cibis conferto admittitur, diuq; continendus est vt tempore vires suas potentiùs exerat. Hoc diutius subsistente potest laborans cibum sumere, aut huic etiam si volet indormire: nam postea licet non syncerus, ingenti tamen fœnore redditur. Rarenter admodum aut in ventriculum subit, aut in mesenterii venas rapitur, licet odore vel sapore os natésve feriat, aut etiam vrinas inficiat. Qui naturæ conueniens pro alimento subditur, absorbetur interdum si longa fuit inedia aut parsimonia cibi. Sæpe etiam quum vehementes cruciatus quales colici ac nephritici torquēt, subsistit ac manet sursumq; repit. Dolor enim omnia quasi absorbēs vacuationē cohibet. Ferè tamen remorantē clysterē acrior alter aut glās reuocat.

Glans

Glans clystere longè ignauior est, nihil quippe eorum eluit aut sanat, quæ intestina afficiunt, sed aluum duntaxat idcirco mouet, quòd acrimonia podicem ad desidendum stimulet. Crebrior hæmorrhoidas irritat & aperit, acriorque vlcus interdum excitat. Ad podicis vitia solent omnis generis componi, adstringentes, detergentes, lenientes, prout affectus conditio poscit.

De vomitione. CAP. III.

VOMITIO, est impetu ventriculi sursum facta reiectio. Quum immoderato potu ventriculus fluctuat, redundans humor plerumque sine sensu per gulam in os refluit, crebraque expuitione redditur. Lumbrici quoq; interdum ex intestinis per ventriculum & gulam in os surrepunt: atq; in nausea & cordis dolore tenuis aqua è ventriculo confertim in os confluit. Hi motus omnes tametsi sursum præter naturam fiunt, nondum tamen possunt vomitionis appellatione cõtineri, sed qui duntaxat manifestò ventriculi conatu obtigerint. Vt enim vterus in partu collectis vndique viribus sese arctissimè summis partibus adstringit quò fœtum excludat: ita & ventriculus rei noxię iniuria lacessitus compresso fundo totus sursum impetu fertur, vomitione quicquid infensum est excutiens. Motus hic omnium est naturaliũ manifestissimus, quo & ventriculus de propria sede exiliens, assidentes partes quibus annectitur magna vi diuellit. Hinc vomitio difficilis violentaq; est, aliis tamen magis, aliis minus. Quibus pressum angustũq; pectus, & quibus ceruix gracilis & oblonga, ii rarò ac certè violenter vomunt: facilè verò & occasione leui qui contrario sunt habitu. Violenter rursum & periculosè asthmatici, tabidi, & ii quos præcordiorum inflammatio aut dolor exercet: metus enim est aut suffocationis, aut cruentæ expuitionis, aut ruptionis, quemadmodum & in motu omni vehementiore. Crebrior difficilisq; vomitio ventriculum, præcordia & quæ sub his sunt viscera, crebra validaq; concussione debilitat, eoq; humores rapit impuros: caput implet sensusque degrauat & offundit. Quæ verò facilis & moderata obtigerit, saluberrima est & purgationũ omnium præstantissima. Noxios quippe humores ex ipsis fontibus synceros elicit & vacuat, omnem quæ in ventriculi capacitate in eiusve tunicis hęret illuuiem in primis expurgat, è pręcordiorum membranis, è cauis iecoris ac lienis, & ex pancrea omnis generis superuacuos humores synceros elicit, quos plerumque nec hiera nec aliud vehementissimum vllum etiam frequens pharmacum in aluum exturbare potest. In ventriculum enim ex his locis viæ breues ac expeditæ magis quàm in aluum directæ sunt, per quas facilis est vomitio. Quanquã autem primùm ab interioribus euellit, cõsequutione tamen caput reliquumq; corpus leuat. Quocirca omnibus opitulatur affectibus, qui à præcordiorum impuritate ortum acceperunt, languenti appetentiæ, nauseæ, cibi fastidio, crebræ vomitioni, ventriculo præcordiisve distentis, ictero, cachexiæ, febribus intermittentibus, hemicraniæ, vertigini, incubo, epilepsię, suffusioni, omnibusque capitis affectibus, qui præcordiorum sympathia contracti sunt, & quos è præcordiis in reliquum corpus effusa impuritas protulit. In quocunq; igitur affectu languescit appetentia, & nausea vomendique desiderium fatigat, si pharmaco non satis fit, vomitione curandum. Nam quæ purgatio non eluit, extirpat vomitio, & quæ illinc non facilè labuntur in aluum, promptè in ventriculum remeant. Tanti igitur vomitionis vis æstimanda. Cui autem ægrè ea cietur, diligens adhibenda est præparatio. Quum enim vel ex corporis conformatione, vel ex humoris situ & crassitie, vomendi conatus angere solet, ac faciei oculorumque rubor, capitis tensio, sudor multus & interceptus spiritus obtingere, idque citra vacuationem vllam, non nisi adhibita præparatione vomitio tentanda. Primùm igitur attenuandus detergendusque humor, atque iis viæ molliendæ & laxandæ sunt quæ posthac traduntur. Corpore autem cõuenienter præparato, quum vomendi necessitas premet, addendus stimulus vt artis & naturæ cõcursione effectus edatur perfectior. Ferè quidem ieiunos nausea vomendiq; desiderium premit, quum exinanitus ventriculus noxiorum humorum incursione infestatur. Nam pastis benignitate cibi

Vomitionis facilis commoda.

Ad vomendum præparatio.

noxius humor demulcetur leniturque nausea. Sæpe verò noxius humor ventriculum stimulat cogitque cibum vomere, nec tamen ipse prodit, vt quum extrinsecus ventriculum feriens nondum in eius capacitatem penetrare potest, aut quũ lentore suo intus illi tenacius adhærescit. Itaq; synceri humoris superuacui vomitio ieiuniis maximè cienda: quanquã tum leuiusculus cibus pharmaco præmitti potest, vt facilior succedat vacuatio. In id etiam corpus turbandum agitandumq; est motu & exercitatione. Atq; quum oborto cordis dolore illuuies copiosior effluens laborantem vrget, prono situ collocandus firmato capite & ventriculo manu compresso, dum primùm cibus & pituita, deinde bilis varia, quantũ necessitas postulat eruperit, omnisq; impetus sedetur. Si violentior vomitio nimiopere fatigat superueniatq; vertigo, æstus, angustia, suffocatio, cordis aut ventriculi compunctio: aut si immoderatiùs exuperat atq; vel succos vtiles vel sanguinem elicit, vel ramenta, vel nigrum quiddam fœtidum atræ bili persimile, lenienda certè & compescenda: atque in quiete continendus est laborans, ventriculus fouendus spongia macerata in aceto tepente, atq; iis etiam firmandus quæ posthac dicentur. Quumque sedata vomitione pulsus plenus & validus exitit, placidus somnus sponte obrepit, facilis & libera est respiratio, appetentia bona reliquumque corpus leuius, vtilis ea censeri debet & consentanea. Contra verò inutilis & noxia, si contraria appareant.

De purgantium medicamentorum viribus, ac primùm vt vnumquodq; familiarem humorem totius substantia similitudine deducat. CAP. IV.

PVRGANS medicamentum humorem communi quodam omnium tractu prolicere non pauci censuerunt, eiusq; portione detracta aliam dein consequutione quadam, ei quæ euacuata sit succedere, idque ne vacuum quicquam & inane in corpore subsistat. Neque medicamentum vnum quempiam humorem, sed omnes promiscuè hirudinis aut cucurbitulæ modo trahere, cum tamen qui tenuior & ad fluendum aptior sit, primùm sequi, ab hoc deinde crassiorem, postremò crassissimum: atq; si medicamentum infirmum & inualidum erit, nihil præter serum vacuari, si validius, cum hoc etiam bilem flauam, sin valentissimum, tum pituitam tum bilem atram. Huic sententiæ suffragans Auerrhois putauit tenues humores quia purgationi aptiores, prius quàm crassos omni medicamenti genere prolici. At si satis rerum peritus animaduertisset rheumbarbarũ, agaricum atq; sennam, etiam ex hydropico corpore non aquam, sed crassos humores: scammoniũ verò & iridem nõ crassos, sed tenues serososq; vel ex corpore sano elicere, nõ tam turpi credo errore lapsus esset. Si vacuationis ordine tenuia semper cęteris antecedũt, cur non & sanguis prius quàm bilis atra defluet, quem constat multo tenuiorem esse? Hæc opinio dum vnicum medicamẽti genus sola pro vacuandi ratione quantitate mutatum satis fore humoribus omnibus expurgandis statuit, perturbato rerum ordine summam confusionem inuehit. Hęc incommoda circumspectius animaduertẽs Hippocrates, rectè nouit medicamentum humorem qui in corpore præter naturã continetur attrahere nõ communi & promiscua quadam vi, sed totius substantiæ similitudine insitaq; familiaritate.

Lib. de Nat. hom.

Medicamentũ (inquit) quum in corpus fuerit ingressum, primùm sanè id quod omnium maximè sibi natura respondet atq; simile est deducit, deinde alia quoq;
„ trahit & purgat, quemadmodum semina & stirpes terram vbi subierint, id quod
„ in terra secundum ipsorum naturam est, sibi attrahunt, siue acidum, siue dulce, siue amarum, siue salsum, siue aliud quidpiã diuersum. Primùm igitur eius quod sibi naturali similitudine coniunctum est plurimum arripiunt, tum cætera deinceps attrahunt. Talem quoque modum & medicamenta in corpore seruant. Etenim quæ bilem mouent primùm hanc meracissimam purgant, deinde mixtam. Quanquam igitur attractio aliàs caloris, aliàs vacui & inanitionis vi, aliàs totius substantiæ similitudine fit, quæ tamen à medicamentis purgantibus est, vna similitudinis proprietate cõpletur, qua & stirpes succum è terra sibi idoneũ, & vnaquæque corporis particula id quod in sanguine sibi familiare & conueniens est,

Proprietas similitudinis, qua medicamentum familiarẽ humorem allicit, vnde nam proficiscatur.

& lapis

& lapis heraclius ferrum, & paleas ſuccinum prolectat. Hæc autem ſimilitudo non temperamentorum, ſed ſubſtantiarum eſt. Illa quippe attractionis cauſa ſtatui minimè poteſt: quandoquidem nullum medicamentum eſſet trahendæ pituitæ idoneum, quum illa frigida, vniuerſum verò purgantiũ medicamentorum genus calidum habeatur. Ergo ſola ſubſtantiæ ſimilitudo cauſa eſt cur medicamentum hunc illúmve humorem alliciat. Hæc autem ſubſtantia non ipſa eſt rei materia, à qua vnumquodq; aut tenuis aut craſſæ ſubſtantię dicere ſolemus: neq; huius ſubſtantię ſimilitudo attrahendi cauſa exiſtit: nam neq; agaricus, neq; colocynthis tenuis ſubſtantię quum ſit, craſſiorem pituitam, neq; rheumbarbarum quòd aſtringentis & ſolidæ craſſæq; ſubſtantię, tenuem bilem educeret. Sed prçſtantior eſt tota illa ſubſtantia, à qua tanquam ab intimo principio defluit & manat, quæ totius ſubſtantiæ proprietas appellatur. Hæc igitur cùm neque materia ſit, neque temperamentum, neceſſe eſt rei ſpecies & forma ſit, quæ præcipua eſt ac ferè tota compoſitæ rei ſubſtantia. Admirabiles eius proprietates neque colore, neque ſapore, neque odore, neque vllis ſenſuum qualitatibus, ſed operibus ſolis percipi poſſunt, vnde à pleriſq; cææ & occultæ nuncupatæ ſunt. Quæ porrò eadem continentur ſpecie, ſubſtantiam non ſimilem ſed planè eandem habere dicuntur: vt ferrum ferro, magnetem magneti, non ſimili, ſed eadem ſubſtantia dicimus. At verò magnetem ferro ſimilem, non eundem, quòd eorum ſubſtantiæ ac formæ affinitate quadam & familiaritate coniunctæ ſint. Eadem in medicamentis quoque eſt ratio: cenſeturque agaricus pituitæ tota ſubſtantia ſimilis. Ea autem ſubſtantię ſimilitudo attractionis eſt cauſa, atque vnumquodq; id trahit quod ſimile, non quod eodem eſt genere. Sic agaricus pituitam, non agaricus agaricum trahit, nec pituitam pituita. Itaque perperam Auicennas colligit, ſi attractio ſit à ſimilitudine ſubſtantiæ, oportere ferrum attrahere ferrum, aurumque aurum. In hac autem ſimilitudine quod validius eſt trahit infirmius, vt agaricus pituitam, non contrà, quòd agarico vis inſit potentior, quam & temperamenti calor plurimum impellit. Siquando autem contingat tam exiguam medicamenti portionem exhiberi, vt ab humoris copia obruatur, ea omninò fruſtrabitur purgandi facultate, & in alienam vertetur ſubſtantiam. Vſus enim artes notauit purgantium medicamentorum ordines. *Medicamentorum purgantium ordines tres.* Vnus eſt malignorum, in quibus vis & ſubſtantia ineſt venenata, in quo habentur colocynthis & ſcammonium. Alter benignorum, quæ minimum ab alimenti natura defecerunt, cuiuſmodi ſunt pruna, violæ, manna, ſerum lactis, caſſiæ medulla. Tertius mediocriũ, in quo ſunt rheumbarbarum, agaricus, ſenna, aloë. Itaque in corpore valido atq; inedia exhauſto, benigni medicamenti exigua portio in corporis ſubſtantiam ceſſit: maligni verò portio vel exigua in putredinem veneno finitimam: mediocris in humorem vacuandum, qui ex ſupernacaneorum eſt genere alendo corpori minimè idoneus. Licet igitur agaricus calidus ſit, verti tamen nihilominus poteſt in pituitam, vtpote qui (quemadmodum & cnicus) tota ſubſtantia nõ temperamento pituitoſus ſit. Hac rerum commutatione temperamenti qualitates pereunt, permanente ſubſtantia.

Purgans medicamentum nonnunquam alium quàm proprium & ſibi familiarem humorem extrahere è corpore. CAP. V.

APTAM vtilemq; purgationem efficiunt medicamentum accommodatum ſatiſq; validum vt humorem exturbet: natura robuſta quæ proritantem humorem expellat & purgationem moderetur: humor tenuis & ad fluendũ aptus: corporis viæ per quas fluxurus eſt patentes & liberę. *Quæ ad purgationis facultatem & euphoriam conuenire oportet.* Siquid horum deſit, aut languida, aut inutilis erit purgatio. Inutilem dico quæ vel alieni eſt humoris, vel effrænata exiſtit. Quum igitur vacuãdus humor corporis parte denſa, adſtricta, vel obſtructa coërcetur, neq; huic purgationis viæ patet: aut quum vel nimium glutinoſus craſſuſq; eſt, vel crudus aliiſq; humoribus omnino permiſtus, vel in longinquas partes diſiectus, tametſi natura valens conuenienti medicamento proritetur, languida tamen aut inutilis ſuccedet purgatio. Languida quippe ac im-

perfecta eius humoris qui vacuandus erat: inutilis verò alterius qui paratior occurrerit. Medicamentum enim quod proprio humore frustratur, quemuis obuium & paratiorem impetu adoritur atq; exturbat, eum scilicet qui aut ad fluendũ est aptissimus, aut immodicè exuperat, aut in via purgationis subsistit. Is enim quouis medicamenti genere impulsus excidit, vt qui sponte etiam interdum elabatur. Id sanè commonefacit Hippocrates. Si enim (inquit) eidẽ homini idem medicamentum quater in anno voles exhibere; hyeme pituitosissima tibi euomet, vere liquidissima, æstate biliosissima, autumno nigerrima. Quum ergo melancholicus humor crassus, sanguine permixtus fortè irrepsit in cerebrum, licet medicamentũ huic ducendo validum offeratur, potius tamen quàm hunc eam detrahet pituitam quæ in ventriculo & in intestinis solet inhærescere: aut etiã bilem quæ seorsum pura atq; tenuis vel nimia copia, vel corruptela naturam extimulat. Cacochymiam igitur in venis conclusam, aut in corporis habitũ effusam, vix medicamentum (nisi fortè validissimum) detrahet, quòd quæ circa ventriculum, circum viscera primasq; venas consistunt, inprimis occurrant expurganda.

Cur alium quàm familiarem humorem interdũ attrahat medicamentum.

His ex causis nonnunquã accidit vt purgans medicamentum non proprium & peculiarem humorem, sed diuersum plerunq; exturbet. Quinetiam si effrenata vis eius fuerit, alienum quoq; trahet: tum quippe natura vel grauius lacessita, vel iam imbecillitate languens, neq; medicamenti vim, neq; humoris impetum coërcere potest. Effrenatæ & immodicæ hæ sunt purgationes, ὑπερκαθάρσεις Græcis appellatæ, quibus nõ modò peculiaris humor, sed & reliqui deinceps profluunt. Etenim violentius medicamentum proprio humore detracto, in alios dein inuadit, ac primùm tenuiorẽ ad fluendumq; aptiorem prolicit, deinde eum qui crassior atq; pigrior sit, postremò sanguinem, quem natura tanquã reconditum thesaurum auidius amplexatur ac retinet. Cholagogum exempli gratia in primis bilem, deinde pituitã, tertio loco atram bilem, postremò sanguinem euocat. Phlegmagogum primùm pituitam, deinde flauam bilem, postea atram, nouissimùm sanguinem. Melanagogum atram bilem primùm, deinde flauã, tertiò pituitam, ad postremum sanguinem naturæ familiarissimum. Effrenatio ea & purgationis exuperantia fieri nõ potest totius substantiæ proprietate, quòd nullum medicamentum possit omni humori substantiam similem habere. Hanc non pauci ad medicamenti calorem & acrimoniam referunt, quæ tum venarum oscula patefacit recluditq;, tum continentes adeò proritat, vix vt humorem suum coërcere possint. Verùm si hypercatharseos ea causa sit, alliũ, pyrethrum & piper purgãdi facultatem sortientur. Quocirca præter peculiarem, quæ sua est cuiusq;, necesse est generalem purgandi vim medicamento attribui, qua in alios quoq; humores incumbat, eosq; communiter euacuet. Compertum sit in Dione purgandæ bili flauæ iustam congruentemq; quantitatem esse rheibarbari drachmas tres; atræ bili, sennæ drachmas sex: pituitę, agarici drachmas tres. Consilium sit triplex humoris genus expurgare, in idq; medicamentum componere & accommodare: aptum id efficaxq; comparabitur si cuiusq; triens conferatur, & rheibarbari drachma vna, agarici drachma vna, sennæ drachmę duę permisceantur confundanturq;. Quod hac ratione compositum foret, nullam vim obtineret, nisi cõmuni quadam & generali purgandi facultate simplicia illa mutuò se fouerent. Neque enim drachma vna rheibarbari quicquã bilis purgare potis esset, neq; drachma vna agarici pituitæ, neq; sennæ drachmæ duæ, melancholiæ quicquam: neq; igitur permista illa, nisi mutuas operas cõferrent. Simile enim hîc accidit atq; cùm multi nisu communi graue quoddam onus attollunt. Itaq; præter propriam, necesse est & generali vi purgandi medicamentum vnumquodque præditum esse, qua cùm nimia purgatio erit, alios etiam humores detrahet, idq; adiutum calore & acrimonia.

Quæ sit hypercatharsis causa.

Purgantis medicamenti facultatem à nostro calore excitari, substantiam verò ad expurgandum humorem non permeare. CAP. VI.

PROPRIETAS peculiarem humorem expurgandi è tota medicamenti substantia & ex intimis principiis manãs ac defluens, illi nõ energia & reipsa, sed duntaxat

duntaxat potestate inest. Etenim si scammonio syncera bilis portio propius allistat, non hanc quemadmodum magnes ferrum alliciet, sed duntaxat quum à nostro calore excitatū prorumpet in actum & ad agendum impelletur. Dum enim ventriculi calore medicamentum teritur, calefit, omniq; ratione exagitatur, tacita eius facultas quasi solutis vinculis exurgens se promit profertq; vires nouas. Ac tum vapor ea ipsa facultate præditus illinc prosiliens, per cæcos occultosque ductus in omnes corporis partes quoquouersum effusus, ad noxium humorem pertingit. Atq; is humorem iamdiu fortasse parti consuetum ac quiescentem, acrimonia incidit præparatque, & aduersa qualitate partis naturam acrius stimulat proritatq; ad excernendum. Ipsa verò medicamenti substantia in ventriculo intestinisve etiamnum persistens, eum ipsum humorem simul prolectat, vt purgatio communiter fiat trahente medicamento & expellente partis natura. Non igitur pharmaci substantia ad eum humorem concedit ac permeat, qui vacuādus est, vel hoc argumento, quòd plerumq; aluo soluta medicamentum in ventriculo subsistat, aut etiā vomitione reiiciatur, quodq; pilullę duriores postcaquā abundè purgassent, visæ sint nondum dissolutæ, aliàs vomitione, alias deiectione reddi. Hinc Paulus præcepit lathyridis grana integra vorare si imbecillus est stomachus, eaq; etiamsi minimè atterantur minimeq; in corpus permeent, valdè tamen purgare. Si, inquit Serapio, medicamentum ad humorem longè dissitum accederet, illi familiaritate iungeretur, neque eum cuius iucunda voluptate perfruitur, detraheret aut exturbaret, quemadmodum neque magnes ferro iunctus idipsum aliò trahit, sed planè retinet ac seruat. Et hæc quidē consentanea iis sunt medicamentis quæ maligna dicuntur, & in quibus vis inest venenata totiq; corpori infensa. Nam quæ in mediocrium sunt ordine, vt senna & rheumbarbarum, quanquam dum agunt, magna ex parte subsistunt in ventre, eorū tamen tenuior quędam portio irrepit in venas, vacuandumq; humorem assequitur, illiusq; tum color tum odor manifestus in vrinis est. Benigna verò medicamēta in omne fortasse corpus peruadunt, & noxium humorē quasi vinctum reducunt in ventrem. De quibus ita censuit Aristoteles, Medicamenta vbi ventrē adierunt resolutaq; sunt, statim ad venas per easdem feruntur vias per quas cibus commeat. Mox quum nihilo concoqui potuerunt, sed victrice perstiterunt potentia, relabūtur, & quæ sibi obsistunt, secum detrahunt, quæ res purgatio vocitatur. Venter porrò selectum secretumq; humorem vbi pariter cum medicamento excipit, gemino stimulo acriùs lacessitus, quum diutius ferre non potest, totis viribus vtrunq; excutit, dum à se deponat expellatq; per loca conuenientia. Non igitur quem humorem attraxit medicamentum, eundem exigit forasq; excludit vomitione aut deiectione, prout scilicet ipsius vis insita in ventriculum aut in aluum irruerit, sed natura sola. Neq; enim hinc solùm vomitio obrepit, quòd medicamentum in ore ventriculi inhærescat, idq; infirmet: neq; alui deiectio quòd in ventriculi fundum & in intestina id mox illabatur eaque debilitet, sed quòd medicamento proprietas insit, qua familiarem humorem non ad se modò, verumetiam ad certum designatumq; locum impellit ac mouet. Vt enim cantharides scapulis brachióve admotæ, non solùm ad se aquam alliciunt, sed & vrinas abundanter cient, quò tamen eorum substantia minimè penetrat: sic propemodum medicamenta quædam extrinsecus ventri applicata aluum subducunt, quædam vomitionem mouent. Quanto igitur expeditius eorum sumpta substantia, etiam in ventriculo aut in intestinis consistens, purgandi vires obtineat exeratq;.

Expulsio nexu attracti humoris naturalis est.

Per quos ductus medicamentum humorem detrahat.

CAP. VII.

QVI porrò expurgatur humor ferè per apertos conspicuosq; ductus traducitur, & à corporis ambitu in venas refluit minores, ab his in maiores, è quib. per iecur in intestina deuoluitur. Cæterum in violenta purgatione humores non per hos solùm, verumetiam per cæcos occultosq; ductus vel ab extremo corpore magna perturbatione confluunt in ventrē. Extincto animante ampliora dun-

taxat vasa & spiracula cernuntur, plurima in se considunt atque conniuent, quædum id in viuis erat, vi caloris & spiritus distenta latius patebãt, per quæ non modò tenues, sed & crassos glutinososq́; humores validioris medicamenti vi deduci purandum. Sic hydropicorum aqua ex ingenti capacitate abdominis aut in intestina rapitur, aut in vesicam remeat: sic multa plerumque & è pulmonibus & è cerebri ventriculis, neq; tamẽ per venas, neq; per manifestos ductus in ventrem illabuntur. Sic & varii artuum articulorumq; tumores, nõ œdematosi modò, sed planè scirrhosi aliàs in aluũ, alias in os lenta saliua deriuantur ab illitu hydrargyri, cuius vi colliquantur omnia & è toto corpore ipsos impetu feruntur: sic denique valentiores apophlegmatismi non è cerebro solùm, verumetiam è ventriculo aliisq; partibus pituitam eliciũt, ea interdum copia, quæ neq; cerebri ventriculis, neq; totius caluæ capacitate contineri queat. Horum nihil mirum videbitur, ei qui præter rerum euentus, Hippocratis quoq; sententiam spectabit, qua is corpus intrò forasq; spirabile statuit, & naturam quæ præsertim robusta validaq; sit, semper viam moliri expurgandis superuacaneis, crassioresq; materias vel per angustissima foramina deducere, quinetiã per ossa abscessus fieri confirmat: quemadmodum & empyorum & pleuriticorum crassus humor per densam membranam traducitur in pulmones, ac demum tussi reiicitur. Hęc si natura per se facit, multò certè maiora & admiratione digniora molietur adiuta trahentis medicamenti vi, præsertim si conuenienter præparatum corpus, atque humor ad fluendum comparatus est. Iaque purgantis medicamenti quod validum sit facultas in omne corpus subiens ac penetrans, humorem familiarem (qui coërcitus non sit) vndique detrahit, non modò amplis patentibusq; viis, verumetiam occultis & sensibus incompertis. Hæc de vniuerso purgantium medicamentorum genere, deq; viribus eorum præmittenda videbantur. Nunc verò particulatim medicamenti species quærenda, eiusq; quantitas & vtendi ratio: quod vt accuratiùs exequamur, explicandum quibus morbis conueniat purgatio, quod cuique adhibendum purgationis genus, clyster an vomitio, ánve medicatio: quæ medicamenti species, quàm validum & quo ordine: vniuersè an partitè: deinde quantum & quousq; vacuandum sit, & qua id ratione faciendum. His enim tota completur purgandi tractatio.

εἴσπνουν καὶ ἔκπνουν τὸ σῶμα.

Quibus humorum vitiis, & quibus morbis adhibenda purgatio. CAP. VIII.

CACOCHYMI proprium accommodatumque remedium est purgatio: quicquid enim impurum adeò corruptumq; est, vt omnino naturæ limites transcendat, quoniam arte nulla emendari benignumque reddi potest, prorsus extirpari eximiq; debet. Hoc autem purgatione præstandum, quæ vna omnem impuritatẽ seorsum ex quauis corporis sede subtrahit & vacuat, ex hac quidem promptiùs ac expeditiùs, ægriùs tardiusque ex alia. Primæ regionis cacochymia purgatione sola commodè vtiliterq; demi potest: & quæ in intestinis est clystere: quæ circum ventriculum & præcordia, vomitione: vtraq; etiam pharmaco, sed maximè quæ aut in liene, aut in iecoris cauo, aut in pancrea, aut in mesenterio, aut in abdominis capacitate consistit. Ex his quippe sedibus viæ breues sunt ac directæ, per quas facilè ea ferri potest in aluum, quò sponte etiam interdũ prona ruit. Venæ sectæ vis eò vix vnquã pertingit, neq; hinc humores vacuat: sed grauis sanè dispendio naturæ ordinem peruertit quicunq; impuritate derelicta purum syncerumq; sanguinem profundit è venis: quique venas sectione exinanitas implet fœda illuuie rapta è primis sedibus, quæ quasi sentina est omnis impuritatis. Quis quæso adeò rudis in medendo sit, vt aut ventriculi cruditatem, aut lienteriam, aut dolorem colicum, aut lienis scirrhum, aut cholerã, aut hydropem, aut his affines affectus audeat aut tentet vena secta curare? Quinetiam venarum cacochymia sola purgatione, non phlebotomia eximi tota potest: permittitur tamen in hac plerunq; venæ sectio, quum tam copiosa accreuit, vt venas supra modum distendens, periculũ minetur, quæ ex immoderata impendeat plethora, tum

Cuiuslibet regionis corporis cacochymia quo vacuationis genere & quibus viis exigenda.

tum enim ad exuperantiam demendam adhibetur. Deinde etiam quum ex ruptis, apertis, aut exesis vasis, vel foras ea prosilit, vel in partem quampiã abscedit: etenim reuellit impetumq; sistit. Tertiò quum metus est ne ea concitata vehementiùs & quasi furore corpus exercens, in principem aliquam partem feratur: impetum quippe sedat atq; compescit. Nõnunquam & citra hæc, quum præceps est morbus, cuius tamen materia in venis conclusa aut cruda est, aut viam expeditam non habet per quam facilè medicamento detrahi possit, eius portionem venæ sectio promptiùs quàm purgatio demit, à qua & morbi sæuitia sæpe mitescit, & natura quod reliquum est faciliùs coquit. Sic initio continuarum febrium, si vires ferant, nec venæ nimium exinanitæ sint, sanguis mittitur. Cæterùm quæ in his fit venæ sectio, impuritatis quidem portionem elicit, at minimè synceram, sed sanguine permistam: nec vlla potest phlebotomia omnem venarum cacochymiam eximere, nisi fortè sanguinem vniuersum profundat. Nam vitiosus humor æquabiliter sanguini permixtus seorsum profluere non potest. Quocirca licet his ex causis aut necessaria, aut vtilis fuerit venæ sectio, adhibenda tamen est tandem & purgatio, quæ vt proprium remedium reliquias detrahat. Ea porrò cacochymia quæ vel partis alicuius substantiam vel corporis habitum occupauit, medicamento in primis nõ venę sectione ducenda: deinde quicquid reliquum fuerit per cutis spiracula, aut per ductus peculiares mouendum. Sic exhaurienda est cerebri pulmonúmve crudior pituita, sic & totius corporis cachexia.

At verò in cacochymia, quæ regiones multas æquabiliter infestat, vndelibet vacuationem auspicari licet. Vt si vel ab vniuersa obstructione, vel à stipatione cutis, vel à vigiliis, labore, æstu, ira, pestilentia, vel ab aliarum euidentium causarum immoderatione, omnium humorum putredo corpus æquabiliter inuasit, non magni interest à purgatione an à venæ sectione vacuationem inchoës, quanquã tutius primæ regionis præmittitur purgatio. At quum inæquabilis est cacochymia, ea in primis exhaurienda regio, quæ aut vehementiùs premitur, aut aliis mali initium dedit. Iam verò à causis ad morbos ex cacochymia ortos me conferam.

In continua febre quæ æstu magno & lassitudine fatigat, si neque nausea, neque vomitio, neque primarum venarum cruditas est, protinus initio vena secari potest. In ea verò quæ aut ex ventriculi iecorisque constitutione praua, aut ab esculentorum potulentorumque vitio proficiscitur, quoniam infima regio prius ac etiam magis impuritate sordescit, ex eaque in venas & in habitum corporis vitium irrepsit, expurganda in primis est, vtpote sine qua cæterarum nulla purior euadat. Hac etiam ratione in cachexia, in leucophlegmatia, in hydrope, in ictero atque in aliis plerisque affectibus, quorum impuritas è iecoris aut lienis vitio corpori toti impertitur, purgatione sola vacuandum. Nec quoties vrinæ crassæ ac rubicundæ cernuntur, temerè imperanda venæ sectio: nec si ex hac sordidus sanguis ac impurus emanat, continuò vtilis putanda: Impuro enim mox impurior alius ex ipso fonte affluit. Non igitur è riuulis, sed ex fonte ipso exhaurienda mali scaturigo: cui nisi sit antè prospectum, vix cæteris dein potest arte succurri. Vt autem in his, ita & in febribus intermittentibus etiam atque etiam obseruandum, ne vel confusis, vel transmotis humoribus, corpus euadat impurius. Nam febres tertianæ quarum causa in iecoris cauo inhærescebat, sæpè, intempestiuè secta vena, in continuas abiere: & continuæ in quibus admodum impura erant viscera, non parum exasperatæ sunt. Exhausto enim sanguine, impurus humor, quauis sede sit derelictus, effetatur, ferociusque sæuit. Aliàs bilis flaua circum iecur, aliàs pituita vel in cerebro, vel in pulmonibus, vel in ventriculo, quasi subsultans, detracto sanguine, deiectisque viribus, grauiora profert symptomata. Constare hinc iam potest, quibus humorum vitiis & quibus morbis succurrat accommodata purgatio.

Quo quæque regio ordine expurganda.

Per quas vias instituenda sit purgatio, quo medicamenti genere, & quàm valido. CAP. IX.

DVo præcipuè sunt quibus purgationis via indicarur: vitii sedes, & naturę motus seu inclinatio. Sede perspecta in prompru sunt ductus omnes qui ex ea aut per ventriculum, aur per aluum, aut per alud quoduis emissarium foras pertinent, per quos scilicet narura libera nec impedita, viria sua expurgare consueuit.

Aph. 21. li. 1.

Hi sunr quos Hippocrates conuenientes appellat. Venrriculus quidem, & præcordiorum summæ partes vomitione: intestina maximeque crassa alui profusione: pharmacia verò cum hæc ipsa, tum maximè viscera & venæ habitusque corporis commodè expurgantur. Renes & vesica per vrinæ vias: vterus per propriam ceruicem: cerebrum per palatum & nares: corporis summa per cutem halitu & sudore. Si fortè purgarionis vias morbus inrercipit, aliò motum conuettes: nunquam enim humor noxius in affectam sedem est deriuandus. Quocirca neque imbecillo ventriculo cienda vomitio, neque in intestinorum vlcere, aut inflammarione bilis eò deuocanda, sed aliorsum reuellenda: neque renibus inflammatis aut exulcerata vesica ad vrinas, sed ad inrestina vitiosus humor conuertendus.

Inclinatio humoris noxii & momentum.

Motus verò ac impetus naturæ sic obseruandus. Humor noxius per conuenientes regiones atque vias delatus sinendus est: atque etiam si segnius progreditur, incitandus: fit enim natura duce, quę nihil perturbatè, nihil nisi vtiliter gerit. Qui verò insueto nec naturali cursu ferrur, inhibendus, & in breuē rectumq; tramitem (si commodè licet) reuocandus, vt qui humoris impetu & impedita natura, symptomaticè fiat. Iam verò medicamenti genus ex humoris genere petendum.

Medicamenti genus ex humoris specie.

Quot enim peccantium humorum, totidem & medicamentorum genera vsus notauit, vt singulis accommodaret singula. Alia pituitam, alia bilem flauam, alia atram detrahunt, sanguinis serum alia: & in vnoquoque genere alia ex aliis partibus. Ita enim quum arquato laboranti & flaua bile suffuso medicamentum datur demendæ huic accommodatum, mox totus in habitum naturalem refertur pristinumque colorem recuperat. Si aqua subter cutem fusa turgido medicamentum huic ducendæ propinetur, aquosus humor excidet, magnaque vi foras erumpet, subsidente ventris tumore. At verò nullo aut minimo emolumento erunt, quæ diuersa humoribus non accommodabuntur. Simili quoque ratione quum vel pituita, vel bilis atra molesta est, si suum cuique medicamentum congruenter afferatur, noxium humorem experimur detrahi, laborantemque vindicari à morbo.

Quam validum eligendum medicamentum ex humoris situ.

Ad hunc igitur modum medicamenrorum genera ex humorum differentiis distinxit vsus, vt suam cuique purgationem opponeret. In vnoquoque porrò medicamenri genere tum in eo quod bilem, tum in eo quod pituitam, vel alium quemuis expurgat humorem, quàm validum aut imbecillum deligi oporteat, noxii humoris situs ostendet. Vt enim non quælibet secta vena, ita nec quodlibet medicamentum è quouis corporis loco humorem detrahit, sed alia aliis corporis sedibus expurgandis accommodatiora sunt. Mitiora quippe è prima corporis regione, mediocria è vasis maioribus, valentiora è corporis habitu ex singulisque particulis euocant. Expedita facilisque purgatio est è venrriculo & ex intestinis: difficilior è venis mesenterii, deinde è iecore & ex liene, multò difficilior è vasis maioribus atque etiam è minoribus, omnium verò difficillima ex ipsa partium substantia quæ ad summam cutem atque articulos accedunt. Quò enim pars quæque distanrior & minus venis conspersa, eò difficiliùs medicamento cedit: maior quippe in propinquum vis est quàm in distans. Vt igitur tres corporis regiones limitibus discretæ sunt, ita & purgantium medicamentorum tres hisce ordines accommodantur. Deinceps de medicamenti quantitate statuendum.

Vt medicamenti quantitas definienda sit. CAP. X.

POSTQVAM medicamenti genus ex humoris specie, & quàm validum ex humoris situ cognitum fuerit, æstimandum deinde qua id quantitate offerri debeat. Sua aurem est & definita cuiusque quantitas, qua id conuenientem atque

que moderatũ purgationis modum præstare solet, vt proximo libro enucleatiùs tradetur. Quantitatem vel augere vel minuere purgandi facilitate difficultatéve cogimur. *Quid euphoriam dysphoriámve in purgando denunciet.* Quando autem facilis & quando difficilis sit futura purgatio, corporis, humoris, atq; cæli status ostendit. Corporis statu continentur temperamentum, habitus, structura, atq; constitutio & vacuandi consuetudo. *Corporis cõditio.* E sicco exuccoq; corpore atq; macilento pauca dettahi possunt: multa ex humido & ex habitu eusarco. Firmum densumq; corpus, cuius viscera, venæ, ipsáq; intestina natura angusta aut obstruuntur facilè, aut coarctantur, superuacua retinet, nec facilè elabi sinit. Molle verò, tarum ac laxum, quale mulierum est, puerorum & otio diffluentium patentius est, per quod concitati, tractiq; humores facilè decurrant. Robusti & laboribus assueti leuiuscula aspernantur medicamẽta, quemadmodum & quibus sensus est hebetior. Contrà incitantur facilè qui exquisitiore sunt sensu, & qui vel natura, vel morbo, vel viuendi ratione delicatiores euaserunt. Crebris purgationibus assueti, pharmaco minus lacessuntur, insueti magis: alienorũ quippe horrifica recordatio naturam turbans ad excernendum stimulat, quemadmodum & pharmaci odor grauis, aut intenta cogitatio aluum plerumq; mouet. *Aph. 49. lib. 2.* At verò cõsuetudo familiaritatem, familiaritas amicitiam patit, quæ vim omnem lenit. Sic longo tempore consueta, etiamsi deteriora sint, minus infestare solent. Quibus ex consuetudine liquida est aluus, aut sponte interdum soluitur, purgatio sæpe expectationem fallit imprudentum. *Humoris natura.* Humoris porrò species, materia atq; copia medicamenti quantitatem hac ratione præscribunt. Aquosus humor, bilisq; tenuis, facilè: pituita & melancholia pigrè defluit. Qui crassus durusq; est, & quasi ardore resiccatus, velut fixus subsistit in via. Lentus verò & glutinosus ductibus obhærescit. Copiosus & quasi restagnans vt in obesulis & in his qui se crapula ingurgitarunt, aut quauis ex causa humorum illuuiem congesserunt, leui medicamẽto magna plerumq; ventris perturbatione immoderatius profunditur. Nã exuperantia reseratis venis quasi ex pertuso dolio sponte effluit, nõ medicamenti effrænata vi, sed naturæ sese deonerantis robore, quæ interdum nullo etiã irritamento, sed impetu suo id onus deponit & abiicit. Sobriis purisque corporibus purgationes obtingunt exiguæ, nec propterea tamen validioribus ea medicamentis solicitanda sunt: quoniam qui integro salubriq; corpore constant, difficilè ferunt medicationes. *Aph. 37. lib. 2.* Noxio quippe humore destitutum vehemens medicamentum sanguinẽ carnesque colliquat, quò proprium ex ipsis humorem magna vi proliciat. *Cæli status.* Iam verò cæli status ex regione, anni tempore & tempestate spectandus, purgationes quales futuræ sint ostendet. Sub canicula & ante caniculam, atque in regione æstuosa, acet & paucus inest humor in corpore, qui & foras euocatur, vt proinde haud facilis eius possit esse purgatio. *Aph. 17. lib. 3.* Hyems media regioq; gelida corpus densant & astringunt, humorẽ coarctant, qui ægrè demittitur. Sic propemodũ aquiloniæ tempestates corpora densant coguntq; & aluum exiccant. Austrinæ soluunt, laxant & aluũ humectant. Solo igitur austrino statu, & temporum regionumq; moderatione fœlices succedunt purgationes. Hæc si omnia summatim complectemur, corpus siccum, robustum, densum, obstructũ, purgationibus assuetũ, melãcholia pituitáve crassa non admodum multa confertum, quæ inueterata longè à viis purgationis dissita cõcreuerit: hyeme, regione frigida & tẽpestate aquilonia difficillimè medicamẽto moueri soluiq; potest. Hisce verò cõtrária sortitum, facilè. Horũ igitur obseruatione pharmaci quantitas coniici decerniq; debet. Ad hanc præterea magnam vim habet roboris, ætatis & prægnationis obseruatio, quę non modò medicamenti quantitatem, sed & genus plerumque immutat, ceu mox docebitur. *[illegible]* At quoniam nos sæpe multa latent nullis indiciis comprehensa, incognitam laborantis naturam expedit blandis sensim pharmacis explorare, non temerè vehementioribus impetere & labefactare. Cognitis antè & exploratis naturis tuta decernetur medicatio.

Quantum & quousq; vacuandum, vniuersè an partitè.
CAP. XI.

VBI medicamentum & inuentum & iustis viribus & idonea quantitate tum humori tum corpori expurgando accommodatum fuerit, purgationis postea præfinienda est quantitas, atque æstimandum quantum & quãdiu sit vacuandum. Noxius humor quum alienus ac præter naturam sit, siue morbum præcauere, siue profligare consilium est, prorsus eximi debet. Exigua quidem eius derelicta portio, exquisita viuendi ratione, naturæ calorisque vi domari ac vinci poterit, vt integra interdum tutaque sanitas succedat nullo metu recursuri morbi.
Vnde morborum hypostrophe. Multa tamen si reliqua sit, nisi banc natura tandem subactam sponte propellat, nulla quantumuis exacta viuendi lege tutus à morbo æger esse potest: nam tametsi purgatione leuatus appareat, in pristinam tamen valetudinem recidet, modò citiùs, modò tardiùs, aliàs leuiùs, aliàs grauiùs, pro humoris copia, malignitate
Aph. 12. li. 2. atque virium statu & victus modo. Nam autore Hippocrate, quæ à morbis relinquuntur, recidiuos morbos facere consueuerunt. Quum enim derelicta portio totius conditionem referat, quæ omnino erat præter naturam, nunquam ipsa
Aph. 9. li. 2. poterit in corporis substantiam conuerti, sed tempore synceros humores, atque etiam recens alimentum inquinabit, rediuiuósque morbos excitabit. Sic impura corpora quo magis nutris, hoc magis offendis. Itaque quicquid noxii in-
Quando vniuersè, & quãdo partitè purgandum. est humoris, id prorsus expurgandum, vt corpus à morbo vindicetur. Id autem vniuersè an partitè fieri oporteat, humoris copia laborantisq; vires indicabunt: ita enim mittendi quoque sanguinis quantitatem ex morbi magnitudine & ex virium robore dimetimur. Constantibus viribus pauca cacochymia vniuersè detrahi potest, præsertim si concocta sit aut tenuis, ab eaque viæ pateant in aluum. Imbecillis autem viribus non modò multa, sed & pauca cacochymia partitè eximenda. Non enim vel in leucophlegmatia vel in cachexia humor quoquouersum in omne corpus effusus, potest vllius medicamenti vi ex distantissimis locis per cæcos occultosque ductus vniuersus in aluum confluere. Neque vt sanguis in plethora exuperans, semel & affatim totus ex aperta vena, ita multus humor è corporis habitu elabi profluereque potest. Atque si id medicamento quopiam præstari possit, necesse tamen fuerit corpus grauiter concuti, humores variè permisceri, torsiones molestas inferri ac spiritus dissipari: hinc tandem vires concidere, prosterni ac plerumque exolui. Hæc in eos ferè incidunt, qui prauo vtuntur cibo, quos purgante hausto medicamento statim deficere tradit Hip-
Aph. 36. & 37. lib. 2. pocrates. Quum enim vitiosis corruptisque scateant humoribus, & pauco perfruantur bono succo, facilè purgationibus soluuntur & fatiscunt, atq; venenatis
Aph. 52. li. 2. pharmacis, quę Hippocratis seculum vsurpabat, non parum exagitantur. Neque tamen tentandum leuiorum medicamentorum quantitate immodica vniuersos semel demoliri: sed assentiendum Hippocrati monenti omnes euacuatio-
Extremas vacuationes omnes periculosas. nes extremas periculosas esse. Quod nõ de sola virium extrema debilitate morti proxima, sed & de peccantis humoris vacuatione extrema intelligendum. Nam alio inquit loco, Empyi, aut hydropici cùm vruntur aut secantur, si pus aut aqua
Aph. 27. li. 6. vniuersim effluxerit, omnino moriuntur. Quanto magis in vitę discrimen adducuntur si valido aliquo medicamento firmis etiam viribus vno tempore vniuersa tentetur purgatio? In multa igitur cacochymia tutius est paulo circa modum
Lipopsychia à purgatione. subsistere, quàm vltrà procedere. Lipothymia quæ purgationibus ob humorum vacuandorum acrimoniam & intestinorum torsionem interuenerit, leuis est: grauis verò quæ ob concitati humoris corrupti tetrum vaporem in cor principesque partes sublatum: grauior ob malignam venenatamque pharmaci qualitatem: grauissima ob immoderatæ purgationis violentiam: neque tamen vires hæc æquè deiicit atque exuperans phlebotomia. Semper horrendum exanimato iam ægro mortis imaginem obtrudere. Itaque humoris copia accuratè viribus comparanda est. Ex præsentium, præteritorum ac futurorum obseruatione, ex aliisque signis quæ secanda vena animaduertenda esse monuimus, tum morbi magni-

magnitudo humorisq; copia tum virium robur exquisitè perspiciendum. Virium autem obseruatio quum sit omnium præstantissima, non hîc, vt in phlebotomia, solum vacuationis modum, sed & quòd medicamenti genus, quamq; validum esse oporteat pręscribit. Tametsi enim morbi species, humorisque vacuandi sedes validum medicamenti genus postulent, aliquod tamen ex mitiorum ordine exhibendum suadet virium imbecillitas. Eadem quoque est tum ætatis tum prægnationis ratio. Pueri enim ac seni benigna, nō vt ætati mediæ maligna decernes medicamenta, etiamsi humoris species atque situs eorum vim desideret. Prægnans quoque integris viribus, licet horum vim tolerare possit, quoniam tamen fœtui qui intus geritur, quem seruare volumus, vehementer obsunt, benignis solis est purganda. Ad virium porrò obseruationem pertinet expendere, quæ corpora grauiter ac molestè, quæ leuiter ferant medicationes: multis enim quibus integræ vires apparent, ingens ex purgatione labor, ac plerumq; ob suam cuiusq; corporis propriamque naturam virium sequitur exolutio. Macilenti acriter feriuntur medicamenti qualitate praua, vtpote quæ promptè in solidas partes se insinuet. Quibus acrium humorum copia inest, hos molestæ torsiones miserè fatigant, dirique vapores principes partes offundunt. Dolorum metu non pauci medicationem despuunt & abominantur, quibus magna pernicie vitiorum colluuies omnem vitam languoribus exercet. Quibus partes circa vmbilicum & imum ventrem extenuantur & contabescunt, ad inferas purgationes tuti non sunt. Multoque minus quibus abscessus vel in pulmonibus, vel in iecore, vel in liene, vel in renibus aliisve sedibus delitescit. His enim concussis non modò dolor ingrauescit, sed & eruptionis & defectionis virium metus incutitur. Quocunque vitio labefactatæ sint interiores corporis partes, quia imbecillæ sunt, facilè medicamenti qualitate & acrimonia percelluntur. In summa, corpus, aut magna labe aut morborum humorúmve copia vehementer pressum & languens, medicamenti vi labefactatum concidit, quemadmodum & ruinosæ ædes instaurando fortè concussæ, mox vniuersæ corruunt. Itaque in his omnibus qui aut imbecilles sunt aut ægrè ferunt vacuationes, pro medicatione expedit interdum inedia victuque opportuno blandiri, aut ægrum, si nequeat in integrum restitui, sublata morbi portione leuare. Vacuandum enim quantum & quousque vires patiuntur, quumque iam dissolui apparent, etiamsi restent superuacua, protinus supersedendum dum illæ recreentur. At dum vires integræ manent atque persistunt, tum vniuersè tum partite vacuandum eousq; est, dum nihil reliquũ sit morbi, & perfectæ purgationis indicia quæ mox tradentur omnia compareant. Ex his ergo omnis præfinietur purgationis quantitas: nunc quæ illius sit vtendi ratio, explicandum.

Qui facilè & qui ægrè ferunt purgationes.

Aph. 35. li. 4.

Quo morbi tempore, quo die quaq; hora purgandum.

CAP. XII.

SVMMA purgandi opportunitas ex morbi tum concoctione tum impetu spectatur. Concoctio est substantiæ in naturæ conuenientiorem statum caloris vi facta mutatio. Non enim qualitates solas, vt quæ appellatur alteratio, sed ipsam rerum substantiam concoctio mutat. Alimentum initio dissimile, corpori tandem simile euadit, in illiusque substantiam vertitur coctione crebra. Vitiosus verò putridusque humor & à natura prorsus alienus, tametsi in corporis substātiam nequeat facessere, concoctione tamen in aliquid melius & naturæ conuenientius, vt in pus, aut in quippiam quod sit puri finitimũ deducitur. Phlegmones materia putris, quemadmodum & vlcerum sanies, in verum & exquisitum pus vertitur, quod interdum sputo aliisve excretionibus innotescit. Venarum verò maiorum succus putrescens in aliquid mutatur, quod est puri finitimum, cuius in vrinę sedimento conspicuę sunt notę. Superuacui autem humores siue putruerint siue nondũ putredine tententur, nunquam verè concoquũtur, nec caloris nostri beneficio aut in pus aut in quippiam illi finitimum mutantur: sed duntaxat tum

Pepasmus.

Pepsis.

substantia tum qualitatis moderationem quandam adipiscuntur. Sic tenuis aquosaq; pituita influens in pulmones concoctione crassescens facilius expuitur: crassa verò extenuatur. Sic & vtraque bilis circum viscera (quemadmodum in intermittente febre) putrescens, concoctione mitescit, domitaque promptius excluditur.

Omnis seu pepseos seu pepasmi solus est calor insitus auctor.

Omnis concoctionis insitus noster calor diuinus est opifex, cuius vna eademque vis optimum quiddam perpetuò molitur: atque si varia interdum opera emergunt, non illius, sed subiectæ materiæ id varietas efficit. Non aliter is alimentum, aliter putridum humorem concoquit. Neque (vt quibusdam videtur) pus à duplici calore tum naturali tum præter naturam fit, sed à naturali solo, agente tamen in materiam quæ caloris præter naturam est particeps. Hanc neq; prorsus vincere, neque in corporis substantiam, sed in pus solum mutare potest, quod est putredine melius, ac inter putredinem & corporis nostri substantiam medium.

Occasio purgandi vnde captanda.

Si humor prima corporis regione hæreat quando expurgandus.

Vt autem in phlegmones suppuratione, ita & in febribus corruptus humor dum concoquitur ac mitescit, pariter etiam fluidior euadit secerniturque à crudis, vt eius dein expeditior esse possit euacuatio. At verò purgandi tempus opportunum præscribetur ex humoris specie & situ, atque etiam ex morbi vehementia. Leuiter affecti naturæ viuendique legibus committendi: quos enim sponte natura persanat, frustra medicina fatigat. At quibus nec naturæ vis nec proba viuendi ratio satis fuerit, medicina succurrat. Si enim aut longiùs protrahitur morbus aut vehementiùs excandescit, opitulandum arte. Ac primum si corruptus vitiosusq; humor aut in ventriculo aut circum hunc consistere signis deprehenditur, siue pituitosus, siue biliosus, siue alio quouis præter naturam genere corruptus sit, primo quoque tempore expurgandus est, præsertim si impetu quodam sponte mouetur, neque locis illis tenaciùs adhærescit: alioquin leniter est præparandus: eius verò concoctio haudquam est expectanda, vt quæ propriè futura non est, neque eius ab vrinis mutatio quærenda. Qui autem vitiosus humor altiùs aut in liene, aut circum pancreas atque iecur, aut in mesenterio conditus erit, siue lentam febrem, siue intermittentem, siue melancholiam, siue diarrhœam, siue cachexiam, siue ingentem obstructionem protulerit, protinus quoque detrahi potest, nisi aut admodum lentus crassusque sit, aut ventriculi impuritas obsistat. Hæc enim quum adsunt primùm quidem leniter detergendus est ventriculus, deinde attenuandus ac detergendus humor, postremò aut vniuersè aut partitè vacuandus.

Si in secūda.

Quum autem vitiosus humor in maioribus vasis conclusus, vt in continua febre, aut circum hæc aliqua sede coërcitus, vt in plerisque acutis morbis, putrescit: tametsi corporis adsit præparatio, & ventriculus viæque omnes eo directæ, liberæ, expeditæque sint, haud tamen rectè potest ante coctionem exquisitè purgari. Etenim in morbis acutis tempus perfectæ purgationi accommodatissimum, status est, aut veriùs declinationis initium, quo & perfecta existit concoctio & vacuationes sponte procedunt. Tum enim morbi materia fluida, & à reliqua puriore secreta iam est, simul natura præparatam illam expellere contendit. Itaque quum iam perfecta apparet concoctio statusque vehementia mitescente nulla succedit vacuatio decretoria, moue tu medicamento.

Aph. 27. li. 2.

His enim quæ præter rationem leuiora apparent minimè confisus, quicquid concoctum, præparatumque est expurgabis, vt mox integra sequatur solutio. At si tum natura euacuationem aggreditur ac iudicat, sinenda est dum opus compleuerit.

Aph. 20. li. 1.

Aph. 12. li. 2.

Deinde si integrè iudicauit, neque morbi quicquam reliquum fecit, res in tuto est, nec aliud quicquam mouendum. Sin quippiam derelictum esse quasi ex imperfecta crisi suspicio sit, quoniam quæ relinquūtur in morbis, recidiuos morbos facere consueuerunt, medicamento quoque detrahendum. Vniuersa igitur morbi materia non nisi concocta & post statum quum iam symptomata præter rationem mitescunt, radicitùs extirpari potest. Idipsum est quod

Aph. 22. li. 1.

præcepit Hippocrates, concocta medicari atque mouere, non cruda. At nihilominus morbi incremento quum nondum perfectè, sed manifestè solùm, & in fine principii quum obscurè concocta est materia, hanc etiam quodammodo vacuare licet. Quod enim iussit Hippocrates concocta medicari, non solùm perfectè,

fectè, sed & quouis modo cocta complectitur, mox ea duntaxat à medicatione re-
mouens atque excipiens, quæ vt in morborum principiis absolutè cruda sunt. Ita
quæcunque vllo modo concocta fuerint medicari finit, obscurè quidem cocta
parcè, manifestè moderatiùs, perfectè verò cocta validiùs. Vt igitur in phle-
gmone non vniuersa materia retinetur, dum perfectam concoctionem sit as-
sequuta, sed quicquid suppurat quotidie elicitur, ita sanè & in acutis statuen-
dum morbis, idque siue partium siue graduum ordine fieri putetur materiæ
concoctio. Ita enim quicquid à purgatione reliquum erit, faciliùs natura doma-
bit. In neutra corporis affectione, impendentē morbum sæpe arcemus purga-
tione, quæ vitiosos iam congestos humores detrahat. Atqui tum maximè mul-
toque magis quàm ipso morbi initio crudi ii sunt. Cur igitur non peræquè ini-
tio vtiliter illos purgemus? Et hæc de morbo quidem acuto, sed salutari prorsus-
que tuto præcepta sint. Cæterùm in ancipiti atque graui, cuius semper & sym-
ptomata sæua sunt, & minimè tutus exitus, statim per initia non vtiliter solùm,
sed & necessariò vtendum medicamento, neq; prudentis sit medici concoctio-
nem expectare, quæ fortasse futura non est. Quum enim anceps is sit ac vehe-
mens, semperque metus impendeat, ne aut deterior euadat aut laborantem an-
te statim iugulet, crudę etiamnum materię nonnihil purgatione demendum an-
te concoctionem. Et certè cruda ea materia quum in plerisque acutis morbis
turgere soleat, & quasi oberrans fluctuet & fluat refluatque in venis atque visce-
ribus, non admodum ægrè videtur medicamento cessura. Sic sæpe artis vsu a-
nimaduersum est crudioris humoris purgatione, siue sponte siue arte ea conti-
gisset, accelerari concoctionem, moxque vrinas puriores & cum sedimento fie-
ri, & ancipitem periculosumque morbum tutum salutaremque reddi. Idipsum
Hippocratis est consilium in acutis morbis inter initia vtendũ esse medicamen- *Aph. 29. lib. 2.*
to: & quum morbi incipiunt, mouendum esse, si quid mouendum videtur.
Quo autem acutior est morbus, hoc magis acceleranda validiorq; decernenda
purgatio: vt tandē extremis morbis extrema diligentissimè adhibeantur reme-
dia. His non solùm remedii celeritatem, sed & vehementiam hortatus, concita- *Aph. 6. lib. 2.*
tam omnē materiam protinus atq; eodē ipso die euacuare docet, ne vltrò citro-
que concita in principem aliquam partem irruat, repentinoque sit exitio. Itaque
licet à perfecta concoctione fœlicior semper sit purgatio, ea tamen etiam ante
concoctionem in ancipiti grauique morbo est necessaria: in salutari ac miti vti-
lis. Est & alia ratione ante concoctionem purgandi necessitas, si præter conti-
nentem acuti morbi materiam, quæ aut in venis aut in visceribus, aut in habitu
est corporis, & cuius expectatur concoctio, alia quædam vitiosa in ventriculo,
in intestinis aut circum præcordia obhæret, dolore, æstu, nausea, amarore aliisve
signis manifesta. Hæc enim omni tempore etiam nondum vlla morbi apparen-
te coctione, vtiliter potest adhibita præparatione medicamento trahi. Humor
igitur qui publicis viis subsistit, si præparatus est, omni morbi tempore vtiliter
deiici potest. Qui verò aut in visceribus inhæret aut in venis concluditur, & pro-
xima est morbi materia, dum concoctus apparet, fœliciter: dum adhuc crudus
est, vtiliter atque etiam interdum necessariò purgandus. Iam verò de purgatio- *Quo die quaque hora purgandum.*
nis die deque hora dicendum. Tranquillo die purgatio tutior, expeditior verò
perturbato. Quũ enim morbus minus fatigat & collectæ vires melius constant,
faciliùs medicamenti vis & impetus tolerari potest. At quo die morbus exaspe-
ratur agitataq; eius materia in motu est, promptiùs detrahitur. Quocirca si per
vires licet, neque ingens metuitur perturbatio, impari die acutorũ morborum,
atque etiam decretorio (quo tamen natura decretura non est) copiosior expedi-
tiorque, pari verò tutior fiet purgatio. In febrium intermittentium quiete, me-
dicamentum tanto ante accessionem tempore offerendum, quo possit purga-
tio compleri. Per accessionem quippe materia non in aluum, sed plerumque in
diuersum ruit, & sæpe accessionis vehementia purgatio subsistit. Præstat ni-
hilominus ante accessionem, quàm mox ab ea, & pridie quartanæ, quàm postri-
die medicamento vti. Purgationi autem quæ libera est, nulliq; præsentis morbi

necessitate ad præcautionem solam suscipitur, aptissimum est ver, deinde autumnus, aut quæ illis non absimilis, sed quodammodo temperata sit constitutio. Dies non aquilonia, sed austrina humidáve, quæ & corpora laxat & humores liquefacit. Tempestas quoque similis & beneuola syderum commistione salutaris.

Quæ præparatio purgationi præmittenda. Cap. XIII.

Aph.9.lib.1.

Præparatio duplex, vna corporis.

VT in omnibus rebus agendis, ita maximè in purgandis humoribus antequam aggrediare, diligens est adhibenda præparatio: qua & viæ pateant & trahenti medicamento omnia cedant ac obtemperent, fiantque vt iubet Hippocrates, corpora ante purgationem fluxa. Est autem præparatio duplex, vna corporis, vacuandorum humorum altera. Corpus sic præparatum comparatumque sit, vt viæ omnes per quas medicamentum decurret, & per quas noxius humor deriuandus expurgandusq; est, liberæ sint & expeditæ. Primùm igitur ventriculus humorũ copia minimè sit nauseabũdus, ne haustũ pharmacũ nimiopere auersetur, aut mox reuomat. Nec intestina coarctata obstructáve noxiorum humorũ cursum impediant. Etenim concitati si subsistant, aut ventris torsiones, aut fastidia, aut vertigines, aut animi defectiones mouent, corpusq; iactatione multa fatigant. Quòd si aut è visceribus aut è venis atq; ex corporis habitu eliciendi sunt, non modò ventriculum & intestina, sed & mesenterii venas & viscera libera esse oportet. Itaque nausea omnis ante purgationem summonenda est, aut inedia, aut vomitione, aut detersione atq; deiectione per pilulã ex aloë. Suppressa iãdiu aluus clystere mollienda: aut si quid aliud intestinis adhærescit, detergẽdum id eluendumq; est. Noxius præterea humor præparandus: qui enim durus crassúsve est, nõ facilè per angustas vias profluit in aluum: glutinosus in his etiam obhæret. Quocirca durum mollire, crassum incidere & attenuare, lentum glutinosumq; detergere oportet ante purgationem. Quæcunque id præstant, pariter quoque venarum per quas futura est purgatio obstructiones expediunt. Atq; hæc vel alimenta vel medicamenta sunt. Horũ autẽ alia intrò sumuntur eaq; vel arida vel liquida. Arida quum frigidi lentique sunt humores, & magna cruditas in primis est visceribus, præsertimq; hyeme. Liquida vt syrupi, apozemata & oxymeli, quum altiùs & in exilibus venis conditi sunt humores, in sicciore corpore, ac etiam æstate. Alia verò extrinsecus præparãt, vt fotus & vnguenta. Fotus suo tepore ac vapore per spongiam, partem quamuis blandè concalfacit natiuumq; eius calorem erigit ac suscitat, humores qui ei præter naturam insident & impacti consopitique sunt excitat, emollit, attenuat, colliquat, fluxilesque reddit, vt facilè sequantur quocunque medicamentum trahet. Hoc quidem præparationis genus diuturnis est affectibus accommodatissimum, quod tamen & Hippocrates acuti morbi vt pleuritidis initio vsurpauit, neque calorem veritus neque fluxionem nouam. Sed & quum omne corpus vitioso humore eoque crasso & glutinoso perfunditur, hunc nonnulli ante purgationem balneo perinde atque fomento præparare iubent, quo tamen minimè proritentur sudores, sed duntaxat emolliatur & liquefiat vacuandus humor. Fotui proximam vim obtinet vnguentum, at infirmiorem, quòd non admodum altè subire possit. Victus quoque, præparandi facultate pollet, quum attenuans detergensque imperatur: maximè verò tenuis ac parcior. Detracta enim de consueto cibo portione, natiuus calor crudos humores concoquit absumitque: frigidos verò crassos & glutinosos visceribus aut venis impactos partim absumit, partim adeò extenuat, vt etiam sponte nonnunquam procidant: quumque inedia corpus exhaustum excrementis vacat, liberumque est, medicamentum facilè quoquouersum subit, ac integris viribus in omnia penetrat. A tenui victu medicatio synceros ac minimè permistos humores commodissimè detrahit. Ea igitur crassis lentisque humoribus vt melancholicis & pituitosis, ante purgationem adhibenda præparatio. Tenues verò vt aquosos & biliosos, non Auicennæ consilio, ante purgationem crassiores reddere oportet. Non enim quod ille existimat, vt sputorum

Altera humoris. primũ quidem crassi & lenti.

Deinde tenuis & biliosi.

rum quæ mediocri sunt substantia facilior est excreatio, ita & humorum mediocrium facilior est purgatio. Nam licet pulmonibus contenta materia supra modum tenuis, impellentis spiritus vi tussiendo nō facilè in arteriā sustolli excreariq́ue possit, sed tenuitate sua facilè relabatur in pulmones: in corpore tamen conuenienter præparato, quo tenuior ac liquidior sit humor, eo fluidior exister, & promptiùs trahenti medicamento cedet, eiusque impetum sequetur: feruentior tamen & acrior is si fuerit, eius ante purgationem obtundenda est & frenanda acrimonia, iis præsertim remediis quæ corporis quoque præparandi vim habeāt. Licet igitur tenuis humor concoctione aliquantùm crassescat, atq; tum euacuationi sit apparatior, non idcirco tamen & nos naturæ imitatione eum ante purgationem debemus crassiorem facere. Non enim quod crassescat idcirco coquitur, neq; concoctus idcirco purgationi aptior est quòd crassior euaserit, sed quòd sit à reliquis humoribus secretus, eumq; natura prorsus vacuare contendat. Quo autem tenuior, eo ad effluendum est aptior. Aliud præparatio est, aliud concoctio. Hæc naturæ solius opera calorisq; nostri beneficio, illa etiam arte tota plerumque perficitur. Detergentibus enim incidentibusque medicamentis expeditur obstructio, humorque attenuatur, at non plenè concoquitur. Præparatum humorē non semper licet exquisitè purgare, concoctum verò Hippocratis præcepto licet, quum præsertim viæ patent. Itaque corpus qua purgari debet, patens nec impeditum esto. In hoc quisquis peccat humor tenuis ac fluidus, si vt in acutis morbis turget, statim initio nulla præparatione è quauis regione detrahendus est: si à verò parti cuipiam is firmiùs inhærescit, vix nisi detersus aut concoctus & naturæ vi secretus, trahenti medicamento obtemperat. Crassus verò atque glutinosus humor, non nisi vi & perturbatione vel è patente corpore deduci potest. Accommodanda porrò vnicuique est ea præparationis forma, quæ pariter morbi sæuitiam leniat: vt acutis morbis potio, nonnūquam & vnguentum ex eorum materia quæ attenuando detergendoq; refrigerant, at non impensè calfaciunt. Diuturnis atque lentis valentiora, non potionis modò aut vnguenti, sed & fotus & balnei forma: vtilisq; demum apta conueniensq; victus tenuitas.

An ieiuno, & qua forma, & quibus obseruationibus dandum medicamentum. Cap. XIV.

Salvberrima est quæ sine offensione fit medicatio. Solet autem omnium primus ventriculus offendi, vt qui medicamentum summis integrisque viribus excipiens, primos eius sustinet impetus, neq; id nisi fractum retusumque longiùs penetrare sinit. Quum igitur in omni morborum curatione tanti sit momenti ventriculus, summa tum huius tū medicamenti ratio est habenda. Medicamentum omne validum aut malignum naturæ infensum est, forma quoque omnis liquida ventriculi latera alluit, in illiusque substantiam altiùs se infert, ac proinde grauiùs eum ferit: solida verò minùs, quòd promptè in fundum intacta ferè illius substantia illabitur. Cæterùm liquida altiùs penetrat in omniáque subit, potentiùs detergit & infarctus expedit. Solida diutius hærens circum præcordia, tardior minusque efficax existit. Ventriculus præterea quum aridior fuerit, atque prorsus vel ab inedia, vel à febre, vel à Solis ardore exhaustus, tum medicamenti vi plurimùm lacessitur, tum id auidiùs in se recondens & velut exorbens, neque diffundi neque vim suam exerere sinit. Contrà verò, quum moderatè est humidus. At immoderato humore potúve perfusus, medicamenti, quod præsertim imbecillum fuerit, plerumque vim obtundit. Itaque imbecillo quemadmodum & puro ad vnguem ventriculo, medicamentum blandum aptetur: aut si fortè distantiorum partium affectus validius exposcit, ieiuno quidem at non prorsus exinanito detur: quum nempe concoctus cibus descendit, ac nihilominus interior ventriculi tunica reliquiarum benignitate etiamnum madet. Sic enim in distantiores partes id permeat, minimùm offensa ventriculi substantia. Quum autem malignitatis particeps est medicamentum, vt veratrum, corpora, inquit Hippocrates, ante potionem humectanda sunt.

Forma liquida & solida.

Imbecillo ac puro ventriculo conueniens medicamentum.

Aph. 13. lib. 4.

cibo pleniore quieteque. Ipsum verò medicamentum seu liquida seu solida sit forma, sacchari, mellis, aromatis aut rei cuiuspiam suauioris permistione condiendum, vt ventriculo præcordiisque iucundum occurrens, quadam odoris saporisque gratia vires suas fœliciter exerat.

Robusto & impuro.

At robusto atque impuro ventriculo, liquida forma nullius rei suauitate oblita conferr, idque longissimè à cibo, vt altius in primas corporis sedes, in earumque humores se inferar. Et hæc quidem obseruanda, quum syncera optatur humorum detractio. At verò blanda leuiaque medicamenta, quæ solas alui fæces emolliunt & exturbant, eccoprotica dicuntur, non multo ante cibum, atque etiam cum cibo sumenda. Si cui consueta est

A medicamento vomatur.

matutina vomitio, ea ante medicamentum cienda. A medicamento quoque ea nonnunquam succedit, vel quòd imbecillior sit ventriculus, vel quòd pharmaci horrore concutitur, vel quòd quum agitari cœpit, humores quorum copia obruitur, excutit, vel quòd præcordiorum mole coarctatus pylorus, aut aluus fæce obstructa duriore non id facilè illabi sinit. Hæc tamē omnia diligens auertit præparatio. Hausto medicamento, vel aqua hordei vel succo mali punici, vel subaustero vino, vel saccharo reliquiæ è faucibus & è gula detergendæ deiiciendæq; sunt, quum præsertim horrendo sapore grauis suspectaque est vomitio. Surrectum dein corpus in quiete continendum, dum ventriculus medicamentum

Medicamēto vtiliter superdormitur.

arctius complectatur: atque etiam interposito semihoræ spatio, si (quòd ferè fit) inexpugnabilis dormiendi necessitas premet, vtile medicamento indormire, vt illius vis in sopore plenior excitetur: quum primum verò in actum id protumpit, vigilandum penitus est, dum effectum omnem compleuerit. Nam arctiore somno purgationis opus subsistit. Quum enim, inquit Hippocrates, sistendum

Aph. 13. 14. 15. lib. 4.

consuetis, somnum molîeris, nec quicquam mouebis: contrà quum medicamentum citare voles, corpus mouebis. Motione enim corpus turbari indicio est nauigatio. Cibum plerique putant nō antè offerendum quàm medicamentum suo perfunctum sit munere: satis tamen sit è ventriculo id ita excidisse, vt nullus eius odor, nullus ructus, nulla nausea, nullaque stomachi rosio subsit, quum præsertim syncera desideratur purgatio. Cibus enim medicamenti permistione corrumpitur. Solida forma, blandumque medicamentum, quòd tardius descendat, longiorem cibi moram, eamque quatuor saltem horarum interponi postular. Primus autem cibus detergens sit sorbitio, quæ medicamenti reliquias eluat, & quo decet impellat, simulq; ventriculi interiora oblinens omnē medicamenti qualitatem tædiaq; demulceat. Qui purgatur continendus est temperato loco: nam concitati iā humores æstus iniuria, aut rapiuntur in cutem, aut nimium efferuescunt febremq; incendunt: frigore verò torpescunt & densatis coarctatisque viis ignauiter exeunt. Liberior ac vastior aër, aut apertus flatibusq; expositus, etiamsi nulla est intemperies grauis, difficiles efficit purgationes, quandoquidem corpora præsertimq; imbecilla vehementer conturbat.

Vtilisne & perfecta fuerit purgatio, an contrà. CAP. XV.

ARTIFICIS cuiusque summum est studium quorsum opus euadat animaduertere. Purgationum alia vtilis, alia vitiosa est. Vtili talia purgantur, qualia purgari oportet, vitiosa verò aut aliena purgantur aut non conuenienti ratione. Vtilis tres statuantur differentiæ, obscura, manifesta, perfecta. Obscura exiguam admodum peccantis humoris portionem detrahit, quæ quia conueniens est, confert quidem, nondum tamen ægrotum manifesto leuat. Manifesta, quæ insignem humoris portionem exturbat. Perfecta, quæ nihil illius reliquum facit. Signis hæ discernuntur, à deiectionibus & à laborantis tolerantia depromptis.

Aph. 23. lib. 1.

Deiectiones, inquit Hippocrates, non copia æstimandæ sunt. Neque enim fæcum neque crudorum quæ circum mesenterium exuperant copiosa deiectio, vtilem purgationem facit: sed quum talia, inquit, deiiciuntur qualia deiici oportet: qualia nimirum exuperasse & morbi causam fuisse, coniectura fuerat. Qualia autem sunt illa, biliosáne, an pituitosa, an melancholica, ex substantia & colore noscendum, nisi quid medicamenti color peruertat. Nam ex rheobarbaro

baro

bato & hiera flauescit deiectio, nigrescit verò multum ex cassia, aliquantum ex senna. Laborantis verò tolerantia atq; leuamen quàm perfecta fuerit purgatio docet. Itaq; si purgatione qualia oportebat, sed admodum pauca exierunt, & quibus laborans non magnopere leuatum se percipit, obscura est purgatio, quæ confert quidem, sed leuiter. Si verò noxii humoris copia maiore detracta ægrotus se ipso iam multò leuior apparet, manifestè vtilis est. Si plurimo humore seu vniuersè seu partitè euulso, laborans non leuiorem modò, sed vel ab omnibus, vel à præcipuis quibus affligebatur symptomatis sese prorsus vindicatum solutumq; sentit, idque non quum adhuc purgatio fit, sed quum ea iam planè desiit, perfecta censeri debet. Tum somnus placidus isque multo quàm ante arctior, citra vllum tamen veternum obrepit: non quidem ex virium imbecillitate, sed inde obortus, quòd ex morbo perinde atq; ex labore fatigatum corpus, mox vt peccantium humorum quasi sarcina deoneratur, sedato spirituum impetu leui somno conquiescit. Sitis quoque si vehemens præcesserat, exquisita purgatione mitescit, detracta nimirum materia quæ illam concitauerat: aut si forte nulla fuerat, exquisita purgatione exiccatum corpus sitire incipit: nec, inquit Hippocrates, id desinit purgati antequam sitiat. Quinetiam à perfecta purgatione appetentia restituitur, dolor si quis vrgebat mitescit, atque etiam febris, aut alia quæuis morbi essentia extirpatur: hinc laboranti vires resurgunt, idq; e pro eorum quæ vacuata sunt ratione. Cæterùm nonnunquam accidit vt humor agitatus periodis conquiescat, aut morbus persistente intus causa sponte se remittat, ac tum laborans se morbo expeditum putat. At certè minimè tuta est quæ citra vacuationem obtigerit mali leuatio, &, vt inquit Hippocrates, si quid fiat præter rationem leuius confidendum non est. Perfecta igitur purgatio non modò ex symptomatum sedatione iudicanda, sed ex eorum maximè quæ purgata sint tum specie tum copia: quippe quum iis respondent quæ certis signis inesse deprehensa fuerant. Horum igitur contemplatione innotescet quid, quantum & quandiu purgandum: & quando absoluta fuerit purgandi necessitas.

Ægroti euphoria perfectam purgationem indicans.

Aph. 19. li. 4.

Aph. 27. lib. 2.

Vitiosa autem purgatio, aut inutilis est, aut molesta, aut exuperans. Inutilis est tum quæ humorem à noxio diuersum trahit, tum quæ noxium prorritat, non autem educit, conturbat enim magis quàm euacuet. Vtraque dum infensum humorem euellere contendit, eum diffundit & exagitat, suscitatoque vapore tetro corpus inflat atque distendit, ac proinde magis quàm iusta purgatio lacessit. Molesta noxium quidem humorem, sed vi quadam elicit, vel quòd præparatio adhibita non fuerit, vel quòd vehementius aut immoderata quantitate sit pharmacum, vel quòd non correctę malignitatis sit particeps, vt colocynthis, euphorbium, elleborus, vel quòd externus error sit admissus. Omnis quippe eiuscemodi ægrotum præter modum affligit atque torquet. Hinc corpori lassitudo, capitis dolor, febris aliaque symptomata. Sub hac quidem talia exeunt qualia exire oportet, sed vires nimium conuelluntur atque dissipantur. Exuperans effrenataque purgatio eum humore noxio naturalis pariter atque necessarii nonnihil vi eripit, non citra vitium offensionem. Quoniam igitur de propria corporis substantia nonnihil euellit, vel cruor citra hæmorrhoidas, vel tamentum, vel pingue aliquid liquamini aut loturæ carnis simile in excretis cernitur. Hinc torsiones, cordis dolor, æstus, anxietas, iactatio, corporisque perturbatio, præter hæc animi quoque defectio, & summa virium exolutio: spiritu quidem quasi naturæ thesauro vel direpto, vel pharmaci pernicie & malignitate oppresso. Hic iam omnis concludenda videtur de vniuersali purgatione tractatio. Quicquid enim præterea desiderari potest, ab his quæ fusius de venæ sectione præcepta sunt mutuari licet.

Mala purgatio.

De purgatione particulari. Cap. XVI.

PRÆTER ea quæ publicas corporis regiones, alia etiam priuatas quasdam sedes exhauriunt ac expurgant, quorum & hic tandem meminisse expedit.

Eiusmodi numerata errhina, apophlegmatismi, bechica. Non antè his vtendum quàm reliquum corpus probè exinanitum sit prorsúsque vacet excrementis, ne aliunde noxios humores rapiant in affectam sedem. semper enim vniuersalis curatio particulari præmittenda.

Errhina.

Errhina in nares vel immissa vel hausta cerebri superuacaneam pituitam proliciunt. Non eam quidem quæ in cerebri ventriculis (hinc quippe nulla via excurrit in nares) sed quæ circum cerebri substantiam circumque meninges colligitur & fluitat. Hauriantur autem prono capite, vt recta per os ethmoides ferantur nec recidant in fauces. Omnibus medentur soporosis affectibus, obtusósq; sensus omnes expediunt, & interiores in quauis sede infixos dolores discutiunt. Similis propemodum est & sternutamenti ratio: sed quòd vehementer succutiat, vis ei maior. Etenim non modò cerebrum expurgat, sed & quæ in partem eius posteriorem atq; etiam in fauces irruunt validè succussu reuellit.

Apophlegmatismi.

Apophlegmatismus vel mansus vel gargarisatus saliuam atq; pituitã ore deducit. Huic vis maior est expurgandi cerebri ventriculos, quibus via decliuis est in palatum: multò proinde maxima vis erit apophlegmatismi, si resupino capite hauriatur in nares, vt mox per summa palati relabatur in fauces. Ita quippe cerebri basim proluens longè validiùs ex illius ventriculis excrementa detrahit. Et hæc quidem in primis necessaria ars destinauit expurgando cerebro, quod natura cumulãdis excrementis maximè est obnoxium. Expurgatur autẽ tutiùs confecto iam cibo quàm quum crudus venter est ciboq; turgens.

Bechica.

Pulmones interioráq; thoracis expurgant, quæ bechica nuncupantur. Quanquam enim ex iis nonnihil detrahi potest in aluum, id tamen perexiguum est, ac maximam superuacuorum partem vel in pulmonum substantia vel in arteriis tum destillatione tum peculiari vitio congestam, necesse est impetu tussis expurgari. In id autem ea conferunt, quæ destinata pulmonibus, modò tenuiorem pituitam incrassant, modò lentam detergunt crassámq; attenuant, idq; quadam lenitudine: nam exasperantia, vt salsa, acida & acria tussim plerunq; frustra cient: neq; ex vsu sunt, nisi quum pigriorem vel imbecilliorem expultricem vim stimulare oportet. Commodè autem bechica in lentam ac crassam medicamenti formam aptantur, qualis eclegmatis est aut crassioris syrupi, ne liquidior præproperè illabatur in ventrẽ. Lenta quippe (præsertim si sensim ac blãdè quasi lambendo demittitur) quoniam diutiùs subsistit obhæretq; faucibus, maiore portione subit in asperam arteriam. Hanc tamen semper potulentorum liquore irrigari, præterquam quod Hippocratis sententia confirmatum est, conspicuè etiam in eo obseruauimus, cui ex vulnere gutturis sub larynge accepto, nec probè agglutinato inter bibendum sorbendúmve nonnihil semper humoris emanabat.

Ita quidem medendi vacuandique ratio summis iam præceptionibus exposita videri potest, quæ tamen quoniam sola in vsum accommodari nequit, par est deinceps singula tum simplicia tum composita medicamenta illi subnectere, quæ tanquam artis instrumenta ad profligandos morbos comparari vsurparique solent.

Libri tertii Therapeutices, de purgandi ratione

FINIS.

METHO-

METHODI MEDENDI, LIBER IV.

DE SVMMIS MEDICAMENTORVM GEneribus & facultatibus.

PRAEFATIO.

QVONIAM omnis motus & omnis effectio è contrariorum dissidio atque repugnantia proficiscitur, Natura dum mundi hanc vniuersitatem assiduæ mutationi subiecit, simul eam necessariò variis dissidiorum generibus quasi seminibus conspersit. Atque vt quatuor rerum primordia, ignem & aquam, terram & aërem contraria instituit, ita & vnicuiq; quod ex iis ortu processit, aliud quippiam opposuit dissidii lege. Nullus igitur affectus subsistere potest in nobis, cui non pariter contrarium quiddam tanquam remedium illa protulerit. Nullaq; vsquam est remediorum penuria, sed nostra eorum plerumque turpis ignoratio. Nullus toto genere immedicabilis est affectus, sed idcirco duntaxat aut quòd supra modum auctus omnem præsidiorũ vim aspernetur, aut quòd imbecillæ iam vires curationis prolixitati succumbant. Summa igitur sit in inuestigandis remediis sedulitas, & quæ singulis morbis profligandis propria & accommodata sint, nobis semper in promptu extent & quasi aceruatim occurrant. In remediis quidem numerantur venæ sectiò, cucurbitula, scarificatio, hirudo, vstio, sectio, huiusq; generis non pauca: at pars eorũ maxima ex medicamentis petenda, de quibus nunc mihi ineunda tractatio. Ne quem verò immensam eorum quasi syluam ingressum offundat turbulenta rerum confusio, omnem medicamentorum materiam posthac in classes quasdam referendam duxi. Sed inprimis vt omnis eorum cognitio ex differentiis & generibus stabilita dilucidior sit & luculentior, pauca de his in vniuersum præmittam.

Quid medicamentum, quotq; id modis in nos agat. CAP. I.

MEDICAMENTVM est quod potestate naturalem corporis constitutionẽ quoquomodo immutat. Eorum autem quæ nos immutant & afficiunt atque etiam agentium omnium alia vim suam agendi actu, alia potestate duntaxat
obtinent. Actu quidem, quæ ita promptam & expeditam illam habent, vt primo *Quid actu.*
quoque contactu nos immutent, vt ignis, vt ferrum candens. Potestate verò, quo- *Quid potestate.*
rum vis & facultas intus condita & quasi sopita nondum ita exeritur aut depromitur, vt primo quoq; contactu agat. Sic piper potestate calidum est & mandragora facultate frigida. Iuuabit autem in hanc contemplationem paulò altiùs incumbere.
Prima & communia rerum omnium elemẽta, terra, aqua, aër & ignis, *Quæ actu*
& quæcunq; cœlesti diuinoq; calore sunt prædita, vt sol, vt animantes & stirpes, *talia.*
energia actuque vires habent easque sic promptas vt semper agant, nec vllius externi subsidii ope vel irritamento indigeant. Ignis quippe semper calfacit & aqua semper refrigerat: Sol quoque perpetuò calfacit, & animantes quoad viuunt actu calidæ, quemadmodum & stirpes omnes: quandoquidem suis facultatibus alimentum continenter trahunt, coquunt & expellunt superuacua, cæterisque vitæ muniis fruuntur. Ex inanimorum quoq; genere magnes seu heraclius lapis facultate illa cœlesti & quæ trans elementum est, vim actu habet alliciendi ferrum; & succinum actu paleas attrahendi. Si qua fortè alia comperientur vim actu habere, vt lapis ferrumve candens aut aqua feruida, non eam quidem insitam sibi, sed ascititiam habent, & ab iis acceptam quæ actu talia sunt.
Reliqua omnia mundi mista & vitæ expertia corpora, præsertim verò medicamenta, pote- *Quæ potestate.*
state duntaxat vires habent insitas; easque ex varia elementorum commistione

profectas. Hæ autem illorum consopitæ vires, ab iis insuper excitari debent quæ actu vigent: nec vllum potest medicamentum insita facultate sua nos immutare, citra nostri caloris opem. Non hinc quidem quòd calor noster vim vllam medicamento impertiat (omnes enim hoc habet sibi congenitas) sed quòd tacitas illas & otiosas suscitet & in actum proferat, à quibus deinde corpus nostrum mutatur & afficitur.

Actu fieri.

Calor enim noster medicamentum dum subigit, eius naturam, temperamentum & alias quascunque vires detegit & explicat: hoc verò quasi protiratum communi rerum omnium conditione reluctatur & obsistit, atq; vicissim contagione corpus afficiens, omnes in id vires suas expromit. Sic piper aut pyrethrum etiam si actu frigidum sumitur, protinus vt depulso frigore a nobis incaluerit, suo ipsius calore nos acriter vrit: & vinum licet nos plerumq; dum bibitur refrigeret ascititio frigore, mox tamen vt incaluit impense calfacit. At verò lactuca, mandragora & quodcunque frigidum est medicamentum, primùm quidem ascititio frigore, deinde quum incaluerit insito quoq; nos afficit, quemadmodum & aquæ frigidæ potus; haud absimili ratione quum purgãs medicamentum calefit ac subigitur in nobis, purgandi vim suam exerit atq; profert, qua deln corpus conturbat & peculiarem sibi humorem prolicit. Deleterium quoque venenatam qualitatẽ tum primùm depromit & nos labefactare adoritur, quum calefit irritaturque vi nostri caloris. Ex his luculentius intelligi potest, nostrum calorem nullam medicamento agendi facultatem conferre. Vnde enim venenatam illam qualitatem sortiretur, aut cur eam sibi aduersissimam deleterio impertiret in suam perniciem? Ita igitur de his quæ actu & de his quæ potestate vim habent sentiendum. Medicamentum autem nõ ab actu, sed à potestate propriè definitur. piper enim & allium & lactucã & mandragoram propriè quidem: cæterùm nec ignem nec niuem nisi fusa nominis appellatione medicamentum dixeris.

Quid simpliciter tale.

Quicquid porrò calidum, frigidum aliterve appellamus, aut simpliciter aut comparatè dicitur. Simpliciter & absolutè quod vim illam summam & impermistam obtinet, vt ignis simpliciter calidus est, aqua absolutè frigida.

Quid per comparationem.

Comparatè verò cuius vis & facultas contrarii quidem permistione repressa obtunditur, sed tamen cæteris adhuc in mistione superior præpollet actumq; profert, vt piper, vt lactuca. Quod huius est generis nec summè nec absolutè calidum vt ignis, sed homine eucrato (qui & vniuersæ substantiæ mediocritatem obtinet) calidius, & lactuca eo ipso frigidior est, ob idque talis comparatè dicitur: vt enim sumptum piper temperatum hominem calfacit, ita & lactuca eum ipsum refrigerat. Quòd si ad vnumquemuis hominem referre velis, quod vni calidum alteri frigidum plerumque videbitur. Ita igitur vires quæ tum actu tum potestate insunt, æstimandæ sunt in iis quæ per se nõ per accidens agunt.

Per se & per accidens.

Per se id agere dicitur, quod proximè nulliusque interuentu nos immutat, vt ignis, vt nix. Et accidenti verò quod non proximè, sed alterius cuiusdam interuentu, vt aqua frigida æstuoso cœlo corpori moderatè affusa. Ea quippe primo occursu atque contactu, ac proinde per se refrigerat: at certè quoniam cutem densat nihilq; exspirare aut dissipari sinit, insitum nobis calorem cohibens ac etiam intrò compellens conseruat atq; auget, & idcirco corpus ex accidente calfacit. Sic rheumbarbarum licet occursu primo aliquantum calfaciat, quòd tamen bilem quæ ardoris febrisque causa est expurget, accidente refrigerat: quemadmodum & calida medicamenta quæcunq; febrium obstructiones infarctusq; expediunt. Hæ præcipuæ sunt & cognitu necessariæ agendi efficiendiq; differentiæ. Nunc quo tota definitio particulatim explicetur, tradendum quot quibusq; modis immutetur corporis nostri naturalis constitutio. Hæc quidem in tribus maximè posita est ex hisque constat, ex bona corporis & humorum temperie, ex materiæ commoderatione, & ex formæ seu substantiæ integritate: nam & his tribus côtinetur humanum corpus, temperamento, materia atque forma.

Humanum corpus quibus constet, & quibus dissoluatur.

Trifariam igitur id immutari potest, atque triplex omnino statuendum est nos afficientium medicamẽtorum genus: vnum naturalem tum corporis tum humorum temperaturam mutat, vt quod impendiò calidum, frigidum, humidum, siccúmve est. Alterum materiæ commoderationem,

tionem, vt quod nimium densat aut rarefacit, adstringit aut laxat, incrassat aut attenuat. Tertium corporis humorúmve formam atque substantiam demolitur, vt quod illam deterit aut diripit ceu venenum, & quod illam detrahit aut penitus eximit, ceu quod septicum & purgans medicamentum appellamus. Et hæc quidem simplicia sunt genera. Postremum hoc genus propriè & maximè medicamentũ est, alimento prorsus aduersum. Vt enim alimenti ita & medicamenti propria ratio, ex ipsius substantia seu forma spectatur. Alimentum quidem est quod corporis substantiæ quodammodo simile, in eam tandem facessit atq; conuertitur, quam tum alit tum interdum auget. Id si ita simile est vt in corporis substantiam conuersum, nulla interim aliena qualitate illam insigniter afficiat, simpliciter & absolutè alimentum dicitur, vt panis, vt caro, vt ouum. At si substantia quodammodo simile, exuperante qualitate corpus immutat, alimentum est medicamentosum, vt lactuca, vinum generosum, mespilum, cotoneũ malum. Quod porrò substantia prorsus est dissimile, simulq; nulla est præditum qualitate qua corpus manifestè afficiat, id neq; alimentum neq; medicamẽtum censeri debet. At si in substantia nobis prorsus dispari qualitates nimium exuperantes obtinet, siue à temperamento vt hyoscyamus, vt pyrethrum, siue à materia vt rhus, galla & alumen, siue à forma profectas, vt scammonium, vt arrhenicum & veneni atq; deleterii genus vniuersum, id prorsus & vsquequaq; medicamentum est.

Alimentum.

Medicamentum.

De primis & secundis medicamentorum facultatibus.

Cap. II.

MEDICAMENTVM aliud simplex, aliud compositum. Simplex appellamus quod sponte soliusq; naturæ beneficio emersit, cuiusmodi sunt rosa & absynthium. Compositum quod arte & industria ex multorum permistione constat, talis est theriace. De simplici prior erit tractatio, de composito & compositionum formis posterior. Vt igitur paulò antè ex triplici corporis nostri constitutione tria nos afficientium medicamentorum genera statuimus: ita & omnes simplicium medicamentorum vires atq; facultates in tres ordines aut differẽtias distribuendæ sunt. Aliæ enim sunt quæ primæ qualitates aut facultates appellantur, aliæ quæ secundæ, aliæ quæ tertiæ. Prima qualitas seu facultas ex primorum elementorum permistione & qualitatum simplicium temperamento proficiscitur, eiusq; qualitatis vim & naturam imitatur quæ cæteris in temperamento antecellit. Ea enim licet contrariarum vi sit repressa, quia tamen superior est, vim agendi præcipuam obtinet, & medicamento nomen suum impertit. Aliàs autem vnica dominatur & vincit, aliàs verò duæ. Ab vna & simplici quatuor fiunt medicamentorum facultates, à quibus aliud calidum existit vt piper, aliud frigidum vt mandragora, aliud humidum vt oleum, aliud siccum vt aqua marina. Ex duabus qualitatibus quatuor quoque prodeunt coniugatæ facultates, à quibus medicamentum aut calidum siccumq; est, aut calidum & humidum, aut frigidum ac siccum, aut frigidum & humidum. Hæc prima tum simplex tum coniugata qualitas atq; facultas, elemento quidem actu inest, quia nullius contrarii permistione obtunditur aut impeditur. At medicamento illa solùm potestate inest, quia contrarii permistio impedit & cohibet vincentem qualitatem ne promptè & primo quoq; occursu agat. Quocirca piper dum actu frigidum est, non temperamento sed ascititia qualitate tale existit: eam autem vim & potestatem qua nos calfacit, sibi insitam habet & à naturæ primordiis accepit. Quoniam autem eorum quæ verbi gratia calida appellantur non vna est omnium vis & æquè valida facultas, quatuor eorum gradus & ordines vsus distinxit. In primam ea classem referuntur quæ obscurè necdum manifestè agunt, in secundã quæ iam manifestè, in tertiam quæ vehementer, in quartam quæ summè atq; extremè, vt quæ in calidorum genere deurunt escharamq; moliuntur. Deinde etiam vniuscuiusq; classis & ordinis, vt cuius non parua sit latitudo, tres statuuntur partes, initium, medium & finis, vt eorum quæ ordine tertio calida dicuntur, alia in huius ordinis initio, alia in medio, alia in fine consistunt. Secunda medicamentorum facultas ex eorum

Prima qualitas.

Secũda qualitas.

materia temperamenti siue qualitatis primæ vi perfusa suscitatur. Est autem materia alia tenuis, quæ tum in corpus tum in humores sese promptè infert & insinuat: alia crassa atque lenta, quæ hæret ac subsistit nec altè penetrare potest: alia mediocris, quæ ambarum medias vires sortitur. Calor verò in quamcunq; materiam inciderit, agendi vim atque celeritatem auget, quemadmodum & siccitas: at frigus & humiditas reprimunt & cohibent. Ex horum porrò commistione varia, secundæ medicamentorum facultates emergunt, quarum hæ sunt præcipuę, ex methodo depromptæ. Incidens seu attenuans & incrassans, Detergens & glutinosum quod oblinit vel emplasticum est, Exasperans & læuigans, Aperiens & occludens, Dilatans & coarctans & coangustans seu adstringens, Ratefaciens & densans, Relaxans & contendens quod astringens & corroborans, Attrahens, digerens, dissoluens & repellens, Emolliens & obdurans, Maturans seu pus mouens & corrumpens seu septicum, Agglutinans & exulcerans seu vesicas excitans, Sarcoticum & exedens, Epuloticum & disrumpens quod causticum vel eschatoticum est. Sic autem materiæ atq; temperamenti permistio illas profert, Medicamentum quod tenuis est materiæ si pariter calidum est, idq; citra ordinem tertium vt petroselinum, hyssopus, sumptum quidem corporis meatus exiguos aperit, ex humoribus tenues dissoluit, dissipat seu halitu digerit, hincq; sudores & vrinas mouet, crassos verò incidit, attenuat seu comminuit: foris autem impositum cutem ratefacit & dilatat: ex alto quoque corpore spiritus humoresque trahit atque resoluit. At si iam quarto est calidorum recessu, septicum habetur, quod nimirum aut vrit aut vlcerat aut vesicas excitat aut colliquat. Quod verò tenuis est materiæ si temperatum, aut etiam si pariter id frigidum existit vt acetum, intrò sumptum aperit quoque & attenuat, sed ignauius quàm calidum, at foris inductum corpori, quatenus frigidum est fluxionem repellit & eruptionis impetum cohibet, idque validius quàm quod frigidum adstringensq; est, altius enim frigoris vim deducit. Quod verò cum media materia frigidum quoq; existit vt omphacium, portulaca, modicè fluxionem repellit ac sistit, siccat & astringit. Medicamentum mediocris materiæ quod vnà temperatum fuerit vt oleum simplex, relaxat, emollit scirrhos, concoquit, maturat atque pus mouet. At moderatè calidum vt chamæmelum, quia dolorem lenit anodynum appellatur. Quod paulò calidius, sed citra tertium est ordinē vt absynthium, sumptum quidem aperit ora vasorum, glutinososq; detergit humores, ac proinde venas meatusq; omnes expurgat. & eorum obstructiones expedit: quod tenuior materia quia celeriùs & sine detersione penetrat, non effecerit. Quod iam tertium caloris recessum superat vt colocynthis, aristolochia, non solùm detergit, sed etiam, quia acrius, partes ipsas vehementer exasperat & exulcerat. Eadem quoq; præstat si foris corpori sit inductum. Medicamentum quod in crassa terrenaq; materia temperiem quandam caloris frigorisq; nactum sit, vt bolus Armena, aut terra Lemnia, interiores meatus obstruit cutemq; obturat, exasperata lenit & soluta agglutinat: inferciens enim est aut emplasticum aut læuigans aut etiam glutinosum. Quod autem moderatè seu calidum seu frigidum existit, vt rosa, vt myrtus, laxiores partes contendit atque idcirco corroborat. At immoderatius velut ordine quarto calidum, vt calx, auripigmentū, arsenicum, exedit estq; septicum, causticum vel escharoticum. Immoderatius verò frigidum atque siccum vt galla, nux cupressi, ora vasorum sumptum non modò obstruit, verumetiam contrahit & occludit, meatus omnes coarctat seu coangustat, ipsos verò humores supra modum incrassat. Foris impositum cutem densat & adstringit, fluxionis impetū cohibet ac etiam repellit, & vulnus cicatrice obducit.

Ita igitur facultates secundas ex medicamenti materia temperamento perfusa prodire quiuis intelligere possit: quarum tamen singularum rationes luculentiùs posthac explicabimus.

De saporibus. Cap. III.

VT autem facultates secundæ, ita & medicamentorum sapores ex eorum materia primis qualitatibus instructa prodeunt: quumque horum magna sit ex

origine

origine affinitas, optima ratione sapores indices erunt & internuncii primarum atque secundarum facultatum. Itaq; calidúmne quippiam an frigidum sit, tenuis an crassæ materiæ sapore internoscitur. At verò tertias medicamentorum facultates, vt purgandi peculiarem humorem, aut obtundendi venenum, aut aliam quampiam ex iis quas mox subiiciam, non sapor vllávе sensuum qualitas, sed vna patefacit experientia & obseruandi consuetudo. Nouem autem saporum differétiæ sunt, nec plures gustus notauit, acer, acidus, pinguis: salsus, austerus, dulcis: amarus, acerbus, insipidus. Tres primi è tenui materia prodeunt, medii è mediocri, postremi è crassa atque terrena.

Sapor acer est qui linguam & os acrimonia ferit atque compungit, simulque calfacit & interdum quasi exurit: is maximè cōspicuus est in pipere, pyrethro & euphorbio: quorum exemplo de cæteris inferioribus æstimandum. Suscitatur autem ex tenui, sicca calidaque materia, nec in alia consistere potest. Quicquid igitur acre seu mordicans gustu percipitur, id statim igneæ naturæ particeps est. Atq; si nondum vehemens est sed citra tertium ordinem subsistit, vt hyssopus, petroselinum, fœniculum, thymus, vim atq; facultatem habet intro quidem sumptum penetrandi & meatus aperiendi, crassósq; humores attenuãdi: extrinsecus verò corpori insidens eutem rarefacit, humoresque elicit ac resoluit. Quod verò iam acrius est tertiumq; calidorum ordinem excessit, & gustando præter acrimoniam tenui vapore caput ferit, aut exurit papulasq; excitat, vt sinapi, pyrethrum, euphorbium: aut vesicas infert, vt lepidium, cantharis, ranunculus: aut colliquat & putrefacit, vt sublimatum, chamælea & thapsiæ succus. *Acer.*

Acidus sapor gustum quoque penetrat & tenuitate ferit, sed citra vllum sensum caloris: talis maximè in aceto deprehenditur, deinde etiam in succo mali citrei, in quibusdam malis punicis & cotoneis. Emanat hic ex tenui siccaque materia, cuius vel calor insitus putredine expirauit vt in aceto, vel frigidior intemperies tenuitati ab origine comes est, vt in aliis quæ commemoraui. Quocirca acidum penetrando & incidendo nihilo est acri infirmius, imò sanè ad hæc nihil quicquam est aceto valentius, præsertim si aut vetus est aut stillaticium, hoc enim metalla, quemadmodum & citrei mali succus margaritas dissoluit. At verò nō vt acre foris impositum dissoluit atq; dissipat, sed cōtrà repellit cohibetq; fluxiones: idq; validiùs quàm frigidum adstringens, altius enim frigoris vim deducit. Sic acetum experimur & fluxiones repellere, & omnem sanguinis è naribus eruptionem atque dysenteriam tum vapore suscitato, tum etiam fotu cohibere, ipsasque hæmorrhoidas & immodicas vteri purgationes suffitu insessuve sistere, omnemque sanguinis reiectionem potum vel per se vel admista aqua promptissimè cohibere. Neq; idcirco id inter adstringentia numerandum, longè enim ab his materia distat, sed vnius frigoris altè subeuntis beneficio fluxiones repellit, siccitate verò quæ planè valida est eas atq; sanguinis eruptiones sistit ac cohibet. *Acidus.*

Pinguis sapor nec calore nec acrimonia gustum sollicitat, sed linguam otisq; partes lentore quodam oblinit. Is præcipuè animaduertitur in oleo tum simplici tum amygdalino, in butyro, in adipe qui nec vetustate rancidus nec natura sit acrior, cuiusmodi leonum est & vulpium. Pingui quoq; sapore est althæa atq; eius & psyllii mucus & tragacantha. In aliis plerisq; tum adipibus tum oleis, vt in ricinino, in amygdalino amaro, sub pingui alii quoq; sapores existunt: at verò vt non vnus simplexq; est horum sapor, ita nec facultas nec materia simplex & vna. Nascitur pinguis sapor ex tenui non quidem ignea sed planè aëria materia, quæ calore & frigore quodammodo temperata sit. Atq; ea licet tenuis, sicca tamen non est: alioqui pingue perinde atq; acidum & acre penetraret ac incideret. At certè humoris eiusq; aërei particeps magis est: ac proinde præcipua vis eius atque facultas est relaxare, emollire & humectare. *Pinguis.*

Salsus sapor linguam non admodum calfacit, sed acriter siccando corradit. Hic in primis elucet in sale atq; in nitro, deinde moderatius in crithmo herba. In mediocri materia consistit cum calore & siccitate. Aqueæ enim materiæ, (quæ non exquisitè simplex est) partes quasdã terrenas permistas calor externus tandē *Salsus.*

præassans & vrens atque siccans, salsum saporem inducit: sicque à terreno sicco quod in aqueo humido caloris vi præassatum attenuatumque est. Neque igitur prorsum terrenus neque aqueus, sed ex amborum permistione quandam materiæ mediocritatem sortitur. Neq; si ex calore processit hic totus manet sed permistione obtunditur, siccitas verò maior conquiritur ac persistit. Quocirca salsum moderatè penetrat & incidit, corradendo stimulat & expurgat, validè siccando tenues ichores absorbet, corpora conseruat & à putredine tuetur: syncero tamen salsorum esu & nimio, humores & sanguinem labefactari constat. Atq; salsus hic sapor secundum naturam fit à calore nō admodum acri, sed qui tamen sensim multoq; tempore terrenas partes quæ sunt in aqueo humido exurit atq; siccat: hinc in salso sapore siccitas maior quàm calor deprehenditur. Alius etiam salsus sapor atte præsertim alchymia profertur, ex siccissima planeq; terrena materia, quam acerrimus calor extremè tum exussit tum assauit. Nullumq; corpus est in rerum natura è quo & calcem & proprium salem non eliciant alchymistæ, quem vnusquisque gustu percipiat & agnoscat, vt è fuligine, è vini fæce, è nitro. huius enim axungia appellata, sal est. At verò omnis eiusce modi impensè calidus est, ac in plerisq; causticus & qui pro cauteriis vsurpatur.

Alchymia.

Austerus.

Austerus sapor os & linguam moderatè constringit & quadam asperitate coarctat: hinc quadamtenus siccat & refrigerat. Hic propriè crudus appellatur, estque immaturis fructibus peculiaris, vt in succo vuæ acerbę, pomorum, pyrorum, mespilorum immaturorum, atque etiam in portulaca. Consistit in media materia quæ terrenæ & aqueæ particeps est, in qua non calor sed frigiditas dominatur & exuperat. Ac proinde austerum omne strenuè refrigerat, extinguit, cogit atq; contrahit, fluxiones moderatè sistit atque repellit. Hæc autem frigiditate potius atque siccitate efficit quàm materiæ mediocritate. Quum enim in ea ipsa materia naturalis calor dominari cœperit & frigiditatem hanc euincet, quumque vi caloris terrenæ materiæ aquea exquisitè permista fuerit & iam maturatio facta apparebit, depulsa austeritate in eadem materia succedet dulcedo. Sic enim crudorum fructuum austeritas maturatione dulcescit, non tam materiæ quàm qualitatis mutatione.

Dulcis.

Dulcis sapor gustu suauis atque iucundus oblectat, nullaque qualitatis exuperantia molestus est. Eiusmodi conspicuus est in saccharo, melle, glycyrrhiza, polypodio, iuiubis & aliis plerisque fructibus: atq; in omnibus lenientibus. Hunc tamen saporem caue ne cum pingui & oblinente confundas: licet enim affinis quodammodo, reipsa tamen diuersus est. Distat autem ab eo non qualitatibus primis, quia vterque temperatus est aut obscurè calidus, sed vna materia, quæ in pingui tenuior est, in dulci paulò crassior, sed quæ tamen non vltra mediocritatem procedat. Quocirca dulce quadamtenus sed minus quàm pingue relaxat, magis verò asperitatem lenit: præterea quoniam & materiæ & temperamēti mediocritatem obtinet, anodynum est, maturat, concoquit & pus mouet. Et hi quidem sapores in mediocri sunt materia: nunc de his qui in crassa consistunt.

Amarus.

Amarus sapor dulci ex aduerso oppositus, insuauis ac tristis sensum ipsum velut corradit aut diuellit. Eo insignis est aloë, deinde absynthium, centaurium minus, & colocynthis: quorū exemplo cætera dignosci possint. Crassa eius est materia atque terrena, quam exuperans calor præassauit & exiccauit: omneq; amarum calidum siccumque est. Hinc sanè præcipua vis detergendi & meatus expurgandi ei inest, idq; cum calore non tamen extremo. Quum enim calor penetrando crassiusculam materiam secum deducit, ea quicquid obuium est secum rapit & abradendo expurgat. Et quo amarius medicamentum, eo valentius id efficit. Absynthium quidem moderatè: at aloë, aristolochia, centaurium minus, & colocynthis non expurgant modò & abstergent, sed & partes ipsas immodico vsu exasperant atq; corradūt & exulcerant. Hinc aloë ora venarū aperit profunditq; sanguinem præsertim ab hæmorrhoidibus, aristolochia interiores disrumpit abscessus, centaurium & colocynthis exulcerant secumq; ramenta detrahūt. His autem vt intro sumptis infarctus expediendi, ita & admotis sordida vlcera

detergendi

detergendi & expurgandi eximia vis est. Quinetiam amarum quia siccando superuacuos humores aut absorbet aut detergit, & dulcedini quæ putredinis parens est prorsus aduersatur, ratione optima putredinem arcet & corpora diu integra conseruat.

Acerbus sapor anstero finitimus, eo tamen grauior molestiorque est, ac magis linguam omnemque gustum constringit & exasperat: ac proinde magis tum siccat tum refrigerat. Is luculenter in malicorio, in galla, in rhoe & cupressi nucibus conspicitur: atque in aliis quàm plurimis quæ acerbitate sunt his proxima. Eorum materia planè terrena est & sicca nec aquæ nec humoris manifestè particeps, in qua non calor sed frigus planè dominatur cum siccitate. Quoniam igitur frigida fluxiones repellunt, vt adstringentia humorum impetum sistunt & cohibent,, vt siccantia coarctant atq; densant & vulnera cicatrice obducunt, vt verò terrena humores incrassant. *Acerbus.*

Insipidus ἄποιος dictus qui propriè sapor nõ est, sed saporis priuatio, nulla qualitate manifesta gustum ferit. Tali esse videtur farris genus vniuersum, & cucurbita & citrulus, quibus & alia plurima finitima sunt. His materia tametsi crassa quodammodo est, non tamen prorsus terrena & sicca adstringens, sed humore quodam etiam perfusa, qui tamen non exquisitè sicco permiscetur vi caloris. Et quum neque ipsius frigoris vis superet, accidit necessariò vt nullo gustu sapor, nulla effectu qualitas aut facultas percipiatur. At nihilominus hæc eorum materia quoniã verè emplastica est, meatus omnes & intus & foris infercit & obstruit, exasperata lenit, & soluta agglutinat. Quanquam autem hic sapori dulci affinis est, distat tamen quòd & in paulo crassiore atque crudiore sit materia, & à temperie aliquantum in extremum frigidius deuergat: dulcis verò sapor in calidius. Moderato enim ac miti calore bene concoquente plurima dulcescunt, vt fructus. Atq; etiam in dulci nonnihil inesse caloris argumento est, quòd dulcia non pauca vt mel vetustate aut coctura amarescunt. *Insipidus.*

Hi sunt igitur simplices omnes sapores atque synceri, in quibus dignoscendis seorsum exercitati oportet. Ex sapore autem quæ medicamenti temperatura & quæ materia sit cognoscitur: ex his demum quibus id tum primis tum secundis qualitatibus ac viribus sit præditum.

Quibus verò sapores varii inesse deprehendentur, vt absynthio, quod præter amarorem qui primus est obuius, adstrictionem quoq; habere percipitur, diuersæ quoq; substantiæ atque facultates, vt detergendi & adstringendi seu corroborandi insunt. E contrario quoque, si cui medicamento vt cichorio, facultates inerunt variæ, vt detergendi & refrigerandi, ex variis id quoque & ferè contrariis substantiis & saporibus constabit. Itaq; è sapore siue simplex is est siue multiplex, de materia deq; facultatibus medicamenti iudicari potest. Id autẽ facilè ac certò fiet si simplex aut exquisitus sapor erit. At raró admodum purus syncerusq; & solitarius inuenitur. In quibus igitur sapor non certò poterit medicamenti vim atque facultatem exprimere, experientia succurrit ac supplet: atque etiam si gustu aut ratione videberis facultatẽ assequutus, eam tamen experimento identidem cõfirma. Multa enim plerumq; solitaria meditatio & probabilis ratio suadet, quę vsus & experientia coarguit. At ne te fallax experientia decipiat, etiam atque etiam caue ne effectum, qui per accidens à medicamento processit, primùm ac per se editum esse iudices.

Quibus obseruationibus statuendi sunt facultatum ordines.

CAP. IV.

VT in primis ita & in secundis facultatibus virium ordines quatuor habendi sunt: atq; in astringentium vel attenuantium genere, primæ classis existunt quæ obscurè id agunt, secundæ quæ manifestè, tertiæ quæ vehementer, quartæ quę summè ac extremè. Rursum vniuscuiusq; classis seu ordinis & initium quoddam est, & medium & finis. Multorum simplicium facultates veterum diligentia & obseruatione in ordines digestæ sunt, quarum imitatione & exemplo quæ de-

ſunt referti in eoſdem poſſunt. Id autem conſideratiùs & circumſpectiùs agendum, iis nimirum æſtimatis & obſeruatis quæ ſimplicium vires minuunt vel augent. Ea ſunt regio, tellus, ſitus, tempus, cultura & præparatio. Vt enim ſimiles vitis palmites diuerſis regionibus atque locis depacti diuerſa vina, ita ſimilia ſemina regione atq; tellure varia, ſtirpes proferunt facultatibus viribusq; varias. Regio calida & æſtuoſa, omnia edit profertq; acriora & vehementiora: hebetiora verò frigidior & humidior. Origanum, hyſſopum & ſatureiam aduectas è Cappadocia aut Creta, iis duplo acriores deprehendimus quas noſtra Gallia protulit. Tellus arenoſa atque ſicca, acriora quoq; edit, quemadmodum inculta atq; deſerta: frigida verò paluſtris & vliginoſa, & quæ multa cultura magnoq; labore ſubigitur, vberiora & lætiora, ſed multò ignauiora. Collis in auſtrum decliuis præſtantiora gignit quàm in aduerſum aquilonem deciduus. Vere & æſtate media ſtirpes omnes dũ multo ſucco eoq; maturo & probè cocto turgent, validiores ſunt quàm autumni fine, quum deciduis foliis & exhauſto ſucco effœtæ manent: ſemperq; prior germinatio poſteriore vtilior. Ad hæc tempore frigidarum humidarumq; ſtirpium vis hebeſcit quum iam planè inaruerint: calidarum verò ſiccarumq; inualeſcit. Etenim althæa aut malua quæ prorſus arida ſit, nec humectat nec probè emollit: neq; plantago, aut ſolanum, aut ſemperuiuum quum proprio humore deſtituitur, commodè refrigerat. Origanum verò, hyſſopus, aut thymus conueniẽter arefactus, diſſipato humore aqueo multo magis tum calfacit tum exiccat. Præparatio quoq; arte quæſita ſimplicium vires auget vel imminuit. Nam calida attenuantia atq; detergentia, ſi ſenſim arefacta & in puluerem redacta offerãtur, multo præſtantiores habent vires & effectus edunt manifeſtiores, quàm virentium expreſſus ſuccus: atq; hic validior eſt quàm aqua in qua illa fuerint incocta.

Montanus. Non enim vt quidam prodidit, aqua ſimplex tanquam communis ſit materia omnium quibus permiſcentur, cum calidis calfacit & cum frigidis refrigerat, ſed perpetuò calidorum & attenuantium quæ incoquuntur vim obtundit. Quinetiam coctio omnis eorum quibus tenuis eſt materia vim aut minuit aut prorſus diſſipat: craſſiorum verò vt metallorum, adſtringendi ſiccandiq; facultatem auget. Lotio quoq; incidendi atque detergendi vim aufert, emplaſticam verò auget. Horum igitur atq; ſimilium obſeruatione prætermiſſa, ſtatui certò non poteſt quàm valida ſit vllius medicamenti facultas. In æſtimãdis autem ſimplicium medicamentorum viribus, hisq; in claſſes digerẽdis, veterum imitatione omnia ex mediocri tum loco tum regione tum præparatione quærenda ſumendaque ſunt. Hic porrò non minus obſcura quàm controuerſa quæſtio exiſtit, qua quantitate deſignati ſint in medicamentis facultatum ordines. Quum enim quod ſecundi eſt ordinis calidorum aut detergentium copia maiore ſumptum, æquè validè vel etiam validiùs calfaciat aut detergat, quàm quod eſt tertii ordinis copia & quantitate minore acceptum: conſtat profectò ſimplicium vires & ordines ex pari eorum quantitate conſtituendas eſſe. Sed quænam ea quãtitas eſt atq; menſura? drachmáne an vncia? & quod gradu ſecundo calfacit drachmæ pondere, ſi vnius vnciæ põdere ſumatur tertio calfaciet, atq; neceſſariò in varias claſſes erit referendum. Hinc non minùs difficilis ſuboritur diſputatio de doſi conſtituenda medicamenti alterantis, quod nimirum aut prima aut ſecũda facultate agit. His diſſoluendis non pauci vehementer æſtuant, atque rei tam arduæ interpretationem in iuſti libri magnitudinem auxerunt, quam tamen ita paucis complectar. Medicamenti cuius vim experiri volumus quãtitas ea ſit mediocritate, quæ non protinus exoleſcat aut deficiat. Non enim ſcintillæ vis & calor quantus ſit (ſummus autem eſt perinde ac totius ignis) percipi poteſt, q. prius extinguatur quàm in nos agat: neq; piperis aut pyrethri minima portio. Quum autem moderata & iam inſignis medicamenti quantitas ad experiundum ſumitur, mandendo æſtimandum & perpendendum non quantum aut quàm latè, ſed quàm vehementer aut acriter agat. Piperis enim granum ſi manditur, os & linguam acrius & vehementius calfacit quàm vncia fœniculi: ac proinde piper toto genere cenſetur fœniculo calidius, licet vncia fœniculi plures oris partes ac latiùs calfaciat. Quę pari

menſura

mensura sunt, si pari quoq; acrimonia & vehementia agunt, pari statuantur ordine: si verò impar sit agendi vehementia, diuerso. Sic igitur vt facultatis robur & ordo designetur, efficiundi qualitas & vehementia spectanda.

Iam verò in præstituenda dosi alterantis medicamenti, alterandæ seu mutandæ partis amplitudo atq; situs æstimetur. Affectionis quæ in ea parte est (seu intemperies fuerit seu obstructio) magnitudo, alterantis medicamenti ordinem præscribit: si enim pars frigida sit ordine secundo, medicamentum opponetur quod secundo quoq; sit ordine. At qua id quantitate sit offerendum, ex affectæ partis magnitudine atque situ decernitur. Si magna pars est quæ laborat aut longè ab occursu medicamenti dissita, largiùs: si parua aut medicamento obuia, parcius & minore dosi id offerendum est. Crudum aut refrigeratum ventriculū sex octóve piperis grana calfaciunt, quę ad refrigeratum vterum nihil aut minimum contulerint: & æstuantem oculum aquæ rosaceæ semuncia recreat, quæ concalfactum caput nihil iuuet. Horum igitur obseruatione & prudentis medici iudicio, alterantium medicamentorum dosis præscribenda.

De tertiis medicamentorum facultatibus. CAP. V.

TERTIA medicamentorum facultas, de qua mihi dicendum restat, non è temperamento, non è materia, sed è tota rei substantia atque forma primùm ac per se proficiscitur: ac proinde occulta totius substantiæ proprietas appellari solet. Ab hac duæ medicamentorum differentiæ prodeunt: alia enim euacuātia, alia duntaxat alterantia. Euacuāt quæ totius substantiæ familiaritate atq; similitudine peculiare sibi quiddam pelliciunt. Horum rursus alia è toto corpore, alia ex vna quapiam particula trahunt: quæ è toto corpore, purgantia dicuntur: & eorum quædam attractum humorem vomitione reddunt vt asarum & veratrum album, quædam deiectione vt rheumbarbarum & scammonium. Quæ ex vna quapiam parte, aut ex cerebro per os atq; palatum vt apophlegmatismi, aut per nares vt errhina, aut ex vtero per ceruicem superuacuum humorem trahunt, vt aristolochia. Cæterùm quæ vel vrinas cient vt petroselinum, vel menstrua purgationes vt artemisia, vel excreationes mouent vt hyssopus, quoniam non attrahendo, sed vel detergendo vel extenuando atq; penetrando excrementa depellunt, quodammodo euacuantia, non tamen purgantia ritè dici possunt, nō enim similitudine trahūt. At verò alexiteria & alexipharmaca, id est quæ aut venenum aut deleterium medicamenrū proliciunt amoliunturq; similitudine, vt schistum lac, agaricum, dissecti pulli gallinacei calentes percussæ parti applicati, scorpius ipse proprii inflicti veneni alexiterium, iure inter euacuantia connumerantur, nec tamen propriè cathartica dici debent. Huius quoque classis sunt quæ vulneri foris imposita tela atq; spicula euellunt & euocant, vt radix arundinis. Hæ sunt igitur eorum differentiæ quæ totius substātię proprietate euacuant. Quanquam autem quę primis aut secundis facultatibus agunt, alterantia propriè nuncupantur, multa tamen tertiis etiam facultatibus, seu tota substantia alterant. Ea sunt quæ abdita proprietate totam rei substantiam immutant, atque rem ipsam demoliuntur ac prorsus corrumpunt. Horum alia sunt deleteria, alia antidota & antipharmaca. Deleteria quidem sunt quæ propriè venena dicuntur. Quum enim venenorum, id est eorum quæ præsentanea vi nos interimunt, alia id manifesta, sed tamen violenta & excellenti qualitate præstent, vt euphorbium vrendo & opium stupefaciendo: alia verò qualitate occulta, hæc sanè non illa veneni appellatione complectimur. Hæc igitur totius substantiæ dissidio nobis infensa noxiaque sunt, vt dryopteris, pityocampe & hydrargyros: vt venenatarum bestiarum ceu scorpii, phalangii & rabidi canis ictus. Etenim cum saliua hæ virus ictu eiaculantur, quod sensim intrò subiens ac prorepens, in principes tandem partes insilit earumque vires ac substantiam ditimit. Priora verò intrò sumpta quum nequeunt à nostro calore domari atq; vinci, hunc tandem omniumq; facultatum substantiam peruertunt. Antidota verò & antipharmaca deleteriis planè contraria sunt, eaq; totius substantiæ dissidio sic immutant & obtundunt,

vt ne minimùm dein nos queant offendere. Horum alia haustum vel iniectum venenum aut etiam deleterium medicamentum, totius substantiæ contrarietate ac dissidio frangunt obtunduntque aut prorsus extinguunt, vt citrii semen. In hoc genus pertinent & quæcunque pestilentes aliosq; epidemios morbos profligant aut arcent, vt mithridatium. Alia virulentarum bestiarum ictibus medẽtur, vt alyssum & pimpinella rabidi canis: quorũ ampla est tractatio, & eximia vis medendo. In hoc porrò tertiarum facultatum genus referenda sunt quæcunq; vnicuiq; corporis particulæ aut iuuandæ aut lædendæ addicta credũtur: pro quibus nonnulli frustra quartas medicamentorum facultates induxerunt. Etenim saluia cerebrum idcirco iuuat & corroborat, quòd illi totius substantię similitudine familiaris sit: qua ratione & buglossum cordi, & eupatoriũ iecori, & scolopẽdriũ vel asplenium lieni gratum familiareq; est. At verò totius substantiæ dissidio atq; repugnantia, lepus marinus solos pulmones, cantharis vesicam solam exulcerat. Tertia hæc medicamentorum facultas, quia extra sensus est humanos, nec sapore nec odore nec tactu, nec vllo deniq; sensu nosci deprehendive potest: sed vna obseruatione & experientia, quæ vsu longo & artis exercitatione bene stabilita confirmataque sit.

οἱ ἐμπειρικοί, unde ἡ ἐμπειρία experimentum. Hic autem appositè de experiundi ratione pauca subnectere videbor. Experiri est quippiam effectu probare. Alia enim sensu aliquo comprobãtur, quorum est certissima cognitio: alia ratione probabili, quę tamen è sensibus ducta deriuataq; est: alia vsu & effectuum atq; euentuum obseruatione. Hęc igitur rerum notio quæ ex crebra euentuum obseruatione habetur, propriè dicitur experientia: ἡ ἐμπειρία. ὁ ἐμπειρικός. vt alia cognitio sensu, alia demõstratione vel opinione, alia experientia percipiatur, & experiens qui experientia doctus euasit. Ea autem experientia nosci debent, quæ nec sensus percipere nec ratio vlla consequi potest: atq; hæc forte sola vel casu deprehenduntur: ac sæpe diuq; quæsita, fortuitò plerumq; inueniuntur & occurrunt nobis. Sic sanè & purgantium medicamentorum & alexipharmacorum cognita vis est. Non quod semel duntaxat, sed quod identidem atq; similiter & eadem rerum omnium concursione sæpius euenerit, experiẽtiam gignit. Quumque effectus aliquis sæpius obseruabitur ex causa quapiam proficisci (cauendum tamen ne causarum similitudo nos eludat) vis huius atque facultas erit experimento cognita. At nihilominus ex aliquo experimento interdum affinitate rerum ducimur in alterius experimenti inuestigationem.

De medicis ponderibus & mensuris. CAP. VI.

RERVM omnium æstimatio aut numero fit, aut pondere, aut mensura. Numeri vna est & eadem apud omnes vbique gentium ratio, non etiam ponderis aut mensuræ, sed maxima horum varietas, & vniuscuiusq; ditionis suum pondus suaq; mensura, patrio nomine insignita. Sed tamẽ quoniam rerum omnium maximè quæ ad medendi vsum comparantur, certas & communes esse leges oportet, certa quoque & omnibus communia decet esse pondera, vt vna lege vna sit omnium gentium consensio. In id autem stabiliendum in primis est pondus minimum ceu minutum, è quo (velut in numeris ab vnitate) additione continua aucto prodeant cætera pondera. Id quidem est granum omnium ponderum minimum, è quo fiunt obolus, scriptulus seu scrupulus, drachma, vncia, libra: & quę ex his componuntur, semuncia, sescuncia, selibra, sesquilibra. Granum igitur cui tanquam basi reliqua innituntur pondera, ratum constansque esse decet: neque id granum esse hordei, neque tritici, neque ciceris, neq; frugis vllius aut leguminis, quòd nullius par sit vbique gentium pondus. At verò numarium minutum, quod aurifabri granum appellant, & Latinè momentum dici potest, omnibus mundi nationibus vnum idemq; est & stabile: quod auri sacra fames & opum furiosa libido, inuiolatè & incorruptè seruat, idq; signis & exemplaribus vndique identidem collatis. Hoc igitur nobis sit omnis ponderis initium: è quo medicinarum pondera recepta nunc lege stabilita sunt hoc pacto.

Obolus ℈ ß pendet g. x.

Scriptulus

Scriptulus seu scrupulus	℈ j.		g̃. xx.
Drachma	ʒ j.	℈. iij.	g̃. lx.
Semuncia	℥ ß		ʒ. iiij.
Vncia	℥ j.		ʒ. viij.
Sescuncia	℥ j. ß		ʒ. xij.
Quartarius seu quadrans	quart. j.		℥. iij.
Selibra	℔ ß		℥. vj.
Libra	℔ j.		℥. xij.
Sesquilibra	℔ j. ß.		℥. xviij.

Ita numarium pondus quod non modò numularii sed & mercatores vsurpāt, vulgare medicum superat quincunce: estq́ ad id proportione sesquiquinta Geometris appellata. Nam drachma numaria pendet g̃ lxxij. & vncia quæ drachmis quoque his octo constat, pendet drachmas medicas ix. & g̃. xxxvj. siue vnciam medicorum vnam cum drachma vna & granis triginta sex: libra verò numaria quæ vnciarum est xij. (nam est vbi xiiij, est vbi xvj, aut xviij. aut xx. vncias habet) pendet medicorum ℥ xiiij. ʒ iij. & g̃. xij.

Atque hæc ita licet pharmacopolarum & recentium medicorum vsu recepta confirmataq́; sint, certiora tamen & iniquitati ac fraudi minus opportuna pondera retinere si velimus, in ea re præsertim in qua vel leuissimum detractum momentum non solùm errorem, sed etiam periculum creare potest, præstiterit vt momentum numarium, ita & cætera inde prodeuntia pondera vsurpare, vt vna eademque sit vbique gentium certa & constans medicis & pharmacopolis ponderum mensurarumq́; regula, quæ & aliis omnibus. Itaq; obolus grana xij. semiobolus sex, scriptulum xxiiij. drachma septuaginta duo pendebit, cæteraque ad horum proportionem. Quæ ponderis ratio veteribus medicis vsitata fuit, in scriptulo xxiiij. grana cōstituentibus: quod τὸ γράμμα vox pro scriptulo Græcis vsurpata apertè demōstrat. Propterea enim γράμματα ipsis appellatur, quia tot minutis scriptulum constat, quot nimirum apud eos sunt literarum figuræ. Idem ratio quoque ipsa comprobat. Quum enim scriptulum siliquas sex pondere æquet, & siliquam σιλίκια quatuor æquent, scriptulum quatuor & viginti fruméti grana pēdeat necesse est. Antiquum autem pondus imminutum & adulteratum propolarum auaritia fuisse credibile est, qui quàm possunt maximo coëmunt pondere, quæ postea diuendant quàm minimo.

Hæc igitur pondera sunt, quibus hodie omnia referuntur ad lancem, vt aliis frustra sit opus. At ne iis deesse videar qui veterum ponderum interpretationem desiderant, illa quoque paucis complectar atq; subiiciam, quæ Græcis, Latinis & Arabibus vsurpata fuere.

Pondera.

Granum numarium basis omnium ponderum, tanquam minutum & λεπτὸν, ob id minutia appellatum.

Chalcus siue Æteolus } pendet g̃ ij, siliquæ dimidium.

Siliqua Latinis, ceration & dichalcum Græcis, kirat Arab. } pendet g̃ iiij. chalcos duos.

Semiobulus, ἡμιώβολον, dauic Arab. } pendet g̃ vj. æteola tria, siliquam vnam & dimidiam.

Obolus Onolosat Arab. } Scriptuli dimidium, pendet g̃ xij. seu siliquas tres, chalcos sex.

Scriptulum, gramma Græcis & διώβολον dictum } pendet g̃ xiiij, seu obolos duos, chalcos xij.

Semidrachma siue τριώβολον, ilariū Oribasio, victoriatus Scribonio & Celso, } pendet g̃ xxxvj. Sesquiscriptulum.

Drachma Attica, holce quoque Græcis dicta, vnciæ pars octaua,	pendet g̃. lxxij. scrupulos tres, obolos sex.

Denarius Romanus paulò grauior est drachma, vt denarii duntaxat septem sint in vncia. Hincque Celsus & Scribonius qui pro drachma vertunt denarium, septem solùm drachmas ponunt in vncia: Plutarchus tamen, Galenus & Plinius dum Latina aut Græca transferunt, denarium drachma, & drachmam denario quasi nil differant reddiderunt, pro vnciæ parte octaua.

Sextula Hexagium Aureus Solidum	pars sexta vnciæ, pendet scrupulos quatuor.

Sicilicus pro didrachmo apud Scribonium pendet ʒ ij. Assarius & ἀσσάριον quoque appellatur quòd duodenis obolis, sicut as vnciis constet.

Duella sextulas duas ℈ viij.

Stater est semuncia ℥ ß seu ʒ iiij. Dupondium quoque dicitur, pendetque Assaria duo.

Vncia Attica libræ pars duodecima pendet drachmas octo, seu tradente Celso denarios Romanos septem.

Romana libra Pondo As	pendet vncias xij, siue drachmas xcvj.

Mna siue Mina Attica paulò grauior est, pendetq́; drachmas centum, seu vncias xij. cum dimidia.

Quanquam autem propriè as libra dicitur, plerumque tamen & rem vnamquamque solidam & integram significat: vtque libra ita res quæque in partes xij. distribuitur quæ totius sunt vnciæ: aliæ verò partes sic Latinis appellari solent:

As, libra, res ipsa tota.
Vncia pars est assis seu totius duodecima.

Sextans	vnciæ	duæ
Quadrans		tres
Triens		quatuor
Quincunx		quinque
Semis		sex
Septunx		septem
Bes & octunx		octo
Dodrans		nouem
Dextans		decem
Deunx		vndecim.

Mensura.

Iam verò de mensuris: quoniam magna in his & incerta est varietas, rectè quidem videntur exoleuisse, ac pro illis concauis quibus tum arida tum liquida veteres dimetiri solebant, libras & pondera nunc passim medici vsurpant: nisi fortè quum virentes herbas præstituunt, quarum non adeo exquisitum pondus desideratur: has enim pugillis & manipulis mensurant.

Manipulus m. quantum manu comprehenditur.
Pugillus p. quantum digitis tribus capi potest.

Potest tamen quisquis volet concauas mensuras ad liquores præsertim sibi comparare, easque ponderibus coaptare, vt alia sit libræ vnius, alia duarum, alia trium, aliæque aliorum ponderum capaces.

At nihilominus vererum mensurarum quæ tum aridis tum liquidis accommodabantur, hic interpretationem subiiciam.

Cochlearium mensura minima, capit vini mediocris substantiæ seu flaui ʒ j. & ℈ ß.

Cheme,

Cheme, mediocre ſeu minus cochlearium, capit cochlearia parua ij, ſeu ʒ ij. ℈ j.

Myſtrum, ſeu cochlearium magnum ligulæ par, cochlearia parua ij ß, ſeu ʒ ij. ß.

Concha myſtra ij, chemas ij. ß. cochlearia v.

Cyathus conchas ij. myſtra iiij. cochlearia x. ſeu ℥ j. ß.

Acetabulum græcis oxybaphon ſeſquicyathum, conchas iij. myſtra vj. cochlearia xv. ſeu ℥ ii. ʒ ij.

Quartarius τέταρτον ἡμικοτύλιον, ſextarii pars quarta, cyathos iij. cochl. xxx. ℥. iiij. ß. oxybapha ij. myſtra xij.

Hemina ſeu cotyle ſeu tryblium & ἡμίξεστον, dimidia ſextarii pars, hemiſextarius Pariſienſis: continet quartarios duos ſeu ℥ ix. cyathos vj. oxybapha iiij. myſtra xxiiij. cochlearia lx.

Sexrarius Græcis ξέστης, menſura omnium vſitatiſſima, congii pars ſexta, heminas duas, quartarios quatuor, cyathos xij. ſeu ℔. j. ß. chopina eſt Pariſienſis.

Chœnix Græcis, modulus Latinis, ſeſquiſextarius eſt, ℔. ij. ℥ iij.

Congius, Gtæcis Chus, ſextarios ſex, ℔. ix. quartarios xxiiij. Pintæ tres ſunt Pariſ.

Vrna congios quatuor, ſextarios xxiiij.

Amphora
Quadrantal } idem, vrnas duas, ſextarios xlviij.

Metretes & Ceramium Græcis
Cadus Latinis } capit congios ſeu choas xij. ſeſquiamphoram, ſextarios lxij. ſeu ℔. c. viij.

Culeus capaciſſima Romanorum menſura, continebat amphoras xx. ſextarios 960. congios 160. vrnas 40.

Aridorum verò menſuræ Romanis hæ fuerunt, quæ & liquidorum communes erant præter modium.

Ligula par myſtro.	
Cyathus capit	ligulas iiij.
Acetabulum	ligulas vj.
Quartarius	acetabula duo.
Hemina	acetabula iiij. ligulas xxiiij.
Sextarius heminas duas,	quartarios iiij. acetabula octo.
Semodius	ſextarios octo.
Modius	ſextarios ſedecim.
Medimnus	chœnicas 46. ſextarios 72.

Hæ liquidorum menſuræ vino præſertim dicatæ fuerunt, quod ſi mediocris eſt ſubſtantiæ, referetur ad id quod dixi pondus. At quoniam oleum leuius eſt vino parte nona, mel verò grauius vino parte dimidia, quæcunque menſura capit mellis vncias xv. capit vini vncias x. & olei ix. Eaque proportio in menſuris omnibus obſeruanda: quæ ſi iniquæ fuerint, pondus quod minimè vnquam fallax eſt, iis erit pro lege.

De componendorum medicamentorum cauſis.

CAP. VII.

VT morborum ita medicamentorum genus duplex ſtatuendum, vnum ſimplex, compoſitum alterum. Simplex medicamenrum appellatur, quod ſponte ſua tale exortum eſt, nihil noſtra adeptũ induſtria. Hoc autem aliàs vnica, aliàs pluribus tum ſubſtantiis tum facultatibus præditum eſt: vnica vt piper, pyrethrum, euphorbium, quorum ſubſtanria omnis prorſus tenuis calidaque eſt: pluribus vt roſa & abſynthium, quæ mediocri ſubſtantia detergunt, craſſa & terrena corroborant: & rheumbarbarum quod tenui purgat, terrena aluum & ſanguinem ſiſtit. Hoc eorum genus poſſis quodammodo, nempè natura & prima origine compoſitum appellare, quòd varias illas tum ſubſtantias tum fa-

Compositum medicamentum quale.

cultates ortu sunt nacta. Cæterùm hoc loco compositum dicimus, quod nō ipso ortu, sed arte operaque nostra tale euasit, vt theriace, mithridatium & quodcunque ex multorū permistione constat. His tamen non ars vires contulit, sed duntaxat simplicia conuenienter miscuit, è quorum actione mutuâ noua & incomperta vis tandem emersit.

Cōpositionis medicamentorum necessitas.

Miscendorum autem & componendorum medicamentorum magna fuit tum ad simplices tum ad compositos morbos necessitas. Simplicem morbum simplex plerumque medicamentum, quod paribus sit viribus, tollit. Quumque simplex aliquod existit, quod citra vllam corporis & virium offensionem morbum prorsus depellat, quia omnium præstantissimum, nulla compositio permistione quærenda: neque quod simplici effeceris, composito tentandum. Etenim composito prius est simplex & certius & exploratius, neque eius quod vel optima ratione compositum sit, ante experientiam tutus ac certus vsus esse potest: nam multa plerumque nos consentanea putamus, quæ permista tacitis sese viribus perimunt atque demoliuntur. Optimum igitur & in primis conducibile sit, ad vnumquemque affectum simplicem præstantissima simplicia tanquam remediorū bases accommodare, & in promptu habere, non gustu modo & ratione, sed experimento quoque & vsu longo comprobata. At verò quoniam non semper cuique morbo peculiare remedium licet opponere, ad simplices etiam affectus multis de causis necessaria fuit medicamentorum permistio.

Prima componedi causa.

Prima quum, vt dixi, simplex medicamentum deest curando morbo prorsus oppositum: eius enim penuria compositum vsurpamus, cuius vires sint morbo pares. Vt quum intemperies affligit numeris duobus à mediocritate distans, si nullum in promptu medicamentum sit frigidum ordine secundo, duorum quæ primi & tertii sint ordinis pares portiones temperatæ compositum efficient ordinis secundi & depellēdo morbo accommodatum. Eadem in detergentibus, attenuantibus atque cæteris permiscendis est ratio.

Secunda.

Altera componendi causa ex simplicis medicamenti vitio depromitur, quod aut imbecillum est, aut malignum. Imbecillum seu ignauum ac pigrum, acrioris permistione excitatur, vt rheum barbarum spica vel cinamomo, senna ginzibere, agaricus & turbith ginzibere quoque aut sale gemmeo: ale ē asaro, spica xylobalsamo: absinthium cinamomo: & quorum vis in crassiore materia fixa inhærescit, si altiùs aut longiùs deducenda est, attenuantium aut acrium adiectione impellitur. Nonnunquam tamen & hæc agendi celeritas præparatione comparatur, præsertim tritura vel coctione. Asarum enim aut piper aut calaminthe diligenter trita cribreque tenui creta, longius penetrat, validiusque aperit ac digerit. Æs quoque, chalcanthum, alumen aliaq; metallica vstione tenuitatem acrimoniam q; nanciscuntur. Quod porrò malignum aut prauum medicamentū fuerit (si qua eius vtendi necessitas est) benignioris permistione obtunditur: vt scammonii atque etiam aloës acrimonia mastiche, tragacantho, cotoneo malo, rosis, phœnicobalanis: venenata qualitas, dictamno, scordio: ellebori nigri malignitas, aniso, dauco, cumino: æruginis ad malignorum vlcerum detersionem acrimonia retunditur olei & ceræ permistione in Ægyptiaco, aut aquis adstringentibus: vis opii narcotica ne quid officiat, castorio & croco emēdatur: hæc quoque correctio interdum præparatione fit, vt ne aloës acrimonia venas excedat lotione eximitur, & æs vstum lauatur, vt sine morsu cicatricem inducat.

Tertia.

Tertia componendi causa ex affectæ partis substantia, situ, præstantia atque sensu existit. Quum enim pars densa longeque à remediis dissita fuerit, vt ren & vterus, plerumque attenuantia basi permiscemus quæ eo penetrent, plerumque alia quæ substantiæ familiaritate basim, id est præcipuum simplex medicamentum eò dirigant: vt medicamentis cephalicis betonicā, pulmonicis hyssopum, cardiacis buglossum, hepaticis agrimonium, splenicis scolopendrium, hystericis artemisiam. Pars quoque nobilis aut exquisiti sensus (si basis vehementior fuerit) aliud quiddam sibi tota substantia familiare misceri postulat, & quod se suumque robur conseruet. Ea propter quæ visceribus accommodantur medicamēta, corroborantibus fulciuntur, & quæ sub alimenti sunt specie, vt medicata vina,

ta vina, quin minus molesta, cæteris antecellunt. His igitur de causis simplex affectus compositum plerumque medicamentum postulat.

Quarta & postrema.

Quarta & omnium maximè necessaria componendi causa est affectuum varietas. Quot enim simplices ii fuerint, totidem facultates iis opponentur, neque vlli simplici vis est depellendi compositum affectum: quandoquidem simplex simplici, non autem composito contrarium est. Si quod ortu simplex varias tum substantias tum facultates sortitum est vt satis sit composito affectui tollendo, bene est: sin minus, permiscenda tot erunt simplicia quot facultates expetuntur. Si simplex quidem est morbus, sed quem vel sua interior causa, vt humoris lentor, vel symptomatis grauitas, vt doloris sæuitia comitatur, necessaria est medicamenti compositio, quæ in singulos affectus referatur atque pertineat. At multò magis si multi iique dissimiles morbi, vt intemperies & obstructio in eandem partem concurrant: aut etiam si partibus ii diuersis insideant, vt iecoris calida intemperies, renum calculus, & vteri obstructio menses supprimens. In his igitur necesse est medicamentum ex iis componatur quæ singillarim vnumquemque affectum depellant. Quum multæ compositionis bases collectæ fuerint, addenda fortassis his rursus erunt quæ singulas illas vel adiuuent, vel emendent: vt iam inde non paruus simplicium numerus accrescat. Sic enim fiunt quæ polychresta medicamenta veteres appellarunt.

Secundaria quædam causa compositionis.

Hæ igitur causæ quatuor, nempe simplicis medicamenti penuria, eius peruersitas, affectæ partis conditio, & affectuum varietas, efficiunt vt necessaria sit medicamentorum compositio. Sunt & aliæ quædam causæ, non tæ tamen necessariæ, sed vel vtiles vel iucundæ. vtilis quidem est medicamenti forma, quòd solida potentius trahat, liquida commodius penetret & eluat. Quocirca medicamentum in catapotiorum formam accommodamus, quum potentius è capite & è distantioribus locis trahere: in potionem verò quum ventriculū & præcordia expurgare, & in omnia penetrare consilium fuerit: sic quoq; si dolor leniendus est, aut emolliendum quippiā est, vnguentum: sin verò euocandū quippiam aut digerendum est, emplastrum potius vsurpamus. Adde quòd quadā vtilitatis specie medicamēti formam vtentis consuetudini aut naturæ plerumq; aptamus, quòd alii catapotia, alii bolos, alii potiones penitus auersentur: vt etiam vtilem medicamento formam demus, quædam interdum adiicienda sunt, vt potioni hydromeli, vnguento oleum, emplastro cera vel lithargyros, quæ nullas vires, sed formā duntaxat exhibēt. Iucunditas porrò quoad licet medicamentis comparanda, modò vt illorum vim & facultatem non tollat: tristia enim & horrenda nec sumuntur facilè, nec continentur, sed ventriculum euertunt, corpus conturbant, ac plerumque animi defectione vires exoluunt. Comparatur autem medicamento iucunditas colore, odore, sapore. Ad colorem & tenuitatem, purgans medicamentum in tenui & puro liquore maceratur, quædam foliis auri integuntur, cerusa vnguentis additur vt albescant. Ad odoris gratiā medicamentis addimus anisum, daucum, cinamomum, caryophyllum, nucem moschatam, & ipsum quoque moschum, aut ambarum. Externis quoque spicam nardi, iridem, cyperum, malabathrum, amomum, costum. Hæc enim odoris iucunditate non modò oblectant, sed & corroborant, & corporis spiritus vehementer reficiunt, animumque exhilarant. In saporis suauitatem (qui quàm odor magis ventriculum & præcordia recreat) amara medicamenta melle vel sacchare leniuntur, nimium dulcia succo limonum, vel aceto, vel succis austeris, vt nempè expetet laborātis gustus, cathartica in vino, & liquore rosarum stillaticio macerantur, additis aromaticis: eadem quoq; ex carnium iure sumuntur.

Hæ igitur causæ sunt omnes quæ medicamento, quod basis appellatur, nonnulla adiicere cogunt, ex quorum permistione & coagmentatione quædam fit compositio.

Lex & methodus componendorum medicamentorum.

CAP. VIII.

Basis quid. VT methodo quadam apta fiat medicamentorum compositio, basis in primis constituenda est, id est medicamentum simplex in compositione præcipuum & velut columen cui cætera innitantur, profligando affectui accommodatissimum, eiusque rum qualitas tum quantitas designanda. Qualitas quidem ex affectus qui præter naturam in corpore fuerit specie: magnitudo ex illius magnitudine, & ex laborantis partis natura atque conditione præscribetur. Vt quum frigidus erit affectus, medicamentum pro basi statuetur atque eligetur calidum: atque si ordine secundo frigidus est, id à mediocritate in contrarium pari ordine recedet. Si pars quoq; affecta profunda fuerit, aut longè dissita, densa, obtusi sensus, atque ignobilis, hinc basis facultas augenda erit, vt vires omnino pares in ipsam affectus substantiam exerceat. Partis quoq; dignitate æstimata, medicamentum quærendum quod ei consentaneum sit, eamque singulari quadam familiaritate iuuet. Horum obseruatione basis designabitur affectui contraria, eique par viribus, & affectæ parti consentanea. Oportet igitur medicinam facturo, selecta omnis generis remedia ad vnumquemque affectum & ad partem affectam accommodata, vndique ratione & experimento cognita comparentur, vt quasi in promptuarium recondita ac seposita suppetant ad vsus. Atque in primis si simplex & solitarius morbus sine causa interiore, sine symptomate proponetur curandus, simplex depromatur medicamentum quod depellendo illi par sit viribus, & partem iuuet, aut saltem non offendat. Si simplex nullum par morbo suppetet, ex multis vnum tale cōparetur, quæ aut similium, aut etiam contrariarum sint virium. Si basis quæ sit arte constituta omniumque optima, fuerit nihilominus vel ignaua nimis, vel maligna, vel minimè ad partem sit accommodata, aliorum permistione iuuetur, & reliqua, vt dixi, attexantur, quæ illius effectum opusque prosperent, ac promoueant. Basis si non quantitas, vis saltem summa atque præcipua in compositione esse debet: neque enim theriaci pastilli, neque euphorbium, neque scammonium in compositionibus quæ ex iis constant, cæteris quantitate, sed tamen viribus antecellunt. Cæterorum quæ basis effectum felicitant, tum quantitas, tum vis minor sit, vt neque in affectum neque in partem insigniter agat, sed in solam basim, cuius tamen vires nimè peruertat. Eorum verò quæ melioris vsus vt odoris saporisq; gratia induntur, multò quidem minus vis elucere debet aut basi obsistere. Iam verò si morbus simplex quidem est, sed quem interior quædā causa fouet, aut aliquod graue symptoma comitatur, vniuscuiusque profligandi constituenda quoque basis est, cuius etiam quantitas ex affectus magnitudine designetur, vt quo vehementior is fuerit, validiorem quoque basim sortiatur. Atque si vno eodemque tempore his omnibus quæ præter naturam concurrunt pariter occurrendum est, confusæ bases in quandam compositionem referantur, quæ vna vice sit omnium. Si quid verò eorum magis videbitur vrgere, in id quoque magis ac præcipuè remedio valentiore incumbendum. Si præterea morbi complures in vnam eandemque partem concurrant, cùm omnibus vnum æquè possit remedium opitulari, multo magis compositum id esse oportet, & ea ratione quam dixi ex variis basibus atque ex iis quæ illas constabiliant ac vndique perficiant constitui. Si in varias longeque dissitas partes varii morbi inciderunt, non æquè necessaria est compositio, cùm sua cuique remedia seorsum pura aptari possint. Hæc componendorum medicamentorum methodus est, ex ipsa quoque methodo medendi deprompta, quæ morbo depulso, corpus in naturalem habitum restituit.

Quæstio. Hîc autem obiter dubitare licet, vtilis ne sit multorum eiusdem facultatis simplicium permistio. Empiricorum vetus is mos fuit, in eundem vsum & effectum multa vndiq; simplicia congerere, vt vnum saltem ex multis in cōpositione existeret, affectui curando proprium, & laborantis naturę consentaneum. Hanc & nunc rationem plerique sectantur, qui neque affectus speciem, neq; magnitudinem

dinem inuestigant, neque laborantis naturam, neque remediorum vires aut ratione aut vsu compertas habent. De his verò ita statuendum: Si prima aut etiam secunda medicamentorum facultas, vt calfaciendi, refrigerandi, molliendi, incidendi, detergendi, aut similis quædam compositione quæritur, complura hisce facultatibus prædita aptè commisceri possunt: atque tametsi complurium vires non sint quàm vnius efficaciores, in eundem tamen effectũ consentiunt, nec sese perimunt: vt plãtaginis, solani, lentis palustris & semperuiui commistio: aut ex malua, althæa, & helxine compositio. Cæterùm si tertia quædã qualitas compositione expetitur, non æquè certò aut tutò multa & varia permiscueris. Cùm enim eiuscemodi qualitas obscura quodammodo sit, nec sensibus deprehensa, quæ ex multorum confusione emerget admodum incerta atq; anceps erit, nec nisi experimento vel obseruatione comprobari potest. Tametsi enim quædã seorsum comperta sint similes effectus edere, plerumque tamen tacitis etiam quibusdam viribus omnino dissentiũt, vt idcirco si in vnam eandemq; compositionem concurrant, non sese iuuent atque corroborent, sed contrà perimant atque peruertant. Non igitur possunt compositionis tacitæ vires ex simplicium viribus coniici, nisi etiã vsu compertum sit ea sibi omnino consentire. Vt enim non omnia quæ dulci sunt sapore, si concurrant dulcẽ iucundúmque saporem proferunt: neque vini Cretici & pomacii & lactis & mellis (quæ seorsum singula palatum iuuant) permistotum suauis est & gratus sapor: neq; omnium quæ seorsum suauem spirant odorẽ, si cõfundas, suauis quoque odor euadet: ita neq; omnium quæ aduersus venenum seorsum deprehensa sunt vires habere, permistio atque cõpositio ratione censeri potest pristinas aut æquè validas vires retinere. Quod enim fuerat in singulis, rarò deprehenditur in mistis: denuoque debet cõpositio etiã obseruatione comprobari. Existit huic affinis & alia quæstio, an quæ diuersarum virium permiscentur, singula pristinas in cõpositione vires retineant easque adhibita nobis exerceant. Constat quidẽ veteres phlegmonarũ incremento adstringentia discutientibus miscuisse, vt simul pares vires exererent. At quî fieri potest, vt contraria illa confusa non sese mutuò retundãt? Hæc igitur diluenda sunt. Cùm recẽs est eorum permistio, vtraq; pristinas suas vires integras retinẽt, easque adhuc vtantè exerunt. Neq; in his modò quæ foris adhibentur, sed & in his quæ intro seu potionis seu antidoti forma sumuntur. Nonnulli vim quãdam in nobis statuerunt discretricẽ, quæ singula illa antequam sint perfectè confusa, secernant in nobis, & quæ singula suis aptet partibus atque affectibus, eaq; in proprios vsus referat & accõmodet: quemadmodum & iidẽ sentiunt vim illã discretricem ex simul permistis diuersis alimentis quid parti cuique conueniat attribuere. At verò cùm multorũ in compositione iamdiu facta est confusio, atq; ea quam iuniores fermentationẽ appellant, mutua actione omniũ quædam coitio atq; concursio euaserit, pristinæ singulorum vires nõ amplius integræ manent, neque illas potest facultas vlla discretrix in nobis seiungere: sed pereuntibus & extinctis singulorum viribus, nouæ prorsus emergunt, ex illarum tamen concursione profectæ. Quæ autem hæ sint nouæ vires, ex primis quidem atque secundis qualitatibus quænã fiant, potest ex simplicibus ipsis coniici. Ex tertiis verò quænam summa facultas oriatur, quæ totius compositionis formam atque totam substantiam comitatur, cùm ex simplicium occultis viribus illa prodeat, non nisi experimento disci cognoscique potest.

Solutio. *Quæstio altera.* *Solutio.* *Auicen.*

De medicamentorum formis eorumq; eliciendis viribus.

CAP. IX.

FORMÆ tum sumendi tum admouendi medicamenti quàm compositionis longè diuersa est ratio: magnique refert qua forma quoduis seu simplex seu compositũ medicamentũ administres. Nam præterquam quòd alios aliæ formæ delectant, aliæ etiam formę tum ad partes affectas, tum ad morbos accommodatiores sunt, neq; formarum pares sunt omnium vires, quandoquidem ad exte-

nuandum atque penetrandum conuenientior est liquida, ad corroborandum & adstringendum solida. Quæ talia sumuntur qualia spôte prodierunt, siue recentia, vt holera & acetaria, siue arefacta, vt siccæ radices vel stirpes, nondum formæ cuiusquam dicuntur conditionem adepta. Primæ formarum differentiæ inde depromptæ sunt, quòd medicamenti tum simplicis tum compositi aliàs ipsa substantia & materies, aliàs vis eius præcipua atque facultas arte elicita suggerirur. Vim ipsam atque facultatem interdum ipsi materiæ permisceri, in eaq; contineri confert, vt in medicamentis adstringentibus, corroborantibus & siccantibus: interdum verò à materia secerni, vt in medicamentis attenuantibus, diaphoreticis & purgantibus, quòd crassior illa & compactior materia viribus obsit. Itaque forma omnis aut solida est aut liquida. Solidarum prima atque simplicissima est puluis, qui deinde & ipse in alias coaptatur formas: quales sunt pastillus, electarium tum liquidum tum solidum, catapotium, bolus, eclegma seu delinctus, antidotus multiplex recentioribus confectio appellata: partim enim aromatica est & analeptica, partim opiata & anodyna, partim cathartica, partim antipharmaca, conditum simplex, conditum compositum, ex quibusdam autem horum liquore quouis solutis potiones fiunt medicæ. Quæ verò solam medicamenti facultatem retinent formæ ferè liquidæ hæ sunt, liquor stillaticius, infusum seu dilutum, & vniuersum factitiorum vinorum genus, ius seu decoctum, emulsio, medicatus succus, sapa seu rob: è quibus & aliæ comparantur, iulepus, syrupus, apozema. Ex his quoq; variè commistis potiones fiunt medicæ, clysteres, glandes, pessi, noduli.

Externorum medicamentorum formæ eadem possunt methodo institui: puluis inspergendus, fomentum siccum, sacculus, fomentum humidum, insessus, balneum, epithema, collytium, mucilago, embrocha, oleum, ceratum simplex seu illitus, vnguentum, puls, cataplasma, emplastrum. Cauterium autem, errhinum, gargarisma & apophlegmatismus, facultatum potius quàm formarum sunt nomina. De singulis ergo hisce formis particulatim tradendum, & explicandum qua ratione, & qua simplicium proportione præscribi temperarią; debeant. Simplicium autem cognitio, collectio, delectus, expurgatio, conseruatio, præparatio, correctio & miscendi industria, seorsum ad pharmacopœos referuntur ac pertinent: quorum tamen in primis & medicum gnarum peritumque esse oportet, si quidem apud artis ministros auctoritatem dignitatemque suam retinere ac tueri velit: quos docere hæc ipsa debet, quemadmodum componendorum medicamentorum formulâ ad pharmacopolas ostensuri sumus. Formarum ergo rationes atque vires expositruri, à liquidis auspicemur. Quas veteres olim medicamentorum facultates memoriæ prodiderunt, eas in integris illis primùm quidem sunt experti: alii postea vt laborantium deliciis subscriberent, eas variè crassiore terrenaque materia seiunxerunt: vt destillatione, infusione, decoctione & succi expressione. Quum autem in physiologia demonstratum sit, stirpis cuiusque materiam humorem continere alimentarium, & alterum primigenium, in quo præcipua vis inest, aqua stillaticia alimẽtarii humoris portio est tenuior: quæ si sine odore & sine sapore est, nullas, sin odorem saporemque stirpis retinet, exiguas illius vires habet. Oleum verò humidi est primigenii portio aëria, atque vt illius odorem saporemque, ita & vires plurimum refert, quarum tamen non parum ignis vi dissipatur & euanescit. Elixatione facultas (quæ præsertim in crassiore materia inhæret) manifestius euocatur, atque in ius ipsum transfertur: quæ verò in tenuiore consistit, tota plerumque dissipatur ac disperditur. Infusio vim multo maiorem transfundit in quemuis accommodatum humorem, nihilque aut minimum dissipat tenuioris substantiæ, quòd sensim blandeque fiat, nulla vi immodici caloris. Expressione qui quasi plantæ sanguis citra liquoris alieni permistionem succus extorquetur, nulla videtur illius facultate destitui. Sed hæc rursum planius ex facultatũ discrimine distinguam. Refrigerandi, humectandi, emolliendi atque relaxandi facultas, in foliis virentibus & humore multo præditis, & in fructibus atque seminibus inueniri potest.

Neque

Neque enim plantago, neque solanum, neque semperuiuum si exaruir, manifestè refrigerat, neque althæa, aut malua, aur helxine arefacta manifestè humectat vel emollit. Neque profectò facultas ea admodum destillatione syncera euocatur, quòd empyreuma siccitasque conquiratur calore. Elixatione verò ac infusione efficacior manet, multoque magis expressione, vt in iure, in mucilagine, in succo vel oleo. Calfaciendi autem, siccandi, attenuandi, detergendi, penetrandi & adstringendi facultas in arefactis quoque integra consistit, & aliquanto valentior quàm in virentibus, quandoquidem in his ex humoris alimentarii eiusq; aquosi & crudiusculi perfusione ea facultas obtunditur. Hæc è virentibus stirpibus destillatione aliquantum eximi potest, sed expressione plurimum; infusione atque decoctione siue ex virentibus illis siue ex aridis, mediocriter elicitur, si præsertim è liquore accommodato, vt ex hydromelite fiat, nam aqua calidorum & attenuantium quæ incoquuntur vim hebetat, atque remittir, neque potest integras illorum calidorum vires assumere aut adipisci: sed est necesse decocti ius mediam & mixtam naturam aquæ & eorum quæ incoquuntur, obtineat. De singulis qua ratione fiant rursum summatim tradendum.

Liquoris destillatione eliciendi ratio. CAP. X.

LIQVOR stillaticius duplex comparatur, aqua & oleum. Aquā elicitur è floribus, herbis & radicibus virentibus, quæ tempore legitimo lectæ & expurgatæ, in vaporarium integræ conijciuntur, si tenuior substantia in qua præsertim vis inest odoris, expetitur: cui deinde blādus lentusq; ignis subdēdus. At si medicamentosa facultas desideratur, recentes herbæ atq; radices minutim concisæ, atq; etiā tonsæ, suoq; succo immersæ ac madentes, in fictile vas omnis alienæ qualitatis expers recondendæ & operiendę sunt loco tepido, dum vno aut altero die insita earum facultas, olim tacita & penitus recondita, sese expromat. At si multarū stirpium, & quæ diuersæ sint facultatis, vis quædam summa extrahenda est; confusæ illæ contritæq;, suo sinantur liquore madere atque macerari, dum fermētatione omnium in quandā vnitatem facta sit coitio. Posteà verò omnia promiscuè in vaporarium coaptentur vitreum, aut plumbatum, & inducatur stillans capitellū cæmento vel luto tenaci obseratū, ne quid exspiret, è cuius oblongiore canaliculo & quasi ceruice receptaculū propendeat, diligenter etiam obseratū. Vaporarium porrò in cacabū æneum, cinere, sabulóve, aut aqua plenum, fornaci superpositū & coaptatū sic mergitur vt ne fundū eius attingat, ignisq; succenditur è prunis aut carbonibus aut è stipulis, qui minimè tetro fumo opus inquinet: isq; initio acrior, deinde languidior & ignauior, qui duntaxat moderatam caloris vim cōseruet. Quæ per cineres aqua elicitur acrior est, magisq; empyreuma redolet, ac minus vernaculæ & insitæ facultatis retinet quàm quæ per aquā, asseruatur tamen diutius & tardius corrumpitur. Vtraq; tamen ratione & modo stirpiū pars tenuis in qua tū odoris tū saporis vis inest, dissipatur, simulq; facultatum pars maxima exolescit, vt non temerè illis sit fidendū. Quapropter tertia destillandi ratio solius vaporis vi inuenta est, quæ vna omniū maximè stirpiū odorem, saporē, facultatesq; retinet citra vllam empyreumatis insuauitatē: quæ tamen vt diutius conseruari possit, postea octo circiter dies insolatur. Ad hanc comparandā lebes æneus aqua plenus fornaci inducitur, & leberis labris amplæ ollæ vel vrnæ labra quoq; coaptantur, & luto agglutinantur. Olla verò circumquaq; in ambitu amplis foraminibus pertusa est, in quæ vaporaria herbis plena inseruntur & agglutinantur, vt cùm accensus ignis fuerit, feruentis aquæ solus halitus in ollam subiens, vaporaria contingat, & blandè è stirpibus aquā suscitet. Ne tamen coërciti atq; conclusi halitus copia calor obtuatur, vrna vel olla summo fastigio exiguum foramen habeat, quo halitus partē expiret, possisq; calorem pro nutu moderari. Liquoris huius stillaticii si quā cæterorum vis aliquanto ignauior est, iucundior tamen, suauior & ad multa accōmodatior existit. Id autē minimè silendum, earum stirpium quarum tenuis est & rara materia, vt ocymi, florum violarum, rorismarini, vires cum odore & sapore quauis destillatione exolescere: earum verò quarum crassa est & densa materia, magis retineri ac conseruari.

Olei autem è stirpibus eliciendi diuersa est ratio: neq; in id virentes sed conuenienter arefactæ sumuntur, partim vt humoris alimentatii & aquei minuatur portio, & oleagina (quæ humidi primigenii pars est) sincerior & purior eliciatur, partim etiam vt herbæ teri possint. Imprimis enim eas tundere & terendo in tenuissimum puluerem redigere necesse est. Is immissus in cucurbitam vitream, quæ protractum collum habeat & tanquam longam proboscidē exactè, ne quid expiret, Hermetis sigillo obserandam, in diplomate per octo decémve dies sinitur, dum per medium vitrum quandam conquirat substantiæ macerationem. Deinde proboscidis summo naso detruncato, collocanda transuersim cucurbita est in perforato amplo fictili in id adaptato, & tenui cinere vndique ad duos trésve digitos aggesto operienda, & viuo carbone fumi experte desuper dato paulatim calfacienda, dum in aliud agglutinatum vas profluat oleū primùm pallidum dein flauescens. Hac ratione Alchymistæ ex lachrymis, resinis, atque etiam metallis per humectationem oleum extrahunt purius & odoratius cum peculiari phlegmate, quod nec odore nec viribus oleo cedit. Sed ad id longo opus est tempore & maxima diligentia, atque in moderando attemperandoque igni dexteritate summa: & ad postremū pro impensa opera ex pulueris libra dimidia vix puri & synceri olei vncia elici potest.

De infusione, elixatione & succorum extractione.
Cap. XI.

INFVSIO quòd caloris vi nihil dissipet, simplicium vires putas synceras que transfert in liquorem: at non omnes, sed eas præcipuè quæ in tenuiore sunt substantia: eas verò quæ in crassa ac terrena, non æquè validas. Purgandi etiā vim summam elicit, quū præsertim tenuis ac penetrans liquor fuerit, aut simplicium naturæ consentaneus. Rei autem infundendæ conuenientes liquores sunt multiplices, quorum præstantissimus est aqua vitæ, quæ tenuissima cùm sit, in omnes commissæ materiæ partes sese insinuans, concretum illius succum attenuat, incidit, colliquat, secumq; rapit: ab hac deinde sunt vinum album ac tenue, aqua tum simplex tū stillaticia tum in qua attenuantia simplicia sunt incocta, hydromeli, mel & oleū. In his quæ maceratur materia exarefacta sit & aquoso humore destituta, expurgata, minutim concisa aut tusa, vt liquorē omni ex parte combibat. Tamdiu autem maceretur dum contabescat, & sapore deprehendatur vim omnem suam exuisse: aut si multa variaq; permiscueris, dum omnia fermentatione vnam eandemq; communem naturam sint adepta, quod ferè triduo fit. Liquor autem in quem eorum materia coniicitur vel tepidus sit, vel tepido loco asseruetur, vel insoletur, vt blādi caloris beneficio adiutus vim promptius exorbeat. Hac igitur ratione cōparantur potiones catharticæ, & aceti, vini, mellis atq; olei cōplura factitia genera. Vinum autem vt cōmodè fiat, stirpium materia quum viribus excellit legitur, & in vmbra siccatur: deinde in mustum coniicitur dum deferuescat, ac post duos trésve menses quū iam vinum deferbuerit & fuerit defæcatum, transfunditur reconditurq;: nec si stirpium materia diutius macerari sinatur, corruptionem subit, nisi vinū fortè vapescat dolio nimiū vacuato, aut non cōuenienter obthurato. In vetustius etiā vinum macerata stirpiū materia, non parū id efficax reddit. Quū autem vinum naturæ iucundū sit ac familiare, quascunq; vires acceperit, eas per omnia sese insinuans, promptè in singulas & abditissimas corporis partes diffundit atq; impartit, estq; optimum medicinæ vehiculum. Vis ei præcipua hyeme ad crassos lentosq; humores, ad obstructiones, ad morbos frigidos ac diuturnos, qui sine febre fatigant: ad quæ quouis est syrupo vel medicato liquore præstantius. Aceti, aut mellis aut olei conficiendi non admodum dissimilis est ratio: de quibus seorsum particulatim trademus.

Liquor seu decoctum. Liquor in quo iam stirpes incoctæ sint, quod & earum ius appellatur, non paruas earum vires elicit, & coctio ea quæ propriè elixatio dicitur, rerum facultatem atque speciē à materia seiūgit. Elixantur autem quorū vis & facultas cum quadā tenui substantiæ portione trāsfertur in liquorē, vt ligna, pulueres, radices, herbæ,

herbæ, germina, fructus, semina, flores. Lapides & metalla elixari nequeunt. Liquor verò, aut aqua simplex est, aut hydromeli, aut lactis serum, aut succus, aut simile quippiam: rarò vinum, quòd promptè acescat aut vapescat, rarius aqua stillaticia, quòd vis eius exolescat. Non igitur, vt quidã memoriæ prodidit, simplex aqua omniũ eliciendarum viriũ communis est materia, neq; vt ea cũ frigidis frigida est, ita cum calidis calida, neq; si seorsum diutius excoquitur (quod ille putat) incalescit, sed frigida semper, tametsi minus, persistit. Itaque calida tenuiaq; medicamenta quorum vires integrę desiderantur ad frigidos crassosque humores attenuandos, aut lentos detergendos, aut ad expediendos veteres infarctus, ex hydromelite tenui coquenda sunt, quòd eorum vim aqua simplex nimiũ obtundat: frigida verò, vt biliosos feruentesque humores ac febrium ardores validè restinguant, ex aqua coquenda, addita etiam sub finem interdum aceti parte octaua, si cũ refrigeratione extenuatio quoq; & penetratio expetitur. Facultas porrò quæ in tenui atq; dissipabili est substantia, vt penetratio, extenuatio, apertio, resolutio, coctione pauca euocatur, multa dispertditur: quæ verò in crassiore est materia, vt absterſio, adstrictio, repressio, incrassatio, nõ nisi coctione pleniore educi potest, altius enim demersa est. Quin & eorũ quæ coquuntur materia æstimanda, crassáne sit, dura, sicca atq; cõpacta, vt lignorũ, radicum aridarum & seminũ: an è cõtrario. Cùm igitur singula selecta expurgataq; fuerint, seorsum moderatè (vt suprà de infusione dixi) arefiant in vmbra, dum aquosus humor fuerit absumptus. Ita enim vt odore atq; sapore sic viribus efficaciora fient, dein quum coquenda erunt, quæ cõpactiora sunt & diutius coqui postulant, prima in tepidam aquã conücienda sunt, dein quæ mediocriter, postremò quæ leuiùs: vt primùm ligna, deinde radices, semina, lignorũ cortices ac fructus, postremò flores, qui non nisi macerari debent. Igne lento qui tetri & alieni fumi sit expers, sensim eo serie coquantur, dũ arida atq; dura mollescant: cętera verò planè cõtabescãt, & in liquorem vires suas odore saporeq; noscendas singula deponant, quod nec, vt quidã putant, hora vna, nec vllo temporis certo spatio, sed vno periti artificis iudicio, definiri potest. Percocta omnia quinq; sexve horas macerãda sunt in tepido liquore, & antequam penitus refrigescant, excolandum est ius, atq; in vsus recondendum. Vt autẽ virium quædam prodeat ęquabilitas, nihilq; cætera viribus aut sapore nimioperè superet & obtundat, simplicis vniuscuiusque vis atq; sapor seorsum ante permistionem æstimandus obseruandusq; fuit. Moderatus tamẽ atq; conueniens virium saporisq; modus iuri impartietur, si recentes herbæ, radices, cortices, semináve, quibus præsertim vis saporq; validus inest, ex liquoris sextuplo pondere coquantur ad dimidias, vt stirpium recentium vnciæ quatuor aut manipuli quinq;, ex aquæ libris duabus dum libra vna supersit: aut aridæ ex octuplo liquore ad tertias, vt arefactarum stirpium vnciæ quatuor ex aquæ vnciis duabus & triginta, dum vndecim vel duodecim restent. Has enim, quòd aridiores sint & humoris non parum combibant, ex copiosiore liquore, & quòd in sicca earũ materia vis firmiùs inhærescat, diutius elixari par est. Et hęc quidã ad iulepi aut apozematis vsum: nam syrupis, quòd pluri melle & saccharo condiantur, efficacius reddi decoctum oportet, & parem ferè mensuram relinqui iuris atq; herbarũ. Recens enim herbarum radicumq; materia ex quadruplo liquore coquitur, dum ad tertias redeat: sicca verò ex sextuplo liquorę, dum ad quadrantem redeat: vt libra vna materiæ aridæ ex libris sex aquæ, dum sesquilibra supersit. Manipulorum is modus esto vt singuli paulo minus quàm singulas vncias pendeãt. Ea igitur mediocritate nec crassum nec insuaue nimis ius fuerit, atq; moderata dosi integras vires sortietur. Quanquam autem hæ communes sunt coquendi leges, sciendum tamen peculiariter est, quam simplex vnũ quodque decoctionem ferre potest, vt vis integra elici possit: quorundam enim etiam si dura sint, vt asari, iridis, pyrethri & cyclamini vis coquendo perit: quorundã virentium & molliũ manet, vt sennæ, maluæ, cichorii, buglossi: in id quidẽ simplicis cuiusq; natura pernoscenda. Et hæc quidem ad quasuis potiones cõparandas. Ad fomenta verò ex aliis etiã plerisq; liquoribus stirpes coquuntur, vt ex lacte,

Montanus.

si leniendus est dolor, ex oleo si quid emolliendum, ex aqua aluminosa si adstringendum, è lixiuio si validè digerendum siccandumq; est.

Succus è viridi stirpe aut fructu expressus, vt illius ferè omnem substantiam atque saporem, ita & summas vires obtinet. Exprimitur autẽ ex minutim concisis tusisque radicibus, herbis, floribus, atque seminibus, quæ tusa vtiliter sinuntur biduo aut triduo macerari: dein in linteum rarum coniecta, vel manibus, vel prælo, vel torculari subiguntur, dum succum profundant: alia quidem facilè, vt quæ humida sunt & succulenta, vt plerique fructus: alia difficilè, vt quæ exucca sunt & paucioris succi, vt thymus, polium, laurus, saluia, sampsuchus, & quorum lenta viscosaque est materia, vt buglossum, borrago, portulaca: ex his enim vix nisi ignis tepore liquatus succus prolicitur. Omniũ efficacissimus est qui recens sit ac turbidus: qui autem iam inclaruit puriorque redditus est, licet gratior iucundiorq; sit, vt tamen fæcem ita & facultatis portionem deposuit, neque vllius purgantis medicamenti quod defæcatũ sit vis admodum valida deprehenditur. At nihilominus ad syrupos & potiones qui accommodabitur, expressus phialaq; reconditus leniter insolati, aut tepido loco reponi debet, dum vinorum ritu deferbuerit fæcemq; deposuerit, & quicquid crassum inest subsideat. Ita deinde quicquid purius & clarius innatat secretũ in potiones cõfertur. Hac ratione cõparatur limonum succus, granatorum, & cotoneorum, pomorũ, pyrorum, cerasiorũ, oxyacanthæ & ribes: hi enim diutius sine coctura persistũt. Recentiũ quoque herbarũ succi eadem possunt ratione elici. At plerumq; protinus vt extracti sunt, in rem præsentẽ clarefiunt, idq; vel sæpius colo denso aut panno transmissi, vel ex oui candido scopulis agitati, vel leniter feruefacti, dum omnis crassior sordes ipsi candido tanquam visco adhærescat. Concreti porrò & obdurati succi plerique asseruantur in varios vsus, qui aut mox vt expressi sunt & colo transmissi lento igni coquuntur dum crassescant, vt sapa, defrutum, miua cydoniorum, robub ex ribes: aut insolantur concrescuntq; in solidam formam, vt aloë, scammonium, elaterium, lycium, acacia, mororum succus.

Emulsio iunioribus dicta huc etiam pertineat. Ex fructibus enim & quibusdam seminibus contusis elicitur, quæ quòd succi minimũ fundant & ne attritu pinguescant, inter conterendũ liquore asperguntur, qui deinde simplicium viribus perfusus colatur & exprimitur, hac ferè ratione: ℞ amygdalarum dul. expurgatarum vncias duas, quatuor seminum frigidorum maiorum recentium & mundatorum an. drachmas duas, seminis lactucæ & papaueris albi an. drachmã vnam, pariter omnia terantur in mortario marmoreo, affusa sensim libra vna aquæ coctæ quæ iã refrixerit, aut aquæ decoctionis hordei vel glycyrrhizæ. Huic quidem non parua vis est ad refrigerandum, ad renum ardores extinguendos & ad leniendam vrinæ acrimoniam. Ad pectoris quoque & pulmonum vitia, conteruntur pinei nuclei, pistacia aut strobili: nonnunquam & syrupus aliquis permiscetur leniens atque refrigerans.

De iulepo, apozemate & syrupo. CAP. XII.

POTIONVM formæ ad simplicem intemperiẽ, & ad corporis vel humorum præparationem & ad alios plerosq; vsus, tres nunc præcipuæ vsurpari solent, iulepus, apozema & syrupus. Iulepum iuniores Græci iulapium appellant; idque è quouis liquore stillaticio, aut succo defæcato addito mellis sacchariue triplo conficiunt, coquuntq; sensim expumãdo dum toto ferè liquore absumpto mellis consistentia fiat. Nũc verò simplicior fit atq; liquidior, quodq; simplex sit ab apozemate, quòd liquidus à syrupo distat. Accõmodatur autẽ is præcipuè intẽperiei corrigendæ, leniendæ siti & cõpescendo atq; frenando humoris ardori, & malignitati frangẽdæ. Fit proinde vel è cardiaco liquore stillaticio, vel è puro defæcatoq; succo, vt limonũ aut granatorum, vel è iure vnius paucorumve simpliciũ, cui mellis sacchariue quadrans permiscetur, leniterque coquitur, ac deinde clarefit, & conditur aromate, vt citra aquæ vllius vel liquoris permistionẽ omnino iucunda fiat potio. Interdũ etiã nulla ignis vi ex his fit quæ coqui nõ possunt,

vt ex aquis stillaticiis, & succo limonum: quæ omnia saccharo expurgato affusa, colo denso subinde transiguntur. Ferè autem sacchari quadrans aut sextans inditur, cinamomi verò ad vnamquamq; dosim scriptuli dimidium. Est & alia iulepi ratio, cùm hyeme, aut in virentiũ herbarum penuria, quiuis syrupus duplo aut interdũ quadruplo stillaticii alteriúsve puri liquoris diluitur, nullo ignis beneficio.

Apozema æquè ac iulepus liquidum est, sed ex complurium simplicium decocto compositum, quæ in multos variósque vsus accommodantur: atq; id ferè ad tres quatuórve doses instituitur. Id autẽ quoniam ferè iulepo insuauius est, rarò in eosdem vsus destinatur, sed maximè in humorum attenuationem, atque detersionem, in corporis præparationem, & in reliquiarum expulsionem. Olim quidẽ veteres modò virentes, modò aridas herbas mulsæ incoquebant, propinabantq; ius colo transmissum: hyeme verò earum pollinem tenuissimũ mulsæ inspergebant, hæcq; vice erant apozematis. Nũc verò decoctarum stirpiũ ius assumitur ea quam suprà dixi ratione, in quod sacchari aut mellis aut cuiusuis syrupi quadrans, si nõ admodũ insuaue, aut triens si insuauius est, soluitur: rursumq; leniter & parcè coquitur aut solùm calefit vt clarificetur & aromate condiatur ea dosi quã nunc in iulepo dixi. Hæ quidem potiones in rem præsentem vsurpari solent. Solet exigendis quoq; humoribus præparatis è simplici apozemate catharticum ex tempore fieri, incoctis scilicet in eo aut dilutis medicamentis purgantibus. Syrupus quòd in herbarum penuria recondatur, asseruetúrq; diutius, crassiore fit consistentia, in eos præcipuè vsus in quos & apozema, quãquam plerumq; iulepi etiã commoditatem habet. Ex iis cõparatur quæ vix hyeme suppetunt nobis, aut quæ æstate nõ facile sit aut promptũ, cũ necessitas postulat, ex variis locis tam multa congerere. Fit haud secus ac apozema, è stirpium succo, vel ex earum coctarum iure, in quod adhuc tepidũ pro libris ternis singula ouorum candida inicies, diuq; scopulis agitabis dum sordes omnis spumæ adhærescat. Deinde in idipsum mellis saccharíve par pondus dissolue, & rursum coque dum feruendo sepositaq; spumæ portione, sub hac detectus humor clarus appareat. Tum denuò coletur & leuiter exprimatur reddatúrq; igni lento, dum percoctus sit in syrupi consistentiam, & in singulis libris binæ duntaxat liquoris vnciæ supersint. Quum tamen ius ipsum ex admixtis fructibus, vt ex prunis, ficubus, myxariis, zyziphis, aut ex quibusdam mucosis seminibus, vt althææ, cydoniorũ, aut psyllii, aut ex tragacantho vel gummi Arabico crassum lentumque euaserit, vt conuenientet coletur, mellis saccharíve minus indendum est. Accuratius is clarificatur vt diutius asseruetur, nec putrescat facilè, percoquiturq; in mellis consistentiam, ac dum extracta guttula atque refrigerata, non amplius perfluat, & dilati mellis crassitudine indurescat. Quoniam autem plus sacchari quàm apozema habet, liquorisque minimum & vix sextantem retinet, vt valida integraque eius facultas transferatur in saccharum, ius, vt suprà dixi, meracius atque efficacius assumendum est. Omnium autem validissimi sunt ii syrupi, qui è defæcatis expurgatisque fructuum succis comparantur, in quos par quoq; sacchari modus additur, expurgantur coquunturq; vt superiores. Aut si fortè succi vis coctione nimia disperditur in sacchari iã expurgati & perfectè cocti libra vna, succi crudi & residentia defæcati selibra sensim dissoluatur atque coquatur. Si metuatur ne hic syrupus ob succi cruditatem situm contrahat, insoletur dies aliquot. Hi enim si vel blando igne, vel diplomate lentè ac sensim coquantur, tota & integra succi vis transferetur in saccharum: ex melle confectus syrupus quia diutius asseruatur, minus neque ad consistentiam coquendus est: is quoque magis incidit ac detergit. Ex saccharo autem suauior, sed nõ æquè efficax: percoquendus is est, at ferè tandem candesit, quod tamen vitium præcauetur, si mellis quadrans permisceatur saccharo. Harum compositionem formulas hîc nullas descripsimus, quòd multæ posthac omnisq; generis passim occurrant.

De clystere & balano. Cap. XIII.

Clyster siue clysmus est alui & intestinorum diluuium atque perfusio siphone in podicẽ indita. In varios is vsus comparatur, ad molliendas fæces

obduratas,& inteſtina oblinenda,ad flatus diſſipandos, ad expultricem vim proritandam, ad craſſos & pituitoſos humores detergendos qui inteſtinis adhæreſcunt, ad humores è locis diſtantioribus euocandos, ad compeſcendos dolores, ad coërcendam aluum & corroboranda inteſtina, ad naturales vires inſtaurandas. Conſtat ferè clyſter omnis ex libra vna iuris vel cuiuſuis liquoris, in qua ſextans, aut quod ſummũ ſit quadrãs medicamentorũ diluatur cum olei quadrante. Pueris aut puſillis infrà ſubſiſtitur, grandioribus ſupra trãſcenditur ad ſeſquilibram, ſimili cæterorũ ratione ſeruata. Omnium primus atq; ſimpliciſſimus ex hydromelitis libra vna, olei quadrante & ſalis drachmis duabus conſtabat: deinde verò cõpoſitiores redditi ſunt. Qui emolliẽs dicitur, ex iure fit coctarum herbarum emollientium, vt radicis althææ & liliorum, maluæ, helxinæ, violæ, mercurialis, acanthi, ſeminis lini, althææ & fœnigræci, ficuum, in quo ſoluta ſint interior pulpa caſſiæ, mel violatum, butyrũ ſalis expers, oleum ſimplex aut violatum. Interdum ex oleo ſimplici tepefacto, vel ex oleo & butyro, additis mucilaginibus vt prorſus inteſtina oblinat. Ad flatus diſſipandos confert ius origani, calaminthæ, rutæ, chamæmeli, anethi, cũ ſemine aniſi, carui, cumini, feniculi & cum baccis lauri, quo diſſoluatur mel anthoſatum, confectio è baccis lauri, cum oleo rutæ, lauri aut chamæmeli. In eundem vſum fit ex oleo nucum puro, vel addito vino Cretenſi. Proritabitur expultrix facultas, ſi ſalis communis drachmæ duæ, vel ſalis gemmei drachma ſemis liquefiat, vel hiera ſimplex, vel compoſita, vel diaphœnicum, vel confectio Hamech, vel aliquid ex his quæ potẽter ſtimulant. Detergens ex hordeo, furfure, roſis, plantagine, abſynthio, beta, agrimonio, centaurio minore & contritis lupinis, admiſta hiera & melle roſato. Euocabuntur quoq; humores è ſuperioribus ſedibus, ſi iſtis pulpa colocynthidos ad duas tréſve drachmas incoquatur: aut tantundem diſſoluatur pilularum cocciarum, aut quoduis acrius medicamentũ, quandoquidem diutius inteſtinis obhærens, viſcera reliquumq; corpus vi ſua conturbare expurgareq; poteſt. Cùm dolores leniendi ſunt, melilotus, chamæmelũ, ſemen lini & althææ, aliaq; anodyna coquũtur in lacte, adduntúrq; vitelli ouorũ duorum. Aut ſi doloris cauſa perſpecta eſt, induntur quæ illam ſummoueant, vt exin dolor miteſcat. Si cõcitatior aluus, cohiberi adſtringiq; debet & inteſtinũ corroborari, conuenient roſæ rubiç, plantago, portulaca, ſanguinaria, tapſus, cauda equina, additis granis myrti & cupreſſi nucibus: in quorum iure interdum maſtiche, bolus armena, ſanguis draconis, amylum, farina fabarum, aliaq; eiuſmodi quæ quandam pultis ſpeciem exhibent, permiſcentur ſine oleo. Recreantur porrò inteſtina, ſi iuſculo capi carniſve alterius bene ſucculento, aut vino rubro generoſo ſubauſtero proluantur: exinanita quippe auidius hęc plerunq; retinent, & in corporis cõmoditatẽ referunt.

Balanorum ſeu glandium vſus eſt ad proritandam vim inteſtinorum excretricem: cùm enim ſubditus vix ſupra ſphincterem muſculum aſcendat, hũc ſolùm acrimonia ſtimulat, & deſidendi cupiditatem infert. Fit autem teres & oblongus quatuor ſexve digitos: infantibus betæ vel mercurialis cauliculus, melle vel butyro ſalſo oblitus pro glande eſt, quemadmodum & ſapo albus in eam coaptatus formam. Cæteris mel coctionem incraſſeſcens, & in eam quam dixi formam redactum: cui ſi acrior deſideratur, ſalis vulgaris drachma dimidia, vel gemmei ſcrupulus dimidius, vel pulueris hieræ ſcrupuli duo, vel pulpæ colocynthidos puluerate ſcrupulus vnus inſpergitur. Frequentior porrò balani vſus ſæpe hæmorrhoidas, interdum vlcera & condylomata proritat. Quocirca non ſoſum ad aluum ciendam, ſed ad hæmorrhoidas quoque reſerandas aut ſiſtendas, & altenaſinum ex idonea fingitur materia.

De potione purgatoria. CAP. XIV.

CATHARTICA potio quòd latiùs ſeſe diffundat ſubeatq; tenues venas, ad humores quoſuis expurgãdos efficacior eſt bolo, pilullis & quauis ſolidiore forma: & pilullarũ drachma vna liquore ſoluta, nõ minus purgabit quàm duriorum duæ. At verò quod medicamentũ vel acrimoniæ, vel malignitatis eſt particeps,

ceps,

ceps, liquidum id magis quàm solidum partes principes ferit atque vellicat. Purgantis potionis dosis rarò excedit tres vncias, ne copia ventriculum subuertat. Fit autem interdum ex simplicium purgantium infusione, vt cùm rheibarbari drachma vna & semis, agar. trochiscati drachma vna, & drachma dimidia cinamomi electi macerantur in hydromelite, aut in aquis stillaticiis betonicæ & endiuiæ, & in expresso diluuntur sex drachmæ syrupi capill. ven. Interdum ex iure coctorum fit purgantium, vt quum polypodii quercini, seminis carthami, radicis petroselini, vuarum passarum expurgatarum an. ℥ij. foliorum sennæ emundatorum ℥iij. epithymi ʒj. decoquuntur in vnam dosim, addendo sub cocturæ finem cinamomi ʒß. & in expresso diluuntur syrupi de scolopendrio ℥vj. fitque potio. Interdum mixturâ quadam iunguntur decoctum & infusum, vt si ad varios expurgandos humores præscribas, ℞. Endiuiæ, lupuli, betonicæ, buglosii an. m. ß. foliorum sennæ emundatorum ℥iij. fiat decoctio ad ℥iiij. in quæ colata infunde rheibarbari lecti ʒjß. agarici trochiscati ʒj. cinamomi ʒß. in expresso dissolue syrupi violati vel capilli veneris ℥vj. fiat potio. hac quoque formula apozemata fiunt in plures doses, atque syrupi in varios atque multiplices vsus conseruandi. Interdum verò ipsa purgantium materia vel in tenuem pollinem redacta, vel ab antidotis accepta, aquis stillaticiis alióve liquore diluitur: vt cùm rheibarbari drachmæ duæ puluerata dantur ex aqua rosarum & syrupo rosato ad dysenteriam: aut pulueris hieræ simplicis vncia semis ex hydromelite, aut catholici drachmæ decem ex decocto hordei, aut diaphœnici semuncia ex iure radicum cichorii, oxalidis, petroselini & polypodii. Purgantium porrò aliæ quædam solidiores formæ sunt, bolus vt qui fit ex drachmis decem pulpæ cassiæ cum saccharo vel cum puluere Ducis, & qui ex catholico vel ex diapruno. Electarium quoque solidiore forma, vt quod è succo rosarum est, & diacarthami, & quæcunq; ad horum imitationem solent in rem præsentem præscribi. Pilulæ his solidiores existunt, quarum varia genera, & conficiendarum rationem posthac exponemus.

De solidioribus formis, ac primùm de puluere. CAP. XV.

SOLIDIORES formæ præcipuam è medicamentorum puluere nanciscuntur materiam, qui vt rei necessitas postulat, variè in illas coaptatur. De eo igitur tanquam basi in primis dicendum. In puluerem teruntur quæ aut natura duriora sunt, aut prorsus exaruerunt, vt quædam radices, complura semina, herbarum folia, surculi, flores, plurimaque aromatum genera. Hęc igitur mortario teri possunt, alia quidem tenuissimè & in exquisitissimum læuorem, quorum nempe vis & facultas in substantia non admodum tenui posita est, & quæ altiùs penetrare desideramus: alia verò crassiusculè & minus accuratè, vt flores & aromata, quorum nimis attenuatorum vis facilè disperditur. Aluta itaq; tegēdum mortarium, ne pars tenuissima attritu euolet atq; vanescat in auras: néve acrimonia astantes feriat offendatq;, vt ferè fit in thapsia & euphorbio. Si tenuissimus puluis expetitur, denso cribro cernendus est, ac subindè mortario reddēdus dum totus traiici possit, ac demum sedulò recondendus. Quę multò sunt duriora, vt coralliū, margaritæ & alia complura tum lapidum tum metallorum genera, quæ præsertim in collyria vsurpari solent, mortario primum crassiusculè trita, marmori deinde vel porphyrio solidissimo inducuntur, & laboriosè lęuigātur dum nihil asperum aut durum subsistat. Quæ porrò minus dura sunt aut arida, quia puluerari nequeunt, vt radices quædam & semina atq; fructus, secorsum pila contunduntur pilo mundo; deinde cernuntur & aliis permista siccioribus promiscuè teruntur atque puluerantur. Amygdalæ, pinei nuclei, cucurbitæ, melonis & aliorum quorundam semina, quia trita pinguescunt, & tempore rancida euadunt, minutissimè conciduntur. Glutinosa vt gummi ammoniacum, bdellium & myrrha, quòd minimè contundantur, vino, aceto, aut alio quouis liquore soluuntur & expurgantur. Hæc igitur aut seorsum singula, aut confusa puluerantur, sed quadam serie, primumque durissima, postremò tenerrima. Pulueres tum cardiaci tum corroborantes, ampulla vitrea reconduntur in vsus: quibus nunquam pinguia semina,

vt quæ diuturnitate rancescant immiscenda sunt, sed quum apparabitur electuarium illa postulans, tum recentia addentur opportunè.

Pulueres ad varios accommodantur affectus, non solùm ad venena & vulnera aut ad vires corroborandas, aut ad iuuandam concoctionem, sed prætetea ad sistendas destillationes, ad aluum vel cohibendam vel subducendam. Is si non admodum insuauis est, putus datur: sin insuauis, addito sacchari triplo aut quadruplo. Extrinsecus quoque in varios vsus pulueres tum capiti tum aliis partibus inspergi solent.

Pastilli quos τροχίσκους & κυκλίσκους ceu orbiculos complanatos Græci dixerunt, ex pulueribus quoq; ac plerumq; ex metallicis fiũt. Arida quoq; medicamẽta diligenter contrita, humore aliquo non pingui iunguntur excipiunturq; dum coëant, vt liquore stillaticio, vino, aceto, herbarum succis, aut quadam mucilagine. Humore absorpto concinnantur formulæ orbiculares lupinorum specie, proptereaq; ἀρτίσκοι Græcis & nobis pastilli ceu parui panes dicti, qui aut blando igni exiccantur, aut sensim in vmbra exarescunt reconduntutque. Cùm vsus requirit, conuenienti humore diluuntur, aut cerato molli, aut in alias coaptantur formas. Hoc tantum distant à puluere, quòd huius soluti putent vires promptius dissipari & vanescere, pastilli verò vtpote solidioris atque compactioris, melius retineri & conseruari.

Antidoti non solùm aduersus venena, quæ vel per morsus, vel per cibos, vel per potiones, vel per inspiratum contactúmve inferuntur, sed aduersus viscerum interiorumq; partium affectus omnes, ad vires quoq; corroborandas, & ad expurgãdos humores dantur perinde ac pulueres: ex his enim fiunt vel melle vel passo exceptis. Mel optimum in fictilem patellam coniectum aquæ vel alterius liquoris quadrante diluitur, sensimq; moderato igne coquitur atq; despumatur, cumq; expurgatum planè fuerit, deponitur, & feruore sedato perductoq; ad teporem, qui immissum digitum admittat (nam calidius puluerum vim absorbet) in libras singulas ternæ confusorum puluerum vnciæ paulatim insperguntur, paulatimq; ligneo pilo melli permiscentur, dum vbiq; substantiarum quædã fit æquabilitas. Cùm mixtura prorsus infrixit, eximitur & pyxide reconditur, nec liquida nimis nec solida, vt deinde mutua simplicium actione melior succedat fermentatio. Si amygdalæ, dactyli, aliive fructus, aut saccharum etiam indendum fuerit, aut cassiæ aut thamarindorum pulpa, aut manna, minimè debet istorum causa mellis pondus augeri. Et hæc conficiendæ antidoti summa est ratio, in qua simplicium vires integræ persistunt admodum efficaces, probeq; fermentantur, & diutissimè conseruari possunt. huius innumera posthac exempla suppetent.

Electuarium formæ solidioris iuniores antidoti vice in laborantium gratiam substiterunt, idq; saccharo concinnatum, sed commodo & effectu minori. Neque enim simplicium æquè validæ vires manent, neq; par est fermentatio, neq; conseruatio. Pulueres eadem ac in antidoto ratione triti cretiq; confunduntur: saccharum verò liquore stillaticio, aut quouis alio qui tamen acidus minimè sit (nũquam enim vel limonum, vel mali punici succo, vel aceto solutum denuò obdurescit) igne diluitur, despumatur expurgaturq;, coquitur lentè suprà syrupi crassitudinem, atq; dum extracta guttula soliditatem prorsus adepta videatur. Tum demũ aliquãtum refrigerato, paulatim puluis inspergitur, & accuratè pilo agitatur, confunditurq; dum æquabilis omnium sit vnitas. In singulas expurgati sacchari vncias, pulueris non admodum ingrati drachmas singulas: insuauis verò minus insperguntur. Exempta dein massa antequam refrigescat mensæ inducitur, pilo dilatatur atque complanatur, & refrigerata discinditur in tessellas vel qua-
Rhomboideis. dratas vel quadrãgulas vel rhomboideis, põderis duarum triúmve drachmarum, quæ in sacchari duritiem siccescant. Quidam mixturæ adhuc calentis guttulas excutiunt, quæ mox concrescunt in orbiculos, vt in electuario cui manus Christi nomen indiderunt.

Catapotia. Pillulæ ex aridis quoque sed minus laboriosè contritis medicamentis finguntur, quibus plerunque arefacti succi, & lachrymæ gummi accedunt. Omnia conue-

conuenienti pondere permista, humore excipiuntur non pingui quidem, sed neque tenui vt pastilli, lento tamen & glutinoso, vt in massam iuncta aptius cohæreant, nec temporo exiccata massula dehiscat, nec simplicium expiretur facultas. Humor igitur aut mel erit coctum & expurgatum, aut syrupus crassiusculus, aut lenta quædam mucilago ex idoneo succo vel liquore comparata. At nihilominus si vel lachrymas, vel gummi, vel succos, vt aloen, scammonium, sagapenum, ammoniacum, tragacanthum compositio habeat, tenui quouis liquore cogi satis ea poterit. Ac primum quidem gummi aut lachrymæ expurgatæ subiguntur pilo calido dum mollescant, pulueres paulatim induntur, ac postremò liquoris affunditur quantum mistura postulat. Molliuscula sit initio, vt simplicium concussione fermentatio proba fiat: exacto biduo aut triduo recondenda massa oleo amygdalino oblinatur, obuolutaque aluta vel tenui membrana reseruatur in vsum.

De mediis medicamentorum formis, primùm de delinctu.

CAP. XVI.

ILLINCTVS, Græcis eclegma, thoracis destinatus affectibus, mediam sortitur substantiam eamq; glutinosam, ne præproperè elabatur in ventriculum, & media quasi via subsistens atque obhærens, thoraci pulmonibusque impartiri possit. Fit igitur maximè ex fructibus, cuiusmodi sunt vuæ passæ, dactyli, ficus, myxaria, zyzipha, & ex succis glycyrrhizæ, scyllæ, brassicæ, ptasij, hyssopi, ex tragacantho, gummi arabico, ex semine cydoniorum, maluæ, melonum, cucumeris, cittulli, ex amygdalis, auellanis, strobilis. Horum igitur contusa cretaque impulsu materia, aut melle cocto, aut syrupo, aut mucilagine accommodata excipitur, dum mediam nacta crassitudinem, mellis aut pultis modo delingi possit. Si qui præterea pulueres, vt cinamomi, zinziberis, iridis, ari, dracuntij, aut diaireos, aliorúmve electariorum induntur, pro eorum modo lentus liquor, qui omnia comprehendat augendus. Fit etiam linctus ex ipsis electariis & sacchato candefacto, aut penidiis, quæ in eam formam thoracico quodam syrupo soluuntur. Quocirca liquoris quantitas præscribi nulla potest, sed artificis committenda arbitrio.

De succis medicatis & conditis. CAP. XVII.

SVCCAGO, Græcis ἀποχύλισμα, & Arabibus robub appellata, succus est fructuũ herbarúmve expurgatus atque defæcatus, & ignis solísve beneficio in duriusculam sapæ consistentiam percoctus. Hæc diu incorrupta seruari potest, & simplex appellatur: quæ autem mellis sacchari ve nonnihil in palati gratiam acceperit, composita. Ab vua triplex omnino substantia elicitur, vna quum in lebete coquitur, exprimitur, & quod expressum fuerit, denuò in duriusculam consistentiam recoquitur, hæc veteribus inusitata fuit. Altera quæ propriè sapa Latinis, σιραῖον & ἕψημα Græcis, & rob Arabibus appellatur, ex quàm recentissimo fit musto ad tertias cocto, quod & mellis crassitudinem superat, & tempore dierumque numero vt saccharum candescit. Quòd si aliquantum tardetur, dum dulcore minimum deposito acrimoniæ nonnihil mustum conquirat, nunquam postea in sapam concrescet. Sed ex hoc ad dimidias aut etiam ad tertias cocto expumatoque, fiet quod veteres defrutum dixerunt, id etiam ex meraciore vino conficitur. Sic sanè & cotoneorum, & ribes, & baccarum oxyacanthæ, & cerasiorum, & pyrorum, & malorum & prunorum recens succus feruefactus concrescet in sapalem crassitudinem, quæ aut simplex fiet, aut addito saccharo composita. Herbarum & fructuum expressi succi in alios, vt supra dixi, vel siccantur vel reconduntur vsus.

Condiuntur fructus aut saccharo, aut melle, aut permistis ambobus: exigui quidem vt cerasia, pruna, baccæ ribes & oxyacanthæ, integri: maiores vt mala, pyra, cydonia, persica, citrea, iuglandes virides consecti & foris intusque purgati. Saccharum aqua solutum clarificatur & percoquitur, tumque humidiores

fructus, vt cerasia, corna, pruna, persica, baccæ ribes atque oxyacanthæ immerguntur coquunturque leniter, donec absumpto fructuum humore saccharum in priorem redeat consistentiam. Fructus verò duriores, vt cotonea, iuglandes virides, citrea, pyra & mala, intus forisque purgati atque secti elixantur donec tenerescant, deinde eximuntur & demadescunt: in hac eorum aqua saccharum dissoluitur, clarificatur & percoquitur: huic dein fructus redduntur & recoquuntur, dum reliquo humore absorpto, syrupi consistentia fiat. Amariores fructus vt iuglandes, citreorum & aranciorum cortices, nouem circiter dies tenui lixiuio quotidie mutando macerantur, exin aqua coquuntur dum mollescant, condiunturque ea quam dixi ratione. Haud secus radices vt eryngii & satyrii, acori & zinziberis, herbæ quoque vt menta, lactuca, earumque teneriores cauliculi condiri solent. Hæc porrò saccharo imbuta ac bene saturata eximuntur, & sole vel igne lento exiccantur, vt condîta sicca euadant, quæ plerosque magis quàm liquida iuuant.

Condiendorum florum diuersa est ratio: puluerato enim duntaxat immerguntur saccharo, vt conseruari possint, quæ proinde conditura neotericis conserua nuncupatur. Quòd enim florum vis coctione facilè dispereat, nõ igni coqui, sed duntaxat insolari debent. Flores igitur vt rosarum, violarum, buglossi vtriusque, nymphææ, genistæ, cichorii, aranciorum, persicorum, betonicæ, saluiæ, hyssopi, pæniæ, rosmarini, calendulæ, exemptis superuacuis demetũtur summo vigore. Hos dein alii integros, simulq; saccharum duplo pondere pulueratum in vitreato vase inuicem insternunt, insolantq; vnum, duos, trésve menses pro florum tenuitate & natura. Alij recentes flores laboriosè conterunt, & sacchari duplum triplúmve pondus addunt, exquisitè illa permiscent, recondunt & insolant, vt sensim nulla virium aut odoris dissipatione fermentatio fiat. Alij saccharum tenuissimè terunt, huic rosarum aliorúmve florum succum affundunt, ex iisq; confusis pastillos, & figuræ cuiusuis panes confingunt, quos linteo obductos insolãt, dum planè exaruerint. Hos bene reconditos conseruant in annum, ad quosuis vsus multò cęteris præstantiores. Quidam flores integros duplo triplóve primario saccharo liquato & adhuc calente immergunt & perfectè commiscent, dein vbi refrixit misturam pyxidibus recondunt & insolant.

Condîtum compositum quale iuniores pleriq; in rem præsentem præscribendum duxerunt, mixtura quædam est apposita ex simplici condîto aut conserua, & ex quodam electario aut puluere corrobotante, quibus tandem conueniens sacchari modus adiicitur. Temperandorum lex quidẽ nulla, sed vtilitati iungẽda est commoditas. Raró tamen conseruarum vncia, plusquam puluerũ drachmam admittit: vt in cardiaco quod habet conditutæ buglossi, nymphææ & rosarum, corticis citri conditi an. vnciam dimidiam, pulueris electarii diambræ, de gemmis & diamargariton frigidi an. scrupulum dimidium, ossis è corde cerui, seminis citrei & cardui benedicti, radicum tunicis & tormentillæ an. scrupulum vnum, scobis vnicornis grana octo, folia auri minutim concisa sex numero, sacchari albi quantum satis esse videbitur ad conditi formam. Huc quadam rerum affinitate pertinere videtur mixtura quæ neotericis est pasta regia, Mesuæ electuarium regium. Ex his ea maximè conficitur quę pectoris pulmonisque vitiis, & extenuatis succurrunt: cuiusmodi est quæ continet, amygdalarum dulcium cortice liberatarum ℥j. strobilorum, pistaciorum recentium & expurgatorum an. vnciam dimidiam, pulpæ dactylorum, myxariorum & vuarum passarum an. drachmas sex, gummi tragacanthi & Arabici an. drachmam vnam, amyli vncias duas, pulpę capi elixi vncias quatuor: fructus omnes aqua rosata aliquandiu macerati cum cæteris tundantur, & saccharo modo conueniẽti paulatim insperso omnia subigantur in massam, ex qua boli aut panes dulciarij fiant cuiusuis figurę, sensim exiccãdi, & auri foliis obducendi. Adduntur interdum quatuor seminum frigidorum maiorum cortice expurgatorum, seminis papaueris albi & sesamini, an. drachmæ duæ: interdum cinamomi drachmæ tres aut semuncia: interdum ambræ aut musci sex octóve grana. Quæ ex quibusdam horum massa simplicior conficitur, si

diligenter

diligenter subacta in panes aut placentulas concinnetur furnoq; leniter coquatur, fiet qui Massæ panis aut Marci panis à iunioribus est appellatus. Et hæ quidē præcipuæ sunt sumendarum compositionum formulæ, quæ nunc vsurpari solent: deinceps quæ foris admouentur tradendum.

De externorum medicamentorum formulis ac primùm de humidis. CAP. XVIII.

IN externis medicamentis prima sint humida fomenta, quæ vt variis partibus & in varios coaptantur vsus, ita & ex varia constant materia. Alia dolores leniunt, alia laxant atque emolliunt, alia distringunt, alia siccant ac dissipant, alia partes corroborant. Sua autem est cuiusque affectus & partis apta peculiarisque materia. Hæc non aliter quàm suprà dixi, ex conuenienti idoneoque liquore coquitur, aliàs ex aqua simplici, cui interdum sub finem vinum vel acetum sit adiectum, aliàs ex lacte, aliàs ex lixiuio, aliàs ex ferrariorum aqua. Modus & quantitas tum simplicium tum liquoris, partis fouendæ magnitudini & situi accommodetur. Itaque ad caput siccandum atq; corroborandum, & ad eius destillationes sistendas, lotio fotusq; fiet ex cephalicis stirpibus, tenui lixiuio incoctis, addito interdum vino, interdum sale aut alumine. Ad lateris dolores finiendos, ex mollientibus, anodynis & leniter discutientibus, aqua incoctis, affuso interdum vini albi quadrante. Ad vētriculi dolores & eius concoctionem iuuandam, ex stomachicis, vino rubro adstringente & aqua percoctis. Ad iecoris lienisq; tumores & veteres infarctus, ex mollientibus & attenuātibus, quib. & adstrictio lenis ad partium robur accedat, nunc vino albo, nunc aceto sub finem imposito. Ad nephritidem laxantibus & anodynis, aqua simplici vel hydromelite incoctis fouēdum. Vtero his quæ tum affectui, tum parti conuenient; modò fotu modò vapore succurritur. Fotus porrò parti affectę per filtrum, vel per spongiam inducitur, quę eo ipso iure calenre imbuta, ac deinde expressa sit, aut per vesicam, aut per lagenam eiusdem iuris plenam. Quum amplior est pars, quam vt fotu vllo tegi tota possit, insessus aptādus est, cōstans copiosiore decocto, in quod pars tota affecta immergi possit: non alia is quam fomentum ratione comparatur: particulatim aūt mirè conducit tibiarum atq; coxendicū doloribus: vteri affectibus mensibusq; ciēdis, colicis, iliacis, præsertimq; nephriticis doloribus. In hūc quippe laborantes partes omnes demersæ, plurimum leuantur, nulla reliqui corporis perturbatione.

Balneum verò vt totius est corporis, ita & eius tum interioribus tum externis confert affectibus. Quod moderatè frigidum est, aut egelidum, aut nondum tepidum, calidiores viscerum intemperies emendat, quibus plerunq; corpus vniuersum absumitur atque marcescit: corporis summa refrigerat, itemq; densat, sudores coērcet, nec tenuem substantiam dissipari finit. Tepidum quo diutius sine manifesto calore corpus madescat, insitum calorem suscitat & auget, hunc cum optimo succo & alimento in corporis summa euocat, omnia humectat ac modicè refrigerat, extenuata implet, habitumq; meliorem procurat, nec quicquam sudore halitúve digerit: quæ omnia cōfert, nulla corporis humorum, aut spirituum perturbatione. Quòd porrò calidius fuerit, corpus calfacit, rigidis persrigeratisq; neruis atq; musculis opitulatur, humores crassos attenuat, concretos diluit, colliquat, fluxilesq; reddit, interiora quoque sed maximè cutis spiracula laxat, sudores ciet, multaq; dissipat è corpore, hacq; ratione ex accidenti siccat. Simul verò his est incommodis molestum, fluxiones si quæ sunt in partes imbecilles auget, spiritus incēdit, corpus vehementer exagitat, adeò vt si vel plethoricum vel impurum fuerit, morbo promptè tētetur. Atq; balneum eiusmodi simplex esto. Compositum verò vt fomentum variam simplicium materiam pro affectus symptomatisve natura continet.

Epithema aliter quàm olim nunc plerique vsurpant, estque tum viribus tum formula à fomento diuersum: id similiter parti cuipiam admouetur fereque principi, quam vel ab intemperie, vel ab insiliente malignitate vindicare, vel corroborare consilium est. Id cordi & iecori peculiare est. Concinnatur ex aquis

ſtillaticiis aliiſve liquoribus,& binis vnciis ſingulæ accommodatorũ puluerum drachmæ diſſolutæ permiſcentur, mixtura deinde tepefacta per ſpongiam tenuem vel per pannum mundum imburum expreſſumque parti inducitur. Nonnunquam pulueres aliaque ſimplicia ſacculo includuntur, qui tepentibus aquis inſperſus imponitur. Vt ad iecur calidum & imbecillum id confert, in quo ſunt aquarum ſtillariciarum endiuiæ,cichorii,portulacæ,roſarum.plantaginis an.ʒij. aceti ʒj.ß.in quibus ſoluantur roſarum rubrarum, cimarum abſynthii, trium ſantalorum,cyperi,ſchœnanti,trochiſcorum è camphora,ſingulorum pulueratorũ ʒj.fiat epithema.Cordi verò muniendo atque corroborando ſuperponatur quod habet aquarum bugloſſi,boraginis,roſarum,cardui benedicti & ſcabioſæ, vini albi odorati an. ℥ij. in quibus ſoluantur foliorum meliſſæ & pimpinellæ, grani tinctorij, xyloaloës, corticis citri ſicci, radicum dictamni & tormentillæ an. ʒj. caryophyllorum ʒß.croci ℈j. fiat epithema. Si pulueres ſacculo libet comprehendere, craſſiuſculè terantur ac duplo ferè pondere. Sacculos eoſipſos citra vllius humoris perfuſionem nonnunquam partibus inducunt,ſed vſu minore.

Mucilago ad humectandum,molliendum & leniendum dolorem in primis efficax,tum ſola tum illitui iuncta. Elici autem ea ſolet ex pleriſq; ſeminibus; vt cydoniorum,althææ,maluæ, pſyllij,lini,fænigræci, quæ aliquantum tuſa aut inciſa in liquore aut ſtillaticio aut alio qui ad rem conducat macerantur: hic tepefactus vel feruefactus dum totus lenti cuiuſdam mucoris ſpeciem induat, linteo colatur & exprimitur. Singulis autem aquæ vnciis ſingulæ ſeminum drachmæ ſatis ſunt. Sic cydoniorum & pſyllij contuſa ſemina, in aquis ſolani & plantaginis macerantur ad eryſipelata & quaſuis inflammationes. Sic ad molliendum althææ & lini mucilago elicitur ex iure ficuum, & fænigræci mucus ex aqua chamæmeli aut ſaluiæ aut ex hydromelite, cùm quid leniter reſolui poſtulat.

De oleo,cerato,vnguento. Cap. XIX.

OLei genus ſtatuendum duplex, vnum ſimplex,miſtum alterum. Simplex fit aut preſſu aut deſtillatione. Preſſu ex fructibus, baccis aut ſeminibus oleagineis,quæ mortario tuſa,& aquæ calidæ vapore tepefacta,ſacculoq; inducta, torculari premuntur dum purum emanet oleum. Ita quidem ex amygdalis dulcibus & amaris,piſtaciis,ſtrobylis,nucibus auellanis & iuglandibus, atque etiam ex baccis lauri,iuniperi & myrti,ex ſeminibus lini,canabis,ricini, cucurbitæ,cucumeris,papaueris & hyoſcyami,denique ex vuarum acinis tritis,calfactis & torculari expreſſis oleum ſimplex elicitur. Deſtillatione verò ea quæ per deſcenſum appellatur ex lignis, herbarum foliis arefactis, & olla comprehenſis, vi ignis ſuperpoſiti oleum in vas ſubiectum & agglutinatum profluit, quod ferè empyreuma redolet: qua ratione oleum eruitur è iunipero, tartaro & è lateribus quod philoſophorum nuncupant. Elicitur & deſtillatione per aſcenſum dicta, quomodo ſuprà docui quintam eſſentiam iunioribus inuentam, è ſtirpium materia ſeiungi,præcipuamque earum vim cum odore atq; peculiari ſapore retinere. Mixtum porrò oleum è ſimplici fit, in quod ſtirpium, fructuum, florum, & quorumuis ſimplicium materia mergitur: id deinde inſolatur vel coquitur dum inditæ materiæ vires prorſus hauſerit, tum demũ exprimitur atq; reconditur. Sic oleum fit roſatum,violatum,melinum,rutaceum,vulpinum,ſcorpionũ, lumbricorum, aliaq; generis huius complura. Simplex oleum ex oliuis aut amygdalis expreſſum ſumitur, omnis alienæ qualitatis expers, puriſſimum ac optimum, quod integrè ac purè eorum quæ infundentur velut communis quædam materia, vires excipiat. Hoc autem vt pulchrius ſynceriuſq; euadat, & ne tempore pingueſcens aut ranceſcens ſordeſcat, tetrumq; nanciſcatur odorem, lauari in primis debet, vel aqua ſimplici, vel roſacea, blandeq; agitari, aqua ſubinde mutata dum prorſus albeſcat. In eo macerantur medicamenta quadrantis, aut (vt vires erunt) ſextantis pondere. Si non inſolatu, ſed coctione comparandum id eſt, cum medicamentorũ materia humor quoq; aliquis vt vinum, aqua ſimplex vel ſtillaticia, vel ſuccus de recenti ſtirpe extractus affundatur, & eouſq; decoquantur dum humor omnis

absumptus

absumptus fuerit, & olei guttula igni data nō amplius crepitet, ne si asseruandum fuerit, putredine sitúve inquinetur. Humoris indendi modus quadrās ad oleum aut etiam triens esto: aut oleum sine humore duplici vase sensim coquatur, nė feruendo vstionis vel nidoris insuauitatem conquirat. Atq; hæc & similia composita olea veteribus Græcis quidem μύρα, Latinis verò vnguenta ceu vnguinosā odoramenta appellantur. Vnde mytopolæ & vnguentarii dicti qui aromatibus atq; aliis odoratis rebus olea imbuūt ac spissant ad odoris gratiam. Ipsis siquidem eiusmodi odores conditi expetebantur, non ad fomenta solùm & cataplasmata, aut ad vlcera inunctionémve corporum, quibus vario vsu illinebantur, sed propter fragrantiam etiam & suauitatem odoris: quæ quidem nostris quoq; & oleis & vnguentis quoad fieri potest concilianda esset, sed ea in re medicorum imprimis dein & pharmacopœorum accusanda est incuria. Quinetiam simplex quoduis oleum si fragrabat, vnguēti nomine dignabatur. Vnde laurinum vnguentum Galeno dictum: & Stacte perquàm odoratum & preciosum vnguentum per se efficere tradita Dioscoridi.

Embrocha non est vlla medicamenti compositio, sed vtendi quædam ratio: partis nempe cuiusuis irrigatio atq; perfusio oleo facta, quod vel altè cadēdo, vel blandè fricando intrò adigitur.

Illitum appellamus quod veteres ceratum mollius dixerunt: ex oleo & cera in id comparatum, vt olei vis atq; facultas cuti diutius insideret. Oleum quippè permisto ceræ triente aut quadrante incrassatur. Sed vt temporis & cæli constitutio fuerit, ceræ plus minúsve indendum est, vt æstuoso cælo plus, rigido verò minus. Cera minutim concisa in oleum coniicitur, eaq; liquantur simul vel igne lento, vel ne exustionem redoleant vase duplici: vix dum liquata igni subtrahuntur, continenterq; tudicula permiscentur dum coëant. His interdum adipes adduntur, & axungiæ, & mucilagines, quæ paulatim quoq; refrigerādo permiscentur. Si nihilominus exustio metuitur, cera pilo calido subigenda est, adiecto adipe aut mucilagine, vt res postulat, sensimq; affuso oleo dum omnia in linimenti mollitudinem concrescant. Hoc genere continentur quæ quòd fatigatis neruis affectisque lassitudine musculis sint vtilia, acopa Græci dixerunt: cuiusmodi est quod habet, olei, ceræ an. ℥ij. terebinthinæ ℥ij. mellis ℥ß.

Vnguentum id iam appellant quod Græcis est ἔγχρισμα, medicamentum quidē quod in cerato molli crassiusculam quandam materiam confusam habet, vt idcirco ceratum crassius appellari iure possit. Ea autem est herbarum arefactarum, aut metallorum, aut terrarum puluis tenuissimus, qui refrigescēti cerato inspergitur, & ne quid grumosum maneat, accuratè spatha permiscetur. id cerato seu linimento aliquanto crassius euadit. Mixturæ modus est vt oleum pulueris quadrantem, ceræ verò sextantem contineat. Succi quum ex vsu erunt & gummi & resinæ, sicciores quidem vt pix, vt mastiche, teruntur: humidiores verò vt terebinthina instillantur: mediæ vt ammoniacum & bdellium, aceto, vino, aut alio liquore solutæ induntur, siccanturq; dū absumpto humore moderata sit vnguenti consistentia. Illitus aut vnguenti præscribendi quantitas vix duas transcendit vncias, nisi affectæ partis amplitudo maiorem postulat.

Puls, cataplasma seu malagma, emplastrum. CAP. XX.

PVLS ad demulcendum dolorem, ad molliendum, ad resoluēdum & ad concoquendum, ex farinis fit liquore quodam solutis, & moderata coctione coactis. Nonnunquam & panis medulla farinarum vice substituitur: vt quum ad arthritidis dolorem panis mica lacte bubulo diluitur, coquiturque adiectis sub finem vitellis ouorum & croco. Nonnunquam mucilagines pro liquore sunt, vt si in libra vna mucilaginis seminum althææ, lini & fœnigræci, paulatim igne lento hordei farina inspergatur, coquaturque cum ouorum vitellis & croco dum pultis forma existat. Butyrum, adipes & olea his inter coquendum continenter misceri possunt, idque in varios vsus, & ne puls dum laboranti particulæ insidebit, præproperè siccescat.

Cataplasma ad eosdem ferè vsus atque puls accommodatur, media inter vnguentum & emplastrum, quasi ex amborum materia mixtum, consistentia. Fit ex radicibus, herbis, floribus, surculis, coctis atque contusis dum abundè mollescant, adiectis dein farinis & oleis. Vnde nō aliud cataplasma censeri debet, quàm quod veteres malagma dixerunt, cùm & ex his ipsis quæ dixi medicamentis malagma confici Celsus tradat. Itaque recentes radices, herbæ, flores, surculi, fructus, præsertimq; caricæ coquuntur dum contabescant, cribro cernuntur, cretis adduntur & mucilagines, & farinæ, & adipes, & olea, rursumq; coquuntur dum in pultis aut concreti mellis crassamentum coëant. Hoc deinde cataplasma linteo aut stupę canabinæ inducitur, & super integram cutim iniicitur. Omnium autem modus is esto, vt stirpium pars sit vna, farinarum semis, adipis aut olei quadrans. Si quæ semina, aut radices aridæ aut stirpes indēdæ fuerint, pulueratæ substituentur pro farinis hac formula: ℞. Radicum althæę, liliorum & iridis an. ℥ij. caricas sex numero, maluæ, violariæ, parietariæ, rutæ, absynthii, an. m. j. coquantur & cribrentur, deinde addendo florum chamæmeli & meliloti, seminis anisi & feniculi pulueratorum an. ʒß, farinæ hordei, lini & fœnigręci an. ℥j. axungiæ anseris, olei irini an. ℥iij. coquantur in cataplasma.

Sinapismus tum qui cum axungia tum qui sine hac fit, in cataplasmatum est genere. Conficitur enim ex pulpæ ficuum & fermenti pari pondere, quibus seminis sinapis contusi quadrans concorporatur. Nonnunquam adduntur & farinæ & adipes, sed ea semper ratione, vt sinapi compositionis totius pars sit quarta, tametsi eius vis intendi remittive ex causa potest.

Emplastro forma solidior inest, quoniam id non inditur in vlcera, sed parti superinducitur, iccirco maximè vt eam corroboret & exiccet, vel impactos ei humores digerat, interdum vt cōcoquat, rarò vt emolliat. Non enim emplastri substantia intrò se infert, sed foris insidens quę sobiecta sunt potius in se rapit & euocat. Præcipua eius materia aut lithargyrus est, aut cera, aut gummi aliquod, aut permista omnia, quibus tamen oleum aut adeps additur vt aptè cohæreant, nec partem cui inducātur inquinent, & quod ex his agglutinatis emplastrum fit, non adeò tenaciter parti adhærescat vt ægrè summoueri possit. Sic quod tetrapharmacum appellant ex oleo, cera, pice & resina coalescit. His lentis, glutinosis ac verè emplasticis, aridarum stirpium, aut metallorum creti pulueres plerumque induntur omniaq; legitimè concorporantur. Primum autem si cera inditur, ea liquatur in oleo: si lithargyros, ea quoq; ex oleo coquitur: si qui præterea insunt herbarum succi & liquores aut mucilagines, cum his pariter feruefiunt dum absumantur. Postea verò his permiscentur adipes, & resinæ, & gummi, vt ammoniacum, bdellium, sagapenum aut pura aut liquore quodam velut aceto aut vino soluta: postremò terebinthina infunditur. His demum confusis & in legitimam temperaturam coctis, igne subducto pulueres paulatim inspergantur, agitanturq; spatha dum omnia in massam coëant. Ex hac manibus oleo perunctis subacta finguntur magdaliæ, ac tum tenuissima quæque admiscentur, vt crocus humore solutus, moschus, ambra & cętera quæ ignis vim nullam sustinent. Magdaliæ ea sint cōsistentia quæ minimè manus inquinent, & lentam nihilominus solidamq; emplastri nanciscantur formam, nec mollem, nec planè duram. Sic igitur singulorum in temperatione quantitas iudicio potius quàm legibus præscribenda: quam qui non obtinuerit, liquidis denuò vel siccis malaxando adiunctis, aptam compositionis formam inducet.

Est porrò & alia simplicior emplastri species, cùm prætermissis lentis hisce & glutinosis, ceræ plusculum oleo liquatur, vt indendos pulueres comprehendat. Ceratum durius non autem emplastrum id iuniores appellant. In hoc oleum & cera pari sunt pondere: at nihilominus cùm æstas est aut recens pinguisque cera, paulò minus sit olei: plus verò si vetus aridaque cera aut hyems fuerit. Si qui pulueres conueniant, hi detracta ceræ portione substituendi erunt. Et hoc quidem ceratum est durius. Vt autem emplastri forma existat, si quod gummi, aut terebinthina, aut adeps, aut medulla exigitur, minuendum est oleum. Si verò resina,

pix,

pix, metallica, aridæ ſtirpes, aut alia quęuis exiccata atque puluerata ineunt, minus eſto ceræ. Antequam autem horum puluerès indantur, reliqua quæ in cerati compoſitionem venerant, coquantur dum bene coëant, & euſque dum exempta eorum portio, atque refrigerata legitimam emplaſtri conſiſtentiam habere videatur, craſſaque ſit mediocriter, & vt cera igni remollita ſequax & quadamtenus glutinoſa.

Iuniorum quorundam ſedulitas formarum varietate capta, telas emplaſticas inuenit, quę pro partis affectæ magnitudine confectę & impoſitæ, alię reſoluunt, aliæ vlcerum ſordes expurgant, alię illa agglutinant & cicatricè obducunt, non in alios quàm emplaſtrum vſus aptæ. In emplaſtrum quod coquendo legitimam propè conſiſtentiam ſit aſſequutum, tela vetuſtate quodammodo iam attrita demergitur, emplaſtro conuenienter vtrinque imbuta atque infecta, extrahitur tenditurque, vt refrigerata obdureſcat, ac tum demum obuoluta reconditur, vt quæ ſic habet: olei, axungiæ porci, lithargyri, an. ℔j. ceræ nouæ, axungię arietis, picis nigræ tuſę an. ℔ß. coquantur ſenſim, ſub finem addendo colophoniæ pulueratæ vncias nouem, ceruſæ vncias tres: quum idoneam ſubſtantiam compoſitio nacta fuerit, immergendum linteum, dum vtrinque infectum ſit ſatis, atque vbi refrixerit recondendum.

De ſiccioribus medicamentorum formis. CAP. XXI.

PVLVIS ad externos affectus, ſiue è ſtirpibus & earum ſeminibus, ſiue ex metallicis & terrenis petitur, non aliter quàm ſumendus apparatur: quanquam interdum formæ quędam craſſiuſculum poſtulant. Is in varias coaptatur formas; in ſacculum, in ſcutum, frontale, cucufam, ſuffitum. Sacculus pro fomento ſicco eſt ad flatus diſſipandos, ad dolores qui ex his orti fuerint demulcendos, ad refrigeratos artus, ad humores euocandos & abſorbendos, denique ad deſtillationes ſiſtendas. Eiuſmodi eſt qui continet milii ℔ß. ſalis vulgaris ℥iiij. baccarum lauri modicè contuſarum ℥ij. ſem. aniſi, feniculi, carui & cumini, florum chamæmeli, comarum anethi, an. ℥j. integra nec tuſa omnia ſartagine torrefiant, & protinus recondantur in ſacculum: calidus capiti, ventri, aut cuiuis pari affectæ inducatur, ſubinde mutetur dum optatum effectum præſtiterit.

Scuti forma ventriculo peculiaris eſt, in id maximè vt illius inſitum calorem ſuſcitet, concoctionem iuuet, illiq; omnino robur addat. *Scutum.* Arida materia craſſiuſculè teritur ad vnciam vnam vel ſeſquunciam, carptoq; bombace excepta geminis linteis conſuitur in ſcuti formam. Vt in eo quod habet roſarum rubrarum, mentæ, abſynthii, ſaluię, ſampſuchi, anethi an. ʒij. caryophyllorum, nucis moſchatæ, galangę, ſchœnanthi an. ʒj. Redigantur in puluerem ex quo quum bombace ſcutum concinnetur. Non alia ratione cucufa minutim conſuitur, ad frigi- *Cucufa ſeu cucullus.* dam capitis intemperiem, & ad dolores inde genitos, ad deſtillationẽ ſiſtendam, modò eius forma capiti apta ſit & conueniens. Pulueris modus duarum eſt vnciarum: vt qui recipit ſaluiæ, ſampſuchi, roriſmarini, ſtœchados, betonicę, an. ʒij. corticis citri ſicci, granorum alckermes an. ʒjß. piperis, cardamomi, caryophyllorum, nucis moſchatæ an. ʒj. referãtur omnia in cucufam. in eoſdẽ vſus is quoq; puluis interdum capillis inſpergitur. Ex cardiacis vt ex meliſſa, floribus bugloſſi & roriſmarini; ex ſemine ocymi, cardui benedicti, xyloaloë, macere, ſingulis pondere drachmę vnius cum croci ſcrupulo, ſacculus interſuitur cordi aptus. Ex his præterea quæ capitis ardorem compeſcunt & ſomnum conciliant, vt ex roſarum, florum nymphæę, violarum, betonicę, ſerpilli an. ʒj. frontale concinnatur: quibus ſi conciliandus ſomnus erit, addentur lactucæ, papaueris albi & hyoſcyami aut folia aut ſemina.

Suffitus & odoramenta ad ſpiritus reficiendos & cor exhilarandum, ab externaq; malignitate vindicandum: ad craſſam pulmonum pituitam & infarctus ſoluendos: ad ſiccandum roborandumque cerebrum, eiuſque deſtillationes coërcendas ex conuenienti ſingulorum fiunt materia. Hæc trita aut prunis candentibus inſpergitur, vt odoratum fumum expiret: aut aqua roſarum ſtillaticia

vel alia odorata diluitur, quæ ſenſim igne incaleſcens, ſuauem halitum edat: aut in pilæ pomiue formam conglomerata, in odoris gratiam circunfertur. Ad ſiccandum corroborandumq; cerebrum efficacior eſt ſuffitus ſiccus, qualis ex ſtyrace, ex ſucco cyrenaico, xyloaloe & caryophyllis: ſiſtitur deſtillatio ſuffitu ex roſis, maſtiche, vernice. Pulmones expurgat ex tuſſilagine, iride, thure, aut ſulphure. Cordi halitus confert ex xyloaloe, caryophyllis, nuce moſchata, calamo aromatico, ſtyrace, benioin, ambra, moſcho, quę etiā vt veterum rhymiamata vel in paſtillos referuntur, vel aqua roſarum vel lauendulę vel florum aranciorum ſolura, igni ſuperponuntur.

Ex horum quibuſdam puluetes fiunt odorati, ex his rurſum ladano exceptis poma odorata, vt quod habet ſtyracis aridæ ℥ß, calami aromatici, benioini, roſarum rubrarum, maioranæ ſiccæ, radicis iridis florentiæ an. ℥iij, macis, caryophyllorum an. ℥ij, ambræ, moſchi, an. ℈ß, ladani puriſſimi quantum ad omnia concorporanda deſideratur. Pilo malaxantur calido, affundendo ſenſim aquam roſarum, aut naphthæ, vel terebinthinæ momentum vt tenacior maſſa fiat.

Sapo quoque horum permiſtione odoratus euadet, hac ratione, ℞ ſaponis albi (qui ex veruecis adipe, ex calce & ſale conſtat) ℔ j, radicis iridis florentiæ ℥j, mentæ, maioranę, nucis moſchatæ, caryophyllorum an. ℥ij, aquæ lauendulę quantum ſatis fuerit ad concorporandum.

Cypriæ quæ vocantur auiculæ eos ipſos pulueres habent, cum duplo aut triplo carbone è ſalice: ex his deinde vel ladano, vel terebinthina coactis iunctiſque effinguntur auicularum formæ, quę citra flammam ignem facilè admittant, è quo fumus expiretur. Si pulueres cum cera ſubigantur, ex hac concinnatę minutiores tedæ, quum incendentur, iucundum quoq; halitum edent.

℞ Carbonis ſalicis ℥iij, ſtyracis, calaminthę ℥ij, benioin ℥j, caryophyll. pulueratorum ℥ß, concorporentur cum gummi tragacanthæ, effinganturque vel tedæ vel auiculæ.

Methodi medendi libri quarti finis.

METHODI MEDENDI, LIBER V.

DE VSITATA INTERIORVM medicamentorum materia.

PRAEFATIO.

De ſimplicium medicamentorū viribus generatim quidem dixi, & qua ratione permiſceri illa componiq; debeāt. Nunc verò particulatim omnem eorū materiam perſequi, & in quaſdam facultatum claſſes digerere conſiliū eſt, quæ ſummis affectuū generibus ex aduerſo reſpondent, vt vnicuiq; medicinam facturo ſtatim conſtet & in promptu ſit, quod remediū ad curationem tum interioris tum externi affectus proſerat. In id autem non ſolas ſimplicium medicamentorum quæ in eodem ſunt genere, ſed & ſingulares ac proprias cuiuſque vires tum veterum tum noſtra obſeruatione cognitas recenſebo, vt ex vnoquoque genere quid ad quemuis affectum aptius conueniat accommodatumq; ſit, ſeligere liceat. Non enim quæcunq; vno & eodem genere continentur vt attenuantia, prorſus ſimilia ſibi ſunt: ſed ſingula inſuper peculiares ſibi vires ſortiuntur, quibus ad hunc illūmve affectum

affectum magis conducant, aut hanc potius quàm aliam partem iuuent. Vniuersalis porrò interiorum affectuum curatio iis complectur, quæ partis cuiusque intemperiem corrigunt, quæ humores emolliunt, attenuant aut detergent, quæ corporis vias leniunt & aperiũt, in quibus posita est omnis ad vacuationem præparatio: iis deinde quæ iam præparatos humores detrahunt & vacuant, quę vacuationis reliquias ex quauis particula eximunt, quæ prorsus expurgatas partes ab omni malignitate aut temperiei labe vindicant, quæ illas tandem corroborant ac firmant. Postbæc verò non admodum dissimili serie externarum facultatum materiam distinguam. Quę autem medicamenta singulis morbis atq; symptomatis peculiari quadam dote opem ferunt, in particulari singulorum curatione tradetur. In his recensendis tũ vniuersalibus tum particularibus remedijs, ex immensa medicamentorũ sylua ea solùm protuli, quæ velut optima & in hominum salutem vsu longo comprobata, medendi exercitatione vsurpari debet. Quæ nulla naturę & vitium offensione cognita fuerint languentibus opem ferre, eximio quasi cultu seruanda sunt, nec temerè in noua quęuis & incomperta prorumpendum. Sapore multa aut profutura, aut nihil certè nocitura putantur, quæ sæpe vidi tacitis viribus, sola obseruatione noscendis, alia sumpta, alia solùm admota, in perniciem summam & exitium miseros præcipitare. Vtinam qui omnem ętatem discendis stirpium nomenclaturis conterunt, operam suam iis experiendis sedulò nauarent. Vt in rebus cæteris quęcunq; optimę sunt habitę, magno mortaliũ vsu retinentur, alię verò tempore exolescunt, ita & in stirpibus credi par est, eas omniũ esse pręstantissimas, quarũ prisca etiam nunc extant nomina. Quocirca non operæpretiũ esse duxi, hoc loco stirpes singulas & metalla, atq; res omnes terra mariq; comparatas, in medendi vsum eorũ more coaptare, qui omnia peræquè indignis laudibus quasi encomiis celebrare contendunt, naturæ potius inani ostentatione aut admiratione quam medicinæ fructu.

Quæ simplicem intemperiem corrigunt. CAP. I.

PARTIVM interiorum totiusq; corporis simplicem intemperiem emendat contrariorum vsus; quæ sumpta aut qualitate sola, aut sua pariter materia nos immutant. Qualitate sola, quæ non in nostram vertuntur substantiam, sed prætereuntia suam nobis qualitatem impertiunt, & intemperiem immodicam temperant. Horum alia frigida, alia calida, humida aut sicca existunt. In frigidorum genere primas obtinet aqua simplex frigida, quæ citra vllum substantiæ nostræ incrementum exuperantem calorem obtundit: ad quam deinde accedunt oxycratum, & potiones non paucę ex aqua cõparatę, & mali punici & citrii & consimilium simplicium succi, in quibus tamen & alia quàm refrigerandi facultas inest. In calidorum genere habentur piper, zinziber, pyrethrum, sinapi; & quæcunq; citra alimenti conditionem refrigeratas corporis partes calfaciunt, depulsoq; frigore calorem suscitant. Sic propemodum de humidis atq; siccis statuo, atque potum aut balneum etiam si tantò subeat, & inanes corporis capacitates impleat, quòd tamẽ minimè in corporis naturam mutetur, simpliciter humectare: quemadmodum & violam, & maluam, & althęam, & hordei decoctum, potus verò parsimoniam & arida omnia, quòd eum superuacuum humorẽ absumant, exiccare. Materiâ pariter atq; qualitate intemperiẽ emendant, quæ coctione in sanguinem & succum vertuntur alendo corpori idoneum, qui pristinę qualitatis semper particeps, conditionis suæ quandam substantiam gignit in nobis: sicque pro dissipata calida frigidã substituens atq; reponens, cum substãtia ipsam quoq; intemperiem mutat nouamq; suggerit. Ea sunt quæ alimenta dicuntur medicamentosa. In frigidorum ordine sunt lactuca, cucumis, pepo, cerasium, aliiq; fructus complures, qui dum nos alunt, nos pariter refrigerant, & exuperantem partium humorumq; calorem obtundunt. In calidis numerantur vinum suaue, vua passa, strobili, pistacia, sorbilium ouorum vitelli, & iunenum quadrupedum auiumq; carnes: horum quippe vsu corporis substantia alitur, & pro frigida calidior redditur, natiuus quoque calor fouetur atq; suscitatur. In humectantibus ea sunt

quæ non humore superuacuo, sed vtili & alimẽtario partium solidarum substantiam implent, alunt & augent, citra vllum caloris aut frigoris præter naturam incrementum, vt hordei cremor, pullorum gallinaceorum aut columbinorum decoctum, hœdinæ aut vitulinæ carnis iusculum, in quo etiam humidiores herbæ sint incoctæ. Corporis verò substantiam vehementer siccat & absumit inedia, idque ex accidenti, per se autem panis biscoctus & arefactus è fabis, pisis, hordeo & milio torrefactis & sale conspersis, & meracius gaiaci decocti ius. Copiosa est tum alimentorum, tum medicamentorum, tum etiam cæterorum remediorum materia, quibus intemperies omnis emendari abigique solet, nec integrè potest eorum tractatio sine medendi ratione compleri.

De præparantibus. CAP. II.

SIMPLEX intemperies diutius vix solitaria subsistit quin sibi consentanei humoris eiusq; superuacui prouentum faciat, & ex simplici composita euadat: hæc verò non antè potest commodè tolli, quàm vitiosus humor qui illius fomes est expurgatus fuerit. Expurgari autẽ conuenienter nequit ante præparationem idoneam: hæc igitur si deest, vacuationi est præmittenda, fereque curationis est initium. Est autem præparatio duplex, vna corporis, humorum altera. Vtraque rursum aut naturæ aut artis fit beneficio. Naturæ quidem in concoctione, qua sensim inutiles & superuacui humores, insiti caloris vi mitificantur & domantur, acres frenantur, crassi attenuantur, duri molliuntur, lenti deterguntur, adeò vt non amplius vel partibus vel viis ipsis adhærescant. Eos tandem sic concoctione præparatos, natura plerumque vel sponte vacuat: in idq; opus illa etiam vias per quas excretura est dilatat atq; patefacit. Cæterùm cùm non semper natura valeat sola humorum vitia domare, vt in diuturnis morbis, sed nec in acutis omnia illi tutò commiseris, idcirco artis subsidio illam plerumque adiutare cogimur, præsertim autem vacuatione, & ante hanc tum corporis tum humorũ præparatione. Hac quidem non verè coquuntur humores superuacui, sed feruidi & acres temperantur, crassi attenuantur, duri molliuntur, lenti deterguntur, & corporis exasperatæ viæ leniuntur, clausæ patefiunt aperiunturve: atque in his maximè posita est omnis tum corporis tum vacuandorum humorum præparatio. De singulis igitur particulatim dicendum.

χαλιναγωγεῖν. Frænans domansq; medicamentum dixeris quod ferocientes humores, turgentes & quoquouersum impulsos coërcet atq; compescit, vt eorum perturbatione sedata, facilior sit in aluum deductio. Id autem frigidum esse oportet, non tenuis substantiæ, ne magis exagitet, neque tamen crassæ, quòd hæc vacuationi obsit, sed quodammodo mediæ: cui etiam austeritatis quiddam sit adiunctum: hæc enim peculiari dote ferocientis humoris acrimoniam obtundit. Itaque medicamentum eiusmodi sapore austerum, acerbum & quodammodo crudum existit, vt omphaciũ, succus oxalidis, mali punici acidi, citrii & medici, succus quoq; oxyacanthæ & ribes: his enim maximè bilis retunditur acrimonia. Contrarium huic est medicamentum acre, quod vehementi calore & tenuitate bilem auget, eamq; concitat & in furorem agit: quo genere est sinapi, nasturtium, piper, cardamomum, omneq; calidiorum aromatum genus.

Detergens medicamentum, Græcis est ῥυπτικόν, tum calidis tum frigidis humoribus præparandis aptum accommodatumque est, quòd vtrisque lentor plerumque insit. Id lentos atque glutinosos humores aut visceribus, aut internis meatibus, aut etiam vlceribus cutisve poris præter naturam adhærescentes eluit, præteriensq; secum deducit atq; rapit. Quod cutis poros expurgat, quia in eos penetrare debet, tenuis cuiusdã & nitrosæ est substantiæ: quod verò interiore infarctu liberat, siccum est & mediæ cuiusdam substãtiæ: quod enim tenuis est, celeritate nimia citra effectum vllum penetrat, hoc verò mora quadam & moderata crassitie lentos humores conuenienter abradit. Sapore id ferè amaro est, qui & in eadem substantiæ mediocritate consedit: hæc illius detergendi facultas interdum cum frigida est intemperie, vt in cichorio, & omni intybi genere: sed efficacior

cum

cum calida, quæ tamen citra ordinem tertium existat, vt in absynthio, in aristolochia & centaurio.

Huic ex aduerso opponitur glutinosum, Græcis est est ἐμπλαστικὸν, cuius partes colligatæ inuicem tenaciter cohærent. In quamcunque id corporis partem impegerit, ei firmius adhærescit, eam oblinit, atque etiam si caua est obstruit: verè inquinans, infarciens & emplasticum id est. In interiores corporis ductus infertum, eos obstruit & infarctu implet: cutis meatibus illitum tenaciter hæret, eosque pariter obstruit. Huic media quodammodo est materia, humore multo aqueo vel aëreo, sed tamen tenaci perfusa: citra manifestum calorem, in quadam calidi frigidique mediocritate. Eiusmodi est quod pingue appellant, quodque dulci est sapore, aut insipidum, nec acre, nec mordax, nec acidum, ac salsum, nec amarum.

Attenuans medicamentum quod Græcis est λεπτυντικὸν, crassos atq; compactos humores incidit, comminuit & variè disiungit. Id facilè penetrare oportet, ac proinde tenuis esse materię: siue pariter frigidum sit vt acetum, siue calidum, vt piper. Cæterùm quod in tenui materia calorem habet secundo aut tertio recessu estq; ferè sapore acri, id in attenuantium genere valentissimum est.

Incrassans quod Græcis est παχυντικὸν, tenues fluxosq; ac liquidos humores cōsistentiores compactioresq; reddit: hoc verò efficit dum crassa sua materia se tenuioribus illis permiscet, perinde ac si aquæ terra inferatur fiatq; lutum. Sita est hæc vis & facultas in crassa & terrena substantia, quæ aut frigida aut temperata sit, citra vllam acrimoniam.

Obstructione & infarctu liberans quod Græcis est ἐκφρακτικὸν, non simplex est & vniusmodi, vt neque vna atque simplex est obstructionis ratio. Sed vt hæc vel à lento vel à crasso fit humore, ita & quod obstructione liberat, vel detergens est vel attenuans, vel etiam interdum emolliens. Præcipuè autem infarctu liberans id appellare liceat, quod vnum potest omnia præstare. In his igitur posita est vacuandorum humorum præparatio: at verò eam quæ corporis est, hæc præcipuè faciunt.

Leniens seu læuigans Græcis est λεαίνειν, asperas & summa facie inæquales partes ęquabiliter implet, ac planas læuesq; reddit. Exquisitè humidum, id est humore multo aqueo atque etiam aëreo abundans, in medioeri tamen & minus crassa quàm glutinosa materia, quæ tamen humorem ipsum cohibeat, nec diffluere sinat, vt melius implendis partibus atque læuigandis adhærescat. Estque quemadmodum & glutinosum in quadam caloris frigorisque mediocritate, omnis acrimoniæ & vehementioris qualitatis expers.

Exasperans τραχυνον Gręcis, detergente multo est validius, vt non solùm sordida & aliena eluat, sed & partium quibus adhærent substantiam corradat, & quadam inæqualitate diuellat. Id certè vehementer siccum est, & calore quodā præditum, in mediocri tamen materia: hoc genere sunt centaurium minus, aristolochia, aloe & quæcunq; vehementer amara sunt, salsa & acria.

Aperiens medicamentum quod ἀναστομωτικὸν apellant, vasorum ora reserat, omnesque interiorum partium ductus, vt venas, arterias, vreteres & intestina dilatat & amplificat: quę conniuent iunctaque sunt soluit, longiusq; disiungit. Id substantia est mediocri, sed tamen calida, vt altè penetret, nec immodicè sicca, vt commodius relaxet nec vias coarctet.

Occludens atq; coangustans, quod venarum & arteriarum ora reliquosq; corporis ductus coarctat, & in angustum adducit, Græcis est συνακτικόν. Crassioris id substantiæ est, frigidum pariter & siccum, omnis expers acrimoniæ & amaroris; vt quod in austerorum adstringentiumq; genere primas obtinet.

Dissoluens Διαφορητικὸν dicitur, quod intrò sumptum detergendo & attenuando nō solum obstructas vias aperit, sed & obstruentes humores in corporis summa impellit, eosq; tandem vel sudore vel halitu dissoluit. Id autem substantiæ est tenuis & calidæ, vt detergēdo attenuandoq; celerrimè penetret in omniaq; subeat: huic ex aduerso est cohibens, & tenuis humoris dissolutionē coercens: quod

certè vel crassum omninò est vel oblinens. Deinceps autem quæ sit expositarum facultatum materia tradendum.

Frigida quæ æstuantem & ferocientem bilem compescunt, inhibentq́ putredinem.

CAP. III.

FRIGIDORVM medicamentorum alia simpliciter refrigerant, vt lactuca, alia refrigerando acrium humorum impetum sedant, vt mali punici succus, alia attenuant & detergunt infarctuque liberant, vt cichorium: de quibus sigillatim dicendum.

Lactuca frigida est initio tertii, humida secundo, idque simpliciter citra adstrictionem aut vllius qualitatis excessum, cruda quæ estur, aquæ frigidæ modo refrigerat, ventriculi & præcordiorum æstum compescit, bilem feruidioremq́ sanguinem frenat. Neq; tamen vt aqua emollit, aut ventriculi præcordiorúmve robur soluit, sed nulla offensione pro succo feruido temperatiorem profert, eumq́; benignum ac probum. Ea temperatione somnum accersit, venereis insomnia coërcet: ad quæ eius quoque semen vsurpari solet.

Portulaca frigida ordine tertio, humida secundo, sapore austero, bilis feruorē per febres maximè ardentes atq; malignas, eiusq; ferocientis & concitatæ impetum sedat, & putredinem cohibere ne serpat longius. Ventriculum corroborat, eiusque vomitiones sedat, cùm præsertim siti à bilis ardore exæstuat. Ventris quoque biliosas fluxiones atq; dysenteriam sistit. Cruda acetariis expetitur, herbæ coctæ ius & interdum succus medicamentis, quorum penuria semen vsurpatur.

Plantago vtraq; frigida siccaq́; est ordine secundo, modicè adstringens folio & semine, radice quoq; abigendis febribus peculiariter est efficax. Ea quoq; bilis feruorem compescit, sitim sedat, etiam si vel decocti ius, vel stillaticius liquor ore contineatur. Sanguinis reiectiones aluíque biliosos fluores & dysenteriam cohibet: at nihilominus iecur renesq́; infarctu liberat.

Rosa frigida primo, sicca ordine secundo, leniter adstringens præsertim alba, rubra verò paulò minus frigida, sed sicca adstringensq́; magis. Quocirca bilis æstum retundit, confertq́; ad febres ardentes & quascumq; putrescens biliosus humor procreauerit. Ventriculum iecurq; corroborat, & effluuia reprimit quibus per febres caput tentatur, eiusq; dolores demulcet & somnum conciliat. Quod sapore non admodum iucundo sit, stillaticius liquor huius in eadem non minori facultate accōmodatur. Rosa pallida caloris est particeps atq; siccitatis in tenui substantia, multoq; magis quæ moschata appellatur. Vtraq; amara abstergensq́; venarum, arteriarum ac præcipuè iocineris obstructiones expedit, nec secus ac aloe crebro vsu ora venarum aperiens sanguinem prolicit: bilem flauam setosósq; humores subducit, ac proinde morbo regio incipientique hydropi non parum confert.

Omphacium vuæ acerbæ & nondum maturescentis succus, frigidus est ordine secūdo, siccus primo, austerus quemadmodum & fructus omnis crudioris succus. Æstum omnem febriumq; ardores valde compescit. Incipientes phlegmonas cohibet, putredinem coërcet ac sitim exstinguit. Ac nihilominus iecotis obstructiones expedit, vt idcirco regium morbum fœdosq; colores abstergat: quædum præstat leni simul adstrictione ventriculum iecurq; corroborat, nec vt acetum acrimonia ferit.

Cerasium quod rubrum subacidumq; est, frigidum ordine secundo siccumque primo est, languenti stomacho confert, appetentiam excitat & sitim extinguit. Eius succus quum vini modo expressus deferbuerit fæcemq; deposuerit, in annum asseruatur, febrium demulcet ardores æstuantique stomacho auxiliatur & odoris suauitate cor exhilarat. Et (quod cęterorum acidorum austerorumq; commune est) serpentem putredinem cohibet. At qui è dulci cerasio exprimitur, stomacho nocet, estq́; mali succi febricitanti protsum infensus.

Ribes fructus Arabibus appellatus è suo frutice racematim propendens, subacido dulciq; sapore, acidum cerasium suauitate superat, nihilo facultate inferior. Eius

Eius succus frigidus & siccus ordine secundo, acidus acerbusq; ac leniter adstringens, in annum quoque asseruatur: acutis febribus opitulatur earumq; putredini resistit, cardiacis confert, vomitum & biliosum alui profluuium sistit, appetentiam mouet, sitim sedat, sanguinis feruorem demulcet & bilis acrimoniã domat, erosiones & vellicationes eiusdem tollit.

Mali punici acidi multo quàm cerasii aut ribis succus est acerbior & adstringentior, sed insuauior. Quocirca bilis ardorem aluique profluuium efficacius compescit, acutarum febrium non putredinem modò sed & malignitatẽ coërcet, earumque acrimoniam strenuè retundit, syncopas stomachicasq; defectiones arcet, viscerum substantiam roburq; tuetur.

Mali medici seu citrii, limonii & arancii succus acidior est quàm punici & acerbior, minus tamen adstringens. Minus quoque vomitiones aut aluũ sistit aut syncopas tollit, aut viscerum robur seruat: febrium tamen acrimoniam & malignitatem, earumq; concitatiorem materiam non minus frænat atq; demulcet. Pręterea tenuitate quadã vias ductusq; expurgat, calculosis renibus opitulatur.

Oxyacanthæ quàm mali punici succus, frigidior, acerbior adstringentiorq; habetur, & quamuis insuauior minusq; cardiacus sit, ferocientem tamen febrium humorem æquè cohibet: validiùs verò bilis impetũ, hincq; ortam diarrhœam & dysenteriam aliasque eius fluxiones sistit atque coërcet.

Acetum frigidum atque siccũ ordine secundo, licet tenue sit & altè penetret crassosq; humores extenuet, credaturq; obstructiones expedire, pariter tamẽ non mediocriter humores cohibet. Hinc alui profluuia & sanguinem vndecunq; manantem, incipientesq; inflammationes & sumptũ & admotum arcet: bilis quoq; impetum sedat temperatq; febrium æstus, sitim extinguit, appetentiam mouet, nauseam tollit: aperientia medicamenta prægnantibus tutiora reddit. Quę dum præstat in humoribus, ipsam tamen viscerum partiumq; substantiam vellicat & ferit, neque his æquè ac superiores succi robur tuetur.

Frigida medicamenta quibus attenuandi detergendiq; vis inest.

CAP. IV.

INTYBI genera quatuor quæ nuncupantur seriola, intybum satiuũ, intybum agreste & cicerbita, omnia quidem frigida atque sicca gradu secundo, & aliquãto validiora agrestia quàm satiua. Omnia sanguinis humorumque feruorem leniunt & veneris appetentiam extinguunt. Simul etiam quoniam amara sunt & detergentia, viscera maximéque iecur infarctu liberant, absumuntque aut dissipant collectam in illis biliosam illuuiem, viuidumque faciei colorem reddunt. Ad hæc verò adstrictione quadam stomachum, propriè autem iecur atque renes corroborãt, vt ne assiduo illorum præsertim cichorii, quod intybũ est agreste, esu; vel potu quisquam incommodum perceperit.

Oxalidis quæ Latinis rumex appellatur & quæ frigida atque sicca est secundo recessu, vis præcipua est in radice deinde in folio. Licet nullo sit amarore prædita, iecoris tamen primum ac præcipuè, deinde lienis atque renum infarctus tollit. Hinc regium morbum emendat, lienem discutit, arenulas expurgat, & menses ciet, moderatè quidem omnia. Semen verò leniter adstringit & corroborat: hinc alui profluuia & stomachi vitia potum sanat.

Cucurbitæ, cucumeris, melonis & citruli pulpa frigida & humida ordine secundo, quæ quoniam improbum succum gignit ac facilè corrumpitur, rarò in artis remedia vsurpatur. Semini præcipua vis est, quod integrum si coquitur, iusculo refrigerato modicè siccat, incidit & abstergit, vt etiam lentes in facie deleat, ac propterea iecur ac renes expurgat vrinasque ciet. Quod verò expurgatum fuerit, tritum aquaque hordei exceptum sanguinis & vrinæ ardores lenit minusque siccat.

Lichen vulgò hepatica dicta refrigerat & siccat ordine primo vt & inflammationes compescat, moderatè abstergit & regium morbum sanat. Ad hæc tamen omnia quàm intubi genera ignauior: cæterum hepati familiaris atq; vernacula,

Trichomanes, polytrichon, callitrichon omneque adianti genus calore quodammodo temperatum est. At modicè siccat, extenuat ac digerit. Quocirca crassam glutinosamque pulmonum pituitam expellit, confertque asthmaticis, lentamq; & visceribus adhærentem bilem eluit. Hinc ictericis succurrit, hydropicis, lienosis, nephriticis, horumque calculos terit ac menses mouet. At nihilominus ventris fluxiones cohibet Dioscoridi creditur.

Gramen & asparagus moderatè refrigerant, siccant atque etiam abstergunt. Hinc iecoris & renum obstructiones aperiunt, prosuntque regio morbo correptis & nephriticis. Gramini præcipua vis in radice: asparago in radice atq; in semine, cuius & cauliculi eduntur crudi.

Eupatorium, quod agrimonium appellant folio atq; semine commendatur. Incidit detergitque, ac modicè adstringit nullo manifesto calore. Propriè autem iecur, deinde omnia quoque viscera infarctu liberat seruato eorum robore. Febribus diuturnis morbisque ex obstructione profectis mitè succurrit.

Formulæ potionum quæ ex his simplicibus in rem præsentem præscribi solent. CAP. V.

SITIM quæ per summos æstus aut per febrium ardores vehementer excruciat, aqua in primis cōpescit quæ pura sit, leuis & omnis alieni saporis ac odoris expers: qualis è purissimo fonte per saxa & arenosa rapidè profluit. Quæ tamen amplius extenuari leuiorque reddi potest, vel agitatione vel transfusione crebra: immersa etiam interdum cibarii panis medulla, quæ fermenti actimonia illam seruato sapore emendet. Quę diu igne ferbuerit in fictili mūdo & si tenuem de se vaporem multum expirauerit, attenuata tamen est leuiorq; facta, sed minus frigida, quòd igneā quandā in se vim conceperit: neq; pristinā suauitatē retinet, quòd contrarii ignis vi immutata sit, & de sua natura decesserit. Vt autem tutiùs & citra viscerū offensionē pro potu ac vice vini sumi possit, in ea integrum hordeū incoquitur dum crepuerit: vel glycyrrhiza vel vua damascena vel corinthia vel saccharū, cùm præsertim vlla est pectoris affectio, addito sub finē cinamomi momento si ventriculi robur seruandum est. Quod si acida magis delectant, aut nausea & animi defectio dulcibus proritatur, aut ferociēs humor frenandus est, aut viscerū robur conseruandū, in ea vel mali punici expurgata grana incoquuntur, vel medici citrive mali pulpa, vel cerasia, vel vua acerba, vel oxyacanthę baccę: aut certè horū expressus defæcatusq; succus aqua cocta & refrigerata, eo modo diluitur qui ad laborantis palatum faciat. Sic enim seruatur aquæ refrigerādæ facultas, & eius mollities qua tandē ventriculum visceraq; relaxat atq; debilitat, emendatur. Itaq; per febres ardentes atq; pestilētes eiusmodi potiones his conferent qui ventriculo & visceribus sunt imbecilles, & qui nausea aut animi defectione aut alui profluuio, aut maligna putredine, aut immodica viriū spirituúmve dissipatione laborant. In diuturnis porrò febribus & in cæteris morbis quos iecoris lienisve calidior intemperies aut vetus obstructio etiā cū tumore progenuit, vt in ictero, in cachexia, in leucophlegmatia, in diuturno alui profluuio, si vino parcendum est, vt plerumq; licet, pro potu erit iusculū radicis graminis, aut oxalidis si præstantius desideratur, aut cichorii si præstantissimū. His enim citra vllū incommodū seruatoq; robore, iecoris quæ dixi mala tolluntur: quemadmodū & lienis vitia radicis buglossi aut asplenii herbæ aut corticis tamarisci iusculo. Medicatæ verò potiones ad sitim, bilis æstum ac feruorem & ad febriū ardores earumq; accendā putredinem, ex asseruatis iisdem succis & ex aquis stillaticiis sic fiunt iulepi formulā in rem præsentē. ℞. Aquæ rosarum stillaticiæ ℔ j. sacchari clarificati ℥iiij. bulliant igne lento dum exquisita fit permistio. Vtendū ex modo pari aut duplo aquæ coctæ refrigeratæ. Alius. ℞. Aquarum stillaticiarum endiuiæ & rosarum an. ℔ß. sacchari albi ℥iiij. coquantur modicè in iulepi consistentiam. Ex aqua portulacæ vel plantaginis similes quoque comparantur cùm præsertim aluus profluit. Iā verò si acidi iulepi vsus fuerit necessarius, seu propter nauseam & animi defectionem, seu vt bilis feruor putredóve coërceatur, acidus succus

ſuccus quicunque videbitur ad rem accommodatior defæcatus in iulepum ſub finem indetur, ne feruore exoluatur aciditas. ℞. Aquæ roſarum, ſucci limonum, ſucci granatorum, ſacchari albi an. ℥. iiij. lentè coquantur dum deſpumauerint. Aut: Iulepi roſati, ſucci limonum, an. ℔. ß. miſce in eoſdem vſus.

Dilutior verò hic fuerit, qui habet aquæ fontanæ ℔. j. aquæ roſarum, ſucci limonum, ſucci granarotum, ſacchari albi an. ℥. iiij. coquuntur dum deſpumauerint. Ex acero quoque vel omphacio ſic fier. ℞. Aquæ puriſſimæ ℔ j. aquæ roſarum, ſacchari albi an. ℥ iiij. aceti ſub finem iniecti ℥ ij. vel omphacii ℥ iij. coquantur in iulepum. Hyeme verò vel in ſuccorum penuria, ſyrupi pharmacopolio aſſeruati aquæ coctæ quadruplo diluuntur. Eiuſmodi ſunt ſyrupus è limonibus, è ſucco citrii, è granatis acidis, ex omphacio, de ribes & è ſucco oxalidis, ſyrupus acetoſus & oxyſaccharũ ſimplex. Hæ igitur potiones bilioſis febribus tũ intermittentibus tum continuis, ſeu ardentes ſeu peſtilenres eæ ſint, accõmodari ſolent. Cæterùm noxiorum arque feruentium in illis humorum præparario, aliis perficitur medicamentis, quæ refrigerando pariter detergant & attenuent: bilis enim tametſi feruida, plerumque tamen tenax craſſaque eſt, velut in fellis cyſti: nonnunquam & per has febres viſcerum tenuiumque venarum obſtructio à pituitoſis & obduraris eſt humoribus. Tum igitur apozemate infarctus rollendus, quod ex his aut ex horum quibuſdam conſtet. ℞. Radicis cichorii, oxalidis, graminis & aſparagi an. ℥. ß. endiuiæ, ſeriolæ, agrimonii, heparicæ, polytrichi, callitrichi, adianti albi an. m. j. ſeminis cucurbitæ, cucumeris, melonis & citruli an. ʒ ij. coquantur ex aquæ ℔ ij. ad dimidias. Colato & expreſſo iuri adde ſacchari albi ℥ iij. fiat apozema, clarificetur & aromatizetur ʒ ß. ſantali cirrini, vel ſantali citrini & cinamomi an. ʒ j. Si qua fortè malignitatis ſuſpicio ineſt, arceri ea ſimul poterit adiectis radicibus tunicis & tormentillæ, ſeminibus citrii & cardui benedicti, & limonum ſucco: de quibus tamen poſthac pleniùs.

Autumno quum iam herbæ marceſcunt, aut hyeme quoniam frigidis iam arefactis vis nulla manet, radices ac ſemina ſic debent in apozema conferri.

℞. quatuor radiçum frigidarum an. ℥ ß. quatuor ſeminum frigidorum maiorum, ſem. endiuiæ lactucæ & aſparagi an. ʒ j. Coquantur ex aquæ ad quartaria tria. Colatis adde ſacchari albi ℥ ij ß. fiat apozema clarificatũ & aromatizatum. Si res acidum fieri poſtulet, radices horis quatuor in aceto macerentur, aut ſub coctura finem affundatur aceti pars octaua. Nonnunquam & ſacchari vice ſyrupus aliquis diluitur in apozemate vt ſyrupus de cichorio, de endiuia, de limonibus: nonnunquam iuſculum ſi non admodum ingratum fuerit nulla ſacchari ſyrupíve permiſtione datur, vt quod habet radicum graminis, aſparagi & oxalidis an. ℥ j. ſem. endiuiæ & melonum an. ʒ ij. Coquantur ad ℔ j. ius coletur in rem præſentem. Cùm non facilè ſupperet apozematum materia, ſyrupi in vſum aſſeruati diluentur duplo triplóve aquæ coctæ, aut liquoris cuiuſdã conuenientis. Eiuſmodi ſunt ſyrupus è cichorio ſimplex, ſyrupus de endiuia & ſyrupus bizantinus: qui omnes etiam à purgatione derelictam intemperiem emendant & eximunt.

Medicamenta quibus bilis atra domatur & quibus præparatur.

Cap. VI.

QVÆ porrò medicamenta ad atram bilem aut etiam ad ei finitima cæruleam aut æruginoſam (quæ ex præaſſara citrina aut praſſina fiunt) conferãt, ſi domanda ea fuerit, ea ipſa vſurpentur acida quæ ſupra dixi flauę bilis acrimoniam conſopire atque frenare: etenim crebro vſu atq; perinde ac flauę bilis ſymptomata lenient. Sin verò feruor minor fuerit qui leniri duntaxat poſtulet, hęc peculiariter conuenient.

Viola purpurea frigida ordine primo, humida ſecundo aquea & emolliens; feruidos acreſque humores temperat, lenit atque ſubducit, ſiccam exuſtamque & qui ab hac fiunt capitis dolores conſopit, ſomnumque accerſit, cordis tędia depellit.

Bugloſſum vtrumq; tum hortẽſe quod borrago appellatur, tũ agreſte calidum

humidumq; est ordine primo. Eadem quæ viola confert, ac præterea animum lætitia & hilaritate perfundit, discutitq; melancholicorum imagines & spectra.

Malorum fragrantiũ succus vt odoris suauitate cor reficit, ita & quicquid huic infestum est præsertim verò bilis atrę fuliginem domat: suaq; substantia illius materiam diluit & mitificat: cordis palpitationem arcet.

Citrago quæ & melissophyllon, calida siccaq; recessu primo. Demulcet quoq; atram bilem: confert ad timores & tristitias quæ occasione nulla ex atra bile suscitantur, lætaq; facit somnia. Simul quoq; aliquantum detergit.

AT verò quum bilis atra ad purgationem præparanda erit, medicamenta quæ ipsi præparandæ conueniunt, si feruidior ea acriorque fuerit, ex iis constent quę mox subiiciam: sed quę tamen frenantium quę dixi mistione temperata sint. Si verò lenta crassa atq; terrena ea fuerit, & tanquam fæx limusq; sanguinis nullius sit caloris particeps, vt in lienis tumore & morbis diuturnis inde profectis, iis quæ sequuntur solis ad purgationem præparabitur.

Fumaria calida primo ordine, sicca secundo, modicè acris & amara: viscerum omnium obstructiones tollit eaque corroborat, exustos humores blandè ac sensim expurgat, sanguinemque puriorem reddit: vrinam biliosam & multam commanducata aut pota ciet: diuturnis febribus ex viscerum obstructione & morbis omnibus ex sanguinis impuritate remedio est: corpus enim & humores à putredine vindicat.

Lupulus calidus primo recessu, siccus secundo, cauliculis & flore insignis, lienem præsertim ac deinde cætera viscera infarctu liberat, vrinasque mouet: fumariam facultatibus omnibus æmulatur, sed saporis molestia minore.

Cassutha quæ vulgò cuscuta, primo ordine calida, sicca secundo, amaroris adstrictionisq; particeps, melancholiam tum herba tum semine proptiè incidit atque detergit obstructum lienem expedit, deinde & iecur, arquatumq; nigrum & febres lentas diuturnasq; pellit, quãdoquidem venas omniaq; vasa à putridis humoribus expurgat, seruato ventriculi & reliquorum viscerum robore.

Scolopendrium quod est asplenium, quodq; ceterachum appellant, nulla saporis insuauitate, folio solo lienem diebus quadraginta absumit, fœdumq; ex obstructione colorem detergit, atq; calculos etiam in vesica comminuit.

Polypodium moderatè calfacit, siccat vehementer, dulci simulq; austero sapore prẹditum: lentos & crassos humores terget & expedit, atram crassioremque bilem sensim expurgat. Nimia autem eius austeritas leniente & humectante quopiam, vt gallinaceo iure, mollienda est.

Capparis cuius florem ac radicis corticem vsurpant, calidus siccusq; est tertio recessu. Attenuat detergitque adstrictione leni, coctus appetentiam excitat ac ventriculum recreat, lienis prædurum tumorem dissoluit, præcipuè cortex aridus tum sumptus tum admotus: eumq; diebus quadraginta colliquare traditur. Iecoris quoq; obstructionibus non leuiter succurrit.

Tamariscus calidus est & siccus principio gradus secundi, incidit abstergitq;. In id primas tenet virentis succus apprimè efficax, ab hoc est cortex, deinde flos ac folia. postremo loco lignum: huius decoctum peculiari facultate lienem validissimè comminuit prodestq; morbo regio consumptis.

Epithymus calidus siccusq; ordine tertio, incidit ac leniter adstringit, melancholiam extenuat ac lienem validè expurgat morbisq; omnibus eximiè confert illius vitio prognatis. Sed tamen sitim æstumque suscitat: quamobrem vuæ passæ, violis aliisq; lenientibus permiscendus.

Ex his compositiones in rem præsentem fient quæ ad hypochondriacam melancholiam, ad maniam, ad cordis palpitationem & cæteros ex atra bile affectus conferent: vt iulepi ex aquis stillaticiis violarum, buglossi vtriusque, melissæ & fumariæ. ℞. Stillaticiarum aquarum violarum, buglossi, boraginis an. ℥iij. succi malorum redolentium, sacchari albi an. ℥iiij. fiat iulepus sumendus ex pari portione aut ex duplo aquæ hordei. ℞ Florum violarum, buglossi, borraginis recentis, florum pomorum redolentium & melissę an.m. ij. macerentur horis duodecim

decim in ℔ duabus aquæ tepidæ. In expresso dissolue sacchari albi ℔ ß. fiat iulepus lenissimè coctus.

Apozema ex earum herbarum radicumq́; decocto ad crassam & fæculentam melancholiam, ad lienis obstructiones atq; tumores, ad quartanam omnesq́; affectus melancholicos. ℞. Radicum buglossi, polypodii, querni an. ℥ ß. corticũ capparis & tamarisci an ℥ iij. cymarum lupuli, fumariæ, melissæ, cassuthæ, scolopendrii an. m. j. fiat decoctum ad ℔ j. in quo dissolue sacchari ℥ iij. coquantur in apozema clarificatum.

Calida medicamenta simplicia frigidos humores præparantia.

Cap. VII.

Calida tum præcipuè ex vsu fuerint quum corpus vel nimiopere refrigeratum, vel frigidis pituitosisq́; humoribus confertum existet. Ex his autem alia probum vtilemq́; succum progignunt, alia crudorum concoctionem adiuuant, alia superuacuos ac pituitosos humores attenuant, detergunt & ad purgationem præparant. Primi quidem generis sunt calida alimenta, quæ quoniam boni sunt succi, natiuum calorem augent simulq́; vtilem calidum succum generant. Inter quæ primas tenet vinum generosum, deinde auium quadrupedumq́; salubriorum carnes, sorbilium ouorum vitelli, vua passa, strobili id est nuclei pinei, pistacia. Calida verò aromata & quæcunq; posthac tradentur suo calore partium robur augere earumq́; insitum calorem fouere atque suscitare, crudorum concoctionem complent. At verò quæcunq; calida substantię tenuitate crassam pituitam incidunt aut lentam detergunt, vt inde profluentior euadat, ea ad purgationem præparant: in quorum censu hæc præcipuè numerantur.

Apium præcipuam vim obtinet in radice, deinde in semine; censetur secundo calidorum ordine, tertio siccantium. Venarum, arteriarum renumq; obstructiones abstergendo, attenuandoque soluit flatusq́; discutit. Sed epilepticis (vt quorum paroxysmos irritet) & fœtui & mulieri lactanti infensum.

Petroselinum tertio est ordine calidorum ac siccorum, cuius etiam vis in semine atq; radice. Extenuat, aperit, menses vrinasq́; ciet, obstructiones tollit, & flatus extinguit. Secundas & mortuum fœtum educit recens potum aut vuluæ suppositum.

Feniculum semine valet & radice, estq́; tertio gradu calidorum & secundo siccorum, viscerum renumq́; infarctus expurgat, torminaq́; sedat quàm prædicta rutius & validius.

Betonica calida siccaq́; recessu secundo, incidendi detergendiq́; vi prædita: stomacho laborantí prodest, eiusq́; concoctionem iuuat, pulmonis, iecoris lienisq́; vitia expurgat, menses ducit, renum lapides exterit, regium morbum sanat, omnibus deniq; obstructionibus expediendis & cum febre & sine febre accommodatissima.

Hyssopum solo folio valet, quod calidũ siccumq́; est ordine tertio, tenuium partium: præcipuam vim habet attenuandi & detergendi humorem crassum quem per aluum etiam exigit: sic viscerum omnium sed maximè pulmonum obstructiones expedit crassamq́; eorum pituitam.

Prassium quod & marrubium album appellãt, (nam nigrum quia fœtidum intrò nunquam sumendum) folio ac semine secundo est calidorum ordine, tertio siccorũ, quod quia tenue & amarum est, iecur, lienem, thoracem, vterumq́; validè expurgat & obstructiones liberat. Id tamen censuit Dioscorides renibus ac vesicæ nocere.

Stœchas calida sicca primo ordine, subastringens & mediocriter amara, extenuat, detergit, omniaq́; viscera obstructione liberat simulq́; corroborat, & eorum putredinem arcet.

Origanum folio atq; vmbella eo quo prassiũ ordine vniuersas obstructiones aperit. Hinc tussientibus & peripneumonicis ictericisq́; cõfert, lienosis atra deducit, menses quoq; ciet. Crudo etiam nauseabundoq; ventriculo efficax.

Calamintha præcipuè montana eodem quoque ordine incidendo abstergendoque infarctus omnes expedit, vrinas ac menses expellit, regium morbum & asthma expurgat, corpus sudore digerit, elephanticis, quia crassos humores extenuat, cutem calfacit, mordet, fugit, postremò vlcerat, remedio est. Prægnantibus verò suspecta, quandoquidem seu pota seu admota conceptum interimit ac eiicit.

Pulegium eodem caloris siccitatisque est ordine: crassos humores extenuat & lentos, quia subamarum detergit, crassam pulmonum pituitam & lienis atram bilem educit, menses secundasq; pellit, ventriculi cruditates nauseamque compescit.

Satureia quæ & thymbra pulegii vires proximè imitatur.

Thymus calidus siccusq; ordine tertio, strenuè incidit; viscera omnia potu expurgat, maximè verò pulmones atq; thoracem. Menses quoq; ciet, sed fœtum expellit.

Chamædrys quasi pusilla quercus calida sicca tertio ordine, crassos lentosque humores incidit & terget, atq; viscerum obstructiones expedit, vrinas que & menses ciet.

Chamæpitys sicca tertio ordine, calida secundo, eadem quæ chamædrys efficit, & peculiariter regio morbo correptis & arthriticis auxilio est, ab odore pinus & similitudine quasi pumila pinus appellata.

Rubia radice atq; semine pollet, calida ordine secundo, sicca tertio. Eximia detergendi facultate insignis, qua iecur, lienem, renes atque vterum exquisitè purgat. Nam icterum sanat, lienem absumit, vrinam crassam atq; copiosam nonnunquam & cruentam mouet, menses ciet, appositaq; secundas fœtumq; detrahit: vt proinde minimè sit tuta prægnanti.

Centaurium minus calidum siccumq; gradu secundo, folio ac flore vtile. Iecoris, splenis, renum & vteri obstructiones vehementer adeò soluit, vt etiam tamen immoderato vsu sanguinem atq; etiam prægnanti fœtum excludat.

Gentianæ radix calida siccaque ordine secundo, summè amara. Terget, tenuat, purgat & obstructiones liberat, eadem quæ centaurium ac multò etiam validius præstat.

Aristolochia præsertimq; rotunda calida atq; sicca tertii gradus initio, radice ad omnia quæ dixi superioribus quoq; est efficacior, adeoque validè cerebri & pulmonum lentam putremq; pituitam expurgat, vt epilepsiæ ab vtero, tussi & asthmati eximiè conferat, & interiores rumpat abscessus, sed abortum quoque prouocat.

Aloë calida siccaq; ordine secundo, adstringens & amarissima, ventriculum impensè roborat, quæ præsertim lota fuerit: lentam crassamq; pituitam extergit, & omnes omnium viscerum obstructiones validè adeò soluit vt & venas corradat & earum oscula crebriore vsu reseret & sanguis emanet; quum præsertim extenuantium medicamentorum permistione exacuitur, idque non amarore solùm, sed purgandi quoq; vi, qua quod detersit protinus expurgat, detrahitq; in aluum. Crudos humores & superuacuos absorbet, cæteros à putredine tuetur.

Nunc autem extemporaneas aliquot ex his compositiones exempli gratia subiiciam, quæ lentam crassamq; pituitam appetent, contumacesq; obstructiones expediant. ℞ aquarũ hyssopi, feniculi & betonicæ an. ℥ iij. sacchari albi ℥ ij. fiat iulepus clarificatus & aromatizatus ℈ iiij. cinamomi. Apozema, ℞ radicum apii, petroselini & feniculi an. ℥ ß. hyssopi, betonicæ, origani, satureiæ an. m. j. coquantur in hydromel. ad ℔ j. decoctum coletur deturq; ad ℥ iij. Calidatum enim herbarum vis purior atq; validior in hydromeli quàm in aquam transfertur: hebescit enim si aqua permista sit.

Si acidum magisq; penetrans apozema esse conueniet, radices horis sex macerentur in acri aceto. Validius id autem reddetur si rubiæ radicem, prassium, calamintham, thymum aut pulegium habeat, sed insuauius & gestanti in vtero mulieri suspectũ. Id hyeme perinde ac æstate comparari commodè potest, quòd calidæ

calidæ stirpes exarefactæ calfaciendi, incidendi detergendiq; integra facultate minimè frustrentur. Quapropter veteres vice apozematis aut syrupi hyeme aridas herbas in exquisitum læuorem tunsas dabãt ex hydromelite. Hyeme quoq; in apozemata conferuntur semina anisi, apii, petroselini, feniculi.

Si magna attenuandi & in distantissima quæq; penetrandi vis desideratur, hæc ex gaiaci iusculo seu cocta seu in puluerem redacta offerantur apozematis specie, maximè in frigidis artuum & articulorum morbis: promotis quidem sudoribus si vitium in summo est corpore, aut sine his si in viscere recõditur. Si vetustior ac contumacior fuerit interiorum viscerum obstructio, minimè ciendi erunt sudores: sin virium in summo sit corpore, purgatione præmissa cieri vtiliter poterunt. Ex cæteris simplicibus quæ postremo loco inter valentissima recensui, compositiones & ad menses ducendos & atterendos calculos præstitui solent.

Purgantium medicamentorum materia. CAP. VIII.

NVNC quæ medicamenta præparatos iam humores exigant è corpore omnemq; impuritatem tollant, proposita iam serie tradendũ. Eorum autem quæ corpus quouis modo seu sursum seu deorsum versus exinaniunt, alia id quadam materiæ conditione, alia formæ & totius substantiæ proprietate, alia vtrisq; præstant. Solius materiæ vi emolliendo quidem & leniendo aluum subducunt, oleum & butyrum, malua, althæa, viola, mercurialis, pruna, psyllium & huiusmodi plurima: quæ quoniã formę proprietate prorsus destituta sunt, inter purgantia neutiquam recenseri solent, quemadmodum neq; hydrelæum, quod tamen vomitiones eiet. Et cotonea mala comprimendo obuias partes sic coarctant & adstringunt, vt humoris in se reconditi non parum eructent & exprimant: Myrobalanos tamen eadem quoq; vi purgare cum Mesue non affirmem. Etenim si peculiari quodam instinctu hunc quàm illum potius humorem prolectent, atque vt fatetur, myrobalani citreæ bilem, cepulæ pituitam, indæ melancholiã ducant, ea vacuandi varietas non ab adstringente materia quæ vna omnium est communis, sed à cuiusq; formæ proprietate proficiscitur: quanquam non dubito eorum materiam obuios humores quos attigerint adstrictione sua depellere. Quadam igitur formæ proprietate quodammodo prædita hæc sunt. Tertia porrò quæ peculiarem quendam humorem insita duntaxat proprietate trahunt, alia vomitione alia deiectione purgant. Et vomitione alia blandè vt semen atriplicis & raphanus: alia mediocriter vt asarũ: alia molestè vt elleborus. horum verò quæ aluum mouent, alia bilem flauam, alia melancholiã, alia pituitam, alia humores tenues aquososq; deiiciunt. In vnoquoq; genere quædam imbecillius, quędã validius id præstant. Bilem blandè purgat rheumbarbarum, valentius scammoniũ: pituitam modicè agaricus, validè turbith aut colocynthis: melancholiam facilè sena, molestè elleborus niger: aquosum humorẽ moderatè iris vel cucumer agrestis, immoderatè & impetu daphnoides. Neque solùm ex viribus & energia, verumetiam ex agendi ratione horum differentiæ existunt. Nam licet rheibarbari tanta portio sit, quę pares atq; exigua scammonii portio vires obtineat, non tamen similiter & ratione pari aget: neq; potest rheumbarbarum quantumuis auctum scammonii rationem & naturam imitari, neq; scammonium quantumuis imminutum rheibarbari conditionem sortiri. Inest enim pręter communem & alia sui cuiq; proprietas indiuidua quam in alio nusquam reperias: hanc ex veterum monumentis nosse aut vsu inuestigare decet. Quæ in vnoquoq; genere imbecilliora sunt, è proximis sedibus expurgant, ex ventriculo, intestinis, mesenterio, iecore & ex liene: validiora è distantioribus magna vi extorquent. Cæterùm vt humorum ita & purgandorum locorum certior cognitio ex medicamenti natura capi debet, quę vt cuipiam humori, ita & cuipiam parti expurgandæ addicta est & accommodata. Capiti agaricus, pectori cassia fistula, ventriculo & intestinis aloë, iecori rheumbarbarum, lieni sena, articulis hermodactyli proprietate affines sunt, qua & eò vim suam dirigunt & inde potentius trahunt. Hę summæ sunt purgantium medicamentorum vires ac differentiæ, quas deinceps sigillatim persequemur.

Quæ bilem flauam ducunt, Græcis cholagoga appellata.

Cap. IX.

MANNA quæ & mel roridum calida ordine primo, leniens leniterque extergens, cirrinam bilem creditur blandè expurgare, idque nulla offensione virium. Quocirca infantibus bimulis aut etiam iunioribus dari potest duarum triúmve drachmarum pondere, hordei aut pulli iusculo diluta: adultis verò & ætate florentibus tres vnciæ aut non satis, aut parum commodè aluum subduxerint.

Cassia fistularis calida humidaq; primo ordine, lenit, emollit & laxat: bilis acrimoniam febriumq; æstus obrundit, sitimq; sedat, sed flatus excitat. Infantibus sesquidrachmæ, adultis verò imbecillis aut etiam prægnantibus vnciæ, validioribus sesquunciæ pondere, flauam bilem aluo leniter detrahit. Crassam verò piruitam etiam si contigerit, quia lubrica celerrimè præterfluit, ignauius expurgar. Datur itaq; pulmonum thoracisq; affectibus leniendis, iecori bile æstuanti, febri ardenti, præsertim si squalidũ corpus est aut æstuosum cœlum: datur quoq; renum & vesicæ ardoribus. Ventriculo ramen humidiori, laxiori, nauseabundo, ac imbecillo, quemadmodum & profluenti aluo infensa.

Rosarum rubrarum ac præcipuè pallidarum succus calidus siccusq; ordine primo, amarus, detergens & obstructiones expediens. Bilem ab aluo atq; aquas citrinas manifestè ducit. Permiscetur autem conuenienter vel sero lactis, vel saccharo syrupi specie, cuius dosis est à sesquuncia ad vncias tres. Accommodatur autem propriè obstructo iecori, ictero, cachexiæ, incipienti hydropi, febribusq; lentis: prægnanti parum tutus, quòd venas plerumq; reseret.

Rheumbarbarum calidum siccumque ordine secundo, amarum, crassiore substantia adstringens atq; corroborans, tenuiore verò detergens ac purgans. Educit flauam bilem atq; pituitam. Tenuis eius portio purgandiq; vis coctura dissipatur atq; disperdirur: sincera verò elicitur in extenuante quodam liquore macerata, adiecto vino albo & cinamomo: eiusq; siccitas & adstrictio humectante aut leniente syrupo vel alio liquore lenienda. Infantibus, pueris, senibus, prægnantibus & ex morbo iam imbecillis familiare ac tutum. Lactantes pueros drachmæ vnius pondere purgar, eiusq; diluri summũ pondus est drachmarum triũ. Febrium omnium materiam blandè subtrahit, iecur propriè expurgat, idq; strenuè corroborar, & eius obstructiones incipientesq; scirrhos dissoluir, icterum & cachexiam sanat, ventriculum quoq; conuenienter expurgar & firmat, idq; tutiùs quàm aloê. E distanrioribus verò sedibus noxium vix humorem prolectat: validioribus & quibus crassi humores per angustas vias ex alto sunt educendi minus congruir, quòd adstrictionis vestigium purgando relinquar, sed & iis aduersissimum est rotum & cum magmate datum. Hoc aurẽ summè confert vomitioni, lienteriæ, dysenteriæ, sputo cruento, sanguini vndecunq; erumpenti, ruptis atq; contusis: propriè verò assum & ex plantaginis succo haustum.

Aloë deligenda substanriæ mediocris: nam quæ tenuis est & perspicua, ignauior existir, bilem pituitamq; crassam expurgat, sed lentè ac præcipuè è ventriculo & inrestinis, easq; partes detergendo vacuandoq; corroborat. Datur à ʒ j ß ad ʒ iii. Huic autem permisceri debent, quæ vim eius stimulent, cinamomum, macer, nux moschata, spica, caryophylli: & quæ eius acrimoniam exesionemq; retundant, tragacantha & mastiche. Confert autem propriè nauseæ, eruditati & quibus aut ventriculus aur præcordia multo crudo conferta sunr humore, voracibus, frigidis humidisq; corporibus: hæc enim abundè siccat, vix tamen è partibus quæ supra iecur sunt quicquam detrahit in aluum. Nocet hepati vt cuius tenues venas amarore & acrimonia vellicet, podicem corradit aperitq; hæmorrhoidas. Aduersissima igitur iis qui sanguinẽ aut vomunt aut excreant, aut quouis modo ex aluo aut vtero profundunt. Deinde etiam calidis, siccis, extenuatisq; corporibus, nisi quum ingens est humidorum excrementorum prouentus. Nec puero apta, nec prægnanti tuta, nec seni excrementis vacuo vtilis.

Scammo-

Scammonium calidum siccumque ordine tertio: acre penetrans & conturbans, Bilem tenuem atq; citrinam ex vniuerso corpore simulq; aquam citrinam ac serosos humores trahit. Quumq; vis eius quasi furens & effrenata sit, promptè quidem ac citò & è distantioribus vacuat, neq; tamen crassiusculos vllos humores, seu pituitosos, seu biliosos qui circum præcordia ac viscera concreuerunt & obhærent euellit, sed effectum quasi præcipitans & accelerans, eos duntaxat qui tenues sint & fluxioni apti humores secum rapit: idq; tum ex abdomine vt hydropicis, tum è venis & è summo corpore, ac inde pauca succedit emictio. Nec puero, nec seni, nec prægnanti, nec imbecillo conuenIens, nec ardente febre aliòve acuto affectu iactato: sed robusto duntaxat, qui ætate sit valida & vniuersa purgatione indigeat. Eius tamen nonnihil imbecillis interdum pharmacis vtiliter permiscetur, vt eorum aut tardiorem vim acceleret, aut sopitam extimulet. Opere quidem vniuersum corpus conturbat, calidos humores inflammat, paratis febrem accendit, visceribus principibusq; partibus qualitate maligna infensum. Quocirca non syncerum sed temperatum retusumq; datur, vt ea permistione quam diadacrydion appellāt. Fit autem hunc in modū. Scammonium lauatur & concutitur in aqua rosarum, in aqua prius incoquantur cortex myrobalani citreæ, spica & cinamomum. In hac horis viginti quatuor macerarum tandem siccatur, deinde diluitur excipiturq; oleo amygdalarū dulcium cum pauca tragacantha, ac demum coquitur in cotoneo malo acido ex purgatc, ac massa diligenter oblito. Quibus conuenit datur diadacrydion à ℈ vj. ad xij.

Quæ atram bilem detrahunt, melanagoga propterea dicta.

CAP. X.

SENNA calida siccaq; initio gradus secundi: folliculis & semine quàm folio præstantior, subamara abstergensq; est: melancholiam retorridam, bilem atq; crassam pituitam commodissimè purgat, non statim è distantioribus locis, sed præcipuè è liene, deinde etiam ex aliis visceribus, ex hypochondriis & mesenterio, in quibus omnis est illuuiei sentina. Ex iis enim sedibus vix aliud quicquam æquè validè corruptos atq; crassos humores prolicit, aut obduratos tumores euacuat, aut in tenues venas subiens veteres earum obstructiones expedit: neq; tamen vicinas hydropicorum aquas detrahere potest. Diuturnorum atq; lentorum morborum quos viscerum impuritas, aut verus obstructio genuit, singulare est præsidium, vt lentarum veterumq; febrium, melancholiæ, epilepsiæ, scabiei, impetiginis, vitiliginis, elephantiasis & omnis deniq; impuritatis. Sensus pariter exacuit, cor exhilarat, torsionibus sæpe molesta, non quòd flatulenta sit, sed quòd firmiter hærentes humores ac plerumq; acres nequeant sine sensu doloris euelli. Nunquam tamen deprehensa est vel intestina corradere, vel sanguinem prolitare: blandè alioqui sed tamen lentè purgans, nulla qualitate infensa, nisi quòd ventriculo aliquantum grauis: pueris ac senibus vtilis, neq; prægnantibus aduersa. Permiscenda ei sunt quæ ventriculum roborent, simulq; tardiorum vim extimulent, cuiusmodi sunt zinziber, cinamomum aut spica: & quæ leniendò sine torsionibus facilè deducant, cuiusmodi sunt iura pinguia, pruna, iuiubæ, vuæ passæ, viola, althæa, polypodium, & qui ex his fiunt syrupi. Datur autē puluis eius ad drachmas duas: decoctum à drachmis tribus ad drachmas sex: dilutum ab vncia dimidia ad vnciam vnam.

Elleborus radice præcipuè vtilis: hæc autem calida siccaq; est ordine tertio. Albus vomitione purgat, sed maxima corporis perturbatione & præfocationis metu ex qualitate venenata. Niger verò bilem imprimis atram, deinde etiam flauam atq; crassam pituitam detrahit in aluum, non è visceribus modò, sed & è venis, è quibus sanguinem rapit, & è partibus extremis præcipueq; è cerebro. Quocirca confert in primis elephantiasi, cancro, herpeti, vitiligini, melancholiæ, furori, vertigini & epilepsiæ. Purgatio ex elleboro difficilis terrorisq; plena, nec puero, nec seni, nec imbecillo, nec grauidæ, sed robusto soli & animoso adhibenda, quum peruicacioris morbi necessitas expostulat, nec aliis cessit reme-

diis. Infundantur autem radicum cortices contuſi, aut etiam coquantur à ſcrupulo vno ad drachmam vnam in iure carnium pingui, aut in hydromelite, aut in aqua hordei, aut in aliquo leniente ſyrupo, expreſſumque detur. Puluis ſeorſum decernendus non eſt, ne conuulſionem acceſſat, eius quoq; dilutum tutius aliis permiſtum medicamentis quàm purum offertur.

Quæ pituitam educunt, phlegmagoga ob id dicta.

CAP. XI.

AGARICVS albus ſit leuis & friabilis, calidus primo, ſiccus ſecundo gradu. Craſſam præcipuè ac lentam pituitam, deinde etiam bilem vtranque expurgat: maximè quidem à ventriculo, meſenterio, iecore, liene, vtero & pulmonibus, quorum obſtructiones atque in iis genitos inueteratos morbos tollit. A cerebro verò, à neruis, articulis, ſummiſque partibus debilius trahit, quòd vis eius ignaua ſit & imbecilla. Aliquantum horrendo eſt ſapore, & ventriculo infenſus: quapropter maceratus vino in quo zinziber aut caryophyllum aut ſpica maduerint concinnatur & confingitur in trochiſcos. Datur puluis eius à drachma vna ad drachmas duas, decoctum vel dilutum à drachmis duabus ad vnciam dimidiam, non robuſtis modò & validis, ſed & infirmioribus, puberibus, ſenibus nondum præcipitatis, ac etiam grauidis, idq; nullo periculo, ſi morbi conditio expoſtulat.

Turpethum quod album, gummoſum eligitur, radix eſt herbæ lacte turgentis, quæ alypia dicitur, & folia habet ferulæ minora. Id calidum ſiccumq; tertio ordine, pituitam non modò tenuem, ſed & craſſam & lentam à cerebro, à neruis & ab articulis euellit, multoq; magis è pulmonibus & è viſceribus. Confert morbis frigidis diuturnis, quos leuior purgatio non ſubtraxit. Ventriculum autem ſubuertit, corpus conturbat & immodicè ſiccat. Quæ mala corriguntur permiſtione zinziberis, maſtiches, olei amygdalarum dulcium & ſacchari. Rarò ſeorſum datur, ſed lenioribus permiſtum, nec puero, nec ſeni, nec grauidæ, nec debili, ſed vni robuſto conueniens. Datur puluis à ſcrupulis duobus ad drachmam vnam: decoctum à drachma vna dimidia ad drachmas tres. Nonnulli radicis thapſiæ corticem pro turpetho ſubſtituunt graui errore, & qui ſcrupulorum duorum pondere vomitionem deiectionemque magna perturbatione ac periculo concitet.

Hermodactylus cuius radix rotunda, tum foris tum intus alba & modicè compacta ſit, calidus ſiccusq; initio ſecundi. Craſſam lentamq; pituitam expurgat ab articulis, ſed admodum lentè & languidè, & idcirco vix vnquam ſeorſum, ſed validiorum medicamentorũ permiſtione corroboratur. Ventriculum offendit, flatusque ſuſcitat: quæ incommoda tollunt cuminum, myrobalani atque zinziber, aut ſpica. Datur puluis à drachma dimidia ad drachmam vnam: decoctum verò à drachma vna ad drachmas duas.

Colocynthis calida ſiccaq; ordine tertio, amariſſima. Lentam pituitam craſſosq; humores ac glutinoſos, pariterq; bilem vtramq; (quod vix alii conceſſum) detrahit & aquam citrinam, idq; maximè ex articulis & diſtantiſſimis reconditiſſimisq; partibus. Confert morbis inueteratis contumacibus, quos neque agaricus neque turpethum ſoluerit. Vehementer autem ventriculum, viſcera, corpusque conturbat: venas aperit & ſanguinem elicit quàm aloë aut aliud quoduis pharmacum potentiùs: inteſtina corradens grauibus torſionibus excruciat. Quocirca exquiſitiſſimè trita diluitur oleo amygdalarum dulcium, additaq; tragacantha aut maſtiche concinnantur trochiſci: vel coquitur ex iure pingui, aut ex alio quouis liquore leniente. Nec puerorum, nec ſenum, nec prægnantium (fœtus enim vel ſuppoſita enecat) ſed ætate duntaxat florentium & robuſtorum medicamentum eſt, vixq; niſi aliorum permiſtione tuta. Datur à ſcrupulo vno ad drachmam dimidiam.

Quæ

Quæ aquas & ſeroſos humores ducunt, hydragoga dicta.

Cap. XII.

Ebvlvs calidus ac ſiccus ordine ſecundo, hydropicorum, aquas facilè per aluum deducit, nonnunquam & vomitione reiicit. Eſt autem ventriculo aliquantum grauis, ſucci vis efficacior, purgatq; vnciæ vnius pondere. Elicitur autem vel è radice, vel è mediano cortice ſtipitis contuſo affuſa aqua hordei vel vuarum paſſarum, cum cinamomi vel nucis moſcharæ momento & cum ſaccharo. Coctura vis eius purgandi perit & exoluitur, neq; vt Dioſcorides ſcribit eam perſiſtere vſu compertum eſt. Fructum nonnulli condiunt duplo ſacchari & cinamomi parte octaua, exhibentq; vnciam vnam. acinorum verò drachma vna tunſa idem ex mulſa aut vino albo præſtat. Sambucus eodem temperamento iiſdemq; pollet viribus, ſed ebulo aliquanto infirmior.

Hæc ſola ex iis quæ aquas ducunt imbecillis & prægnantibus, ſed ne temerè quidem decerni poſſunt: cætera verò quæ deinceps tradentur, vt nec pueris, nec ſenibus, nec imbecillis, nec prægnantibus, quòd menſes ac plerumq; côceptum expellant: ita neq; extenuatis, neq; bilioſis, neq; febre, neq; acuto morbo correptis, neq; æſtuoſo cœlo conueniunt, ſed robuſtis duntaxat, qui frigidis diuturniſq; morbis tenentur, idq; frigido aut certè temperato cœli ſtatu.

Iris cui flos purpureus, efficacior eſt ea cui albus, calida & ſicca tertio receſſu, acris & fauces exurens, ventriculo ac viſceribus intenſa non parum eſt acrimonia qualitatis ſuæ. Deiectione nonnunquam & vomitione aquam præcipuè citrinam ducit, ab hac deinde & craſſiorem pituitam, viſcerum obſtructionibus expediendis efficaciſſima. Radicis ſuccus vnciæ vnius pondere ex vuæ paſſæ iuſculo & ſaccharo, addita ſpica aut cinamomo moderatè purgat: ſicca verò tunſaq; radix ex eodem liquore, aut ex ſero lactis à drachma vna ad drachmas duas. Decoctæ huius purgandi vis vaneſcit: Nec puero nec ſeni, nec prægnanti tuta, quòd cæterorum more quæ validè aquas expurgant, menſes moueat abortumq; faciat. Soldanella hydropicorum aquas puluere ad ℥ j. decocto & ſucco ad ſemunciam pota ſalubriter educit.

Cucumer agreſtis calidus ſiccuſq; ordine tertio, vehementer amarus, abſtergens & ora venarum aperiens. Fructus præcipuè aquas deorſum ſurſumque mouet, nec non pituitam atq; interdum bilem: nec multo infirmior eius radix: efficaciſſimus autem ſuccus è maturo fructu inclinante æſtate leniter expreſſus ſiccatuſq;, elaterium appellant. Permiſcetur autem atq; temperatur leniente liquore, vel tragacantha, addito cinamomo vel ſpica. Datur elaterium à granis decem ad viginti, radix verò puluere à granis quindecim ad triginta: decocto à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Ricinus calidus ſiccus tertii ordinis initio. Deiectione ac vomitione hydropicorum aquas & ſeroſos articulorum humores expurgat, ſimulq; craſſam pituitam ac bilem. Dantur autem eius grana quinq; aut quod ſummum ſit octo, quæ quoniam vehementer magnoq; labore ac impetu & turbulenta vertigine purgando corpus iactitant, expurgata torreſiunt igneq; ſiccantur, aut in maſſa coquuntur, ac deinde trita dantur ex decocto feniculi & vuarum paſſarum, addito ſaccharo & cinamomo. Quinetiã integra & minimè trita grana liquato ſaccharo & melle obducta ſi vorentur, blandè purgant, minima offenſione ventriculi.

Lathyris vires habet ricino proximas cuius grana haud ſecus præparata dantur à ſeptem ad duodecim. In eundem quoq; vſum vulgus tria quatuórve lathyridis folia ex pingui iure cum holeribus coquit. Qui verò tum hæc tum grana cruda ex ſolo vino trita propinant, in magnam perturbationẽ atq; terrifica ſymptomata corpus miſerè præcipitant.

Eſula maior pityuſa eſt Dioſcoridis, cuius radix magna & lacte turgens, turbet appellata, quòd vlceret venenataq; ſit, prorſus exoleuit & ab vſu receſſit. Eſula verò minor eligitur quæ rotunda nuncupatur atque etiam peplos. Huius minor eſt radix calida ſiccaq; ordine tertio, aquas altius immerſas validè purgat,

deinde pituitam atq; bilem atram. Cordi autem ac visceribus vim infert, exulcerat, venarum ora aperit excitatq; febrem. Quæ mala emendantur permistione bdellij, vel tragacanthæ, atq; myrobalani vel cotonei mali. Sed antè maceranda herba est diem circiter vnum in aceto, vel in succo portulacæ, vel solatri, vel intybi, facta subinde liquoris mutatione. Radicis cortex datur in puluerem redactus à granis v ad x. Lac verò à tribus ad septem. Sunt qui hodie tunsæ herbæ succum qua dixi arte præparatum aut aloë aut pici permiscent, quam deinde substituunt pro scammonio, ex quo diadactydion comparatur. Tithymali species vsurpantur interdum in eosdem vsus, præparanturq; ratione non dissimili.

Mezerei species tres describuntur Mesuæ. Prima quæ maioribus atq; virentibus est foliis iisq; tenuibus & gracilibus: daphnoides est Dioscoridi. Secunda quæ folio est oliuæ, angustiore, sed multum pingui & viscoso: thymelæa est. Tertia est Dioscoridis chamælea. Primam duntaxat admittit Mesue, posteriores duas vt perniciosas exterminat. Ea calida siccaq; est ordine quarto & acerrima, inflammat febremq; accendit, exulcerat, cordis principumq; partium vites veneni modo exoluit. At nihilominus quòd aquas citrinas & melancholicos humores eximiè ducat, hydropicosq; mirè iuuet, interdum vsurpatur. In id autem eius folia corriguntur vt esula. Propriè verò macerantur in aceto & succo oxyacanthæ, vel mali punici, vel cotonei cum tritis myrobalanis: deinde siccantur. Quum vsus postulat hac ratione præparata folia infunduntur à drachma dimidia ad drachmam vnam, vel coquuntur à scrupulo vno ad scrupulos duos in pingui aut leniente iure, adiecto saccharo & cinamomo: puluis autem eorum datur à granis v. ad grana x. mastiche & spica permistus.

Euphorbium calidum siccum ordine quarto. Vrit, vlcerat & magna angustia in syncopen frigidumq; sudorē præcipitat. Anno primo prorsus est venenatum, hinc in annum quartū integris persistit viribus. Omnium autē validissimè aquas & crassam lentāq; pituitā ab extremis partibus euocat. Sed quæ dixi illius pericula emendantur, si diem vnū maceretur in oleo amygdalino, deinde exceptū mergatur in citreo malo acido, quod deinde massa obductū coquitur. Quūq; vsus exposcit, datur à granis vj. ad x. cum mastiche, cinamomo & spica. Ac vbi corpus perturbari cœperit, danda subinde potio quæ refrigeret & leniat.

Quæ vomitum cient. CAP. XIII.

OXYMELI iuniores plerīq; iis annumerant quæ vomitiones cient, quod nusquam tamen est vsu compertum. Quòd enim acetū vt Dioscorides diligenter animaduertit adstringens sit, idipsum sanguinis eruptiones è naribus, ex vtero & ex hæmorrhoide, alui quoq; profluuia & vomitiones cohibet, idq; non modò potum, sed & odoratum & appositum. At verò stillaticium acetum vulgares nonnulli non paruo periculo experti sunt vomitiones mouere, quandoquidem ventriculum, intestina, omniaq; interiora viscera summis cruciatibus exulcerat, quemadmodum & hoc ipsum metalla omnia dissoluit, ab arte igitur vt perniciosum exulet. Cæterum quum ventriculus crasso lentoq; humore cōfertus est, multo ante vomitionem tempore is extenuari præpararīq; commodè potest oxymelite, non simplici modò, sed interdum composito, vt demum addito stimulo expeditior fœliciorq; fit vomitio.

Raphanus domesticus esculentus quum sit, offensione nulla vomitione purgat, atq; ventriculum blandè exinanit: quæcunq; nimirum in eo crassa sunt attenuat, quæ lenta sunt detergit, ac demum stimulata expultrice vi sursum extollit, nulli ætati neq; prægnanti infensus. Teruntur autem radicis eius concisæ vnciæ duæ, affusaq; mulsa succus exprimitur tepidus offerendus. Seminis (quod efficacius sit) semuncia vel ʒ iij. similiter teritur addita mulsa aut sero lactis, aut aqua hordei.

Peponis radix nulla etiam qualitate infensa, ventriculum eo quo & raphanus modo vomitione expurgat: Nec puero, nec seni, nec prægnanti grauis. Ea autem arida atque trita datur ex aqua mulsa à scrupulis duobus ad drachmam vnam.

Vrtica

Vrtica his aliquantò acrior, non modò è ventriculi capacitate sed partibus quoq; ei vicinis crassos humores euocat, ac facilè minimoq; labore vomitu pellit, nec calore, nec acrimonia quicquam offendens. Datur semen eius tritum ex aqua mulsa, aut leniente iusculo & saccharo à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Asarum calidum siccum gradu tertio, attenuans, obstructionesque aperiens, odore aromatico: vomitione validius quàm quæ nunc proposui, primò ventriculum, deinde vicinas quoque & abditiores partes ex interuallis purgat, è quibus & crassam pituitam, & bilem tum flauam, tum æruginosam euellit. Omnis malignæ qualitatis expers, atque etiam prægnanti tutum præsertim quum non exquisitè teritur. Viridia folia dantur à v. ad viij. trita & affuso vel hydromelite, vel sero lactis, vel leniente decocto expressa. Radix cuius præcipua vis est, trita, datur ex liquore simili à drachma dimidia ad scrupulos quatuor. Maceratur verò in eo ipso liquore à drachma vna & dimidia ad drachmas tres, expressumq; datur. Coctura vis eius vanescit, quemadmodum & cæterorum quæ vomitione purgant.

Iuglandis arboris quum præsertim succo madet, decerptus medianus cortex, arefactus tritusq; vomitionem ciet, longeq; mitius iuli eius qui catuli vocantur, quiq; florem antecedunt, deciduntq; frondescente arbote. Hi enim sutnó siccati, tusiq; à drachma dimidia ad drachmam vnam ex leniente liquore, aut ex vino albo sursum purgant, colicosq; dolores ac nephriticos tollunt.

Spartum maius quod stipite est quadrangulo calidum siccum ordine secundo, incidit & attenuat, vomitione pituitam aliosq; humores trahit tum flore tum semine, atq; licet sapore non iniucundo sit, ventriculum tamen conturbat, & aliquantum offendit. Quocirca permiscendum ei feniculi semen cum cinamomo & saccharo, daturq; puluis aut seorsum, aut ex aqua mulsa à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Balanus myrepsica quam granum ben Arabes dixerunt, duplex maior quæ instar est auellanæ, minor quæ ciceris est magnitudine, vtilior est & ad purgandum accommodatior. Calida tertio, sicca secundo recessu, oleosa sed tamē acris, ventriculum visceraq; conturbat, crassos lentosq; humores vomitione purgat. Medulla eximitur siccaturq; igne ac torretur, daturq; ex feniculo, cinamomo & saccharo, vel ex feniculo & cinamomo subacta vt ricinus, coquitur in massa daturq; à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Elleborus albus calidus siccusq; tertio ordine: mordet & vomitu tam violenter purgat vt propè strangulet. Corpori viribusq; perinde atq; venenum infestus prorsum fugiendus est. Si cui tamen robusto hunc exhibere morbi diuturnitas & peruicacia suadebit, radicis fibræ à scrupulo vno ad scrupulos duos in raphani radicem infigantur, iisq; postridie exemptis raphani radix offeratur. Aut eæ fibræ in iure pingui, aut in vino dulci, aut in leniente decocto cum cinamomo & aniso macerentur nocte vna, expressusq; liquor addito saccharo propinetur.

Non pauca ex iis quæ aquas detrahunt vomitum quoq; cient, vt sambucus, ebulus, ricinus, lathyris & esula: sed hoc tamen loco ea solum persequor quæ citra alui deiectionem vomitione purgant.

Purgantia quæ ab vsu recesserunt. CAP. XIV.

PLERAQVE veterum monimentis celebrantur purgantia medicamenta quæ tempore dierumq; numero vt superuacua exoleuerunt, alia quòd commoditate vlluque minimo naturam vehementius conturbarent, alia quòd nulla aut certè quàm minima deiiciendi vi sine fructu molesta ægrotis essent. Prioris generis sunt lapis armenius, lapis cyanæus, nitrum aliæq; salis species, sarcocolla, sagapenum, opopanax, æs vstum, antimonium & squamma æris, cyclaminus, staphisagria, thapsiæ succus, inuolucrum maius. Et quæ rustici interdum vsurpāt pix nigra, buxi contrita folia, & eius fruticis quam nigram prunum vocant fru-

ctus. Posteriori classe continentur quæ aut alui fæces emolliunt, aut intestina leniunt, pruna, iuiubę, myxaria, ficus recentes, viola, malua, althæa, atriplex, beta, blitum, mercurialis, psyllium eiusq; mucor, butyrum: deinde quæ bilem flauam imbecillius trahere dicuntur, tamarindi, eupatorium, absynthium, capillus veneris, rumex maior, chamæpitys, lactuca syluestris, myrobalani citreæ, & quæcunq; ferè aluum mollire diximus. Quæ præterea melancholiæ & bili retorridæ accommodantur: serum lactis, fumaria, volubilis lupulus appellata, brassica semicocta, pulegium, polypodium, cortex radicis capparis, thymus, epithymus, myrobalani nigræ. Postremò quæ pituitæ conueniunt, stœchas, origanum, tragoriganum, hyssopus, polypodium, cnicum, centaurium minus, scylla, aristolochia, terebinthina, thlaspi, struthion id est lanaria, dracuntium maius, myrobalani cepulæ & emblicę. Ea igitur quòd hac tempestate hisve regionibus minimum sint efficacia, non purgantibus, sed iis quæ ad purgandum iuuant & præparant, & iis in quibus purgantia maceranda permiscendáve sunt, adscripsimus.

Hæc igitur purgantia simplicia operibus iam diu confirmata, in artis vsus satis superq; fuerint, nisi cui fortè noua quædam benigniora obseruationibus occurrant. Ex his quoq; compositiones in pharmacopoliis asseruatæ, quas in antidotarium retulimus. Sunt autem eiusmodi: Ad expurgandos omnes humores, syrupus catharticus minor & maior, catholicum liquidum ac solidum. Ad bilem, syrupus rosarum pallidarum, syrupus persicorũ, hiera simplex, electarium è prunis tum simplex tum compositum, electarium è succo rosarum & diacydonium. Ad pituitam, electarium diacnicum, diaphœnicum, benedicta, confectio hamech, hiera diacolocynthidos. Ad melancholiam, è senna & confectio hamech. Ad aquam citrinam, electarium hydragogum minus & maius, & electarium è thymelæa. Ex iisdem quoq; pilullæ asseruantur, ad bilem quidem hæ leniores, pilullæ è hiera, pilullæ stomachicæ, pilullæ ruffi & assaieret, pilullæ imperiales: valentiores autem pilullæ sine quibus, & pilullæ aureæ. Aliæ ad pituitam vt pillulæ de agarico, pillulæ lucis, cocciæ, de hermodactylis & polychrestæ. Ad atram bilem, pillulę è fumaria, pillulę indę, pillulę è lapide cyaneo. Alię ad aquas, vt pillulæ è thymelęa, & vnguentum lathyridis.

Præscriptionum purgantium formulæ. Cap. XV.

IN eorum gratiam qui vix dum artis operibus initiati præscriptionum formulas quas imitentur expostulant, hoc iam loco explicaturus sum, qua temperatione quibusq; formis tum simplicia tum composita quæ dixi purgantia medicamenta in rem præsentem accommodari discernique soleant, sumpto à balanis & clysteribus exordio: ad ea dein progressurus quæ superuacuos humores è singulis corporis regionibus detrahant.

Aluus proritatur glande ac subducitur: pueris aut infantibus betæ vel mercurialis cauliculus radixve oleo intincta, aspersáve sale aut saliua pro glande est. Recentis etiam oui vitellus cum salis & croci momento linteolo raro illigatus delicatioribus & infantibus nodulus fit balani vice subdendus. Sapo quoque albus aut succidia in glandis formam palmæ longitudine exacuitur, inditurque blandè, citra morsum aluum exonerat. Crebrius autem ex melle in eandem formam concinnatur, quod eousque coquitur dum crassescat nec amplius digitos inquinet. Euadet is acrior si salis vulgaris drachma dimidia conspergatur. Ne tamen sua acrimonia primo statim ingressu anum stimulet, sal aut quiduis aliud acre melli dum coquitur permiscendum. Mellis vncia, salis vulgaris drachmam vnam habeat, aut salis gemmei scrupulum vnum, aut muscerdæ scrupulos duos, aut pulueris hieræ simplicis drachmam vnam, aut hieræ diacolocynthidos drachmam dimidiam, aut agarici scrupulos duos, aut colocynthidos puluerisatæ scrupulum vnum: hæc tandem intestini calore liquefacta atq; suscitata id ipsum ad excernendum protitant sphincteremq; recludunt.

Clyste-

Clysterum formula.

QVVM ad facilem expeditamq; purgationem vias liberas esse oporteat per quas detrahendus sit humor, clyster intestinorum capacitatem exinaniens & mesaraicarum ora venarum patefaciens, in præparantium censu habendus est. Alius quidem obduratas alui fæces emollit cohibitasque deducit, alius coercitos flatus discutit: alius crassam lentamque pituitam infarcientem intestina iisque tenacius adhærentem abstergit, secumque rapit: alius ex alto vacuandos humores euocat: alius dolorum acrimoniam lenit: alius immodicum alui fluorem sistit: alius sanguinem supprimit, aut intestinorum vlcera siccat. Ferè autem clyster libram vnam aut vncias quindecim habet liquoris, mellis vncias tres, olei tantundem, salis momentum. Omniumq; primus ac simplicissimus olim continebat hydromelitis probè cocti vncias quindecim, salis vulgaris drachmas tres, olei simplicis vncias tres. Emolliens hæc contineat, radicis althææ & liliorũ an. ℥j. ficus pingues concisas quatuor, maluæ, violæ, helxines, mercurialis, acanthi an. m. j. seminum lini, fœnigræci & anisi an ℥ ß. coquãtur, & in ℔ j. percolata dissoluatur cassiæ fistularis, mellis violati, butyri recentis, vel axungiæ anseris an. ℥ j. olei violati vel simplicis ℥ iij.

Discutiens flatus, ℞. Quatuor emollientium, origani, calaminthes, chamæmeli, anethi an. m. j. seminum anisi, feniculi, carui & cumini an. ℥ ß. baccarum lauri contusarum, seminum rutæ & sileris an. ʒ ij. coquantur, & in ℔ j. iusculi dissolue electarii diaphœnicωn vel benedictę ℥ ß. confectionis è baccis lauri ʒ iij. mellis anthosati, sacchari rubri an. ℥ j. oleorum rutæ & anethi an. ℥ j. ß. Ex inferioribus partibus detur in aluum. Additur his interdum oleum è nuce iuglande, quod etiam solùm vel vino permistum flatus validè dissipat, quemadmodum & rutaceum oleum.

Clyster detergens hac formula præstituendus, ℞. Origani calaminthes, abrotani, absynthii, centaurii minoris, furfuris, hordei integri an. m. j. seminis carthami contusi, polypodii quercini an. ℥ j. hermodactylorum ℥ ß. percoquantur, & in iuris ℔ j. dissolue hieræ simplicis ℥ j. vel hieræ diacolocynthidos ʒ vj. mellis rosati ℥ ij. salis ʒ ij. fiat clyster sine oleis: his nonnunquam & succi betæ vel mercurialis ℥ j. affunditur. Ex horum quoque materia proritans clyster est comparandus, cui si cæteris purgantibus prætermissis pulpæ colocynthidos semuncia incoquatur, validissimè è distantissimis euocabit atq; deducet.

In varia affectuum concursione atq; confusione, ex multorum permistione varii quoq; vsus clysteres fient, hac formula: ℞ Quatuor emollientium, chamæmeli, meliloti, anethi, origani, calaminthes, abrotani, furfuris, hordei an. m. j. seminum anisi, feniculi, carui, lini & fœnigræci an. ℥ ß. In ℔ j. decocti iuris dissolue catholici ℥ j. vel hieræ simplicis, diaphœnici an. ℥ ß. mellis rosati, sacchari rubri an. ℥ j. olei chamæmeli & violati an. ℥ i. ß: hi igitur omnes in præparantium sunt genere. A purgatione verò clyster interdum quoq; necessarius est, qui aut anodynus sit, aut immoderatum profluuium cohibeat intestináq; corroboret, aut sanguinem supprimat, aut intestinorũ vlcera persanet. Anodynus: ℞ Radicum althææ & liliorum an. ℥ j. maluæ, violæ, chamæmeli, meliloti an. m. j. seminum althæę, lini, fœnigręci & cydoniorum an. ℥ ß. coquantur ex lacte & in huius ℔ j. dissolue butyri recentis ℥ ij. vitellos ouorum duorum, subter indatur.

Adstringens: ℞ Rosarum rubratum, balaustiorum, plantaginis, sanguinalis, arnoglossi, verbasci an. m. j. seminum oxalidis, portulacæ, plantaginis & myrti an. ℥ ß. coquantur in lacte vstulato, vel in aqua fabrorum. In iusculi ℔ j. dissolue amyli ʒ ij. gummi Arabici vel tragacanthæ vstulatæ vel mastiches ʒ j. clyster fiat sine oleis.

Adstringentior fiet, sanguinemque supprimet, intestinorum vlcera siccabit, & ad cicatricem perducet, si huic præterea addas boli armenæ, sanguinis draconis an. ʒ ij. Multo quoque præstantior reddetur, si pro iusculo vsurpentur herbarum succi.

Purgationes.

NONNVLLA quoq; assumpta solas ab aluo fæces ducunt & exturbant, eccoprotica proprerea appellata. Ea rectè cibis præmittuntur vt eorum impulsu celeriùs & validiùs excidant. Eadem quoq; pastis ciboq; confertis offerri possunt, sed cibum præcipitant aluumq; subducunt minore profectu. Nonnulli cibis illa permiscent, sed ii vt aluum exonerent, aut nondum cōfectos cibos præcipitant, aut certè corrumpunt. At vnam aloëm cibis interponere nihil nocuerit, quum præsertim in pestilenti constitutione in corpus illam distribui volumus, vt humores à putredine vindicet.

Quæ aluum molliunt atq; subducunt.

Itaq; ad molliendam aluum si neq; olus, neq; oleum, neq; butyrum, neq; pruna satis erunt, mannæ calabriæ ℥ j. ex carnium iure soluta sorbenda est semihora ante pastum, aut cassiæ fistularis semuncia ex saccharo. Quum autem simul quædam desideratur ventriculi detersio, vel aloës vel pilullarum stomachicarum, vel rheibarbari & aloës drachma dimidia in pilullas duas trésve concinnata voretur paulum ante pastum. Ita enim copiosiùs deiiciet, quàm si tripla multò antè tempore fuisset assumpta. Qui hæc vel lenissima auersabitur, pruna circiter duodecim coquat è iure duarum triúmve drachmarum sennæ, additoq; saccharo edantur ex suo iure. Quum pleniùs mollienda est aluus citra insignem vllam humorum purgationem, æstuoso præsertim cœlo per febrem ardentem & sitim validam, ita præscribendum. ℞ mannæ calabriæ ℥ ij. dissolue ex iusculo capi, horis tribus cibo præmittatur. Aut validiùs sic, ℞ cassiæ fistularis ʒ x. asperge ducis puluerem fiatq; bolus. Aut sic, ℞ diaprunon lenientis simplicis ʒ v. medullæ cassiæ fistulæ ℥ ß. cum saccharo fiat bolus. Quum autem seorsum expurgandi sunt humores, medicamentum longiore interuallo cibum præcedat, vt purum nec aliena permistione fractum è ventriculo excidat, penetretq; prius in venas quàm cibi potúsve permistione interpelletur. Ventriculo detergendo atq; purgando accommodatissima est aloë, lieni senna, iecori rheumbarbarū, mesenterio & intestinis agaricus: quanquam & vnumquodq; in alias etiam partes, in aliosq; humores vires exercet. His igitur è prima corporis regione citra reliqui corporis perturbationē vllam præparati detrahuntur humores: atq; sic è ventriculo. ℞ massæ pillularum assaieret ʒ j. rheibarbari ʒ ß. ex syrupo absynthii malaxentur finganturq; pillulæ septem.

De expurganda prima corporis regione.

Potio autem quòd ventriculi latera proluat, validius extergit. ℞ pulueris hieræ simplicis ʒ iij. rheibarbari electi contriti ʒ j. diluta vnciis tribus hydromelitis propinetur ieiuno. Si vires permittant, addetur ʒ j. aut ʒ j. ß. El. diaphœnicon, vt medicamenti languida vis proritetur ocyusq; prolabatur in aluum. At quum ventriculi seu pituitosa seu biliosa impuritas vel nauseam, vel animi exolutionem languescenre pulsu, vel syncopem accersit, lenioribus res turò gerenda. Quum quis præterea aloes amarorem fastidit, rheumbarbarum, & si hoc quoque graue & insuaue, senna in eam quam mox subdam formulam, aptetur. At verò si iam altiùs circum venrriculum, circum pancreas aut mesenterium conditus est humor biliosus præsertim, his ducendus est pharmacis, quæ habent pulpæ cassiæ fistularis vel diaprunon simplicis ʒ vj. rheibarbari electi triti ℈ iiij. ex saccharo bolus fiat, vel potio. ℞ rheibarbari electi ʒ j. ß. electarii lenientis ʒ iij. syrupi violati ℥ ß. aquæ decoctionis hordei ℥ iij. soluantur in potionem. Ita quidem rheibarbari substantia, quia sicca & adstringens, leniente aliquo (nisi immoderatè aluus profluat) temperanda. Vel sic, ℞ aquæ stillaticiæ endiuiæ, vel cichorii ℥ ij. vini albi odorati ℥ j. in quibus macera rheibarbari selecti triti ʒ ij. vel ʒ ij ß. cinamomi ʒ ß. in expresso dilue syrupi adiantini aut de cichorio simplicis ʒ vj. Eiusmodi potio vel ex aliis quoq; aquis vt buglossi, betonicæ, aut melissophylli comparata, laboranti puero, vel seni, vel iam imbecillo, vel prægnanti mulieri, quum non alia secura fuerit purgatio, decernenda, quæ & interdum syrupi rosatum pallidarum vncia vna validior euadet. Complurium autem humorum confusa illuuies, ex iisdem sedibus sic eluenda: ℞ endiuiæ, lupuli, betonicæ an. m. j. florum cardiacorum an. p. j. foliorum sennæ expurgatorum ʒ ij. ß. aut ʒ iij. decoquantur ad ℥ iij.

In

℥ iij. In colato iure macera rheibarbari electi contriti ʒ j. ß. agarici trochiscati ʒ j. cinamomi ʒ ß. in expresso dilue sacchari albi ℥ ß. vel syrupi è cichorio simplicis ʒ vj. Hyeme cùm herbarum est penuria, ad coquendum assumantur polypodium, cnici semen, vuæ passæ, radices cichorii, oxalidis, graminis, aut feniculi. Si casus præceps est, drachmæ decem vel sescuncia catholici ex hydromelite aut conuenienti iure propinetur: vel in decocto & expresso iure quod habeat foliorum sennæ ʒ iij. agarici ℈ iiij. diluuntur catholici, syrupi de cichorio an. ℥ ß. vel ʒ vj. Quum peruicacius malum in his sedibus non vni purgationi cessurum speratur, apozema vel syrupus subinde dandus, dum victum malum sit. ℞ radicum graminis, petroselini & feniculi, polypodii, seminis cnici, passarum expurgatarum an. ʒ iij. endiuiæ, lupuli, hyssopi, scolopendrii an. m. ß. foliorum sennæ ℥ j. ß. decoquantur in aquæ ℥ xij. ad ℔ ß. In qua colata macera agarici albissimi ℥ ß. cinamomi ʒ j. ß. In expresso solue sacchari albi ℥ j. ß. vel syrupi è cichorio simplicis ℥ ij. Apozema hoc erit in tres doses.

Syrupus in eosdem vsus. ℞ radicum apii, petroselini & capparis in aceto horis sex maceratarum an. ʒ ß. agrimoniæ, endiuiæ, cichorii, lupuli, fumariæ, cassuthæ, scolopendrii, hyssopi, origani an. m. ß. seminum anisi, cucurbitæ & melonum, glycyrrhizæ an. ʒ ij. coquantur in aquæ ℔. tribus ad ℥ xv. in quibus infunde horis duodecim foliorum sennæ electorum ℥ iiij. agarici albi ℥ ij. florum cardiacorum, epithymi an. p. j. zinziberis, cinamomi an. ʒ ij. ferueſiant ac exprimantur, ac dein dissolue syrupi è cichorio, è scolopendrio & hyssopo an. ℥ ij. sacchari albi ℥ ß. coquantur in syrupum, dentur ℥ ij. ex conuenienti decocto. Si posthac affectus expostulet, seorsum sescunciam syrupi, ʒ j. aut ℈ iiij. rheibarbari expressum diluetur. Horum igitur imitatione possint generis omnis compositiones ad expurganda primæ regionis vitia præstitui. At nihilominus in ascite, quòd aqua citrina densis membranis arctius coërcita sit, & à purgationis viis ductibusq; seposita, validiorum medicamentorum vim efflagitat. Quæ porrò humorum impuritas in secundam corporis regionem quæ maiorum est venarum inuaserit, nisi languidiores vires aut acrior morbus obstet, pharmaco valentiore demenda est, & iis quæ dixi lenioribus nonnihil eorum adiiciendum quæ scammonium, turpethum, colocynthidem, hermodactylos huiusq; classis pharmaca continent. Vt cassiæ fistulari, vel diapruno simplici, vel catholico pondo semunciæ: vel diluto rheibarbari, vel agarici, vel sennæ miscendum aut diaphœnici, aut diacarthami, aut diacydonii, aut confectionis Hamech ʒ ij. vel ʒ iij. pondo: qua etiam ratione suprà scripto syrupo turpethum & scammonium adiungãtur: aut syrupus catharticus maior, aut electarium catharticum maius vsurpentur. Patefactis tandem & expurgatis primis regionibus, tertiæ iam quæ summarũ est partium, vt capitis, lumborũ, artuum cacochymia, quemadmodũ & hydropicorum setosus humor, aliis insuper vehementioribus detrahenda, quæ vt vires erunt & corporis præparatio, ita conuenienti tum dosi tum forma decernentur.

Quo modo secunda corporis regio expurganda.

Regio tertia vt expurgãda.

Capitis & cerebri peculiaria medicamenta. CAP. XVI.

OMNEM iam eorum medicamentorum materiã quæ noxios humores tum apparant, tum è publicis corporis regionibus detrahunt exequutus, ea dein persequar quæ purgationis vniuersæ reliquias è singulis partibus, præsertim è cerebro, è pulmonibus, è thorace, è corde, è iecore, è liene, è renibus, ex vtero atq; ex articulis deriuent. Et ea demum quæ partes ipsas prorsus omni illuuie expurgatas corroborent, pristinæq; reddant valetudini. Id autem remediis præstandum quæ peculiari dote partem vnamquamq; iuuent. Cerebri igitur mucum atq; pituitam per nares hæc eliciunt.

Sampsuchum narium mucum ac pituitam impositum blandè expurgat.

Saluia & beronica vtraq; trita & in alterutram narem indita si aliquantum finitur, pituitam nullo tædio prolicit, cerebrumq; mirè leuat.

Anemone quæ præsertim quadrato est caule & flore purpureo, acris est, propriè verò succus eius naribus infusus cerebrum expurgat: commanducata radix pituitam trahit.

Beta vtraq; & nigra & candida nitrosa quadam facultate cerebri excrementa deducit, in idq; succus earum ex melle aut hydromelite naribus indendus.

Brassica satiua eadem qua beta vi nitrosa, naribus immissa capitis pituitam elicit, cæterisq; humoribus exonerat.

Radix iridis nostratis, naribus subdita sternutamenta mouet, & pituitam prolicit, quod & succus validiùs præstat, sed quòd acrior sit, leniente liquore temperandus.

Elaterium cucumeris agrestis succus, iridis succum facultate superat, vt maiori quoq; temperatione sit opus.

Cyclamini succus ad purgandum caput omnium efficacissimus, at non satis tutò naribus instillatur, quòd cerebri meninges acerrimè feriat. Qua autem ratione hæc conuenienter aptentur in errhina dicendum.

Errhina. Errhinum blandum. ℞. foliorum sampsuchi, saluiæ, betæ & anemones (quum haberi potest) recentium an. m. j. Terantur & affunde aquæ betonicæ, vini albi an. ℥ ij. expressus succus accommodetur in errhinum. Si acrius optatur, addenda radicis iridis virentis semuncia: hauriendus autem hic succus est in nares prono capite, vt altius subeat ne relabatur in fauces. Valentinus. ℞. Radicis cyclamini ʒ j. elaterii, si in promptu est, ʒ ß. Trita macerentur in ℥ iiij. vini albi vel hydromelitis vt mitius euadat. Expressus succus reponatur in ampullam. In hoc macerarum oblongum contortumq; linamentum in nares inserendū: nam succus si haustus feratur in cerebrum, abundè quidē mucum eliciet, sed acerrimo & tamen momentaneo dolore: neq; aridorum pulueres tutò possunt in nares inspirari. At tenuissimè contrita illa excipi possunt mellis vncia vna quo nares sublinantur. Cyclamini quoq; radix in oblongæ rotundæ speciē præcisa & aqua vitæ macerata si naribus indatur, pituitā abundè proliciet. Oportet autē quæ immittuntur nō prorsus nares obturare, vt quum ducetur spiritus errhini vapore vimq; secum deducat in cerebrū: ipsum quoq; laborantem prono haberi capite, vt excrementum in cerebro meningibusq; circumfusum promptius illabatur in nares.

Quæ porrò pituitam sternutamēto promouent, diuersa sunt facultate: nam & his acriora ferè sunt, & cerebrum impulsionis vi concutiunt, sicq; eius superuacanea vndiq; in priora atq; in nares deriuant. Sunt autem huiusmodi.

Struthium quæ & lanaria & saponaria nuncupatur, sternutamenta ciet, ac mucum prolicit trita cum melle & naribus infusa.

Castoreum & aliis facultatibus cerebrum neruosq; iuuat, ita & ipsum sternutamento purgat.

Ptarmica hoc est sternutatoria ex ipsius effectus præstantia nomen inuenit, quandoquidem & foliis & floribus efficacissima est euocando sternutamento.

Batrachii radix acerrima arefacta tritaq; naribus subdita, sternutamento cerebrum expurgat.

Elleborus albus potentissimè sternutamenta mouet, si vel sola radicis eius fibra inseratur in narem, multoque magis si arida ea in aqua vitæ macerata sit. Puluerem eius in nares indere non nisi veterno aut apoplexia correptis & consopitis liceat.

Euphorbium vel ordine solo sternutatorium est, cuius etiam oleo perunctæ nares, aquoso multo stillant humore.

Quum autem horum effrenata vis sit, ne quid inopinatò contingat, singulis certiùs quàm permistis compluribus atq; compositis vti liceat.

Struthium & batrachium terantur macerenturq; in hydromelite, in quo dein intincta linamenta indantur in nares. Veratro tamen & euphorbio ea quam dixi præcautione vtendum.

Per palatum verò pituitam hæc proliciunt mansa aut gargarizata.

Apophlegmatismi. Mastiche commanducata blandè & leniter pituitam ex ore & faucibus potiùs quàm è longinquis elicit, perinde ac omnia ferè diutius ore circumducta. Vua quoque passa & per se cum nucleis & cum pipere commanducata caput blandè purgat.

Sinapi

Sinapi verò tunsum ori quouis modo inditum, è cerebro pituitam ducit, naribus quoq; admotum sternutamenta ciet.

Nasturtium semine eadem quæ sinapi præstat.

Pyrethrum radice idem & aliquanto validius efficit.

Piper longum tametsi calidius, non æquè ad ducendam pituitam efficax.

Staphis agria non solùm quòd acri semine os faucesq; velut exurat, sed peculiari quoq; vi cerebri pituitam euocat, & ore profundit.

Hæc ita comparentur in vsum: ℞. Sacchari candefacti ʒ j. mastiches ℥ ß. piperis longi, pyrethri, staphidis agriæ an. ℥ j. fiat puluis, qui referatur in nodulos ore continendos premendosq; dentibus: hæc quidem mansa præcipuè gingiuas, dentes, maxillas & oris fauciumq; partes expurgant, quas nimirum calor attigerit. At verò gargarizatu quoniã altius in fauces incidunt, longius quoq; proliciunt vt ex ipsis faucibus ex amygdalis, ex œsophago & palati cauo, quemadmodum & penna altius in fauces indita. ℞. Seminis sinapi tunsi ex aceto ʒ ß. piperis longi in puluerem triti ʒ j. hydromelitis ℔ j. fiat gargarismus. Vel sic: ℞. Ficus pingues incisas quatuor numero, vuarum passarum expurgatarum ʒ j. glycyrrhizæ ʒ ß. coquantur ad ℔ j. In expresso iure dissolue radicis pyrethri tenuiter tritæ ʒ j. piperis longi ʒ ß. fiat gargarismus. Piperis enim atq; pyrethri vis coquendo vanescit atq; disperditur. Sed neq; gargarizatu cerebri interiora exquisitè purgantur, quòd minimè ad cerebri basim is pertingat, quò maximè cerebri excrementa confluunt. Optima autem & vtilissima cerebri expurgatio per palatum fiet, si aptus conueniensque liquor haustus in nares resupino capite telabatur in fauces. Etenim transitu cerebri basim subiens viam per quam excremento cursus est expedit, cerebrum vi sua ferit, cuius etiam excrementa facultate deducit: hanc autem cæteris mitiotem ita decerniro. ℞. Radicis althææ & betæ an. ʒ j. hordei integri, glycyrrhizæ, vuarum passarum an. ℥ ß. coquantur in hydromelite ad ℔ j. In quo macera radicis pyrethri, radicis cyclamini contritarum an. ℈ ij. exprimatur liquor in eum quem dixi vsum.

Frigida quæ capitis ardores & deliria mitificant accersuntq́, somnum.

CAP. XVII.

ROSA sicca destillationes arcet, quas tamen humida ac recens odore solo proritat, capitis dolores ex ardore compescit, accersitq; somnum, cerebrum mentemq; roborat.

Viola frigida & humida, tum odore tum substantia capitis quoq; ardores ac mentis perturbationes lenit inducto sopore.

Nymphæa tota refrigerat ordine secundo, eius radix atq; semen exiccat, flos verò humectat, isq; naribus ac fronti admotus, capitis ex bile dolorem lenit, somnum conciliat, sumptusq; omnem extinguit ardorem. Lactuca tum admota tum summo cibo sumpta acres demulcet humores, desipientiam sedat, vaporisq; suauitate somnum accersit, idq; blandè & citra offensionem vllã. Solanum furiosum venenatum est ac inutile, hortense verò esculentum est & admotis foliis somnificum: sed & hortense immoderatè sumptum mentem quoque perturbat.

Hyoscyamus albus eligendus cui flos & semen album est, cui verò flauum aut nigrum quod vel insaniam vel soporem inferat fugiendũ. Sed ne albus quidẽ tutus, quòd immodico vsu dementet. Papauer albũ medicinis tutius sed minus efficax quàm nigrum, & syluestre quod rhœada appellant, flore rubro, nigro autem semine: estq; frigidum ordine tertio. Semperuiuum maius frigidum quidem abundè, sed nullius particeps malignitatis. Tria hæc fronti & naribus admota acres fluxiones sistunt, capitis ardores extinguunt, dolores leniunt ab æstu & febris ardore natos, somnumq; inducunt ac deliria sedant.

Caphura frigida sicca gradu tertio, acris, odorata, partium tenuissimarũ. Capitis ardorem, cephalalgiam ab æstu naribus admota, aut cum santalis & aqua rosarum stillaticia in frontis & temporũ fotum adhibita mitigat, sanguinem è nari-

LL 2

bus profluentem sistit, exæstuans cerebrum recreat odore, sed libidinem extinguit. Mandragora frigida ordine tertio, siccaq; primo perhibetur, radice, folio, fructuq; vsurpanda. Eximia ei vis refrigerandi atq; compescendi ardentium febrium æstus, capitis dolores ac deliria, sed præcipua conciliandi somnum, soporifera enim est & narcotica. hæc autem præstat tum fructus odore, tum folio radiceve trita, inductaq; ex oleo fronti atq; temporibus. Opium frigidum summo quartó ve gradu, siccum primo: planè narcoticum est quòd sublato aut consopito sensu stuporem inferat. Ad leniendum acerbum dolorem, ad quemuis ardorem protinus extinguendum, soporemq; accersendum, extrinsecus moderatè appositum omnium quæ suprà dixi efficacissimum, quod vel naribus illitum odore solo confert. Medicamentis inditur quotum exuperans calor temperati postulat, intro aliàs minimè purum admittitur.

Hæc igitur præcipua est eorum materia, quæ in prædictos vsus coaptantur vel in syrupos vel in pilullas, vel in antidotos: huiusmodi sunt quæ asseruantur, syrupus rosarum siccarum, syrupus nymphææ, syrupus papaueris, diacodion simplex, diacodion compositũ, pilullæ è cynoglosso, Philonis antidotus & trochisci è succino, Trochisci de Caphura & Trochisci Narcotici. In rem autem præsentem fotus fiunt sincipitis, embrochæ, illitus, cataplasmata, frontalia. Vt in causo & capitis dolore ab æstu, fotus qui habet aquarum stillaticiarũ plantaginis, rosarũ, solani an. ℥ iij. aceti ℥ j. ß. caphuræ ʒ ß. misce in fotũ sincipitis & temporũ. Aliud, ℞ rosarum, violarum, nymphææ, lactucæ, solani, semperuiui an. m. j. seminum lactucæ, hyoscyami & papaueris albi an. ℥ ß. coquantur ex aqua simplici, acetiq; sextans sub finẽ indatur: tepido sinciput foueatur per spongiam aut per splenia. Hæc eorum materia (serpillo, meliloto, betonica rutaq; additis) tusa cretaq; & rosaceo vnguento aut populeo vel oxyrhodino excepta in cataplasma redigitur: accommodatum vigiliis, phrenitidi, omniq; desipientiæ, fronti ac sincipiti inducendum. Ad hæc quoq; vitia earum partium embrocha, id est irrigatio, fiet ex oleo rosato, nymphææ, papaueris albi & mandragoræ: quibus si extrema res est, opium addetur, sed ea temperatione vt eius non supra grana dena olei vnciæ singulæ excipiant. Addita cera illitus ex his fient, & cerata tum liquida tum solidiora, fronti temporibusq; inducenda. Ex his quoq; aceto exceptis oxyrhodinum fiet compositum, iisdem partibus inducendum, vt quod ℞ olei rosarum, nymphææ & papaueris albi, aceti, aquæ stillaticiæ solani & betonicæ an. ℥ ß. mista agitentur pro embrocha frontis sincipitis. Aliud: ℞ vnguẽti populei & rosacei aceto lotorum an. ʒ. vj. ß. seminis papaueris albi & psyllii contusorum, ceræ an. ℥ ß. malaxentur & concorporentur in cerati formam, quod inductum linteo fronti circundetur. Aliud siccum, ℞ rosarum rubrarum, foliorum violarum & nymphææ an. p. j. foliorum betonicæ, lactucæ, & hyoscyami an. m. ß. sem. lactucæ & papaueris albi & amygdalorum amarorum contusorum an. ʒ iij. concisa omnia & (si aridiora sunt) vapore aquæ rosarum madefacta exceptaq; spleniis, intersuantur, & applicentur fronti & temporibus.

Calida medicamenta quæ affectuum cerebri præsertimq́; frigidorum reliquias proprietate dissipant. CAP. XVIII.

SALVIA calida primo, sicca secundo, quæ angustiore folio efficacior habetur, ea leniter adstringit, & emanantem sanguinem cohibet, ventriculũ atq; cerebrum corroborat, torpentem appetentiam excitat. peculiariter autem neruos firmat, eorumq; vitiis omnibus medetur: in idq; vires obtinet castoreo finitimas. Betonica cerebro auxiliatur, idq; vel odore solo recreat. Hinc comitialibus furiosisq; medetur, paralysim torpentiaq; membra persanat.

Sampsuchus calfacit siccatq; tertii ordinis initio, tenuium est partiũ, & validè digerit, odorisq; suauitate cerebrũ neruos corroborat: ex hisq; flatus, crassam pituitam, & hinc subortas obstructiones dissoluit. Rosmarinus sampsucho præstantior, vnà cum cerebro & neruis cor, sensus omnes & memoriam confirmat: tremori atq; paralysi salutaris. Stœchas cerebrum neruosq; iuuat, & frigidis

corum

eorum medetur affectibus, illisq; moderato calore quaſi vitam reſtituit: vertigini, epilepſiæ atq; melancholiæ ſaluberrima. Laurus calfacit & ſubadſtringit, baccæ in medicamenta adiiciuntur quæ neruorum laſſitudines reficiunt, & ad vnguenta quæ calfaciunt & diſcutiunt, earum ſuccus aurium dolori & grauitati inſtillatur. Myrtus quàm laurus adſtringentior, moderato calore atq; ſuauitate cerebro familiaris, eius ſpiritus vireſq; fouet & firmat, nec parum ſiſtendis deſtillationibus opitulatur. Acorus qui Galanga eſt, calidus ſiccus ordine tertio, oris halitum commendat, frigidis & flatuoſis ventriculi & crebri affectibus medetur, inditus naribus cerebrum iuuat & firmat, ore verò detentus venerem ſtimulat.

Pæonia mas præſtantior eſt fœmina, calida ſiccaq; ordine ſecundo, radice, flore, ſemine celebrata. Cerebrum odorata mire recreat, ſed admota ſumptaq; magis: mentis perturbationem ſedat, nocturna ludibria atq; etiam incubos diſſipat, timores pauoreſq; diſcutit, comitiali morbo medetur. Cerebri quemadmodum & iecoris, renum, vteriq; obſtructiones tollit. Ruda ordine tertio calfacit & exiccat: odorata & admota mentis hallucinationes & deſipientiam arcet, melancholicoſque pauores diſcutit, cum oxyrhodino illita capitis dolores quacunq; ex cauſa mitigat.

Serpillum acre, calidum & ſiccum initio tertii, & odoratum ex oxyrhodino appoſitum cerebrum iuuat atq; corroborat, vt idcirco dolores, deliria mentiſq; perturbationes ſedet accerſito ſomno: at nihilominus rheumatiſmos frigidaſq; deſtillationes capiti inductum ſiſtit & diſſipat. Spica quæ & pſeudonardus, calfacit & ſiccat ordine ſecundo, caput admota calfacit eiuſq; humores ſuperuacuos exiccat, & deſtillationes arcet, apoplexiæ, paralyſi tremoriq; vtilis.

Centaurium minus rheumaticis affectibus auxilio eſt, neruis accommodatiſſimum, vt quos humore turgentes citra noxiam euacuet ac deſiccet. Iridis illyricæ ſeu florentiæ radix & aloë præterquam quòd ſomnum alliciunt, dolorem etiam capitis temporibus & fronti ex roſaceo illitæ ſedant, & odoratæ cerebrum recreant.

Compoſitiones porrò ex his paucæ extant præcipuuſq; eſt ſyrupus è ſtœchade. Aquæ verò ſingulorum ſtillaticiæ ferè vſurpantur, & ex his quædam ſaccharo conſeruantur, vt flores roriſmarini & ſaluiæ & ſtœchados. Olea quoq; non pauca vt myrtinum, laurinum, rutaceum, nardinum. In rem verò præſentem cùm vel affectuum frigidorum materiam ſiccare, vel cerebrum corroborare conſilium eſt, horum plurima in capitis lotiones aptantur, additis iuniperi baccis & aniſi feniculiq; ſemine: coquunturq; vel ſarmentorum lixiuio, vel aqua cui ſub finem vini albi quadrans affundatur. In id nõ modò virentes, ſed & areſactæ herbæ conferunt, vt quarum integra vis etiam ſubſiſtat. Oleum quoq; ad frigidos quoſuis affectus ſic comparari poteſt. ℞. Baccarũ lauri, myrti, & iuniperi an. ℥ ß. ſeminis feniculi, rutæ & pæoniæ an ʒ iij. ſaluiæ, betonicæ, ſampſuchi, florum ſtœchados, roriſmarini & ſpicæ an. ʒ ij. Tunſa omnia conſpergantur ℔ ß. aquæ vitæ, dum omnino madeſcant: deinde affuſa olei libra vna coquantur vaſe duplici dum liquor omnis ſit abſumptus, expreſſumq; oleum recondatur in vſus.

Quæ deſtillationes ſiſtunt & quæ cerebrum corroborant.

Cap. XIX.

MASTICHE vapore tenues capitis fluxiones incraſſat atq; cohibet voratq; cerebrum tenuibus expirationibus impetitum tuetur ac firmat, præſertim verò in febribus, epilepſia, vertigine & in cæteris quæ ſympathia fiunt. Vernice ſuffitu aliquantò adſtringentior & valentior maſtiche, ad cætera tamen non tutò ſumi poteſt. Succinum quod Arabum eſt carabe, & Græcorum ἤλεκτρον, calidum primo, ſiccum ſecundo ordine, leniter adſtringit, tritumq; ac potum vomitiones ventriſq; fluxiones ac deſtillationes ſiſtit, attritu iucundum ſpirat odorem, ſuffituq; cerebrum recreat, ſiccat, eiuſq; deſtillationes quocunq; tuant cohibet, quod & collo circumductum non leniter confert.

Thus calidum ſiccumq; ſecunda claſſe, frigidas capitis deſtillationes tum

interiores ad fauces, pulmones & ventriculum, ad dentes & maxillas, tum externas sistit & quodammodo discutit atq; siccat, tum suffitu tum apposito emplastri vice.

Agallochum xyloaloë, calidum siccum secundo gradu, odoratum, adstringens, subamarum, firmat omnia interiora viscera, sed peculiariter cerebrum tum mansum tum suffitum, eximiè siccat & corroborat. Spica nardi humores è capite seu in fauces seu in pectus stomachúmve procumbentes sumpta ac etiam ore contenta proprietate cohibet, viribus cæteris quàm pseudonardus præstantior.

Styrax calidus gradu primo, siccus secundo, cerebro quoque iucundus, cuius suffitu cerebrum siccescit, destillationes sistuntur, & raucedines grauedinesq; mitescunt.

Melanthium calidum siccum recessu tertio, ad omnia ad quæ styrax atque etiam efficacius accommodatur. Nam frictum adductumq; naribus expirante odore destillationes omnes & coryzam exiccat, imbecilloq; cerebro opitulatur. Intrò verò non tutò immittitur. Succus quem officinæ benioin appellant, calidus siccus ac summè tenuis, odoris suauitate cor, cerebrum sensusq; omnes exhilarat, caput suffitu siccat, eiusq; supervacua absorbet, inclinantibus morbis aptus.

Caryophyllum odoratu cerebrum corroborat & exiccat, eiusq; affectus frigidos persanat, mentem erigit memoriamq; firmat. Nux moschata eiusq; macer si vel manditur vel naribus inditur tum odore tum substantia, cerebri, mentis, sensuumq; vires auget. Myrrha suffitu cerebrum quoq; recreat, superuacuos humores abstergit & absorbet. Ambarum caput odoris suauitate roborat & epilepsiæ confert, cæterisq; frigidis opitulatur affectibus.

Compositiones ex his nullæ extant, sed re exigente ex tempore comparari possunt: ferè autem singula teruntur in pulueres, quorum fit varius vsus. Suffitus adstringens destillationes tenues & acres, habet rosarum rubrarum, mastiches, vernicis, succini singulorum contusorum ℥ ß. crassas verò ac frigidas sistit cerebrumq; corroborat, qui ℞. Succini, seminis melanthii an. ℥ ß. styracis calaminthæ, benioin an. ʒ iij. macetis, caryophyllorum, nucis moschatæ an. ʒ ij. Terantur in puluerem crassiusculum ad capitis suffitum. Si myrrha & mastiche singulæ pondo vnciæ vnius aqua rosarum stillaticia soluantur, adiecto puluere præscripto trochisci concinnabuntur ad suffitum apti. Puluis capillis inspergendus destillationes arcens. ℞. Xyloaloës, succini, caryophyllorum an. ʒ iij. rosarum rubrarum, sampsuchi, maceris, nucis moschatæ an. ʒ ij. Cucullus verò seu intersutus pileus quo caput ad destillationes & frigidos affectus muniri solet. ℞. Sampsuchi, rosarum rubrarum, florum rorismarini, saluiæ & stœchados, spicæ nardi arefactorum an. ʒ ij. corticis citri sicci, grani infectorii, maceris, piperis, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ʒ iij. fiat puluis qui bombace carpta exceptus coaptetur in cucullum. Cerebrum quoq; roboratur siccaturq; odoratis in nodulum coniectis, vel in globum pomi specie, vt ℞. Seminis melanthii torrefacti ℥ ß. spicæ nardi, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ʒ ij. trita concludantur syndone in nodulum. Pomum odoratum hac formula: ℞. Sampsuchi, rosarum rubrarum, pseudonardi an. ʒ ij. maceris, xyloaloës, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ʒ iij. styracis, benioin an. ℥ j. Trita contusaq; omnia excipiantur ladano purissimo, vel mucilagine gummi tragacanthæ, fingantúrq; globuli pertusi, asperso puluere ambaris & moschi an. ℈ ß.

Ad pulmonum pectorisq; vitia. CAP. XX.

VITIA quæ tum pulmoni tum pectori inhærescunt purgato iam corpore atq; destillatione sedata, ferè quidē vel leniendo, vel detergendo extenuandoq; tolluntur. In idq; ex infarctu liberantium ordine aptissima sunt quæ incidendo atq; detergendo, nec vehementer calfaciant siccéntve, nec exasperent: sed leniant & quadamtenus humectent, vt strobili, mel, terebinthina. Interdum

etiam

etiam acriora, sed ex melicrato, ptisana, vino dulci, aut leniente sorbitione data. Arteriæ autem pectorisq; asperitatem hæc peculiariter leniunt simulque ardorem extinguunt.

Pruna dulcia moderatè refrigerant, humectant verò ordine secundo, aluum molliunt ac subducunt, pectus arteriamq; leniunt, bilis ardorem ac sitim compescunt.

Zyzypha quæ & iuiubæ ac myxaria quę & sebesten, quo prunis dulciora, hoc viribus omnibus eis antecellunt. Cremor hordei refrigerat, humectat & oblinit, sitim restinguit, deterget sine adstrictione, ac facilè in thoracis partes illabitur. Succus amygdalarum dulcium arteriam pulmonemque lenit, ac simul emolliens humores è thorace sputis educit: qui ex amaris elicitur, obduratos ac tenaces validius expectorat. Semen maluæ quia humectat & oblinit asthmaticis bibendum datur, thoracem pulmonemq; proprietate iuuat, raucamq; vocem lenit.

Semen bombacis quòd crassa leniendo extenuet, tussi & thoracis vitiis peculiariter medetur. Viola feruidos acresq; humores temperat & siccescentes pulmones humectando recreat, eorumq; exasperatas vias lenit.

Glycyrrhiza temperata calore, modicè humida: omnia exasperata propriè verò arterias lenit, tussim siccam, asthma atq; sitim mitigat. Gummi arabicum refrigerans ac modicè siccans, sed tamen quia emplasticum, asperitatibus omnibus medetur, nec ventriculum relaxat.

Tragacantha frigida secundo, humida primo recessu: humidior quàm gummi aptiusq; tussim veterem omnesq; asperitates lenit.

Nuclei pinei calore temperati luculenter humidi emolliunt ac detergunt, purulentam, crassam, lentamq; expuitionem promouent.

Pistacia quia leniendo subamara sunt & adstringentia, pulmonis thoracisq; obstructiones liberant. Auellanæ tostæ destillationem arcent, crudæ verò ac recentes tussi veteri medentur, stomacho tamen infestæ præsertim quæ vetustate nimium exaruerint.

Mel calidum siccumque ordine secundo, valenter detergit, aluumque subducit, non nisi coctum sumitur, nam flatus crudum excitat & ventriculum offendit.

Saccharum minus calidum ac siccum quàm mel, vtq; gratius est & suauius, ita & omnia mitiùs quàm mel efficit, nec stomacho infestum est.

Compositiones ab his extant, syrupus zyzyphorum, syrupus violatus, electarium tragacanthæ frigidum, eclegma è pino, pilullæ bechicæ, pilullæ albæ & penidia. Ad quarum imitationem aliæ quoq; possunt in rem præsentem præstitui, quemadmodum & potiones quædam lenientes pectorales appellatæ, quales ex hordei m.j. passarum ℥j. zyzyphis, myxariis an. viii. nu. glycyrrhizæ ʒ ß. in aquæ ℔ iij. percoctis.

Hæc verò pectoris pulmonumq; vitia detergendo & extenuando purgant. Vua passa quæ dulcis fuerit, leniendo detergendoq; leniter thoracis ac pulmonis affectibus eximiè succurrit.

Ficus abstergendi facultatem & incidendi obtinent, præcipuè verò thoracem purgant, tussi veteri diuturnisq; pulmonum vitiis conueniunt, gutturi, arteriæ & anhelatoribus aptissimæ. Capillus veneris propriè pectus & pulmones expurgat, pleuritidi & peripneumoniæ vtilis. Adiantum album crassa & lenta ex pulmone educit.

Hyssopus peculiariter peripneumoniæ, asthmati, orthopnœæ & tussi veteri ex destillatione opitulatur, præsertim si ex melle, aut vuis passis, fico & ruta decoctus potetur, detersor familiaris. Prassium quod album appellatur, crassa è pectore educit, vtiliterq; datur asthmaticis, tussientibus, & interdum tabidis. Origanum linctum ex melle tussibus medetur: inclinanti quoq; peripneumoniæ & pleuritidi.

Calamintha orthopnœæ, asthmatique confert ex hydromelite. Abrota-

num maximeq; eius semen recta ceruice spirantibus, ruptis, conuulsis, tussi, orthopnœæ auxiliatur.

Polypodium radice vsurpatur calida siccaq; ordine secundo: dulcis pariterq; subaustera est, crassam pituitã detrahit, præcipuè verò è pulmonibus, quia lenis est & dulcis.

Cnici semen ac propriè eius medulla in vsum venit, calida siccaq; ordine secundo: abstergens & aperiens, simulq; leniens, propriè pectus atq; pulmonem lenta pituita expurgat, vocem clarificat.

Iris flore ac radice insignis, calida siccaq; ordine secundo, inueterata omnia pectoris pulmonumq; vitia blande expectorat. Hellenium radice vtile, calidum ordine tertio, siccum primo, ad educendos lentos & crassos thoracis humores accommodatum: veterem tussim emendat, orthopnœam, conuulsiones, inflationes, stomachiq; vitia, menses quoq; mouet & vrinas. Satureia quæ & thymbra, medetur pulmonis & thoracis vitiis & thymum viribus æmulatur. Thymus vt obstructiones hepatis & viscerum soluit & expurgat, ita crassa lentaq; è pulmone & thorace expectorat, anhelosis & asthmaticis cum melle datum omnia thoracis vitia excreabilia facit, sed fœtum excutit.

Iuniperus calida & sicca ordine tertio, baccæ crassos & glutinosos humores extenuant. Potæ ad vitia thoracis, ad tusses, inflationes & tormina prosunt: sed ramentum ligni deuoratum interficere creditur. Seseli masiliense officinis siler montanum calfacit & desiccat ordine secundo, radix & semen tenuium sunt partium, stomachi viscerumq; concoctionem iuuant, tusses diuturnas sanant, & orthopnœæ medentur.

Dracunculus calidus siccus, acer & amarus, leniterq; adstringens, tenuium est partium. Radice viscerum omnium crassos ac lentos humores attenuans expurgat, tussibus ex destillatione prodest: bis terve elixa in cibo radix crassos ac glutinosos humores è pulmone validè exterget, incidit, & expurgat. Arum calidum siccum ordine secundo: easdem atq; dracunculum vires, sed multò infirmiores obtinet.

Cepa, porrum, allium, scordium vim acrem & excalfactoriam habent, qua viscerum omnium imprimisq; pectoris crassos & viscosos humores extenuant, detergunt & expurgant: præcipuè verò porrum & scordium purulentam crassamq; pulmonum materiam pectore expellunt & arterias purgant, si aut cum ptisana hydromelitéve cocta edantur, aut cum nasturtio, melle & resina in eclegmate delingantur. Si semel atq; etiam iterum mutata aqua parum præcoquantur, acrimoniam quidem illa & cacochymiam deponunt, sed inefficaciora ad commemorata paulò redduntur.

Scylla pectus crassis & lentis humoribus infarctum expurgat, tussim veterem & asthma persanat, saniem è pectore elicit. Crocus lethargicos strenuè iuuat, sed pituitam attenuans ad spiritus difficultatem, ad tussim & pleuritidem mirè confert.

Zinziber crassam pulmonum pituitam attenuat, tenuem concoquit, tussis veteris, asthmatis frigidiorumq; affectuum familiare remedium, quod præcipuè recens conditum fuerit.

Aristolochia vtraq; amara & subacris, abstergit & digerit, sed rotunda crassos humores validius extenuat, & ab iis natas obstructiones promptius expedit. Hinc asthmaticis, suspiriosis & pleuriticis auxilio est. Gentianæ radix extenuando & abstergendo obstructiones efficaciter expedit, idq; tanta vi vt iumentis etiam non tussientibus modò, sed ilia quoq; trahentibus auxilietur pota.

Myrrha tuberculo fabæ deuoratur in vetere tussi, orthopnœa, in laterum pectorisq; doloribus.

Hæc autem peculiari dote tabidis opem ferunt. Scabiosa calida sicca, non modò quia amara, sed & ingenita facultate validè adeò pulmonem expurgat, vt eius tum abscessus atque vomicas tum etiam pleuritidas proprietate rumpat & expurget.

Pimpi-

Pimpinella calida siccaq; ordine secundo, abstersionis adstrictionisq; particeps: tabidis aptissima, cruentas excreationes sistit, sordidas ac purulentas expurgat, vlcera detergit, mirificè siccat & agglutinat.

Tussilaginis radices & folia peruntur, hæc viretia temperatis proxima sunt, siccaq; verò modicè acria & calida euadunt, hinc siccas tusses & orthopnœas sanant, & accensa inspirato fumo pulmones tam blandè expurgant, vt sine noxa omnes thoracis abscessus rumpere credantur.

Symphytum, consolida maior ordine secundo excalfacit siccatq;. Collectū in thorace pulmoneq; pus expurgat & sanguinis reiectiones sistit.

Pulmo vulpis arefactus si bibatur suspiriosos adiuuat, tabidorum vlcera agglutinat, roboratq; pulmonum substantiam.

Ex his componuntur extantq; medicamenta huiusmodi; syrupus hyssopi, syrupus prassii, electarium diaireos simplex & diaireos compositum, conditum adianti, conditum florum iridis, conditum radicum enulæ, zinziber conditum, eclegma è scylla simplex & compositum, pilulæ scabiosæ. Et quæ ad sanguinis excreationem & ad tabidos purulentósve conferunt, trochisci è terra lemnia, syrupus symphyti. Quum magna sit horum compositorum supellex, rarò decernuntur alia nisi cùm penuria subest, aut ad implicitos affectus insueta desideratur permistio, vt quæ leniendi & expectorandi hoc modo vim obtinet. ℞ zyzypha, myxaria, ficus passas an. vi. nu. vuarum passarum abacinis liberarum ℥j. polypodii quercini, seminis cnici, radicis helenii an. ℥ß. adianti albi, hyssopi, prassii, origani, satureiæ. an. m.j. seminis althææ & seseleos an. ʒii. coquuntur exprimanturq; ad sesquilibram, adiectoq; pari sacchari pondere recoquantur in syrupum. Si vel eclegmata vel electaria rei præsentis necessitas expostulet, horum permistio ex his quas antè protuli formulis discenda.

Quæ cordis discutiant affectus cardiaca appellata. CAP. XXI.

QVOD affectus pauci in cor inuadere posse credantur, cardiacæ facultates præcipuæ sunt, noxia omnia malignaq; depellere, & cordi robur conferre. Malignitatem depellunt alia frigida, alia calida. Cardiaca frigida hæc sunt.

Buglossum vtrumq; languentibus medetur & syncope vexatis, melancholicos exhilarat, & ex diuturno morbo conualescentes recreat. Viola & nymphæa in cardiacis frigidis quoq; habentur, vtraq; cordis tædia discutit, spiritus excitat ac tetros arcet vapores. Semen mali citrii amarum, venenis resistit, oris suauitatem commendat, ad mulierum malaciam confert. Succus mali citrii & punici acidi & arancii acidi frigidus siccus ordine tertio, aduersus internas & pestilentes putredines, venena, & partium principum maximeq; cordis imbecillitatem in primis vtilis est, & dum cardialgia hoc est mordicatio ventriculi os infestat. Semen oxalidis cordis & oris stomachi inextricabilia vitia, maximè scorpionum ictus sanat.

Mali odorati atq; cotonei succus cor & stomachum roborat, syncopen tollit, venenum consopit aut arcet.

Calida. Melissophyllum syncopen ex frigida causa, mœrorem tristitiamque excutit. Doronicum quod Paulo Arnabo dicitur, radix calida & sicca ordine tertio, subdulcis, intus alba, foris flaua, pollicis crassitie, nodosa, densa, cordis palpitationi & venenatorum morsibus atq; ictibus auxiliatur, ipsumq; cor peculiariter roborat. Vetonica altera quæ & tunix & bistorta, calida & sicca, subamara, contra nocturnas peregrinationes & difficiles somnos commendatur, aduersus toxica, serpentum & scorpionum ictus ex vino albo bibitur: succus pestis arcet contagia, & vomitiones cohibet. Dictamni radices & folia in vsu sunt, calfaciunt & siccant ordine tertio, tenuium sunt partium: ad morsus & ictus venenatos exhibentur, & ad pestilentium febrium malignitatem. Pentaphyllum tormentilla vulgo, siccat tertio recessu citra manifestum calorem, subadstringit, tenuium est partium, venenis resistit & pesti, omnes sanguinis eruptiones cohibet. Attractylis hirsutior quibusdam, alis acanthium, carduus

benedictus vulgò, calidus ficcus, amariffimus, obftructiones internorum vifcerum tollit, & eorum vlcera fanat: aduerfus peftilentes aliofq; venenatos & putres affectus in primis efficax. Stœbe fcabiofa, vt abfceffus interiores rumpere, ita & peftilentium morborum virus è corde foras extrudere creditur, & eorum bubonas carbunculofq; difcutere. Ocimi femen cardiacum eft, cor enim exhilarat eiufq; defectionem tollit & humidum ftomachum roborat.

Corroborantia frigida. Os è corde cerui, hominis cor quadam fubftantiæ fimilitudine roborat, ad cardiacam affectionem & fyncopen in primis vtilis, pro quo in eofdem vfus cornu cerui fubftituitur. Cornu vnicornis omnium præftantiffimum creditur cor tueri, veneni vim omnem obtundere, & peftilentium morborum perniciem lenire.

Ebur frigidum ficcum primo gradu, cordis robur tuetur & conceptum adiuuat. Aurum temperatiffimum, foliolis & veluti bracteolis ad naturæ robur & affectus melancholicos, ad exolutum ftomachum, ad cardiacos & præter rationem mœftos efficax. Argentum frigidum humidumq; temperatè, auri vires quadamtenus æmulatur, fed iam metallicæ malignitatis quodammodo particeps.

Vniones feu margaritæ frigidæ ficcæ, integræ potiores, cor proprietate roborant, fyncopen tollunt, putredini cor obfidenti peftiq; & venenis obfiftunt.

Saphyrus potus ictos à fcorpione iuuare, & cor ab omni veneni labe tueri creditur, & inteftinas vlcerationes emendare. Hyacinthus virulentarum quoq; beftiarum ictibus & malignis medetur affectibus. Smaragdus, eadem non potus modò, fed & collo fubnexus confert, & melancholiam mœftitiamq; foluit. Corallus frigidus ficcus fecūdo gradu, vt adftringendo ftomachum roborat, & fanguinis reiectiones magnopere fiftit, ita & cordi robur conferuat, idq; munit aduerfus peftilentium morborum iniurias. Succinum cor & ftomachum firmat, cardiacis & cordis palpitationi accommodatum.

Sigillum lemnium frigidum & ficcum primo receffu, morfus ferpentum & omnium reptilium fanat, mortiferas & venenatas potiones nocere prohibet.

Bolus armena frigida ordine fecundo, peftilenti febri opitulatur eique refiftit, putredinem cohibet, & fanguinis expuitionem & dyfenteriam & deftillationem.

Caphura malignos vapores præfertim calidos extinguit, ab hifq; ortam fenfuum exolutionem reparat.

Calida. Xylaloë ad cardiacos affectus, ad fyncopem, ad omnia deniq; cordis frigida vitia vtiliter exhibetur.

Cortex citrei mali, odorus, calidus ficcus, cor aliafq; principes partes muniens, putredini & venenis refiftit.

Cinamomum calidum tertio ordine, ficcum fecundo, putridam faniem exorbet, ad deleteria & venena vtile.

Caryophyllum calidum ficcum tertio gradu, odoratum, acre, fubamarum: cardiacos affectus & fyncopem tollit, vifcera corroborat & cordis fpiritus refarcit. Amomum calidum ficcum tertio gradu, valdè ficcat & adftringit, odorifq; fuauitate cor recreat. Crocus calidus ordine fecundo, ficcus primo, coquit, digerit, mediocriter adftringit, cor in primis deinde alias partes roborat, emendatq; earum putredines: fed extra modum fumptus lethalem vim inferre perhibetur. Mofchus calfacit ficcat ordine tertio, tenuium eft partium, odore fpiritus inftaurat, languidas partes ac præcipuè cor firmat & roborat, lipothymiam & vires refolutas farcit, fed imbecillum cerebrum biliofis præfertim ferit. Ambarum calidum ficcum fecundo gradu, humores calfacit, incidit, attenuatq;, ftomachicis mifcetur, cor & cerebrum proprietate roborat, & fyncopem tollit, fed ebrietatem accerfere dicitur permiftum vino: fenibus & natura frigidioribus accommodatius quàm iuuenibus.

Hæc porrò fimplicia in cōpofitiones coaptantur, quæ funt huiufmodi: Syrupus bugloffi, fyrupus è fucco aut infufo violarū, fyrupus nymphææ, fyrupus è fucco oxali-

co oxalidis, ſyrupus malorum redolentium, ſyrupus è ſucco perſicorum malorum, ſyrupus è ſucco limonum, ſyrupus granatorum, ſyrupus e cortice citrii, ſyrupus è ſucco citrii acido. Quibus omnibus cardiaca quodammodo vis ineſt cor muniendo arcendoq; putredinem: vnus autem ſyrupus meliſſophylli malignitatem omnem extinguit. Electarium quoq; de gemmis, diamargariton frigidum, electuarium de ambra, electuarium exhilarans, mithridatium & theriace. Flores præterea & fructus ſacchato conditi conſeruatiq;, vt bugloſſi flos & radix, flos violarum, perſica condita, mala odotata condita, cortex citri conditus, & nux moſchata condita. Quinetiam non paucæ extemporaneæ compoſitiones in alias quoq; transferuntur formas, vt in pulueres, in condita, in paſtam regiam, in deſtillarum inſtauratiuum, in epithemata, in ſacculos, in ſuffitus & odoratos globulos: quorum exempla quædam exercitationis gratia hîc ſubieci. Puluis. ℞. Cornu cerui & vnicornis, margaritarum ſplendidarum, ſcobis eboris an. g vj. fiat puluis tenuis ex cochleari ſumendus, aqua bugloſſi & vino albo dilutus. Eiuſce pulueris drachmæ duæ exceptæ vnciis tribus ſacchari albi ſoluti aqua roſarum ſtillaticia, concinnantur in tabellas quas manus Chriſti appellant. Huic & nonnihil interdum additur electarii de gemmis aut de ambra, interdum & ambaris momentum. Fit & ad peſtilentiam hac formula. ℞. Fragmentorum gemmarum ſapphiri, hyacinthi, ſmaragdi, margaritarũ, coralli rubri an. ℈ j. oſſis è corde cerui, eboris, ſeminis ocymi, cardui benedicti, citrii, oxalidis, radicum tunicis, tormentillæ & angelicæ, doronici an. ʒ ß. terræ lemniæ, boli armenæ an. ʒ j. moſchi, ambari an. g viij. ſacchari albi ſoluti aqua meliſſophylli ℔ ß. concinnetur electarium in tabellas pondo ʒ ij. Conditum cardiacum. ℞. Corticis citrii conditi, conſeruæ bugloſſi, violarum & roriſmarini an. ℥ ß. pulueris electarii diamargariton frigidi & electarii de gemmis an. ℈ ß. ſacchari albi quod ſatis eſt ad conditi formam. Epithema. ℞. Aquarum ſtillaticiarum meliſſophylli, bugloſſi, cardui benedicti & roſarum an. ℥ ij. aceti ℥ j. In quibus diſſolue omnium ſantalorum, xyloaloës, caryophyllorum, corticis citrii ſicci tritorum omnium an. ʒ j. croci ℈ j. caphuræ ℈ ß. fiat epithema cordi inducendum ad æſtum & malignitatem arcendam. In id quoq; pulueres ſacculo includuntur, qui vel ſiccus cordi admouetur, vel ſuprà dicto liquore imbutus. Odore quoq; labes arcetur ex his quæ epithema conſtituunt. Deſtillatum cardiacum & inſtaurans. ℞. Conſeruæ bugloſſi vtriuſq;, violarum, roſarum & nymphææ, corticis citrii conditi an. ℥ ij. pulueris electarii diamargariton frigidi, electarii de gemmis & de ambra, croci an. ʒ ij. ſeminis citri, oxalidis, cardui, atractylidis & citrii mali, radicum dictamni, vetonicæ & pentaphylli an. ʒ iij. iuſculi caporum iuuenum alteratorum cum lactuca, oxalide, portulaca, ſcabioſa & meliſſa ℔ vj. trita confuſaque omnia vaporario vitreo incluſa igni mandentur, vel aquæ feruenti, ſenſimq; liquor eliciatur. His nonnunquam perdicum aut turturum, aut etiam nemoralium teſtudinum præparatarum conciſa caro permiſcetur cum medulla panis albi. Excepti deinde liquoris libra dimidia cum ſacchari vnciis duabus & cinamomi drachma vna colo tranſmittitur in vſus, affuſa interdum ſemuncia ſucci granatorum aut limonum. Deſtillatum aliud malignitatem arcens & obtundens. ℞. endiuiæ, bugloſſi vtriuſq;, ſtœbes, pentaphylli, cardui benedicti, oxalidis, pimpinellæ, betonicæ recentium omnium an. m. j. radicum dictamni, vetonicæ, & pentaphylli, ariſtolochiæ rotundæ, gentianæ, doronici romani, zedoariæ an. ℥ ß. ſeminum oxalidis, cardui atractylidis & plantaginis an. ʒ vj. theriaces, mithridatii veteris an. ℥ ij. Recentes herbæ tundantur hiſq; aſpergantur reliqua omnia exquiſitè trita, ſinanturq; triduo macerari: ex his dein in vaporarium coniectis ſenſim liquor excipiatur.

Ventriculo accommodata. CAP. XXII.

QVÆ ſtomachica nuncupantur medicamenta, alia humorum quibus eſt imbutus ventriculus illuuiem exugunt abſumuntq;, vel prorſus detergunt, eius robore ſeruato: alia concoctionem adiuuant, cæteraſque illius functio-

nes confirmant. Prioris quidem classis sunt, malum citrium & medicum, malum punicum & cydonium seu cotoneum, cetasium, ribes, oxyacantha, sorba, mespila, & quæcunq; supra dixi æstuantem bilem frenare. Hæc enim bilis reliquias obtundunt, vomitiones sistunt, æstuantem ventriculum refrigerant, sitim extinguunt, cibi fastidia discutiunt & appetentiam inuitant, dissolutumq; ventriculum adstringunt & corroborant.

Quæ verò deinceps sunt id ipsum præstant in frigidis humoribus, qui stomachi tunicas infarciunt.

Menta vtraq; calida & sicca principio tertii ordinis, gustu acris, subamara, tenuium partium, adstringendi & exiccandi vim obtinet. Stomacho apprimè vtilis est, appetitum excitat, & in condimentis peculiarem vsum inuenit, in eo humores frigidos crassosq; excalfacit, attenuat & absorbet, singultus, vomitiones choleramq; sedat, sanguinis vomitiones sistit: sed conceptioni resistere creditur. Betonica crudorum concoctionem adiuuat, datur acidum ructantibus & stomachicis, dolorem capitis ex ventriculi sympathia sedat. Absynthium calidum primo gradu, siccum secundo, adstringens, amarum & acre, excalfaciens pariter & detergens, roborans & desiccans: eius decoctum stomachum corroborat, bilem eiq; inhærentem pituitam detergit, vacuatq; tum per aluum tum per vrinas. Hinc morbo regio correptos sanat, malaciam stomachi, & inflationes discutit, appetitum excitat, nauseam arcet, lumbricos pellit: comæ, folia & semen vsurpantur: sed succus stomacho infensus est. Saluia excalfaciens & subadstringens, appetitum excitat, cruda crassaq; conficit, & stomachum corroborat, singultum quoq; lenit. Sisymbrium, balsamita vulgò seu menta aquarica, excalfacit atq; siccat tertio ordine, tenuium partium est, & digerentis facultatis, ex redundante pituita vomitiones, singultus, stomachiq; dissolutiones cohibet seu sumptum seu admotum, vrinam ciet. Non edendum grauidis nisi mortuo iam conceptu: quippe etiam impositum ipsum extrahit. Succinum calidum primo recessu, siccum secundo: ventriculum & corroborat, nauseam sedat, prauos ventriculi humores absorbet atq; eos gigni prohibet, ventrisq; fluxiones sistit.

Corroborantia & adstringentia frigida, quæ tum reliquias acrium humorum absorbent, tum concoctionem iuuant. Rosa amara, adstringens præcipuè rubra, arefacta stomachum & iecur corroborat, eiusq; dissolutioni medetur, vomitiones & lienterias sistit. Cytinus mali punici flos, stomachum roborat, fluentem aluum sistit, bibitur commodè sanguinem excreantibus. Balaustium adstringentem quoq; vim habet: & eandem quàm cytinus.

Myrtus tum baccis tum folio citra calorem, ventriculi superuacua & alui illuuiem siccat atq; concoquit, fastidium abigit, præcipuamq; corroborandi facultatem adstringendo obtinet. Oliua recens flaua nec dum matura, vtilis stomacho, ipsum roborat, adstringit, appetentiam mouet, humores acres digerit. Idem præstant oliuæ halmades, quæ muria conditæ seruantur.

Coriandri semen præparatum adstringit, terget, concoctionem adiuuat, ventriculum roborat, eiusq; exhalationes in caput ferri prohibet. Rhus frigidum ordine secundo, siccum tertio, vehementer adstringit, ventriculum eiusq; facultates omnes roborat sumptum & admotum, vomitiones, dysenterias, sanguinis eruptiones, aliasq; diuturnas fluxiones cohibet obsoniis inspersum, aut aliter sumptum, inflammationes mitigat, menses quoq; sistit. Acacia frigida primo gradu, sicca tertio, validè adstringit, stomachi robur viresq; omnes fouet, vomitum sistit, menses supprimit. Lycium siccat ordine secundo, calore temperatis proximum est, adstringit, terget, digerit. Hypocistis eadem quæ acacia, & multò validius præstat, eodem quoq; censu cistus existit, aliquanto tamen siccantior & adstringentior.

Calida quibus præcipua vis est ad frigidos crudosq; ichores absumendos, & ad concoctionem augendam, hæc ferè sunt. Mastiche calida & sicca ordine secundo, parum adstringit, minimum est acris. stomacho auxiliatur, purgantium acrimoniam frangit, exhalationes reprimit, destillationes arcet & absumit, vomitio-

mitionesque sistit. Crocus stomacho vtilis est, ciborumque concoctionem iuuat. Myrobalani omnes vehementer adstringunt, stomachum expurgãt & corroborant, vomitiones, dysenterias & alia alui profluuia compescunt, & appetentiam reuocant.

Galanga calida sicca tertio gradu, sapore acerrimo linguam admodum vellicante, concoctionem adiuuat, oris halitum commendat, venerem stimulat. Spicanardi calida excessu primo, sicca secundo, adstringit, subacris & leuiter amara, stomachum roborat sumpta & admota, omnesq; frigidos affectus concoquit. Agallochum odoratum, gustu adstringens & subamarum, ventriculum frigidum corroborat, concoctionem adiuuat, eius putredinem summouet, & superfluentes humores absorbet, flatusq; discutit. Macer calidum siccum tertio gradu, vi aromatica odoreq; suaui præditum, subacre, tenuium partium: hoc peculiare habet vt ventriculum roboret, & concoctionem iuuet. Nux moschata calida sicca secundo gradu, vim habet roborãdi ventriculum, & frigidos ipsius affectus sanandi, concoctionem iuuandi & flatus discutiendi. Zinziber calidum tertio ordine, humidum primo, odoratum, obstructiones aperit, stomachum corroborat & excalfacit, concoctionem promouet, vapores crassos & flatus discutit, crassos humores attenuat, aquosos absumit. Caryophyllum ventriculi calorem roburq; suscitat, concoctionem perficit, cardialgiam tollit & nauseam, doloresq; ex cruditate & flatuum copia subortos.

Cinamomum excalfacit, adstringit, roboratque ventriculum & concoctionem iuuat.

Ambarum siccitate ventriculi superfluentes humores absumit, odoris suauitate prauam illorum qualitatem omnemq; impuritatem ac putredinem emendat, suscitato natiuo calore ac spiritu concoctionem iuuat, cæterasq; functiones validiores efficit. In id quoq; vsurpantur quæcunq; cor natiuumq; calorem fouere & roborare tradita sunt.

Ex his porrò compositiones extant asseruanturq; variæ, syrupus myrtinus, syrupus mentæ & absynthii & miuæ cydoniorum, electarium myrtinum, electarium diarhodon, & aromaticum rosarum maius, trochisci è spodio, myrobalani emblicæ & cepulæ conditæ, iuglandes nuces conditæ, sorba condita, cydonia condita, conserua rosarũ & mentæ, cortex citri conditus, & nux moschata condita. Quarum imitatione aliæ quoq; ex tempore præscribuntur, vt vinum absynthii & iusculum è radice cichorii & absynthii coma, iulepus è succo cydoniorum aut granatorum, & aqua rosarum stillaticia. Condita quoq; multiplicis vsus. Adhæc fomentum è rosa, cytino, saluia, menta vtraq; & absynthio, cum portione cyperi, calami aromatici & schœnanthi, adiecto sub finem vini quadrante. Ceratum molle ex oleo mastiches, mentæ, absynthii, nucis moschatæ & nardino, aut horum quibusdam cum ceræ momento. His etiam vt vnguenti species euadat, interdum pulueres insperguntur galangæ, maceris, nucis moschatæ, xylaloës, & zinziberis, vt singulæ olei vnciæ singulas puluerum drachmas habeant cum ceræ tantillo & ambari aut moschi exiguo. Aut si plusculum puluerum atque ceræ sit, ceratum solidius existet, in quod plerumq; solet mastiches triens quadrãnsve addi, tundiq; pilo calente: quo etiam pertinere videtur ceratum stomachicum. Sacculus præterea minutim transsutus in scuti formam concinnatur ex aridiorum tritorum puluere, vt qui habet rosarum rubrarum, cytinorum, mentæ, absynthii, sampsuchi arefactorum an. ℥ iij. spicæ nardi, galangæ, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ℥ ij. croci ℥ ß.

Iecori peculiaria medicamenta. CAP. XXIII.

CVM iecoris tum substantia tum venæ exiles sæpe infarctu & humorum illuuie præpediri soleant, magnaq; sit huius visceris dignitas & præstantia, id quidem maximè medicamenta postulat quæ obstructione liberent atque corroborent, nullo vehementi calore. In hæc autem non omnia promiscuè, sed peculiari quadam dote ista conferre comprobantur.

Gramen modicè frigidum ſiccumq́, ſubadſtringens & ſuaue, tenuis, ſubſtantiæ, iecoris infarctus ſoluit roburq́; tuetur. Intybum omne calidam hepatis intemperiem, atq; etiam inflammationem extinguit, ſanguinis feruorem ſedat, obſtructiones iecoris aufert: hinc biliofam eius collectionem expurgat, ictérum perſanat, iecur proprietate quadam corroborat, nec ventriculum oſtendit, ſemen genitale minuit. Cicerbita, hieracium & chondrilla, vt temperatura affines ſunt, ſic viribus minimum diſcrepant: eadem quæ intybum, ſed ignauius multò præſtant. Lichen quæ hepatica, detergit, mediocriter refrigerat, iecoris obſtructiones tollit, icterum & impetigines curat, ſanguinis inflammationes compeſcit. Adiantum omne tenuat, digerit, aperitq́; iecoris obſtructiones & ictericis confert. Quatuor ſemina frigida maiora & minora refrigerant, incidunt, ac detergent, tenuium ſunt partium, vt iecoris quoq; obſtructiones expediant.

Plantago frigida ſicca ordine ſecundo, adſtringit, & nihilominus digerit, hepatis obſtructiones ſoluit, putredines & dyſenterias coërcet, fluxiones ſiſtit tum folio tum ſemine.

Oxalis omneque rumicis genus tum radice tum ſemine blandè iecoris illuuiem expurgat, obſtructiones expedit, ex eaque geniros affectus perſanat: & adſtrictione leni nec iniucunda ipſam pariter iecoris ſubſtantiam firmat & corroborat.

Calida Eupatorium calfacit, incidit, abſtergit, peculiariter verò iecoris obſtructiones expurgat ſeruato robore, diuturnis & erraticis febribus apta. Fumaria iecur obſtructum aperit, laxiusq́; firmat, bilem expurgat, ſanguinem impurum clarificat, & putredini reſiſtit.

Lupulus calidus ſiccus primo ordine, detergit & aperit, expurgat iecur, & obſtructionibus liberat, icterum ſanat, menſesq́; mouet. Aſparagus iecur infarctu liberat tum radice tum ſemine: regioq́; morbo auxiliatur. Idem ac etiam efficacius conferunt apii, petroſelini & feniculi radices, quæ ſi calidior erit affectus, aceto macerandæ ſunt.

Abſynthium vt ventriculo, ita præcordiis & iecori opitulatur, quodq́; in venis biliofum eſt per vrinas expurgat.

Praſſium vt guſtu amarum eſt, ita iecur infarctu liberat & regium morbum expurgat.

Peucedanum veteres hepatis obſtructiones aperit, confertque incipienti ſcirrho.

Chamædrys amara, ſubacris, incidit, terget, viſcera præcipuè verò iecur expurgat & obſtructionibus liberat. Chamæpitys terget, purgat, obſtructum iecur liberat. ictericis auxilio eſt.

Corroborantia frigida. Santala omnia frigida gradu tertio, ſicca ſecundo, calidis naturis conueniunt, propriè verò hepar corroborant & refrigerant, cardiacos iuuant. Ebur frigidum ſiccum gradu ſecundo, adſtrictionis cuiuſdam particeps, quà viſceribus robur adiicit. Spodium ebur vſtum, refrigerat, adſtringit, ſitim compeſcit, ventriculum & hepar roborat. Roſa & lichen iecur roborant. Corallium frigidum ſiccumq́; ordine ſecundo, adſtringit, roborat, biliis feruorem compeſcit, eiusq́; impetum ſeu ſurſum ſeu deorſum ſedat, iecoris ſubſtantiam quouis modo ſolutam impingit atq; coarctat, & ſanguinis vndecunq; manantis fluorem ſiſtit.

Calida. Iuncus odoratus ſeu ſchœnanthum modicè calfacit adſtringitque, mediocriter digerit, ventriculum & hepar corroborat, ſanguinem excreantibus auxiliatur. Calamus aromaticus calidus ſiccus ordine ſecundo, leniter adſtringens, minimum acer, ventriculum & hepar excalfacit roboratq́;, hydropem ſanat & tuſſim. Eupatorium moderato calore peculiariter hepar corroborat. Vua paſſa rota ſubſtantia iecori familiaris, moderata adſtrictione ipſum roborat. Id ipſum præſtat piſtacium ſubamarum, odoratum, atq; eſſentiæ tenuitate iecur obſtructum expedit.

Compoſita medicamenta quæ humorum reliquias è iecore per vrinas expurgant

purgant sunt syrupus cichorii, syrupus endiuiæ, syrupus bizantinus, syrupus è radicibus minor, syrupus è radicibus maior, & oxymeli compositum. Corroborant verò electarium trium santalun, & trochisci eupatorii, electarium diacubebe, & trochisci è succino. Refrigerat verò conserua cichorii, surculi lactucæ, endiuiæ & portulacæ conditi, cerasia condita, oxyacantha condita, & ribes conditum, aut si quando res ipsa expostulat, tecentia fient apozemata modò simplicia, modò acida, affusis interdum herbarum succis. Electaria quoque & condita confusis pulueribus atq; conseruis. Fotus prætereà si quid emolliendum aut calfaciendum est, & epithema si refrigerandum ex aquis stillaticiis endiuiæ, portulacæ, absynthii, plantaginis, & rosatum paribus portionibus & aceti parte octaua, in quibus trium santalorum, rosarum, lupinorum & trochiscorum è saphura pulueres conuenienti dosi soluti sint. Illitus quoque & vnguenta ex his quæ ipsi quoq; ventriculo accommodauimus.

Quæ lieni conueniunt. CAP. XXIV.

APTA lieni medicamenta ea sunt quæ suauitate quadam terrenū illius humorem vel emolliunt, vel quodammodo colliquant, detergunt & attenuat, sine adstrictione conspicua, vt deinde obstructione soluta faciliùs excidat in aluum. Horum quædam moderatè frigida sunt & humida, quæ exuperanti bili torridæ conueniunt, vt viola, buglossum vtrumq;, succus malorum fragrantium. Plurima verò moderatè calida sunt & tenuium partium, vt crassam fæculentamq; melancholiam attenuent atq; dissipent: qualia hæc sunt. Lupus salictarius seu lupulus, lienis obstructiones expedit eumq; expurgat. Cassutha peculiariter lienem obstructione liberat, arquatumq; nigrum pellit. Scolopendrium seu asplenum & ceterachum, proprietate lienem expurgat absumitque. Raphanus lienem extenuat & obstructione liberat, iecori etiam prodest. Radix apii lienem expurgat, & obstructione liberat, eiusq; tumores dissoluit. Cortex thamaricis peculiariter lienem expurgat, obstructionibus liberat absumitq; & icterum sanat. Capparis radicis cortice imprimis, dein fructu & cauliculis tum decoctis in oxymelite tum pulueratis spleni scirrhoso eximiè benefacit, atque frequenti vsu lentos crassosq; humores exterget & incidit, tandemq; per vrinas & per aluum exigit. Agnus calidus siccus tertio gradu, flore & semine insignis, aperit, extenuat, flatus discutit, duritiem & obstructionem lienis dissoluit: sed genitale semen absumit, & libidinem extinguit. Chamædrys lienem validè adeò expurgat, vt ipsum absumere credatur. Acori veri radix in vsu est, quæ galanga maior dicitur: calfacit & siccat tertio ordine, gustu acris est & modicè amara, odore non iniucunda, tenuium partium, detergit & extenuat: lienes induratos resoluit atq; comminuit, duritias & collectiones omnes sanat decocto huius fouentibus. Scylla calida sicca ordine tertio, summè incidit & resoluit, duritias lienis collectionesq; discutit, & obstructiones validè expedit: quartanam & icterum sanat.

Lapathū digerente detergenteq; facultate prædítum, lienē ex aceto sumptū iuuat, ex vino coctū sumptūq; regio morbo prodest, lepras impetiginesq; sanat.

Rubiæ semen ex oxymelite potum lienem absumit. Idipsum præstat & peucedanum & raphanus & iris similiter ex aceto aut oxymelite pota. Aristolochia multò validius lienem obstructione liberat, laterisq; doloribus auxiliatur, putrescentia sanat, & sordida expurgat. Cancamum vulgo gummi lacca, obesos extenuat, concretumq; lienem dissoluit. Horum quædam etiam foris admota, sed maximè quæ deinceps sunt lienem plurimum expediunt.

Ruta tum sumpta tum admota ex aceto cataplasmatis vice lienis obstructiones duritiasq; tollit. Nasturcium præsertimq; semen eius cum melle illitum lienem extenuat & comminuit.

Struthium duritiem quoq; lienis soluit. Vrtica cum cerato imposita concretum conduratumq; lienem colliquat. Sinapi calidum siccumq; quarto recessu, lienis tumores omnisq; generis dolores ex alto in summa trahit.

Centaurium minus calidum primo ordine, siccum tertio, summè amarum & subadstringens, valideq; abstergens, optimum est ad lienis & iecoris obstructiones soluendas: sed & lienem induratum fotis impositum sanat. Asarum calidum siccum tertio ordine, tenuium partium, hepatis & splenis obstructiones reserat, eorumq; duritias dissoluit, ictterum sanat, febribus diuturnis auxilio est: valet foliis sed radice efficacissimum.

Cyclaminus calidus siccus tertio gradu, radix in vsu est. Incidit, terget, aperit, digerit, resoluitq;. Lienis durities & tumores fotu aut illitu persanat: tum recens tum aridus atque tum sistit, & biliosum sudorem ciet.

Alia ex his aptantur in eos syrupos qui tetrum bilis atræ vaporem demulcent, cuiusmodi sunt syrupus violarum, syrupus buglossi, syrupus è succo malorum benè olentium, & syrupus melissæ & confectio alkermes. Alia in eos qui melancholiæ reliquias ex tumente liene vel dissipant vel absumunt: quales sunt syrupus scolopendrii & fumariæ, syrupus è radicibus, oxymel scylliticum, electarium diacapparis, trochisci è capparibus & dialacca, electarium de gemmis, electarium exhilarans, & aliæ complures compositiones ad cordis affectus relatæ. Ex quibus dein in rem præsentem iulepi fiunt & apozemata, electaria quoque & condita. Fortis præterea fotus ex ruta, vrtica, struthio, nasturtio, centaurio minore, in quo aceti quadrans insit. Illitus ex oleo rutaceo, oleo de capparibus, oleo amygdalarum amararum, oleo liliorum lotis aceto scyllitico cum cera: quibus si sextans adiectus sit puluerum iridis, asari & cyclamini, cum bdellio & ammoniaco solutis aceto forti, emplastrum efficiet lienis obstructioni tumoriq; accommodatum. Possunt & aliæ formæ complures pro rei necessitate ex tempore præstitui.

Renum ac vesicæ medicamenta. CAP. XXV.

QVÆ leniunt & refrigerant, arenulas minimè sinunt in calculum concrescere, vrinæ ardorē demulcent, eamq; facilius emittunt. Quæ vrinas cient tenuitate substantiæ ac siccitate sanguinem attenuant & colliquant, serumq; secernunt atq; deducunt in renes. In hoc genere nonnulla traduntur moderatè frigida, vt pepones, melopepones, cucurbitæ, cucumeres, hordeum & gramen: sed omnium efficacissima sunt quæ in substantiæ tenuitate calida siccaque sunt tertio recessu: vt apium, petroselinum, feniculum, daucus, phu, seseli, asarum & smyrnium. Quæcunq; vrinas strenuè cient, eadem quoq; renes & vrinæ ductus abstergendo incidendóq; expurgant, & arenulas pariter exturbant, & calculos ex arenularum adhæsu leuiter concretos dissoluunt atq; diripiunt. At verò solidiores verosq; calculos quæ propriè comminuere traduntur, attenuant incidúntq; nullo calore nullaq; siccitate insigni: nimius enim calor concretum calculum magis excoquit & obdurat, obiterq; quæcunq; mediis viis obhærescunt supervacanea secum in renes deducit, vnde vrina aliàs supprimitur, aliàs tenuis & pellucida prætersfluit. Hoc genere sunt limonum succus, radix oxalidis, rubi, asparagi, graminis & personatæ, betonica, adianrum, asplenum. Nonnulla etiam asperitate sua calculi summam faciem abstergunt & attritu comminuunt: vt vitrum combustum, ouorū testæ, milium solis. Nec desunt quæ id proprietate efficiant, vt lapis iodaicus. Vtraq; igitur affectis renibus opitulantur: sed hæc præcipuè. Amygdala amara & dulcia eorumq; recens oleum, zyzypha, myxaria, glycyrrhiza, gummi amygdalę amaræ & cerasi, pistacia, strobili, caricæ, & quęcunq; leniendis pulmonibus conuenire diximus, eadem renum ac vesicæ scabriciem leniunt, vrinam demulcent atq; effundunt, nec arenulas in calculum coagmentari sinunt. Althææ radicis ius potum eadem confert, & vrinæ difficultati medetur, renum & vesicæ cruditates pellit: eius semen renum calculos etiam confringit. Quatuor semina frigida minora, lactucæ, portulacæ, intybi, cichorii renum siccitatē, asperitatem ardoresq; leniunt. Semen melonum & quatuor semina frigida maiora sicca sunt ad finem primi ordinis, incidunt, terget, tenui sunt essentia præsertim arefacta & contrita: hinc vrinas adeò mouent, vt renibus arenis aut

calculo

calculo pressis non mediocriter prosint. Halicacabi rubentes fructus tenuandi & abstergendi vi renes validè expurgant & vrinam pellunt. Fraga quoq; chamæbati Idæi fructus, renum & vesicæ sordes & arenulas eluunt, detritosq; calculos excludunt, præcipuè autem ab his aqua stillaticia.

Plantago vtraq; semine aut folio arefacto, renum obstructiones tollit, idque abstergendi quadam & tennandi facultate qua præter cæteras pollet.

Adiantum omne vrinas ac menses mouet, renesq; validè adeò expurgat, vt calculos minuere credatur. Helxine subfrigida, abstergit, leuiterq; constringit, calculo tamen & vrinæ difficultati succurrit. Graminis radix moderatè frigida & sicca, tenuiumq; partium, vrinæ difficultatibus medetur & calculosa vesicæ rudimenta comminuit, quod & eius semen præstat. Asparagi radix trita & ex vino pota vrinam ciet, renes infarctu liberat, calculos exturbat, nephriticis auxiliatur: neq; credi par est longo eius vsu vesicam exulcerari, semen genitale auger, veneremq; stimulat. Ruscus tum radice subamara, tum foliis & baccis ex vino potis vrinam ciet, vesicæ calcnlos deterit, stillicidio vrinæ medetur, mensesq; mouet & morbum regium sanat. Eryngii radix calore temperata, non modicè sicca, pota colicis medetur, calculos, stillicidia, difficultates vrinæ & renum vitia sanat. Chamæmelum potu & insessu calculos vrinasq; pellit.

Quæ verò subiiciuntur quòd calidiora acrioraq; sint, ad ea ipsa vesicæ renumq; vitia efficaciora comprobantur. Cicer omne calidum siccum ordine primo, incidendi abstergendiq; facultate præditum, obstructiones tollit, vrinam mouet & renes expurgat, renum & vesicæ calculos exterit: sed nigrum & paruum validissimè, ab hoc deinde rubrum. Terebinthina calfacit, mollit, discurit, terget, expurgat, viscerum omnium maximeq; renum obstructiones tollit, & angustos meatus aperit, vrinam ciet, putredinem cohibet. Pimpinella calida sicca ordine secundo, ex vino pota calculos terit, & stranguriam decocta iuuat. Saxifraga calida & sicca, eadem sed multò efficacius confert.

Crithmum vulgo creta marina calida sicca tertii ordinis initio, dysuriæ & regio morbo opitulatur, renumq; calculos confringit.

Lithospermum vulgo milium solis, semine ex vino poto calculos comminuit, vrinas pellit, stranguriamq; discurit. Sisymbrium aquaticum & Sion excalfaciunt, tenuium sunt partium & sapore acri, ea cruda coctaq; potenter vrinas mouent, calculosq; dissoluere atq; excernere traduntur.

Vrtica calida sicca recessu tertio, tenuium partium & acris, tanta abstersione valet vt ventrem subducat, renes infarctu expediat calculosq; terat. Anonis calida ad finem secundi, attenuando tergendoq; vrinas ducit, calculosq; confringit, radicis cortex præcipuè vtilis, deinde eius cauliculi, qui antequam spinis muniantur sale conditi gratissimi sunt. Petroselinum vulgare, Plinio apium sariuum, Græcis selinum, calidum ordine secundo, siccum tertio, foliis, semine & radice obstructiones tollit, vrinam ciet, renes & vesicá abstergit, eorumq; calculos comminuit: eadem foris tum fotu tum insessu confert. Feniculi radix & comæ renum & vesicæ vitia expurgant, vrinam mouent tum sumptæ tum admotæ. Smyrnium quod & libysticum, radice vrinæ difficultati medetur: semen etiam renum & vesicæ vitiis confert, cætera præstat quæ apium & petroselinum. Raphanus vterq; calidus tertio, siccus secundo, tum radice tum semine renes expurgat, vrinam ciet, calculos comminuit & exturbat. Apium saxatile quod petroselinum macedonicum, calidum siccumq; tertio recessu, radice præsertimq; semine vrinam ducit, renum & vesicæ doloribus potum succurrit. Daucus semine primùm, deinde radice calfacit & exiccat, vrinam vehementer pellit vt etiam calculos excludat. Seseli massiliense daucum viribus æmulatur. Personata quæ bardana, radice & semine vrinas pellit, renes infarctu liberat, atenuatas calculosq; excutit. Pæoniæ radix acris & subamara, ex vino pota renum & vesicæ dolores lenit, seminis grana sumpta calculorum rudiméta pueris eximunt. Tribulus vterq; præsertimq; syluestris, poto semine renes purgat, calculosisq; medetur. Spartum genista appellatum, secunda classe calidorum & siccorum,

ptum, menses potenter ciet, sed fœtum exanimat. Galbanum non sumptum modò, sed & admotum menses partusq; euocat. Oppopanax vteri tumores duritiasq; appositum soluit, menses trahit, sed fœtum enecat.

Eorum quæ corroborando vtero designantur, alia eum ipsum firmant conceptumq; continent, alia moderato calore fouent & manantem illuuiem exorbent, amara quadamtenus & odorata vt simul aperiant & calorem suscitent, odorisq; suauitate vterum oblectent. Prioris generis sunt.

Bistorta officinis appellata, frigida siccaq; moderatè & adstringens, menstrua sistit, vterum corroborat, conceptumq; retinet ac fouet tum admota radice tum sumpta cum nuce moschata & caryophyllis.

Corallium tum sumptum tum subditum menses cohibet, vterum conceptumque corroborat. Costus impurum vterum expurgat tum fotu tum suffitu, & ad concipiendum iuuat. Betonica eadem vt suprà dixi confert, fœtumque recreat.

Caryophyllum tum sumptum ex vino odorato tum subditum, vteri strangularum lenit, & vterum fœtumq; recreat. Nux moschata & macer easdem quoque vires obtinent.

Nardus seu spica nardi impura vuluæ profluuia saniemq; subdita absorbet, conceptumq; suffitu adiuuat. Styrax suffitu quoq; vterum expurgat, exiccat & corroborat, vteri strangulatum compescit, & ad concipiendum præparat.

Succinum suffitu potuq; vterum siccat, prauos humores in eo gigni prohibet, corroborat, & ad concipiendum iuuat. Melanthium suffitu menses ob crassitiem lentoremq; suppressos educit, vterum excalfacit, exiccat & corroborat. Calamus odoratus tum potu tum appositu aut suffitu menses euocat, vterum siccat & recreat. Benioin liquor creditur cyrenaicus, calidus summè tenuis & halitu digerens, vteri fluxiones suffitu vel pesso exorbet, ipsumq; vt & partes omnes neruosas corroborat. Moschus tum sumptus tum pesso subditus, vteri strangulatum tollit, venerem proritat, vterum odore recreat, siccat & corroborat, concipiendiq; spem auget. Ambar quoq; præfocationem arcet atq; sistit, & tum sumptum tum subditum omnia quæ moschus validè confert.

Compositiones verò ad vteri refrigerationem & ad immodicos menses cohibendos hæ extant. Syrupus è portulaca, syrupus è succo oxalidis, syrupus myrtinus, aqua plantaginis aut porrulacæ diluti: trochisci spodii, trochisci terræ lemniæ, trochisci succini: oleum rosarum, nymphææ & myrtinum, vnguentum Comitis.

Ex tempore autem decernetur in lep rosatum, & ex aquis stillaticiis myrti, plantaginis & oxalidis, adiecto succo vel oxyacanthæ vel cydoniorum. Pulueres quoque & electaria aut condita ex corallio, lapide hæmatite, margaritis, cornu cerui vsto & succino, addito saccharo rosato aut conserua rosarum, aut alia quauis adstringente. Emplastrum quoque quod habet boli armenæ lotæ in aceto ℥ iij. terræ lemniæ similiter lotæ ℥ ij. sanguinis draconis, mastiches an. ʒ j. nucum cupressi, gallarum, rosarum, balaustiorum tritorum an. ʒ ß. ceræ & vnguenti comitis an. quantum satis est ad corporanda in emplastri formam. Vel farinæ fabarum dilutæ mucilagine gummi arabici vel tragacanthæ quantum satis est ad excipienda & vincienda & cogenda omnia in emplastri consistentiam: quod lumbis & pubi inducetur. Ex eadem quoque materia pessi subdentur vel iniectiones. Ad mouendos porrò menses & ad expurgandum vterum extant syrupus capillorum veneris, syrupus hyssopi, syrupus artemisiæ, electarium diacalaminthes tum simplex tum compositum, trochisci è myrrha qui etiam secundas pellunt, & pilullæ sagapeni, quibus etiam vis inest mortuum fœtum excludendi. Harum exemplo aliæ quoq; formulæ re vrgente præscribentur tum sumendæ tum admouendæ: vt fotus huiusmodi. ℞. Chamæmeli, sampsuchi, ocimi, pulegii, origani, prassii, calaminthæ, artemisiæ, melissophylli, parthenii, abrotani, absynthii an. m. ij. coquatur in aqua quæ satis sit ad fotum vel insessum, vel iniectionem. Eadem aptari poterunt in pessos, quos etiam vtiliter ex radice dictamni, aristolochiæ,

ſtolochiæ, gentianæ, ex myrrha, ſtyrace & aloë, terebinthina exceptis concinnare liceat.

Ad vterum verò corroborandum & adiuuandam concoctionem extant electarium de gemmis, electarium aromaticum, electarium diaſatyrion, ſatyrium conditum & eryngium conditum. Suffitus quoq; decerneretur qui habeat melanthii ſeminis ℥ ß. ſtyracis calaminthæ, ſuccini, ſchœnanthi, calami odorati, ſpicæ nardi an. ʒ iij. roſarum rubrarum ʒ ij. fiat puluis ad ſuffitum. Aut peſſus: ℞. Liquoris cyrenaici, iridis, roſarum rubrarum an. ℥ ß. zibetti, ambaris an. gr. iiij. moſchi gr. ij. fiat puluis qui ſyndone exceptus in balanos aut peſſos aptetur.

Quæ arthritidi & externis quibuſdam affectibus medicamenta conferunt. CAP. XXVII.

EXTERNI affectus qui in vnam quampiam particulam ſiue cum vlcere ſiue citra vlcus incidunt, peculiaria habent libro proximo tradenda remedia. Qui verò in plures partes inuadunt, vt arthritis, paralyſis, tremor, artuum dolores & qui ex vniuerſa fluxione orti fuerint, huc commodè referri poſſunt. Per hos igitur affectus cùm iam ſatis purgatum corpus & fluxio cohibita fuerit, ſi humorum reliquiæ ſumendis digerendæ diſſipandæque videbuntur, in id apta erunt ſimplicia quæ ad cerebri affectus ſuprà attulimus: quandoquidem neruorum eadem atq; cerebri eſt ratio. Propriè verò & peculiariter ad artuum dolores hæc commendantur: Helenii radix & iridis, chamæpytis, verbaſcula duo, calaminthe, acori radix, centaurium minus, hermodactylus, in apozemata aliaſve compoſitiones aptanda: de quibus mox ſigillatim dicam. Cæterùm præcipua ad horum malorum curationem topicorum vis eſt, quorum alia ſtatim initio ardorem ſi quis ineſt extinguunt & fluxiones arcent, nec tamen humores in partem inflammatam altius impingunt: alia dolorem qui citra inflammationem fuerit compeſcunt: alia dolore ſedato impactum humorem attenuant, digerunt diſſipantq; ne tempore obdureſcens concreſcat in tophum. Quum igitur chiragræ aut podagræ initio dolor ardorq; articulos obſidet, hæc ex vſu erunt. Aquæ ſtillaticiæ roſarum plantaginis & ſolani, quibus aceti ſextans aut quadrans affundatur: id enim fotu calido inflammationes ſedat reprimitq; fluxiones, & collectas quodammodo diſcutit, arthriticis & podagricis accommodum. In eius ℔ j. ſi caphuræ ʒ j. aut ʒ j. ß. ſoluatur, cæteros articulorum cruciatus qui etiam altè demerſi ſunt compeſcit.

Pſyllii ſemen maceratum mucilaginem edit, ad omnes inflammationes ſed propriè ad articulorum calidos dolores in primis ſalutarem. Cotonei mali & althææ ſemina mucilagines quoq; reddunt non minus efficaces, ſi præſertim ex aqua ſolani aut plantaginis elicitæ fuerint. Hyoſcyami folia recentia aut per ſe aut cum polenta calidas acreſq; fluxiones ſiſtunt, omneſq; dolores mitigant, & medicamentis in id compoſitis commodè miſcentur. Cicutæ folia atq; ſemen arefactuſque ſuccus omnem dolorem ſedant qui præſertim ex inflammatione ortus fuerit. Eadem quoque vis ſemperuiuo vtrique & mandragoræ: quibus ſi dolor intolerabilis non facilè finiri poteſt, opii momentum addetur, quod ſenſus torpore inducto in calidis præſertim affectibus dolores omnes ſedat atque conſopit.

Anodyna quæ dolores quacumque ex cauſa ortos demulcent. Lac vaccinum acres fluxiones partiumque omnium inflammationes fotu mitigat: quod & polentæ forma permiſtis anodynis euidentius præſtat. Stercus vaccinum cùm præſertim depaſcuntur herbas impoſitum, emollit & reſoluit, ardores doloreſque mitigat, veſparum ictus ſanat & addito aceto tumores digerit. Œſypus calfacit & emollit, paulumq; digerit, dolores quacunque ex cauſa compeſcit: quod & lana ſuccida eo imbuta præſtat. Thus calidum ordine ſecundo, ſiccum primo, anodynum quoque eſt, & ex oui candido ſubactum impoſitumq; omnem dolorem lenit.

Dolorum autem humorumq; reliquias hæc impoſita digerunt & euocant. Verbaſcu-

benedictus vulgò, calidus ſiccus, amariſſimus, obſtructiones internorum viſcerum tollit, & eorum vlcera ſanat: aduerſus peſtilentes alioſq; venenatos & putres affectus in primis efficax. Stœbe ſcabioſa, vt abſceſſus interiores rumpere, ita & peſtilentium morborum virus è corde foras extrudere creditur, & eorum bubonas carbunculoſq; diſcutere. Ocimi ſemen cardiacum eſt, cor enim exhilarat eiuſq; defectionem tollit & humidum ſtomachum roborat.

Corroborantia frigida. Os è corde cerui, hominis cor quadam ſubſtantiæ ſimilitudine roborat, ad cardiacam affectionem & ſyncopen in primis vtilis, pro quo in eoſdem vſus cornu cerui ſubſtituitur. Cornu vnicornis omnium præſtantiſſimum creditur cor tueri, veneni vim omnem obtundere, & peſtilentium morborum perniciem lenire.

Ebur frigidum ſiccum primo gradu, cordis robur tuetur & conceptum adiuuat. Aurum temperatiſſimum, foliolis & veluti bracteolis ad naturæ robur & affectus melancholicos, ad exolutum ſtomachum, ad cardiacos & præter rationem mœſtos efficax. Argentum frigidum humidumq; temperatè, auri vires quadamtenus æmulatur, ſed iam metallicæ malignitatis quodammodo particeps.

Vniones ſeu margaritæ frigidæ ſiccæ, integræ potiores, cor proprietate roborant, ſyncopen tollunt, putredini cor obſidenti peſtiq; & venenis obſiſtunt.

Saphyrus porus ictos à ſcorpione iuuare, & cor ab omni veneni labe tueri creditur, & inteſtinas vlcerationes emendare. Hyacinthus virulentarum quoq; beſtiarum ictibus & malignis medetur affectibus. Smaragdus, eadem non potus modò, ſed & collo ſubnexus confert, & melancholiam mœſtitiamq; ſoluit. Corallus frigidus ſiccus ſecũdo gradu, vt adſtringendo ſtomachum roborat, & ſanguinis reiectiones magnopere ſiſtit, ita & cordi robur conſeruat, idq; munit aduerſus peſtilentium morborum iniurias. Succinum cor & ſtomachum firmat, cardiacis & cordis palpitationi accommodatum.

Sigillum lemnium frigidum & ſiccum primo receſſu, morſus ſerpentum & omnium reptilium ſanat, mortiferas & venenatas potiones nocere prohibet.

Bolus armena frigida ordine ſecundo, peſtilenti febri opitulatur eique reſiſtit, putredinem cohibet, & ſanguinis expuitionem & dyſenteriam & deſtillationem.

Caphura malignos vapores præſertim calidos extinguit, ab hiſq; ortam ſenſuum exolutionem reparat.

Calida. Xylaloë ad cardiacos affectus, ad ſyncopem, ad omnia deniq; cordis frigida vitia vtiliter exhibetur.

Cortex citrei mali, odorus, calidus ſiccus, cor aliaſq; principes partes muniens, putredini & venenis reſiſtit.

Cinamomum calidum tertio ordine, ſiccum ſecundo, putridam ſaniem exorbet, ad deleteria & venena vtile.

Caryophyllum calidum ſiccum tertio gradu, odoratum, acre, ſubamarum: cardiacos affectus & ſyncopem tollit, viſcera corroborat & cordis ſpiritus reſarcit. Amomum calidum ſiccum tertio gradu, validè ſiccat & adſtringit, odoriſq; ſuauitate cor recreat. Crocus calidus ordine ſecundo, ſiccus primo, coquit, digerit, mediocriter adſtringit, cor in primis deinde alias partes roborat, emendatq; earum putredines: ſed extra modum ſumptus lethalem vim inferre perhibetur. Moſchus calfacit ſiccat ordine tertio, tenuium eſt partium, odore ſpiritus inſtaurat, languidas partes ac præcipuè cor firmat & roborat, lipothymiam & vires reſolutas ſarcit, ſed imbecillum cerebrum bilioſis præſertim ferit. Ambarum calidum ſiccum ſecundo gradu, humores calfacit, incidit, attenuatq;, ſtomachicis miſcetur, cor & cerebrum proprietate roborat, & ſyncopem tollit, ſed ebrietatem acceſſere dicitur permiſtum vino: ſenibus & natura frigidioribus accommodatius quàm iuuenibus.

Hæc porrò ſimplicia in cõpoſitiones coaptantur, quæ ſunt huiuſmodi: Syrupus bugloſſi, ſyrupus è ſucco aut infuſo violarũ, ſyrupus nymphææ, ſyrupus è ſucco oxali-

co oxalidis, syrupus malorum redolentium, syrupus è succo persicorum malorum, syrupus è succo limonum, syrupus granatorum, syrupus è cortice citrii, syrupus è succo citrii acido. Quibus omnibus cardiaca quodammodo vis inest cor muniendo arcendoq́; putredinem: vnus autem syrupus melissophylli malignitatem omnem extinguit. Electarium quoq; de gemmis, diamargariton frigidum, electuarium de ambra, electuarium exhilarans, mithridatium & theriace. Flores praterea & fructus sacchato condiri conseruatiq́, vt buglossi flos & radix, flos violarum, persica condita, mala odorata condita, cortex citri conditus, & nux moschata condita. Quinetiam non paucæ extempotaneæ compositiones in alias quoq; transferuntur formas, vt in pulueres, in condita, in pastam regiam, in destillatum instauratiuum, in epithemata, in sacculos, in suffitus & odoratos globulos: quorum exempla quædam exercitationis gratia hîc subieci. Puluis. ℞. Cornu cerui & vnicornis, margaritarum splendidarum, scobis eboris an. g. vj. fiat puluis tenuis ex cochleari sumendus, aqua buglossi & vino albo dilutus. Einsce pulueris drachmæ duæ exceptæ vnciis tribus sacchari albi soluti aqua rosarum stillaticia, concinnantur in tabellas quas manus Christi appellant. Huic & nonnihil interdum additur electarii de gemmis aut de ambra, interdum & ambaris momentum. Fit & ad pestilentiam hac formula. ℞. Fragmentorum gemmarum sapphiri, hyacinthi, smaragdi, margaritarũ, coralli rubri an. ℈ j. ossis è corde cerui, eboris, seminis ocymi, cardui benedicti, citrii, oxalidis, radicum tunicis, tormentillæ & angelicæ, doronici an. ʒ ß. terræ lemniæ, boli armenæ an. ʒ j. moschi, ambaris an. g. viij. sacchari albi soluti aqua melissophylli ℔ ß. concinnetur electarium in tabellas pondo ʒ ij. Conditum cardiacum. ℞. Corticis citrii conditi, conseruæ buglossi, violarum & rorismarini an. ℥ ß, pulueris electarii diamargariton frigidi & electarii de gemmis an. ℈ ß. sacchari albi quod satis est ad conditi formam. Epithema. ℞. Aquarum stillaticiarum melissophylli, buglossi, cardui benedicti & rosarum an. ℥ ij. aceti ℥ j. In quibus dissolue omnium santalorum, xyloaloës, caryophyllorum, corticis citrii sicci tritorum omnium an. ʒ j. croci ℈ j. caphuræ ℈ ß. fiat epithema cordi inducendum ad æstum & malignitatem arcendam. In id quoq; pulueres sacculo includuntur, qui vel siccus cordi admouetur, vel suprà dicto liquore imbutus. Odore quoq; labes arcetur ex his quæ epithema constituunt. Destillatum cardiacum & instaurans. ℞. Conseruæ buglossi vtriusq;, violarum, rosarum & nymphææ, corticis citrii conditi an. ℥ ij. pulueris electarii diamargariton frigidi, electarii de gemmis & de ambra, croci an. ʒ ij. seminis citri, oxalidis, cardui, atractylidis & citrii mali, radicum dictamni, vetonicæ & pentaphylli an. ʒ iij. iusculi caporum iuuenum alteratorum cum lactuca, oxalide, portulaca, scabiosa & melissa ℔ vj. trita confusaque omnia vaporario vitreo inclusa igni mandentur, vel aquæ feruenti, sensimq́; liquor eliciatur. His nonnunquam perdicum aut turturum, aut etiam nemoralium testudinum præparatarum concisa caro permiscetur cum medulla panis albi. Excepti deinde liquoris libra dimidia cum sacchari vnciis duabus & cinamomi drachma vna colo transmittitur in vsus, affusa interdum semuncia succi granatorum aut limonum. Destillatum aliud malignitatem arcens & obtundens. ℞. endiuiæ, buglossi vtriusq;, stœbes, pentaphylli, cardui benedicti, oxalidis, pimpinellæ, betonicæ recentium omnium an. m. j. radicum dictamni, vetonicæ, & pentaphylli, aristolochiæ rotundæ, gentianæ, doronici romani, zedoariæ an. ℥ ß. seminum oxalidis, cardui atractylidis & plantaginis an. ʒ vj. theriaces, mithridatii veteris an. ℥ ij. Recentes herbæ tundantur hisq́; aspergantur reliqua omnia exquisitè trita, sinanturq́; triduo macerari: ex his dein in vapotarium coniectis sensim liquor excipiatur.

Ventriculo accommodata. CAP. XXII.

Qvæ stomachica nuncupantur medicamenta, alia humorum quibus est imbutus ventriculus illuuiem exugunt absumuntq́;, vel prorsus detergunt, eius robore seruato: alia concoctionem adiuuant, cæterasque illius functio-

nes confirmant. Prioris quidem classis sunt, malum citrium & medicum, malum punicum & cydonium seu cotoneum, cerasium, tibes, oxyacantha, sorba, mespila, & quæcunq; supra dixi æstuantem bilem frenate. Hæc enim bilis reliquias obtundunt, vomitiones sistunt, æstuantem ventriculum refrigerant, sitim extinguunt, cibi fastidia discutiunt & appetentiam inuitant, dissolutumq; ventriculum adstringunt & corroborant.

Quæ verò deinceps sunt id ipsum præstant in frigidis humoribus, qui stomachi tunicas infarciunt.

Menta vtraq; calida & sicca principio tertii ordinis, gustu acris, subamara, tenuium partium, adstringendi & exiccandi vim obtinet. Stomacho apprimè vtilis est, appetitum excitat, & in condimentis peculiarem vsum inuenit, in eo humores frigidos crassosq; excalfacit, attenuat & absorbet, singultus, vomitiones choleramq; sedat, sanguinis vomitiones sistit: sed conceptioni resistere creditur. Betonica crudorum concoctionem adiuuat, datur acidum ructantibus & stomachicis, dolorem capitis ex ventriculi sympathia sedat. Absynthium calidum primo gradu, siccum secundo, adstringens, amarum & acre, excalfaciens pariter & detergens, roborans & desiccans: eius decoctum stomachum corroborat, bilem eiq; inhærentem pituitam detergit, vacuatq; tum per aluum tum per vrinas. Hinc morbo regio correptos sanat, malaciam stomachi, & inflationes discutit, appetitum excitat, nauseam arcet, lumbricos pellit: comæ, folia & semen vsurpantur: sed succus stomacho infensus est. Saluia excalfaciens & subadstringens, appetitum excitat, cruda crassaq; conficit, & stomachum corroborat, singultum quoq; lenit. Sisymbrium, balsamita vulgò seu menta aquatica, excalfacit atq; siccat tertio ordine, tenuium partium est, & digerentis facultatis, ex redundante pituita vomitiones, singultus, stomachiq; dissolutiones cohibet seu sumptum seu admotum, vrinam ciet. Non edendum grauidis nisi mortuo iam conceptu: quippe etiam impositum ipsum extrahit. Succinum calidum primo recessu, siccum secundo: ventriculum & corroborat, nauseam sedat, prauos ventriculi humores absorbet atq; eos gigni prohibet, ventrisq; fluxiones sistit.

Corroborantia & adstringentia frigida, quæ tum reliquias acrium humorum absorbent, tum concoctionem iuuant. Rosa amara, adstringens præcipuè rubra, arefacta stomachum & iecur corroborat, eiusq; dissolutioni medetur, vomitiones & lienterias sistit. Cytinus mali punici flos, stomachum roborat, fluentem aluum sistit, bibitur commodè sanguinem excreantibus. Balaustium adstringentem quoq; vim habet: & eandem quàm cytinus.

Myrtus tum baccis tum folio citra calorem, ventriculi superuacua & alui illuuiem siccat atq; concoquit, fastidium abigit, præcipuamq; corroborandi facultatem adstringendo obtinet. Oliua recens flaua nec dum matura, vtilis stomacho, ipsum roborat, adstringit, appetentiam mouet, humores acres digerit. Idem præstant oliuæ halmades, quæ muria conditæ seruantur.

Coriandri semen præparatum adstringit, terget, concoctionem adiuuat, ventriculum roborat, eiusq; exhalationes in caput ferri prohibet. Rhus frigidum ordine secundo, siccum tertio, vehementer adstringit, ventriculum eiusq; facultates omnes roborat sumptum & admotum, vomitiones, dysenterias, sanguinis eruptiones, aliasq; diuturnas fluxiones cohibet obsoniis inspersum, aut aliter sumptum, inflammationes mitigat, menses quoq; sistit. Acacia frigida primo gradu, sicca tertio, validè adstringit, stomachi robur viresq; omnes fouet, vomitum sistit, menses supprimit. Lycium siccat ordine secundo, calore temperatis proximum est, adstringit, terget, digerit. Hypocistis eadem quæ acacia, & multò validius præstat, eodem quoq; censu cistus existit, aliquanto tamen siccantior & adstringentior.

Calida quibus præcipua vis est ad frigidos crudosq; ichores absumendos, & ad concoctionem augendam, hæc ferè sunt. Mastiche calida & sicca ordine secundo, parum adstringit, minimum est acris, stomacho auxiliatur, purgantium acrimoniam frangit, exhalationes reprimit, destillationes arcet & absumit, vomitio-

mitionesque sistit. Crocus stomacho vtilis est, ciborumque concoctionem iuuat. Myrobalani omnes vehementer adstringunt, stomachum expurgāt & corroborant, vomitiones, dysenterias & alia alui profluuia compescunt, & appetentiam reuocant.

Galanga calida sicca tertio gradu, sapore acerrimo linguam admodum vellicante, concoctionem adiuuat, oris halitum commendat, venerem stimulat. Spicanardi calida excessu primo, sicca secundo, adstringit, subacris & leuiter amara, stomachum roborat sumpta & admota, omnesq; frigidos affectus concoquit. Agallochum odoratum, gustu adstringens & subamarum, ventriculum frigidum corroborat, concoctionem adiuuat, eius putredinem summouet, & superfluentes humores absorbet, flatusq; discutit. Macer calidum siccum tertio gradu, vi aromatica odoreq; suaui præditum, subacre, tenuium partium: hoc peculiare habet vt ventriculum roboret, & concoctionem iuuet. Nux moschata calida sicca secundo gradu, vim habet roborādi ventriculum, & frigidos ipsius affectus sanandi, concoctionem iuuandi & flatus discutiendi. Zinziber calidum tertio ordine, humidum primo, odoratum, obstructiones aperit, stomachum corroborat & excalfacit, concoctionem promouet, vapores crassos & flatus discutit, crassos humores attenuat, aquosos absumit. Caryophyllum ventriculi calorem roburq; suscitat, concoctionem perficit, cardialgiam tollit & nauseam, doloresq; ex cruditate & flatuum copia subortos.

Cinamomum excalfacit, adstringit, roboratque ventriculum & concoctionem iuuat.

Ambarum siccitate ventriculi superfluentes humores absumit, odoris suauitate prauam illorum qualitatem omnemq; impuritatem ac putredinem emendat, suscitato natiuo calore ac spiritu concoctionem iuuat, cæterasq; functiones validiores efficit. In id quoq; vsurpantur quæcunq; cor natiuumq; calorem fouere & roborare tradita sunt.

Ex his porrò compositiones extant asseruanturq; variæ, syrupus myrtinus, syrupus mentæ & absynthii & mixæ cydoniorum, electarium myrtinum, electarium diarhodon, & aromaticum rosarum maius, trochisci è spodio, myrobalani emblicæ & cepulæ conditæ, iuglandes nuces conditæ, sorba condita, cydonia condita, conserua rosarū & mentæ, cortex citri conditus, & nux moschata condita. Quarum imitatione aliæ quoq; ex tempore præscribuntur, vt vinum absynthii & iusculum è radice cichorii & absynthii coma, iulepus è succo cydoniorum aut granatorum, & aqua rosarum stillaticia. Condita quoq; multiplicis vsus. Adhæc fomentum è rosa, cytino, saluia, menta vtraq; & absynthio, cum portione cyperi, calami aromatici & schœnanthi, adiecto sub finem vini quadrante. Ceratum molle ex oleo mastiches, mentæ, absynthii, nucis moschatæ & nardino, aut horum quibusdam cum ceræ momento. His etiam vt vnguenti species euadat, interdum pulueres inspergantur galangæ, maceris, nuc. moschatæ, xylaloës, & zinziberis, vt singulæ olei vnciæ singulas puluerum drachmas habeant cum ceræ tantillo & ambari aut moschi exiguo. Aut si plusculum puluerum atque ceræ sit, ceratum solidius existet, in quod plerumq; solet mastiches triens quadránsve addi, tundiq; pilo calente: quo etiam pertinere videtur ceratum stomachicum. Sacculus præterea minutim transsutus in scuti formam concinnatur ex aridiorum tritorum puluere, vt qui habet rosarum rubrarum, cytinorum, mentæ, absynthii, sampsuchi arefactorum an. ℥ iij. spicæ nardi, galangæ, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ℥ ij. croci ℥ ß.

Iecori peculiaria medicamenta. CAP. XXIII.

CVM iecoris tum substantia tum venæ exiles sæpe infarctu & humorum illuuie præpediri soleant, magnaq; sit huius visceris dignitas & præstantia, id quidem maximè medicamenta postulat quæ obstructione liberent atque corroborent, nullo vehementi calore. In hæc autem non omnia promiscuè, sed peculiari quadam dote ista conferre comprobantur.

Gramen modicè frigidum ſiccumq́; ſubadſtringens & ſuaue, tenuis, ſubſtantiæ, iecoris infarctus ſoluit roburq́; ruetur. Intybum omne calidam hepatis intemperiem, atq; etiam inflammationem extinguit, ſanguinis feruorem ſedat, obſtructiones iecoris aufert: hinc bilioſam eius collectionem expurgat, icterum perſanat, iecur proprietate quadam corroborat, nec ventriculum offendit, ſemen genitale minuit. Cicerbita, hieracium & chondrilla, vt temperatura affines ſunt, ſic viribus minimum diſcrepant: eadem quæ intybum, ſed ignauius multò præſtant. Lichen quæ hepatica, detergit, mediocriter refrigerat, iecoris obſtructiones tollit, icterum & impetigines curat, ſanguinis inflammationes compeſcit. Adiantum omne tenuat, digerit, aperitq́; iecoris obſtructiones & ictericis confert. Quatuor ſemina frigida maiora & minora refrigerant, incidunt, ac detergent, tenuium ſunt partium, vt iecoris quoq; obſtructiones expediant.

Plantago frigida ſicca ordine ſecundo, adſtringit, & nihilominus digerit, hepatis obſtructiones ſoluit, putredines & dyſenterias coërcet, fluxiones ſiſtit tum folio tum ſemine.

Oxalis omneque rumicis genus tum radice tum ſemine blandè iecoris illuuiem expurgat, obſtructiones expedit, ex eaque genitos affectus perſanat: & adſtrictione leni nec iniucunda ipſam pariter iecoris ſubſtantiam firmat & corroborat.

Calida. Eupatorium calfacit, incidit, abſtergit, peculiariter verò iecoris obſtructiones expurgat ſeruato robore, diuturnis & erraticis febribus apta. Fumaria iecur obſtructum aperit, laxiusq́; firmat, bilem expurgat, ſanguinem impurum clarificat, & putredini reſiſtit.

Lupulus calidus ſiccus primo ordine, detergit & aperit, expurgat iecur, & obſtructionibus liberat, icterum ſanat, menſesq́; mouet. Aſparagus iecur infarctu liberat tum radice tum ſemine: regioq́; morbo auxiliatur. Idem ac etiam efficacius conferunt apii, petroſelini & feniculi radices, quæ ſi calidior erit affectus, aceto macerandæ ſunt.

Abſynthium vt ventriculo, ita præcordiis & iecori opitulatur, quodq́; in venis bilioſum eſt per vrinas expurgat.

Praſſium vt guſtu amarum eſt, ita iecur infarctu liberat & regium morbum expurgat.

Peucedanum veteres hepatis obſtructiones aperit, confertque incipienti ſcirrho.

Chamædrys amara, ſubactis, incidit, terget, viſcera præcipuè verò iecur expurgat & obſtructionibus liberat. Chamæpitys terget, purgat, obſtructum iecur liberat, ictericis auxilio eſt.

Corroborantia frigida. Santala omnia frigida gradu tertio, ſicca ſecundo, calidis naturis conueniunt, propriè verò hepar corroborant & refrigerant, cardiacos iuuant. Ebur frigidum ſiccum gradu ſecundo, adſtrictionis cuiuſdam particeps, qua viſceribus robur adiicit. Spodium ebur vſtum, refrigerat, adſtringit, ſitim compeſcit, ventriculum & hepat roborat. Roſa & lichen iecur roborant. Corallium frigidum ſiccumq́; ordine ſecundo, adſtringit, roborat, bilis feruorem compeſcit, eiusq́; impetum ſeu ſurſum ſeu deorſum ſedat, iecoris ſubſtantiam quouis modo ſolutam impingit atq; coarctat, & ſanguinis vndecunq; manantis fluorem ſiſtit.

Calida. Iuncus odoratus ſeu ſchœnanthum modicè calfacit adſtringitque, mediocriter digerit, ventriculum & hepar corroborat, ſanguinem excreantibus auxiliatur. Calamus aromaticus calidus ſiccus ordine ſecundo, leniter adſtringens, minimum acer, ventriculum & hepar excalfacit roboratq́;, hydropem ſanat & tuſſim. Eupatorium moderato calore peculiariter hepat corroborat. Vua paſſa tota ſubſtantia iecori familiaris, moderata adſtrictione ipſum roborat. Id ipſum præſtat piſtacium ſubamarum, odoratum, atq; eſſentiæ tenuitate iecur obſtructum expedit.

Compoſita medicamenta quæ humorum reliquias è iecore per vrinas expurgant

purgant sunt syrupus cichorii, syrupus endiuiæ, syrupus bizantinus, syrupus è radicibus minor, syrupus è radicibus maior, & oxymeli compositum. Corroborant verò electarium trium santalωn, & trochisci eupatorii, electarium diacubebe, & trochisci è succino. Refrigetat verò consetua cichorii, surculi lactucæ, endiuiæ & portulacæ conditi, cerasia condita, oxyacantha condita, & ribes conditum, aut si quando tes ipsa expostulat, tecentia fient apozemata modò simplicia, modò acida, affusis intetdum hetbatum succis. Electaria quoque & condita confusis puluetibus atq; conseruis. Fotus prætetea si quid emolliendum aut calfaciendum est, & epithema si tefrigerandum ex aquis stillaticiis endiuiæ, portulacæ, absynthii, plantaginis, & rosatum patibus pottionibus & aceti patte octaua, in quibus ttium santalorum, tosatum, lupinorum & trochiscorum è oaphuta puluetes conuenienti dosi soluti sint. Illitus quoque & vnguenta ex his quæ ipsi quoq; ventriculo accommodauimus.

Quæ lieni conueniunt. Cap. XXIV.

APTA lieni medicamenta ea sunt quæ suauitate quadam terrenū illius humotem vel emolliunt, vel quodammodo colliquant, detetgunt & attenuat, sine adstrictione conspicua, vt deinde obstructione soluta faciliùs excidat in aluum. Hotum quædam moderatè frigida sunt & humida, quæ exupetanti bili tetottidæ conueniunt, vt viola, buglossum vtrumq;, succus malorum fragrantium. Plurima verò modetatè calida sunt & tenuium partium, vt ctassam fæculentamq; melancholiam attenuent atq; dissipent: qualia hæc sunt. Lupus salictarius seu lupulus, lienis obstructiones expedit eumq; exputgat. Cassutha peculiariter lienem obstructione libetat, arquatumq; nigrum pellit. Scolopendrium seu asplenum & cetetachum, proptietate lienem exputgat absumitque. Raphanus lienem extenuat & obstructione liberat, iecori etiam ptodest. Radix apii lienem expurgat, & obstructione liberat, eiusq; tumotes dissoluit. Cottex thamaricis peculiariter lienem expurgat, obstructionibus liberat absumitq; & ictetum sanat. Capparis tadicis cortice imptimis, dein fructu & cauliculis tum decoctis in oxymelite tum pulueratis spleni scirrhoso eximiè benefacit, atque ftequenti vsu lentos crassosq; humores exterget & incidit, tandemq; pet vrinas & per aluum exigit. Agnus calidus siccus tettio gradu, flote & semine insignis, aperit, extenuat, flatus discutit, dutitiem & obstructionem lienis dissoluit: sed genitale semen absumit, & libidinem extinguit. Chamædrys lienem validè adeò exputgat, vt ipsum absumete credatur. Acori veri radix in vsu est, quæ galanga maiot dicitut: calfacit & siccat tertio otdine, gustu actis est & modicè amata, odote non iniucunda, tenuium partium, detetgit & extenuat: lienes indutatos resoluit atq; comminuit, duritias & collectiones omnes sanat decocto huius fouentibus. Scylla calida sicca ordine tettio, summè incidit & tesoluit, duritias lienis collectionesq; discutit, & obstructiones validè expedit: quartanam & icterum sanat.

Lapathū digetente detetgenteq; facultate ptæditum, lienē ex aceto sumptū iuuat, ex vino coctū sumptūq; tegio motbo ptodest, lepras impetiginesq; sanat.

Rubiæ semen ex oxymelite potum lienem absumit. Idipsum ptæstat & peucedanum & raphanus & iris similitet ex aceto aut oxymelite pota. Atistolochia multò validius lienem obsttuctione liberat, laterisq; doloribus auxiliatut, putrescentia sanat, & sordida exputgat. Cancamum vulgo gummi lacca, obesos extenuat, concretumq; lienem dissoluit. Horum quædam etiam foris admota, sed maximè quæ deinceps sunt lienem plutimum expediunt.

Ruta tum sumpta tum admota ex aceto cataplasmatis vice lienis obstructiones duritiasq; tollit. Nastutcium præsertimq; semen eius cum melle illitum lienem extenuat & comminuit.

Sttuthium dutitiem quoq; lienis soluit. Vttica cum cerato imposita concretum condutatumq; lienem colliquat. Sinapi calidum siccumq; quarto tecessu, lienis tumotes omnisq; generis dolores ex alto in summa ttahit.

Centaurium minus calidum primo ordine, ſiccum tertio, ſummè amarum & ſubadſtringens, validéq; abſtergens, optimum eſt ad lienis & iecoris obſtructiones ſoluendas: ſed & lienem induratum foris impoſitum ſanat. Aſarum calidum ſiccum tertio ordine, tenuium partium, hepatis & ſplenis obſtructiones reſerat, eorumq; duritias diſſoluit, icterum ſanat, febribus diuturnis auxilio eſt: valet foliis ſed radice efficaciſſimum.

Cyclaminus calidus ſiccus tertio gradu, radix in vſu eſt. Incidit, terget, aperit, digerit, reſoluitq;. Lienis durities & tumores fotu aut illitu perſanat: tum recens tum aridus æquatum ſiſtit, & bilioſum ſudorem ciet.

Alia ex his aptantur in eos ſyrupos qui tetrum bilis atræ vaporem demulcent, cuiuſmodi ſunt ſyrupus violarum, ſyrupus bugloſſi, ſyrupus è ſucco malorum benè olentium, & ſyrupus meliſſæ & confectio alkermes. Alia in eos qui melancholiæ reliquias ex tumente liene vel diſſipant vel abſumunt: quales ſunt ſyrupus ſcolopendrii & fumariæ, ſyrupus è radicibus, oxymel ſcylliticum, electarium diacapparis, trochiſci è capparibus & dialacca, electarium de gemmis, electarium exhilarans, & aliæ complures compoſitiones ad cordis affectus relatæ. Ex quibus dein in rem præſentem iulepi fiunt & apozemata, electaria quoque & condita. Fotus præterea fotus ex ruta, vrtica, ſtruthio, naſturtio, centaurio minore, in quo aceti quadrans inſit. Illitus ex oleo rutaceo, oleo de capparibus, oleo amygdalarum amararum, oleo liliorum lotis aceto ſcyllitico cum cera: quibus ſi ſextans adiectus ſit puluerum iridis, aſari & cyclamini, cum bdellio & ammoniaco ſolutis aceto forti, emplaſtrum efficiet lienis obſtructioni tumoriq; accommodatum. Poſſunt & aliæ formæ complures pro rei neceſſitate ex tempore præſtitui.

Renum ac veſicæ medicamenta. CAP. XXV.

QVÆ leniunt & refrigerant, arenulas minimè ſinunt in calculum concreſcere, vrinæ ardorē demulcent, eamq; faciliùs emittunt. Quæ vrinas cient tenuitate ſubſtantiæ ac ſiccitate ſanguinem attenuant & colliquant, ſerumq; ſecernunt atq; deducunt in renes. In hoc genere nonnulla traduntur moderatè frigida, vt pepones, melopepones, cucurbitæ, cucumeres, hordeum & gramen: ſed omnium efficaciſſima ſunt quæ in ſubſtantiæ tenuitate calida ſiccaque ſunt tertio receſſu: vt apium, petroſelinum, feniculum, daucus, phu, ſeſeli, aſarum & ſmyrnium. Quæcunq; vrinas ſtrenuè cient, eadem quoq; renes & vrinæ ductus abſtergendo incidendóq; expurgant, & arenulas pariter exturbant, & calculos ex arenularum adhæſu leuiter concretos diſſoluunt atq; diripiunt. At verò ſolidiores veroſq; calculos quæ propriè comminuere traduntur, attenuant incidúntq; nullo calore nullaq; ſiccitate inſigni: nimius enim calor concretum calculum magis excoquit & obdurat, obiterq; quæcunq; mediis viis obhæreſcunt ſuperuacanea ſecum in renes deducit, vnde vrina aliàs ſupprimitur, aliàs tenuis & pellucida prætetfluit. Hoc genere ſunt limonum ſuccus, radix oxalidis, rubi, aſparagi, graminis & perſonatæ, betonica, adiantum, aſplenum. Nonnulla etiam aſperitate ſua calculi ſummam faciem abſtergunt & attritu comminuunt: vt vitrum combuſtum, ouorū teſtæ, milium ſolis. Nec deſunt quæ id proprietate efficiant, vt lapis iudaicus. Vtraq; igitur affectis renibus opitulantur: ſed hæc præcipuè. Amygdala amara & dulcia eorumq; recens oleum, zyzypha, myxaria, glycyrrhiza, gummi amygdalę amaræ & ceraſi, piſtacia, ſtrobili, caricæ, & quęcunq; leniendis pulmonibus conuenire diximus, eadem renum ac veſicæ ſcabriciem leniunt, vrinam demulcent atq; effundunt, nec arenulas in calculum coagmentari ſinunt. Althææ radicis ius porum eadem confert, & vrinæ difficultati medetur, renum & veſicæ cruditates pellit: eius ſemen renum calculos etiam confringit. Quatuor ſemina frigida minora, lactucæ, portulacæ, intybi, cichorii renum ſiccitatē, aſperitatem ardoreſq; leniunt. Semen melonum & quatuor ſemina frigida maiora ſicca ſunt ad finem primi ordinis, incidunt, tergēt, tenui ſunt eſſentia præſertim areſacta & contrita: hinc vrinas adeò mouent, vt renibus arenis aut calculo

calculo pressis non mediocriter prosint. Halicacabi rubentes fructus tenuandi & abstergendi vi tenes validè expurgant & vrinam pellunt. Fraga quoq; chamæbati Idæi fructus, tenum & vesicæ sordes & arenulas eluunt, detritosq; calculos excludunt, præcipuè autem ab his aqua stillaticia.

Plantago vtraq; semine aut folio arefacto, renum obstructiones tollit, idque abstergendi quadam & tenuandi facultate qua præter cæteras pollet.

Adiantum omne vrinas ac menses mouet, renesq; validè adeò expurgat, vt calculos minuere credatur. Helxine subfrigida, abstergit, leuiterq; constringit, calculo tamen & vrinæ difficultati succurtit. Graminis radix moderatè frigida & sicca, tenuiumq; partium, vrinæ difficultatibus medetur & calculosa vesicæ rudimenta comminuit, quod & eius semen præstat. Asparagi radix trira & ex vino pota vrinam ciet, tenes infarctu liberat, calculos exturbat, nephriticis auxiliatut: neq; ctedi par est longo eius vsu vesicam exulcerati, semen genitale auget, veneremq; stimulat. Ruscus tum radice subamara, tum foliis & baccis ex vino potis vrinam ciet, vesicæ calculos deterit, stillicidio vrinæ medetut, mensesq; mouet & motbum tegium sanat. Eryngii radix calote temperata, non modicè sicca, pota colicis medetur, calculos, stillicidia, difficultates vrinæ & renum vitia sanat. Chamæmelum potu & insessu calculos vrinasq; pellit.

Quæ vetò subiiciuntur quòd calidiora acrioraq; sint, ad ea ipsa vesicæ tenumq; vitia efficaciora comprobantur. Cicer omne calidum siccum ordine primo, incidendi abstergendiq; facultate præditum, obstructiones tollit, vrinam mouet & renes expurgat, tenum & vesicæ calculos extetit: sed nigrum & patuum validissimè, ab hoc deinde tubrum. Tetebinthina calfacit, mollit, discutit, terget, expurgat, viscerum omnium maximeq; renum obstructiones tollit, & angustos meatus aperit, vrinam ciet, putredinem cohibet. Pimpinella calida sicca ordine secundo, ex vino pota calculos terit, & stranguriam decocta iuuat. Saxifraga calida & sicca, eadem sed multò efficacius confert.

Crithmum vulgo cteta marina calida sicca tertii ordinis initio, dysuriæ & tegio morbo opitulatut, renumq; calculos confringit.

Lithospermum vulgo milium solis, semine ex vino poto calculos comminuit, vrinas pellit, stranguriamq; discutit. Sisymbrium aquaticum & Sion excalfaciunt, tenuium sunt partium & sapote acri, ea cruda coctaq; potenter vrinas mouent, calculosq; dissoluere atq; excernere traduntur.

Vrtica calida sicca recessu tertio, tenuium partium & acris, tanta abstersione valet vt ventrem subducat, tenes infarctu expediat calculosq; terat. Anonis calida ad finem secundi, attenuando tergendoq; vrinas ducit, calculosq; confringit, radicis cortex præcipuè vtilis, deinde eius cauliculi, qui antequam spinis muniantut sale conditi gratissimi sunt. Pettoselinum vulgare, Plinio apium satiuum, Græcis selinum, calidum ordine secundo, siccum tertio, foliis, semine & tadice obstructiones tollit, vtinam ciet, renes & vesicā abstergit, eorumq; calculos comminuit: eadem foris tum fotu tum insessu confert. Feniculi radix & comæ renum & vesicæ vitia expurgant, vrinam mouent tum sumptæ tum admotæ. Smyrnium quod & libysticum, radice vrinæ difficultati medetut: semen etiam renum & vesicæ vitiis confert, cætera præstat quæ apium & petroselinum. Raphanus vterq; calidus tertio, siccus secundo, tum radice tum semine tenes expurgat, vrinam ciet, calculos comminuit & exturbat. Apium saxatile quod petroselinum macedonicum, calidum siccumq; tertio recessu, radice præsertimq; semine vrinam ducit, tenum & vesicæ doloribus potum succurrit. Daucus semine primùm, deinde radice calfacit & exiccat, vrinam vehementer pellit vt etiam calculos excludat. Seseli massiliense daucum viribus æmulatut. Personata quæ bardana, radice & semine vrinas pellit, tenes infarctu liberat, arenulas calculosq; excutit. Pæoniæ radix acris & subamara, ex vino pora renum & vesicæ dolores lenit, seminis grana sumpta calculorum rudiméta pueris eximunt. Tribulus vterq; ptæsertimq; syluestris, poto semine renes purgat, calculosisq; medetur. Spattum genista appellatum, secunda classe calidorum & siccorum,

incidendi extenuandiq; viribus præditum ſemine præſertim vrinas ducit, & tum veſicæ tum renum calculos comminuit.

Iuniperi fructus calidus tertio, ſiccus primo, ſtomacho vtilis eſt, renes deterget, & vrinam pellit: ſed caput tentat.

Lauri baccæ & folia tum fotu tum inſeſſu veſicæ conferunt affectibus: radicis cortex renes expurgat & calculos rumpit, ſed conceptus enecare traditur. Calamus odoratus vrinam mouet, renum vitiis & ſtranguriæ commodè opitulatur. Cyperus radice inſignis quæ calida & ſicca, citra acrimoniam incidit, calculo vexatis congruit, & vrinam mouet.

Cardamomum ex vino ſumptum affectis renibus & dyſuriæ medetur. Periclymenum quod eſt inuolucrum maius, & caprifolium officinis, vehementer calidum & ſiccum, tum fructu tum folio vrinam mouet, calculos pellit, & ſi pluſculum bibatur cruorem profundit.

Præcipuæ ex his comparatæ compoſitiones ſunt, ſyrupus capillorum veneris, ſyrupus de limonibus, ſyrupus althææ, ſyrupus raphani, electarium diaſpermaton, & electarium λίθον τρίβον. At verò in rem præſentem varia ex his apozemata decernuntur, alia quæ leniant & laxent, alia quæ expurgent deturbentque arenulas aut calculos: quibus interdum oxymeli ſcylliticum vtiliter affunditur. Pulueres quoque & electaria & condita his formulis quæ ſuprà ſunt expoſitæ. Fotus quoque & inſeſſus tum ad compeſcendos nephriticos dolores tum ad comminuendos calculos, ex radicibus althææ, raphani, petroſelini macedonici, feniculi, eryngii & bardanæ, cum malua, parietaria, betula, chamæmelo, betonica, naſturtio, pimpinella & origano, lauro & iunipero. Ex quorum deinde magmate, addito polline ſeminis althææ, lini & fœnigræci, ſeſeleos & dauci cum axungia cuniculi & anſeris cataplaſma concinnandum eſt. Illitus præterea ex oleo liliorum, chamæmelino, laurino, nardino, è ſcorpionibus & terebinthino. Nonnulla etiam in clyſteres induntur, qui eductis primùm fæcibus ſummè ſint profuturi.

Vteri medicamenta. CAP. XXVI.

QVÆ vtero conferre traduntur, alia immodicum eius fluorem ſiſtunt, alia ſuppreſſum mouent; alia humorum colluuiem eluunt expurgantque vterum, alia corroborant. Quæ menſium fluorem ſiſtunt ferè frigida ſunt omnia: genitale ſemen extinguunt, ſedantque veneris impetus & vteri ſtrangulatus compeſcunt: nec frigidis aliter iuuatur vterus. Nymphæa quæ præſertim candidam radicem habet, muliebri profluuio medetur, veneris inſomnia cohibet, & ſemen genitale extinguit. Cytinus & balauſtium refrigerant ſiccantq; gradu ſecundo, adſtringendi vim habent, menſes aliaſque vuluæ fluxiones cohibent. Rhois ſemen obſoniis inſperſum pro ſale, & decoctum potui datum menſtruas mulierum purgationes & alba earum profluuia retardat. Idem ramuſculorum rubi decoctum præſtat multoque efficacius eius foliorum & cauliculorum ſuccus expreſſus & ſole ſiccatus. Cornu cerui vſtum & lotum, & ebur in tenuiſſimam ſcobem redactum fœminis fluxione vuluæ laborantibus magnoperè proſunt è conuenienti liquore hauſta. Portulaca mulierum purgationes ſiſtit, venerisq; impetus & inſomnia ſedat. Plantago refrigerat denſatq;, hinc ſanguinis eruptiones omnes cohibet, atq; vt alui profluuia ita & vuluæ fluxiones compeſcit, & aduerſus vteri ſtrangulationes ex lana ſubiicitur.

Semperuiuum vtrumq; refrigerat gradu tertio & moderatè ſiccat, muliebres fluxiones ſiſtit & veneris ludibria ſtrangulatusq; retundit.

Quæcunque autem menſes mouent, calida ferè ſunt receſſu tertio, nec tamen vehementer ſiccant, eiuſmodi ſunt amara & acria, quorum tanta vis eſt, vt in diſtantiſſima ſaluis viribus penetrare poſſint, & venarum ora reſerare, craſſa extenuare & lenta detergere: atque etiam cum menſibus pleraq; peculiari dote alias quoque vteri ſordes & illuuies expurgare. Nec pauca ex his conceptus ſecundasq; pellunt, aut etiam fœtus enecant. Chamæmelum calidum ſiccumq;

primo recessu tenuium partium, anodyna digerendique facultate præditum, potu & insessione menses & fœtus euocat, vteri durities & flatus dissoluit. Betonica vterum expurgat, & nihilominus corroborat & conceptum retinet: vtilis prægnantibus, quibus alba sordidaq; illuuies ex vtero manat. Laurus calfacit & emollit eiusq; decoctum in muliebres insessus additur, & vuluæ sordes vel prægnanti tutò eluit. Parthenium decoctum ad vuluæ duritiem & strangulatum insessu prodest. Lilium radice, foliis & floribus vtile, assum & ex rosaceo tusum subditumq; vuluam emollit, & blandè expurgat. Trifolium odoratum calidum siccumque ordine tertio, semen & folia ex aqua pota vuluæ strangulatui succurrunt. Pæoniæ radix eiusque grana nigra vuluæ strangulatui & vteri doloribus ex vino pota medentur. Quæ validius menses cient aut vterum expurgant, minimè tuta sunt prægnanti, quòd pleraque solutis acetabulis conceptum eiiciant, quædam etiam seu sumpta seu admota interimant. Sampsuchus menses ducit tum sumptus tum in pesso subditus. Ocimum sumptum in acetariis vterum expurgat, veneremq; stimulat. Origanum attenuans aperiensq; menses euocat. Melissophyllum secunda classe calidorum, prima siccorum, ad menses educendos tum potu tum insessu vtile & ad concipiendum iuuat.

Prassium mulieribus quæ non purgantur, menstrua & à partu secundas pellit, difficilè parturientibus salutare. Scordium menses ducit, & fotu potúve partum accelerat.

Baccharis odorata, radice subdita partum educit. Artemisiæ species duæ calidæ secundo, siccæ primo, tenuium partium, sumptæ aut in vteri fomenta vel insessus accommodatæ, menses ducunt, secundas fœtusq; extrahunt, vteri præclusioni conferunt: earum quoq; succus cum myrrha subactus & admotus, elicit quæcunq; concluduntur in vtero. Pulegium calfacit siccatq; ordine tertio, potum extenuando menses, secundas fœtusq; pellit, tumores, duritias & vteri conuersiones insessu tollit. Cyperi radix refrigeratæ & præclusæ vuluæ fotu auxiliatur, mensesq; euocat. Phu valeriana dicta, calida siccaq; ordine secundo, menses fotu ducit & vrinas. Rubiæ maioris radix semenq; menses, secundas, fœtusq; subditum trahit, sumptumq; pellit.

Polium montanum cui teucrio nomen est, menses & à partu secundas, mortuumque fœtum sumptum eiicit. Seseli tum semine tum radice vteri strangulatui medetur: menses & fœtum vtero excludit. Dauci semen efficax adeò promouendis mensibus vt etiam secundas fœtusq; pellat, & strangulatus sumptum sedet.

Ruta incidit & digerit, menstrua ducit, flatulentos vteri tumores discutit ex oleo cocta & infusa, & vuluæ strangulatu liberat: cum melle trita & obscœnis partibus inducta, veneris appetentiam & semen extinguit. Calaminthe calida siccaque tertio recessu, acris & modicè amara, vehementer incidit & abstergit, menses validè adeò ciet: vt & conceptum seu pota seu admota interimat & eiiciat. Sabina tertio est gradu calidorum & siccorum, acris & validè digerens, menses siquid aliud prouocat, fœtum etiam viuentem enecat & mortuum eiicit. Dictamni radix tum pota tum vel suffitu vel pesso excepta, mortuos iam fœtus educit, & solo gustu partus accelerat. Aristolochia vtraque menses, secundas, & fœtus cum myrrha & pipere pota pellit: subdita eadem præstat, & vteri sordes expurgat. Gentianæ radix sumpta extenuat, abstergit, purgat & obstructione liberat, nec modò sumpta sed & subiecta menses, fœtus & secundas excludit. Iridis radix fotu mollit aperitque locos, & muliebria trahit, & glandis modo cum melle apposita fœtus euocat. Asari radix subdita menses conceptusque trahit. Smyrnium radice, herba aut semine sumptum, aut etiam feruefactum subditumque menses secundasque pellit, & abortum facit. Myrrha calida siccaque ordine secundo, tenuis & validè detergens, vuluam emollit; & præclusam aperit, menses & partus celeriter extrahit; præsertim quæ stacte appellatur. Styrax & bdellium myrrhæ vires imitantur. Castorium cum pulegio potum menses, partus & secundas eiicit. Sagapenum ex hydromelite sum-

prum, menses potenter ciet, sed fœtum exanimat. Galbanum non sumptum modò, sed & admotum menses partusq; euocat. Oppopanax vteri tumores duritiasq; appositum soluit, menses trahit, sed fœtum enecat.

Eorum quæ corroborando vtero designantur, alia eum ipsum firmant conceptumq; continent, alia moderato calore fouent & manantem illuuiem exorbent, amara quadamtenus & odorata vt simul aperiant & calorem suscitent, odorisq; suauitate vterum oblectent. Prioris generis sunt.

Bistorta officinis appellata, frigida siccaq; moderatè & adstringens, menstrua sistit, vterum corroborat, conceptumq; retinet ac fouet tum admota radice tum sumpta cum nuce moschata & caryophyllis.

Corallium tum sumptum tum subditum menses cohibet, vterum conceptumque corroborat. Costus impurum vterum expurgat tum fotu tum suffitu, & ad concipiendum iuuat. Betonica eadem vt suprà dixi confert, fœtumque recreat.

Caryophyllum tum sumptum ex vino odorato tum subditum, vteri strangulatum lenit, & vterum fœtumq; recreat. Nux moschata & macer easdem quoque vires obtinent.

Nardus seu spica nardi impura vuluæ profluuia saniemq; subdita absorbet, conceptumq; suffitu adiuuat. Styrax suffitu quoq; vterum expurgat, exiccat & corroborat, vteri strangulatum compescit, & ad concipiendum præparat.

Succinum suffitu potuq; vterum siccat, prauos humores in eo gigni prohibet, corroborat, & ad concipiendum iuuat. Melanthium suffitu menses ob crassitiem lentoremq; suppressos educit, vterum excalfacit, exiccat & corroborat. Calamus odoratus tum potu tum appositu aut suffitu menses euocat, vterum siccat & recreat. Benioin liquor creditur cyrenaicus, calidus summè tenuis & halitu digerens, vteri fluxiones suffitu vel pesso exorbet, ipsumq; vt & partes omnes neruosas corroborat. Moschus tum sumptus tum pesso subditus, vteri strangulatum tollit, venerem prorirat, vterum odore recreat, siccat & corroborat, concipiendiq; spem auget. Ambar quoq; præfocationem arcet atq; sistit, & tum sumptum tum subditum omnia quæ moschus validè confert.

Compositiones verò ad vteri refrigerationem & ad immodicos menses cohibendos hæ extant. Syrupus è portulaca, syrupus è succo oxalidis, syrupus myrtinus, aqua plantaginis aut portulacæ diluti: trochisci spodii, trochisci terræ lemniæ, trochisci succini: oleum rosarum, nymphææ & myrtinum, vnguentum Comitis.

Ex tempore autem decernetur iulep rosatum, & ex aquis stillaticiis myrti, plantaginis & oxalidis, adiecto succo vel oxyacanthæ vel cydoniorum. Pulueres quoque & electaria aut condita ex corallio, lapide hæmatite, margaritis, cornu cerui vsto & succino, addito saccharo rosato aut conserua rosarum, aut alia quauis adstringente. Emplastrum quoque quod habet boli armenæ lotæ in aceto ℥ iij. terræ lemniæ similiter lotæ ℥ ij. sanguinis draconis, mastiches an. ℥ j. nucum cupressi, gallarum, rosarum, balaustiorum tritorum an. ℥ ß. ceræ & vnguenti comitis an. quantum satis est ad corporanda in emplastri formam. Vel farinæ fabarum dilutæ mucilagine gummi arabici vel tragacanthæ quantum satis est ad excipienda & vincienda & cogenda omnia in emplastri consistentiam: quod lumbis & pubi inducetur. Ex eadem quoque materia pessi subdentur vel iniectiones. Ad mouendos porrò menses & ad expurgandum vterum extant syrupus capillorum veneris, syrupus hyssopi, syrupus artemisiæ, electarium diacalaminthes tum simplex tum compositum, trochisci è myrrha qui etiam secundas pellunt, & pilullæ sagapeni, quibus etiam vis inest mortuum fœtum excludendi. Harum exemplo aliæ quoq; formulæ re vrgente præscribentur tum sumendæ tum admouendæ: vt fotus huiusmodi. ℞. Chamæmeli, sampsuchi, ocimi, pulegii, origani, prassii, calaminthæ, artemisiæ, melissophylli, parthenii, abrotani, absynthii an. m. ij. coquatur in aqua quæ satis sit ad fotum vel insessum, vel iniectionem. Eadem aptari poterunt in pessos, quos etiam vtiliter ex radice dictamni, aristolochiæ,

ftolochiæ, gentianæ, ex myrrha, ſtyrace & aloë, terebinthina exceptis concinnare liceat.

Ad vterum verò corroborandum & adiuuandam concoctionem extant electarium de gemmis, electarium aromaticum, electarium diaſatyrion, ſatyrium conditum & eryngium conditum. Suffitus quoq; decernetur qui habeat melanthii feminis ℥ ß. ſtyracis calaminthæ, ſuccini, ſchœnanthi, calami odorati, ſpicæ nardi an. ʒ iij. roſarum rubrarum ʒ ij. fiat puluis ad ſuffitum. Aut peſſus: ℞. Liquoris cyrenaici, iridis, roſarum rubrarum an. ℥ ß. zibeti, ambaris an. g iiij. moſchi g ij. fiat puluis qui ſyndone exceptus in balanos aut peſſos aptetur.

Quæ arthritidi & externis quibuſdam affectibus medicamenta conferunt. CAP. XXVII.

EXTERNI affectus qui in vnam quampiam particulam ſiue cum vlcere ſiue citra vlcus incidunt, peculiaria habent libro proximo tradenda remedia. Qui verò in plures partes inuadunt, vt arthritis, paralyſis, tremor, artuum dolores & qui ex vniuerſa fluxione orti fuerint, huc commodè referri poſſunt. Per hos igitur affectus cùm iam ſatis purgatum corpus & fluxio cohibita fuerit, ſi humorum reliquiæ ſumendis digerendæ diſſipandæque videbuntur, in id apta erunt ſimplicia quæ ad cerebri affectus ſuprà attulimus: quandoquidem neruorum eadem atq; cerebri eſt ratio. Propriè verò & peculiariter ad artuum dolores hæc commendantur: Helenii radix & iridis, chamæpytis, verbaſcula duo, calaminthe, acori radix, centaurium minus, hermodactylus, in apozemata aliáſve compoſitiones aptanda: de quibus mox ſigillatim dicam. Cæterùm præcipua ad horum malorum curationem topicorum vis eſt, quorum alia ſtatim initio ardorem ſi quis ineſt extinguunt & fluxiones arcent, nec tamen humores in partem inflammatam altius impingunt: alia dolorem qui citra inflammationem fuerit compeſcunt: alia dolore ſedato impactum humorem attenuant, digerunt diſſipantq; ne tempore obdureſcens concreſcat in tophum. Quum igitur chiragræ aut podagræ initio dolor ardorq; articulos obſidet, hæc ex vſu erunt. Aquæ ſtillaticiæ roſarum plantaginis & ſolani, quibus aceti ſextans aut quadrans affundatur: id enim fotu calido inflammationes ſedat reprimitq; fluxiones, & collectas quodammodo diſcutit, arthriticis & podagricis accommodum. In eius ℔ j. ſi caphuræ ʒ j. aut ʒ j. ß. ſoluatur, cæteros articulorum cruciatus qui etiam altè demerſi ſunt compeſcit.

Pſyllii ſemen maceratum mucilaginem edit, ad omnes inflammationes ſed propriè ad articulorum calidos dolores in primis ſalutarem. Cotonei mali & althææ ſemina mucilagines quoq; reddunt non minus efficaces, ſi præſertim ex aqua ſolani aut plantaginis elicitæ fuerint. Hyoſcyami folia recentia aut per ſe aut cum polenta calidas acreſq; fluxiones ſiſtunt, omneſq; dolores mitigant, & medicamentis in id compoſitis commodè miſcentur. Cicutæ folia atq; ſemen arefactuſque ſuccus omnem dolorem ſedant qui præſertim ex inflammatione ortus fuerit. Eadem quoque vis ſemperuiuo vtrique & mandragoræ: quibus ſi dolor intolerabilis non facilè finiri poteſt, opii momentum addetur, quod ſenſus torpore inducto in calidis præſertim affectibus dolores omnes ſedat atque conſopit.

Anodyna quæ dolores quacumque ex cauſa ortos demulcent. Lac vaccinum acres fluxiones partiumque omnium inflammationes fotu mitigat: quod & polentæ forma permiſtis anodynis euidentius præſtat. Stercus vaccinum cùm præſertim depaſcuntur herbas impoſitum, emollit & reſoluit, ardores doloreſque mitigat, veſparum ictus ſanat & addito aceto tumores digerit. Œſypus calfacit & emollit, paulumq; digerit, dolores quacunque ex cauſa compeſcit: quod & lana ſuccida eo imbuta præſtat. Thus calidum ordine ſecundo, ſiccum primo, anodynum quoque eſt, & ex oui candido ſubactum impoſitumq; omnem dolorem lenit.

Dolorum autem humorumq; reliquias hæc impoſita digerunt & euocant. Verbaſcu-

la duo quæ paralysis & arthriticæ herbæ vocantur, calida & sicca, manifestè adstringunt atq; digerunt, foliaq; tusa vtiliter imponuntur articulorum doloribus & paralysi.

Chamæpitys quæ iua arthritica, citra insignem calorem aut acrimoniam latentes in alto & in flaccidis partibus humores imposita absorbet & exiccat, partesq; firmando roborat. Calamintha triplex, affecto articulo inducta totum excalfacit, humoremq; ex alto euocat, ischiadicis familiaris. Nasturtii quemadmodum & vrticæ semen adurentis particeps est facultatis, & idcirco fixos, peruicacesq; coxendicis dolores euellit. Helenii radix frigidos diuturnosq; partium affectus sanat, & coxendicum dolores & articulos humore nimio luxatos. Centaurii minoris decocti ius clystere sæpe infusum ischiadicis mirificum auxilium præstat, humorem enim elicit doloremq; leuat. Succus verò epotus, aut etiam herba ipsa ex hydromelite decocta, peculiariter neruorum vitiis succurrit: & cum oleo partibus contusis emplastri modo imposita præsentissimo est auxilio. Hermodactylus pituitam crassam ex articulis trahit & expurgat, podagræ & arthritidi confert tum sumptus tum admotus in cataplasmate. Oppopanax ischiadicis inductum & podagricis opitulatur. Bdellium calfacit, emollit, discutitq; duritias, & neruorum nodos.

Ammoniacum calfacit & inter emollientia principatum obtinet, articulorum tophos dissoluit, & induratos lienes sanat, arthriticos & podagricos iuuat. Sagapenum calidum tenuiumq; partium, paralyticis & conuulsis confert, articulorum nodulos dissoluit. Galbanum mollit ac digerit, eadem quæ sagapenum confert. Castorium tenuium partium & calidum, neruis accommodatum, contumaces & scirrhosos eorum affectus sanat, potum illitúmve prodest tremori, conuulsioni & omnibus neruorum vitiis. Euphorbium omnium calidissimum, causticæ & vrentis facultatis, renuium partium: crassos & lentos humores quocunq; sint loco incidendo digerit: aurium sonitum & dolorem tollit, coxendicos & paralyticos iuuat.

Non paucæ ab his compositiones deducuntur; aliæ leniter refrigerantes, aliæ anodynæ, aliæ dissipantes & exiccantes, quæ quoniam externæ sunt in proximum librum aptè referuntur: ex tempore verò hæ facilè apparari possunt. Fotus per oxycratum comparatum ex aquis stillatitiis vel succis solani, plantaginis & rosarum, vel etiam hyoscyami si dolor vehementer excruciet: in quibus quadrans aut sextans insit aceti. Aut si dolor altè sit demersus vt in humeri, cubiti, aut coxendicis articulo, caphuræ etiam nonnihil insit, in singulis quippe libris binæ drachmæ. Ad hæc mucilago seminis cydoniorum ex aqua solani inducta, aut è semine psyllii, aut vtraq; simul hoc ferè modo, ℞. Aquæ stillatitiæ plantaginis & solani an. ℥ iij. in quibus macerari finito super cineres calidos seminis cydoniorum & psyllii an. ℥ ß. extrahatur mucilago quæ tepida inducatur locis dolentibus, obducaturq; stupa canabina, aut linteo oxycrato tepido imbuto. Herbæ quoq; ex oxycrato in cataplasma coquuntur sine oleo, sine adipe. Nihil enim pingue inflammaris partibus imponendum: quanquam hac in re non parum confert vnguentum populeum in aceto lotum. Ardore sedato quum doloris immanitas repressa fuerit, cataplasma anodynum ex medulla panis in pultis formam fiet hoc modo. ℞ medullæ panis ℔ j. sensim ex lacte coquatur dum crassescat, asperso puluere qui habeat florum chamæmeli & meliloti an. ℥ j. rosarum rubrarum, saluiæ an. ℥ ß. croci ℨ ij. nonnunquam & oleum inditur chamæmeli vel liliorum. In id quoque illitus conueniet qui habeat mucilaginis seminis althææ, lini & fœnigræci depromptæ ex aqua chamæmeli ℥ j ß. olei liliorum, chamæmeli & violarum an. ℥ ß. axungiæ anseris ℥ vj. croci ℈ ij. ceræ quod satis est ad illitum.

Doloris demum impactam materiam antequam obdurescat digerunt, emplastrum è mucilaginibus, è meliloto, & oxycroceum: sed validè quod habet gummi pini, picis nigræ an. ℥ ij. ceræ, axungiæ an. ℥ j. thuris, hermodactylorum, radicis iridis, sulphuris non extincti an. ℥ ß. olei irini quantum satis fuerit ad concorporan-

corporandum in emplastri formam. Locis compactioribus præsertim coxendici ex cæteris gummis validiora inducuntur, sinapismus quoque & alia proximo libro tradenda.

Methodi medendi libri quinti, Finis.

METHODI MEDENDI, LIBER VI.

DE EXTERNORVM MEDICAMENTORVM MATERIA.

PRÆFATIO.

SVMMAS externorum medicamentorum facultates tot omninò statuendas esse, quot & summa externorum affectuum genera, medendi lex methodusq; demonstrat: ipsamque eorum materiam in quam nunc incumbo in quasdam facultatum classes digerendam, quæ affectibus ex aduerso contrariæ sunt. Harum quidem aliæ calidis affectibus fluxionibusq; succurrunt, quales sunt refrigerans, repellens, emplastica seu infarciens, anodyna, narcotica. Aliæ tumoribus affectibusq; frigidis, vt rarefaciens, emolliens, attenuans, absumens vel exiccans, attrahens atq; resoluens. Aliæ abscessibus & vlceribus, vt suppuratoria vis, sarcotica, agglutinans, detergens seu expurgans. Aliæ contrà, soluendæ cuti & aperiendæ conueniunt, vt vesicans, cathæretica, septica, escharotica & caustica. De his igitur deq; earum contrariis sigillatim tradendum, & quas vnaquæq; facultas alias de se particulatim vires proferat.

Refrigerantia medicamenta. CAP. I.

EORVM quæ refrigerant vt varii ordines, ita & effectus quoq; varii sunt, alia simplices inflammationes demulcent, alia erysipelata, alia herpetes, carbunculos & ignem sacrum: quæ hac ita serie subiunximus à lenioribus exorsi. Leniora ea sunt quæ ad interiorum quoq; æstum tutò sumuntur, vt lactuca tum satiua tum syluestris, portulaca, intybi genera quatuor, helxine, hieracia: calidas enim phlegmonas & lenia erysipelata compescunt: sed hæc potentius.

Lenticula palustris frigida & humida ordine secundo, collectionibus calidis, podagris & igni sacro commodè illinitur cum polenta. Vmbilicus veneris humidus ac frigidus, obscurè adstringentem & leuiter amaram obtinet facultatem, qua phlegmonas erysipelatosas, & erysipelata phlegmonosa persanat, & omnibus partibus excalfactis in cataplasma commodissimè aptatur. Psyllium secundo ordine frigidum, semine in primis efficax, prodest erysipelatis, fronti imponitur in dolore & temporibus ex aceto aut posca, eius mucilago vtiliter illinitur cuicunq; dolori & collectioni inflammationiq; siquidem egregiè adeò refrigerat, vt si in aquam feruentem coniecta fuerit, ea protinus deferuescat. Hyoscyamus albus tertio ordine refrigerat, succus ex tenero semine, foliis caulibusq; expressus, collyriis dolorem lenientibus commodè miscetur, & contra acres calidasq; fluxiones: cum farina aut polenta contra oculorum, pedum, aliarumq; partium inflammationes, semen eadem tritum potest additum cataplasmatis dolorem leuantibus, folia ad eadem tum per se tum cum polenta vsurpantur. Papauer satiuum ordine quarto frigidum, eius capita trita & cum polenta cataplasmatis mista inflammationibus & ignibus sacris medentur. Capitis ardores cum rosaceo, oculorum inflammationes cum oui candido & croco mitigat. Nigrum frigidius est albo, cuius succus est vocatum opium, ad omnia longè efficacissimum. Caphura frigida sicca gradu tertio, lacryma indicæ arboris, tenuium partium, acris & odora: repellit & facilè penetrat, phlegmonas & erysipelata

refrigerando mirè iuuat, ad gonorrhœam & albas vuluæ fluxiones efficax, cum succino è conuenienti liquore hausta.

Hæc igitur simplices inflammationes quæ præsertim è feruidiore sanguine profectæ sint, vt phlegmonas, erysipelata & artuum dolores persanant. Quæ verò deinceps erunt, quoniam præterea austeritatem quandam & adstrictionem obtinent, ardentes biliosasq; eruptiones extinguunt, herpetas, epinyctidas, carbunculos & ignem sacrum.

Portulaca recessu tertio frigida humidaq; secundo, æstuantibus auxiliatur, & calfacta omnia egregiè refrigerat: quodq; austeritatis & adstrictionis cuiusdã sit particeps, fluxiones omnes reprimit, biliosas eruptiones vt herpetes, impetigines, ignemq; sacrũ retundit. Polygonum portulacæ vires æmulatur, collectionibus feruidis ignibusq; sacris auxiliatur. Plantago exiccat & adstringit, pariterq; refrigerat ordine secundo. Hinc eruptiones sanguinis, nomas, carbunculos, herpetas, epinyctidasq; cohibet, ambusta & inflammationes demulcet.

Ligustri folia astrictoria vi feruidis inflammationibus & carbunculis illita prosunt, & commanducata oris vlceribus medentur, & eorundem decocto ambusta vtiliter fouentur. Solanum hortense refrigerat & adstringit ordine secundo, ad inflammata & omnia quæ refrigerari & adstringi postulant, & ad fluxiones acres mitè conducit: ignibus sacris & herpetibus folia cum polenta inducuntur. Somnificum verò multò magis refrigerat, vt penè ad papaueris vires accedat, nec nisi foris illini aut aliter admoueri innoxiè possit. Cortex radicis eius vsurpari debet. Semperuiuum vtrumq; ordine tertio refrigerat, desiccat verò & adstringit mediocriter, phlegmonas refrigerat, erysipelata, herpetasq; cohibet. Sed & ad nomas, oculorum inflammationes & ambusta, folia per se vel cum polenta illita conferunt. Succus per se eadem præstat fotu, aut cum rosaceo infusus. Corianum refrigerat & leuiter adstringit, erysipelatis & herpetibus medetur, epinyctidas, testium inflammationes carbunculosq; cum melle sanat. Succus eius cum cerusa & acero ardentes in summa cute inflammationes iuuat. Mandragora tertio ordine refrigerat. Radicis cortex valentissimus est, ab hoc succus è malis aut è caule collectus. Folia recentia oculorum inflammationibus, & iis quas vlcera excitarunt cum polenta inducta prosunt, articulorum dolores leniunt. Radix trita ex aceto herpetibus & ignibus sacris medetur. Acetum refrigerat & adstringit, inflammationes arcet impositum, fluxionesq; reprimit, & sedem vuluamq; procidentem: ad ignem sacrum, lepras impetigines, cum aliquo conuenienti efficax est: phagedænas vlcerum nomasq; fotu cohibet, item vlcera quæ serpunt, panos & pruritus. Omphacium & mali punici, citrii limonumq; succus perfectè refrigerat, & bilis acrimoniam impositus validè obtundit. Eo commodissimè vtemur contra omnes calidos & biliosos affectus, non quidem puro, ne adstrictione immodica calorem ipsorum cute densata includat, sed succo portulacæ aut semperuiui temperato: ita enim herpetas, impetigines, lepras, phagedænas nomasq; sanat.

Compositiones ab iis fiunt, oleum rosarum, oleum violarum, oleum nymphææ, oleum papaueris, hyoscyami & mandragoræ, vnguentum refrigerans & vnguentum populeum. Præter hæc verò re exigente alia præscribuntur his sanè præstantiora. Nam oleo, cerato aut vnguento moderata vis inest refrigerandi, neque quum ingens inflammatio erysipelásve summa corporis exurit, satis ea prosunt, nisi & aceti momento perfundantur: omnis quippe adeps omneque oleum mox vt incaluit, quasi incensum partis calorem auget, & summam cutem exulceratam exasperatámve sorde coinquinat. Multò ad refrigerandum præstantior vis inest epithemati, fomẽto aut cataplasmati. Epithema fit ex aquis stillaticiis rosarum, plantaginis, solani, intybi & portulacæ. Valentius comparatur ex recentium herbarum coctarum iure, valentissimũ ex earum præsertimq; è solani, semperuiui, hyoscyami, papaueris & mandragoræ expressis succis, qui linamentis sint excepti. Quinetiam ex ipsa tusæ herbæ imponũtur cataplasmatis specie. Benefacit & mucilago è seminibus althææ, cydoniorũ & psyllii, aqua

vel succo

vel ſucco quodam accommodato maceratis deprompta: vix quippe vlla poteſt adſtrictio in lenta mucilagine haberi. Debent autem in liquoris tepidi libris ſingulis ſeminum vnciæ quoq; ſingulæ demergi, dum liquor concreuerit. Quum leuior eſt ardor, mucilagini permiſcetur oleum quoddam refrigerans linimenti forma. ℞ ceræ albæ liquefactæ ℥ j. in quam diſſolue oleorum violarum & papaueris lotorum aqua ſolani frigida an. ℥ j. mucilaginis ſeminis cydoniorum & pſyllii extractæ in aquis vel ſuccis ſolani & plantaginis ℥ ij. fiat illitus, huic addi poteſt caphuræ ℈ ß. Mirè iuuat cataplaſma ex refrigerantium ſuccis, & hordei expurgati farina, quæ ſine igne agitãtur, & ea temperatione permiſcentur dum polentæ aut pulticulę nanciſcantur craſſitiem. additur vtiliter caphura: addũtur quoque ſub permiſtionis finem interdum mucilagines, rarius olea. Quæ igne permiſta coquuntur, melius quidem coëunt ac firmius cohærent, ſed minùs refrigerant. Omnia porrò in vehementi ardore & æſtuoſo cœlo frigida inducentur atq; etiam interdũ arte refrigerata, & protinus vt partis feruore actiùs incaleſcunt areſcúntve, cõmutantur, quod ſubinde fit, dum repreſſo ardore atque dolore pars liueſcere incipiat. conſiſtendum enim tum eſt, ne pariter extincto inſito calore pars gangræna vel ſphacelo pereat. Hyeme verò atque mitiore inflammatione tepida etiam ſubinde admota iuuant. Ad herpetes verò, impetigines, phagedęnas aut ignem ſacrũ, portulacæ, plantaginis aut ſemperuiui ſuccis, aceti, omphacii, ſucci limonum aut granatorum par modus additur in fotum: aut ex his farina orobi & hordei permiſtis, pultis ſpecie cataplaſma exiſtit.

Repellentia medicamenta. CAP. II.

REPELLENS medicamentũ quod Græci ἀποκρουστικὸν dicunt, id appellamus & quod influentem humorem cohibet, & quod eum ipſum aut etiam parti leuiter infixum in aduerſum reiicit, eſtque hoc priore vehementius. Vtrumque frigoris vi perficitur, cuius natura eſt cohibere, comprimere, repellere & retrudere. Sed ad hos effectus validiſſimum id frigus eſt, quod in craſſa terrenaq; ſubſtantia conſiſtit, qualis nimirum ea eſt quæ acerbo, auſtero, adſtringentique ſapore deprehenditur. Ea enim partis ſubſtantiam premens atque coarctans, influentem humorẽ remeare cogit, huic ex diametro attrahens opponitur, de quo poſtea ſermo habẽdus. Vitis viniferæ folia capreoliq; refrigerant & adſtringunt, trita & illita capitis dolores, ſtomachi inflammationes, & aliarum partiũ ardores fluxionesq; ſiſtunt. Roſa refrigerat & adſtringit præcipuè rubra, ſed areſacta magis. Contuſa & illita pręcordiorum inflammationibus & ſacris ignibus medetur. Succus oris vlcera, gingiuas, tonſillas & faucium ardores gargarizatu reprimit & fluxiones cohibet. Arida verò roſa vino aut aqua calente dum extabuerit macerata, ad capitis, aurium, oculorũ, ſedis, recti inteſtini ac vuluæ dolores facit fotu adhibita. In id efficax quoq; eſt roſatũ fæx poſt rhodoſtagma in alambici fundo reſidua, ſimiliter macerata & calens locis dolentibus impoſita, partim ita mitigata, partim repreſſa doloris cauſa.

Rubus immaturo fructu & floribus refrigerat, potenter adſtringit & deſiccat, mollioribus & recens natis foliis & germinibus leuius. Hæc tamen manſu aphthas & alia oris vlcera ſanant, & gingiuas firmant. Flos & fructus immaturus vt hæmorrhoidas manantes, dyſenterias, & alia ventris profluuia ſiſtunt, ita herpetas cohibent oculosque procidentes confirmant. Myrti vtriuſque germina, folia, baccæ & ſemen refrigerant & adſtringunt, ſanguinem excreantes ſanant, & veſicæ eroſiones exiccant, oculorum fluxiones & inflammationes cum polline polentæ leniunt. Semen in deſeſſionibus vtile, ſedis vitiis & vuluæ procedenti aut fluxione laboranti, fluentes quoque capillos continet. Trita folia & ex aqua impoſita, partibus omnibus fluxione laborantibus cœliacisq; proſunt: & admiſto omphacino oleo ad vlcera ſerpentia, ignem ſacrum, teſtium inflammationes & ambuſta conferunt.

Cupreſſus folio & nuce ſeu pilulla modicè refrigerat, ſed valdè ſiccat & adſtringit. Folia hernias inteſtinorum per ſe reprimunt, & cum polenta ignibus ſa-

cris, vlceribus quæ serpunt, carbunculis & oculorum inflammationibus illinuntur. At tum folia tum pilulæ ex vino potæ dysenterias aliaque alui profluuia & sanguinis reiectiones sistunt: vulnera glutinant & sanguinem ex iis manantem supprimunt. Quercus, siccat & adstringit: sed validius adstringit quæ in trunci cortice membrana subest, & quæ sub glandis putamine fructus carnem conuestit, ab his folia. Omnium decoctum datur dysentericis, sanguinem excreātibus, ventrisque diuturno profluuio vexatis: & in pesso contra mulierum fluxiones. Eodem ad incipientes & crescentes phlegmonas aliásve humorum defluxiones vtuntur. nam quæ iam vehementes constiterunt, adstringentibus haud indigent.

Galla omphaticis tertii ordinis In siccando, secundi in refrigerando, admodū acerba & terrea: desiccat & reprimit fluxiones: adhæc coustringit comprimitque partes laxas ac languidas, omnibusq; fluxionum affectibus strenuè resistit. Galla altera flaua, laxa & magna, exiccat quidem & ipsa & adstringit, sed tanto imbecillius quanto acerbæ qualitatis minus est particeps. Decoctum earum ad insessus vtile, contra vuluæ & sedis procidentias fluxionesq;.

Balaustium syluestris mali punicæ flos, cytinus satiuæ & domesticæ, insigniter adstringunt, siccant & refrigerant, crassæ sunt essentiæ, fluxiones cohibent, humida gingiuarum vitia mobilesque dentes decocto colluto emendant: herniam prolapsu intestiui erumpentem cataplasmate repellunt. Malicorium asperum mali punici putamen, eadem præstat quæ balaustium.

Acacia ex fructu aut foliis Ægyptiæ spinæ expressa & arefacta in vmbra, siccat ordine tertio, refrigerat primò.

Hæc ignem sacrum, vlcera quæ serpunt, mensium exuperantiam & procidúam vuluā cohibet, procidentes oculos & citam aluum reprimit. Lota leuem suam acrimoniam depouit & commodè oculorum medicamentis admiscetur. In eius locum ex fructu immaturo & virgultis prunorum agrestium coctis succum expressum, coactum & in tabellas confectum insolatumq; substituimus.

Hypocistis acaciæ vires imitatur, verùm aliquanto magis siccat & adstringit.

Rhus vulgò sumach, fructus est racemosus, cortice acido, adstringente, repellente: Fracta, contusa, liuidaque illitus ex aqua ab inflāmatione vindicat, fluxiones omnes compescit: Aqua in qua is maduit decocta cogitur coitque in mucilaginem, omnia quæ semen præstans: Folia etiam eandem vim sortita, gangrænas & pterygia cohibent ex aceto illita: liquamentum mellis consistentia fit ex aridis foliis ex aqua decoctis, eadem quæ lycium conferens. Oxyacantha adstringit & desiccat, & secundo ordine refrigerat: alui profluuium & muliebrem fluxum, omnesq; fluxionum affectus cohibet atque sistit. Mespila instringunt, stomacho grata sunt, aluumq; supprimunt.

Sorba minus quàm mespila adstringunt, aluo fluenti in cibo accommodatissima, quod & decoctum eorum potest.

Corna in cibo adstringunt, profluuio alui atque dysenteriæ salutaria. Cotonea mala parua rotunda & odorata, adstringunt & refrigerant, fluxiones sistunt: decocto eorum sedes & vuluæ procidentes proluuntur. Cruda cataplasmatis miscentur ad cohibendam aluum, contraque stomachi subuersionem & ardorem mammarumque inflammationes. Hæc quidem sumpta nec minus tamen admota iuuant.

Compositiones quæ fluxionē inhibent repellúntve sunt, oleum omphacinū, omotribes, & ex hoc recenti oleum rosaceum, oleum melinum, oleum myrtinum, oleum mastichinum comparatum: vnguētum diachalciteos, emplastrum Comitis, emplastrum ad herniam, & alia quædam inter emplastica relata.

Quum igitur leuior quædam calidaque fluxio vt phlegmone incipiens fatigabit, reuulsione præmissa & dolore si is acrius vrgeat mitigato, adhibēdus fotus oxycrati specie ex aquis stillaticiis rosarum, plantaginis & solatri, addito aceti rosati sextâ eáve temperatura vt bibi possit. Mox vnctio ex oxyrhodino, quod interdum myrtini olei dimidium habeat. Benefacit & mucilago è semine cydoniorum

niorum & psyllii ex aqua rosarum, plantaginis, solani, affusa aceti parte octaua. Efficacius est cataplasma ex decocto aut succo rosarum, balaustiorum, plantaginis, solani & semperuiui, & ex polline fabarum, permistis omnibus coctisque in polētæ aut pulticulæ speciē. huic si grauior fluxio exposcet, pulueres inspergentur rhois, myrti, rosarum, boli armenæ, aut terræ lemniæ. Ad extremum his non satis proficientibus, adstringentis nostri emplastri portio oxyrhodino diluta imponetur vnguenti specie. Supra verò sedem affectam locus per quem fluxio decurrit cingetur emplastro adstringente, quod fluxionis vias coangustet. Horum continuandus eousque est vsus dum fluxio consistat, & tumor aut non amplius increscere aut subsidere videatur. Ac tum deinde ad vnguentum diachalciteos & cætera transeundum quibus mistæ insunt vires. Atq; ita fluxionum quidem initio tempestiuus est repellentium vsus, nisi fortè vel pestilens, venenata aliterve maligna materia existat, vel critico modo depulsa, vel emunctoriis excepta allectave sit, vel acerbum & excrucianrem dolorem habeat coniunctum: quippe illicientibus tum & paregoricis vtendi locus est, non repellentibus & exasperantibus.

Emplastica medicamenta repellentibus finitima.

CAP. III.

EMPLASTICORVM quæ temperatura sit & quæ materia, quasque vires sortita ea sint, suprà quidem comprehensum est cùm detergentibus illa opposui. Quæ verò simpliciter talia dicuntur, frigida crassa atque terrena, nec vlla qualitate molesta sunt: proinde meatus infarciunt, tenuemq; humorem permistione incrassant. Alia quædam insuper siccant & vlcerum humores absorbent. Alia etiam leuiter adstringunt & roborant, nec humores diffluere sinunt. Primo hæc genere continentur.

Triticū lentoris quiddam & obstruentis naturæ nactum est. Eius farina cum oui liquore inuncta fluxiones sistit, ex hyoscyami succo neruorum fluxionibus illinitur, pollen verò eius ex aqua mulsa aut hydrelæo coctus omnem inflammationem valentius quàm farina simplex cōpescit: extrinsecus admotus cutis spiracula infarcit & humores coërcet. Fabarum farina ex liquore quouis frigido admota cataplasmatis specie eadem cōfert. Amylum, farina triticea tum frigidius tum siccius, verè ac propriè emplasticum est: contra fluxiones oculorum & pustulas cauaque vlcera efficax: sanguinis quoque reiectiones potnc ohibet. Crudum oui albumen emplasticum est, refrigerat, fluxiones arcet, oculorumq; inflammationes lenit, vesicæ & renū exulcerationibus prodest. Quæ verò sequuntur emplastica, exiccant pariter & vulnerum aut vlcerum quemcunque attigerint humorē, combibunt exorbentque, vt idcirco sistendo sanguini conueniant. Mumia humani est cadaueris liquamen, thure, myrrha & aloë in sepulchro conditi, calida sicca ordine tertio; leuiter adstringit; peculiariter verò tum sumpta tum admota sanguinem vndecunque prorumpentem sistit. Mastiche leuiter adstringit, siccatq; sine morsu, & sanguinis reiectiones cohibet.

Corallium adstringit & moderatè refrigerat, contra sanguinis reiectiones in primis efficax, excrescentia coërcet, vlcerum caua & oculorum cicatrices abstergit.

Lapis hæmatites adstringit & refrigerat, tenuissimè tritus ex oui candido oculorum phlegmonas lenit, sanguinis expuitioni & cuiuis eruptioni conducit, oculorum vlcera per se siccat, & cicatrice includit. Terra omnis in medendi vsum recepta, summè siccat citra omnem morsum, quòd omnis igneæ substantiæ prorsus sit expers, vt quæ propriè argilla appellatur. hinc leuiter refrigerat siccatque & meatus oblinit occluditque, quæ præsertim lota fuerit. Sigillum lemnium strenuè siccat & leuiter adstringit, viq; emplastica vndecunq; prorumpentē sanguinem tum sumptum tum admotum cohibet. Bolus seu terra armena validā siccandi vim obtinet, qua putria oris & tabidorū vlcera deficcat, sanguinis expuitiones aliasque reiectiones, quemadmodum & dysenterias, compescit.

Sanguis draconis officinis factitius ex hircino sanguine, bolo armena & sorborum aliorúmve adstringentium succo, eadem quæ bolus, ac etiam promptius efficit.

Gypsum emplasticum verè est ac siccans, ad sanguinis eruptiones vtile & ad ophthalmias ex oui candido.

Vstum ac deinde lotum, quemadmodum & calx elota, emplasticum magis euadit. Omnia quidem excipienda diluendaque sunt aceto, cui etiam vni præcipua vis est vt fotu solo erumpentem sanguinem protinus compescat.

Metallica quæ subiiciam emplastica quoq; sunt, & sine morsu siccant, adhæc quoque non leuiter adstringunt. Lithargyrus chrysitis & argyritis siccat primo recessu, nullo insigni calore aut frigore, modicè adstringit & terget, cum oxeleo cocta emplastica fit & complurium emplastrorum materia. Vis ei occludere, adstringere & explere caua.

Cerusa refrigerat, siccat, occludit, repellit & adstringit, emplastica tamen est, candefacit emplastra quibus inditur.

Pompholyx, Arabum turhia, ex æris vel detritæ cadmiæ fauillis tenuissimis, quæ fornacum metallicarum summis caminis adhærent, progignitur, refrigerat, adstringit & exiccat, lota omnium propè citra morsum siccantium euadit præstantissima. hinc ad vlcera cancrosa ad aliaque maligna, & ad oculorum fluxiones efficacissima. Spodium verò pompholyge aliquanto crassius & adstringentius: è crassiusculis enim fauillis quæ in fornacum pauimentum decidunt succrescit: plurimas tamen pompholygis vires imitatur.

Cadmia factitia botryris appellata, & pompholyge & spodio crassior ac magis terrena, siccior & adstringentior. Naturalis verò quæ officinis est lapis calaminaris, sicca minus existit, veruntamen vsta sæpius acetoque restincta & in exquisitum læuorem trita, oculorum inflammationes arcet, palpebras inuersas reducit & in emplastris laxos œdematosos; tumores siccat atque dissoluit. Stibium vulgo antimonium, valenter adstringit, refrigerat, meatus obstruit, fluxiones oculorum in collyriis inditum & sanguinem manantem, quod præsertim coctum fuerit sistit, est enim rosionis expers, & vim habet vsto plumbo persimilem. ambusta igni in pustulas erumpere non patitur cum adipe recenti illitum, & maligna vlcera comprimit, nec latius serpere sinit. Plumbum frigidum humidumq; existit multò magis quod aceto lotum fuerit, & in pollinem redactum, adstringit & phlegmonas incipientes arcet, oculorum fluxiones reprimit, partiumque omnium ac præcipuè sedis vlcera rebellia & cancros demulcet. Plumbum vstum eadem efficit, sed acrimonia maiore nisi lotum fuerit. At plumbi recrementum quod scoriam appellant, his multò vehementius adstringit. Molybdæna plumbago dicta recrementum in camini fundo repertum, quo vi plumbi argentum aurúmve expurgatur, magis refrigerat & adstringit quàm lithargyros, estq; substantiæ crassioris: eundem tamen vsum in emplastris obtinet acrimoniæ expertibus, detergentibus minimè idonea. Alumen scissile & candidum adstrictione est vehementissima præditum, ab hoc rotundum, quod aqua soluitur & igni liquescit celerius quàm scissile. gingiuas humore turgidas cōprimit, dimotos vacillantesque dentes cum aceto firmat: sanguinem profluentem, eruptiones papularum & aurium fluxiones inhibet.

Compositiones ab iis extant vnguenti aut emplastri forma; vnguentum album, vnguentum è cerusa, vnguentum è lithargyro, vnguentum nutritum, vnguentum diachalciteos, vnguentū diapompholygos & vnguentum exiccans rubrum. Ad hæc autem alia in rem præsentem comparatur hac formula, quæ sanguinis aliorumq; humorū fluxū sistit. ℞ Boli armenæ ℥ ij. amyli ℥ j. sanguinis draconis, mastiches, myrrhæ, olibani an. ℥ ß. symphyti, rosarum rubrarum an. ʒ j. Bolus & sanguis draconis diluuntur aceto, cætera teruntur, omniaque oui candido & oleo rosaro vel myrtino excipiuntur in cataplasma. his interdum vehementiora accedunt astringentia, vt trochisci è terra lemnia & alumen vstum. Plæraque etiam intrò sumuntur ad immodicos sudores, ad dysenteriā, ad cruen-

tam

tam excreationem, quæ fiunt ex mucilagine gummi arabici & tragacanthæ deprompta ex aqua plantaginis & rosatum, aspersoamylo aut tritici vel orizæ polline. Conuenit & puluis qui habeat boli armenæ ℥j. terræ lemniæ ℥ ß. lapidis hæmatitæ, corallii rubri an. ʒj. facchari rosati ℥j. ß, vel cōseruæ rosarum & symphyti an. ʒj. Idem quoq; puluis exceptus mucilagine tragacanthæ in hypoglottidas fingitur aduersus hæmaptoicos.

Anodyna medicamenta. CAP. IV.

DOLORIS causa admodum multiplex est, & quicquid eam contrarietate tollit, dolorem verè sedat, at nequaquā anodynum id appellamus, sed quod persistente causa dolorem lenit & mitigat, quanquā propriè paregoricum dici debet. Id autem vel temperatum existit corporique nostro consimile, vel ordine primo calidum tenuisque substantiæ: quod nimirum doloris causam æquabilem reddit, temperat, demulcet, corporisq; substantiam fouet. Eius sunt generis quæ tum pus mouent tum emolliunt, præcipuè verò hæc.

Althæa ordine primo calida & modicè humida laxat, digerit, phlegmonem demulcet, mitigat & concoquit.

Radix in aqua mulsa decocta & cum adipe anserino aut suillo subacta ad vteri inflammationes & præclusiones vtilis. Decoctum radicis ex aceto collutione dentium mitigat dolorem: radicis mucilago ad omnia vtiliter accommodatur.

Malua humida & glutinosa, leniter digerit & emollit, moderato & tepido calore prædita. Eius decoctum vuluas insessione mollit, erosionibus intestinorum, vuluæ & sedis prodest clystere infusum, aut fotu admotum. Sacris ignibus & ambustis decocta ex oleo folia imponuntur, neruis prosunt & vesicæ: potum decoctæ ius facilem partum reddit crebriore vsu: illita inflammationes lenit & indurata emollit. Id illi peculiare est vt imposita ictibus vesparum & apum dolores leuet.

Liliū radice & foliis desiccat, abstergit & digerit. Radix assa aut cum rosaceo trita ambustis medetur, vteros emollit mensesque prouocat & in vino cocta clauos pedum tollit, si triduo non soluitur. Succus è flore expressus ad omnia efficacior. Chamæmelum temperato est calore, extenuat, digerit, rarefacit & laxat, dolores mitigat, & ad lassitudines mitè confert. Tensa remittit & laxat, quæque mediocriter dura sunt emollit & condensata rarefacit, eius decocto vesicæ vitia vtiliter fouentur. Melilotus omnes sed præcipuè oculorum inflammationes mollit, dein etiam vteri, sedis & testium in passo decocta & illita, addita aliquando fœnigræci farina, aut lini semine, aut polline molatio.

Lini semen primo ordine calidum, omnem intus forisque inflammationem compescit & emollit cum melle, oleo & exigua aqua decoctum. Cum lixiuio parotidas duritiesque discutit, herpetes & fauos purgat in vino decoctum. Ad vuluæ inflammationes in desessionibus vtile.

Fœnumgræcum secundo ordine calidum, siccum primo, digerit, eius farina molliendi & discutiendi facultate prædita: Inflammationes exiguas sed duras digerendo curat. Seminis decoctum insessu ad vteri inflammationes præclusionesq; vtile, & exulceratis locis commodè infunditur. Farina cum anserino adipe pessi vice apponitur, loca quæ iuxta vterum sunt emolliens & relaxans.

Lac alienæ omnis qualitatis expers, medicamentum leniens est, ad acres & mordaces fluxiones præcipuè oculorum commodissimum, non eas modò serò abluens, sed etiam pinguedine corpora illiniens, ad quæ omnia lac mulieris benè habitæ recens, vtilissimum & humano corpori est familiarissimum. Lac omne concoquit & relaxat, sed maximè bubulum, phlegmonas oculorum cum rosaceo & ouo concoquit: infunditur & vtero exulcerato, ad sedis & pudendorum vlcera, & ad omnia quæ leniri postulant apprimè conducit. Hinc cancrosis vlceribus aliis medicamentis anodynis permistum applicatur. Collutum oris phlegmonas mitigat, tonsillas & columellam phlegmone liberat, venena erosione interimentia nocere prohibet.

Butyrum facultatis est remollientis, concoquentis, paululum etiam digerentis. Exiguas & quæ in teneris & mollibus sunt corporibus phlegmonas id solùm persanat, vt parotides, bubones & oris inflammationes. Gingiuis puerorum assiduè illitum, exitum dentibus accelerat: cataplasmatis inditur quæ extrinsecus imponuntur parotidibus, hypochondriis, bubonibusque, idque initiò ex aqua rosacea lotum, & modico intinctum croco. Oleum quod ex maturis oliuis exprimitur, salis expers, ætate medium, moderatè calidum est, lenit, omniumque maximè humectat & emollit, lassitudinis optimum remedium, ob idque Græcis acopum appellatum: corpus ad obeunda munera promptius alacriusq; reddit. Oleum amygdalarum dulciũ ad hæc omnia quàm simplex oleum præstantius & efficacius tum admotũ tum sumptum. Œsypus calfacit ac emollit, paulúmque digerit: omnium partium doloribus tum per setum ex aceto & rosaceo efficaciter imponitur. Succida lana easdem vires habet: percussis & contusis peculiariter succurrit. Adeps omnis qui tenuitate substantiæ sit præditus, dolorem lenit atque demulcet, humorum acrimoniam obtundit & aliquantum digerit: eiusmodi est qui à feris & agrestibus animalibus sumitur: at qui à domesticis quæ conclusa degunt in vrbibus, tum crassior est tum humidior. Adeps suillus insigniter humectat, emollit & relaxat, at non admodum excalfacit, quòd calorem obtineat nostro calori finitimum: vicinam oleo vim nactus nisi quòd aliquantò magis tum emollit tum concoquit. Quamobrẽ cataplasmatis quæ ad phlegmonas exiguas & aliquantum duras accommodari solent miscetur, in teneris præsertim corporibus. Adeps vitulinus suillo aliquanto calidior & siccior, eumque proximè viribus imitatur. Adeps gallinaceus suillo vehementius emollit & relaxat, simulque humorum acrimoniam obtundit. Adeps anserinus tum suillo tum etiam gallinaceo calidior est & partium tenuiorum, magisq; obtũdit quæ in alto corpore demersa fuerint. Adeps humanus vt omnium medius, ita & mediocriter ad omnia vsurpatur. Medulla indurata & scirrhosa corpora emollit. Optima omniũ ceruina, dein vitulina: ex vtraq; pessi componuntur ad emolliendos vteros: miscentur commodè omnibus medicamentis emolliendi vi præditis. Et hæc anodyna simplicia. Qui autem causam vel summouendo vel compescendo leniunt dolorem, quòd curandi lege id efficiant, ex iis petenda & depromenda sunt, quæ ad vnumquemque curandum affectum proferuntur.

Eliciuntur extrahúntque ab iis oleum chamæmelinum, oleum liliorum, oleum leucoii lutei, oleum sesaminum, oleum amygdalarum dulcium, oleum anethinum, oleum irinum, oleum ex vitellis ouorum. Itaque cùm dolor vehementer fatigat, is promptè ne vires prosternat leniendus est fotu ex iure althææ, maluæ, violæ, liliorum, chamæmeli, meliloti, anethi, semine lini & fœnigræci, ex aqua & lacte percoctis, deinde cataplasmate ex libra vna medullæ panis similaginei ex lacte aut sapa coctæ, adiectis ouorum vitellis tribus, rosacei sescuncia & croci drachma vna. Huic etiam interdum permiscentur mucilagines seminis althææ, lini & fœnigræci, cum florum chamæmeli & meliloti tritorum an. ℥ ß. Summè conferunt memoratæ mucilagines depromptæ ex aqua chamæmeli, additis oleis aut adipibus accommodatis & ceræ momento illitus forma, vt qui ℞. mucilaginis seminis althææ & lini tractæ ex aqua rosarũ ʒ j. olei liliorum & amygdalarum dulcium, œsypi, axungiæ ansetis recentis an. ℥ ß. ceræ ʒ vj. Hæc vera est & simplex anodynorum ratio quorum tamen vis eorum permistione augetur & increscit, quæ doloris causam tollunt. Sic enim ad artuum atque neruorum dolores ex frigida materia ortos, veteres acopa & myracopa ex his concinnarunt. ℞. sampsuchi, rorismarini, rutæ, pulegii, origani, centaurii minoris, marrubii an. libram dimidiam, radicum iridis florentinæ, cucumeris agrestis & aristolochiæ rotundæ, baecarum lauri & myrti contusarum an. ℥. ij. florum iunci odorati ʒ j. Tunsis omnibus affundantur vini & olei an. ℔ vj. macerenturq; horis xxiiij postridie coquantur dum vinum fuerit absumptum. In expresso humore eliquẽtur terebinthinæ, bdellii, ammoniaci, resinæ & ceræ an. ʒ iij. caryophyllorum, nucis moschatæ, cinamomi an. ℥ ß. compositio in pyxidem reponatur ad vsus.

visus. Sic etiam plethorico aut cacochymo corpore quum acerbus dolor ex fluxione vrget, qui mitigari e vestigio postulet, quod sola lenientia partes laborãtes relaxant & eneruant euocantq; fluxionem, vnde magis distẽdũtur atq; dolent, ipsis propterea conuenienti modo adstringentia permiscentur. nimia quidem adstrictio conduplicat dolorem, & relaxatio partes dolentes effœminat. Modus itaque erit vt fluxio leniter reprimatur, infirmisq; partibus robur, & excrucianti dolori lenimentum adferatur.

Narcotica. CAP. V.

DOLOREM idcirco narcotica leniunt, quòd inducto stupore partis sensum obtundant torpidioremque reddant, vt doloris vrgentem causam ea minimè percipiat. Omnia quidem vehementer frigida existunt, sed quæ tamen non hac sed peculiari facultate sensum adimãt. Etenim semperuiuum maius licet altereo frigidius, minimè tamen partem vllam admotum stupefacit. Hyoscyamus seu altercum cui semen & flos candidus est, ad externos affectus vsurpatur. Folia recentia tum per se tum cum polenta mista ad oculorum, pedum aliarumque partium inflammationes, ad omnes denique mitigandos dolores vtiliter illinuntur. Succus quoque ex virente herba contusa, aut etiam ex semine expressus ad acres calidasque oculorum fluxiones, dolores aurium, & vuluæ vitia benefacit. semen confert podagris, testibus inflammatis, mammisq; à partu lacte turgentibus si tritum cum vino inducitur. Miscetur vtiliter & aliis cataplasmatis dolorem leuantibus.

Cicuta summa refrigerandi vi pollet, folia dolorem omnem & epiphoras sedant. Succus exprimitur è foliis floribusq; aut etiam è semine viridi, qui in sole densatus in pastillos ad inflammationes,, erysipelata & herpetas medicamentis leuandi doloris gratia permiscetur. Mandragora tertio est ordine refrigerantiũ. Succus è cortice recentis radicis contusæ aut ex pomis expressus & sole concretus, miscetur medicamentis ocularibus, & omnibus quæ dolores finiunt. Folia quoq; recentia oculorum inflammationibus omnibusq; ab vlcere ortis cum polenta auxiliantur. Radix trita ex aceto ignibus sacris medetur: articulorum dolores cum polenta sedat.

Torpedo tanta stupefaciendi insita vi insignis est, vt per sibi infixum tridentem piscatorum manus protinus stupefaciat: eumque vniuersum qui manibus eam prehenderit, aut nudis pedibus calcauerit. Oleum narcoticum id redditur in quo viua torpedo extincta fuerit. Papauer album quod & satiuum, fotu tum folii tum capitis ex aqua decocti somnum accersit, sed potu magis vigilias discutit. Capita trita & per se & cum polenta ignibus sacris & inflammationibus prosunt: oculorum verò inflammationibus cum tosto oui luteo & croco: igni sacro & vulneribus cum aceto, podagris cum lacte mulieris & croco. Papauer nigrum frigidius est magisque narcoticum. Meconium papauere aliquanto magis refrigerat & torpefacit, sed vsu tamẽ periculosius est. Opium tum ipso papauere tum meconio multo ad refrigerãdum & stupefaciendum potentius, desperatis duntaxat leuioribus auxiliis admouendum in ardore summo & intolerabili cruciatu cum exquisito sensu. Nam sensus obstupefacit, tenues & acres fluxiones coërcet: sed nisi moderatum & correctum fuerit, periculi plenum existit. deuoratum enim mortiferum est: oculis admodum caliginem & rugas inducit, surdastrasq; reddit aures, & partes omnes ad motum sensumq; torpidiores factas, excrementis tandem opprimit.

In narcoticis compositionibus præcipuæ sunt, philonium romanũ, & pillulæ è cynoglosso: oleum hyoscyami, papaueris & mandragorę, in quibus & opii nonnihil interdũ diluitur. Narcotica leuiora externis medicamentis tutò permisceri possunt quæ vigilias & deliria sedant, & iis quæ ardores atque erysipelata extinguunt, ex hisq; ortos cruciatus sedant. Opium verò nõ nisi quum dolor acerbior vires dissoluit syncopesq; metum incutit, nec alia remedia iuuant medicamentis permiscendum. Quumque id rei necessitas exigit corrigitur castorio, myrrha &

croco: poſſuntque trochiſci mitigatorii hac ratione teneri, ℞ Gummi arabici & tragacāthæ, amyli an. ℥ ß, ceruſæ lotæ aqua roſarum ℥ vj. ſtyracis, myrrhæ, caſtorii, opii ſapa ſoluti ſingulorum ℈ iiii. croci ℥ ß. Trita omnia excipiantur mucilagine pſyllii ex aqua roſacea, finganturque trochiſci. hi in vſus varios aptari poſſunt, atque externis præſidiis miſceri quæ adhibentur leniendis partium doloribus. Hæ quidem facultates ſimplicium medicamentorum ſunt quæ calidis affectibus eorumque ſymptomatis medentur. Quæ autem frigidis & ex frigido concretoque humore in partem quamlibet impacto genitis opitulentur, proximè tradendum.

Emolliens, relaxans, & rarefaciens medicamentum.

Cap. VI.

Siccitate, Repletione, Concretione, } Durū.

DVRVM id corpus dici ſolet quod preſſum tactui noſtræ minimè cedit. Eſt autem id triplex, vnum quod vehementer ſiccum eſt atque terrenum, ſiue natura tale euaſit vt lapis, ſiue ab externis cauſis vt exercitatione valida, ſolis feruore, æſtuario, ardenti febre, aut inedia. Alterum quod plenum diſtentumque eſt largioris humoris affluxu vt plenus vter, aut hydropici venter: idq; propriè nobis tenſum ac renitēs, Græcis ἀντίτυπον appellatur. Tertium quod frigoris vi concreuit, ſiue id extrinſecus incidat, vt in glacie, ſiue ex propria partis intemperie vt adeps, ſiue influentis humoris natura, vt craſſa pituita in ſcirrho proprio calore deſtituta ſponte obdureſcens atq; concreſcens. Poſtremum hoc ferè ac propriè durum eſt medicis: cætera in alias referunt differentias, vt ſiccitate durum in ſiccum, plenitudine durum in tenſum ac renitens.

Emolliens igitur medicamentum id propriè fuerit, non quod copia diſtentum ac renitens vacuat, aut ſiccum humectat, ſed quod cōcreta excalfacit, ſoluit atq; colliquat. Eſt autem mediocris id materię, & moderatè nec ſupra ſecundum ordinem calidum, ne tenuiorem humoris portionem diſſoluens, reliquam obduret. Eſt id quoq; humore aërio confertum, vt oleum maturum, & adeps temparati animalis, omni acrimonia omniq; externo ſapore & qualitate vehementi deſtitutus, pingui, & oleagineo eoque ſubdulci ſapore id deprehenditur. Si tenſum totidem modis atque durum dicitur, trifariam quoque relaxans dicetur, & quod humectat, & quod calore emollit, & quod in tumore collectam materiā euacuat, ſiue ſanguis ea ſit, ſiue pituita, ſiue ſeroſus humor, ſiue flatus. Sed hoc propriè relaxans appelletur quemadmodum Græcis χαλαστικὸν, & emolliens μαλακτικόν. Quod verò rarefaciens appellamus & Græci ἀραιωτικὸν, ſolidā compactamque materiam ſoluit & diffundit, eiusq; partes inuicem longius diſiungit vt exiguos poros ampliores reddat.

Eiuſmodi diaphoreticum quoque eſt quòd cutem corporis ſolutiorem efficiat, vt per eius ſpiracula vapores commodè diſſlari poſſint. Subſtantia huic tenuis eſt vt altè ſatis penetret, eaq; moderatè calida ne aduſtione aut ſiccitate immodica meatus coarctet. Quod huic contrariū eſt condenſans ſeu πυκνωτικὸν partis ſubſtantiam ſolidiorem compactioremque reddit, & cutis poros contrahit, vt eorum partes minori interuallo coëant. Id moderatè eſt frigidū, ſed tamen craſſum eſt, acerbum vel auſterum. Itaq; quę ſimpliciter humectant vt viola, helxine, acanthus, malua, althæa, oleum ſimplex, omnium quidem mitiſſimè emolliunt. Quæ verò his paulò calidiora ſunt & tenuia, emolliunt, laxant atq; rarefaciunt vt chamęmelum, lilium, ficus aridæ, butyrum recens, adeps ſuillus recens. Quæ verò hoc genere calidiora atque tenuiora ſunt ad ſecundum tertiùmve ordinem, ſcirrhos emolliunt, digerunt, diſſipantque, vt hæc. Lini ſemen omnem duritiem emollit & leuiter diſcutit ex oleo & aqua coctum: vuluæ tumores & duritias inſeſſu perſanat, vteri & inteſtinorū exeſiones demulcet & lenit. Ficus aridæ præſertimq; pinguiores coctæ & illitæ tumores duros, ſtrumas, nodoſq; omnes, parotidas ac furunculos emolliunt. Decoctum earum eiuſdem naturæ eſt: nā cum farina triticea ad tumores maxillarum, panos, parotidasque illinitur. Fœnigræci ſemen molliendi & diſcutiendi quoque facultatem habet. eius farina cum anſerino adipe vterum emollit & relaxat, & in hydromelite decocta, addita axungia genita-

genitalibus indutatis medetur. Vitis albæ seu bryoniæ radix calfacit siccatq; moderatè, inflammationes & duritias emollit & discutit, abscessus rumpit, lienes induratos liquefacit & absumit foris cum ficubus imposita. psoram etiam ac leprã sanat, lentigines, varos, sugillata & cicatrices nigras cum fœnogræco emendat. Cucumeris agrestis radix calida sicca, emollit, digerit & abstergit. Illita ex polenta omne vetus œdema discutit. imposita cum terebinthina resina tubercula rumpit. decocta ex aceto & illita podagras aliosque articulorum dolores discutit. arida trita, alphos, lepras & impetiginem abstergit, & in facie maculas aut cicatrices nigras expurgat, ad quæ omnia præstantius est elaterium. Iridis radix calida ordine secundo, sicca tertio, strumas veteresque duritias cocta & illita mollit, idem & succus ex ea expressus confert, qui malagmatis & acopis vtiliter imponitur, lienes ex aceto imposita extenuat: decoctum radicis ad muliebria fomenta apprimè vtile, molliens aperiensq; locos. Ebulus exiccandi & modicè digerendi facultate pollet. radix vuluas cocta emollit & aperit, & quæ circa eas sunt affectiones insessione corrigit, inueteratos tumores concretosque soluit, podagricis cum taurino adipe auxiliatur. Folia recentia ac tenera cum polenta illita inflammationes mitigant. OEsypus omnium pinguium mitissimè mollit, laxat digeritque. Adeps suillus inueteratus & salis expers, potentiùs quàm recens emollit: vetustate enim substantiæ tenuitatem, calorem & acrimoniam quandam nanciscitur, qua recens languidus & imbecillus indiget. Cæteri autẽ calidiores: vt adeps gallinaceus, anserinus, anatinus, vitulinus, bubulus, recentes magis, vetustate acriores iam facti, minus emolliunt, digerunt verò potentiùs & siccant. Qui verò è siccioribus sunt animalibus, vt arietinus, hircinus, ceruinus abundè siccant nec emolliunt. Medullæ omnes vt dolores compescunt, ita etiam molliunt, calfaciunt, rarefaciuntque. Colliguntur æstatis exitu, ex ossibus humidiores, è spinà veròficciores. Laudatissima omnium ceruina, quæ viscera, chordas, tendonesque emollit: hanc proxima sequitur vitulina eadem, sed aliquantò segniùs præstans.

Ladanum calfaciendi molliendique vi præditum: venarum ora patefacit, in pessis vuluæ duritiem sanat: in medicamenta quæ dolorem finiunt, vt quæ duritias omnes emolliunt, vtiliter inseritur. Gummi è pino recens, articulorum maximeque coxendicum lenit dolores, præduros tumores emollit atq; concoquit: quod autem vetustius est calfacit magis ac digerit. Terebinthina resina, ab hac dein lentiscina, & aliæ omnes acrimoniæ expertes, emolliunt, concoquunt, leuiterq; discutiunt.

Ammoniacum calfacit, mollit, extrahit: ex aceto commodè liquatur igne leni ne vratur, aut ex aceto tunditur in mortario: tubercula duritiasque mollit ac discutit, articulorum coxendicumque doloribus auxilio est cum nitro & oleo subactum impositumque: & ex aceto solo iecoris lienisque duritias soluit: nodos qui in artubus occalluerunt cum melle aut cum pice illitum discutit. Bdellium molle & pingue, calfacit & emollit: coquit, modiceque digerit: duritias omnes & bronchocelas discutit, cum ieiuna saliua subactum: vuluę spiracula apposítu & suffitu laxat: malagmatis inseritur quæ contra duritias & neruorum nodos prosunt: contusum soluitur affuso vino aut aqua calente. Styrax liquidus calfacit, emollit & concoquit: vuluæ præclusæ duritiáve laboranti conuenit, menses educit appositu, miscetur vtiliter emollientibus & discutientibus malagmatis.

Ammoniacum, bdellium & styrax, aliaque generis eiusdem, vbi iam vetustate exaruerint, discutiunt potius quàm emolliunt. Attamen in recentium & molliorum penuria arida ista pingui oleo soluta vsurpantur. Galbanum excalfacit, mollit, coquit & discutit, furunculos sanat, vteri excursiones atq; duritias, articulorum nodos, concretaq; omnia aceto liquatum soluit. Opopanax calidus ordine tertio, siccus secundo, emollit ac modicè digerit, galbano aliquanto valentior & calidior.

Compositiones hinc fiunt, oleum liliorum, oleum violaceum, oleum chamæmelinum, oleum lumbricorũ, oleum lini, oleum irinum: vnguentũ de althæa, vn-

guentum resumptiuum, emplasttum diachylωn magnum, emplastrum è mucilaginibus. Cùm autem referentur in vsum, vt sedandi doloris ita scirrhos concretosque humores emolliendi initium ab humido fotu ducetur. Id autem comparatur ex radice lilii & althææ, ex malua, viola, adiectis quibusdam attenuantibus, anetho, origano, calamintha, serpillo, pulegio, thymo, quæ omnia ex aqua simplici vel hydrelæo cocta adhibentur in fotum. Mox à fotu quum tepefactus humor adhuc incalescit, ac modicè solutus est cutisq; spiracula patent, illitus adhibendus ex vnguento althææ vel resumptiuo. Vel ex hoc extemporali. ℞ mucilaginis seminis althææ, lini, & fœnigræci depromptæ ex decocto ficuum ℥ i ß. olei liliorum, anethi & irini, adipis anseris & anatis an. ʒ ß. ceræ pinguis quantum satis est ad illitus consistentiam. Hæc igitur quòd calore liquata & frictione adacta altè subeant possintque in affectam sedem & in noxium humorem penetrare, strenuè quidem emolliunt atque iuuant. Proximas his vires obtinet cataplasma huiusmodi. ℞ radicum althææ, liliorum, ebuli & iridis an. ʒ ij. maluæ, violæ, chamæmeli, meliloti, anethi, an. m. ij. caricas pingues incisas viij. coquantur dum contabescant, terantur, & cribro cernantur, postea adde radicum bryoniæ & cucumeris agrestis crudarum & derasarum an. ℥ ij. pollinis seminis lini & fœnigræci an. ʒ j. adipis gallinæ, anseris & anatis an. ʒ iij. Rursum modicè coquantur in cataplasma. Emplastro quòd crassior eius substantia nequeat per cutem altè subire, non tanta emolliendi vis inesse potest. Hoc tamen extemporale vires summas obtinet. ℞ mucilaginis althææ, seminis lini & fenigræci depromptæ ex decocto ficuum ℔ ß. axungiæ anseris, gallinæ & vituli, medullæ cerui & vituli an. ʒ ij. ceræ citrinæ ℥ iiij. coquantur in duplici vase ad emplastri crassitiem, inspergendo sub finem radicis iridis florentinæ, styracis calaminthæ an. ʒ ß. Validius emplastrum est diachylωn, quo rursum efficacius est emplastrũ è mucilaginibus, ex quorum permistione & temperatione varia, alia non pauca decerni solent.

Attenuantia medicamenta. CAP. VII.

ATTENVANTIVM vt ad interiores affectus, ita & ad externos eosq; contumaces nõ paruus est vsus. Ea quidem rarefacta cute dum altiùs intrò subeunt, non modò frigidum, crassum concretumq; humorem calore liquant, sed & partium tenuitate eum ipsum incidunt & extenuant adeò vt exin vel sponte sua in halitum & vaporem abeat, vel saltem trahentium vi facilè dissipetur. Quæ subiiciam quòd ea facultate plurimùm valeant, affectus sanè varios calore & attenuatione tollunt, non quòd attrahant digerántve, sed quòd his extenuatus humor sponte sua plerumque euolet.

Anethum ex oleo decoctum crudos & incoctos humores concoquit & incidit, hinc varios sedat dolores, ex cruditate obortos flatus discutit, tormina compescit. Mulieribus vteri præfocatione correptis decoctum insessu perutile. Corpus immodico labore defatigatum leuat, somnumque conciliat. Pulegium crassa lentaque incidit, extenuat & concoquit: cum polenta ischiadicis & aliis partibus frigore affectis inductum confert: neruorum conuulsiones & opisthotonum sedat: decoctum prurigines, inflationes, vteri duritias & subuersiones insessione tollit: lienosis cum sale vtiliter adhibetur. Satureia, partium omnium crassos lentosq; humores extenuat & concoquit, lethargicos calfacta excitat, cum triticea farina ischiadicis opitulatur.

Origanum extenuandi facultate œdemata aliosq; laxos tumores fotu illitúve discutit: prurigines, scabies, regiumque morbum eius decoctum balneo expurgat. Succus eius cum lacte aurium tinnitus doloresque finit. Thymus validè incidit & recentia œdemata seu fotu seu illitu ex aceto discutit, sanguinis grumos dissoluit: thymos pensilesque verrucas tollit: coxendicibus cum vino & polenta impositus medetur. Sampsuchus tenuium partium digerentisque est facultatis: arida folia ex melle subacta sugillata eximunt: aceto excepta luxata firmant & œdemata dissoluunt: acopis & malagmatis calfaciendi resoluendiq; gratia permiscentur. Rosmarinus abstergentis incidentisq; facultatis particeps, ex vino tenui

coctus

coctus admotusque oedemata dissipat, neruorum dolores sedat: sed & suffitu destillationes tussimq; compescit. Hypericum calfacit tenuiq; substantia incidit & crassa comminuit: lassos fotu illituq; recreat, contusis attritisque neruis eximiè succurrit.

Absynthium peculiariter ilibus, praecordiis, iecori & stomacho dolenti cum cerato tritum imponitur: epinyctidas ex aqua, & anginas cum melle & nitro sanat. Centaurium minus veteres duritias extollit & extenuando resoluit, siccat & validè nulla acrimonia adeò deterget, vt sinus, fistulasq; persanet. Elenium lentos crassosque humores extenuat: radix & folia ex vino cocta & admota partes frigidis & diuturnis obsessas affectibus excalfaciunt atque persanant, quemadmodum & ischiadas & exiguas articulorum prę humoris copia luxationes. Dauci radix praesertimque semen excalfacere multumq; discutere foris impositum deprehenditur, & oedemata soluere. herba his inferior & hebetior existit. Ruta strenuè incidere ac digerere lentos crassosque potest humores: quin & partium tenuitate flatus dissipat, ad veteres stomachi dolores & cruditates, ad tusses & laterum thoracisque affectus cum spirandi difficultate, ad coxendicum articulorumq; cruciatus fotu & illitu benefacit: testium collectionibus inflationibusq; cum lauri foliis, & exanthematis cum myrto in cerato prodest: succus instillatus auriū doloribus ac tinnitui succurrit, syluestris ad omnia praestantior. Cuminum semine efficax, calfacit ordine tertio, siccat & nonnihil adstringit, tormina inflationesque discutit coctum & illitum ex oleo & hordei farina, testium collectionibus impositum cum vua passa aut lolii farina ceratóve opitulatur. Laurus calfacit, mollit & incidit: decoctum foliorum eius vuluae & vesicae vitiis apprimè conuenit fotu vel insessu, folia cum polenta & pane inducta flatulentum omnem tumorem discutiunt, baccae foliis calidiores omnibus thoracis rheumatismis prosunt. In medicamenta commodè adiiciuntur quae neruorum lassitudines reficiunt, & in vnguenta quae calfaciunt & discutiunt.

Adipes & medullae ex calidis ferocibusq; animalibus quòd calidiores tenuioresq; sint, partemq; facilè imbuant, attenuandi facultate insignes sunt, cùm praesertim vetustate acriores euaserint: vt adeps vulpinus, caninus, vrsinus & leoninus: & quae ab his animalibus eruuntur medullae. Olea quoq; vetustate & annis extenuata purgataq;, attenuandi vim maiorem nanciscuntur.

Iam ex istorum temperatione constat, oleum anethinum, oleum rutaceum, oleum amygdalarum amatarum, oleum è scorpionibus, oleum è capparibus, oleum nardinum tum simplex tum compositum, oleum hypericinum, oleum laurinum, oleum vulpinum, oleum terebinthinae: deinde vnguentum Agrippae & vnguentum quod Arogon dixerunt.

Itaq; vt frigidi, crassi lentiq; humores qui quauis corporis particula vel in scirrhum vel circum neruos, membranas aut articulos effusi coiérunt, facilè tandem euelli, attrahi dissipariq; possint, molliendi in primis deinde verò extenuādi sunt, idque vel vtraque seorsum facultate, vel ambabus pariter confusis. Quae id efficiant medicamenta, fotus vel epithematis vel embrochae vel vnguenti forma coaptentur, vt altius possint in corpus & in concretam materiam penetrare. Solidior enim, qualis est emplastri forma, non aequè facilè potest. Itaque pars affecta hoc decocto primum fouenda, quod non perinde ac emolliens necesse est è recentibus herbis constitui, quandoquidem arefactae efficaciores vel hyeme ad extenuandum deprehenduntur. ℞ radicum enulae, iridis & ebuli, baccarum iuniperi an. ℥ ij. origani, calaminthae, pulegii, thymi, anethi, sampsuchi, rorismarini, centaurii minoris, foliorum lauri an. m. j. seminis anisi, feniculi, cumini & rutę an. ℥ ß. modicè coquantur ex aqua sufficienti, affuso sub finem vini albi quadrante, pars calidè foueatur per spongiam, vel potentius humorē colliquet & attenuet. Si malum iam vetustate occalluit, his initio vel praemitti vel permisceri debent emollientia. Mox à fotu calēte adhuc & patente cute embrocha fiat ex attenuāte quouis oleo per lanā succidam: aut pars vnguēto Agrippae vel Arogo duriter affricetur ad ignē. Aut si multorū desideratur permistio, emplastrū è mucilaginibus,

aut diachilon soluatur duplo triplóve olei irini vel rutacei. Epithema hoc validius humorem quemuis frigidum attenuat & liquefacit, in parte præcipuè neruosa quum cæteris præmissis digerendi atque dissipandi tempus iam instat. ℞. aquę vitę ℔.j. in qua tepida macera thymi, calaminthæ, pulegii, origani aridorum an. ℥ ß. radicis pyrethri, zinziberis, nucis moschatæ, spicæ, caryophyllorũ an. ℨ iij. aqua exprimatur in vsus. Detersus dein locus rigandus imbuendusque est oleo terebinthinæ vel hoc stillaticio. ℞ radicis iridis & helenii, baccarum iuniperi an. ℥ ij. hyperici, rorismarini, sampsuchi, thymi, saturciæ, absynthii, centaurii minoris an. ℨ iij. dauci seminis rutæ & cumini, baccarum lauri an. ℨ ij. nucis moschatæ, caryophyllorum, zinziberis an. ℨ j. ß. croci ℨ j. styracis, castorii an. ℨ ß. Tritis omnibus affunde aquæ vitæ ℔ j. deinde cùm absorpta fuerit, terebinthinæ & olei an. ℔ j. confusa omnia excipiantur stillante vaporatio, primumque eliciatur aqua deinde oleum, vtrumque seorsum recondatur. Ne pars ab vnctione nuda maneat, emplastro legi poterit constante paribus portionibus vnguenti Arogi & emplastri è mucilaginibus: vel ex fæce stillaticii olei cum cera subacta.

Absorbentia medicamenta. Cap. VIII.

EMOLLITVS, attenuatus & alia quauis ratione apparatus iam humor, tum demum vel absorbendus vel attrahendus forasque per patefactam cutem euocandus est, dum tumor omnis subsideat, & affectus symptomata mitescant. Absorbent quidem validè exiccantia, quibus tanta attenuandi siccandiq; vis inest, vt quemcunq; attigerint humorem præter naturam citra dissolutionem absumant. Hæc liquida forma aptari par est, fraltius subire conuenit. Conferũt autem œdematosis, aquosis, flatulentisq; tumoribus nonnunquam & scirrhosis & præduris, sed inclinantibus, & quibus exquisita emolliendo attenuandoq; præparatio est adhibita. Acetum tenui substantia apptimè digerit & vehementer siccat, fotu calido œdemata, sugillata, podagricosque dolores tollit, & vlcera quæ serpunt: feruentis vapor aquam inter cutem absumit, & aurium tinnitus. Sal humores superuacuos tenuat & absorbet, & quicquid in corporibus præter naturam humidum est, id totum absumit, reliquam solidiorem substantiam cogit, contrahit, & impensè exiccat & à putredine vindicat, gingiuas humidiores aut putrescentes persanat: ex oleo illitus œdemata & hydropicorum tumores minuit, luxatos & podagricos iuuat: pruritus, lichenas, lepras, psorasq; & vlcera serpentia fotu compescit.

Muria & aqua marina salis effectus exhibent: ischiadicis, podagricis & œdemate vexatis fotu conueniunt. Nitrum salis vires æquat, nisi quòd parcius contrahit: miscetur emplastris quæ extenuant, siccant & absumunt, & quæ lepras abstergunt.

Cinis omnis vstione igneas partes conquirit: ficulneus validè extenuat & absumit, acrimoniæ vrentisque facultatis plurimum sortitus. Huic proximus est sarmentitius & qui ex ilice aut brassica sumitur. Omnes cum axungia vel oleo illiti œdemata discutiunt, articulorum doloribus, neruorum nodis & contusionibus mirè prosunt.

Lixiuium pro cineris qui eluitur natura vires habet. Omne quidẽ vehementer abstergit, exiccat & absumit, flatulentos œdematososque tumores discutit, & eadem quæ cinis fotu præstat: sed omnium maximè quod ex cinere ficus & tithymalorum fit, adeò vt ob substantiæ tenuitatem nullo sensu doloris exurat. Alumen validè adstringit, siccat & absumit, excrescentem carnem, putrescentia vlcera, gingiuas humore prægnantes, oris vlcera, oculorum epiphoras, aurium fluxiones, pruritus atque lepras siccat ac coërcet.

Calx cineris species sed tenuioris substantiæ quàm qui è lignis fit, vehementer adeò vrit vt crustas susciret. Elota verò citra morsum potenter exiccat, validiusque absumit ac digerit si marina aqua lauetur. Lixiuium quod eius lotione vim & acrimoniam conquisiuit, omnium summè exiccat & absorbet.

Composita in id vsurpantur oleum castorii oleum euphorbii, oleum philosophorum

phorum & petroleum. Si igitur mollis laxusque tumor doloris ac ruboris expers in parte quapiam vt in genu aut in scroto collectus est, aut latè diffusus vt in tibiis & pedibus eorum qui cachexia, hydrope aut inclinante podagra laborant: pituitosus serosusque humor aut etiam flatus conclusus primùm absorbendus est fotu è lixiuio cineris sarmentorum vitis, aut ilicis, aut ficus, aut brassicæ, per spongiam nouam quæ aliquandiu sinenda arctiusq; vincienda est. Nonnunquam origanum, calamintha, thymus & alia quædam ex incidentium & attrahentium genere vtiliter incoquuntur in lixiuio. Si vehementior desideratur exiccatio, lixiuium vsurpetur ab extincta elotaque calce. Sublata spongia siccataq; cute, embrocha fiat ex oleo castorei, euphorbii, aut è lateribus: aut ex alio quod habeat salis marini vel nitri ℥ ß. aluminis, sulphuris an. ʒ ij. soluātur aqua vitæ ad sordium crassitiem: deinde adde olei nucum vel rutæ vel terebinthinæ ℥ iiij. agitentur & modicè calefiant dum permista omnia vnguenti temperaturam habeant. At verò quum scirrhosus tumor est, isq; iam quadantenus emollitus, quicquid in eo præparatum est humoris, exiccandum non modò præscripto fotu, sed & aceti acerrimi & aquæ vitæ vapore. In hæc duo permista lapis molaris candens immergitur, tumorq; scirrhosus ita exponitur, vt calentem vaporem vndique excipiat. Mox deinde oleo vel vnguento siccante perfunditur, dextusq; premitur & quasi subigitur. Hac absorpta portione quod reliquum est rursum emollitione præparandum, rursusque siccandum: atque sic alternanda remedia dum humore omni absorpto tumor totus subsideat. Vtrique demum tumori tum scirrhoso tum œdematoso continuò ab vnctione emplastrum aliquod digerens, attrahens atq; resoluens ex iis quæ mox dicentur inducendum. Aut hoc etiam emplastrum vehementer siccans imponendum quòd è vomica saniem per cutis spiracula manifestè exugit. ℞ olei veteris ʒ vij. ceræ albæ ʒ v. liquefactis adde terebinthinæ ℥ iiij. permistis refrigeratisq; insperge salis petræ, nitri, cineris ficulnei an. ʒ j. fiant magdaliæ.

Attrahentia. CAP. IX.

ATTRAHENS medicamentū Græcis ἑλκτικὸν & ἐπισπαστικὸν repellēti aduersum, foris impositum humores tum serosos tum crassiusculos, spiritusq; ex alto corpore in summa transfert. Id autem calore præsertim efficit, cui præcipua attrahendi vis est. Cui tamen si præterea tenuis substantia atque siccitas accedat, multò efficacius euadet. Quod ordine secundo completo calidum est ac tenue, attrahit id quidem. quod verò iam tertio recessu consistit, non attrahit modò, verùm etiam quod attractum est dissipat, estque metasyncriticum, id est euocans ex alto & resoluens. Quod denique hæc tum calore tum tenuitate superat, resoluendo vel pustulas vel vesicas excitat, diciturq; vel rubrificās vel phœnigmus. Attrahendi porrò facultatem alia insitam sibi obtinent, vt dictamnus, propolis, sagapenum, thapsia: alia à putredine vt fermētum, fimus columbinus, anserinus, & quicunque à calidiore animante decidit: alia totius substantiæ similitudine, vt scorpius vulneri suo impositus deleterium venenum quod eiaculatus est extrahit & euocat. Anagallis cui flos purpureus, attrahendi adeò insita facultate valet vt adactos corpori aculeos euellat: succus gargarizatu & naribus infusus capitis pituitam eadem vi purgat. Anemone vtraque acris, commanducata radix, aut succus naribus infusus pituitam trahit, folia & caules menstrua cient vellere apposita, illita quoque lepras eximunt. Calamintha admodum tenui est essentia, qua humores ex altò euocat atque transmutat, confertque ischiadicis, strenuè digerit, humores incidit & extenuat valenter crassos, quales sunt qui elephantiasim procreant, ex vino cocta sugillata tollit, nigrasque delet cicatrices. Narcissi radix diuturnis articulorum doloribus trita ex melle & imposita subuenit, infixa corpori extrahit, illita cum lolii farina & melle. Struthion seu saponaria cum polenta & aceto illita lepras tollit, tubercula discutit cum farina hordeacea & vino decocta: sternutamenta mouet, trita cum melle & naribus infusa ex ore pituitam ducit.

Aristolochia vtraq; surculos & spicula extrahit, squamas ossium illita educit: in pesso subdita menses, secundas & fœtus omnes educit. Hiberis nasturtium agreste Latinis, ordine quarto calida: radix eius apprimè vtilis ad coxendicis dolores, cum suillo adipe salso emplastri modo horis quatuor insidens. hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos: exiccandi scilicet & ex alto euocandi, trahendique facultatem obtinens. Lepidion vulgò piperitis calfacit etiam ordine quarto, ischiadicis præsenti remedio illinitur tritum cum radice enulæ & horæ quadranre impositum: lepras idem quoque eximit. Thlaspi semen calfacit & exiccat ordine quarto: bilem & pituitam per superna & inferna purgat: menses ciet & fœtus enecat, prodest ischiadicis per sedem infusum. Cardami seu nasturtii satiui semen adurentis est facultis perinde ac sinapi. Coxendicis dolores excalfacit illitum cum polenra & aceto: œdemata & panos discutit cum pice, extrahitq; infixos corpori aculeos, lienem illitũ cum melle extenuat, & fauos expurgat, lepras & impetigines abstergit, furunculos & carbunculos rumpit, & ad suppurationem deducit. herba eadem, sed multò imbecillius præstat. Sinapi calfacit siccatq; ordine quarto, extenuandi & extrahendi vim habet, lethargicis deraso capiti illinitur ficubus admistum & impositum donec rubescat locus: ad coxendicum cruciatus, lienes & omnis generis diuturnos dolores cõfert, quoties permutandæ affectionis causa ex alto in cutis summa aliquid trahere animus est. Alopeciis illirum mederur, sugillara cum melle aur adipe, aur cerato delet, extrahentibus emplastris scabiemq; exterentibus vtiliter admiscetur, ex aceto contra lepras & feras impetigines perungitur, grauitati aurium & sonitui tritum cum fico & impositum prodest.

Vrticæ tum folia tum semen articularibus morbis & podagricis cum oleo vetere aur cum vrsino adipe imponuntur, & lienosis cum cetato, tubercula & parotidas sanant, adeò scilicet digerenre facultate valent. Hermodactylus calidus siccus ordine secundo, podagræ omniq; arrhriditi confert cataplasmate admotus, cum vitellis ouorum & farina hordei vel mica panis. Pyrerhrum calidum siccum ordine rertio. Radix pituitam elicit, sudores ciet inuncta ex oleo, diuturnis rigoribus efficax, contra refrigeraras resolutasq; partes corporis eximiè conducit: stupidis partibus illita sensum restituit. Dracontii radix acris & amara tenuiumque partium, calfaciendi vim obtinet, crassa & lenta extenuat, ad vitiligines cum melle efficaciter illinitur. polypos & carcinomata absumit & eliquat, maximeque succus qui & radice & foliis est valentior. Cyclamini eius quæ Arabũ est arthanita, radix tertio ordine calida & sicca, aperit, incidit, attrahit & discutit. Succus medicamentis tubercula, strumas, aliasque durities discutientibus commiscetur: ac bile suffusis cum melle illitus competit. Decocto radicis luxata, podagra & capitis vlcuscula, pernionesq; vtiliter fouentur. Cauata radix oleo impletur & cineri feruenti imponitur, adiecto interdũ ceræ modico, & vnguentum comparatur imprimis vtile pernionibus & tumoribus omnibus frigidis ac crudis: ipsos enim aut maturat aut resoluit. officula etiam extrahit. Cyclaminus altera quæ officinis beatæ Mariæ sigillum nuncupatur, illita cruda (nam coctæ vis perit) sugillata non sine morsu rollit, tunsa exceptaq; pari axungiæ veteris modo strumas, prædurosque tumores omnes emollit, & integra cute dissoluit. Tithymali omnes strenuè calfaciunt, resoluunt, siccantque & detergent: myrmecias, acrochordonas, pterygia & thymos auferunt, detergunt quoque lichenas & psoras.

Elleborus eruptionibus pituitæ medetur cum axungia illitus & suppurationi veteri: alphos, impetigines, scabies leprasque eximit. Thapsiæ tam radix quàm succus omnium maximè quæ pares cum eis vires adepta sunt, vim habent attrahendi: vbi ex imo aliquid euocandum est. Succus illitu aut radix recens astrictu alopecias explent. Radix succusque cum æquis ceræ thurisque portionibus sugillata liuoresque tollunt, cum melle lepras cutisque vitia emendant: cum sulphure tubercula discutiunt: sed non diutius, quàm horis duabus dimittantur, ne inflammatio inuadat: locus deinde aqua maris calida fouẽdus. Anacardi ordine

quarto calidi ac ſicci, ſerpiginem, impetiginem & morphæam illitu tollunt, ſed non multò pôſt locus aqua abluendus. E reſinis autem vua ſtrobilina omnium calidiſſima & celerrimè ſiccans. vt terebinthina mordacitatis expers. Illa è profundo validiùs quàm cæteræ reſinæ trahit. Pix nigra mollis & pinguis, vuluæ duritias & ſedis tubercula diſcutit, laterum, articulorum partiumque omnium dolores aut ſola aut cum ſulphure inducta diſſipat: carbunculos & ſtrumas diſrumpit cum melle ſubacta, eſtq; digerentium medicamentorum communis materia. Caſtoreum valde tenuium eſt partium, calfacit ſiccatque. coquit ac diſcutit tumores contumaces & ſcirrhoſos. illitum prodeſt tremulis, conuulſionibus & omnibus neruorum vitiis. Euphorbium coxarũ doloribus, paralyſi, tremori, conuulſioni, omnibus frigidis affectibus mirè prodeſt: ſquamas oſſium eadem die eximit, pituitam per nares largiter euocat, & ſternutamenta ciet. Sulfur calfacit, trahit è profundo, diſcutit, terget: ſaliua, vel lotio, vel vetere oleo, vel melle ſubactum ictibus venenatis prodeſt: pſoras, lichenas, lepras cum terebinthina tergẽdo & diſſipando perſanat. Ex eorum porrò genere quæ putredinis vi trahunt, mirifiimum eſt fermentum, quod tenuium eſt partium, mediocriter calidum: proinde citra moleſtiam quæ in profundo ſunt extrahit & digerit, particeps eſt aciditatis & caloris ex putredine. Fimi omnes attrahendi facultate pollent, at non paruo diſcrimine. Columbinus admodum calfacit, attrahit & rubrificat, cum hordeacea farina & aceto mixtus ſtrumas diſcutit. areſactus tritusq; cum naſturtii ſemine, inueteratos coxendicis, lateris, ceruicis & lumborum dolores, podagras & arthritides omnes extirpat. Anſerinus aliquanto calidior, iiſdem viribus ſed efficacioribus præditus eſt, ac vix præ acrimonia vllius eſt vſus. Gallinaceus verò eadem, ſed inefficacius poteſt. nam multò quoque minus calet ſi præſertim à concluſis gallinis ſumitur.

Stercus caprillum digerentis & acris facultatis adeò vt induratis & ſcirrhoſis tumoribus congruat non lienis modò ſed aliarum quoq; partium, idque fabacea farina & oxycrato permiſtum. Cõfert & ad aquam inter cutem emplaſtri ſpecie. Vitium tenuioris eſſentiæ non tamẽ manifeſtè acrius redditur. Miſcetur digerentibus cataplaſmatis quæ ad parotidas & bubonas diuturniores accõmodantur. Inter compoſita autem quæ validè trahant ac digerant habentur oleum ricininum, oleum balaninum, oleum ſinapinũ, quæ preſſu perinde ac amygdalinum elici poſſunt. Emplaſtrum è meliloto, emplaſtrum è baccis lauri, emplaſtrum oxycrocæum. Sed his multò præſtantiora ſunt quæ ex commemoratis ſimplicibus poſſunt in rem præſentem parari. Quum igitur ſcirrhi durioris ve tumoris attenuatus præparatusque humor minimè potuit exiccantium medicamentorum vi totus abſorberi, euellendus reſoluendusq; eſt attrahentium medicamentorum vi, quæ in imo conditos demerſosq; humores in cutem ſummam trãsferunt. Eadem porrò ſi diutius parti inſident, attractos tandem aut manifeſtè aut ſine ſenſu diſſipant. Conuenienter ea in ſolidam pulueris emplaſtrive formã aptantur, quæ ipſa non intrò ſe infert, ſed aduocat ad ſeſe ſubditum humorem aut ſpiritum. Extempotalia igitur his formis deſcribẽtur. ℞ picis aridæ, ceræ nouæ, axungiæ ſuillæ, ſaponis nigri an. ℔ ß. liquefiant cogantur que in emplaſtrum. Aut ſic, ℞ picis ſiccæ, ceræ nouæ an. ℔ ß. axungiæ ſuillæ ℥ vj. ſulphuris ignem non experti ℥ iij liquentur in emplaſtri craſſitiem. Aut ſic, ſulphuris, radicis pyrethri, hermodactyli an. ℥ j. ß. additur & nonnunquam ſalis nitri vel ſalis petræ, vel ſalis marini torrefacti ℥ j. Hoc etiam vehementer trahit & diſcutit, ℞ olei veteris ℔ j. lithargyri, picis ſiccæ an. ℔ ß ladani, ammoniaci, galbani aceto forti ſolutorum an. ℥ iij. æruginis tritæ ℥ i. ß. fiat emplaſtrum. Imponuntur & cataplaſmatum formulæ quibus diſcutiendi vis ſumma ineſt. ℞ pulpæ ficuum ex aceto aut ex aqua vitæ coctarum, fermenti veteris an. ℔ ß. radicum ireos, cucumeris agreſtis & brioniæ recentiũ & crudarum an. ℥ ij. ſeminis vrticæ & naſtuttii an. ʒ ß. Trita omnia contundantur in cataplaſma. Addi quoq; poteſt fimi caprini aut columbini ſeſcuncia. Hi fimi areſacti tritiq; & cerato aut pice excepti, validè etiam trahunt: at validiùs ſi ex caricis aut melle in cataplaſmatis formam aptentur, validiſſimè ſi vel

OO 2

anacardino melle vel ſapone nigro coquantur. Sinapiſmus quoque vehementer diſcutit, ſed vehementiori dolore & papularum ardore. ℞ pulpæ caricarum coctarum in aqua & aceto, ſeminis ſinapis ex aceto triti an. pares portiones. Aut pulpæ caricarum, fermenti an. partem vnam, ſinapis partes duas. Tenellis corporis ſinapi minuendum, augendum verò durioribus atque robuſtis, detracta etiam ſinapis portione nonnunquam tantundem vtiliter addetur ſeminis thlaſpi, vel naſturtii contuſi. Hiſce autem omnibus multò validiùs trahit cataplaſma quod habet, Radicis thapſiæ tritæ ℥j. axungiæ ſuillæ ℥ iij. Hoc tamen non modò albicantes papulas excitat, ſed & partem vniuerſam in tumorem attollit non leui ſenſu ardoris. Quod verò ſequitur non attrahit ſolùm, ſed & attractum validiſſimè diſſipat leniori quodam prurit u aut ardore. ℞ radicis cyclamini crudæ & contuſæ ℥ j. axungię ℥ ij. Prior quidem cyclaminus erit efficax, ſed multò præſtantior eſt altera quæ Dioſcoridi eſt poſterior, & officinis beatæ Mariæ ſigillum appellatur.

Phœnigmus eiusq́ vſus. Cap. X.

HVMORES parti cuiuis inſidentes qui neque mollientibus, neq; attenuantibus, neque attrahentibus reſolui diſcutive potuerunt, phœnigmis liquati trahuntur ac defluunt. Eorum ope hydropicorum aqua & ſeroſus humor vndeuis educitur, capitis, coxendicum omniumq́ue articulorum peruicax dolor eximitur. Compoſitum nihil quod veſicas excitet aſſeruari ſolet, promptè tamen ſic aliquod apparatur. Saponis nigri & ſalis vulgaris triti pares portiones confundito dum concorporentur & emplaſtri forma fiat: impoſitum veſicas excitat, aquamq; ducit nullo ſenſu doloris.

Tithymalus omnis acer quidem eſt, & hoc quoque acrior eſt ranunculus. Vterque tuſus & impoſitus humores ex alto non ſine dolore prolicit in veſicam. Phœnigmus è cantharidibus omnium promptiſſimè nec admodum vehementi ardore ſeroſos humores largiter euocat. Cantharides in exquiſitum læuorem tritæ parti imponuntur iam frictione rubenti & excalfactæ. At mitius vnguētum fuerit quod in portione vna tritatum cantharidum, axungiæ vel cerati liquidi quadruplum contineat. Tutius quoque & moderatius fuerit cataplaſma quod habet cantharidum tritarum partem vnam, ſeminis ſinapis contuſi partes tres, pulpę ficuum aut fermenti acris partes ſex. Cuicunque autem parti è cantharide phœnigmus inſederit, vrinæ ardorem dyſuriamq́; ciet. Rupta aut aperta puſtula mox ſenſim emanat, inductoque pingui aut leniente vnguento, non ante finitur exulceratio ſiccari quàm omnis humor ex affecta parte ſit exhauſtus. Hactenus quidem remedia protuli quæ externis affectibus citra exulcerationem medentur: vt tumoribus collectionibusq; frigidis, ex hiſq; progenitis doloribus. Nunc quæ remedia affectibus opitulentur externis in quibus aperta exulceratáve cutis eſt, vt abſceſſibus, vulneribus, vlceribusq; variis, dicendum.

Maturantia. Cap. XI.

MATVRATIO ἡ πέπανσις à cibi cōcoctione diuerſa, eſt vitiati corruptiq; humoris in conuenientiorem naturæ ſtatum deductio. Eſt autem ea duplex, ſuppuratio ἡ ἐκπύησις, & cōcoctio quædā ſeu mitigatio ὁ πεπασμός. Suppuratio eſt corrupti putridique ſanguinis in pus exquiſitum commutatio: ex hoc enim ſolo pus efficitur ſyncerum. Pepaſmus verò ſeu mitificatio, eſt putridæ bilis tum flauæ tum atræ atq; etiam pituitæ, non in pus quidem, ſed tamen repreſſa putredine in benigniorem & minus naturæ moleſtam ſubſtantiam conuerſio. Quod pus mouet medicamentū ἐκπυητικὸν dixerunt: quod concoquit πεπαστικὸν ſeu mitigatorium, cui ex aduerſo eſt σηπτικόν. Vtraq; maturatio propriū eſt naturæ & noſtri caloris opus, nec vllum medicamentum per ſe maturat. Vtrumque tamen tum ſuppuratorium tum mitigatorium duplex exiſtit: vnum propriè quod inſiti noſtri caloris vim atque ſubſtantiam tuetur vel etiam auget: temperatè id quidem calidum & partis cui foris adhæreſcit temperaturæ non admodum diſſimile.

Id quo-

Id quoq; in eum humorem qui computruit calorem inducit insito nobis simillimum, cuius etiam beneficio corruptus is humor in benignius quippiam mutatur. Alterum genus ex accidenti maturat: idq; moderate calidum & humidum est, vereq; emplasticam materiam sortitum. hoc dum cutis spiracula infarcit & obstruit, spiritum caloremq; natiuum partis cohibet, nec dissipari sinit: qui dein intrò remeans augescit & vel pus conficit, vel corruptum humorem mirifica ac concoquit. De iis igitur quæ phlegmonarum pus mouent in primis tradendum. Aqua tepida fotus per se semper calfacit & humectat, mollit & cõcoquit, interdum tamen ex accidenti humores quoq; digerit ac dissipat.

Hydrelæum modicè calidum parti affusum maturat & concoquit, idque euidentius quàm aqua tepida. Oleum maturum salis expers, calfacit moderatè, humectat & emollit, præsertim quod nec frigidũ summè, nec calidum, sed tepidum adhibeatur. concoquit quoque & pus mouet, aucto natiuo calore, dum cohibet occluditque quicquid è nobis foràs effluere est natum. Butyrum tum per se concoquit & pus mouet, tum medicamentis quæ id præstant commodè miscetur, maximè in puerorum molliorumque corporum phlegmonis exiguis. Œsypus non dissimilem butyro concoquendi & pus mouendi vim obtinet. Adeps omnis præcipueque domesticorum animalium mollit, concoquit & pus mouet: nam prærerquam quòd suo lentore perinde atque oleum offarcit cutis spiracula, cohibetq; quicquid è nobis effluere aptum est, calorem etiam obtinet nostro finitimum. In eorum quos vsurpamus censu imbecillior est suillus, ab hoc vitulinus, hunc gallinaceus sequitur, anserinus omnium efficacissimus, vt non modò mouendi puris, sed etiam digerendi facultate iam polleat. Medulla ceruina & vitulina vt scirrhos emolliunt ita etiam concoquunt, & pus mouẽt eadem qua adeps ratione. Farina tritici perpurgata furfure ex oleo aut ex hydrelæo coacta cataplasmatis forma cutis spiracula offarcit, & calorem natiuum intus continet adaugetque, qui demum humorem superuacuum maturat, concoquit, & in pus album, leue & æquale conuertit. Idemque præstat & tritici pollen. Panis triticeus recens & adhuc calens admotus eadem efficit: aut si tempore exaruit hydrelæo aut oleo pingui ac dulci, aut butyro mollitus & in cataplasma redactus. Caricæ pingues ex aqua aut ex hydrelæo coctæ & illitæ, aut forma cataplasmatis ex oleo aut butyro & farina triticea admotæ pus mouent, panos aliosq; tumores ad maturitatem perducunt. Tussilaginis & oxalidis folia sub cineribus cocta & ex adipe tunsa, phlegmonas aliosq; abscessus celeriter maturant.

Radix althææ laxat, mitigat, & difficilia tubercula concoquit. Cocta in aqua mulsa fotu ad parotidas, strumas, aliosq; tumores maturandos efficax. Cataplasmatis specie ex adipe suillo vel anserino, aut etiam oleo cocta, adiecta farina triticea, aut panis medulla potentius concoquit & maturat. Liliorum radix cocta dum planè contabescat, mollit atq; maturat præsertim assa, & vt althææ radix adipe excepta cataplasmatis specie. Cepa licet cruda acris sit & mordax, coctura tamen dissipata acrimonia, emollit, pus mouet, in his præsertim tumoribus qui ægrè suppurant.

Pix mollis & liquida, lentoris multi particeps, per se molliendi, puris mouendi & concoquendi facultate pollet, arida rosaceo in affectu calido, aut oleo conuenienti dissoluitur in eosdem vsus: dura enim emollit, pus mouet, tubercula panosque discutit, ex pice molli, cera & oleo compingitur ceratum puri generando perutile. Resina terebinthina aut etiam lentiscina dura mollit & concoquit cruda. Elotæ omnes acrimoniam deponunt & adiecta cera & butyro, vel oui vitello, vel oleo quopiam accommodato, puris mouendi facultatem adipiscuntur. Thus molle, album & pingue moderatè calidum, mediis ac temperatis naturis consentiens, insignem puris mouendi facultatem obtinet, vtpote nulla siccandi aut adstringendi vi præditum. Ladanum ad primi excessus finem calidum, emollit & moderatè cõcoquit. Styrax liquida seu rubra, calfacit quoq; emollit & concoquit. In hoc quoque censu habentur bdellium & ammoniacum, & quæcunq; moderato quodam calore emolliunt, eadem quoq; pus mouent.

Iam verò vnguenta ab his extant maturantia basilicum minus, basilicum maius, vnguentum de althæa, vnguentum Agrippæ, & quod resumptiuum appellant: emplastrum quoque diachylωn simplex, diachylωn compositum, & emplastrum è mucilaginibus.

Itaq; si qua collectio aut tumor præter naturā partem obsedit isq; calidus cum rubore, calore & dolore lancinante, cuius materia non dissoluenda, sed in pus vertenda videatur, vt in phlegmone, furunculo & carbunculo, fluxione cohibita repressoq; ardore atq; dolore, maturatio atq; suppuratio iuuabitur primum quidem fotu ex hydrelæo tepido, aut ex eorum decocto quibus emolliendi pariterque maturandi facultas inest: quibus pariter & dolor leniri & calor obtundi possit. Protinus à fotu conferet illitus facultatis eiusdem: moxq; cataplasma pultis specie ex mucilagine althææ, lini & fœnigræci desumpta ex decocto caricarum, in quo farina tritici soluta coctaq; sit adiecto oleo & oui vitello. Si minus calida est phlegmone & ęgrè suppurat, vt idcirco maturantia validiora postulet, cataplasma fiat ex radice althææ, liliorum & ceparum cum oxalide, malua, acātho, chamæmelo & meliloto exquisitè coctis atque teretis: quibus deinde farina frumenti, lini & fœnigræci adiecta sit cum butyro & axungia gallinæ vel anseris. his rursum validius est vnguentum basilicum vtrumque & emplastrum diachylωn compositum & emplastrum è mucilaginibus, quorum vtrumque olei liliacei vel irini permistione emolliendum est, quò altius subire possit viresq; suas exercere.

Detergentia & expurgantia abscessus & vlcera.

Cap. XII.

QVÆ extrinsecus inducta abscessus & vlcera mundant sordesque expurgant, emplasticis cōtraria, non aliam naturam sortita sunt quàm quæ intrò assumpta diximus lentos atque glutinosos ductuum humores detergere & expurgare. Ea Græcis idcirco ῥυπτικὰ & καθαρτικὰ nuncupantur. Ordine autē & viribus plurimum distant: leniora enim apertarum phlegmonarum pus eluunt & euocant, his valentiora sunt quæ crassiorem vlcerum sordem detergunt, valentissima quæ malignorum vlcerum corruptam carnem exedunt atq; etiam fistularum callos blandè exterunt, quæ sanè sunt cathęreticis proxima. Sic autem digerenda sunt.

Cichorii, endiuiæ, omniumq; intuborum succus licet frigidus, quia tamen amarus tutò detergit & vlcera non minus quàm viscera purgat.

Rosarum præsertim rubrarum succus cum adstrictione leni detersionis tamen vt & amaroris particeps est, hinc melli rosato & ex aridis rosis syrupo detergendi facultas insignis.

Plantaginis folia vel integra vlceribus inducta sordem luculenter extergunt: succus vlcerum malignitatem emendat, expurgataque ad cicatricem perducit. Sedi seu semperuiui maioris succus licet refrigeret ac leuiter adstringat, omnia tamen quæ de plantagine protuli potentius efficit. Hæc igitur tuta admodum & vtilia sunt cùm nondum tota ruptæ phlegmones restincta est inflammatio: aut cùm vlcus ardore atque dolore distorquet. Agrimonii & betonicæ succus aliquantulum calidus detergit, omniaq; vulnera & vlcera capitis præsertim sanat, nec quicquam putrescere aut in fistulam coalescere sinit. Apii succum ad extergendum non minus efficacem iuniores experti sunt, quem idcirco passim in id vsurpant.

Fabacea farina leuiter abstergit vt idcirco cutis sordes, maculas è sole contractas & lentes in summa cute exterat.

Hordei farina modicè quoq; abstergit & paulò plus quàm fabacea siccat.

Ciccrum farina incidit & exterget, scabies, impetigines, maligna etiam vlcera cum melle purgat. Orobi farina cutis aspredinem, pruritum, lentigines in facie atq; etiam maculas & vlcera cum melle detergit: nomas gangrænasq; cohibet. Lupinorum farina exterget validè, alphos, liuores, achoras, exanthemata, scabies, gangrænas vlceraque maligna partim extergendo, partim digerendo siccandoque citra acrimoniam iuuat. Fœnigræci farina furfures, achoras, lepras & len-

& lentigines emendat, & ex vino aut melle subacta carcinomata purgat.

Seminis lini farina varos, fauos, vngues scabros cum nitro & melle eximit: ex vino cocta herpetas & serpentia vlcera cohibet. Mel calidum siccumque ordine secundo, aperit, putredini obsistit, siccat, deterget expurgatque meatus & vlcera, nec vt sal corporum substantiam coarctat: crudum cocto & despumato detergentius quidem multò est & mordacius, sed eo minus agglutinat. Saccharum mellis species cum sit, siccat quoque & abstergit, sed quod rubrum est potentius, vtpote calidius & acrius. Terebinthina licet substantia tenuis, quia tamen subamara blandè abstergit, & tum sumpta tum admota sordes expurgat. Aloë vehementer amara, moderatè tamen terget vt ne puris quidem & apertis vlceribus sit molesta: peculiariter serpentia vlcera cohibet, putridis genitalibus medetur & oculorum medicamentis permiscetur. Thus extergit quoque, sed quàm aloë ignauius. Myrrha verò quod cum amaritudine summa tenuis sit substantiæ potentius quàm aloë extergit. propriè autem impetigines ex aceto purgat, albugines tollit, caliginem discutit, scabritiem læuigat.

Quæ porrò sequuntur valentiore detergendi facultate prædita malignis pernicacibusque vlceribus accommodantur. Marrubium siccat detergitque validè adeo vt folia ex melle illita sordidis medeantur vlceribus nomasque cohibeant: quod efficacius expressus succus ex melle confert, & illitus oculis videndi vim exacuit.

Melissophylli succus & marrubii maligna etiam vlcera propriè verò thoracis & pulmonum sanat, & cum melle oculorum caligines delet. Absynthii succus calfacit & validè deterget & expurgat, sordemque vlcerum eluit, ac in fistulam abire prohibet, & à putredine vindicat: eadem decoctiius, sed inefficacius præstat. Anagallidis vtriusq; succus siccando & extergendo putrida iuuat vlcera, & cum melle oculorum caliginem discutit. Scordium vetera vlcera purgat, siccat & cicatrice obducit. Hypericum arefactum atque tritum inspersumque humida atq; putrida vlcera persanat. Vrticæ semen sordida vlcera quæ citra acrimoniam detergi exiccarique postulant cõuenienter sanat: carcinomata & serpentia vlcera addito sale sistit. Cyperi radix siccat & sine morsu abstergit, arida tritaque vlcera omnia præhumida, qualia sunt oris, genitalium, atque sedis etiam si depascant compescit.

Aristolochiæ vtriusque radix strenuè abstergit, sed rotundæ potentius: putredines sanat & exest, vlcerum sordes expurgat, vermesq; necat & extrahit.

His verò quæ sequuntur ad exedendam putredinem & fistularum callos exterendos vis maior inesse comprobatur. Centaurii & chelidonii succus exiccat detergetque validè adeo vt vetera malignaque vlcera, sinus quoque & fistulas expurget, detergat, tandemq; persanet.

Iridis radix calfacit, exiccat, abstergit, arida tritaque cum melle vlcera capitis præcipuè expurgat: eius verò succus infusus fistulas & sinus detergit & carne explet. Sabina calida siccaque ordine tertio, vehementer abstergit, cum sensu quodam acrimoniæ & exesionis: vlcera quæ atra cernuntur & admodum sordida cum melle expurgat, putrida exedit, sinuum fistularumque callos exterit, si modò vis eius citra noxam perferri potest.

Gentianæ radix impensè amara, expurgat abstergitq;, alphos delet, vulneribus sinuatim depascentibus medetur.

Asphodelus radice efficax, calida sicca extergente & discutiente: vlcera sordida purgat, fistulosa sanat, depascentia sistit. Ari radix calida sicca & detergendi facultate insignis, vlcera omnium generum siue phagedænæ sunt siue carcinomata, siue serpentina, siue fistulosa, commodissimè expurgat. Dracuntii radix vt acrior & amarior, ita efficacius maligna & phagedænica vlcera trita cum melle expurgat, fistulasq; & sinus exterget.

Cucumeris agrestis radix arida tritaque vt alphos, lepras, impetigines, cicatrices nigras, & in facie maculas abstergit, ita & veteres sinus fistulasq; expurgat. Elleborus potenter exterget, ad alphos quoque, impetigines & lepras accom-

modatus: si in fistulam callo obduratam immittatur, duobus tribúsve diebus callum detrahet. Misy, sory, chalcitis & chalcanthum, usta lotaque maligna vlcera fistulasque valenter detergent: cruda verò aut non lota vim habent exedentem & cathæreticam. Pro iis, quòd nobis desint, substituitur vitreolum vstum atque elotum. Ærugo elota putridis quoque vlceribus & sinubus expurgandis aptissima.

Spuma nitri, nitrum & aphronitrum quanquam vehementer tergent, non tamen vlceribus, sed lepris, alphis, impetiginibus aliisque cutis vitiis expurgandis cum aqua calida aut vino infunduntur. Pro his quòd desint sal petræ expurgatus substituitur. Alumen crudum & ex eo comparata aqua nomis, phagedænis, Chironiis, malignis, putridis & pascentibus vlceribus conueniunt, non tam detergendo quàm cohibendo ne longius serpant.

Ex his igitur quæ primi sunt ordinis compositiones fiunt expurgandis phlegmonis recens apertis, vt quæ habet mellis rosati ℥ j. vitellum oui vnius, farinæ hordei quod satis est vt in vnguenti speciem concorporentur: adduntur interdum terebinthinæ lotæ ʒ ij. si melior optatur detersio. Valentius autem est quod recipit succi apii ℥ viij. succi agrimonii ℥ iiij. succi plantaginis ℥ ij. mellis rosati ℥ x. coquantur aliquantum, deinde adiice farinæ hordei, lupinorum & fœnigræci an. ℥ j. percoquantur in vnguentum, permiscendo sub finem terebinthinæ ℥ ß. Si crassius aut tenacius pus fuerit, detersio maior fiet hac formula. ℞. resinæ, mellis, terebinthinæ an. ℔ ß. myrrhæ, sarcocollæ, farinæ lupini & fœnigræci, radicis iridis an. ℥ ß. fiat vnguentum. Huc pertinet vnguentum aureum, cui vis quoque detergendi par quodammodo inest, & emplastrum de ianua, & emplastrum gratia Dei nuncupatum, quæ aut solida aut oleo tenui diluta induci possunt, ad capitis imprimis aliarumque partium neruosarum vlcera. Huc quoque referri poterunt quæ tertii ordinis sunt vehementer detergentia, cuiusmodi ex ærugine cæterisque acrioribus metallicis constant, si lenioribus soluantur & temperentur, veluti emplastri diuini drachma vna si tribus recentis vitelli dissoluatur, aut si vnguenti Ægyptiaci, aut Apostolici drachma cum duabus tribúsve tetrapharmaci aut cerati alterius subacta vnitaque fit, vlceribus blandè extergendis optimum comparabitur remedium. Sic & præcipitati puluisculus leniente quopiam exceptus, nullo morsu superfluam carnem absumit & vlcus sorde expurgat. Si iam vlcus sordidum est, & mali moris, siue id sponte natum est, siue ex vulnere aut ex phlegmone negligentius curata factum, ex his quæ secundi sunt ordinis vnguentum comparabitur hac formula. ℞. Plantaginis, absynthii, marrubii, scordii, melissophylli, hyperici recentiũ & contusorum an. m. j. coquantur aliquantum in vino albo & oleo ℔ j. ß in quo expresso dissolue radicum cyperi, iridis & aristolochiæ rotundæ tritarum atque cretarum an. ℥ ß. ceræ ℥ iiij. rursumq; coquantur dum crassescant, ac tum adde resinæ ℥ ij. thuris, myrrhæ, aloes, sarcocollæ an. ℥. j. & postremò terebinthinæ ℥ i. ß. Quæcunque validiora desiderantur, ea insuper nonnihil habent æruginis: cuiusmodi sunt emplastrum diuinum remollitum, vnguentum Apostolorum & vnguentum Ægyptiacum, omnium certè quæ extant præstantissima.

Si verò è sinu aut fistula exterendus est callus, iniicietur decoctum, quod habeat plantaginis, absynthii, centaurii minoris, sabinæ, foliorum oliuæ & agrimoniæ an. m. j. radicum gentianæ contusæ ℥ ij. fiat decoctio in vino albo, in quo colato ad ℔ j. dissolue mellis rosati, syrupi absinthij an. ℥ j. ß. Si non id præstiterit quod postulas, vel myrrham, vel aloen, vel vnum quodpiã ex his postremis medicamentis dissolue: vt vnguenti ægyptiaci ℥ ß. sicque sensim augeri vis potest dum optatus exsistat euentus. Exposita eorum medicamentorum materia quæ partium externarũ inflammationes, prædurus tumores, phlegmonas, abscessus, vlceraque sanant, deinceps ad ea pergendum quæ vulneribus medentur, eaque ad cicatricem perducunt.

Profluentem sanguinem cohibentia ἴσχαιμα Græcis appellata.

CAP. XIII.

QVÆ sanguinem vberius ptorumpentem siue ex aperta excsáve sponte vena, siue ex rupta aut in vulnere præcisa, alia quadam proprietate, alia vi emplastica, alia caustica id ipsum præstant. Quæ primi sunt ordinis, non statim frigida sunt omnia aut adstringentia, sed ex his quædam calida & acria, vt vrtica. Quæ secundi, venarum exitus inferciunt atque implent, moxque arefacta nihil effluere sinunt. Quæ tertii ordinis, vrendo venas coangustant, crustulaque obducunt, quæ omnia cohibet. Telephium tertia semperuiui species & quæ huic similis crassula maior appellatur, in sistendo sanguine & curandis vulneribus efficax: tertio recessu frigida, humida secundo. Polygonum ab effectus præstantia sanguinariæ nomen obtinuit, quòd eo siue integro siue tunso stillanti parti inducto sanguis coëat & in grumos concrescat, vt non amplius effluat.

Pimpinellæ folia tunsa aut etiam cocta si apertam venam attingant, protinus sanguinem sistunt, quod & radix luculentius efficit: eadem quouis modo sumpta sanguinis vomitiones excreationesque supprimunt: subdita verò mulierum purgationes hæmorrhoidasque cohibent. Vrticæ radice recenti in narem inserta sanguis mox supprimitur, quod nec minus tum ea ipsa, tum foliis tunsis vulneri inductis præstatur.

Pentaphylli radices, folia floresque vehementer adstringunt & desiccant sine morsu & in multo sunt vsu ad sanguinis reiectiones. Androsæmum licet calidum & siccum, recenti tamen vulneri impositum, sanguinem continet.

Hippuris seu equisetum adstringit manifestè atq; siccat, propriè verò succus sanguinem è naribus manantem reprimit. arefacta folia trita & inspersa cruenta vulnera glutinant. Salicis folia & cortex præcipuéque lanugo & flores inserti naribus erumpentem sanguinem promptè sistunt, & redacti in puluerem & calamo efflati in nares idem præstant.

Isatis valenter quoque siccat & adstringit: cuius folia recens vulnus conglutinant, nec sanguinem effluere sinūt. Symphytum maius atque etiam petræum siccat atque coniungit moderato calore: tunsæ radices vt sumptæ sanguinis reiectionem, ita & recenti vulneri illitæ, eruptionem sistunt, labraque vulneris conglutinant, quemadmodum & minutim concisas carnes cogunt si vnà coquantur. Corallium, hæmatites lapis, iaspis & qui cornalinus appellatur, occultis quoque viribus sanguinem supprimunt. At verò mumia, thus, myrrha, mastiche, sanguis draconis, terra lemnia & bolus armena, in emplasticis habentur, & obstruendi siccandiq; facultate sanguinis effluuia cohibent.

Quum itaque recens vulnus sanguinem immoderatius profundit, emplastica quædam acero lota cum puluere eorum quæ proprietate sistunt, aut in pulueris inspergendi aut in cataplasmatis formam aptabuntur, oui cādido excepta, vt ℞. boli armenæ, terræ lemniæ lotarū in aceto an. ℥ j. mastiches, sanguinis draconis an. ℥ ß. thuris, myrrhæ, radicis consolidæ maioris, pimpinellæ & vrticæ an. ʒ ij. fiat puluis. Vel ℞. boli armenæ, sanguinis draconis an. ℥ ß. thuris, mastiches, aloes an. ʒ ij. pilorum leporis minutim incisorum ʒ iij. pul. succini & coralli rubri an. ʒ j. ß. oui candido excipiantur & turunda oblonga indantur in nares. Causticorum vsus si quando forte ad cohibendum sanguinem necessarius fuerit, posthac tradetur.

Glutinantia medicamenta. CAP. XIV.

GLVTINANS medicamentum κολλητικὸν Græcis appellatum est, recētia vulneris labra adducta coniungit & ad pristinam reducit integritatem. Id autem efficit quia prohibet ne inter coitura labra aut influat aut succrescat humor. Adstringens id esse oportet, crassæ terrenæq; substantiæ, ac siccū ordine secūdo, calore temperatum, vt nec detersione nec acrimonia feriat. Arnoglossum quæ plantago, siccat & adstringit sine morsu, recentibus vulneribus aptum, quæ citra

metum inflammationis glutinat, vetera quoque vlcera sordida, maligna & elephantica expurgat, & inæqualia cicatrice obducit.

Cynoglossum seu lingua canina vt oris fauciumque ita & cæterarum partium vlcera terget, recentiaque vulnera glutinat, horumque calorem temperat. Myriophyllum seu millefolium adeò exiccat vt cruenta vulnera protinus glutinet, & ab inflammatione vindicet, seu viride seu siccũ, ex aceto oblitum. Salicis tum folia tum flores citra morsum siccant & adstringunt, cruentumque vulnus glutinant & inflammationem arcent. Vlmi folia & cortex medianus spissandi vim obtinent, multoque magis succus è pomis expressus, recentia vulnera celeriter his admotis coëunt atque solidescunt. Verbena siccat & adstringit, glutinandis vulneribus familiaris, vetera quoq; putrescentia vlcera cohibet, sordida ex melle purgat, & cicatrice obducit.

Myosotis quę pilosella adstringit atque siccat, foliorum farina vulnera mirum in modum glutinat.

Anagallis citra morsum siccans, tusa & admota recentibus vulneribus præsertim senum efficaciter medetur. Betonica vulneribus quoq; recentibus præsertim capitis accommodatur. Stœbe quę & scabiosa, omnibus quoque vulneribus & maximè pectoris succurrit. Bugula & sanicula recentioribus primũ cognitæ inter vulnerarias herbas primas tenere creduntur. Hypericum siccat moderato calore, folia, flores, fructus rursi glutinandis vulneribus imponuntur. Atractylis in sanandis quoque vulneribus efficacissima, eadem vlceribus fistulisque diuturnis medetur.

Lumbrici terræ triti & admoti vulnera omnia præcipueque neruorum glutinare traduntur. Cochleæ pusillæ tritæ iisdem quoque viribus esse creduntur, quas & ad interiora vlcera præsertim pulmonum vsurpant. Sarcocolla emplastica & subamara citra morsum siccat, & vlcera glutinat. Myrrha, thus, magisque thuris cortex, aloë, mumia & omnia ferè quæ sanguinem cohibere diximus, glutinandis sunt vulneribus aptissima. Terebinthina resina, atque etiam abietina quæ nobis frequens est, omnibus medicamentis vulnera glutinantibus vtiliter permiscetur: nec sola aut oui luteo excepta parum conducit. Pix mollis & liquida iisdem quoque medicamentis adiungitur, & pix sicca atque resina arefacta, sed hæ durioribus corporibus aptiores. Lithargyros auri quòd emplastica sit & ferè omnis qualitatis expers non modò glutinantibus, sed & cæteris quoq; emplastris vt communis quædam materia substituitur.

Quum igitur recentis vulneris suppressus iam sanguis fuerit idque citra phlegmones metum, labris propiùs adductis atque iunctis, instillanda aut linamentis inducenda erunt vnguenta carptis linamentis excepta, variè ex iis cõcinnata simplicibus: hisque superponenda lintea vino rubro tepido imbuta expressaq; leniter. Si exiguum est vulnus, satis fuerit terebinthina lota adiecto oui luteo & farinæ momento. Efficacissimum quoque est balsamum artificiale ita cõcinnatum. ℞. vtriusque plantaginis, semperuiui vtriusque, symphyti vtriusq;, betonicæ, verbenæ, pimpinellæ, pilosellę, pentaphylli, absinthii, centaurii minoris, millefolii, cynoglossi, equiseti, atractylidis, hyperici an. m. j. recentibus contusis affunde aquæ vitæ ℥ viij. sinantur macerari diebus quatuor, quinto succus ex his tepefactis exprimatur. in quo dissolue olei optimi loti in aqua rosarum stillaticia ℔ ij. coquantur vase duplici dum succi dimidium absumptum sit, ac tum adde terebinthinæ lucidæ ℔ j. percoquantur in reliqui succi consumptionem purè, coletur atque recondatur ampulla vitrea. Potest & oleum tusis herbis cum aqua vitæ pariter affundi atque quatriduo macerari ac deinde coqui & liquor totus exprimi, purusq; excolari vt in eo tandem terebinthina vase duplici percoquatur. Hinc & vnguenta quibusdam adiectis comparari possunt in primis efficacia, vt ℞. balsami prædicti ℔ ß. ceræ albæ, resinæ an. ℥ ij. sarcocollæ ℥ j. thuris, mastiches an. ʒ ß. fiat vnguentum in vase duplici. Rursum quoque validius ita comparabitur ad neruosarum partium conglutinanda vulnera & carne implenda. ℞. lumbricorũ terrestrium expurgatorum atque tunsorũ ℔ ß. macerentur diebus

sex

sex in olei optimi ℔. ß. his deinde feruefactis exprimatur oleum eiq; adde balsami præscripti ℔. ß. seui arietini mundi ℔. ß. picis nigræ ℥ iij. resinæ ℥ ij. ammoniaci, galbani, opopanacis aceto solutorum & colatorum an. ℥ j. thuris, mastiches an. ℥ ß. coquantur vase duplici in vnguentum, vel etiam si voles in emplastrum.

Ex his quæ ad balsami compositionem protuli, potio quoque perutilis fit ad vulnera, quæ vel in pectoris vel in abdominis caua penetrant cum viscerũ offensione, & ad inueterata vlcera præsertim renum atque pulmonum. Si amaror metuitur nimius, subtractis absinthio & centaurio minore substituantur stœbe seu scabiosa, agrimonium & brassicæ cymæ. Tunsæ omnes aut ex his quædam vino aspergantur albo & tenui dum prorsus mersæ madescant, & mellis colati quadrante. Macerentur diebus sex, tepefactis his aut modicè feruefactis vinum exprimatur, denturque ieiunio ℥ iij.

Sarcotica medicamenta. Cap. XV.

Σαρκωτικὸν medimentum est, quod deficientem carnem in vulnere aut in vlcere cauo progignit, ipsumque cauum carne implet. Id quidem proprium est naturæ opus: quodcunque tamen medicamentum vlcus moderatè siccat, eiusque sordes blandè ac mediocriter citra morsum detergit, quoniam sanguinem qui gignendæ carnis est materia tuetur, & impedimenta subtrahens vlcus purum aut quale saltem acceptum est cõseruat, sarcoticum dixerunt. Est autem id substantiæ mediocris, moderatè atque infra ordinem secundum tum calidum tum siccum, vt acrimoniæ sit expers. Calidius enim aut tenuius carnem colliquat: crassius autem aut frigidius nimium siccat & adstringit.

Herbæ quibus sola sit progignendæ carnis facultas, paucæ admodũ sunt, sed quæ recentia vulnera conglutinant, & quæ sordida vlcera leuiter expurgant, eædem quoque carnem gignunt, si modò mitiorum quorundam permistione temperentur.

Fœnigræci, orobi & lupini farina, siue sola siue melle & oui luteo & terebinthinæ momento excepta, mitissimè carnem generat. Thus peculiari facultate sarcoticum est, & in mediis corporibus carnem gignit: in aliis verò tum siccioribus tum humidioribus nonnihil additur his consentaneum.

Manna thuris vulnera quoque caua & vlcera conuenienter explet.

Pix liquida atque etiam sicca mannæ thuris commodè iungitur vt vlcera vulneraque caua impleat. Terebinthina blandè tergendo siccandoque efficit vt vlcerum caua carne impleantur. Sarcocolla quæ præsertim in aqua rosarum stillaticia aut in lacte soluta sit, citra morsum desiccans & vlcera commodè detergens, ea quoque facilè carne implet.

Aloë præcipuè lota paulum extergit vt ne puris quidem vlceribus sit molesta: hinc ad vlcera carne implenda apprimè vtilis. Myrrha siccans atque detergens, vlceribus carne implendis aptissima.

Si quod igitur vlcus est aut recens vulnus cuius portio quædam sublata sit, vt idcirco non protinus agglutinari queat, sarcoticis primum caro gignenda est, deinde vlcus glutinantibus committendum. Sarcotica autẽ medicamenta tum ex his quæ protuli tum ex agglutinantium, detergentium atque suppurantium temperatione fiunt. Sic quidem tetrapharmacum quod & basilicum appellant, ad gignendam carnem passim extat, & basilicum magnum, & vnguentum aureum, & emplastrum gratia Dei, & de ianua, & emplastrum diuinum. Potest & præscriptum suprà balsamum ad vulnera implenda atq; glutinanda ita comparari. ℞. balsami præscripti ℔ ß. in quo liquentur vase duplici ceræ albæ, resinæ, ammoniaci, an. ℥ j. galbani, olibani, mastiches, myrrhæ an. ℥ ß. aristochiæ rotundæ tritæ ʒ ij. fiat vnguentum, aut si voles aucta cera emplastrum. Puluis quoq; in eundẽ vsum hac forma præscribitur: ℞. sanguinis draconis, boli armenæ an. ℥ ß. mastiches, olibani, sarcocollæ an. ʒ iij. aloës lotæ, aristolochiæ rotundæ, radicis ireos an. ʒ j. ß. fiat puluis. huic etiam addi conuenienter possunt ambræ g vj.

Epulotica medicamenta seu cicatricem inducentia.

CAP. XVI.

Ἐπουλωτικὸν medicamentum Græcis est quod impleti iam vlceris summam carnem vehementer siccat & obdurat, & in cicatricem cuti simillimam cogit. Id autem abundè siccum est, vt humorē absumat: est & crassioris materiæ vt carnem adstringat, contrahat, atque denset. Nullius caloris sed frigoris cuiusdam particeps, omniq; morsu destitutum.

Terra armena putrescentia oris vlcera sanat, cæteraque siccat & cicatrice obducit. Terra lemnia eadem quoque, sed imbecillius efficit. Lithargyros moderatè siccat & adstringit, & vlcera cicatrice obducit. Cerussa siccans quoque & adstringens, excrescentia leniter reprimit, & cicatrice claudit. Malicorium & balaustium adstringunt, humida vlcera siccant hisque cicatricem inducunt. Myrtus siccat quoque & adstringit, trita & vlceribus præ nimio humore cicatricem non recipientibus auxiliatur: hæmatites lapis siccat adstrictione leui, qua tamen excrescentia reprimit & obdurat. hæc quidem leniora sunt & lenioribus vlceribus tenerisque corporibus apta. Lapis calaminaris qui cadmia est lapidosa, sæpe vstus acetoque extinctus vehementer siccat, excrescentia reprimit & cicatrice munit. Cadmia vera siccat & adstringit, sed non sine acrimonia, quam tamen lotione ex aqua rosarum & plantaginis deponit, sicque vtilior ad cicatrices inducendas euadit. Spodium & pompholyx acria quoque existunt, sed lotione mitia adeò redduntur, vt citra morsum excrescentem carnem coërceant & cicatrice obducant. Concepta etiam linamenta sola tum sicca tum madefacta in styptico rubro vino, aut in quo absynthium, rosa & aluminis pauxillum sit incoctum, inter epulotica meritò sunt habenda.

Scoria ferri, plumbum vstum, stybium quod & antymoniū vstum, calx viua, alumen vstum, vitriolum vstum, æris squammæ, æs vstum, omnia quidem acria sunt, & verè cathæretica, sed quæ tamen sæpius lota dum omnem acrimoniam deposuerint, epulotica redduntur, optima sanè malignis vlceribus cicatrice obducendis in durioribus corporibus: idq; modò trita & inspersa, modò excepta cerato ex oleo rosaceo, melino, myrtino, omphacino, aut mastichino. Ex eorum leuioribus extat vnguentum album, è cerusa, quod & in emplastri formam aptatur, vnguentum rubrum exiccans. In id quoq; valentiora sunt, vnguentum diachalciteωs, austero vino subactum & myrteo emollitum, vnguentum diapompholygos, & vnguentum quod propriè adstringens appellamus. Possunt & alia in rem præsentem ita comparari. Calx viua toties in aqua frigida aut in aqua plantaginis lauetur dum omni destituatur acrimonia, & ex oleo rosaceo quantum sensim cōbibere poterit diu in mortario subigatur in vnguenti formam. Aliud valentius. ℞. plumbi vsti & loti, pompholygis seu tuthiæ lotæ, æris vsti & loti, aluminis quoque vsti & loti an. ℥ j. oleo rosato & aceti momento excepta in mortario diu subigantur in vnguenti speciem. Ex iisdem quoque puluis tenuissimus confici potest addendo lumbricorum terrestrium arefactorum, sanguinis draconis an. ℥ 1. ß.

Cùm plumbi erudi lamina tantoperè commendetur non ad simplicia modò verùm etiam ad maligna & cancrosa vlcera tum sananda, tum etiam cicatrice tegenda: cumque ad eandem omnia multò præstantiorem crudi plumbi tenuissimum puluerem sim expertus, inspersum malignis vlceribus illa blandè citra vllum doloris sensum corrigere, expurgare & ad cicatricem perducere, eius conficiendi rationem subiicere nolui. Plumbum in laminas quàm tenuissimas ducitur, hæ minutissimè conciduntur, aceto quàm acerrimo immerguntur, macerantur que triduo, permutato quotidie si videtur aceto, postea exemptæ & igni siccatæ citra vstionem, in mortario laboriosè teruntur, sic tandem in tenuissimum lenissimumque puluerem rediguntur, cuius vis est ad ea quæ dixi, & ad multò maiora singularis & eximia.

Catha-

Catharetica medicamenta. CAP. XVII.

EXEDENS medicamentum καθαιρετικὸν Græcis appellatum, est quod inutilem tum putridam tum excrescentem carnem absumit, & polypos, tubercula, verrucas, callosque detrahit: non quidem vniuersim ac repente, sed quasi liquefaciens ac sensim tabefaciens citra vllam vicinæ carnis corruptionem aut putredinem. Id autem vehementer & iam quarto ordine calidum est atque substantiæ pertenuis, qua se altius in absumendam materiam insinuet. Quod igitur epuloticum medicamentum siccando comprimendoque sine doloris sensu facit, id cathæreticum non sine acrimonia & sensu doloris exedit. hoc genere continentur, testarum, concharum & rerum causticarum vt tithymalorum cinis, pumex crematus, sal torrefactus aut melle duplo exceptus, ollaque noua exustus: alumen vstum, pompholyx, plumbum vstum, stibii seu antimonii cinis, qui peculiariter cancros absumit. Vitrioli genera, quæ pro chalcantho, chalcitide, misy & sory vsurpantur: adhæc ærugo & æris squamma, hydrargyrus sublimatus, & idem præcipitatus, atque cinabrium.

Quum igitur in vlcere aut putredo aut mollis fungosaque caro tantopere luxuriat, vt neque detergentibus, neque vehementer adstringentibus eximi tota possit, necessarius est cathæreticorum vsus, quæ quicquid supervacuum est sensim exedant. Ex his simplicibus compositiones extant: vnguentum Apostolorum, vnguentum Ægyptiacum: possunt & trochisci ex calce viua trita & melle excepta confici, qui acriori igne siccentur, & trochisci asphodelorum hac formula. ℞. succi radicis asphodelorum ℥ iiij. calcis viuæ ℥ ij. æruginis ℥ j. permista in trochiscos concinnentur qui sole feruente siccentur vel igne.

Septica medicamenta. CAP. XVIII.

PVTREFACIENS medicamentum Græcis σηπτικὸν, est quod tum humorum tum corporis materiam labefactat, & cum fœtore quodam corrumpit. Est autem id insito nobis calori aduersissimum, vt cuius vim atque substantiam prorsus demolitur. Quod frigidissimum & veluti quarto est ordine, naturalem certè calorem extinguit, interimitque partem idque sensim, ac plerumque sine sensu. Septicum tamen id appellare non licet, sed id solùm quod summa caloris acrimonia insitum nobis calorem aut dissipat, aut in igneum conuertit, simulque qualitate maligna humidum primigenium dissoluit, & omnẽ partis substantiam labefacit atque colliquat & putredinem cum fœtore inducit. Id igitur summi est caloris in substantia moderatè crassa: nã tenuior à nostro calore euinci facilè dissipatique posset. hoc genere sunt, auripigmentum seu arrhenicum tum purum tum sublimatum, sandaracha, chrysocolla, aconitum, dryopteris, pytiocampe.

Hæc quidem licet vehementer calida, nec tamen caustica sunt, neque eschariotica, nec crustam in nuda carne gignunt: sed qualitate prorsus maligna atque venenata carnis quam attigerint substantiam corrumpunt & in putredinem cadauerosam deducunt, quæ multò deterior est quàm ex gangræna. Venenatã autem eorum vis sensim intrò subiens præcordia visceraque ferit. Quocirca non nisi repressa crebra lotione ex succo portulacæ, limonum, solatri, aut semperuiui vlli vlceri adhibenda sunt, debentq; cerato leni permisceri, parua copia & in parte quæ à principibus procul absit. Maiore enim copia nec repressa in vlceribus cordi propinquis, vt in mammæ cancro, illa præsertim arrhenicũ & sublimatum mulierem diebus sex sustulisse notaui perinde ac si id hausisset. Horis circiter tribus ab insperso puluere vehementi rigore concussa, vomitione mox tentari cœpit, ex crebris animi defectionibus corripi, cum pulsu languido, quæ dein sensim aucta, oborto extremarum partium frigore, & facie reliquoque corpore supra modum intumescẽte, miserè illã iugularunt. Periculosus omnino istorum vsus, nec certè ad chirurgiam necessarius, cũ sine fructu vllo perniciosa sint: nec enim partem quam attigerint vt caustica vrũt, nec crustam inducunt, sed quam corruperint ita relinquunt arte excidendam. Quocirca eiusmodi remedia prorsus exterminanda sunt, omniaque vel detergentibus, vel cathæreticis, vel

escharoticis, vel causticis citra perniciem eximenda absumendaque sunt. Aut si parum periculosus est laborans & constanti animo, constantibusque viribus, ea vel sectione vel candenti ferro demolienda sunt, quibus nulla in corpus aliena qualitas inducitur.

Escharotica & caustica medicamenta. Cap. XIX.

EXVLCERANS medicamentum, quod Græcis est ἑλκωτικὸν, non modò nudam carnem vt cathæreticum absumit, sed & cutem ipsam diuellit. Vesicans id quodammodo efficit, sed leuius & ignauius, quòd ardoris vi humorem proliciat & solùm pustulas excitet. Escharoticum multò vehementius vrit vt iam crustas inducat, nec tamen infra cutem subit. Vtrumque summo & quarto est calidorum ordine, sed vesicans in tenui, escharoticum in crassa densaq; substantia. hoc ordine sunt, corticis fraxini cinis qui saliua dilutus & parti cuiuis impositus, cutem vrit sine pustula. Sabinæ crematæ cinis verrucas & duriora cutis tubercula exest: cinis è cremata vini fæce id ipsum quoq; præstat exiguo humore liquatus. Sapo niger mistus pari portione salis marini triti, impositus cutem quoque vrit, ruptaque crustula sanies copiosa manat. Nitrum atque etiam eius succedaneum quod est sal petræ exquisitus, instar pisi loco madido inductum, cutem diuellit & vrit inducta crustula. Fit autem sapo niger è calce, sale, oleo & seuo. Sapo autem albus è calce, cinere & seuo veruecino.

Καυστικὸν medicamentum est quod non modò summam cutẽ vt escharoticum, sed & veram quoque soluit atque disrumpit: nonnunquam & in subiectam carnem cauterii instar penetrat, non id quidem sensim colliquans & exedens, sed repentè exurens, crusta densiore inducta. Id quàm escharoticum vehementius est, feruentissimo calore præditum in crassa terrenaque substantia.

Tria hæc igitur, causticum, escharoticum & vesicans, quòd vires in cutẽ exerant, vno eodemq; genere contineri par est, & solùm agendi vi distare. Quæ verò non ipsam cutem sed solam nudam carnem afficiunt, diuersi planè sunt generis. Quum igitur quauis ex causa cutis aperienda fuerit, nec laborans sectionẽ vstionemve tolerare potest, inducto caustico medicamento vri rumpique debet. In causticorum autem censu præcipua sunt, calx viua, vitriolum vstum, æs vstum, & quæ ex his fit aqua fortis alchymistica. Ex his quoq; lapis fit ruptorius qui sesquihoræ spatio cutem penetrat. ℞. vitrioli vsti ℥ ij. salis armeniaci ℥ j. calcis viuæ, cineris è vini fæce an. ℥ iij. Tritis atque permistis affunditur lixiuium ficulneum aut tithymallinum, quod subinde colatur dum istorum materia tota ferè dissoluta sit: lixiuium deinde in olla noua aperta coquitur ac feruescit dum crassescat atque lapidescat. In ampullam vitream & obturatam reconditur loco sicco, ne humidioris aëris attactu liquescat.

Cinnabrium, mercurius sublimatus & præcipitatus eius puluis integram cutem nec exulcerant nec diuellunt, neque in hunc ordinem, sed solùm inter cathæretica valentiora haberi possunt.

Ad ambusta. Cap. XX.

SEV igni seu aqua oleóve feruente ambusta est corporis pars quæpiam, alia inflammationem sedant simulq; extinguunt empyreuma, aut euocant, alia pustulas prohibent & reprimunt doloremq; leuant, alia vlceratas partes aut excoriatas dolentes leniunt & ad sanitatem perducunt.

Primi generis sunt potestate frigida omnia vt aqua, acetũ, & ex his oxycratum, oui albumen, succus semperuiui, lactucæ, endiuiæ, solani, hyoscyami plantaginis & portulacæ, & horum aquæ stillaticiæ, terra quæuis obuia, sed maximè Cimolia & quæcunque leuis vt bolus Armena commemoratorum succo aquáve destillata aut oxycrato soluta & protinus illita; coriandrum viride, lenticula semicocta, cerusa, alumen aqua solutum cum oui candido, attramentum scriptorium ex aqua, caphura. Atque hæc ab vstione protinus arripienda & tepida applicanda, quia actu talia anodyna euadunt & empyreuma foras euocant, dein quæ

valent

valent poteſtate ardorem extinguunt & inflammationẽ ſedant. Vt enim ignis, ſi propiùs ipſi pars vſta admoueatur, proprii inuſti mali fit alexiterium, eamque reuocato empyreumate dolore leuat: ſic nonnulla impetum partibus ardorem foras calore prolectant, atque ita ſedata inflammatione ambuſtis medentur, vt ari & porri illita folia præſenti ſunt ambuſtis remedio. Cæpæ cum ſale contuſæ ambuſtæ parti impoſitæ miraculo perſanant. Oleum quoque ſale addito idem efficit. Sambuci & ebuli contuſa folia & appoſita idem præſtant. Radicis etiam aſphodeli decoctæ in oleo ſuccus perniones & ambuſta ſanat.

Frigidorum vſu quum partis ambuſtæ ardor tepefactus ſtatim initio fuerit & mitigata inflammatio, tum ea inducenda quæ puſtulas prohibent ſimulque dolorem leniunt. Gluten quod ex tergoribus boum fit pellucens & candidum, dilutum aquâ ambuſtis vtiliter allinitur & puſtulas prohibet. Liguſtri, ſaluiæ, myrti ſingulorum cruda folia cerato vel adipe ſuillo excepta, quia & ſedandi doloris & reprimendarum puſtularum vim habent, ambuſtis vtiliſſimè imponuntur. Eadẽ viridia contuſa, & maluæ & papaueris corniculati, admiſta axungia aut cerato efficaciter quoque ambuſtis illinuntur. Mori folia ad ambuſta teruntur ex oleo vel aceto linenda: ſic maluæ folia oleo incocta & trita ſacris ignibus & ambuſtis vtiliter imponuntur. Lactuca cum ſale illita prodeſt recens ambuſtis: & helxine admota. Hyperici folia cum ſemine, & althææ cum pauco oleo illita ſanant ambuſta.

Pulticula ex hordei farina ambuſtis ex vino prodeſt, & ex oui quoque candido. Ouum crudum cum ſua teſta tritum & illitum, & virides platani pillulæ cum axungia ſanant ambuſta. albâ & nigra oliua prodeſt ambuſtis trita & oblita, quòd empyreuma eliciat & puſtulas reprimat. Gummi ſpinæ Ægyptiæ ambuſtis quoq; prodeſt, quòd dolorem leuet & puſtulas gigni prohibeat illitum cum ouo. Arctium & verbaſcum & ex floribus huius deſtillata aqua pernionibus & ambuſtis commodè imponuntur. Lilii radices toſtæ cum roſaceo ambuſta perſanant, idem decocta folia præſtant.

Herba cucullus vulgò appellata, charta conuoluta & ſub cineribus cocta, dein contuſa & addito oleo ambuſtis inducta intra triduum perſanat. Thus quia anodynum & aſtringens ambuſta pernionesque cum pingui ſuillo aut anſerino ſubactum percurat. Ruta in olei libra viniq; ſextario cocta commodè fouentur partes quas penetrabile frigus aduſſerit. Ambuſta aquis feruidis ſi ſtatim ouo occupentur puſtulas non ſentiunt, admiſta præſertim hordeacea farina & ſalis momento. Chryſanthemi flos vtiliter ambuſtis cum melle imponitur.

At verò pars ſi iam puſtuloſa aut excoriata vlceratáve eſt, quæ leniunt & moderatè ſiccant vſurpanda erũt, qualia metallica vſta & lota, leni & blando liquore excepta Calx aqua roſarum aut plantaginis lota & roſaceo vnguento ſubacta, blandum fit puſtuloſis & vlceratis remedium: efficacius fiet ſi viuam eam & illotam cerato liquido exceptam, parti puſtuloſæ inducas, aut myrrham tritam cum vino rubro adhibeas, aut hyoſcyami viridis ſuccum continenter illinas. Magnes quoque crematus & tritus, & hæmatites, & oſtreorum cinis commodiſſimè ambuſtis inſperguntur. Ouis in aqua duratis & putaminibus in pruna exuſtis, tum lutea ex roſaceo aptè illinuntur. Frumentum toſtum in ferro & tritum è vino vlceratis præſtantiſſimo eſt remedio. Betæ folia in vino cocta & trita vtiliter excoriatis illinuntur: eiuſdem ſuccus roſaceo liquido paulatim inſtillatus quantum combibere poteſt, illis quoque remedio eſt. Folia myrti puluerata, aqua roſarum perfuſa blandè exiccant & cutim nutriunt. Hordeum toſtum, tritum ex oui candido vtiliter illinitur. Ficus cum cera & roſaceo ſubacta ambuſtis cicatricem obducit. Cinis ſarmentorum vitis & vinaceorum ambuſtis cum roſaceo prodeſt, idem braſſicæ radicum cinis & folia decocta, & coriandrum cum lacte muliebri præſtant.

Cyclamini radices cum ſemperuiuo tritæ ambuſta ſanant, ita vt cicatrix fallat: idem quoque præſtat calida admota plantago, & beta. Gallarum puluis in-

tertrigines & ambusta excoriata inspersus sanat. Cinabaris cũ sanguine draconis illitus. Hederæ flores ex cera. Lactis cremor cum hordei combusti cinere. Laridum ad flammam liquatum dum destillet, aqua rosacea exceptum. Oleum ex induratis ouorum vitellis & mortario plumbeo contritis, tandemq́ue in sartagine frixis, vbi crustæ deciderunt pustularum, eruo cum melle aut iride vlcus expurgandum, tandemq́ue sicco linamento.

Ad hæc compositiones paucæ extant, oleum rosaceum, oleum è tartaro, oleum myrrinum, oleum ex ouis, vnguentum populeum, vnguentum rosaceum, album Rasis, diapompholygos & διαχυλῶν, emplastrũ è cerusa, de minio, diachalciteos & nutritum rosaceo aut aqua plantaginis soluta. Ex tempore verò ex cerusa, oleo myrtino, adipe suillo, spuma argenti & cera optimum ad perniones & ambusta comparabitur vnguentum: vel sic. ℞. mucilaginis seminis cydoniorum & tragacanthæ an. ℥ ß. olei ouorum & nenufaris an. ℥j. misce in formam vnguenti. Item ℞. ficus aridas quot voles, cum cera eliquata subiguntur in ceratum.

Methodi medendi libri sexti finis.

METHODI MEDENDI LIBER VII.

DE COMPOSITIS medicamentis.

PRÆFATIO.

Præclaris olim viris qui tum medicinæ tum chirurgiæ vsu & exercitatione celebres euaserunt, præcipuam curam summumq́; studium fuisse comperimus, vt ad difficiles quosq; affectus peculiaria sibi remedia quasi thesauros reconderent, vt felici operum successu, nominis sui dignitatem & gloriam augerent atque tuerentur. Ea licet vnusquisq; domi conficienda curaret, & tanquam arcana haberentur, tempore nihilominus annorumq; numero, aut morte, aut precibus, aut precio, aut commutatione, aut aliis plerisq; modis cognita inuulgataq; fuere. Hinc verò alii publicis mortalium commodis potius addicti, sparsas medicamentorum compositiones quæ iam passim innotuerant, congerendas esse duxerunt, operamq́ue nauarunt vt è celeberrimis authoribus optimas & quamplurimas in libros quosdam medicamentarios referrent. Ita quidem Scribonius Largus & Actuarius & Nicolaus Myrepsus & Nicolaus Præpositus opera sua concinnarunt. Hoc labore fieri haud potuit quin ex variis authoribus complures non admodum dissimiles in eundem vsum compositiones adducerentur, vt syrupi effectus eiusdem, & pharmaca multa ex aloë, nec pauciora è scammonio, aut è colocynthide, aut turpetho, quæ sola componendi ratione, aut simplicium quorundam varietate distant, & electaria quoque, & emollientia, & detergentia multa, quorum præcipua vis ex ærugine est, & quæ aliorum simplicium sola immutatione variant, vt est cuiusque authoris arbitrio concessum. Sic igitur multa randem congesta fuere, quorum pars maxima ociosa & superuacua. Conducibilius autem erat in quouis genere optima quæque seligere, cæteris vt inutilibus prætermissis. Sed & hac remediorum congestione affectus complures omni ope destituti manent, ad quos nimirũ non satis accommodata remedia inuenta fuissent. Ea siquidem multorum hinc inde colligendi cura,

curâ, empirices quodammodo imitatrix & æmula, nullo delectu nullaque methodo adhibita, nec morbis, nec symptomatis, nec eorum causis remedia accommodauit, nec eorum genera ex illorum differentiis constituit. Neque præterea quid vnaquæque compositio aut vtile, aut superuacuum, aut gratum, aut insuaue contineret, vsquam expendit, sed quales ab indoctis plerunque viris vsurpatæ fuerunt, nullo adhibito iudicio recepit atque comprobauit. Ex his quoque plurimas nonnulli suo quique arbitrio inuerterunt atque deprauarunt: vix vt nunc vlla restet pharmacopœis certa componendi ratio, & nondum rata aut stabilita sit ea medicinæ pars quæ in primis est ad curandos morbos necessaria. Hoc quum multi passim reformandum esse iudicarent, dedi operam vt compositiones, quemadmodum & superiore libro simplicia, arte traderentur: & quæcunque vtiles vsuque faciles existunt, pristinam formam retinerent: quæ verò distortæ, recta censura in meliorem formam aptarentur, nec quicquam aut superesset aut deesset ad morbos eorumque causas & symptomata profliganda necessarium. Itaque non omnes veterum monumentis tritas compositiones, sed præcipuas duntaxat persequor, nouas plerunque adiicio, vt opus omni medicamentorum genere compleam: plurimas circumcido quæ sub his comprehensæ confusam & indigestam multitudinem reddunt. Inuulgata earum nomina retinui, sed non iisdem vbique aut simplicibus aut ponderibus, quandoquidem vt curandis morbis aptiores essent atque suauiores, quædam in plerisque commutanda fuerunt. Vt tandem pharmacopœorum commoditati quodammodo responderem, in classem vnam syrupos, in alteram pharmaca, in aliam electaria, & reliqua in suam quæq; classem digessi, vnde rursus deprompta facilè possint in medendi vsum referri.

DE SYRVPIS.

SYRVPVS acidus simplex omnes tum calidos tũ frigidos humores præparat, & quodã robore attenuat, eorum putredinem coërcet, bilis ardorem febriumque æstus & sitim lenit, obstructas vias expedit, altè in omnia penetrat, vrinas sudoresq; à purgatione ciet. ℞. aquæ purissimæ lib. quatuor, sacchari albi lib. quinq;, coquãtur dum exspumauerint & dum aquæ dimidium supersit: ac tum effunde aceti vini albi lib. tres. Rursus coquantur in syrupi crassitudinem.

IN SYRVPVM ACIDVM

SCHOLIA AVCTORE GVIL. PLANTIO.

SYRVPOS & iuleps multaq; alia tam simplicia quàm composita medicamenta inuenta Arabum esse vel appellatio ipsa barbara manifestò ostendit. Longo tamen antè tempore veteres Græci & ex eadem materia & in eosdem vsus sua habuerunt apozemata: quæ quòd præparandis ad purgationem tum corporibus tum humoribus accommodarentur, propotismata ipsis sunt appellata, quasi purgationibus præuias potiones dicas, quòd rectâ medendi ratione viam medicamentis purgantibus sternant. Ita Galenus origanum, hyssopum, pulegium, calamintham in mulsa & oxymelite incoquit ad purgandi corporis præparationem. Et, si ipsi credimus, Archigenes, Antonius Musa, aliique complures prisci medici ex cichorii, anethi, iridis, chelidonii, & similium herbarum succis cum mulsa dulciculas eiusmodi potiones ægrotis conficiebant ad varios hepatis aliarumq; partium affectus. Et Dioscorides radices comasq; plantarum in aqua decoquit & feruefactum ius excolat, deinde vel per se, vel mulsa & melle dulcoratum exhibet, aut vt recondatur, tam diu decoquit dum ad mellis crassitudinem peruenerit. Vt hæc tria, apozema, syrupus, iulepus, solo conditure modo inter se differant. In apozemate enim præterea quòd pro re nata ex tempore ferè decernitur in tres quatuorve doses partiendum, ad condituram satis erit si sacchari

aut mellis trientem recipiat, vt subtriplum scilicet saccharum sit ad excolatum decoctum aut expurgatum succum. Syrupum verò qui vt asseruari diu possit perfectiorem cocturam desiderat, eandem aut minus aliquanto sacchari vel mellis obtinere par est atque colati decocti aut purificati succi. His quia dilutior, penetrabilior & delectabilior iulepus est, solum propterea sacchari sextantem aut pro saccharo conuenientis syrupi parem modum recipere abundè fuerit, vt subduplus sacchari modus sit ad decoctum accommodatum aut aquas stillatitias.

His verò omnibus ex decoctis & succis plantarum & fructuum comparatis potionibus mel & saccharum adduntur; non ad conseruationem solùm aut gustus & saporis suauitatem & gratiam, sed ob proprias etiam mellis & sacchari vires quas ipsis impertiunt. Quum enim duo hæc quotidiano propemodum vsu consueta nobis sint & familiaria non vt condimenta solùm, sed etiam vt cibaria, vtraque vtique ratione potiones quibus hæc admista fuerint, vires naturales in morbis sopitas & languentes exuscitant & erigunt, natiuumq; calorem qui solus morbos concoquit & mitificat recreant, crassaq; extenuando & viscosa extergendo & obstructa expediendo purgationes quàm facillimas præstant. Atque hæ à melle & saccharo facultates eiusmodi potionibus accedunt, suas & ipsis ad varios vsus haud paruas vtilitates habentibus, quas singulis describendis auunculus ipse operis auctor declarabit, eo seruato ordine quem & componendi ratio postulat, & medendi methodus præscribit. Nam quum simplex prius natura composito existat, & recta adhibendorum remediorum ratio alia aliis ordine vsurpandis præponi velit, à simplicioribus & iis quæ recta medendi via præmittuntur orationem exorsus est, eandem toto opere in cæteris rationem seruaturus, à syrupo acetoso simplici ducto initio. Nam apozemata & iuleposhoc loco silentio præterit, quòd in præsentia de iis medicamentis solùm sermonem instituat, quæ apud pharmacopolas in longum tempus asseruantur, & alioqui singularum partium morbis conuenientia apozemata suprà sunt ab auctore tradita. Et quamuis condita quas conseruas vulgo appellant, & ex herbis & fructibus condititii quidam succi ἀποχυλίσματα *Græcis dicti simpliciores sint syrupis, ob eamq; causam præponendi videantur, post purgationes tamen quia ferè instituuntur ad partium robur tuendum aut etiam conciliandum, ideo auctori consilium fuit in alium locum reiicere, ita scilicet medendi flagitante methodo.*

Inuenti autem sunt syrupi vt in promptu essent quoties his vtendi occasio inciderit: quòd herbæ earumq; radices & fructus quouis tempore ad manum præsto non adsint, & quum suppetunt, vrgeat adeò interdum necessitas, vt ex his apozemata & iulepos parare non patiatur. Primo autem loco syruporum compositiones traduntur quæ præparandis ad purgationem humoribus conueniunt: deinde verò quæ partium singularum expurgandis reliquiis, quæq; tuendo ac conseruando illarum robori accommodantur. Atque hæc generaliter de syrupis. Particulatim verò syrupus acetosus simplex non è solo aceto & saccharo (quemadmodum & alii acidi) componendus erat, sed adiicienda fuit aqua quæ aceti vim & acrimoniam temperaret. Cauendum ne pro aceto albo destillatum imponatur, quod acerrimum interiora omnia ferit non parua sumentis pernicie. Cauendum etiam ne aceti plus adiiciatur, siquidem hæc mensura æquabilis visa est. Si quis autem aceti acorem suspectum habeat ne penetrabili suo frigore molli carne corpora, quale puerorum & mulierum, præcipueq; in ipsis vterum offendat (ὑστεραλγὲς *enim acetum est Hippocrati) poterit vtendi tempore permistione aquæ dulcis aut stillatitia aut etiam conuenientis decocti quàm dilutissimum syrupum hunc reddere, aut pro eo oxysaccharo vti. Syrupus acetosus compositus descriptus hic non est, ne pharmacopœos inani iactura oneret. Nam addita portione syrupi è radicibus compositus euadet & in vsus eosdem aptus. Id quidem auctori consilium fuit compositiones omnium quàm optimas ad summa quæque morborum causarumq; genera proponere, vt nihil prorsus maneat remediis destitutum. At verò inanem & superuacaneam compositionum farraginem vndique eorum more corrogare qui incompertis nec comprobatis remediis inconsideratè chartas implent, onerosum nimis pharmacopœis, studiosis verò indistinctum & confusionis plenum fore existimauit.*

SYRVPVS e succo limonum minùs quidem quàm acetatus extenuat ac penetrat: at bilis feruorem corporisq; æstum ac sitim magis restinguit, & ardentium febrium putredinem pestilentiumque malignitatem magis cohibet: oris præterea ventriculi & cordis principumque partium robur tuetur, nauseam, vomitionem,

mitionem, animi defectionem & syncopen arcet: peculiariter verò renes expurgat; & vrinam ducit. ℞ succi limonum expurgati & colo laneo sponte sua transmissi lib. vij sacchari albi expurgati lib. v. lentè coquantur in syrupum.

PLANTIVS.

Syrupi de limonibus, de acetositate citrii, de granatis acidis, de aurantiis, de omphacio, è succo oxalidis, oxyacantha & de ribes: omnes quidem acidi, è succis fiunt qui aut residendo aut colando clariores purioresq́; sunt redditi, his deinde par sacchari modus aut etiam minus additur sine aquæ permistione, propterea quòd aciditas ea minimè infesta est, sed suauis & cardiaca. Et minus quoque dilueretur sacchari (quemadmodum in iulepis) si diutius succi conseruari possent. Sunt qui succos præpurgant residendo & insolando, aut per spumantia albumina colando, aut etiam leuiter solum exprimendo, vt in protropo vino fit: Deinde cum saccharo expurgato, id est ex æquali aqua cocto, dein clarificato, tandemque in iulepum percocto, paulatim admiscentes bacillo versatili agitant dum comprehendantur & vnà coeant: aut cum saccharo propè percocto parum coquunt: aut etiam cum primario saccharo (quale Maderanum) eo tantùm vsque coquunt dum colliquefactum saccharum sit & planè dilutum. Atque eo modo syrupus è limonum & citriorum succo, syrupus acetatus simplex & iulepus rosatus albissimi fiunt: granatorum verò, oxyacanthæ, de ribes, & è rubro aceto vt germini coloris gratiam retineant, minùs sunt diu ad misturam pistillo conuerberandi. Atque conficiendi hæc ratio in succis quidem fructuum præcipueq́; acidis locum habere potest. alii verò, vt herbarum & radicum succi, maiorem ad syrupos præparationem requirunt atque bis coquendi sunt, semel per se ad tertiæ ferè partis consumptionem: deinde vbi colando & residendo declarati fuerint, cum optimo saccharo in syrupum percoquendi: alioqui facilè corrumpuntur & situm contrahunt.

SYRVPI qui sequuntur ex acidis quoque succis comparati, superioris vires imitantur: vt syrupus è succo citrij acido, syrupus è granatis acidis, syrupus ex aurantiis, syrupus ex omphacio, syrupus è succo oxalidis. Peculiariter tamen syrupus è succo citrij acido febris æstum, putredinem & malignitatem restinguit: syrupus de granatis acidis ventriculum & viscera magis corroborat, vomitiones & animi defectiones sedat: syrupus de aurantiis cardiacus magis est & suauis. Syrupus ex omphacio sitim magis compescit: syrupus è succo oxalidis bilem obtundit obstructionesq́; soluit: syrupus è ribes suauior & adstringentior. Vna eademque omnium conficiendorum ratio, in succo enim cuiusuis expurgato sacchari aliquantum minus diluitur: hæcque stannato vase excepta igni dantur, sensimq́; percoquuntur in syrupum.

OXYSACCHARVM simplex mistas tum attenuandi tum obtundendi & corroborandi vires sortitur, mistæque humorum materiæ, hincque ortis febribus erraticis confert. ℞ succi mali punici acidi ℥ viij. aceti ℥ iiij. sacchari albi & puri ℔ j. coquantur in syrupi consistentiam.

PLANTIVS.

Oxysaccharum easdem quas syrupus acidus vires obtinet, sed inferiores præter roborandi vim quã præstat: propterea morbis æstiuis & mollioribus corporibus eius quàm syrupi aciditutior vsus est. Ne tanta syruporum varietas frustra asseruetur, auctor rectè ac prudenter oxysaccharum compositum, oxymeli compositum & oxymeli scylliticum compositum prætermittit. Nam quum ex vsu esse putabuntur, medicus illa expeditè componet atq; præscribet, oxysacchari ℥ j & syrupi de radicibus maioris ℥ ij. vel syrupi adiantini ℥ j. ß.

OXYMELI simplex crassos humores valdè extenuat, lentosque detergit, & veteres soluit infarctus, crassa è pectore ducit, asthmati contumacibusque febribus accommodum. ℞ aquæ purissimæ, mellis optimi an. ℔ iiij. coquantur exspumando dum aquæ dimidium absumptum sit: ac tum affunde aceti acerrimi ℔ ij. rursumque exspumando percoquantur in iustam consistentiam. Dilutius verò quod fit habet aquæ purissimæ ℔ j. mellis ℥ iij. aceti ℥ j ß. eaque despumando leuiter coquuntur.

Oxymeli scylliticum simplex multò validius crassa attenuat, & ad omnia quæ dixi confert. Id ex aceto fit scyllitico quod melli ex aqua cocto despumatoque

affunditur, percoquiturque vt alterum. Vtrumque autem compositum reddetur adiecta dupla portione syrupi è radicibus maioris.

Plantivs.

Aceti mulsi quod oxymeli vocant, rarior nobis vsus est quàm fuit veteribus, quibus syrupus acetatus nondum comparatus erat, qui detergendi vi qua mel saccharo præstat excepta, cætera quæ oxymeli habet minimè inferiora, aliaq́; præterea non parui ad febres momenti. Quod autem hodie passim in pharmacopoliis asseruatur acetum mulsum, ingratum planè est: siue id nimia eius crassitie ex multa coctione nata accidat, siue etiam acore eius nimio, qui non perinde nostratis mellis atque sacchari permistione hebetescat & obtundatur. Quantumuis enim aqua dulci aut decocto accommodato crassum istud oxymeli diluas, nunquam tamen similiter gratum & potabile atque syrupum acidum effeceris. Dilutius verò quod in rem præsentem fit à nonnullis & oxymeli Galeni appellatur, id in omnia penetrantius multo est & iucundius. parua enim coctione quum non crassescat, sed in eo aquæ fluxilitas seruetur, quam aceti adiuuat tenuitas. & mellis præterea spurcitia omnis partim spuma detractione partim clarificatione detergeatur, tenuissimum propterea simul & lucidissimum euadit, si mel præsertim album & acetum album receperit, & pauco aceti acore gustanti fit minimè molestum: frequentiore tamen eius vsu & pleniore haustu stomachum offendi constat: iis præsertim quibus ventriculi os natura est admodum sensile: vnde eius in febribus, ceu acetosius ceu mellitius pares, parum tutus est vsus. Mel autem probum deligatur, quod inter crassissimum & tenuissimum sit mediocre, sapore dulcissimum & acerrimum, simul dulcedinis sensum inferens & vellicatu pungens linguam, colore pallidum aut subrutilum & pellucidum, odoratissimum & recentissimum, quodq́; sublatum non facile ob sequacem lentorem abrumpatur, pondere graue, vnde in imo vasis quod sidit supernatante pretiosius, & inter coquendum spumæ parum emittens. Nostris tamen temporibus candidissimum mel & suauissimum vereq́; aromaticum, liquidissimum maximeq́; fluxile, albam & duram crustam ducens, ex Lusitania & Gedano Antuerpiam deportari cœpit, quod bonitate Attico & Siculo minimè cedit: verum id iam institores vt pleraq́; alia nostrates sæpius abluendo & dealbando mentiuntur, quam eorum fraudem insuauitate odoris & gustus deprehendes. Huic bonitate & colore proximè accedit mel Narbonense, & hisce etiam regionibus quòd è fauis sponte primum defluit virgineumq́; mel vulgò appellatur. Improbius verò mel coctione melius redditur: vsusque despumati semper aptior, nisi stomachum inflaret in eo diutius immorans, æstuosumq́; esset & bilem augeret. Mel pueris non tineosis & senibus accommodum, aluum & vrinas mouet, caloremq́; natiuum suscitat & tuetur, & longam prorogat senectam: Picrocholis verò & iuuenibus, quòd facile in bilem conuertatur, aduersum.

Syrvpvs è cichorio moderatè refrigerat, viscera omnia leni adstrictione corroborat, detergendo aperiendoque iecoris aliarumq́ue partium infarctus soluit, bilem eluit & ad purgationem præparat, initiis acutarum ardentiumq́ue febrium & pestilentium accommodum atque salutare. ℞ torius intubi agrestis, quod cichorium vocant, ℥iiij. radicũ oxalidis, graminis & asparagi contusarum an. ℥ij. lichenis, eupatorii, intubi satiui, quod endiuiam vulgò appellant, seriolæ, cicerbitæ, lactucæ satiuæ & agrestis, adianti albi, adianti nigri, adianti simplicis & saxifragi, lupulorum, cassuthæ an. m. j. coquantur omnia in lib. x. aquæ dum ad sex redeant. In expresso iure dissolue sacchari albiss. lib. vj. coquantur in syrupum clarificatum.

Plantivs.

Quum syrupus è cichorio crebrò in vsum veniat descriptione Nicolai Florentini aut Gulielmi Placentini, & vterque ex confusa quadam simplicium tum calidorum tum frigidorum miscella atque etiam ex rhab. constet, vix vt dici possit in quem præcipuè effectum sit accommodandus: non præter rationem hîc descriptio immutata est, & prorsus ad eos effectus comparata qui titulo rectè enunciantur: ad quos propter radices calidas alterum neuter decerni potest. Si fortè acidus desiderabitur, huic syrupi acetosi vel oxysacchari triens permiscebitur: aut si paulo calidior vel magis penetrans velut ad complicatos affectus, syrupi è radicibus tantundem, vel etiam semis affundetur. Rhabarbarum autem si vsquam addendum esset, vtendi tempore potius adiiciendum videretur quàm parandi, quòd eius purgandi

gandi vis & coctione & diutina asseruatione vanescat, & ad præparationem humorum hic syrupus non ad purgationem comparetur, roborandiq́ vis insit maior in rhabarbaro quam quæ præparatorio propositi syrupi conueniat. Sed ne vtendi quidem tempore per se vtiliter permisceri potest, quia purgandi eius facultas nullas aut certè perexiguas vires sit habitura, obstante videlicet nimia syrupi crassitudine. Eadem de causa syrupus ipse ad eos effectus ad quos describi solet non ita efficax per se fuerit, quemadmodum si decocto conueniente diluatur & iucundior reddatur. Nullo itaque ægrorum commodo, sed solo dispendio faciunt qui singulis syrupi libris ℥j. rhabarbari incoquunt, eamq́ interdum mensuram non duplicant modò & triplicant, sed quadruplicant etiam & sextuplicant contra omnium codicum fidem, qui pro quaque lib. tantùm ʒiiij. permiscendas esse iubent. Hallucinantur & qui syrupum hunc è solo cichorii succo componendum esse contendunt, haud dissimiliter atque syrupum è citriorum succo: qui in eo licet veritate maximè nitantur, quòd componendis medicamentis multorum simplicium inter se pugnantium congeriem reiiciendam esse ducant, ideoq́ Gulielmi Placentini & Nicolai Florentini è cichorio compositiones vt discrepantes temereq́ & citra rationem institutas repudient, non tamen propterea è cichorii succo compositio in earum locum substituenda est: quum adeos effectus quos syrupus de cichorio præstare comperitur, rectè præstitui non possit. Siue enim ad purgationem præparanda bilis est, iecorisq́ & aliarum partium obstructiones liberandæ, siue moderatè refrigerandum & roborandum, vt acutarum pestilentiumq́ febrium initio, quid horum quæso efficere possit eiusmodi succus, qui diu & vehementer contundendo ægreq́ exprimendo primùm crassior redditus, deinde per se ad tertiæ partis consumpsionem feruefactus, tandemq́ ad syrupi crassitudinem cum saccharo percoctus, omnis propemodum virtutis suæ iacturam vaporando fecerit? tantundem ferè ac ipsum merum saccharum. Secus habet in decoctis & succis fructuum præcipueq́ acidis, qualis citriorum, limonum, granatorum & similium succus est. Hi enim integras vires suas in syrupos conferunt, quum nec pressu substantiæ tenuitatem, nec coctura facultatem amittant, quemadmodum suprà adnotauimus. Decocta verò quòd multorum simplicium vires recipiant & propter aquam tenuiora sint & fluxiliora, similiter non crassescunt nec vires deperdunt coquendo. vnde & ex his constantes syrupi præparandis ad purgationem corporibus magis conueniunt: qui verò ex aliis succis fiunt, post purgationem patenteiam & fluxili corpore, rectiùs in eos vsus decernuntur, quos singulis describendis auctor commemorat.

Syrvpvs intybi domestici bilem obtundit, iecur refrigerat, expurgat atq; corroborat, ictérum & è iecoris obstructione ortos morbos persanat: post purgationem vtilis, & concocta iam quodammodo febrium aliorúmve morborum materia. ℞ endiuiæ recentis, seriolæ, lichenis, lactucæ, agrimonij, cicerbitæ, hieracij an. m. j. ß. quatuor seminum frigidorum maiorum an. ℥j. santali albi & rubri contusorum, rosarum rubrarum an. ʒji. coquantur ex viij. ℔. aquæ ad dimidias. Adde colato iuri sacchari albi ℔. iiij. Rursum pariter coquantur, despumentur, expurgenturque. coquendo adde succi endiuiæ residentia purgati ℔. j. postea succi granatorum acidorum puri & defecati ℥ iiij. percoquantur in syrupum.

P L A N T I V S.

Syrupum hunc endiuiæ tametsi incerti auctoris, componendum tamen atque reseruandum idcirco putauit, quòd summa ratione descriptus videretur, atque ita plus efficacitatis habiturus quàm si è solo endiuiæ succo constaret, vt nonnulli volunt: omnibus iecoris vitiis persanandis post corporis purgationem vtilis, atque biliosorum morborum reliquiis expurgandis, inprimisq́ cutis scabiei & pruriginis accommodatus.

Syrvpvs bizantinus mistas vires sortitus tum iecori tum lieni expediendo expurgandoque comparatus, idque post purgationes: ictero & arquato nigro & diuturnarum febrium reliquiis peculiaris. ℞ succi intybi satiui & apij an. ℔. ij. succi lupi salictarij & buglossi an. ℔. j. coquendo purgentur dum inclarescant, & cum sacchari ℔. tribus syrupus fiat.

P L A N T I V S.

Interpres Mesuæ negat in febribus ante diem septimum syrupo bizantino vtendum esse, sed communiter in compositis febribus statim initio apparanda materia vsum fore syrupi

acetosi simplicis cum feniculi decocto & tertia parte mellis rosati. Post purgationem verò, quia hepaticorum & spleniticorum reliquias validè expurgat curationemq́; complet, vtilissimus futurus est syrupus hic bizantinus perturandis vtriusque viscerũ morbis solutu contumacibus, qualis icterus est & arquatus niger, addito præsertim syrupo è radicibus. Compositus prætermissus est quòd simplicis vim peruertat, nimiumq́; habeat aceti.

SYRVPVS scolopendrij crassam terrenamq́; melancholiam extenuat, mollit, fluxamq́; reddit, lienem obstructione liberat, tumentemq́; soluit, melancholiæ, quartanis diuturnisq́; febribus apprimè vtilis. ℞ polypodij è quercu, radicum vtriusq; buglossi, corticis radicum capparis, corticum thamatisci singulorũ ℥ij. scolopendrij veri m. iij. lupi salictarii, cassuthæ, capilli veneris, melissophylli singul. m. ij. coquantur in aquæ lib. ix. dum ad quinq; redeant. Colato adde sacchari albi ℔ iiij. percoquantur in syrupum expurgatum & clarum.

PLANTIVS.

Syrupum scolopendrij rectè & magno vsu compositum huc retulit, quòd nullus apud pharmacopæos extaret veterum descriptione ad terrena melancholiæ præparationem accommodatus. Est autem verum scolopendrium asplenum Dioscoridis, & officinarum ceterach.

SYRVPVS e radicibus lentam crassamque pituitam reiget & extenuat præparatque. Iecoris omniumq́; viscerũ obstructiones soluit, tumoresq́; summittit, fœdos virginum colores expurgat, vrinas ciet, febres quæ ægrè soluuntur inueteratosq́; affectus finit. ℞ radicum apii, feniculi, petroselini, rusci & asparagi an. ℥iiij. radicum capparis & rubiæ an. ℥ij. coquātur in ℔ x. hydromelitis diluti dum redeant ad ℔ vj. & cum sacchari ℔. v. clarus fiat syrupus.

PLANTIVS.

Quum duo tradantur syrupi è radicibus, vnus è duabus petroselini & feniculi, alter è quinque, priorem consultò prætermisit vt parum efficacem & paratu facilem si res postulet. posteriorem vt efficacem seruandum putauit, cui vt efficatior existeret, & ad plures affectus vtilior, capparis & rubiæ radicem rectè adiecit. Acetum reiecit quod plerumq; sine eo desideretur: quodq; si res postulet facilè ei syrupi acetosi portio præscribendo admisceri possit, & interdum aliorum quoq; permistione temperari.

SYRVPVS adiantinus moderato calore omnes æquabiliter humores quacunq; corporis sint parte leuiter incidit atq; deterget: cuiuis incipienti morbo & cuiuis naturæ, ætati, regioni, atq; etiam prægnanti familiaris. ℞ adianti albi m. iij. adianti nigri, adianti simplicis, saxifragi, betonicæ, pimpinellæ, asplenij an. m. ij. coquantur ex aquæ ℔ viij. dum ad quinque redeant. In expresso solue sacchari albi lib. iiij. mellis optimi expurgati lib. ß.

PLANTIVS.

Syrupi capillorum Veneris artificiosa descriptio, quum nulla extet, his vtiliter hæc inserta est: quæ lectissimorum simplicium in varios effectus tum substantia tum temperamento conspirantium delectu absoluitur. Vnde præparantium syruporum hic omnium maximè est à vario & multiplici vsu polychrestus, ad quarumcumque partium, præcipuè verò thoracis, iecoris, lienis, renum & vteri quosuis affectus, omni ætate & natura vtilis. Sed & ipsius ea est prærogatiua vt aluum in eius vsu aliquandiu perseueranti soluat, & humores non solùm præparet, sed præparatos etiam exigat inprimisque crassam pituitam & bilem, quemadmodum recentioribus medicis quibusdam & nobis ipsis artis tractandis operibus sæpenumero obseruatum est, quem quidem effectum pariter præstat quum adiantorum omnium decoctum, tum albi maximè: quamuis contrà Dioscoridi tradatur aluum sistere. Cæterùm qui vel vuas passas vel glycyrrhizam adiantis permiscent in syrupum, ij quamplurimorum affectuum alioqui communem, paucorum proprium efficiunt, eiusq́; arctant vsum quàm latissimè aliàs patentem: ac tenuandi & detergendi vim ipsius istorum permistione obtundunt. Rectius itaque ex solo adiantorum decocto syrupum hunc conficerent, qui ceu communis materia ipsis afferuaretur ad cuiuscunque generis affectus, deinde quùm res postularet peculiari decocto ad huius aut illius partis affectus accommodarent: ad thoracis (exempli causa) passularum aut glycyrrhizæ decocto: ad iecoris, agrimonij aut cichorii: ad lienis, aspleni aut tamarisci: ad renum, vrinas aut arenulas promouentium. Ita enim decocto conuenienti syrupi vis communis parti cuipiam simul destinatur & augetur, quæ in descripto syrupo inest longè efficacissima.

Chronemburgius.

HÆ syruporum compositiones præparandis ad purgationem humoribus sunt aptæ. Nunc autem qui syrupi partium singularum expurgandis reliquiis conferant tradendum.

SYRVPVS è stœchade cerebri atque neruorum affectibus frigidis, vt paralysi, epilepsiæ, conuulsioni, tremori & destillationi è capite quouis procumbenti maximè conducit. ℞ florum stœchados ℥iiij. thymi, calaminthes, origani an. ℥j ß. saluiæ, betonicæ, florum rorismarini an. ℥ß. seminis rutæ, pæoniæ, feniculi an. ʒiij. coquantur ex aquæ ℔. x. ad dimidias, expressum ius cum sacchari & mellis singul. lib. duabus denuò coquatur in syrupum. Condiatur cinamomi, zinziberis, calami odorati an. ʒij. quæ raro linteo illigata in syrupum sint appensa.

PLANTIVS.

Syrupo è stœchade quòd parum capitalis esset, alia quadam non præter rationem adieci, saluiam, betonicam, rosmarinum, semen rutæ, pæoniæ & feniculi, variis cerebri & neruorum affectibus multum profutura. Aliàs non video quamobrem capitis affectibus destinari debeat hic syrupus, quum stœchas, quæ primas in hac descriptione tenet, eiusque velut basis syrupi, veterum auctoritate hepatica sit potius aut splenica quàm cephalica. Ad viscerum enim omnium obstructiones imprimis commendatur, quas substantia tenui & ignea facilè aperit, simulq; altera subadstringente terrea interiora omnia roborat. Ad conditura mautem si calamus aromaticus deerit, substituatur nux moschata, quæ roborandi cerebri vim habet præcipuam.

SYRVPVS rosarum siccatum calidos cerebri affectus temperat, sitim extinguit, ventriculum roborat, somnum conciliat, tenues defluxiones cohibet.

℞ aquæ simplicis ℔. iiij. in qua tepida macera horis xxiiij. rosarum rubrarum arefactarū ℔j. In expresso solue sacchari albi ℔ ij. coquatur in syrupi cõsistentiã.

PLANTIVS.

Aridarum rosarum macerationem secundò & tertiò plerique renouandam esse volunt, quò (vt ipsi arbitrantur) augeatur vis syrupi, vnica tamen efficax non minus fuerit. Terna siquidem infusione longè copiosissimam aquam affundi necesse est, veluti pro siccatarum rosarum lib. vna aquæ libras octo, alioqui multiplici maceratione vel exhauritur vel calida expressione nimium crassescet: sed & singulari infusione rosarum facultatis non minus combibet quàm pluribus, quemadmodum in sale accidit aqua soluendo. In omni autem alui fluore vtilis est hic syrupus confirmandis corroborandisq; partibus, & vlceribus agglutinandis blandeq; detergendis tum per se tum aliis excipiendis facultatis eiusdem.

SYRVPVS nymphææ capitis ardores, phrenitides, vigiliasque compescit & somnum conciliat, destillationum asperitates lenit. ℞ florum nymphææ recentium ℔ ß. florum violarum ℥ ij. foliorum lactucæ m. ij. seminis lactucæ, portulacæ & cucurbitæ an. ℥ß. coquantur in ℔ iiij aquæ dum tres supersint, expresso adde aquæ rosarum stillatitiæ ℔ ß. sacchari albi ℔ iij. percoquantur in syrupum.

PLANTIVS.

Syrupus nymphææ simplex omissus est vt parum vtilis: compositus descriptione Francisci Pedemontani propter semina quamplurima, acetum & succum granatorum, propius alienus est, & ad ea inutilis quæ desiderantur. Quocirca iure hic alius descriptus est pe facilis & vtilis ad ea quæ inscriptione proponuntur. Alterius autem nymphææ quæ flore est luteo & radice candida flores sunt hoc syrupo componendo præferendi.

SYRVPVS de papauere eadem confert q. æ nymphææ, ac peculiariter molestam tussim compescit & destillationes quæ fauces gutturque exasperant.

℞ capitum papaueris albi mediocriter maturorũ & recentium ℥ viij capitum papaueris nigri recentiũ ℥ vj. aquæ cœlestis ℔ iiij. coquantur ad medias. deindè adiectis sacchari & penidiorum an ℥viij. coquantur in syrupi consistentiam.

PLANTIVS.

In syrupo de papauere simplici minus inditum est capitum papaueris nigri, quòd eius non æquè tutus sit atq; albi vsus. Compositus autem syrupus è papauere complura habens lenientia prætermissus idcirco est & ab vsu reiectus, quòd talis re exigente facilè comparari possit, addito syrupo iniubino aut violaceo.

DIACODION præterquam quòd somnum accersit, cerebri quoque destillationes quocunque irruant arcet, ventriculum firmat, dysenteriam aliaque alui profluuia sistit. ℞ capita papaueris albi tum magnitudine tum maturitate mediocria xij. num. aquæ cœlestis ℔ ij. coquantur ad tertias, colato adde sapæ optimæ ad tertias coctæ ℥iiij. mellis optimi ℥ij. Perfectè simul coquantur addendo sub finem rosarum rubrarum, balaustiorum, acaciæ, rhois culinarij tritorum an. ʒ ij. seminis portulacæ, corallij albi & rubri an. ʒj.

PLANTIVS.

Diacodeion reiectis quibusdam superuacuis & insuauibus in meliorem formam relatum est, aptam sistendis destillationibus. In eundem usum Dioscorides capita papaueris in aqua ad dimidias per se decoquit, dein adiecto melle & hypocistidis succo in eclegmatis consistentiam redigit. Capita autem papaueris neque perquam viridia, neque etiam ariditate exucca esse debent, sed quum viridi adhuc maturitate sonare incipiunt ad compositionem decerpenda sunt, propterea [illegible] *& [illegible] Græcis dicuntur, inde [illegible] papauerum capitula. Compositio hæc præ nimia crassitie quia insuauior quibusdam esse queat, usus tempore poterit hordei decocto aut alio quouis accommodato dilui. Quinetiam si vel conciliandus somnus erit, vel ab acri & tenui fluxione exulcerationis periculum impendebit, ad eam tum inhibendam tum etiam temperandam, recenti seminis papaueris decocto, aut eiusdem cremore è decocto hordei expresso, Diacodii vim augere licebit. Neque metuendum est ne noxa ab his ulla corpori oriatur, licet quarto excessu frigefacere tradantur ab auctoribus: quum tenera papauerum germina nationes pleraque olerum modo in cibis adhibeant, & expresso è semine oleo vescantur semenque ipsum operibus dulciariis (ut placentis & panibus) ad gustus & saporis gratiam aspergant citra ullam omnino offensam aut somnum grauiorem: quo utique modo Aegyptii sesamini oleo & sesamo palati gratia utuntur. Ex qua consuetudine omnia dicta factaque quasi papauere & sesamo sparsa pro eleganti dulcique oratione dixit Petronius. Nam & papaueris lacryma ceu liquor opium Græcè dictus, & succus è foliis & capitulis expressus meconium Græcis appellatus, non unica, sed multiplici substantia constant, una aquea valdè frigida, altera aërea temperata, & tertia calida amara è odorata. Illa in virentibus & teneris, in aridis hæ magis elucent. At verò opium vel potius meconium quod ad nos conuehitur, adulteratum planè est & occulta quadam vi nobis infensum, ideoque minimè utendum, quacunque id arte corrigatur. Quum enim opium ex lacte ipso capitum papaueris syluatici cum maximo labore exiguum conficiatur, meconium verò sine molestia & abundanter ex foliis teratur, facilè institores qui compendium & lucrum quærunt, opium adulterant, aut pro eo meconium ex Apulia aut Hispania comportant.*

SYRVPVS violarum compositus acrem destillationem temperat, raucitatem, tussim grauem, & arteriæ asperitatem, pleuritimque lenit & sitim compescit. ℞ florum violarum recentium ℥ij seminis cydoniorum, seminis maluæ an. ʒj. zizipha, myxaria an. xx. num. decocti cucurbitæ vel seminis eius ℔ v. coquantur ad medias, & cum sacchari lib. ij. syrupus fiat.

PLANTIVS.

In composito hoc syrupo nihil est immutatum, quòd arte compositus videretur, leniendo, refrigerando, humectando, ad omnem arteriæ ardorem & asperitatem utilis, sed & ardentem vrinam & nephreticum cruciatum demulcet, viola autem herba & folia cocta maturandi vim habet: semen cholagogum est ad modum rheibarbarici: habetur & flore in medio subcroceum quiddam, quo angina & puerili epilepsiæ succurri tradunt, si cum aqua bibatur. violæ flos & ex eo una aut altera infusione simplex syrupus comparatus, feruidos acresque humores temperat, lenit atque subducit, idcircoque in pleuritide utilis: atram retorridamque bilem & ab hac fuliginem domat, indeque suscitata symptomata capitis dolores, vigilias, insomnia consopit, & cordis tædia depellit: calidiora sicciorаque medicamenta commodè leniendo frenat. hæ dotes cùm magnæ sint, syrupus ex violarum recentium diluto confectus, meritò inter polychrestos censendus est. Hoc è fragrantibus violis, aliquantulum in umbra, ut decet, siccatis, & aqua tepida maceratis expressum, cum primario sacch; si percoquatur in syrupum, in annum & eo amplius citra rancorem ullum aut corruptionem asseruari potest ad commemoratos usus, ante & post corporis purgationem utendus. Frustra autem

quidam

quidam tum violaceo tum rosaceo syrupo conficiendo violarũ & rosarum macerationem nouies renouant, quum vna & altera tertiáve aut ad summum quarta infusione nihilo inefficaciores futuri sint, quemadmodum conficiendorum medicamentorum formula ad pharmacopœos ostensuri sumus. At syrupus è glycyrrhiza parum necessarius visus est, quòd parum sit efficax, quodq́; in syrupo de hyssopo sit comprehensus, neque tanta alioquin varietas quicquam conferat, sed confusionem potius tyronibus adferat.

Syrvpvs zizyphorum eadem quæ syrupus violarum & multò efficacius præstat: vterque morborum initiis aptus. ℞ zizypha lx. num. myxaria xx. num. florum violatum, adianti albi, hordei à cortice liberi, glycyrrhizæ an. ʒ vj. seminis maluæ, cydoniorum, seminis papaueris albi, melonum & lactucæ, tragacāthæ an. ʒ iij. Semina cydoniorum & maluæ & tragacanthæ linteo raro illigata cum cæteris coquantur in aquæ lib. v. ad medias, & cum sacchari albi ℔. ij. percoquantur in syrupum.

Syrvpvs de hyssopo thoracis pulmonumq́ue vitia tum calida tum frigida leniendo blandè ac leniter expurgat, sputum attenuando detergendoq́ue concoquit faciliusq́ue reddit: peripneumoniæ atque pleuritidi inualescenti & inclinanti aptus. ℞ hyssopi arefacti ℥ j ß. radicum polypodij quercini, feniculi, glycyrrhizæ, seminis carthami an. ℥ j. hordei expurgati, adianti albi an. ℥ ß. passularum purgatarum ℥ j ß. ficus siccas, palmulas pingues an. x. num. coquantur in aquæ ℔. vj. ad dimidias, expressum cum mellis & sacchari an. ℔. j. ß. percoquatur in syrupum.

Plantivs.

Syrupi de hyssopo descriptio eadem permansit, nisi quòd pro radice apii substituta est radix polypodii, & pro radice petroselini semen carthami, quæ multò apiora sunt & accommodatiora. Subtracta sunt quædam lenientia, quæ in syrupo violato & zizyphorum satis habentur, vt huic vis esset paulò detergentior.

Syrvpvs de prassio validissimè incidit, tenuat, detergit, expurgatq́ue thoracis pulmonumq́ue vitia: strenuè confert inueteratis affectibus ex crassa lentaque pituita, vt asthmati, tussi veteri, empyemati: quinetiam peripneumoniæ & pleuritidi iam inclinatæ confert. ℞ prassij albi recentis ℥ ij. glycyrrhizæ, polypodij quercini, radicum apij & feniculi an. ℥ ß. adianti albi, hyssopi, organi, calaminthæ, thymi, stœbes, satureiæ, tussilaginis an. ʒ vi. seminis anisi & bombacis an. ʒ iij. vuarum passarum expurgatarum ℥ ij. ficus passas pingues x. num. coquantur in lib. viij. hydromelitis diluti ad dimidias: expressum percoquatur in syrupum cum mellis & sacchari albi an. ℔. ij. condiatur ℥ j. radicis iridis florentinæ trita.

Plantivs.

Syrupus de prassio veteri descriptione Ioannis Mesuæ ex tanta permistione lenientium, detergentium, & incidentium confusus videtur, vt dici vix possit in quos præcipuè vsus referendus sit: quod & de aliis plerisq; qui nulla methodo nullaq; ratione ex variis vndique authoribus congesti sunt, dici etiam potest. Quocirca cùm propositi iam essent syrupus violarum & zizyphorum pro humectantibus & abundè lenientibus, & syrupus de hyssopo pro moderatè detergente, incidente, & expurgante pectoris vitia, ratione optima hunc de prassio syrupum summè incidentem atque detergentem esse voluit, vt extremis & inueteratis mederetur affectibus: quem tamen quisquis volet superiorum permistione temperabit.

Syrvpvs symphiti tabidorum & vlceratorum pulmonum saniem & pus blandè ac leniter expurgat sine metu erupturi sanguinis, pulmonesq́ue pariter corroborat. ℞ radicum & cymarum symphyti maioris & minoris an. m. iij. rosarum rubrarum, betonicæ, plantaginis, pimpinellæ, polygoni, scabiosę, tussilaginis an. m. ij. E tusis omnibus recentibus exprimatur succus, coquatur & expumetur ad lib. iij. addendoq; sacchari albi lib. ij. ß. syrupus fiat.

Plantivs.

Quod syrupus nullus vsquam extaret aut esset in vsu descriptus ad tabem purulentosq; pulmones, in tanta penuria hic è symphyto vtilis sanè & arte summa præstituendus erat.

Syrvpvs è succo buglossi cor præcipuè corroborat & exhilarat, eiusq; pal-

QQ

pitationem & syncopen discutit, melancholicos & maniacos iuuat. ℞ succi buglossi defæcati ℔ iij. sacchari albi ℔ ij. Percoquantur in syrupi consistentiam.

Syrupus è succo buglossi domestici & syrupus è succo violarum & syrupus è succo persicorum malorum omnes quidem cardiaci eadem ratione confici solent.

Plantius.

In syrupo buglossi tum syluestris tum domestici & in syrupo è succo violarum aut succo persicorum malorum aut de cortice citrii nihil immutandum fuerat. Caterùm magna fuit necessitas adiiciendi syrupi melissophylli, quòd nullus in vsum veniret qui cordis affectus & pestilentium venenatorumq; morborum iniuriam propulsaret.

Syrupus è cortice citrij mali cor etiam quauis ex causa frigida torpescens aut palpitatione affectum excitat & exhilarat, mœstitiamq; discutit. ℞ corticum citriorum malorum recentium in aqua maceratorum & præparatorum ℔ j. coquantur in aquæ ℔ vj dum duæ supersint, & cum ℔ iij. sacchari albi syrupus fiat, condiaturq; cum moschi g͠ vj.

Syrupus melissophylli omnium maximè cordis palpitationi & syncopæ succurrit, peculiariter verò pestilentium & venenatorum morborum malignitatem obtundit & arcet. ℞ radicum dictamni, pentaphylli, vetonicæ & doronici romani an. ℥ ß. foliorum melissophylli, stœbes & morsus, florum buglossi vtriusque & rorismarini an. m. j. seminis oxalidis, citrij mali, feniculi, atractylidis (qui carduus dicitur benedictus) & ocimi an. ℥ iij. coquantur in aquæ ℔ iiij. ad dimidias: expresso adde sacchari albi lib. iij. succi melissæ, aquæ rosarum an. lib. ß. Percoquantur in syrupum condirum cinamomi & santali citrini an. ℥ ß.

Syrupus è menta ventriculum moderato calore iuuat lenique adstrictione corroborat, concoctioni opitulatur, nauseam, vomitum, singultum & lienteriam sedat. ℞ succi cydoniorum dulcium, succi cydoniorum acidodulcium, succi granatorum dulcium, succi granatorum acidorum, succi granatorum acidodulcium an. lib. j. ß. in his permistis macera horis xxiiij. mentæ siccæ lib. j. ß. rosarum rubrarum ℥ ij. coquantur ad medias: colatis adde sacchari albi lib. iiij. percoquantur in syrupum conditum ʒ iij. galliæ moschatæ linteo raro illigatæ.

Plantius.

In syrupo de menta maiore nihil immutandum fuit, neque asscribendus erat minor alter, vt qui sub hoc comprehendatur. In syrupo absynthii nihil quoque immutandum.

Syrupus absynthij ventriculi reliquias vel expurgat vel absumit, ex morbo conualescentibus appetentiam viuidumque colorem reddit: iecur infarctu liberat regiumque morbum discutit, ac omnia concoctionis instrumenta corroborat. ℞ absynthij romani lib. ß. rosarum rubrarum ℥ ij. spicæ nardi ʒ iij. macerentur horis xxiiij. contusa in vini albi veteris ac odori & in succi cydoniorum an. lib. ij. ß. coquantur igne lento ad medias & cum saccari lib. ij. percoquantur in syrupi crassitudinem.

Cydoniorum miua appellata ventriculum hepatique roborat, concoctionem iuuat, appetentiam excitat, vomitum & lienteriam compescit. ℞ succi cydoniorum defæcati lib. vj. coquatur prunis lentis ad medias sensim expumando, dein affunde vini rubri veteris & optimi lib. iiij. sacchari albi lib. iiij. & denuò coquantur dum mellis consistentia crassescant, condiantur cinamomi ʒ j ß. caryophyllorum & zinziberis an. ij ℈.

Plantius.

Hac miua cydoniorum media est inter simplicem & compositam, & vtriusque vires obtinet.

Syrupus myrtinus ventriculũ & viscera corroborat, vetus albi profluuium, sanguinis omnem eruptionem omnemque cerebri destillationem sistit. ℞ baccarum myrti ℥ ij. ß. santali albi, rhois culinarij, balaustiorum, baccarum oxyacanthæ, rosarum rubrarum an. ℥ j ß. mespilorum lib. ß. contusa omnia coquantur in lib. viij. aquæ ad tertias: expresso adde succi cydoniorum & granatorum an. lib. ij sacchari lib. v. coquatur vt artis est.

Plan-

PLANTIVS.

Syrupus myrtinus veterem retinet compositionem. Syrupus autem bizantinus quòd omnium hepaticorum reliquias à purgatione validè expurget curationemq́ compleat, commodè huc referri potest.

SYRVPVS fumariæ sanguine salsos exustosq́; humores expurgat, pruritũ, scabiem, impetiginem, lepram, omniaq́; cutis vitia emendat, maligna fistulosaq́; vlcera, cancrum & elephantiasim demulcet. ℞ endiuiæ, absynthii romani, lupuli, cassuthę, scolopendrii veri an. m. *j*. epithymi ℥ *j*. ß. coquantur in lib. iiij. aquę ad medias, colatis adde succi fumariæ expurgati lib. *j*. ß. succi vtriusque buglossi an. lib. ß. sacchari albi lib. *iiij*. coquatur syrupus bona consistentia.

PLANTIVS.

Quum multa sint syrupi è fumo terra descriptiones, nulla sanè videtur hac vna conuenientior & vsu facilior ad expurgandam omnem sanguinis impuritatem.

SYRVPVS è succo buglossi vtriusque, è succo violarũ, & syrupus melissophylli ad lienem quoque pertinent.

SYRVPVS è malis odoriferis tetros melancholiæ vapores infringit, pauores, mœrores, furoremq́; sedat & exhilarat. ℞ succi malorum acidodulcium fragrantium ℔. iiij. succorum violarum, buglossi domestici & syluestris, aquæ rosarum stillaticiæ an. ℔. *j*. coque simul, expuma & cola, deinde adde sacchari albi ℔. *vj*. percoquantur in syrupum.

PLANTIVS.

Ridiculum videbatur syrupum è pomis haberi tanquam pomarium simplex, nisi & alii ad melancholiam vel atram bilem succi accessissent.

SYRVPVS althææ crassam obstruentemque renum pituitam & lentam purulentamq́; eorum saniem & arenulas blandè ac clementer expurgat citra manifestum calorem, vrinæ prætetea demulcet ardorem. ℞ radicum althææ ℥ *ij*. cicerum rubrorum ℥ *j*. radicum graminis & asparagi, glycyrrhizæ mundatæ, vuarum passarum expurgatarum an. ℥ ß. cymarum althææ, maluæ, helxines, pimpinellæ, plantaginis, adianti vtriusque an. m. *j*. quatuor seminum frigidorum maiorum & minorum an. ℥ iij. coquantur ex aquæ ℔. v*j*. dum quatuor supersint, cum sacchari albi ℔. iiij. percoquatur syrupus.

PLANTIVS.

Syrupus althaa cùm nusquam descriptus haberetur, frequens tamen eius esset vsus ex cuiusq; arbitrio, non aliter potuit nec vtilius ad eos qui propositi sunt affectus componi.

SYRVPVS raphani renes & vesicam validius expurgat, calculos comminuit, arenulas exturbat, suppressam vrinam deducit. ℞ radicum raphani domestici & syluestris an. ℥ *j*. radicum saxifragi, rusci, leuistici, eryngii, anonis, petroselini & feniculi an. ℥ ß. foliorum betonicæ, pimpinellæ, pulegii, cimarum vrticæ, nasturtii, crithmi, callitrichi an. m. *j*. fructus halicacabi, zizypha an. xx. num. seminis ocimi, bardanæ, petroselini macedonici, seselios, carui, dauci, lithospermi, corticum radicis lauri an. ℥ ii. vuarum passarum expurgatarum, glycyrrhizæ an. drach. v*j*. coquantur quo decet ordine in aquæ lib. x. dum sex supersint, è quibus cum sacchari lib. iiij. & mellis expumati lib. ii. syrupus fiat clarus & conditus ℥ *j*. cinamomi & ℥ ß. nucis moschatę.

PLANTIVS.

Quòd syrupus nullus descriptus inueniatur ad renum calculos & arenulas exturbandas, magno certè vsu hic è raphano substituendus erat, qui aptè & conuenienter ex iis componitur, quibus summa vis est comminuendi calculos, aliis quibusdam interiectis lenientibus atq; detergentibus.

SYRVPVS artemisię suppressos aut parcius fluentes menses potenter mouet, quod syrupus adiantinus & hyssopi moderatiùs efficiunt, vteri strangulatus & subuersiones sedat. ℞ artemisię m. ij. radicum iridis, helenii, rubię, pęoniæ, libistici, feniculi an. ℥ ß, pulegii, origani, calaminthes, nepitæ, melissophylli, sabinæ, sampsuchi, hyssopi, prassii, chamædryos, chamæpityos, hyperici, parthenii, betonicæ an. m. *j*. seminis anisi, petroselini, feniculi, ocimi, dauci, rutæ, ni-

gellæ an. ℥ iij. Contusa macerentur horis xxiiij. in hydromelitis ℔. viij. coquantur ad ℔. v. & cum sacchari ℔. v. percoquantur in syrupum conditum cinamomi ℥ j. & spicæ ʒ iij.

PLANTIVS.

In syrupo ex artemisia quòd multa continerentur vterinis affectibus parum apta & inconsideratè confusa, non pauca quæ aut non suppetunt nobis, aut quorum vis coquenda exolescit ea vt superuacua aut incommoda author subtraxit, iis solùm derelictis quæ præcipua sunt & optima.

PVRGANTES COMPOSITIONES.

MEDICAMENTA quæ ad purgandos humores comparantur, tametsi in formas aptantur varias, in vnum tamen locum omnia referre expedit, ita quidem ordine à mitioribus instituto.

ELECTARIVM è prunis summè leniens, obduratam alnum molliens, varios humores blandè ac leniter expurgans, per vehementes cœli æstus, in febrium ardore, in siti, omni ætati vtilis.

℞ radicum althææ, polypodii è quercu, passarum expurgatarum an. ℥ ij,
glycyrrhizæ mundatæ, seminis cnici an. ℥ j,
maluæ, violę, helxines, mercurialis an. m. j,
coquantur in lib. x. aquæ dum ad sex redeant: in eolati dimidio percoquantur pruna dulcia, zizypha, mixaria an. xx. num. ficus passæ pingues x. num.
deinde pulpa cribro transmittatur, in altero colati dimidio bulliant foliorum sennæ mundatorum ℔. j. ß, expressumque hoc pulpæ permisceatur cum sacchari & mellis expumati an. ℔. ß. rursum coquantur ad electarii consistentiam, sub finem inspergendo cinamomi tenuissimè triti ℥ j: zinziberis ʒ iij. dosis ℥ j. Tota compositio est ℔. iii. doses autem sunt circiter xxvij. aut xxx.

ELECTARIVM è prunis solidum eadem præstans.

℞ pruna dulcia num. x.
maluæ, violæ, mercurialis, helxines an. m. j.
polypodii è quercu, seminis carthami, radicis althææ, passarum purgatarum, glycyrrhizæ an. ℥ ß,
foliorum sennæ mundatorum ℥ x.
coquantur ex aquæ ℔. v. dum duæ supersint, deinde torculari expressis adde sacchari rubri ℔. j. ß. coquantur rursum igne lento in electarii solidi consistentiam, asperso sub finem puluere electarii aromatici rosati maioris ad ℥ iij,
concinnentur tabellę pondere ℥ ß. Tota compositio est ℥ circiter xx. doses circiter xxx.

Vtrumque compositum fiet atque validius è locis distantioribus omnes humores, pręterrim verò bilem vtramque expurgabit hoc modo,

℞ electarii è prunis simplicis recentis & adhuc calentis ℔. j. in quo dissolue diadacrydii ʒ iij,
Dosis à ʒ iij. ad ℥ ß. In lib. j. compositionis doses sunt circiter xxxij.

PLANTII SCHOLIA IN PVRGANTES compositiones.

Vt syrupi, ita & purgantium medicamentorum compositiones vndique arte nulla deprompta sunt, & in medicamentarios codices relatæ; vt idcirco duas tres've aut plures deprehendere liceat effectibus planè consimiles, nec aptè ad curandos affectus accommodatas. Quò fit vt non abs re author purgantium compositiones multum immutauerit, vt ad singula conuenientes quidam & vtile proferret. Quantum autem posteriores istæ à primis nomina sortitæ, à vetustio ribus distent quantumq́; propositis affectibus magis conueniant, vnusquisque simplicium viribus æstimatis facilè intelliget. Diaprunum tum simplex tum compositum à Nicolao descriptum cùm maximè refrigerare debeat & febribus conuenire, aromata plurima continet calidissima, quæ etiam in scammonij acrimoniam exasperant.

CATHOLICVM simplex omnes ęquabiliter humores blandè ac leniter è qua-

uis corporis particula deducit & expurgat, siue cum febre siue sine febre, nec pueris, nec senibus, nec prægnantibus infensum.

℞ radicum helenii, buglossi, cichorii, althææ, polypodii quercini, seminis cnici contusorum an. ℥ ij.

stœchados, hyssopi, melissophylli, eupatorii veri, asplenii, betonicæ, artemisiæ, an. m. ij.

vuarum passarum expurgatarum ℥ iij,

quatuor seminum frigidorum maiorum, seminis anisi, glycyrrhizæ an. ʒ iij,

coquantur omnia ex arte in ℔ x. hydromelitis dum vij. supersint. In colatò iure macera horis xij. foliorum sennæ mundatorum ℔ j ß.

agarici albi ℥ ß, zinziberis ℥ j. aliquantum bulliant & in expresso liquore dissolue pulpæ myxariorum ℔ ß,

foliorum sennæ mundatorum tenuissime tritorum ℥ iij, syrupi infusionis rosarum pallidarum ℔ j,

mellis optimi expumati ℔ ij. percoquantur igne lento in mellis temperaturam, inspergendo sub finem rheibarbari electi & cinamomi electi an. ℥ j,

santali citrini ℥ ß,

nucis moschatæ ʒ ij. Dosis est ℥ j. Tota compositio existit ℔ iiij. Doses sunt circiter quinquaginta.

PLANTIVS.

Catholicum hoc verè dici potest, quòd medicamenta omnes humores purgantia & partibus singulis interioribus præsertim familiaria continet. Blandè autem atque clementer purgans, ab extremis summisq; partibus nihil aut minimum detrahit: catholicum verò maius id validè & efficaciter præstat, cuius compositio ex omni pharmacorum genere constat, qua tum è propinquis tum è distantioribus sedibus trahunt, aptè confusis atque repressis. In catholico autem veteri malè coquitur rheumbarbarum & cassia, qua cum thamarindis accessit, ac totam ferè compositionem corrumpit.

CATHOLICVM maius omnes quoque humores promiscuè trahit, idq; validiùs non è vicinis tantùm, sed & è distantioribus sedibus citra corporis perturbationem aut virium iacturam.

℞ quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum, seminis papaueris albi an. ʒ j.

tragacanthæ ʒ iij.

rosarum rubrarum, santali citrini, cinamomi an. ʒ ij,

zinziberis ʒ j,

rheibarbari selecti, diadacrydii an. ℥ ß,

agarici, turpethi an. ʒ vj,

sacchari albi soluti in aqua rosarum in qua ℥ ij foliorum sennæ incoctæ sint, ℔ j.

concinnentur tabellæ ponderis ʒ iij. Dosis tabella vna. Tota compositio est ℔ j ß. Doses autem circiter quinquaginta.

SYRVPVS infusionis rosarum pallidarum, tenuem bilem serososq; humores è primis visceribus nullo labore detrahit, morbis leuioribus, pueris, senibus & imbecillis aptus.

℞ aquæ infusionis rosarum pallidarum ℔ v,

sacchari expurgati ℔ iiij. coquantur igne lento in syrupi temperationem, macerantur autem rosarum pallidarum recentium lib. duæ in aquæ tepidæ lib. vj, horis xij. operculato vase: rosæ deinde eximuntur exprimunturque, his recentes aliæ similiter substituuntur, hisq; abiectis aliæ tertiò, quartò, octauò etiam atque nonò, dum facultatis plurimùm liquor ebiberit, in quo saccharum soluetur, neque profectò ex contusis rosis, neq; ex earum succo perinde efficax syrupus fuerit. E persicorum floribus aqua, vt dixi, maceratis syrupus quoque fit, qui similiter bilem aquasq; ducit & vermes enecat.

PLANTIVS.

Syrupus rosarum pallidarum, electarium è succo rosarum & diacydonium veterem componendi rationem retinent, non admodum manifesta mutatione. At in electario diacar-

thami, quod manna granata, mellis rosati & sacchari geminati adiectio compositionis rationem solidam peruerteret, hic rectè est suppressa.

ELECTARIVM e succo rosarum bilem ac tenues aquosósque humores validè & e distantioribus locis proiicit: his vtile ac tutum qui articulari morbo laborant, nec admodum vehementi febre iactantur.

℞ succi rosarum siccearum recentium, sacchari albi an. ℔ j ß coquantur in electarium solidum igne lento.

Insperge sub finem trium santalorum, mastiches, cinamomi exquisitè tritorum an. ʒ ij,

diadacrydii ℥ j ß,

caphuræ ℈ ß, concinnentur tabellæ ponderis ʒ ij ß. Dosis tabella vna. Tota compositio est ℥ xxii. doses autem sunt circiter septuaginta.

DIACYDONIVM eadem quę electarium è succo rosarum aliquantò moderatius atque facilius efficit.

℞ pulpæ cydoniorum expurgatæ, coctæ & cribro transmissæ ℔ j ß,

succi cydoniorum ℔ ß,

sacchari albiss. ℔ ij,

coquantur in mellis crassitiem, inspergendo sub finem cinamomi triti ℥ j,

zinziberis, maceris, caryophyllorum an. ʒ ii,

diadacrydii ℥ ij. Dosis à ʒ iij. ad ℥ ß. Tota compositio est ℔ iiij. doses autem circiter nonaginta.

ELECTARIVM diacnicu pituitam serosósq; humores, atque etiam bilem e distantissimis euocat atque ducit: peculiariter capitis, neruorum articulorumq; doloribus benefacit.

℞ pulueris electarii diatragacanthi frigidi, medullæ seminis cnici, hermodactylorum an. ʒ ß,

rosarum rubrarum, succi glycyrrhizæ, cinamomi an. ʒ ij,

turpethi ℥ j,

diadacrydii ℥ ß,

sacchari albi aqua rosarum soluti ℔ j,

concinnentur tabellæ ponderis ʒ iij ß. Dosis tabella vna.

DIAPHOENICON bilem crudamq; pituitam atq; etiam lentam clementer expurgat, compositis ac etiam diuturnis febribus & morbis ex cruditate ortis, & colico flatulentoq; dolori aptum.

℞ pulpæ palmularum mundatarum ex hydromelite coctæ & cribro cretæ, penidiorum recentium an. ℔ ß,

amygdalarum expurgatarum ℥ iii ß. Contusis & permistis omnibus adde mellis expumati ℔ ij,

Paulùm coquantur ac deinde insperge zinziberis, piperis, maceris, cinamomi, foliorum rutæ siccorum, seminis feniculi & dauci an. ʒ ij,

turpethi tenuissimè triti ℥ iiij,

diadacrydii ℥ j ß. Dosis est ʒ iij. ad ℥ ß. Tota compositio est ferè ℔ iiij. doses autem insunt centum & circiter triginta.

PLANTIVS.

In diaphœnico palmulæ hic rectè macerantur & coquuntur in hydromelite, quòd vetus infusio quæ triduo in aceto fieri præcipiebatur, horrendum saporem præ se ferat. Subtracta quoque sunt nonnulla vt leuistici semen, pinei nuclei, galanga, xyloaloe, quòd nimium multa inessent facultatis eiusdem, auctaq; est palmularum, penidiorum & aliorum mitiorum quantitas, vt inde compositio tota vsu suauior & facilior existat.

BENEDICTA crasso pituitosósq; humores atque etiam serosos à parte euocat, calculi materiam reuellit, ipsosq; calculos exturbat & nephriticum dolorem lenit, frigidæ naturæ frigidoq; cœlo apta.

℞ turpethi ʒ x,

diadacrydii, hermodactylorum, rosarum rubrarum an. ʒ v,

caryophyllorum, zinziberis, saxifragi, seminis apii, salis gemmei, galangæ, ma-

ceris,

ceris, carui, feniculi, acinorum asparagi & rusci, seminis milii solis, quatuor seminum frigidorum maiorum, glycyrrhizæ an. ʒj,
mellis optimi expumati ℔.j.ß. conficiantur ex arte.
Dosis à ʒ iij. ad ℥.ß. Tota compositio est ferè lib. ij. doses autem insunt circiter quinquaginta.

PLANTIVS.

Ex benedicta quòd multò calidior videretur, nec vsu facilis, nec propter febrem tuta, optima ratione author subtraxit spicam nardi, macropiper, cardamomum & crocum, atque pro his substituit quatuor semina frigida maiora, & glycyrrhizam.

CONFECTIO Hamech bilem atram ac retorridam salsamque pituitam detrahit, maniæ, psoræ, lepræ, impetiginis, cancri & elephantiasis peculiare subsidium.

℞. corticis myrobalanorum citrearum ℥ ij,
cepularum & nigrarum violarum, colocynthidis, polypodii quercini an. ℥j. ß.
absynthii, thymi an. ℥ ß,
anisi, feniculi, rosarum rubrarum an. ʒ iij.
Tusa omnia macerentur in seri lactis lib. ij. deinde coquantur ad lib. j. fricentur manibus & exprimantur.
Colatis adde succi fumariæ, pulpæ prunorum & vuarum passarum an. lib. ß.
sacchari albi, mellis expumati an. lib. j.
coquantur ad mellis crassitiem, inspergendo sub finem agarici, sennæ tritorum an. ℥ ij,
rheibarbari triti ʒ j. ß,
epithymi ℥ j,
diadacrydii ʒ vj,
cinamomi ℥ ß,
zinziberis ʒ ij,
seminis fumariæ & anisi, spicæ nardi an. ʒj. Dosis à ʒ iij. ad ℥ ß. Tota compositio est ℔. iij. & ℥ viij. doses verò insunt circirer octoginra.

PLANTIVS.

In confectione Hamech frustrà myrobalani geminantur in decocto primùm, deinde rursum triti impositi. Rheibarbari cocti vis perit, cassia & manna cum thamarindis cocta corrumpuntur, scammonii cocti vis exolescit nec facilè alijs permiscetur. Quocirca aptior multò atque vtilior & vsu facilior est ea confectio quam hîc nobis author expressit. Hæ compositiones omnium optimæ sunt ac tutissimæ, quòd in iis turpethi & scammonii acrimonia atque feruor pulchrè retundatur permistione vel pulpa prunorum atque vuarum passarum, vel hermodactylis & amygdalis, vel rosis earumq; succo vel myrobalanis. Aliæ quædam extant non æquè tutæ vt electarium indum, vtrunque electarium elechof, electarium de psyllio & diaturbith, in quibus scammonii & validiorum acrimonia minimè retunditur: imò potiùs calidorum societate exacuitur. Adde quod nihil ea contineant aut præstare possint quod non aliæ hîc descriptæ fœliciter efficiant. Quocirca ad omnium affectuum causas summouendas satis ea possunt conducere.

HIERA simplex bilem pituitamque ventriculo, intestinis, hypochondriis & mesenterii venis impactam expurgans, valideq; infarctu liberans, morbis omnibus cruditate & ex venarum obstructione genitis blande succurrit.
℞. cinamomi, maceris, asari, spicænardi, croci, mastiches, an. ʒ vj,
aloës non lotæ ʒ centum sive ℔. i. & ℥ ß, mellis optimi expumati lib. iiij.
Conficiantur vt artis est. Datur puluis solus à ʒ ij. ad ʒ. iij. melle verò exceptus ab ℥ j. ad ʒj ß.

HIERA diacolocynthidos quæ vna vice fuerit omnium à veteribus descriptarum, crassos lentosque humores præcipuè verò bilem atram & aquas citrinas tutò ac clementer expurgans: eximiè confert paralysi, tremori, conuulsioni arthritidi, inueteratisque neruorum affectibus atq; etiam hydropi, deinde melancholiæ, maniæ, epilepsiæ, psoræ, lepræ, maligno vlceri, cancro & elephantiasi, qui affectus leniora aspernantur pharmaca.

℞. stœchados, matrubii, chamædryos, hyperici, scyllæ assatæ, polii, calaminthes montanæ, cinamomi, spicænardi, epithymi, polypodii quercini aridi, quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum ana drach. j. ß,

pulpæ colocynthidis, scammonii, ellebori nigri præparatorum ana drach. ij,

euphorbii præparati, aloës, myrrhæ, ammoniaci, opopanacis, sagapeni, castorii ana drach. j,

mellis cocti in succo cydoniorum & expumati ℔. j. conficiantur ex arte, dantur ℥ iij.

Colocynthis, scammonium, elleborus niger & euphorbiũ trita fricentur cum oleo amygdalarum dulcium, ac deinde macerentur biduum in mucilagine tragacanthæ & gummi arabici deprompta ex aqua rosarum dum mucilaginem totam ebiberint.

P L A N T I V S.

Hiera simplicis vetus compositio permansit, neque quicquam mutandum fuit præter xylobalsamum, quod minimè suppetit nobis. Compositiones multa ex validioribus constant pharmacis, aliæ quidem ex scammonio vt electarium è prunis, diacydonion, & electarium è succo rosarum: aliæ præterea turpethum habent vt diaphœnicon, aliæ cum his hermodactylos vt diacnica & benedicta: alia colocynthidem vt confectio Hamech: alia insuper elleborum nigrum & euphorbium, vt hiera diacolocynthidos, quæ quorundam affectuum sed admodum raro peculiaris est. Ex quo intelligi potest nullum simplex medicamentum purgans in vsum venire, à quo nõ aliqua extet compositio, vt idcirco non alia plures videantur expetendæ.

HYDRAGOGVM minus hydropicorum aquas clemẽter & citra offensionem deducens, pueris, senibus, imbecillis atque prægnantibus rarum, siue febris vlla sit siue nulla.

℞. succi rosarum pallidarum ℔. ß,

sacchari albi, mellis optimi ana ℥ xv.

coquantur dum expumauerint & crassescant, ac tum adde succi radicis ebuli ℔. j,

prassii sicci, seminis feniculi tritorum an. ℥ ij. acinorum ebuli & sambuci an. ℥ ij. cinamomi ℥ vj,

maceris, galangæ an. ℥ iij. Igne lento percoquantur in mellis crassitiem, datur ℥ ß. ex sero lactis aut ex decocto hordei aut vuarum passarum. Efficacius redditur adiecta elaterii ℥ ß, aut radicis cucumeris agrestis arefactæ ac tritæ ℥ vj, aut succi radicis itidis nostratis lib. ß.

HYDRAGOGVM maius ex laureola, aquas potenter detrahens.

℞. seri lactis lib. ij,

sacchari albi, carnis cydoniorũ ex aceto coctorum an. ℥ x. mãnæ calabrinæ ℥ v.

coquantur igne lento in mellis crassitiem: sub finem adiice foliorum laureolæ præparatorum ex aceto & oleo amygdalarum dulcium ℥ ij. Datur ℥ ß.

Præparandi ratio hæc est: folior. laureolæ ℥ ij. macerata horis xxiiij. in aceto mali punici vel portulacæ: modicè coquantur, exprimantur, siccentur atque terantur, deinde affunde aquæ rosarum lib. ß,

olei amygdalarum dulcium ℥ j. ß. bulliant rursum dum absumpta sit aqua, & puluis superstiti oleo mixtus in compositionem addendus.

P L A N T I V S.

Ne quid vllo modo deesset, his postremo loco compositiones adiecit ad detrahendas hydropicorum aquas, has tametsi valentiora pharmaca præsertim scammonium & euphorbium expurgent, peculiares tamen compositiones ex his constare voluit, quibus ad aquas vis propria & familiaris est. Vna mitior est, altera vehementior ex laureola foliis, quæ nondum in compositionem vllam relata fuerant. Quàm appositè autem eiusmodi compositiones ad aquas detrahendas instituta sint, quiuis è simplicium permistione coniiciet.

VNGVENTVM è lathyride aluum mollit ac subducit, & potenter hydropicorum aquas detrahens, distentum abdomen remittit. Eas autem infernè & ab aluo ducit, si vmbilicus, imus venter, inguina, femoraq; oblinantur: supernè verò atque vomitione, si ventriculus attingatur.

℞. suc-

℞. succi lathyridis ℔.ß,
succi esulæ ℥ iiij,
In quibus dissolue radicis cyclamini ℥ ij,
scammonii ℥ß,
granorum ricini & lathyridis expurgatorum an. ℥j ß,
seminum feniculi, rutæ & anethi, baccarum lauri an. ℥j. Trita omnia macerentur in succis diem vnum.

Postea axungiæ ℥ viij. & ceræ ℥ iiij liquefiant, in hisque sensim omnia dissoluantur, & igne non acri coquantur, dum totus absumptus sit humor, & omnia in vnguenti temperaturam coëant.

Si eadem materia ex olei ℥ xv. coquatur ad totius liquoris consumptionem, expressum oleum easdem quoque vires nanciscetur.

Vnguento præterea si vel gummi ammoniacum, vel cera concorporetur in emplastri consistentiam, aquas quoque id impositum sed ignauiùs promouebit.

Electarium diasaru omnis generis humores circum ventriculum & præcordia exuperantes vomitione ducit, non continuato sed ex interuallis facto impetu: seni atque prægnanti tutum ac facile.

℞ syrupi mentæ & violarum an. ℥ viij. coquantur in mellis crassitiem.
Sub finem subducto igne insperge radicis peponis arefactæ, seminum raphani & vrticæ maceratorum in aqua rosarum & arefactorum & tritorum an. ℥j,
radicis asari contritæ & cretæ ℥ ij,
cinamomi, seminis feniculi an. ℥ iij. confice in electarium liquidum.
Dantur ʒ iij. ex aqua hordei vel ex mulsa vel ex sero lactis.

PLANTIVS.

Magnas rei medicæ suppetias tulisse author videtur his postremis compositionibus, & ea præsertim quæ ad ciendam vomitionem destinatur: quòd nulla vsquam extaret, qua tutò nobis liceret humores sursum purgare, cùm sit tamen ea vacuatio ad multorum morborum curationem in primis necessaria.

Qva ratione electaria tum liquida tum solida, eadem & nunc pilullas ad omne tum morborum tum causarum genus accommodemus.

Pilvlæ è hiera simplici fiunt è ℥j. pulueris cum melle rosato subacti.

Pilvlæ stomachicæ quæ cibo præmissæ ventriculum expurgant, concoctionem iuuant, cibum deducunt, aluumq; blandè exonerant.

℞. aloës ʒ vj,
masticies, rosarum rubrarum an. ℥ij. cum syrupo rosato vel absynthii cogantur in massam.

PLANTIVS.

Pilullarum stomachicarum cùm sex descriptiones existant, omnes hac vna dempta stomacho sunt aduersissima, nec cibo præmitti possunt, quòd vel scammonium vel turpethum cōtineant quibus corpus vniuersum præcipueq; ventriculus conturbatur.

Pilvlæ rufi quæ & communes appellantur, crebro vsu concoctionem iuuant, nec cibum corrumpi sinunt, humores atque corpus à putredine vindicant, qua ratione aduersus pestiferæ luis contagia mirificè prosunt.

℞. aloës optimæ ℥ ij.
myrrhæ electæ, croci synceri an. ℥ j. excipiantur vino aromatico.

PLANTIVS.

A pilullis quæ ex sola constant aloe compositiones sensim deducens ac veluti coagmentans, alias iis deinde subiecit quæ ex aloe & rheobarbaro, mox ex aloe & agarico componuntur: postea quæ ex agarico, aloe & rheobarbaro, ab iis alias ex aloe, agarico, & rheobarbaro & senna: quibus demum pilullas sine quibus subiunxit, in quibus præter ea quatuor, scammonii vis atque infusio magis quàm substantia continetur. ex his autem myrobalanorum portionem subtraxit, quòd re vera nimium multa cum aliis etiam adstringentibus inesset.

Pilvlæ assaieret, quòd plus aloes quàm quæ hiera contineant, efficaciores quoque existunt.

℞. pulueris hieræ simplicis ℥j,

aloës ℥ ij,
mastiches, myrobalanorum citrearum an ℥. ß, cum syrupo è stœchade cogantur in massam.

Pilvlæ de eupatorio bilem leniter expurgant, & iecur infarctu liberant corrobotantque, præstantiores quàm quæ è rheobarbaro inscribuntur.

℞. succi eupatorii, succi absynthii, myrobalanorum citrearum an. ʒ iij,
rheubarbari electi ʒ iij. ß,
mastiches ʒ j,
croci ʒ ß,
aloës ʒ v,
succi endiuiæ quantum satis fuerit vt cogantur in massam.

Pilvlæ mastichinæ quòd agaricum contineant validiùs bilem crassamque pituitam expurgant quàm quæ ex sola aloë constant.

℞. mastiches ℥ ij,
aloës ℥ iiij,
agarici trochiscati, pulueris hieræ simplicis an. ℥ j. ß. cum vino maluatico cogantur in massam.

Pilvlæ ex tribus, constant ex iisdem addendo reibarbari selecti ℥ ij.
cinamomi ℥ ß. cum syrupo è cichorio fit massa.

Pilvlæ imperiales clementer ac moderatè omnes humores è visceribus expurgant, ea pariter corroborant, infarctu liberant, omniumque nutrientium partium concoctionem iuuant.

℞. aloës optimæ ℥ ij,
rheibarbari electi ʒ j. ß,
agarici trochiscati, foliorum sennæ mundatorum an. ℥ j,
cinamomi ʒ ij,
zinziberis ʒ ij,
nucis moschatæ, caryophyllorum, spicæ nardi, mastiches an. ʒ j. cum syrupo violato subacta cogantur in massam.

Pilvlæ sine quibus esse nolo, bilem, pituitam & melancholiam vndique sed præcipuè ex capite, oculis & sensibus detrahunt, oculorum suffusiones minuunt, & visum conseruant, aurium dolores tinnitumque tollunt.

℞. aloës optimæ ʒ xiiij.
myrobalanorum citrinarum, cepularum & indarum, rheibarbari, mastiches, absynthii, rosarum, violarum, sennæ, agarici, cassuthæ an. ʒ j,
scammonii ʒ vj. ß. Scammonium soluatur succo feniculi quantum sufficit, traiiciaturque per pannum, eoque liquore pulueres tenuissimi excipiantur in massam.

Pilvlæ è fumaria biliosos humores, acres quoque & salsos extrahunt, cutis vitia emendant.

℞. myrobalanorum citrearum, cepularum & indarum an. ʒ v,
diadacrydii ʒ v,
aloës ʒ vij. Trita omnia ter imbuantur succo fumariæ terque siccari sinantur, ac demum cogantur in massam.

Pilvlæ aureæ iis quidem propter colocynthidem validiores, caput & sensus oculosque præsertim expurgant, hisque aciem restituunt, biliosos pariterque pituitosos humores detrahunt.

℞. aloës, diadacrydii an. drach. v,
rosarum rubrarum, seminis apii an. drach. ij. ß,
seminis anisi & feniculi, mastiches an. ʒ j. ß,
croci, pulpæ colocynthidos an. drach. j, mucilaginis gummi tragacanthæ quantum satis est: fingatur massa.

Pilvlæ de agarico pituitam lentosque humores vndique, præsertim verò è capite & è thorace potenter ducunt, destillationi & asthmati peculiares.

℞. agarici, mastiches an. drach. iij,

radicis

radicis iridis,prassii an. drach.j.
turpethi drach.v.
pulueris hieræ picræ ʒ ß,
pulpæ colocynthidos,sarcocollæ an. drach.ij,
myrrhæ drach.j. sapæ quantum satis est vt cogantur in massam.

PLANTIVS.

In pilullis ex agarico congesta sunt præstantissima quæque ad crassam pituitam tum è vicinis tum è distantioribus partibus detrahendam. In quarum compositione nihil prorsus immutandum fuit.

PILVLLÆ cocciæ bilem quidem,sed pituitã crassam validiùs vndiq; purgant, peculiariter tamen è cerebro atq; neruis,quorum præcipuè morbis medentur.

℞. pulueris hieræ simplicis drach.x.
pulpæ colocynthidis drach.iiij,& ℈j,
diadacrydii drach.ij.ß.
turpethi,stœchados an.drach.v.cum syrupo è stœchade massa concinnetur.

PLANTIVS.

Pilullæ cocciæ licet bilem pituitamq; valdè purgent, non tamen omnes pariter humores perinde atque hæ quæ polychrestæ & vulgò aggregatiuæ maiores vocantur, quarum compositio nihil à vetere distat, nisi quòd pro ratione ponderum transposita quædam sunt simplicia. Harum autem compositio multò conuenientior est, quàm pilullarum de octo rebus & quàm pilullarum de quinque generibus myrobalanorum, quæ tamen eadem pharmaca comprehendunt. Harum igitur descriptiones hic iure prætermissæ videntur. Prætermissa quoque & descriptio pilullarum de colocynthide, quòd sub istis contineri videantur: quemadmodum & pilullæ de euphorbio sub pilullis de hermodactylis.

PILVLLÆ ex hermodactylis crassos humores simulq; serosos potenter ab extremis partibus præsertim ab articulis euellunt,cerebri,neruorum articulorumque frigidis morbis familiares.

℞ hermodactylorum, aloes, myrobalanorum citrinarum, turpethi, colocynthidis,bdellii mollis,sagapeni an. ʒ vj,
castorii,sarcocollæ,opopanacis,seminis rutæ agrestis & apii an. ʒiij,
croci ʒj.ß,
succi brassicæ quantum satis fuerit ad massam conformandam.

PLANTIVS.

Pilullæ ex hermodactylis veterem compositionem retinent solæq; satis sunt ad veteres articulorum dolores: efficaciores in id quàm quæ arthriticæ vocantur, & tutiores quàm quæ fœtidæ aut de opopanace aut de sagapeno aut de sarcocolla vt idcirco harum descriptione minimè fuerit opus.

PILVLLÆ polychrestæ ad capitis, ventriculi, hepatis, aliorumq; viscerum varios & implicitos affectus: ex his enim pituitam & bilem vtramque purgant.

℞. myrobalanorum citrearum,rheibarbari an. ʒ ß,
succi eupatorii,succi absynthii,myrobalanorum cepularum & indarum, agarici,colocynthidis,polypodii an. ʒij,
diadacrydii,turpethi,aloes an. ʒvj,
mastiches,rosarum rubrarum, salis gemmei, epithymi, anisi, zinziberis an. ʒj.
confice cum syrupo rosarum. dantur à ℈ ij. ad ʒj.

PILVLLÆ è lapide cyanæo bilem atram crassamq; pituitam eximiè purgant, ad melancholiam, mœstitiam & furorem, ad cancrum & elephantiasim, ad alphos nigros idq; in primis vtiles.

℞. lapidis cyanæi abluti ʒ vj.
epithymi,polypodii an. ʒ viij,
diadacrydii,ellebori nigri,salis indi an. ʒ ij. ß,
agarici ʒ viij,
caryophyllorum,anisi,an. ʒ iiij,
pulueris hieræ picræ simplicis ʒ xv. cum succo intubi seu endiuiæ massa fingatur.

PLANTIVS.

Pilullæ è lapide cyanæo propter elleborum nigrum vsurpatæ vsitatiores sunt quàm pilullæ inde quæ elleborum quoque continent. Eas idcirco descripsit aliis prætermissis, & efficaciores quoque ad melancholicos affectus quàm pilullæ è lapide armeno, quas eadem ex causa prætermisit.

PILVLLÆ è thymelęa serosos humores & hydropicorũ aquas strenuè ꝓliciũt.

℞. foliorum thymelęæ aceto maceratorum & exiccatorum ʒ v.
myrobalanorum flauarum ℥ ß,
myrobalanorum cepularum ʒ.iij, mannæ & thamarindorum aqua inrubi solutorum quantum opus est ad pilullarum formam.

PLANTIVS.

In pilullis è thymelæa nihil immutatum est, his & aliæ accesserunt ex esula aptè quidem compositæ, & quibus magna vis est ad aquas detrahendas.

Pilullas lucis tum maiores tum minores idcirco derelictas fuisse coniicio quòd nimium multa & parum apta simplicium miscellanea mistura confusæ sint, quodq́ ad oculorum affectus satis efficaces sint pilullæ sine quibus.

PILVLLÆ ex esula hydropicorum quoque aquas ab aluo deducunt non leui perturbatione, vt idcirco solis robustis atq; iis non febricitantibus conueniant.

℞. corticis radicis esulæ minoris maceratæ horis xxiiij. in aceto & succo portulacæ ʒ ij.
grana ricini expurgata torrefactaq; quadraginta.
myrobalanorum citrinarum ʒ j. ß,
chamædryos, chamæpityos, spicę nardi, cinamomi an. ℈ ij. trita omnia tenuissimè excipiãtur ℥ j. tragacãthę aqua rosarũ solutę, cogãtur in massam. dantur ℈ ij.

PILVLLÆ è cynoglosso non ad purgandum quidem, sed ad omnes destillationes cohibendas comparatæ, siue in thoracem & pulmones cum tussi, siue in dentes aut aliò procumbant.

℞. myrrhę ʒ vj,
thuris masculi ʒ v,
opii, hyoscyami seminis, radicis cynoglossi aridę an. ℥ ß, croci, castorei an. ʒ j. ß. cum aqua rosarum stillaticia fiat massa. dantur à ℈ j. ad ʒ ß.

PLANTIVS.

Pilullis è cynoglosso rectè additum est castorium, vt cui cum croco præcipua vis sit emendandi opii malignitatem, idq́ videbatur inconsideratè prætermissum.

PILVLLÆ aristolochię summam incidendi detergendiq; vim adeptę, epilepsiæ, paralysi, asthmati, tussi veteri, iecoris renumq; incipienti scirrho, nephritidi, suppressis mensibus, excludendo fœtui atque secundis vtiles, hyeme humidisq́ue naturis conuenientiores purgato iam corpore.

℞. radicis aristolochiæ rotundæ ℥ j,
radicis gentianæ, myrrhæ electæ an. ʒ iij,
aloes, cinamomi an. ℥ ß,
zinziberis ʒ j. Omnia exquisitissimè trita excipiantur oleo amygdalarum dulcium recenti. datur ʒ j. ß, ac protinus sorbendum iusculum quo diluantur.

PLANTIVS.

Pilullæ aristolochiæ his postremò vtiliter adiectæ sunt & præclarè institutæ, quòd summa aperiendi vi polleant. Poterant & in potionem referri, sed quòd forent amarissimæ, catapotiorum forma tædio minori deuorantur.

DE ANTIDOTIS AC PRIMVM DE SOLIDIS QVIBVS MAXIME PRINCIPIBUS *pibus partibus robur additur.*

DIANTHΩN cerebrũ imbecillũ recreat, eiusq; destillationes cõpescit, melancholiam & tristitiã quæ præter rationẽ fit lenit, animiq; defectionem tollit.

℞. florum rosismarini ℥ ß,

rosa-

rosarum, violarum, glycyrrhizæ an. ʒ iij,
caryophyllorum, spicæ nardi, nucis moschatæ, galangæ, cinamomi, zinziberis, maceris, ligni aloës, cardamomi, anisi, seminis anethi an. ℈ ij,
sacchari albi aqua saluiæ aut betonicæ soluti ℔ j. ß. Concinnetur electarium per tabellas.

ELECTARIVM pleres archonticon cerebrum mirè corroborat, sensus exacuit, abolitam memoriam restituit, epilepticos iuuat & asthmaticos, tristes, melancholicos & animi delirio pressos recreat, diuturno morbo confectos instaurat.

℞. cinamomi, caryophyllorum, ligni aloës, galangæ, spicæ nardi, nucis moschatæ, zinziberis, spodii, schœnanthi, cyperi, rosarum, violarum an. ʒ j,
folii aut maceris, glycyrrhizæ, mastiches, styracis calaminthæ, sampsuchi, balsamitæ, ocimi, cardamomi, macropiperis, myrtilorum, corticum mali citrii an. ʒ ß. & g. vj.
margaritarum splendidarum, been albi & rubri, corallii, serici combusti an. g. xvij.
moschi g. vj.
caphuræ g. iij.
sacchari albi aqua melissæ soluti decuplum vel etiam duodecuplum.

PLANTIVS.

Quod antidoti principibus partibus corroborandis destinentur, rectè earum compositiones ex partium corporis ordine hic instituit, ab iis exorsus quæ cerebro, deinde quæ thoraci aliisque partibus conuenirent.

DIATRAGACANTHVM frigidum omnibus pulmonis thoracisque viriis, peripneumoniæ, pleuritidi, tabi, tussi calidæ cum febre, faucium & arteriæ asperitati conuenit.

℞. gummi tragacanthæ albissimi ℥ j,
gummi arabici ʒ v,
amyli ʒ ij,
glycyrrhizæ, seminis papaueris albi, quatuor seminum frigidorum maiorum cortice liberorum an. ʒ j,
caphuræ g. v,
penidiorum ℥ j ß,
sacchari albissimi aqua violarum soluti ℔ j. electarium concinnetur in tesseras.

PLANTIVS.

Diatragacanthum calidis confert affectibus, viresque obtinet alterius compositionis quæ diapapauer appellatur, hacque idcirco rectè prætermissa est.

DIAIREΩS simplex thoracis pulmonumque vitia blandè attenuando expectorat, sputumque facilius reddit: calidis morbis increscentibus aut frigidis leuioribus accommodatum.

℞. radicis iridis florentinæ ℥ j,
pulueris electarii diatragacanthi frigidi, sacchari candi an. ℥ ß,
sacchari albiss. hyssopi aqua soluti ℥ viij. fiat electarium solidum.

ELECTARIVM diaireos compositum benefacit calidis morbis iam inclinantibus & frigidis inueteratis, vt tussi, asthmati, raucitati.

℞. radicis iridis ℥ ß,
pulegii, hyssopi, glycyrrhizæ an. ʒ iij,
tragacanthæ, amygdalarum amararum, pinearum, cinamomi, zinziberis, piperis an. ʒ j ß,
seminis lini, althææ & fœnigræci an. ʒ ij,
sacchari albiss. aqua tussilaginis soluti ℔ j. vel ℥ xiiij.

PLANTIVS.

Electarium diaireos compositum est hic quoque pro electario diatragacantho calido, &

pro electario diapenidi : n, quæ idcirco non nisi frustrà & pharmacopœorum iactura his inseri possent, hac autem compositione pro caricis, passulis, palmulis & styrace, quæ malè ad hanc compositionem apta erant, rectè substituit semen lini, althææ & fœnigræci, quibus vis eximia est ad inueterata pectoris vitia.

Diacalaminthes contumacia & inueterata pectoris pulmonumq; vitia horumq; crassos lentosq; humores attenuat, detergit & expectorat, flatus discutit, concoctionem alimentiq; distributionem adiuuat, vrinas, menses, sudoresq; ciet.

℞. calaminthes montanæ, pulegii, petroselini, seseleos, origani an. ʒ ij,
seminis apii, cymarum thymi an. ʒ ß.
libystici, piperis an. ℥j,
sacchari albiss. aqua violarum aut rosarum soluti ℔ ij. ß. fiat electarium.

PLANTIVS.

In hac diacalaminthes compositione rectè adiectum videtur origanum: in cæteris Galeni compositionem author est imitatus, & simplicium pondera, præterquam in libystico & in pipere. hic enim libystici semissem duntaxat, piperis verò sextantem, quòd scilicet compositio hæc quadrans solùm sit totius eius quæ à Galeno describitur lib. 4 de tuenda valetudine. Quum præterea in cæteris electariis suprà descriptis quæ mitia erant, suaui sapore nec vsu difficilia, sextuplo aut octuplo sacchoro puluerès exceperit, in hac certè compositione quæ calida multum est & vsu difficilis, duodecuplum adiecit. Hæc porrò diacalaminthes compositio earum vice etiam fuerit, quæ appellantur diahyssopu & diaprassiu & quæ iure tanquam superuacua exolescant, ne multitudo grauis sit.

Diamargariton frigidum febrium æstus atq; malignitatem compescit, cor munit, roborat, & à maligna contagione vindicat, animi defectione & syncope liberat, mœroremq; discutit.

℞. quatuor seminum frigidorum maiorum mundarorum, seminis portulacæ & papaueris albi, seminis endiuiæ, oxalidis & citrii, trium santalorum, ligni aloës, zinziberis, rosarum rubrarum, florum nymphææ, buglossi & violarum, baccarum myrti, ossis è corde cerui, eboris, doronici romani, cinamomi an. ʒj,
coralli albi & rubri an. ʒ ß,
margaritarum splendidarum ʒ iij,
ambaris, caphuræ an. g̃ vj,
moschi g̃ ij,
sacchari albi aqua buglossi vel rosarum soluti ℔ ij.

PLANTIVS.

Hoc electarium diamargariton, vt præstantius & efficacius existeret, supra vulgarem descriptionem quæ incerti est authoris rectè & vtiliter continet semina endiuiæ, oxalidis & citrii, ebur quoque, os è corde cerui, doronicum romanum, cinamomum: quæ constat omnia cardiaca esse. Nonnulli in hoc etiam electarium gemmarum fragmenta adiecerunt, sed tamen frustrà, quòd omnia in electario de gemmis comprehensa sint, quòd huic interdum præscribendo admisceri potest. Hoc autem calida pauca continet aromata, frigida verò plurima, vt idcirco tutus sit vsus.

Electarium de gemmis cor eximiè roborat, idq; in febribus à maligna & pestilenti putredine tuetur, animi defectioni, cordis palpitationi & tristitię spontaneæ succurrit.

℞. margaritarum splendidarum ʒ j. ß.
saphiri, hyacinthi, sardæ id est corneolæ, granatorum, smaragdi, an. ℈ ij. & g̃ v,
zedoariæ, doronici, corticum citrii mali, maceris, seminis ocimi, caryophyllati an. ʒ j,
coralli rubri, succini, eboris an. ℈ ij. ß,
been albi, been rubri, caryophyllorum, zinziberis, piperis longi, spicæ indicæ, folii, croci, cardamomi maioris an. ʒ ß,

trochi-

trochiscorum diarhodon, ligni aloës an. ʒ ij ß,
cinamomi, galangæ an. ℈ ij. g v,
foliorum auri, foliorum argenti an. ℈ j.
ambræ ʒ j,
moschi g̃ xv,
sacchari albi aqua rosarum soluti ℥ xx. quod est octuplum.

P L A N T I V S.

Electarium è gemmis omne ferè calidiorum aromatum genus complectitur, neque ea tam harum fragmentis multum retunduntur. Expediret igitur portionem eorum subtrahere, praesertim been album & rubrum, piper longũ, cardamomum maius & folium: quod etiã rarò suppetit.

ELECTARIVM diambræ cor, cerebrum, principesq; partes corroborat & exhilarat, insitum calorem senibus præsertim ac imbecillis, frigidisque naturis suscitat, non alimenti modò, sed & frigidorum humorum concoctionem iuuat: omnemq; corporis ac vteri perfrigerationem discutit, vt idcirco ad concipiendum conferat.

℞. cinamomi, doronici romani, caryophyllorum, maceris, nucis moschatæ, folii, galangæ an. ʒ iij.
spicæ nardi, cardamomi maioris & minoris an. ʒ j,
zinziberis ʒ j ß,
santali citrini, ligni aloës, piperis longi an. ʒ ij,
ambaris ʒ j,
moschi ʒ ß. Singulæ pulueris vnciæ excipiuntur singulis libris sacchari aqua rosarum soluti.

P L A N T I V S.

Diambras ex omnibus quoque aromatum generibus promiscuè nulloq; delectu congestis atque confusis constitui videtur, quemadmodum & diacyminon & dianysum & diacinamomu, diazinziber, diatrium pipereon & diaxyloaloes & diamargariton calidum, & diamoschu dulce, & diamoschu amarum: quæ omnia vehementer calida sunt, ex calidis minimè repressis constantia, vt idcirco videantur easdem facultates sortiri, & eosdem penè effectus proferre. Quocirca reliquis omnibus suppressis author hic vnicam diambra compositionem inseruit, quæ vice sit omnium, ne multitudine obruatur medicinæ studiosus, & ne immodicam pharmacopœus iacturam faciat. Sed & in hac compositione quæ vt cætera vehementer calida existit, vtilissimum putarem subtrahere cardamomum vtrumque & piper longum, atque pro his substituere rosarum rubrarum ʒ iij. vix enim aliter vti ea liceat in calidis naturis aut æstuoso cælo, in febribus, aliisve morbis calidis. Sed & immodicus compositionum eiusmodi calor effecit, vt & vsus quoque difficilis esset, & tanquam inutiles exolescerent: quemadmodum & diatrium pipereon Galeni & diacalaminthes. Hæc autem prospiciens author rectè iussit pulueres duodecuplo sacchari excipi, ita nimirum suauitati consulens.

PVLVIS cardiacus cor mirificè corroborans & muniens, ne in pestilenti constitutione contagione offendatur: in ardenti febri & æstuoso cœlo tutus, quòd moderato sit calore.

℞. radicum tormentillæ, dictamni, tunicis & scabiosæ, seminis acetosæ, endiuiæ, coriandri præparati, seminis citrii, rutæ & cardui benedicti an. ʒ j,
trium santalorum, been albi, been rubri, doronici romani, ligni aloës, zedoariæ, cinamomi, cardamomi, maceris, croci, rosarum rubrarum, florum buglossi vtriusque, florum nymphææ an. ℈ ij.
rasuræ eboris, spodii, id est eboris vsti, ossis è corde cerui, coralli albi, coralli rubri, succini, margaritarum splendidarum, smaragdi, hyacinthi, granati an. ℈ j,
serici crudi torrefacti, boli armenæ, terræ lemniæ an. ʒ ß,
caphuræ, moschi, ambaris an. g̃ vj. fiat puluis & ex octuplo sacchari albi aqua rosarum soluti concinnentur tabellæ.

AROMATICVM rosatum maius moderato calore ventriculum omniumq; viscerum concoctionem adiuuat, cruditatem emendat, humores superuacuos absumit, flatus discutit, ex morbo conualescentibus aptissimum.

℞ rosarum rubrarum ℥ xv,
glycyrrhizæ rasæ ʒ vij,
ligni aloës, santali citrini an. ʒ iij,
cinamomi electi ʒ v,
maceris, caryophyllorum an. ʒ ij ß,
gummi arabici, tragacanthæ an. ʒ ij. ℈ ij,
nucis moschatæ, cardamomi, galangæ an. ʒ j,
spicæ nardi, ambræ an. ℈ ij,
moschi ℈ j. ex octuplo sacchari tabulæ concinnentur.

PLANTIVS.

Aromatici rosati vsitata compositio placuit.

ELECTARIVM diarhodon Abbatis ventriculi & præcordiorum æstus temperat, ac eorum nihilominus concoctioni opitulatur, flatus dissipat, doloresq; lenit.

℞ rosarum rubrarum ℥ j ß,
santali albi & rubri an. ʒ ij ß,
tragacanthæ, gummi arabici, eboris vsti an. ℈ ij,
masttiches, spicæ nardi, cardamomi, succi glycyrrhizæ, croci, xyloaloës, caryophyllorum, galliæ moschatæ, anisi, feniculi, seminis ocimi, acinorum berberis, seminis scariolæ, porrulacæ & papaueris albi, quatuor seminum frigidorum maiorum, rheibarbari electi, cinamomi an. ℈ j,
margaritarum, ossis è corde cerui an. ℈ ß,
caphuræ g̃ vij,
moschi g iiij. ex octuplo sacchari aqua rosarum soluti finganeur tabellæ.

PLANTIVS.

Ab electario diarhodon asarum subtraxit quòd ventriculum subuertat etiam leuissimè tritum, & saccharum candum quòd nihil magis quàm saccharum album conferat. electarium diagalangæ tametsi à plerisq; ad ventriculi cruditates celebratum, propter tamen immodicum calorem exoleuit, cuius etiam loco si res postulet substitui poterit diambras vel diacalaminthes.

ELECTARIVM diatrium santalorum calidam iecoris intemperiem emendat, eiusq; obstructi reliquias tollit, & icterum persanat, viscus ipsum & ventriculum corroborat.

℞ trium santalorum albi, rubri & citrini, rosarum rubrarum an. ʒ iij,
rheubarbari electi, eboris vsti, succi glycyrrhizæ, seminis porrulacæ an. ʒ ij.
gummi arabici, tragacanthæ, quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum, seminis intubi an. ʒ j ß,
caphuræ ℈ j sacchari albi aqua rosarum soluti octuplum.

PLANTIVS.

Ex electaria trium santalorum subtractum est & exemptum amylum tanquam superuacuũ, neque in hunc ordinem relatum est electarium diacubebæ, quod ad iecoris calidos affectus & obstructiones plerique celebrant, quandoquidem nõ aliud complectitur quàm hoc electarium trium santalorum.

DIACROCV quod & diacucurma vulgò appellatur, inueteratos heparis lienisq; affectus soluit, peruicaces obstructiones atq; iam incipientem scirrhum euellit, hincq; ortam cachexiam & hydropis rudimenta persanat.

℞ croci, asari, petroselini macedonici, dauci, anisi, apii seminis an. ʒ ß,
rheibarbari, meu, spicæ nardi an. ʒ vj.
costi, myrrhæ, cassiæ ligneæ, schœnanthi, carpobalsami, radicis rubiæ, succi absynthii,

absynthii, succi eupatorii arefacti, olei balsami an. ℥ij,
calami odorati, cinamomi an. ʒj ß,
scordii, scolopendrii, succi glycyrrhizæ an. ʒij ß, sacchari albi aqua endiuiæ soluti decuplum.

PLANTIVS.

Electarium diacrocu quædam continet admodum rara & quæ vix suppetunt nobis, vt cassiā ligneam, carpobalsamum, opobalsamum: quæ si prætermittantur, non minus efficax medicamentum erit ad ea quæ proposita sunt.

DIALACCA maior ad iecoris lienisq; veteres obstructiones, ad malum habitum & incipientem hydropem efficacior quàm diacrocu.

℞. laccæ præparatæ, rheibarbari an. ℥iij,
spicæ indicæ, mastiches, stipitum schœnanthi, absynthii romani, succi eupatorii Mesuæ, sabinæ, amygdalarum amararum, costi, myrrhæ, rubiæ, seminis apii, ammios, feniculi & anisi, asari, aristolochiæ longæ, aristolochiæ rotundæ, gentianæ, croci, cinamomi, hyssopi, cassiæ ligneæ, summitatum schœnanthi, bdellii an. ʒj ß,
piperis, zinziberis an. ʒj, sacchari albi duodecuplum.

PLANTIVS.

Electarium dialacca maior, plures archônticon & exhilarâns veterum retinent componendi rationem, quòd satis accommodata viderentur ad affectus titulo designatos.

ELECTARIVM exhilarans Galeno falsò adscriptum, mœrorem & melancholiam prauasq; cogitationes discutit, spiritus omnes suscitat, concoctionem iuuat, natiuum calorem auget, & canitiem arcet,

℞. florum ocimi, caryophyllati, croci, zedoariæ, xylobalsami aut ligni aloes, caryophyllorum, corticum citrii mali, galangæ, maceris, nucis moschatæ, styracis calaminthæ an. ʒj ß,
anisi, scobis eboris, thymi, epithymi an. ʒj,
caphuræ, moschi, ambaris, margaritarum splendidarum, ossis è corde cerui an. ʒ ß,
foliorum auri & argenti an. ℈ß, sacchari albiss. octuplum.

ELECTARIVM diaspermaton renes & vrinę seminisq; vias refrigerans ac leniens, ab omni humoris illuuie clementer expurgat.

℞. quatuor seminum frigidorum maiorum & minorum, seminis asparagi, pimpinellæ, ocimi & petroselini, granorum halicacabi an. ℥ij,
milii solis, succi glycyrrhizæ an. ℥iij,
cinamomi, maceris an ʒj, sacchari albi aqua althææ soluti octuplum.

ELECTARIVM λίθων θρυπτικὸν lumborum dolores compescit, renum ac vesicæ arenulas exturbat, nephritico dolori & dysuriæ succurrit, calculum sensim comminuit ac proterit.

℞ spicæ nardi, zinziberis, cinamomi, melanopiperis, cardamomi, caryophyllorum, maceris an. ʒß,
costi, glycyrrhizæ, cyperi, tragacanthæ, chamædryos, an. ℈ij,
seminis apii, ammios, asparagi, ocimi, vrticę, citrii mali, saxifragi, pimpinellę, carui, dauci, feniculi, rusci, petroselini macedonici, bardanę & seseleos, asari an. ʒj,
lapidis spongiæ, lapidis lyncis, lapidis cancri & lapidis iudaici an. ʒj ß,
sanguinis hircini pręparati ℥j ß, fiat puluis,
sacchari albiss. aqua betonicę soluti decuplum. Vrgente autem doloris necessitate aut vrina suppressa puluis purus datur ex passo cretico à ℈ij. ad ʒj.

PLANTIVS.

Electarium diaspermaton variè & ad plerosq; affectus descriptum legimus, hoc tamen sub eodem nomine aptissimè compositum videtur ad renum æstus, vrinæ ardores & cæteros affectus qui titulo designantur. Ab electario quod lithontribon appellant, detracta sunt ea

imprimis quæ vix vsquam syncera inueniri queunt, & alia quædam adstringentia quæ obsunt confringendo calculo & exturbandis arenulis. Adiecta verò sunt pleraque semina & lapides nonnulli, & sanguis hircinus præparatus, quibus certè omnibus eximia vis est & facultas ad calculos & ad symptomata omnia eorum vitio genita. Si qua ex causa immoderatus huius calor metuitur, alterius electarii diaspermaton temperatione leniri poterit.

ELECTARIVM diacalaminthes compositum potenter menstrua omnesq; vteri purgationes ciet.

℞. pulueris electarii diacalaminthes simplicis ℥ß,
foliorum prassii, sampsuchi, melissophylli, artemisiæ, sabinæ aridorum an. ʒj,
cyperi, seminis rutæ & rubiæ, maceris, cinamomi an. ℈ ij, sacchari albi aqua parthenii soluti duodecuplum.

PLANTIVS.

Electarium diacalaminthes compositum rectè his postremo loco adiectum videtur, quòd nullum extaret ad vteri illuuiem expurgandam aptum.

DE ANTIDOTIS HVMIDIS.

ANTIDOTVS analeptica vires omnes exolutas instaurat, cardialgiam, animi defectionem & syncopen tollit, corpus sanguinis profusione aut quauis immodica vacuatione extenuatum resarcit, tabidis & consumptis succurrit: humectans nimirum, nutriens & corroborans.

℞. rosarum rubrarum, glycyrrhizæ an. ʒ ij. g v,
gummi arabici & tragacanthæ an. ʒ ij. ℈ ij,
santali albi & rubri an. ʒ j. ℈ j,
succi glycyrrhizæ, amyli, seminum papaueris albi, portulacæ, lactucæ & seriolæ an. ʒ iij,
quatuor seminum frigidorum maiorum, seminis cydoniorum, seminis maluę, seminis bombacis, seminis violarum, strobilorum, pistaciorum recentium, amygdalarum dulcium, pulpæ sebesten an. ʒ ij,
caryophyllorum, spodii, cinamomi an. ʒj,
croci g v,
penidiorum ℥ß. trita omnia excipiantur triplo syrupi violati.

PLANTIVS.

In antidoto analeptica quam resumptiuam appellant nihil prorsus immutandum visum est præter simplicium ordinem, quodq; pro granis berberis adiecta sint pistacia.

ANTIDOTVS diasatyrion semen genitale auget, venerem excitat, eamq; ignauiorem & velut sopitam erigit, renum & spermaticorum vasorum imbecillitati auxilio est. & ad liberorum procreationem confert.

℞. radicis satyrii recentis ac solidæ, radicis pastinacæ satiuæ, radicis eringii, nucis indicæ, strobilorum, pistaciorum an. ℥j ß,
caryophyllorum, zinziberis, anisi, seminis erucæ, linguæ auis quæ semen est fraxini an. ʒ v,
cinamomi, caudarum scincorum, seminis bulbi an. ʒ ij ß,
moschi g v,
mellis optimi expumati ℔ iij. Radices tunsæ coquuntur ex melle ac subiguntur, his deinde nux indica, strobili & pistacia tusa similiter adiiciuntur & reliqua postremò exquisitè trita.

PLANTIVS.

Diasatyrion tres quidem compositiones traduntur, sed quarum hæc vna vt efficacissima vice sit omnium.

ANTIDOTVS è cocco baphico seu grano infectorio, quod kermes est Arabibus, cor exhilarat, mœrorem sine occasione discutit, melancholiam domat & maniam, spiritus viresq; exolutas resarcit.

℞. suc-

℞. ſucci malorum fragrantium, aquæ roſarum an. ℔ ij. In quibus macera horis xxiiij. ſerici ſtaminis crudi ℔ j. modicè bulliat & exprimatur, in liquore coquantur granorum infectoriorum ℥ ij, decoctum iam rubens coletur, in quo diſſolue ſacchari albi ℔ j ß. Rurſum coquantur ad mellis conſiſtentiam, adiice ſub finem ambræ crudæ contuſæ ℥ ß, cumq; liquefacta fuerit, inſperge hos pulueres.

ligni aloës crudi, cinamomi an. ʒ vj,
lapidis cyanæi loti & præparati ℥ j ß,
margaritarum non perforatarum ʒ ij,
foliorum auri puriſſimi ʒ j,
moſchi ℈ j.

PLANTIVS.

Antidotus è cocco baphico, confectio Alkermes appellata, vix tutò poteſt ex ſerico iam tincto & (vt appellant) karmeſino comparari, quòd id non ſine galla, alumine & arrhenico, quod prorſus venenatum eſt, infici ſoleat. Multò igitur tutior atque præſtantior eſt hæc componendi ratio.

ANTIDOTVS è baccis lauri calore ac tenuitate flatus potenter diſcutit, colico atque etiam iliaco dolori familiaris.

℞. foliorum rutæ ʒ x,
ammios, cumini, nigellæ, libyſtici ſeminis, origani, carui, amygdalarum amararum, piperis longi, mentaſtri, dauci, acori, baccarum lauri, caſtorii an. ʒ ij,
ſagapeni ℥ ß,
opopanacis ʒ iij,
mellis optimi expumati ℔ j ß.

PHILONIVM poſt ſex menſes datum ex opio vehementes & acerbos dolores conſopit, colicos, nephriticos, atque pleuriticos: ſomnum accerſit, deſtillationem ſiſtit, tuſſimq; lenit, ſanguinis excreationem cohibet.

℞. croci ʒ v,
pyrethri, euphorbii, ſpicæ nardi, myrrhæ, caſtorii an. ʒ j,
piperis albi, hyoſcyami an. ʒ xx,
opii ʒ x,
mellis optimi expumati ℔ ij. huius doſis eſt à ℈ j. ad ʒ ß.

PLANTIVS.

Philonii hanc deſcriptionem Galeni authoritate & vſu comprobatam cæteris author prætulit, quòd vna ſatis ſit ad vehementes cruciatus conſopiendos. Et tamen, Meſuem ſecutus, myrrham & caſtorium addidit, quæ neque Galenus improbat, vt tutior ſit permiſtio, quando quidem his peculiaris vis ineſt corrigendi opii. Si compoſitionis modus ſpectetur, hic opii pondus ferè duplum eſt quod in Philonio romano. Philonium maius quod romanum appellant, quoniam non niſi circiter dimidium habet opii, dupla doſi dari poteſt à ℈ ij. ad ʒ j.

ANTIDOTVS requies appellata ſine opio ſummum febrium ardentium æſtum reſtinguit, ſitim lenit, deliria reprimit, ſomnum accerſit, & requiem præſtat.

℞. roſarum, violarum, an. ʒ iij,
corticum radicis mandragoræ, ſeminis hyoſcyami albi & papaueris albi, ſeminis ſeriolæ, lactucæ, portulacæ & pſyllii, nucis moſchatæ, cinamomi electi an. ʒ j ß,
trium ſantalorum, ſpodii, tragacanthæ an. ℈ ij. mellis optimi expumati triplum.

PLANTIVS.

Antidotus requies appellata minus habet opii quàm omne philonii & opiati genus, validè tamen refrigerat ex aliorum ſimplicium permiſtione, quia omnia ferè frigida ſunt. Eius tamen vſus vix tutus eſſe poſſit, propterea quòd opium non ſatis emendatur calidorum mi-

stione. At verò si ea compositio sine opio comparetur, non parum certè conferet adleniendos ardentium febrium æstus & deliria & sitim & quæcunque symptomata ex febris feruore prodeunt.

Cæteræ philonii compositiones exterminandæ sunt, vt minimum necessaria, quemadmodum & antidotus dialibanu & athanasia & musa ænea, & requies cum opio, & tryphera magna, & Esdræ magna à quouis authore sit, & aurea alexandrina. Eiusmodi enim compositiones quæ opium habent, si ad dolores sunt compescendos, pro his satis fuerit descriptum philonium: sin verò desiderantur vel ad principes partes corroborandas, vel ad arcendam veneni cuiusuis malignitatem & alios plerosque affectus, vt tryphera magna, Esdræ magna & aurea alexandrina, & athanasia, satis pro his fuerint theriace & mithridatium. Prætermittitur quoque confectio anacardina, his quas dixi planè contraria. Nam tametsi ad multos celebretur affectus, calore tamen quo summo exuperat, parum tuta est, quòd spiritus & humores promptè inflammet & febrem promptè accersat.

THERIACE diatessaron ad epilepsiam, conuulsionem, paralysin, ventriculi cruditatem, cachexiam & hydropem, aliosq; frigidos affectus, præterea aduersus haustum venenum, & virulentarum bestiarum morsum & pestilentem constitutionem apprimè vtilis.

℞. radicis gentianæ, baccarum lauri, myrrhæ, aristolochiæ rotundæ an. ℥ ij. laboriosè trita omnia excipiantur ℔ ij. mellis optimi expumati.

THERIACE Andromachi senioris, virulentarum bestiarum ictibus & exitialibus venenis aduersatur, comitiales, attonitos, resolutos, cephalalgicos, asthmaticos, hęmaptoicos, stomachicos, ictericos, hydropicos, nephriticos, colicos, arthriticos, melancholicos, lymphaticos, atque etiam elephanticos iuuat: menstrua & mortuum fœtum excludit, cor, cerebrum, hepar, stomachum & corpus vniuersum mirè corroborat, idq; à pestilenti contagione tuetur.

℞. trochiscorum scylliticorum ℥ vj,

trochiscorum theriacorum, magmatis hedychroi, piperis longi, opii an. ℥ iij,

rosarum rubrarum, iridis illyricæ aut florentinæ, glycyrrhizæ, seminis napi syluestris, scordii, opobalsami, cinamomi, agarici an. ℥ j ß,

myrrhæ, costi, croci, cassiæ ligneæ, nardi indicæ, schœnanthi, thuris masculi, piperis albi & nigri, dictamni, marrubii, rheibarbari, stœchadis, seminis petroselini macedonici, calamites, terebinthinæ, zinziberis, radicis pentaphylli an. ʒ vj,

polii montani, chamæpityos, styracis calamitæ, mei, amomi, nardi celticæ, sigilli lemnii, phu pontici, chamædryos, foliorum malabathri aut macis, chalcitidis tostæ (quæ vtiliter prætermitti potest) radicis gentianæ, anisi, succi hypocistidis, carpobalsami, gummi arabici splendidi, seminis feniculi, cardamomi minoris, seseleos, acatiæ, thlaspios, seminis hyperici, ammios an. ℥ ß,

castorii, aristolochiæ longæ seu tenuis, seminis dauci, bituminis iudaici, opopanacis, centaurii minoris, galbani an. ʒ ij.

mellis optimi expumati triplum, id est ℔ xiiij. ℥ iij, vini optimi odorati quantum satis fuerit dissoluendis liquoribus & succis.. Summa dosis est ℈ iiij, aut sesquidrachmæ. Nam ℈ j pulueris ℈ iiij compositionis continent opii granum vnum.

PLANTIVS.

Theriaces compositionem ab Andromacho seniore elegiaco carmine traditam sequimur idcirco est, quòd neque simplicium numerus neque pondus carmine facilè mutari possit. Hanc nonnulli postea alio & fortasse conuenientiore simplicium ordine digesserunt, quibus etiam abrotanum & acorum adiecerunt, mutatis quoque quorundam simplicium ponderibus, vt idcirco nanus certa haberi debeat, sit que huic vni inscriptioni citra controuersiam insistendum. Quod de chalcitide, id est vitriolo vsto huic compositioni non admiscendo Valerij Cordi imitatione monet, id quidem in primis consentaneum videtur. Cum enim medicamentum id præsertim vstum summè causticum sit, escharoticum & internis visceribus infensissimum, nihilq; ad vllum interiorem affectum conferre proditum sit, non est

cur tan-

tur tanto incommodo & saporis insuauitate in hanc compositionem admitti debeat. Si vt quibusdam videtur compositionem totam nigriorem reddit, non debet in vnam coloris gratiam sapore & viribus tantopere corpori incommodare. Eo subtracto compositio tota vtilior, minus acris & calida, & suauior euadet.

MITHRIDATIVM theriacæ vires proximè æmulatur, & ad eosdem vsurpatur affectus, vsu quidem faciliore & minore acrimonia caloris. Ex Andromachi descriptione quæ Galeno aliisq; vetustioribus medicis probatur.

℞. myrrhæ, nardi indicę an. ℥ j, ℈ ß,
croci, cinamomi, scordii, zinziberis an. ʒ vij ß,
opii ʒ iiij. gr xxv,
styracis, seseleos, abrotoni, libanotidis, an. ʒ v,
castorii ʒ vj. ℈ ß,
polii, costi, piperis longi, seminis dauci, schœnanthi, galbani, terebinthinæ an. ʒ vj ß,
piperis albi ʒ v. ℈ j,
petroselini seminis, nardi celticæ, seminis feniculi, folii indi aut maceris, gentianæ, rosarum siccarum, mei athamantici an. ʒ iiij,
cassię lignee ʒ v ß,
thuris ʒ vj. ℈ j,
succi hypocistidis ʒ vj gr xv,
acori aut calami aromatici, phu pontici, sagapeni, fructus balsami, hyperici, iridis, acatiæ, gummi, cardamomi, pelicini, id est nigellæ an. ʒ ij,
terræ lemniæ, lumborum scinci, cypheos, opopanacis an ʒ vj,
thlaspios ʒ vj. ℈ ij,
anisi, hyssopi, chamæpytios an. ʒ iij,
opobalsami, aristolochiæ rotundæ, marrubii an. ʒ j,
mellis optimi expumati ℔ vij ß.

PLANTIVS.

Mithridatii antidoti compositiones quatuor extant variæ quidem & admodum dissimiles: vna omniumq; maxima Nicolai est Myrepsi à Nicolao Præposito descripta, & ab omnibus vbique pharmacopœis vsurpata, quam omnes quotidie experiuntur magna vi pollere aduersus febres malignas & pestilentes, venenum, vomitiones, cruditates, lienterias aliosq; plurimos affectus. Ea quæcunque primum authorem aut inuentorem habuerit, longè lateq; inuulgata tandem est. Altera est Democratis vetusti Græci authoris ab Auicenna quoque vsurpata & in Nicolai Præpositi medicamentarium librum relata: quæ vt compositione ita & vsu superiore facilior, nec viribus inferior est deprehensa, sed sanè ad malignos & contagiosos affectus multò præstantior. Tertia ab Andromacho descripta, deinde & quarta quam Galenus, Aetius, aliiq; Græci, ex Antipatro & Cleophanto vetustioribus medicis deprompserunt. Posteriores hæ duæ non admodum dissimiles videntur, nam ex iisdem ferè simplicibus ordine licet transpositis hæ constant, quorum pondera paucis quibusdam obolis euariant: vt idcirco hæ videantur in eosdem vsus coaptandæ. At nihilominus quoniam postrema hæc paulò locupletior est, ex duobus & quinquaginta simplicibus composita, & Galeni diligentia iudicioq; reformata atque comprobata, tanquam omnium præstantissima & ad eos qui dicti sunt affectus efficacissima censeri debet. Hanc igitur vnam à medicis omnibus vsurpandam Author in antidotos retulit, transposito tamen simplicium ordine, & omnibus quorum idem pondus erat in eandem classem reductis, vt hinc minor esset pharmacopœo componendi atque conficiendi labor.

DE TROCHISCIS SEV PASTILLIS.

TROCHISCI è vipera quorum vsus est ad magnæ theriaces compositionem. Viperarum electarum atq; præparatarum caro ex aqua pura cum anetho vi-

ridi & sale coquitur dum ossa deserat: exempta teritur pila marmorea, sensimq; aspergitur pari pondere medullæ panis tritici arefacti, affuso interim proprio viperarum iusculo si opus sit,& opobalsami vel succedanei momento, trochisci concinnantur drachmæ pondere diligenterq; siccantur in vmbra.

Trochisci scyllitici in eandem theriaces compositionem referendi.

℞ medullæ scyllæ assatæ ℔j,

farinæ erui ℥ viij simul exquisitè tunsa digeruntur in trochiscos, & in vmbra exiccantur.

Trochisci hedychroi quorum idem quoque est vsus ad theriaces compositionem.

℞ mari aut balsamitæ,amaraci,asari,aspalathi aut eius succedanei an.℥ ij,

schœnanthi,calami odorati aut galangæ, phu pontici, xylobalsami, opobalsami aut succedaneorum,cinamomi,costi an.℥ iij,

myrrhæ,folii,nardi indicæ,croci,cassiæ an.℥ vj,

amomi ℥ xij,

mastiches ℥ j.vini optimi quantum satis est ad trochiscos fingendos.

Trochisci cypheos ad mithridatii compositionem expetiti.

℞ pulpæ vuarum passarum,terebinthinæ coctæ an.℥ iij,

myrrhæ,schœnanthi an.℥ j ß,

calami aromatici ℥ ix,

cinamomi ℥ ß.

bdellii,onychis id est blattæ byzantiæ, spicæ nardi, cassiæ ligneæ, cyperi, arceuthidum,id est baccarum iuniperi an. ℥ i j,

aspalathi ℥ ij ß.

croci ℥ j,mellis expumati, vini optimi an. quantum satis fuerit ad trochiscos concinnandos.

Plantius in trochiscos.

Trochiscorum qui ad magnas compositiones veterum omnium sententia celebrati sunt, nulla facta est mutatio, ne quid etiam in maioribus compositionibus vsu confirmatis immutaretur.

Trochisci è capparibus lienis duritiem, terrenam melancholiam flatusq; discutiunt.

℞ corticum radicum capparis,seminis agni an.℥ vj.

ammoniaci ℥ ß,

seminis nigellæ,calamitæ,succi eupatorii,amygdalarum amararum, foliorum rutæ,aristolochiæ rotundæ,seminis nasturtii an.℥ ij,

cyperi,scolopendrii,id est ceterachi, an.℥ j. Puluetes excipiantur ammoniaco in aceto dissoluto,finganturq; pastilli.

Plantius.

Trochisci è capparibus optimè etiam descripti sunt quibus si præterea addere placet gummi laccæ seu caucami & rubiæ tinctorum an ℥ . efficaciores reddentur: nec alii trochisci de lacca in hunc vsum admittendi erunt, quòd hi è capparibus satis sint ad lienis obstructiones & veteres affectus.

Trochisci de eupatorio iecoris præsertim obstructiones tumoremq; soluunt, diuturnas hinc natas febres, icterum & incipientem hydropem sanant.

℞ mannæ electæ,succi eupatorii an.℥ j,

rosarum ℥ ß,

spodii ℥ iij ß,

spicæ nardi indicæ ℥ iij,

rheibarbari,asari,anisi an.℥ ij ß. Excepta omnia succo eupatorii & manna redigantur in trochiscos.

Plantius.

Trochisci ex eupatorio substituuntur quoq; pro trochiscis ex rheobarbaro & pro trochiscis ex absynthio, quòd eorum magna sit affinitas, idemq; vsus.

Tro-

Trochisci alkekengi seu halicacabi renum ac vesicæ exulcerationes, hincq; natam vrinæ difficultatem & sanguinis emictionem compescunt.

℞. baccarum halicacabi ℥ iij,
seminum citrulli, melonum & cucurbitæ mundatorum an. ℥ iij ß,
boli armenæ, gummi arabici, thuris, sanguinis draconis, papaueris albi, amygdalarum amararum, succi glycyrrhizę, tragacanthæ, amyli, strobilorum an. ℥ vj,
seminis apii, succini, terræ lemnię, seminis hyoscyami, opii an. ℥ ij. ex succo halicacabi trochisci fiant. Alii quoq; his persimiles sine opio componantur.

Trochisci è myrrha menses validè cient, morbisque ex eorum suppressione medentur, secundas, fœtumq; mortuum excludunt.

℞. myrrhę ℥ ij,
lupinorum ℥ v,
foliorum rutę, mentastri, pulegii, cumini, rubiæ, assę fœtidę, sagapeni, opopanacis an. ℥ ij. ex succo artemisiæ pastilli formantur.

Trochisci è terra lemnia incitatos & ferocientes humores præsertimq; tenues compescunt, immodicum alui fluorem sumpti sedant, sanguinis sputum, vomitionem atq; mictionem sumpti quoq; compescunt, & aliam siue è naribus, siue ex vtero, siue ex hæmorrhoide & vndeuis factam sanguinis profusionem admori supprimunt.

℞. sanguinis draconis, gummi arabici assati, rosarum rubrarum, seminis rosarum, amyli assati, spodii, acatię, hypocistidos, lapidis hęmatitę, balaustiorum, boli armenę, terrę lemnię, coralli rubri, succini an. ℥ ij,
margaritarum, tragacanthę, papaueris nigri an. ℥ j. ß,
seminis portulacę rosti, cornu cerui vsti, thuris, nucum cupressi, croci an. ℥ ij, cum succo aut stillaticio liquore plantaginis fingantur trochisci.

PLANTIVS.

A trochiscis è terra lemnia subtracti sunt trochisci ramich, quòd bonam istorum partem contineant. Hi autem plurimam adstringentium pariterq; refrigerantium medicamentorum materiam complexi videntur, vt idcirco non alius sit opus adstringentibus compositionibus: cumq; hęc omnium sit validissima atque tutissima, aliæ omnes supprimantur vt trochisci ramich, trochisci diarhodon, trochisci oxyacantha, trochisci è succino seu carabe, & trochisci è spodio, quorum omnium minus est apta compositio. Trochisci diarhodon qui ex rosis, spodio, santalo rubro & albo, ex croco & caphura constant, in istorum locum sufficì quoque poterunt, si sapore nimium horrendi videbuntur.

Trochisci è caphura febrium ardentium æstus, sanguinis bilisque feruorem, viscerum inflammationem calidioremq; intemperiem, ex hisque ortam sitim compescunt.

℞. rosarum rubrarum ℥ ß,
spodii, glycyrrhizæ an. ℥ ij,
quatuor seminum frigidorum maiorum, tragacanthæ, gummi arabici, croci, spicę nardi indicæ an. ℥ j,
santali citrini ℥ ij ß,
ligni aloës, cardamomi, amyli, caphurę an. ℈ ij. sacchari albiss. mannę electę an. ℥ iij. mucilaginis psyllii ex aqua rosarum depromptę quantum satis est ad concinnandos trochiscos.

Trochisci galliæ moschatæ sumpti cor, cerebrum, reliquaque viscera mirè corroborant, os corpusq; totum odoris suauitate perfundunt.

℞. ligni aloës crudi ℥ v,
ambrę ℥ iij,
moschi ℥ j. mucilaginis tragacanthæ ex aqua rosarum factæ quantum satis est ad trochiscos.

Trochisci aliptæ moschatæ idem quoque tum sumpti tum suffitu excepti præstant, difficiliq; respiratione liberant.

℞. ladani puriss. ℥ iii,

styracis calaminthæ ʒ j ß,
styracis rubiæ ℥ j,
ligni aloës ʒ ij,
ambræ ʒ j,
caphuræ ʒ ß,
moschi ℈ ß, aquæ rosarum stillaticiæ quantum exigitur.

Trochisci bechici albi qui & pilulæ albæ nuncupantur, acrem destillationem leniunt, raucitatem & assiduam tussim compescunt.

℞ sacchari albissimi ℔ j.
sacchari candi, penidiorum an. ℥ iiij,
radicis iridis florentinæ ℥ ij,
amyli ℥ j ß, mucilaginis tragacanthæ ex aqua rosarum factæ quantum satis fuerit ad trochiscorum conformationem.

Trochisci narcotici tutò admoti capitis dentiumq; dolorem consopiunt, in febrium ardoribus somnum accersunt, erysipelata, inflammationes extinguunt, partium omnium externarum dolores aliis medicamentis soluti compescunt.

℞ gummi arabici & tragacanthæ, amyli an. ʒ ß,
cerusæ lotæ aqua rosarum ʒ vj,
styracis calaminthæ, myrrhæ, castorii, opii sapa soluti an. ℈ iiij,
croci ʒ ß. Trita omnia excipiantur mucilagine psyllii ex aqua rosarum deprompta, finganturq; trochisci.

PLANTIVS.

In trochiscorum ordinem ad vrgentes cruciatus rectè hoc loco postremo trochiscos adiecit narcoticos, quorum inprimis apta est compositio, & vsus pernecessarius: nec vlli extabant in eos affectus accommodandi.

DE ECLEGMATIS ET CONDITIS.

Eclegma è pineis nucleis crassos thoracis pulmonumq; humores extenuat atq; detergit, asthmati, spirandi difficultati, tussiq; veteri idoneum.

℞ nucleorum pineorum recentium ʒ xxx,
pulpæ palmularum ʒ xxxv,
amygdalarum dulcium, amygdalarum amararum, auellanarum assatarum, tragacanthæ, gummi arabici, glycyrrhizæ, amyli, capilli veneris, iridis florentinæ ana ʒ iiij.
pulpæ passularum, butyri recentis, sacchari albiss. an. ʒ iiij,
mellis albi expumati ℔. iij. fiat eclegma.

Eclegma sanum & expertum, ad ea quæ proposita sunt superiore validius.

℞ cinamomi, hyssopi, glycyrrhizæ, an. ʒ ß,
zyzypha, myxaria, an. xxx. num.
vuarum passarum purgatarum, ficuum aridarum, palmularum pinguium ana ℥ ij,
fœnigræci ʒ v,
capilli veneris m. j,
seminis anisi, feniculi & lini, radicis iridis, foliorum calaminthæ an. ʒ ß. coquantur omnia in aquæ ℔. iiij. dum libræ duæ supersint: expressum ius coquatur cum penidiorum ℔. ij. ad mellis crassitudinem, ac tum adiice
pinearum purgatarum ʒ v,
amygdalarum dulcium mundatarum, glycyrrhizæ, tragacanthæ, gummi arabici, amyli an. ʒ iij,
iridis ʒ ij.

Eclegma è scylla ad eadem vitia accommodatum.

℞ succi

℞. succi seu mucoris scyllæ & mellis optimi expumati an. ℔ j. coquantur in eclegmatis consistentiam.

Eclegma ad asthma omnium quæ proposita sunt efficacissimum.

℞ scyllæ assatæ ℥ ß,
radicis iridis, hyssopi, prassii, marrubii, an. ʒ j,
myrrhæ, croci an. ʒ ß, ex melle sufficienti fiat eclegma quod etiam ex scylla compositum appellant.

Simplicia multa sacchar o condiuntur, vt diutius integris viribus persistant: alia quidem integra, alia contusa. Integra quidem triplo sacchar o coquuntur, dum omni absumpto humore syrupi perfecti consistentia supersit: vt acorus conditus, ad frigidos cerebri neruorum affectus, & eorum robur accersendum.

Zinziber conditum ad ventriculi cruditates & lentam pulmonum pituitam.

Buglossi radix condita ad cordis palpitationem & animi defectionem.

Persica condita, Mala odorata condita, Cortex citrii conditus ad cardialgiam & melancholiam.

Cydonia condita & diacydonium, Pyra condita ad ventriculum firmandum atque corroborandum.

Nuces iuglandes conditæ, Myrobalani emblicæ atque cepulæ conditæ, Nux moschata condita ventriculi concoctionem iuuant, appetentiam inuitant, roburq; augent.

Cerasia condita, Surculi lactucæ, endiuiæ & portulacæ conditi refrigerant, sitim leniunt, appetentiam excitant.

Oxyacantha condita, Ribes conditum sitim & bilis ardorem extinguunt, reprimuntq; alui profluuia.

Satyrium conditum, Eryngium conditum seminis prouentum faciunt & libidinem excitant, conceptionemq; iuuant.

At verò quæ coctionem vix sustinent contrita duploq; sacchar o permista insolantur conseruanturque, & nomen retinent sacchari compositi vt iosacchar, rhodosacchar: hæc autem præcipuè extare debent, saccharum rorismarini, saccharum florum saluiæ, florum betonicæ, florum pæoniæ & stœchados, ad cerebri neruorumque frigidos affectus & eorum robur continendum, ad epilepsiam & apoplexiam.

Saccharum è floribus iridis & è capillis veneris, & è radice enulæ, pectus blandè expurgat, pulmonesque iuuat.

Saccharum symphyti cruentam excreationem sedat.

Saccharum violarum & florum buglossi, cor refrigerat & exhilarat.

Saccharum rosatum ventriculum firmat, arcetque destillationes, & sanguinis eruptiones compescit.

Saccharum è floribus cichorii iecur refrigerat eiusque obstructiones expedit.

Svcci præterea medicati non pauci in vsus asseruantur alii simplices ac synceri, alii sacchar o permisti, qui quòd coquendo in sapæ consistentiam crassescant, Arabibus propterea robub, id est sapales appellantur. Expressi subsidere permittuntur dum inclarescant, purior portio percoquitur in mellis crassitudinem, deinde insolatur & reconditur. Si saccharum permiscendum est, debet id pari dimidium modo esse.

Succus è ribes asseruatur ad sitim, ad biliosas vomitiones aut alui excretiones.

Succus è nucibus diacaryon dictus, ad acres destillationes & anginas, habet succi nucum iuglandium recentium ℔ iiij. mellis optimi ℔ ij. coquuntur ad mellis consistentiam.

Succus è moris diamoron dictus, ad depascentia oris & gingiuarum vlcera & ad destillationes acres.

℞. succi mororum domesticorum ℔ ß,

succi mororum rubi, mellis optimi expumati an. ℔ j,
sapæ ℥ iij. coquantur in mellis consistentiam.
Succus prunorum syluestrium coquitur dum prorsus crassescat, & pro acatia vsurpatur.

DE EXTERNIS MEDICAMENTIS, AC PRIMVM DE OLEIS.

OLEVM rosarum inflāmationes & stomachi ardores extinguit, roborat, densat, fluxionesq; sistit.

℞. gemmarum rosarum rubrarum recentium, vnguibus expurgatarum atque tritarum, succi rosarum an. ℔ j. macerentur in olei omphacini salis expertis ℔ v. in vitreo vase obturato, diebus septem insolentur, coquantur tribus horis in vase duplici, expressis abiectisq; foliis noua immittantur, permutenturq; secundò ac tertiò. Postremò expressis abiectisq; foliis insolentur & coquantur vase duplici, dum succus absumptus sit. Si oleum deest omphacinū salis expers, vulgare identidem agitandum lauandumq; succo vuæ acerbæ.

OLEVM violarum ardores extinguit remittitq; phlegmonas, pleuriticos iuuat, pulmonis thoracisq; vitia lenit. Fit ex vulgari oleo maturo vel amygdalino recenti & insulso, aut quod saltem aqua frigida elotum sit. In id igitur recentes violæ purpureæ coniiciuntur operculato vase, insolanturq; dies solùm x. tertio quoq; die violis mutatis additisq; postremò siccis.

OLEVM nymphææ magis refrigerat, ardoresq; præcipuè renum, vesicæ & capitis, ac etiam delirium compescit, accersitq; somnum. Fit vt violaceum ex floribus nymphææ albis oleo loto maceratis, at insolatur dies xx. floribus ter interea mutatis.

OLEVM papaueris omnia efficaciùs quàm nymphææ præstat, & propriè capitis dolores atque deliria sedat, somnumq; conciliat. Papaueris albi flores, folia, atque capita contusa macerantur oleo loto, perficiturq; vt nymphææ. Coqui etiam potest leniter vase duplici. Sunt qui è papaueris albi semine perinde atq; ex amygdalis oleum hoc exprimunt.

OLEVM hyoscyami albi eadem ratione comparatur atque papauerinum, tum macerando tum exprimendo: non minus ad omnia efficax quàm papauerinum.

OLEVM mandragoræ simplex multò euidentius refrigerat, dolores ex inflammatione compescit & somnum accersit. Fit autem è pomis mandragoræ tusis & oleo maceratis leniterq; coctis vt nymphææ oleum.

OLEVM mandragoræ compositum omnium summè refrigerat & dolores omnes ex inflammatione atque etiam alios consopit, capitis dolores, phrenitides compescit illitum & naribus obiectum, prompteq; somnum conciliat.

℞. olei ℔ ij ß,
succi pomorum mandragoræ ℥ iiij,
succi hyoscyami albi ℥ ij,
succi capitis papaueris albi ℥ iij,
succi violarum, succi cicutæ tenerrimæ an. ℥ j,
opii, styracis calaminthæ an. ʒ ß. permista omnia diebus x insolentur, deinde coquantur vase duplici dum succi absumpti sint, oleum tandem coletur atque recondatur.

OLEVM melinum quod & cydoniorum, refrigerat & adstringit, ventriculo, iecori, intestinisq; imbecillis accommodatum: hinc vomitum, alui profluuium, sudoremq; illitu sistit.

℞. cydoniorum cum cortice & semine tusorum, succi cydoniorum an. ℔ ß. misce in vase vitreo & affunde olei omphacini ℔ j ß. Insola diebus xv. deinde bulliant horis quatuor in vase duplici. Expressis cydoniis alia deinde similiter

ter secundò incoquantur, atq; etiam tertiò dum nihil reliquum sit humoris. Expressum tandem oleum recondatur.

OLEVM myrtinum refrigerat, adstringit, & roborat, propriè verò cor, ventriculum, cerebrum atque neruos: fit vt melinum ex myrti baccis & foliis, addito etiam succo cùm haberi potest.

OLEVM mastichinum cerebrum, neruos, ventriculum hepatq; adstrictione corroborat, lienteriæ, vomitioni & cruditati accommodatum.

℞. mastiches ℥ iij,
aquæ rosarum ℥ iiij,
olei omphacini vel rosacei ℔ j. coquantur in vase duplici ad aquæ consumptionem. Vinum vice aquæ rosarum imponitur, quum neruorum lassitudo lenienda est.

OLEVM mentæ ventriculum aliasq; partes illitu corroborans concoctionemque iuuans moderato calore: mentæ satiuæ tunsa folia cum succo macerantur in oleo omphacino, insolantur, coquuntur, sæpiusq; mutantur, vt in rosaceo præceptum est.

OLEVM absynthii modicè calfacit & corroborat, concoctionem iuuat, appetentiam excitat, obstructa soluit, lumbricos enecat. Absynthii comæ tunsæ in oleo quoque omphacino macerantur, hocq; vt mentę oleum perficitur.

OLEVM chamęmelinum neruos atque membranas moderata adstrictione corroborat, modicè resoluit, dolores apprimè sedat.

℞. florum chamæmeli recentium & tusorum ℔ j. merguntur & macerentur in oleo dulci maturo & insolentur diebus canicularibus xx. Expressis reiectisq; foliis oleum recondatur.

OLEVM liliorum thoracis, ventriculi, vteri, renum, vesicæ atque neruorum dolores sedat, lenit atque coquit.

℞. florum liliorum alborum integrorum abiectis duntaxat filamentis croceis ℔ j. macera in oleo dulci & maturo & in sola diebus xx. Fit & aliud quod compositum appellant ad omnia quę dixi efficacius, quod recipit,
mastiches, calami aromatici, costi, olei pyrethri, carpobalsami an. ʒ j,
caryophyllorum, cinamomi an. ℥ ß,
croci ʒ iij. Tunsa omnia aqua macerentur horis xxiiij. bulliant modicè, subtractis igne aff inde olei dulcis ℔ ii,
Foliorum lilii ℥ viij. Insolentur dies xl. expressumq; oleum reponatur.

OLEVM leucoii lutei, thoracis, renum, vesicæ, neruorum articulorumq; dolores compescit.

℞. florum leucoii ℔ j. macera in ℔ j ß, olei dulcis. In sola dies x. ter mutatis floribus: expressum oleum reponitur, adiectis si placet florum siccorum ℥ iij.

OLEVM iasminum eadem quæ leucoii oleum multoq; validius confert, summè præterea molliens ac leniens. Similiter è iasmini floribus comparatur atque liliorum.

OLEVM anethinum modicè calfacit & digerit, cephalalgiam neruorumque dolores lenit & somnũ conciliat. Fit ex comis anethi viridibus quæ in sufficienti oleo dulci macerantur insolanturque die vno: aut coquuntur in vase duplici, expressisq; comis colatum oleum reconditur.

OLEVM amygdalarum dulcium dolores demulcet, partes exasperatas, præcipuè verò pulmones renesque lenit, sicca & dura emollit, hecticis & tabidis familiare. Fit autẽ sic, amygdalæ dulces diligenter expurgatæ plurimum teruntur, affuso aquæ rosaceæ momento, deinde vase exceptæ circiter horas quinque in aqua calida contineantur foueanturq; vt aliquantum incalescant. Postea sacculo conclusæ torculari premantur dum oleum emanet.

OLEVM lumbricorum moderato calore emollit lenitque dolorem, contusis & arthriticis in primis aptum.

℞. lumbricorum terrestrium lotorum & præparatorum ℔ ß,
vini albi ℥ ij,

olei dulcis ℔ ij. bulliant dum vinum consumptum sit, & lumbrici contabuerint, percoletur oleum & seruetur.

OLEVM irinum coquit, extenuat, resoluit, hepatis, splenis, vteri, & articulorum dolores sedat, thoracis pulmonumq; materiam coquit.

℞. radicum iridis tunsarum ℔ ß. florum integrorum ℔ j,
decocti vel si potentius optatur succi alterius radicis iridis ℔ j,
olei dulcis ℔ ij ß, coquantur in vase duplici dum liquor euaporauerit: expressis deinde radicibus & foliis recondatur oleum.

OLEVM rutaceum calfacit, crassos humores attenuat, discutitq; flatus quàm anethinum valentius, confert dolori colico, paralysi, spasmo, vteri ac vesicæ perfrigerationi.

℞. foliorum rutæ modicè siccorum, succi eiusdem an. ℔ ß. Macera triduum in olei dulcis ℔ iiij. bulliant in vase duplici dum succus sit absumptus: expressa deinde ruta ter quaterve mutetur, postremò expressum oleum seruetur.

OLEVM amygdalarum amararum validè attenuat atque incidit, flatus omnes præsertim aurium tinnitus dissipat, obstructiones iecoris aliorumque viscerum tenuando tergendoque expedit, duritias præsertimque neruorum mollit. Fit ex amygdalis amaris siccis & expurgatis, tunsis, aqua feruente calfactis, pressisque torculari dum oleum emanet.

OLEVM è capparibus extenuando detergendoq; duritiem omnem proprieq; lienis, & obstructionem soluit, eiusq; dolorem omnemq; affectum lenit.

℞. corticis radicum capparis ℥ j,
corticum tamarisci, foliorum tamarisci, seminis agni, scolopendrii seu asplenii, cyperi an. ʒ ij,
rutæ ʒ j,
aceti, vini optimi an. ℥ ij,
olei maturi ℔ j. coquantur in vase duplici ad consumptionem vini & aceti, percolatum oleum recondatur.

OLEVM nardinum calfacit, tenuat, digerit ac roborat: cerebri, ventriculi, hepatis, lienis, renum, vesicæ ac vteri frigidis & flatulentis affectibus mirè succurrit tum simplex tum compositum.

℞. spicæ nardi ℥ iij,
vini optimi, aquæ rosaceæ an. ℥ ij ß,
olei dulcis ℔ j ß. coquantur horis circiter quatuor vase duplici prunis non acribus dum vinum & aqua euaporent.

OLEVM nardinum compositum.

℞. spicæ nardi ℥ iij,
sampsuchi ℥ ij,
xyloaloës, enulæ, folii aut macetis, calami aromatici aut galangæ, foliorum lauri, cyperi, schœnanthi, cardamomi an. ℥ j ß. contusis affunde,
vini, aquæ rosaceæ an. ℔ j.
olei dulcis ℔ v. macerentur horis xxiiij, deinde coquantur in diplomate horis sex subinde mouendo dum vinum & aqua absumatur.

OLEVM laurinum calidum & extenuans, ventriculi flatus colicosq; dolores, capitis, viscerum, vteri, renum neruorumq; frigidos morbos discutit. Lauri baccæ maturæ tundantur diuq; ex aqua coquantur, colato iuri atque refrigerato pinguedo innatans colligatur & pro oleo recondatur.

OLEVM vulpinum attenuat & aliquantum digerit: podagræ omniq; arthritidi leniendæ omni morbi tempore vtile.

Vulpem pellæ nudam & exenteratam, minutim concisam, coque in aquę fontanæ & marinæ seu salsæ paribus portionibus: ex dimidio coctæ adde
salis ℥ iij,
olei veteris puri ℔ iiij.
thymi, anethi, origani an. ℔ ß. coquantur ad artuum dissolutionem & aquæ consumptionem, exprimaturq; oleum.

OLEVM

Olevm è scorpionibus extenuat adeò vt illitum lumbis renum calculum, pubi verò aut perinæo illitum aut in vesicam iniectum vesicæ calculum terere & exturbare credatur.

℞. radicis aristolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, corticum radicis capparis an. ʒj. contusa omnia macerentur in ℔j ß, olei amygdalarum amararum, & insolentur dies xx. deinde modicè coquantur in vase duplici, iniectis sub finem scorpionibus quindecim. Iterum insolentur dies xxx. ac tum excolatum oleum recondatur.

Olevm terebinthinæ calidum est ac tenue, altèque penetrans magis quàm terebinthina: præduros tumores mollit & extenuat, frigidos neruorum & articulorum morbos tollit addito robore.

℞. terebinthinæ lucidæ ℔ iiij. repone in cucurbitam vitream, quam in arenas immerge, igneque subdito arte alchymistica aquam primùm, deinde lucidissimum elicies oleum, ac postremò flauum.

Olevm ricininum quod de kerua appellant, summè tenuans ac digerens, aurium dolores tinnitusq; dissipat, manãtia capitis vlcera, psoras, lepras fœdasq; cicatrices extergit, clystere aquas & lumbricos elicit.

Ricini grana expurgata tunduntur, ex hisq; perinde atq; ex amygdalis oleum prolicitur.

Olevm balaninum aurium quoque dolores & strepitus soluit, varos, lentigines, maculas, cicatricesq; nigras delet, & aluum subducit, vomitumq; cier. Fit ex balano myrepsica quod granum ben Arabes appellant, teritur, calefit, oleumq; exprimitur, non aliter quàm ab amygdalis.

Olevm è castorio frigidis confert cerebri & neruorũ affectibus, surditati, aurium tinnitui, paralysi, tremori, spasmo & febrium rigori iniunctæ dorsi spina.

℞. castorii aqua vitæ soluti ℥j, olei ℔j. bulliant in vase duplici dum tertia pars absumpta sit.

Olevm euphorbii simplex eadem sed efficacius multò præstat, ac præterea naribus immissum pituitam elicit.

℞. euphorbii ℥ ß,
olei leucoii lutei, vini odoriferi an. ℥ v. coquantur ad vini consumptionem.

Olevm è lateribus, quod & philosophorum appellant, calfacit, penetrat, mollit dura, resoluit ac discutit tumores frigidos: opitulatur spasmo, epilepsiæ, paralysi, podagræ, & omnibus iuncturarum & neruorum frigidis affectibus. Laterem russum ac inueteratum in frustula confringe, hæc vrito in prunis donec tota excanduerint: deinde exempta restinguito in oleo claro veteri, & dimittito quousque se oleo impleuerint. Postea oleo exempta in tenuissimum puluerem contundito, atque in cucurbitam vitream indito & arte oleum elicito & reponito.

Petrolevm summè calidum, attenuans, penetrans, siccans ac digerens: materiam omnem frigidam è quauis corporis sede absumit, epilepsiam, paralysin, spasmum, neruorum articulorumque dolores, renis, renum, vesicæ, vteri frigidiores affectus soluit: hoc non arte sed natura prouenit, ac plerisq; locis ex petris & rupibus emanat.

Plantivs.

Oleorum compositiones veteribus vsurpatas secutus author, nihil in iis immutandum putauit, nec (quod extrinsecus solùm inducantur) tanta fuit in laborantium gratiam mutandi necessitas. Ad omnium causarum affectuumq; genera, præstantissima quæque olea selegit ac protulit, cæteris prætermissis, quæ aut parum efficacia aut superuacua videbantur. Nec enim necessarium videbatur oleum nymphææ citrinæ quòd sub altero comprehendatur, nec oleum populeum quòd efficacius eo sit vnguentum populeum: nec oleum alterum mandragoræ, nec oleum costinum, nec oleum de piperibus, nec oleum maioranæ, nec trinum compositum, nec sambucinum, nec moschelinum, quòd alia satis multa existant quibus vsu faciliore maior sit calfaciendi, attenuandi digerendiq; facultas.

DE VNGVENTIS.

VNGVENTVM Galeni refrigerans, ad phlegmonas, eryſipelata, herpetas, omnemq; calidiotem intemperiem efficax.

℞. ceræ albæ ℥ iiij, olei roſati ℔ j. liquata vaſe duplici in vas aliud transfundantur, ſenſimq; affuſa aqua frigidiſſima ac ſubinde mutata diu ſubigantur. Poſtremò autem ſemperuiui aut ſolani defecatus ſuccus ſubigendo infunditur, ſi præſertim ad affectus non exulceratos expoſcitur, aut a cotum ſi integra necdum exaſperata eſt cuticula.

PLANTIVS in vnguenta.

Vnguentum Galeni refrigerans tametſi deſcriptione vulgari nec ſolani nec ſemperuiui ſuccum habeat, his tamen adiectis efficaciſſimum redditur ad omnes affectus qui refrigerari poſtulant.

VNGVENTVM roſatum ad eoſdem quoque affectus adhibetur, at certè inefficacius.

Adeps ſuillus membranis expurgatus nouies lauetur aqua calida, ac deinde toties aqua frigida: poſtea roſarum rubrarum recentium contuſarum par pondus ei permiſceatur, ſinaturq; marceſcere diebus ſeptem. Fuſus adeps igne lento percoletur, rurſumq; in eo roſarum tuſarum tantundem maceretur diebus ſeptem, affuſo pariter ſucci roſarum dimidio & olei amygdalini partibus ſex: rurſum ſenſim coquantur dum ſuccus totus abſorptus fuerit.

VNGVENTVM populeum phlegmonas, febrium æſtus, renum capitisq; ardores compeſcit, ſomnum temporibus illitum conciliat.

Gemmarum populi recentium ℔ j. maceretur in axungiæ ſuillæ inſulſæ præparatæ ℔ iij. dum quæ ſequuntur omnia æſtate comparari poſſint.

℞. foliorum papaueris rubri, foliorum mandragoræ, foliorum hyoſcyami, cymarum rubi tenerrimarum, ſolani, lactucæ, ſemperuiui maioris & minoris, bardanæ, violæ, vmbilici veneris an. ℥ iij. contuſa omnia permiſceantur axungiæ & oculis populi, exactis diebus x. affunde aquæ roſarum ℔ j. coquantur igne lento dum aqua omniſq; liquor ſit abſumptus: coletur exprimaturq;, ac ſi opus ſit recoquatur dum vnguenti temperaturam acceperit.

VNGVENTVM album refrigerans ac leuiter adſtringens, inflammationes exuſtionesque compeſcit, ſcabiei & pruritus ardorem omnesq; bilioſas eruptiones reſtinguit.

℞. ceruſæ ℥ iiij. lithargyri ℥ ij. lauentur diu in aqua roſarum, qua eiecta a mortario excipiantur, ſenſimq; oleum affundatur roſaceũ quantum combibere poſſint, contineuter agitando atque ſubigendo dum bona ſit vnguenti conſiſtentia: addatur ſub finem aceti albi pauxillum & caphuræ ʒ j ß.

PLANTIVS.

Vnguentum album quale hic deſcriptum eſt, vnum erit vice eorum quæ inſcribuntur, vnguentum de lithargyro, vnguentum nutritum, vnguentum de ceruſa crudum, & vnguentum de ceruſa coctum, quod & emplaſtrum de ceruſa appellatur: eorum enim vires hoc vnum complectitur.

VNGVENTVM adſtringens laxiores partes contrahit, ductus viasq; coarctat, fluxiones intercipit atq; repellit, vuluæ, vteri, ſedis, inteſtiniq; prolapſum cohibet, & profluentem ſanguinem admotum ſiſtit.

℞. gallæ immaturæ, nucum cupreſſi, baccarum myrti, balauſtiorum, malicorii, corticum glandium, acatiæ, rhois, maſtiches an. ℥ j. omnia exquiſitiſſimè trita macerentur dies circiter quatuor in ſuccis meſpilorum & ſorborum immaturorum, deinde ſiccentur igni non acri, & cum olei roſati ſæpius in aqua aluminoſa loti ℔ j ß. & ceræ albæ ℥ iiij. fiat vnguentum.

PLANTIVS.

Vnguentum hoc adſtringens quòd validiſſimum ſit ac paratu facile, vſurpandum erit pro vnguento comitiſſa & alio quouis adſtringente.

VNGVEN-

VNGVENTVM diachalciteos, quod & palmæum appellant, omnes recentes fluxiones sistit, veteresq; resoluit, vlcera maligna & dysepulotica glutinat.

℞. adipis suilli recentis sine sale & fibris ℔ ij,
olei veteris, lithargyri triti & creti an. ℔ iij,
chalcitidos læuigatæ ℥ iiij. Adeps & oleum liquantur prunis non acribus, iisq; insperguntur lithargyros & chalcitis, mouentutq; continéter tribus palmæ aut saltem myrti, sorbi, mespilive ramis recentibus, vbi cerati crassities erit, intet coquendum ramus tenellus minutim concisus iniicietut: rursumque coquetur donec digitos non inquinet, veramque emplastri tempetaturam sit assequutum.

PLANTIVS.

Vnguentum diachalciteos ex hac Galeni descriptione usurpandum est vice eorum quatuor quæ à Mesue traduntur, duo sub descriptione unguenti diaphœnicon, aliaq; duo sub descriptione unguenti palmei.

VNGVENTVM diapompholygos refrigerat, adstringit, fluxiónes inhibet & vlcera caua implet, maligna ad cicatricem perducit.

℞. olei rosacei ℥ x,
succi solatri ℥ iiij. bulliant ad succi consumptionem: adde ceræ albæ ℥ v,
cerusæ lotæ ℥ ij,
plumbi vsti & loti, pompholygis, thuris an. vnciam: coquantur in vnguenti formam.

VNGVENTVM rubrum exiccans eiusdem facultatis.

℞. olei rosarum ℔ j.
ceræ albæ ℥ v. liquatis insperge
lapidis calaminaris, terræ lemniæ exquisitè tritorum an. ℥ iiij,
lithargyri, cerusæ an. ℥ ij,
caphuræ ʒ j. coquantur in vnguentum.

VNGVENTVM dialthæas modicè calfacit, emollit, humectat atque lenit.

℞. althææ radicum recentium & contusarum ℔ ij,
seminis lini & fœnigræci contusorum an. ℔ j. macerentur in aquæ ℔ viij. dein leniter coquantur exprimaturq; mucilago: de hac ℔ ij. & olei ℔ iiij. pariter bulliant dum mucilago sit absumpta, ac tum adde
ceræ ℔ j,
resinæ ℔ ß,
terebinthinæ ℥ ij. percoquantur in vnguenti crassitiem.

PLANTIVS.

Vnguentum dialthææ simplex descriptum est, quòd compositum propter colophonium & galbanum, & gummi hederæ sordidum nimis esset, aliaq; extarent ad digerendum efficaciora.

VNGVENTVM resumptiuum dictum, cui etiam summa vis inest emolliendi blandè & sine manifesto calore asthmaticis, hecticis, tabidis, pleuriticis atque febricitantibus tutò adhiberi potest.

℞. seminis lini, althææ & fœnigræci, gummi arabici, tragacanthæ an. ℥ ij. macerentur & bulliant in ℔ ß. aquæ rosarum, eliciatur mucilago, in qua dissolue
adipis suilli, gallinæ, anseris & anatis an. ℥ ij.
œsypi ℥ ß,
olei violarum, chamæmeli & amygdalarum dulcium an. ℥ ij,
medullæ vituli, butyri recentis, ceræ albæ an. ℔ ß. coquantur in vnguentum.

PLANTIVS.

Vnguentum hoc, quod resumptiuum inscribitur, ea est compositione, vt cæteris quæ ad emolliendum, leniendum aut relaxandum composita sunt, iure præferendum sit. Nam neque

vnguentum diadipibus, neq; vnguentum pectorale geminum, neq; vnguentum philagrii, neque vllum vsquam ad emolliendum & ad eos quos dixi effectus præstantius.

VNGVENTVM agrippæ non modò emollit, sed & validè attenuat & incidit, corporisq; œdemata discutit, & vetera neruorum vitia sanat, renum dolori succurrit, ventrem illitu subducit, & hydropicos iuuat.

℞. radicis bryoniæ ℔ ij,
radicum cucumeris agrestis ℔ j,
scyllæ ℔ ß,
radicis ireos recentis ℥ iij,
radicum filicis & ebuli, tribuli marini an. ℥ ij. Tunsa omnia recentia macerentur diebus sex vel octo in olei veteris non rancidi ℔ iiij, parum deinde feruefiant, & in expresso oleo ceræ citrinæ ℥ xv. liquefiant in vnguenti consistentiam.

PLANTIVS.

In vnguento Agrippæ rectè monet simplicia omnia recentia sumenda esse, nec admodum esse coquenda: his enim crudis tametsi vis inest molliendi & attenuandi validissima, coctione tamen perit atque disperditur. Vnde alio loco rectè præcepit author ad scirrhos emolliendos ex hisce radicibus contusis atque crudis addita axungia & cera cataplasma confici in primis efficax.

VNGVENTVM ἀρηγὸν, id est auxiliare calfacit, validè extenuat atque digerit, corporis præsertimq; neruorum frigidis affectibus, conuulsioni, resolutioni, lumborum, articulorum, colicoq; dolori aptum.

℞. rorismarini, maioranæ, radicis iari, serpilli, rutæ, radicis cucumeris agrestis an. ℥ iiij ß,
foliorum lauri, saluiæ, sabinæ, pulicariæ maioris & minoris, radicum bryoniæ an. ℥ iij,
laureolæ ℥ ix,
foliorum cucumeris agrestis & nepitæ an. ℔ ß. Omnia Maio mense collecta & expurgata tunduntur recentia, & macerantur diebus septem in olei optimi ℔ vj. affusa aqua vitæ ad ℔ j.
deinde coquuntur dum contabescant & absumpta sit aqua, oleum percolatur in quo ceræ ℥ xvj. liquantur, & adipis vrsini, olei laurini an. ℥ iij,
olei moschelini ℥ ß,
petrolei ℥ j,
butyri ℥ iiij. agitando hi pulueres insperguntur,
mastiches, olibani an. ʒ vij,
pyrethri, euphorbii, zinziberis, piperis ana ℥ j. Omnia in vnguenti formam coëant.

VNGVENTVM marciatum magnum cerebri, neruorum articulorumq; frigidis affectibus, tremori, conuulsioni, paralysi, arthritidi in primis vtile: præduris tumoribus lienis præsertim emolliendis efficax.

℞. ceræ albæ ℔ j,
olei ℔ iiij,
rorismarini, foliorum lauri an. ℥ iiij,
tamarisci ℥ iij,
rutę ℥ iij ß,
ebuli, sabinæ, balsamitæ, id est mentæ aquaticæ, ocimi, saluiæ, polii, calaminthes, artemisiæ, h[illegible]ii, beronicæ, acanthi quæ est branca vrsina, aspargulæ quæ est aparine, anemones quę herba venti dicitur, pimpinellę, agrimonii, absynthii, phlomi minoris qui & herba paralysis, costi herbę hortensis, quę herba dicitur sanctę Marię, cymarum sambuci, semperuiui minoris quod crassula appellatur, millefolii, semperuiui maioris, chamędryos, plantaginis seu quinqueneruię, centaurii minoris, fragarię, quinquefolii, tetrahit id est herbę iudaicæ an. ℥ ij. ʒ ij [illegible]
radicis althęę, cumini, myrrhę an. ℥ j ß,

foeni-

fœnigræci ʒ vj,
butyri ʒ v,
seminis vrticæ, violarũ & papaueris rubri, mentastri seu mentæ agrestis, mentæ satiuæ, oxylapathi, polytrichi, cardiobarani, id est cardui benedicti, periclymeni, id est caprifolii seu matris syluæ, marathri, herbæ moschatæ quæ est prima geranii species, trifolii acetosi quod aleluya dicitur, scolopendrii quod est ceterach, crispulæ, id est buphthalmi, caphuratæ herbæ, id est abrotoni, styracis, medullæ ceruinæ an. ʒ ij,
adipis vrsini, adipis gallinacei, mastiches an. ℥ ß,
thuris ʒ ij,
olei nardini ℥ j. Herbæ ad finem Maii mensis collectæ recentes terantur macerenturq́; diebus septem in vino optimo odorato, octauo die coquuntur simul dum vinum ex dimidio absumptum sit, ac tum oleum affunditur. Rursumq́; coquuntur dum herbæ contabescant & vinum prorsus sit absumptum: deinde colatur & exprimitur oleum, in quo rursus concalefacto styrax, butyrum, adipes, mastiche, thus, oleum nardinum & cera quo dixi ordine adiiciuntur, cumq́; dissoluta fuerint agitatione continenti, subtrahantur igni, & concretum vnguentum recondatur.

PLANTIVS.

Vnguenti martiati tres apud quosdam traduntur descriptiones non admodum quidem necessariæ ad frigidos neruorum aliarumq́ partium affectus, cùm ad hos abundè faciat vnguentum aregum nunc descriptum. At verò qui martiatum hoc habere velit, descriptionem hanc sequatur ex Nicolao Myrepso deprompta atque reformatam.

VNGVENTVM basilicum minus quod & tetrapharmacum veteres appellarunt, calfacit, humectat, dolorem mitigat; ac pus mouet, phlegmonis increscentibus vtile.

℞. resinæ, picis, ceræ an. ℔ ß, olei quod satis est.

BASILICVM magnum eadem præstat & detergendis quoque & implendis vlceribus idoneum.

℞. ceræ albæ, resinæ, seui vaccini, picis, terebinthinæ, olibani, myrrhæ an. ℥ j, olei quod satis est.

PLANTIVS.

In vnguento basilico, aureo, apostolorum, ægyptiaco & enulato nihil immutandum putauit: in vnguento citrino simplicium doses admodum incertas atque deprauatas reformauit atque plus inesse voluit radicis dracuntii (cuius ad propositos cutis affectus summa vis est) quàm cerusæ aut alterius cuiusuis simplicis. In componendi quoque ratione certum modum expressit adiiciendorum citriorum malorum, quorum pulpa atque succus ad ea cutis vitia non minus vtilis, imò etiam vtilior quàm cortex habetur.

VNGVENTVM aureum vulnera leuiter detergit, glutinat ac tutò curat.

℞. ceræ citrinæ ℔ ß,
olei non rancidi ℔ ij ß,
terebinthinæ ℥ ij,
resinę, colophoniæ an. ℥ j ß,
thuris, mastiches an. ℥ j,
Croci ʒ j. Cera ex oleo liquatur, adiiciunturq́; reliqua exquisite trita.

VNGVENTVM apostolorum vulnera & vlcera contumacia itemq́; fistulas detergendo expurgat, fungosam aut mortuam carnem absumit & nouam restituit.

℞. terebinthinæ, cerę albę, ammoniaci an. ʒ xiiij,
opopanacis, floris ęris an. ʒ ij,
aristolochię rotundę, thuris masculi, bdellii an. ʒ vj,
myrrhę, galbani an. ʒ iiij,
lithargyri ʒ ix,
olei si ęstas fuerit ℔ ij. si hyems, ℔ iij. Bdellium, ammoniacum, opopanax

& galbanum aceto macerata atque soluta cum cęteris tritis in oleum & ceram liquefacta coniiciuntur, coquunturq; agitando in vnguenti formam.

VNGVENTVM Ægyptiacum multò validius quàm apostolorum vlcera vetera atq; fistulosa extergit, excrescentem aut emortuam carnem vehementer exiccat & exedit non sine sensu doloris.

℞. æruginis ℨ v,
mellis optimi ℨ xiiij,
aceti fortis ℨ vij. coquuntur simul omnia dum vnguento sua crassities & purpureus color accedat.

VNGVENTVM ex enula quod enulatum appellant, ad pruritum, ad scabiē tum siccam tum humidam, & ad alias cutis fœditates mirè efficax.

℞. radicis enulæ ex aceto coctæ, tusæ & cretæ ℔ j,
axungiæ porci, olei an. ℥ iij,
ceræ nouæ ℥ j,
argenti viui extincti, terebinthinæ lotæ an. ℥ ij,
salis vulgaris bene triti ℥ ß. Cera & axungia ex oleo liquātur, his additur enula, deinde argentum viuum & sal, postremò terebinthina. Tutior eius fuerit vsus, si vice argenti viui imponantur succi fumariæ & limonum an. ℥ j. Vtrunq; igitur seorsum habendum est.

VNGVENTVM citrinum aut rectius citreum, papulas ex bile aut salsa pituita in cute præsertimq; faciei erumpentes reprimit, lentigines, impetigines, liuores, fœdas cicatrices & oculorum rubores extergit.

℞. boracis ℥ ij,
caphuræ ℨ j,
corallii albi ℥ ß,
amianti, id est aluminis plumosi, vmbilici marini seu bellirici, tragacanthæ, amyli, crystalli, enthali, dentali, thuris albi, nitri an. ℨ ij,
cerusæ ex radice dracuntii factæ ℥ j,
cerusæ vulgaris ℨ vj,
adipis suilli recentis salis expertis & puri ℔ j ß,
seui caprini ℥ j ß,
adipis gallinacei ℥ j. Adipes in duplici vase liquefiant, in iis macerentur & leniter coquantur citrea mala duo minutim concisa. Adipes colentur in hisq; trita omnia laboriosè iniiciantur & rudicula subigantur: nouissimè borax & caphura tenuissimè tritæ inspergantur. Coctum vnguentum ac deinde concretum recondatur.

DE EMPLASTRIS.

EMPLASTRVM diachylon simplex iecoris, lienis, externarumq; partium prędurós tumores incipientesq; scirrhos emollit, sensimq; dissipat.

℞. mucilaginum, seminis fœnigræci, seminis lini & radicum althææ an. ℔ j,
olei veteris puri ℔ ij,
lithargyri purgati atque triti ℔ j ß, lithargyrum in mortario sensim oleo diluatur, dum exquisita sit permistio: igni dein lento coquantur spatha assiduò subigendo dum crassescant: ac tum his paulatim infundantur deprompte mucilagines, percoquanturque in emplastri substantiam. Si valentius desideratur in singulas libras singulæ vnciæ radicis iridis tritæ inspergentur.

EMPLASTRVM diachylon magnum cui vis ad omnia quæ dixi quàm simplici præstantior est, propterea quòd ex pluribus tum mollientibus tum digerentibus constet.

℞. lithargyri puri, triti & creti ℔ j,
olei irini, chamæmelini, anethini an. ℥ viij,
mucilaginum seminis lini, fœnigræci, ficuum pinguium, & vuarum passarum, succi iridis & scyllæ, œsypi, ichthyocollæ an. ℨ xij ß,
terebinthinæ ℥ iij,

resinæ

resinæ pini, ceræ citrinæ an. ʒ ij. Omnia in emplastrum redigantur eadem arte qua in simplici diximus.

EMPLASTRVM è mucilaginibus præduros quoq; tumores validè mollit ac digerit, abscessus quoq; maturat, eorumq; ruptorum saniem ac pus abstergit.

℞. mucilaginum seminis lini, althææ, fœnigræci, & mediani corticis vlmi an. ℥ iiij.ß,
oleorum chamæmeli, liliorum & anethi an. ℥ j,
ammoniaci, galbani, opopanacis, sagapeni an. ʒ ß,
croci ʒ ij,
terebinthinæ ℥ ij,
ceræ nouæ ʒ xx, fiat emplastrum arte iam præscripta.

PLANTIVS in emplastra.

Multa quidem ad emolliendum emplastra veteres descripserunt, & ex his quatuor sub nomine diachylon, quorum duo hæc tamen præstantissima sunt. Sed & hoc emplastrum è mucilaginibus multò ad omnia potentius existit quàm quod Zachariæ filio adscribitur, quod proinde minimè describendum fuit.

EMPLASTRVM è meliloto strenuè quoque emollit ac digerit, doloresq; lenit, accommodatum ventriculi, iecoris, atque lienis prędurís tumoribus tensisq; hypochondriis.

℞. meliloti ℥ vj,
florum chamæmeli, seminis fœnigræci, radicis althææ, baccarum lauri, absynthii, sampsuchi an. ʒ iij,
cardamomi, cyperi, ireos, spicæ nardi, ammios, cassiæ ligneæ, seminis apii, anisi an. ʒ ij ß,
ammoniaci ʒ x,
styracis, bdellii an. ʒ v,
terebinthinæ ℥ j ß,
ficus pingues xij,
seui hircini, resinæ an. ʒ ij ß,
ceræ ℥ vj,
olei maioranæ & nardini an. quantum sufficit, fiat emplastrum. Seuum hircinum, resina & cera in oleis liquentur, his ficus pingues tritæ & cretæ addantur, deinde ammoniacum & bdellium aceto soluta, postea terebinthina, postremò reliquorum pulueres creti.

PLANTIVS.

Emplastrum è meliloto, è baccis lauri, ceroneum & oxycroceum satis quidem esse videbuntur ad omnes affectus & dolores qui digeri resoluiq; postulant, vt idcirco non aliis opus fuerit, neque emplastro è sinapi, neque emplastris variis è fermento, neque emplastro de altiis, neque emplastro relato ad Aristarchum.

EMPLASTRVM è baccis lauri ventriculi, præcordiorum, intestinorum, vteri ac vesicæ, aliarumq; partium dolores à flatibus aut à frigida quauis causa subortos mirè demulcet.

℞. thuris, mastiches, myrrhæ an. ʒ j,
baccarum lauri ʒ ij,
cyperi, costi an. ʒ ß, mellis colati quantum ad omnia cogenda satis est. Id putant ad hydropem mirabile reddi si pondus cyperi sit ʒ ij ß, & caprinum stercus arefactum addatur pondere ℔ ß.

EMPLASTRVM ceroneum lienis duritiem mollit, hydropi & frigidis vteri affectibus, thoracis scapularumq; doloribus à frigore ortis succurrit.

℞. picis naualis colatæ, ceræ an. ʒ ij. & ʒ iij,
sagapeni ʒ ij,
ammoniaci, terebinthinæ, colophoniæ, croci an. ʒ j. & ʒ iij,
aloës, thuris, myrrhæ an. ʒ j,

opopanacis,ſtyracis,galbani,maſtiches, aluminis, fœnigræci, ſtyracis rubri bdellii an.ʒ iij,

lithargyri ℥ j ß. Emplaſtrum hac forma concinnetur: ſagapenum, galbanum, opopanax, ammoniacum & pix vino liquentur & colentur, his colophoniam colatam, deinde ſtyracem, maſtichen, thus, myrrham, bdellium trita cretaque, paulò pòſt iniice terebinthinam, alumen, lithargyrum & fœnigræcum. Coctum ex his emplaſtrum in aquam mergitur frigidam & ſubigitur manibus addito puluere aloës & croci manibus ſemper vnctis oleo laurino, concinnantur magdaleæ.

Emplastrvm oxycroceum omnem quoque duritiem mollit, atque diſcutit, articulorum dolores & eos qui circum membranas ſunt oſſium, euocat atque diſperdit.

℞. ceræ, picis naualis, croci, colophoniæ an.℥ iiij,

terebinthinæ, galbani, ammoniaci, myrrhæ, thuris, maſtiches an. ℥ j. & ʒ iij. Galbanum & ammoniacum aceto liquantur atque colantur: pix dein colata additur, ab hac cera, mox colophonia & terebinthina, non multò pòſt thus, maſtiche & myrrha. Coctum emplaſtrum in frigidam mergitur, expreſſumq; ſubigitur cum puluere croci, manibus oleo perunctis.

Emplastrvm de ianua ad vulnera & recentia vlcera mirè efficax inflammationem ſedat, detergit, agglutinat & carne implet, & ad cicatricem perducit.

℞. ſuccorum apii, plantaginis & betonicæ an. ℔ j,

ceræ, picis, reſinæ, terebinthinæ an. ℔ ß. In ſuccis reliqua tria ſenſim agitando coquantur ad ſuccorum conſumptionem, ac tum igni ſublatis addatur terebinthina.

Emplastrvm gratia Dei ex eadem ferè materia & ad eoſdem vſus.

℞. terebinthinæ ℔ ß,

reſinæ ℔ j,

ceræ albæ ℥ iiij,

maſtiches ℥ j,

betonicę, verbenę, pimpinellę recentium an. m. j. tunſæ herbę ex vino albo coquantur dum tabeſcant, liquor exprimatur in quo cera, reſina & maſtiche coquantur in idoneam emplaſtri conſiſtentiam: igni ſublatis terebinthina permiſceatur.

Emplastrvm diuinum ad maligna vlcera multò præſtantius, eorum enim ſaniem ac putredinem detergit & abſumit, nouam carnem profert & ad cicatricem perducit.

℞. galbani, myrrhæ an.℥ ij, & ʒ ij,

ammoniaci ℥ iij, & ʒ iij,

opopanacis, maſtiches, ariſtolochię longę, æruginis an.℥ j,

lithargyri, olei communis an. ℔ j ß,

ceræ nouæ ℥ vij,

thuris ℥ j, & ʒ j,

bdellii ℥ ij,

magnetis ℥ iij. Lithargyrum cum oleo agitando permiſcetur, poſtea coquitur dum craſſeſcat, tum cera additur minutim conciſa, ea liquata igni aufertur, adduntur q; galbanum, ammoniacum, opopanax & bdellium ex aceto vel vino diſſoluta, cocta & colata: deinde puluis inſpergitur myrrhæ, maſtiches, thuris, ariſtolochiæ & magnetis: poſtremò æruginis, ne hac diutius cocta emplaſtrum rubrum euadat.

Plantivs in emplaſtrum diuinum.

Emplaſtra quæ ad vulnera & vlcera deſcribuntur, de ianua, gratia Dei & diuinum, ea quoque ſatis ſunt, nec plura huc adferenda fuerant. Nam emplaſtrum Oribaſii duplex & emplaſtrum apoſtolorum comprehenduntur ſub hoc diuino, quòd in eoſdem ſint vſus, minus tamen efficacia.

EMPLA-

EMPLASTRVM AD HERNIAM.

℞. gallarum,
nucum cupressi,
psidiæ,
balaustiorum,
acaciæ,
seminis plantaginis,
seminis psyllii,
seminis nasturtii,
cupularum glandium,
fabarum torrefactarum,
aristolochiæ longæ & rotundæ,
myrtillorum an. ℥ ß, hæc omnia puluerisentur & in aceto rosato macerentur per quatuor dies, deinde torrefiant & exiccentur.

ITEM.

℞. consolidæ maioris & minoris,
caudæ equinæ,
glasti,
scolopendrii,
radicis osmundæ regalis & filicis an. ℥ j,
thuris, myrrhæ, aloës, masticheës, mummiæ an. ℥ ij,
boli armenæ lotæ in aceto, lapidis calaminaris præparati, lithargyri auri, sanguinis draconis an. ℥ iij,
picis naualis ℔. ij,
terebinthinæ ℥ vj, vel quantum satis sit ad emplastrum fingendum.

PLANTIVS.

Prætermissa hic quoque sunt alia emplastra adstringentia & corroborantia ventriculum, renes & vterum, quæ non vsurpantur, & pro quibus alia quædam in rem præsentem præstitui solent: vt idcirco videatur hic emplastrorum & aliarum compositionum numerus satis esse ad pharmacopœiam & ad curanda summa morborum, causarum & symptomatum genera: neque opus fuit medicamentarium hunc librum otiosis & supernacuis compositionibus implere, quæ non nisi frustrà & ad confusam multitudinem augendam recenseri possunt. Quæ autem compositiones ad peculiares quasdam & singulares affectus curandos vtiles existant, quia rarius contingunt, in propria singulorum curatione tanquam illis peculiares & accommodata traduntur.

METHODI MEDENDI LIBRI SEPTIMI FINIS.

IOANNIS FERNELII AMBIANI, FEBRIVM CVRANDARVM METHODVS GENERALIS.

NOBILISSIMO LITERATISSIMOQVE IOANNI BARJOTTIO MARCHEFFRÆO, Philiberti Barjottij Equitis, Prætoriani Consilii Præsidis, sacriq; consessus Consiliarii Fil. primogenito, IOANNES LAMY Medicus Paris. S.

VT quisq; eius artis quàm cupidè exercet ac profitetur amore delinitus est (Barjotti iurisperite clarissime) ita ad eius summum perfectionemq; studiosè contendit. Quod cum in cæteris omnibus, tum maximè in politioribus disciplinis, quæq; ad humanitatem pertinent, factitari solet. Qui enim in iis principes haberi volunt, tametsi ipsa re ac veritate victi, multos olim iisdem in tractandis rebus ingenio ac gloria floruisse fateantur, tamē partim iis non assentiuntur artificiumq; eiurant, partim nonnulla imitantur, nonnulla suo marte excogitant, vt in ea contentione quod veterum industriæ opponere possint, assequantur. Ita quippe industrii architecti quum aliorū & inuenta & perfecta opera admirentur, tamen à populari eorum via interdum deflectentes, ex iisdem ea eliciunt ac mendicant, quibus sua ad numeros omnes artificii componāt. Sic dum eorum vestigia negligenter sequi videntur, in iis tamen diligenter ac laboriosè insistunt. Quo exemplo D. Fernelius auus tuus (cuius recordario tibi semper iucundissima esse debet) arte medicinæ clarissimus, omniq; laude (testante ipsa inuidia) cumulatissimus, palmam tam solidam promeruit, vt suo ipse lumine non solùm Galliam, sed exteras quoq; gentes illustrasse videatur. Etenim quia in eo maxima & præclara fuit ad præclaras artes indoles, ab ea virtutis ac absolutæ eruditionis primā etiam apud suas (quod rarò homini concessum est) commendationem facilè reportauit. Idcirco cùm Henricus II. Galliarum Rex Christianissimus (cui consiliarius ac primarius erat medicus) iussisset, vt pro ea quam apud omnes sustinebat expectatione, artem medēdi meliori formæ redderet (eam enim multis locis deturpatam, & pluribus imperfectam esse acceperat) aut iam tum fortassis magnitudine & mole nimia laborantem, instauraret: ad id muneris præclarè exequendū omnia veterum monumēta (nullum enim vel minimum scriptorem neglexit) cùm accuratè excussisset, nusquam se tamē illis omnino addixit. Verùm eximii illius pictoris exemplo, qui Agrigentinis tabulam politissima arte depicturus, nudas eorum virgines inspexit, vt quid in quaq; pulchrum esset (cùm natura in vno nihil omni ex parte expoliat) ex iis tanquam viuo exemplari in mutum simulachrum artificiosè transferret: præstantissimæ artis verā imaginem, veris coloribus additis, ad vnguem expressam, maximis laboribus insumptis, posteritati ille cōsecrauit. Etenim obscuram antè illustrauit, contaminatam perpurgauit, proiectā erexit & stabiliuit, ita vt suis iam restituta natalibus vnius hominis industria videatur. Idque non secus ac arbores & flores qui ἀκμὴν & vigorem suū hyemis molestia decussum vnius solis accessu ac fauore ineūte vere recuperant. Deniq; quod factu difficillimum erat, tanto ingenii acumine, verbis tā eximiis ac venustis veterū sensa expressit, vt aut noua omnia fecisse, aut mira luce collustrasse meritò cēseatur. Ac proinde omnes fateri necesse est vnicū Fernelium in tantis medicinæ tenebris clarissimū lumen prætulisse. Quod vtiq; Rex veri prouidus augur iā tum

præsen-

præsentiens, Alexādri magni exemplo, qui edicto cauit, ne quis præter Apellem suam depingeret effigiem, vnicum Fernelium huius tantæ artis (qua nulla est nec honestior nec diuinior possessio) habere voluit illustratorē & amplificatorē, qui & rerum & verborū supellectile maxima hanc nondum satis dotatā & compram locupletaret & augeret. Enimuerò si pares ingenio corporis vires nactus fuisset, fortasse nunc haberemus quē non Hippocratis aut Galeni tantùm interpretem, & tantis ingeniis dignū genium, sed exornatorē diceremus. Quinetiam propter excellentem ingenii magnitudinē, necnon summam in re medica peritiam tantum aliquando maximus ille Rex huic tribuit, vt aulæ proceribus insolentiùs de domesticis & suis medicis inter se aliquando gloriantib. clarissimo de eo elogio illā ostentationem repressetit, grauiter enim & verè respondit se non reperisse quenquā præter vnum Fernelium quem iure Medici nomine cohonestaret. Adeò nempe Regi maximo satisfecerat Fernelius, vt vnus instar omnium videretur. Atqui principibus placuisse viris (inquit ille) nō vltima laus est. Verum enimuero licet hoc grauissimum fuerit Regis de Fernelii medicinæ patentis singulari doctrina iudicium, & dignum tanto viro testimoniū, haud tamen obtrectatores literarū & literatorum osores defuerunt, qui crabronibus deteriores non irritati aculeos in bene meritū exacuerint: magistro enim veteris disciplinæ iucundissimam ingenii laudem inuidentes, & sanctissimam eius existimationem virtute & labore partam violate frustrà cupientes, Ferneliū docuisse res admirari, non autem intelligere, dictitatūr. Quæ censura hominum tantum sibi tribuentium, & famæ viri semper suspiciendi detrahentiū admiratione est digna. Mirū enim est censores tam acutos & tam doctos aut non intelligere aut in admirationē trahi, quā ab ignoratione proficisci philosophus testatur. Prætereo quorundā aliorum effrænatam maledicendi licentiā & contumeliosas ingratorum discipulorū voces, cùm præsertim nemo sit qui nesciat eum in tantò precio & existimatione apud omnes fuisse, vt qui Ferneliū repudiat, idem omnes omniū hominum statas ratasq; de homine erudito opiniones ac sententias (quod impiū est) reiiciat ac eiuret. Quē enim innumeri pleniore quasi ore laudant & amplectuntur, eum nefas est ab oppidò paucis repudiari. Veris magis sana fuerit mens, nemo non intelligit. Quantò enim vniuersorū iudicium paucorū æstimationi & pondere & numero antecellit, tantò faciliùs laudantiū iudicii grauitas, obtrectantiū leuitatem pessundat ac opprimit. Vt enim aquæ particula faciliùs corrumpitur quàm tota aqua: sic probabilius est paucos cæco amore sui occupatos quā multos veritatis studio impulsos, à ratione ac vero deflexisse. Ac illi pauci meliùs sibi suoq; nomini consuluissent, si vocem inhumanā continuissent, vt paucitatis testem, sic stultitiæ suę indicem ac leuitatis. Aut me domesticus amor fallit, aut nullus vnquam intelligendo res abditas luculentiùs docuit admirari, & intelligere admirando. Testis diuinus ille de abditis rerū causis liber, vniuersa ferè naturæ mysteria complexus, qui posteritatis memoriā promeretur. Testis & vniuersa Fernelii medicina multis præclarisq; monimentis ad omnem memoriam commendata, qua sibi monumentū ære perennius extruxit, quæ iam velut altissimis defixa radicibus sic ab omnibus expetitur, tanto ardore legitur, vt iam passim vno Fernelii nomine publicæ scholæ personent. Quinetiam nullus adhuc ad bene feliciterq; medendum præclarè secū agi putat, qui in ea nō sit sæpe versatus. Quod nuper Ioannes Crato vir præter morū grauitatem vitæq; integritatem omni literarum genere clarissimus, Cæsareæ Maiestatis ἀρχίατρος ac consiliarius, elegantissima illa epistola qua in opus Fernelii nuper ab Andrea Wechelo Typographo diligētissimo excusū pręludit, videtur confirmasse. Illic enim vtilē sibi fuisse lectionē scriptorū Fernelii ex animo professus, eum demū in medicina profecisse statuit, cui Ferneliana non displicent. Quinimò illis tantum tribuisse, tantoq; studio prosequutum accepimus, vt ea viaticum vitæ appellarit, nec sine iis vnquā Alexandri magni exemplo qui Homeri Iliadem sub puluino seruabat, pernoctarit. Alii in eum paulo iustiores, præclara quidem eruditione atque doctrina ornatum, & in arte medendi in primis versatum quodāmmodo commēdarunt, quod viderint admi-

randa artis opera scriptis consentire, & ea quotidie felici rerũ euentu confirmari, magisq; ac magis illorum veritatem elucere, quam cum nec auderent nec possent rationibus vllis conuellere, tandẽ veritate victi istorum scriptorum inuẽtionẽ vni Fernelio attribuerunt. Ac ne quid ad virulentam rabiem deesse videretur, intestino velut flagrantes odio necdũ adhuc vetere deposita inuidia, dictionẽ diuulgarunt cuiusdã alterius esse, nec illi licuisse tot occupationibus districto tã accuratè & eleganter tantũ opus concinnare. O puerilem hominũ cauillationem, qui ocio & ignauia liquescẽtes, aliena duntaxat opera vellicare atque insectari norunt, quiq; omnino philosophiæ rudes, prætermissa æstimatione rerum, verba sola grammaticorum more ponderãt & examinant. Quisquis priora eius opera, quæ omnes sine controuersia Fernelio adscribunt, cũ posterioribus contulerit, aut dicendi characterem illum ipsaq; verba accurata obseruatione animaduerterit sui sanè vbiq; similia & ex eadem officina profecta (nisi prorsus sit mente captus) agnoscet. Alii denique vt ea etiamnum improbarent, & in summam inuidiam adducerẽt, nouas eum & falsas opiniones inseruisse & insitas euulsisse peruulgarũt. At verò noua quo pacto dici possunt, quæ ex limpidissimis veterũ fontibus hausta sunt & deprompta, aut quorsum falsa & adulterina; præsertim cùm & veritati & præceptis artis sint consentanea? Nam constans & firma de calculo, paralysi, catarrho & arthritide eius op. nio tot alioqui doctissimorum virorum exquisitissimis rationibus tãquam machinis oppugnata ita firmiter stat & subsistit, vt nulla vnquã ratione (qua rerum omniũ veritas est exquirenda) conuelli adhuc potuerit. Quendam esse audio, qui fame potius quàm fama conspicuus eò venerit impudentiæ, vt eũ etiam dicere nõ puduerit, vniuersam Fernelii medicinam procul à libera beneq; cõstituta academia esse relegandã, quòd ex turbidis Arabũ riuulis petita, & ab eodẽ tantùm dictionis quodã lenocinio philosophis indigno ornata, omnẽ medicinæ splendorẽ cõtaminarit, sustulerit, peneq; extinxerit. O subtilẽ philosophum, sed crassum medicũ, cùm nemo vsquã sit gentiũ, qui perlectis eius operibus, & eorũ veritate comperta summã in iis rerum inuentionem non admiretur & suspiciat, fateaturq; supra modũ auctam, magno cũ mortalium cõmodo & profectu illustratam esse medicinã. Sic virum omni disciplinarum genere insignem, quẽ non fortuna ad gloriam erexit, sed virtus ad laudem extulit, contumeliis dilacerant ac proscindũt. Sic magni animi & ingenii virũ, cui virtute & eruditione pares esse nequeunt, aulicorũ exemplo, qui subitã aliorum fœlicitatẽ ternis oculis intuentes, & viribus suis diffidentes, industriis hominibus obtrectant, inuidia ac maleuolẽtia prosequũtur. Adeò laudi & gloriæ inuideri solet. Sed id mirũ, quem viuũ apertè petere noluerunt, eum mortuũ (si modò is mortuus est qui libris editis tanquã liberis nouaq; sobole fœcundus reuiuiscit) clàm oppugnare voluerunt. At mortuorum laudibus obtrectare, id illorum manes violare est. Quod quàm impium, id etiam Scytharum ipsa testatur barbaties. Est ne quicquam crudelius quàm hunc dolorẽ Fernelii cineri atq; ossibus inurere, vt quã ei laudẽ multi graui iudicio tribuerunt, eã pauci malè feriati leui opinionis vento agitati imminuãt & detrahere conentur? Quod tibi (Barjotti optime) gloriosum esse debet, cùm auũ tuũ inuidis non caruisse videas. Id enim præclarũ est auitæ in auo tuo & augustæ virtutis argumentũ. Hac linguæ procacitate perculsus si quid amisit, id plurimi amiserunt: cõsecutus est gloria sua quod pauci obtinuerũt. Quò fit, vt tibi gratuler cũ ab auo patreq; ortus tui principia duxeris, quibus inuidi nõ pepercere, id est, quorũ gloria tanta extitit, vt malè sanorũ oculis aciẽ præstrinxerit. Quæ causa fuit vt acerbitatis suæ virus in eos frustra euomuerint. Et ni fallor sustines imitãdæ & auitæ & paternæ virtutis expectationẽ. Immo si quis istam tuam frontem apertam ac ingenuam indolem inspiciat, iam magnum quid promittis, quo vtriusq; parẽtis imago viua in te vno reluceat. Et si bene ominor, æmulis caiturus nõ es: solidã enim virtutẽ plerisq; scientiarũ generibus cumulatã amplecteris, quod vt semper facias, te per istũ tuũ genium, & per istã frontẽ tuam oro & obtestor. Oro & per vtriusq; parentis lineamẽta quæ tu exprimis. Omitto corporis, quæ vt sũt inferiora, ita pro nihilo duci debẽt. Ac dubito an tibi maior vtilitas,

litás, quàm tuis voluptas futura ſit. Vtilitas quidẽ, cùm inſiſtes iis veſtigiis, in quibus patẽtes pedẽ preſſerunt, & cum labores tui honeſto gloriæ præmio leniẽtur, & mitigabuntur. Voluptas verò, cùm & ad demortuos, & ad viuos peruenier tui in excolẽda virtute & terendis maiorum veſtigiis progreſſus fama. Ita enim tanquã idoneum ſolum eris, cui virtutis parentũ ſemen commiſſum natiuo quodam ac verno tepore excitatum reuiuiſcit, adoleſcit, fructũ vberem iuxtà & ſuauem redditurũ. Iam locus poſtulat, vt inſtitutum conſilii noſtri curſum perſequamur. Vt primum Fernelii quæ teſtant nondũ vulgata opera in manus meas fato potius quàm iure hæreditario peruenerunt, conſiliũ hoc meum & inſtitutũ fuit, ea primo quoq; tempore in lucem emittere, vt multorum deſiderium nouo hoc edito partu explerent. Ab eo conſilio quædam me reuocabant, ad id multa hortabantur. Reuocabat ea difficultas quam in diuulſis, diſperſis, ac diſſipatis aduerſariis repereram. Reuocabat exigua perficiundi ſpes & parua de iudicio meo opinio, vt qui in ea re præſtanda impar ac inferior forem. Sed inuitabat primùm Guillielmi Plantii viri Græcè Latineq; periti, de arte medicã ſupra quam credi poteſt meriti, fides quam præſtiterat. Spoponderat enim, niſi matura mors (quæ laudi, gloriæ, & conatibus virorũ illuſtrium ſemper obſiſtit) nobis eũ eripuiſſet, eam ſe diligentiã præſtaturũ, vt quę diſperſa diſſipataq; forent, colligeret, ac in optimũm ordinẽ redigeret. Ac lubens eius fidem liberaſſẽ, niſi improborũ verſutia ac præpropera feſtinatio per medios conatus tranſuerſa ageretur. Maximè verò quòd Fernelius animam agens vni Plantio, qui illi quoad vixit intimus fuit & domeſticus, omnia ſua monumenta & aduerſaria crediidiſſet, ac veluti teſtamento legaſſet. Hortabãtur quoq; & pleriq; de me bene meriti, qui me aſſiduis litteris ſolicitarunt, cùm me in eã honeſtam familiã accitum & cooptatũ intellexiſſent, vt diuturnæ multorũ expectationi & deſiderio aliquando ſatisfacerẽ. Et mecum quaſi ex ſcripto agere voluerunt, quòd Plantius in Epiſtola nũcupatoria id promiſiſſet. Nã id ſe ſuo iure poſtulare credebant, quòd ad quẽ & Fernelii & Plantii iſtud luculentũ ſcriptorum patrimonium tanquã ad filium, aut affinem perueniſſet, is aut de iure teneretur, aut ingrati & inhumani hominis crimine conuinceretur, niſi de emittendis in lucẽ libris laboraret. Cæterùm Plantius receperat ſe ſeptem libellos in lucẽ editurum. Et nos idem iã præſtitiſſemus, niſi fregiſſet conſilium meum, propenſamq; animi voluntatem retardaſſet plagiarius quidã, cuius fidei multa aduerſaria precariò (inconſultò fateor) commiſerã, qui vniuerſalem febrium curandarum methodũ furtim à me acceptam cùm tranſcripſiſſet, iam veluti alienis ſpoliis ac furto inſoleſcẽs, cœpit iactare ſeſe ac gloriari, quòd iãpridem iis de rebus libros cõſcripſiſſet, quos propediem prælo eſſet commiſſurus. Atq; eo veluti temerario auſu cœpit Fernelii (qui virtute tantùm duce & comite fortuna caput extulit) famæ ac nomini inſidiari, dum iſtis verborum præſtigiis venerandum ſenem, quem non ſolùm ſui, ſed exteri æterna laude decorandum putant, honore merito ac omni dignitate fraudare vult atq; ſpoliare. Et vt eſt vir maximè popularis, malis iſtis artibus falſo doctrinæ prætextu auram vulgarẽ captat & venatur. Quẽ vt conſilio & diligentia anteuerterẽ, necnon Typographos eius ſtudio obſequẽtes, nimiumque feſtinantes retardarem, à priore inſtituto abductus, duos tantùm libros, priorẽ qui febriũ, poſteriorem qui morbi Gallici curationem continet coactus ſum euulgare, fidem de reliquis datã breui (σὺν θεῷ) liberaturus. Quod eò lubẽtius fecero, ſi noſtræ induſtriæ primitias ac magni laboris præludia medicinæ ſtudioſi grato ſuſceperint animo. Quod iam penè me conſecututum ſpero, ſi nouæ ſucceſſus induſtriæ, expectationi noſtræ aliquando reſponderit. Nã ſi ſcripta conſidero, ea cùm per ſe plauſibilia ſint, nemo non boni conſulet laborem noſtrũ & inſtitutum. Sed maior ſperandi occaſio ſeſe offert; quod in tuo nomine (Barjotti ingenue) hic liber veluti reliqui naufragii tabulæ & luculenti tui patrimonii pars, eſt proditurus. Tuarum enim eſt partiũ, tui muneris, vt diligentiã hunc librum ab improborũ manibus veluti laceratum ac ſpoliatũ aſſeras, liberes, ac reſtituas. Alioquin vix effugias quin neglecta hac patrimonii parte, veluti aliquo parricidio te inquines. Id enim potes ſi vis, velle autem

debes, quia potes. Hoc aui tui manes iure suo à te repetere possunt. Quod si in hac officii tui in parentes parte claudicares, iniuriam tibi tuisque faceres, & veluti desertoris crimine tete alligares. Bonis tinctus es literis, ius iustitiamque colis, liberè educatus, raris animi dotibus insignitus, in vrbe terrarum principe natus, tuo ipsius genere & nomine nobilitatus, fortunis denique amplissimis illustratus. Si quæ iura sunt, quod tu tantopere colis, præstare vis, hoc iam auus tuus iure à te postulare debet, vt sua monumenta ab omni impietate vindices. Quod autem clarissimus quisque iuuenum pro amplificanda & retinenda re domestica plurimum laboris sustinet, deforme tibi existimato ab iis te virtute superari, quibus dignitate præstas. Atque si eam nauabis operam quam spero, meam augebis industriam, vt tandem vtriusque nostrûm consensione atque conspiratione aliquid eximium & augustum in commendationes tuorum parentum, in virtutis tuæ laudem & laborum meorum quandam subleuationem, existat. Vale, Barjotti clarissime, Lutetiæ Parisiorum Cal. Sept. 1577.

VICTIS NIL NISI DOLOR.

IOANNI LAMY PARIS. MEDICO
Ioannes Barjottius Paris.

Hippolytum, quondam, sacris Epidaurius herbis
Eripuit diris correptum faucibus Orci.
Hinc genitus Phœbo, Nymphaque Coronide, Parcis
Cessit. At ἀρχίατρος*, posthac,* FERNELIVS*, iisdem*
Passibus incedens, Stygiaque palude, suorum
Vmbras educens, tantum profecerat arte,
Delia ad Empyreum sublimis fertur Olympum.
Sed tuus iste labor, rediuiuum reddit, AMICE,
Cuius de Medicis diuulsa volumina rebus
Congeris, incudi tradis, donasque nitori:
Ex quibus haud prodit, FERNELIVS *vnus, & alter,*
At plures, illinc qui Parcæ tela retundent.
Sic facis, vt mors hæc, reparabilis alitis ortu,
Sit melior: similem, qui per sua funera, tantum
Suscitat. Inuideat quantum volet Atropos: vna
Liuor edax Domino pectus miserabile rodit.

NON INFERIORA SEQVVTVS.

Fernelius vegeto lustrans arcana labore
Artis, Apollinei quam coluêre Patres,
Eripit innumeros fato, sibi nilque pepercit,
Dum positum contra sæpe resurgit onus.
Nil intentatum liquit, dum pollice docto
Expolit obscuras nobilis Artis opes.
Vitam non clausit senio, sed membra labore
Condit in emissis languida facta libris.
Nam tumulus liber est. Altera salusque sit illi
Chara nimis: moritur mortem altis adimens.
Scriptaque, quæ toto spargit ditissimus orbe,
Vitam Erebo raptam, post sua busta dabunt.
Claras fatalis nequit vrna capessere mentes,
Fætura ingenii non peritura viget.
Nam non intereunt, quorum post debita fata
Diuitis ingenii vis rediuiua manet.

Sacris Ioannis Fernelii Regii Archiat. manibus
Guil. de Baillou Paris. medicus B.P.

ΕΙΣ ΤΟ ΤΟΥ ΦΕΡΝΕΛΙΟΥ ΠΕΡΙ πυρετῶν σύγγραμμα, Ἐρρῖκος ὁ Βλακοδαῖος Σκότος ἰατρός.

Λεύσσεις Φερνέλιον τὸν τοῦ φθενὸς ἥλιον αὐγαῖς
Φαινόμενον καμνοῦσι βροτοῖς, λάμποντά τε βίβλῳ
Τῇ περὶ τῶν πυρετῶν, μέγα τοῖα Φερνήλιος αὐτῷ
Οὔνομα τῆς γνώμης ὅτι φῶς παραπλήσιός ἐστιν
Ἠελίῳ μερόπεσσι φίλῳ, καὶ λαμπετόωντι.
Εἰ δέ σε Φερνελίου τὸ παλαίφατον οὔνομα θέλγει,
Ἥλιον θηήσεις φέρε συγγράμματι τούτῳ,
Κάμνοντας φερέτρῳ μὲν ἑλῶν, καὶ φωτὶ δεδωκώς.

EIVSDEM BLACVODÆI.

Frustratus olim Sisyphus inferos
Paruo reuixit tempore, coniugi
Sibiq; fallax. Nam retractam
Atropos ad Phlegethontis vndam
Et furua saua regna Proserpina
Non passa technas reddere commodo,
Damnauit aterni Laboris.
Fata dolo nequeunt repelli.
At rectè diuis fata volentibus
Orco remittunt Fernelium, sua
Virtute terris sempiternam
Viuere promeritum: nec antè
Sedes reuiset Ditis, & AEaci
Sanum tribunal, donec erit genus
Mortale. Nam viuet sibi, qui
Vitam aliis bonis arte confert.

Igniuomas solitum febres extinguere, febris
Fernelium è viuis insidiosa tulit.
Sed fugite ô febres: quia nunquam febribus hostis,
Dum liber hic viuet, Fernelius deerit.

I. R.

IOAN. FERNELII AMBIANI, FEBRIVM CVRANDARVM METHODVS GENERALIS.

PRAEFATIO.

TANTA olim Empiricæ sectæ vis fuisse videtur & celebritas, vt apud eos, qui sese Rationales profitentur, non parum etiamnum pristinæ retineat authoritatis. Perpauci enim morborum causas, aut continentes, aut antecedentes, aut etiam concomitantes accuratè satis scrutantur, sed morbi cuiusq; audito nomine, seu quòd febris continua tertianáve sit, seu pleuritis, seu nephritis, aut arthritis, protinus ad peculiares traditas sibi medendi præceptiones concurrunt, quas mirificè, sed nullo aut certè minimo iudicio amplexantur & excolunt, vmbras potiùs & nomina quàm morbos ipsos sequuti. Si qui fortè ex his continentes causas attingunt, antecedentes tamen aut concomitantes (vniuersam dico corporis, principumq; partium, & humorum, qui in his peccant, constitutionem) prætermittunt. Generalem igitur medendi rationem ac methodum, & summa, quæ hactenus protuli, remediorum genera statuens ad singulorum deinceps morborum peculiarem curationem accommodare, insuper & propria cuiusque remedia producere, hoc quasi initio præceptiones tradam: quibus, qui medicinam facturus est, curandi iudicium dirigat atque confirmet: tum ne quid consideratè gerat, tum etiam ne in singulorum tractatione breuitatis studiosi cogamur hæc subinde inculcare quæ multorum sunt communia.

Ante morbi cuiusque curationem omnium, tum humorum, tum partium corporis, vitia peruestiganda esse. CAP. I.

OMNIVM id iure primum videtur, vt ad ægrum veniens, ex symptomatum quæ plurimùm fatigant recessione, & affectam primariò sedem, & affectum qui in ea consistit, & eius continentem causam intelligas, vt quorum gratia sis maximè accersitus. Deinde verò reliqui quoq; corporis (vt secundo pathologiæ docui) constitutionem discas, sine qua nihil tutò aggredi possis. Inter sermonem tacitè obserues, quo habitu, gracili an obeso, & quo ferè temperamento decumbens sit: deinde scisciteris, quæ viuendi consuetudo olim familiaris, quæ ante morbum integra valetudine esset corporis constitutio, quis habitus, mediocris an plethoricus, qui non nisi purorum est & bene valentium. Si deterior corporis constitutio suspecta fuerit, quærendum quibus olim grauioribus morbis conflictatus sit, & perfectène sublati sint: in hos enim facilis est relapsus. Ad hæc quoq; propriis notis de corpore sciẽdum, purúmne id sit an impurum: si impurum, quæ corporis regio obsideatur vitioso humore, primáne, an secunda, aut tertia: is verò humor alteratus solúmne sit: vt crudus aut leuiter corruptus (qui citra vacuationem seu naturæ, seu artis beneficio, possit in pristinam bonitatem redire) anne sic vitiatus, vt naturæ limites prætergressus, & omninò præter naturam prorsus extirpari vacuarique debeat. Tertiò, vagúsne ac diffluens sit: an contrà venarum, aut viscerum, aliarúmve partium substantiæ impactus & adhærens: ille enim breuiorem morbum facit, promptéque medicamento cedit: hic verò difficilè, & morbum pertinaciorem reddit. Si adhærens, an cum obstructione simplici, aut etiam cum tumore, qui in aliquo viscere aut alia parte contactu mollis aut durus, renitens aut laxus percipitur. Tumor enim, præsertim durus atque diuturnus, non nisi præparatione adhibita, multo tempore eximitur. Quartò, sit vitiosus humor, anne corruptus: hic enim accelerandam curationem cautione maiore

maiore indicat, præsertim si febris adest: & hæc corruptio atq; putredo simplexne sit & solitaria: an prætetea partis, cui adhæresçit, substantia labefactata sit. Hęc rursum labes sitne ex diutina humoris corrupti contagione & adhæsu, an ab ipso ortu & à prima origine quasi hæreditario iure contracta. Postremo, levisne ea sit ac recens, an consummata adeò vt non amplius in naturalem atque bonum statum pars reuocari possit. Grauissimum sanè vitium est labes aut corruptio substantiæ visceris, quòd, etiam si omnem noxium humorem expurgaueris, persistit in viscere, & vix aut vllo modo arte corrigi potest, præsertim si hæreditarium est, vel graue atque consummatum existit. Hæc præcipua interiorum est causarum obseruatio, tum ad prædicendum, tum ad curandum inprimis necessaria. Nam siue interior præter naturam causa morbum protulit, eique coniuncta est atque continens, siue illi duntaxat implicita sit; propterea tamen quòd vel eum ipsum fouet, vel eius symptomata asperiora reddit, prætermitti non debet; quandoquidem sine eius animaduersione neque prædictio neque curatio iniri rectè potest. Magni igitur interest, morbus hoc illóve modo affectum corpus inuadat. Qui in purum & bene constitutum corpus inciderit, certos atque legitimos, qui in vitiosum atque impurum, distortos atque inopinatos progressus habebit. Si quem euchymo & puro corpore, partibusq; principibus bene constitutis, euidentium causarum vi, ex subita post exercitationē validam refrigeratione, pleuritis adoriatur: ea vtique pura & exquisita existet, quam protinus secta vena quamplurimum leniet, aliaque adhibita remedia luculentè iuuabunt: huius quoque concoctio statis fiet periodis, nec alia quàm pleuritidis symptomata ægrum affligēt. Alium item bene constitutum, pluuioso cœlo simulque æstuoso iter facientem, si constipata cute obsideat continua febris, eaque conclusa ex putrefactis humoribus qui in maioribus sunt vasis: ea omnino simplex quum sit, propriis duntaxat stipabitur symptomatis, constantes ac perturbatos, sed decretoriis diebus definitos motus habebit, legitimaque iudicia. In hoc statim initio, nulla purgatione præmissa, venæ sectio quæ multitudinem conclusæque putredinis magnam portionem subtrahat, plurimum ad curationem conducet: deinde detergentia medicamenta & attenuantia, quæ corpus reliquamque putredinem præparent, vt insiti caloris beneficio cocta secretáve, tum arte, tum naturæ beneficio atq; impetu deducatur in salutem. Ad eundem quoq; modum pestilens febris, quæ ex inquinati aeris contagione maligna purum corpus inuaserit, sui duntaxat generis symptomata promet, & antidotis maximè cardiacis, & iis quæ malignitatem frenant, abigetur, nulla vacuationis necessitate. At si contrà statuamus iisdem ex causis alios, quibus ante morbum vel impurum corpus esset, vel malè constituta viscera, morbis similibus exerceri: horum neque certa lex, neque certum fuerit iudicium: sed omnia perturbata, confusa, & plerumque inopinata ingruent, ac velut tumultuosissimè adorientur, vt subinde remedia mutanda atque permiscenda sint. Pleuritis enim si obtigerit, neque exquisita neque legitima existet, sed vel è destillatione frigida, vel è corporis frigido pituitosóque habitu crudior euadet, concoctuque difficilior, è qua vix quicquam tussi educetur, neque hanc vena secta conspicuè minuet: sed & extraordinaria ac illegitima symptomata, vt suffocationis metus, progressus ordinem peruertent, prætertim si olim asthmati opportunus fuit æger. Si verò continua aut etiam pestilens febris idipsum occupauerit corpus, impuritatis symptomata, vt cordis dolor, animi defectio, nausea, frequens vomitio, oppressio, hisque similia propriam febris conditionem mutabunt, vt eius incertum futurum sit iudicium. Eadem quoque impuritas viscera primasque venas inferciens, obsistet ne statim initio propria febri remedia accommodari possint. Ea enim antequam venæ sectio adhibeatur, expurgari postulat, non paruo temporis viriumque dispendio. Febris etiam longior, & tum iudicatu, tum curatu difficilior atque periculosior euadit: multò autem magis, si quod viscus ante morbū malè iam affectuum erat. Hæc igitur sunt ante cuiusque morbi curationem animaduersione digna: quibus prætermissis, nihil certò potest de morbi cuiusque iudicio aut curatione statui.

Quænam plethora, quæ cacochymiæ præcipua sit sedes, & quæ vtriusque sint causæ. CAP. II.

PLETHORA, quæ probi ac vtilis sanguinis seu succorum omnium est redundantia, maximè ac præcipuè è venis oritur maioribus, è quibus anastomosi tenue nonnihil, quemadmodum è pleniore sinistro cordis sinu crassiusculum aliquid, vnà cum vitali spiritu in maiores effunditur arterias: quæ non minus quàm venæ, copia turgentes atque distentæ validum tum pulsum edunt. E maioribus cum venis tum arteriis copia turgentibus in minores, ex hisq; in carnis molem habitumq; corporis effusio fit; atq; plethora summas corporis partes ac musculos implens & distendēs: addito robore, caloreq; viuido. Porrò autem in prima corporis regione, quæ ante portas est iecoris, nulla propriè plethora succrescit: neq; quum ventriculus, & partes sub abdomine cibi vel optimi copia quasi saginatæ distenduntur, plethora est: sed solùm multitudo, quæ in vasis maioribus & in habitu corporis sani ac bene constituti cumulatur ex opportunè dati cibi potusq; vbertate & affluentia. Quæcunq; aliis ex causis redundantia in vasis congeritur, multa potius est cacochymia. Omnis autem cacochymia & humorū impuritas aut ex vitiosa viscerum affectione, aut ex improba viuendi ratione, non aliis ex causis, proficiscitur. Iecur, lien, ventriculus, assidentesq; partes seu intēperie, seu impuritate, seu substantiæ labe inquinentur, humores succosq; vel ex temperato & puro alimento proferent sui similes & labefactatos. Intemperatus quoq; cibus, aut crassus, aut tenax, aut corruptus, non sic exquisitè poterit concoctione mutari, quin vel in sanguinem, vel in alium humorem facessens pristinæ conditionis & naturæ nonnihil retineat atq; redoleat, aut vitium aliud contrahat, si immodicus sit & à nostro calore minimè vincatur. Præcipua verò cacochymiæ sedes est prima corporis regio, vētriculo, liene, iecoris cauo, circumpositisq; partibus circumscripta. Hæc enim vt cibi promptuarium est, in quod omnia demittitur, ita & corporis totius velut sentina quædam est, in quam illorum superuacua amandantur, siue sanum, siue ægrum corpus sit, siue purum, siue impurum alimētum. Non solùm enim cibi reliquiæ & fæces, verumetiam humores superuacui è iecoris concoctione & ex succis in venas delatis secreti, illic subsistunt. In ventriculo, & intestinis membranosis quidem ac frigidis cruda ac superuacanea cumulatur pituita, quę eorum proprium excrementum est, primùm quidem aquea, deinde calore crassescens & mucosa euadens: ab hac vitrea, postremò gypsea omnium crassissima, & intestinis tenacius adhærescens. In folliculo fellis & secundum iecoris caua, flaua bilis abundat, quæ feruore in vitellinam, deinde in porraceam, in æruginosam, in cœruleam, & in atram omnium acerrimam atq; perniciosissimam facessit. In liene melancholicus atq; terrenus humor colligitur, qui vstione in atrā eam bilem, quæ mitior appellatur, degenerat. Sic igitur in regione prima coërcentur humores superuacui, iiq; interdum cum putredine, interdum citra putredinem. Illic verò interdum vsque adeò exuperant, vt è propriis conceptaculis in alienas sedes redundent, & præ copia irruant in mesenteriū, in pancreas, & in intestina: in quibus etiam diuturnitate in præduros plerumque concrescunt tumores. Ab his interdum per iecur in secundam quoque corporis regionem, quæ maiorum est venarum, hincque tandem in corporis habitum incurrunt, vt in regio morbo, in arquato nigro, in leucophlegmatia. Interdum, at rarius, venarum succi corrumpuntur labemq; contrahunt, etiam si nulla sit viscerum impuritas: nam æstu, exercitatione, vel ira incalescunt, inspiratione graui & putrida corrumpuntur, pestilente cœlo labefactantur. hinc autem magna curandi varietas (vt mox dicam) depromitur. Hæc verò externarum causarum vis sine præparatione corporis leuis. Quocirca temerè ac fortuitò omnia dirigit, qui neglecto viscerum statu morbi cuiusquam curationem suscipit.

Summa ratio eximenda tum plethora tum cacochymia, quæ duæ sunt communes morborum causæ. CAP. III.

PLETHORA, quæ iam grauis citra morbi vllius metum esse cœpit, tenui cibo potuque, aut etiam inedia lentè, sensim, ac tutò eximitur. Quæ verò instans morbi

morbi periculum minatur, repentè venæ sectione soluenda, vt periculo subtrahat, tutumq; corpus reddat. Quæ iam morbum protulit, vt continuam febrem, interiorem phlegmonem, suffocationem, hæmorrhagiam ex rupta, aperta, aut exesa vena, protinus quoque sectione venæ minuenda, vt morbi cursum intercipiat, & quidquid eius factum iam est, breuius efficiat. Plethora quæ alieno morbo duntaxat comes assistit, neq; efficiens eius est causa, vt quæ febrem comitatur intermittentem, aperta etiã vena vtiliter eximitur: tametsi enim propriam morbi causam non tollit, multa tamen eius symptomata lenit, & cætera deinceps remedia tutiora expeditioraq; facit. Quocunq; igitur modo venę multo feruidoq; sanguine turgebunt, si modò carnosum ac bene habitum corpus est, & vires, vt fere fit, constant, quæ superat, & copia sui grauis est materia, nullo incommodo detrahi potest, etiam si secta vena nihil ad primariam morbi curationem cõferre videatur. Ea tamen, si lentus morbus minimè vrget, sub victu tenui spacio eximi tutò potest. Plethoram impuram, quæ multa est cacochymia, iisdem casibus repentinis, & simili rerum necessitate, tutò venæ sectione subtrahes: præcordiis tamen, si huic initium dederint, prius expurgatis. Nam quauis materia turgentes distentæq; venæ repentinis casibus depleri tutò possunt, vt ea vacuatione leuetur æger, & multitudinis pericula decliner. Citra plethoram verò, etiam si non superet, sed vel integra, vel deficiens sit venarum materia, interdum tamen reuulsionis gratia emittitur, vt alio dato itinere, eoque contrario, eius cursus auertatur. Id autem commodissimum est, quum sanguis præter naturam è venis prorumpens immodicè è naribus, ex vtero, hæmorrhoidibus, aut vomitione, screatúve profunditur, aut quum in partem quamuis irruens erysipelatis phlegmonésve collectionem minatur, siue id sponte exesis aut apertis venis contingat, siue ex aliquo subito casu, vt labore, vociferatione, ictu, cõtusione, disruptæ sint venæ. Hæc igitur affectuum & vitiorum genera sunt, quibus aut vtiliter, aut necessariò, secta vena succurritur.

Summa ratio eximendæ cacochymiæ. CAPVT IV.

DE cacochymia autem, cui peculiaris est purgatio, ita statuendum. In prima corporis regione, si recens adhuc est impuritas, nec morbum vllum progenuit, quoniam ferè cruditatis soboles est, parciore victu aut inedia emendari potest: vetustiorem, quàm nec victus tenuis ac siccans, nec inedia sustulit, aut vomitione, aut deiectione, aut vtraque subtrahes, vt quum in omnes primæ regionis partes æquabiliter effusa est: tum enim aluus molli clystere primum ducẽda: deinde, si crassioris pituitę atq; glutinosæ prouentus intestina (vt plerumq; fit) infarciat, ea detergente clystere eluenda subinde repetito, dum (si cætera sinunt) nihil graue, tensum, durúmve reliquum sit in imo ventre, & viæ omnes in aluum directæ, liberæ sint & expeditæ. Expurgatis intestinis si ventriculus impuritate grauatur, eaq; vel cordis dolore vel frequenti nausea sursum obrepere contendat, vomitione ducenda, leui primũ, deinde si opus sit validiore. Sin verò citra nauseam grauis est, & ventriculi distentione, dolore, ructu, rugitu, cibi fastidio, aut oris amarore affligit, potione ex hiera detergenda deiiciendaq; est, idq; sæpius ex interuallis, dum quæ dixi mala omnia, aut certè plurima desierint. In interuallis autem subsistens materia apparetur attenuante atq; detergente apozemate, foris quoq; illitu, atq; etiam si rei grauitas exposcit, fomento, cui similis insit facultas. Victus tenuis sit atq; boni succi, qui exigua materia vires aut pares, aut paulò infirmiores conseruet, vt natura concoctione cibi minimum impedita, eos qui lædunt humores mitificet atq; domet. Si victus pariter siccans sit & attenuans, medicamentorum vis maior existet, nulla aliena permistione retusa. Expurgatus ventriculus propriis demũ corroboretur subsidiis. Præcordia verò, si tum etiamnum impura maneant, idq; nullo tumore conspicuo, sed obstructione sola, quam sitis, vel oris amaror indicet (vt in simplici duplicíve tertiana) vel virium imbecillitas, vel fœdus faciei color (vt in ictero) vel mala corporis enutritio (vt in leucophlegmatia & atrophia) purganda aliquanto validius erunt ac sæpius, sed

nulla tamen ſcammonii, vel colocynthidis, vel turpethi facultate, quòd è diſtantioribus ea ſedibus tenues proliciant humores, iis plerumque prætermiſſis craſſiuſculis qui præcordiorum obſtructiones parere ſolent. At verò ſi quis in iecore, aut in liene, aut in pancreate, aut in alia quauis meſenterii ſede tumor obduruiſſe deprehendetur, idque vel ſitu doloris, vel ingraueſcente pondere, vel decubitu difficili, vel contactu atq; renixu, diutius continuandæ purgationes erũt, eæque blandæ ex ſenna, agarico, atque interdum rheobarbaro, ita quidem detergentibus aperientibusque medicamentis dilutæ, vt craſſum & tenacem humorem eumq; in progreſſu ſyncerum detrahant: atque, ſi virium ſtatus patitur, ſubinde repetendæ erunt, dum pedetentim tumor omnis ſublatus appareat, laboransque nihil amplius de ſe queratur. Hæc medendi ratio, citra virium offenſionem, inueterata & obdurata vitia ſenſim demolitur, quæ vehementiora pharmaca ſumma vi, ſummaque virium perturbatione, non excutiunt, & quæ antiqui vt immedicabilia reliquerunt. His autem purgationibus interſerenda erunt quæ concretum humorem incidant & detergeãt, vt validiora apozemata, fotus molliens, colliquans, & incidens, illitusq; ſimilis, cui inducetur lana ſuccida, vel ſimilis facultatis emplaſtrum, vt omnium ope humor fluxilior euadat, & ad purgationem ſequacior. Si pars quæ intumuerat, iam conuenienter expurgata, propriæ ſubſtantiæ labem cõtraxiſſe tandem noſcatur iis notis quas in pathologia recenſui: aut ſi languidiores vires curationis longitudine labaſcunt, & ægrè poſſunt curationis longitudinem perferre: medio etiam curſu ſubſiſte, ne in vitæ diſcrimen adducas eum, cui maximè opitulari conſilium eſt. Sedata enim medicamentorum perturbatione, cùm corpus in tranquillum iam ſe receperit, non parua adhibitæ curationis emolumenta commodaq; percipiet. Si tum non parum ipſe ſibi adiutus æger leuatusque videatur, ſpes eſt reliquam poſſe curationem aliquando compleri. Sin verò eadem quæ antè ſymptomata, aut non multò mitiora perſiſtũt, non leuis ſuſpicio ſit labefactatæ ſubſtãtiæ partis, quæ vix vnquam priſtinã & integrã conſtitutionẽ ſit receptura: Tum blãdiri, & quod mali reliquũ eſt ſuauiter lenire ſatius eſt, quã ope irrita ægrũ præcipitare. Hæc ſumma expurgandæ cacochymiæ ratio exquiſitè & ad vnguem, ſi lentus nec admodum præceps eſt morbus, obſeruari poteſt, ſiue cum diuturna febre, ſiue ſine febre ſit. At verò in acuto & præcipiti morbo, vt in continua febre, aut pleuritide, cuius præſertim ea impuritas cauſa non fuerit, vix antè tota demi poteſt, quàm breui acutus morbus finitus fuerit. Nunc de cacochymia, quæ in vaſis & in habitu eſt corporis vacuanda, dicendum. Hanc vix tutò aggredi poſſis, antequam ſit primæ regioni proſpectum: quæ quaſi ſentina eſt & prima origo omnis impuritatis. Ea neglecta quiſquis morbi vllius curationem ſuſcipit, tanquam cæcus omnia fortunæ temeritate dirigit. Vnde veteres mirari ſubit, qui hac prætermiſſa de ſola vaſorum & habitus corporis impuritate verba fecerunt. Vaſorum impuritas, ſi immodica fuerit, venasque diſtendat, venæ ſectione tutò (vt dixi) minuitur. Quæ verò citra plenitudinem eſt, ſi ab euidentibus cauſis, quæ ſanguinem ſuccosque corruperint, profecta eſt, tum venæ ſectione tum purgatione peræquè ſubtrahi poteſt. Corrupto enim ſanguine detracto, purior è ſanis viſceribus euchymisque cibis ſuccedet. Sin verò primæ regionis impuritas, aut mala viſcerũ affectio (vt ferè ſit) huic initium dedit, nihil poteſt venæ ſectio conferre, quòd impuro ſanguini mox impurior ſuccedat, neque poſſit impuritatis eum fontem ſecta vena exhaurire. Purgatio ſola eam eximet impuritatem, quæ primùm regionem infimam, deinde maiores venas, poſtremò corporis habitum illuuie liberat, non ſemel quidẽ & vniuersè, ſed pedetentim ac ſenſim auctis (vt antè dixi) remediorum viribus, idq; dũ puriores vrinæ exiſtant, & color corporis viuidior, cæteraque ſymptomata mitiora. Ad eos humores qui in vaſis peccant, præparatio quoque neceſſaria validis apozematis, quæ vias in aluum directas reſerent, viſceraque expediant, humores craſſos attenuent, lentosque detergant. Quorum omnium adminiſtratio non citra dietum, in quibus maior eſt tranquillitas, & in quibus concoctionis notæ ſe produnt, obſeruationem, tutè fieri poteſt.

Humorum

Humorum vitia, quæ in habitum summaque corporis è subiectis regionibus emerserũt, alia purgatio, alia venæ sectio vacuat. Phlegmonas enim, carbunculos, furunculos, erysipelata, scabiem sordidam, tensiuam lassitudinem, & alia quæcunq; cum inflammatione mala ingruunt, venæ sectio tollit, expurgatis tamen ante visceribus, primisve sedibus, si sordidæ fuerint. Secta vena impuritatis reliquiæ medicamento ducendæ, cuius vis non ad venas modò maiores, sed ad corporis quoque partes summas attingat. Si quid præterea in corporis summo reliquum subsistat, iis dissipabitur quę halitu digerunt sudorésve cient. Sin verò collectum in tumorem idipsum est, vt in phlegmone, in carbunculo atq; furunculo, peculiaribus remediis curandum. At verò herpetas, impetigines, icterum, leucophlegmatiam, cachexiam, eiusq; generis affectus, quos non inflammatio, sed vna humoris vitiositas protulit, valida purgatio reuocat & exigit per aluum. Expurgato corpore, sudores aut halitus quod reliquum est eripiunt. Id tamen si extremis partibus, vt articulis, capitis alis, inguinibusve aut artubus impactum, ac velut concretum adhæresceret, siue scirrhi, siue œdematis, siue laxioris tumoris specie, non nisi topicis remediis mollientibus, incidentibus, aperientibus, digerentibusve tolli posset. Hæc in singulorum morborum, qui vacuationem vllam exigunt, curationes præfari decuit. Medendi præceptiones simplicium quidem morborum hæ sunt, quum solitarii non aliis implicantur affectibus: quandoquidem non omnes implicatos persequi licet. Si tamen aliquando simplices illi variè concurrãt, hac vna præfatione sua cuiq; curatio poterit accõmodari. In simplicibus eum, quem in pathologia institui, sequar ordinem, primumq; febrium curationem tradam: deinde morborum qui partes supra diaphragma obsident: tertiò eorum qui sub diaphragmate sunt: postremò exteriorum, quos in chirurgiam referunt. Neque, vt plerique omnes, in solam remediorũ enumerationem, empiricorum more, incitabam: sed qua etiam ratione, quo morbi tempore, quibus naturis ea conueniant, quamdiu singulis vtendum, & quando ad alia transeundum, indicabo, vt remediorum inuentioni methodus quoq; & vtendi ratio coniuncta sit propriis confirmata signis.

Quæ ad methodicam febrium curationem obseruanda. CAP. V.

QVAS olim febrium differentias atque causas tractaui, eas nunc ad medendi rationem accommodare præstat. Febres aliæ repentè hominem adoriuntur & inuadunt, certumque habent sui ortus initium: aliæ verò clam & sensim, quarũ adeò obscura sunt initia, vix vt laborans febricitare se putet, nec nisi quum vehementius increuerint agnosci possint. Illarum rursus aliæ ab horrore aut rigore, aliæ sine his, aut à manifesto calore, aut à capitis dolore, à siti, ab alióve pathemate initium habent. Earum etiam quæ sensim inuadunt, aliæ lentæ ac pigræ persistunt, aliæ paulò pòst incrementum sumunt, dum in summo sint vigore. omnes autem eiusmodi differentiæ non in intermittentibus modò, verùm & in continuis notantur. Nam sæpe continuas videre licet biduũ, atq; etiam triduum quadam inæqualitate modò caloris, modò frigoris affligere. Quocirca ex inuadendi modo vix potest certò febris genus vllum dignosci. At nihilominus quum iam illa vel frigore, vel calore, vel symptomatis molesta esse cœperit, lenioribus quidem subsidiis quoad licet leniri debet, ac deinde deposito ac remisso primi impetus feruore, antequam propriam curationem aggrediare, febris species atque magnitudo exploranda. Rarò quidem contingit, vt citra vllam remissionem vel assiduò increscat, vel biduum eadem magnitudine persistat: quod tamen si obtigerit, synochi species quædam putanda. Vbi igitur febris vel eodem, vel postero die, sese remisit, videndum qua id sit ratione factum. Si impetus, qui ab horrore aut rigore inuaserat, copioso vniuersoq; sudore sit remissus, eoq; deterso febris prorsum desinat, pura & simplex est intermittens, cuius speciem postero die cognosces. Sin verò febris à sudore perseuerat, implexus est cõtinuę & intermittentis, præsertim si hæc diu permaneat illius conditio. Ferè tamen longiore progressu ea vel in simplicem intermittentem, vel in continuam degenerat. Ita qui-

dem plerumque febres per initia ambigunt, & ancipitis naturæ quum sint, in alterutrum postea genus diuertunt. Si sudor nullus emanauit, simplex est cõtinua; licet ab horrore quodam initium fecerit, ea autem causúsne sit an cõtinua conclusa, ex impetus vehementia, atq; etiam ex propriis signis internoscendum. An verò continua tertiana, tertius id postea dies certò patefaciet. Si tum cœli status pestilens infestat, suspicio sit, ne continua hæc vulgaris malignitatis sit particeps. Atq; tum in propria illius signa sedulò intẽdendum, quòd omnibus morbis propè illa insidietur. Lenta porrò febris obscura admodum initiò, nec nisi dierum progressu nosci potest, ac tum laborans sibi vires imminui sine febre putat. De hac etiam obseruandum ex viscerum constitutione, nunquid tandem hecticæ quandam speciem minetur. Symptomatica, quoniam aliorum affectuũ, vt pleuritidis, peripneumoniæ, hepatitidis, & similium comes est, ex eorũ signis deprehẽditur. Quanquam primarii illi affectus, quemadmodum vomica pulmonum, & hepatitis, diu plerumq; latent incomperti. Symptomaticę febri primaria nonnunquam permiscetur, quum ante partis affectum laborans se febricitasse sensit. Ex iis igitur atque ex propriis signis cuiusq; febris species die saltem secundo dignoscenda: ac tum quoque eius, quacunq; specie fuerit, magnitudo spectanda. Intelligitur autem febris magnitudo ex impetus vehementia, quemadmodum & mos eius ex malignitate. Nam in vnoquoque continuarum genere interdum mitis, interdum vehemens febris existit. Causæ præterea eius magnitudo ex iis quæ antecesserunt, inuestiganda. Si febris nulla euidente causa, sed sponte prehendit, & antequam hominem adoriretur, corporis grauitas, lassitudo, vigilia inappetentia, nausea afflixit: si impuram & improbam viuendi rationem diu laborans exercuit: si consueta quædam & vtilis euacuatio iamdiu suppressa est: interior ea humoris causa, quæ febrẽ fouet, multa copiosáq; est: pauca verò, si contraria præcesserint. Quisnam autem is humor sit, simpléxne an mistus, ex iis quæ de proprii humoris dominio olim prodita sunt, percipi debet. In quam autem maximè corporis partem humor febris causa (is verò ferè coërcetur in venis maioribus) incumbet & impetum faciet, symptomatum species ostendet. Quum enim aut nausea, aut vomitio, aut ventriculi atq; præcordiorum dolor, aut tensio atq; grauitas, aut inappetentia, aut oris amaror vehementer laborantem fatigat, morbus præcipuè in iecur atq; præcordia impetum facit: quum lumborum grauitas, aut renum dolor vel ardor, in venam maiorem quæ lumbis incubat: quum vehemens cordis æstus & spirandi difficultas cum pectoris laterúmve grauitate, in cor & venam cauam quæ illi assistit: quum vehemẽs capitis dolor, aut temporum pulsatio, aut vigiliæ, aut grauitas, aut cataphora, in caput & cerebrum: quum denique artuum grauitas, aut lassitudo, aut summarum & externarum partium dolor, in corporis ambitum. Hæc verò non initio solùm, sed & toto morbi decursu accuratiùs obseruanda. Tertiò autem, quum iam febris species atq; magnitudo innotuerit, laborantis constitutio exquisitè tenenda: & quibus is præcipuè morbis olim fuerit opportunus: num quod vitium aut in iecore, aut in liene, aut in ventriculo contactu aliísve signis percipiatur, númve mala quædã affectio aut renes aut pulmones aut caput obsideat. Ac tum quoque de his quæ dixi symptomatis perpendendum, an ex propria febris & causæ eius essentia, ánne ex veteri quadam vitiosa constitutione procedant: his quippe neglectis curatio nulla rectè instituitur. Iam verò iis ad vnguem exploratis curatio quædam ineunda. Si parum vehemens acutáve febris coniicitur, dies secundus non sine vacuatione prætereat: sæpe enim ab exordiis leuioribus incrementa magna morbi capessunt. Non solùm igitur in valde acutis morbis, quorum materia turget, Hippocratis more (cui vehementiora duntaxat medicamenta innotuerant) verumetiam in quouis modo acutis vtiliter statim initio vacuandum. Secundus dies, quòd ferè tranquillior sit, vacuationi accommodandus: cui tamen præparatio sub primi finem syrupis aut clystere sit præmissa. In morbis autem lentis ac leuibus, non æquè festinanda vacuatio: sed cunctari ac supersedere licet, dum certiùs constet de morbi genere, præsertim si vel ægroti conditio, vel ætas,

vel

vel cæli constitutio non facilè vacuationi consentit. Si primis diebus quauis occasione prætermissa sit euacuatio, quoquo primùm tempore sis accersitus, quasi incipienti morbo remedia decernes, omnibus quidem exploratis quæ initio inuestiganda esse dixi. Hæc igitur in vniuersum de quauis incipiente febre præfari visum est. Nunc autem quod vacuationis genus, quæ medicamenta, quæ deniq; curatio, atque viuendi ratio vnicuique tum incipienti tum procedenti morbo aptius conueniat, particulatim tradendum.

Ephemerarum febrium causæ indicia, & curationes.

CAP. VI.

FEBRIS, quæ euidentium causarum vi derepentè purum beneque habitum corpus etiam ab horrore inuaserit, ephemera putetur. Non enim euidentes illæ & progressæ causæ putridam repentè ingenerant, nisi quum vitiosa subest corporis præparatio. Licet autem per ephemeram spiritus soli incendantur, humoresque puri ac boni duntaxat incalescant, agitati tamen horrores acrimonia sua sæpe excitant, febremque sudore soluunt. Itaque si calor halituosus, & citra acrimoniam, vehementius increuit, corporisque exolutio quædam existit, pulsus celerior, frequentior, ac vehementior citra inæqualitatem (quæ putredinis index esse solet) si vrina nec colore, nec substantia, nec contentis à naturali differt, & euidentium causarum insueta vis præcessit, nec antè vlla erat functionum querimonia, quæ ita repentè orta fuerit febris, ephemera coniicienda est. Ea autem cognitu difficilis, sed curatu perfacilis, ac nisi in pestilentium sit numero, toto genere salutaris est, ac ferè solet die naturali finiri, sensimq; mitescente calore decedere, interdum manifesto sudore, interdum perspiratione sola: quanquam dum vehementior fuit occasio, in secundum tertiúmve diem nonnunquam exporrigitur. Vna quidem curandę omnis ephemeræ communis ratio est. Etenim spiritus & humores perciti atque concitati tum animi tranquillitate, tum quiete corporis atque somno compescendi sunt: in idque tumultus omnis & motus, nimiusque luminis splendor arcendus est: ac nisi necessitas (vt quum ab inedia aut inanitione fit) postulet, sine cibo continendus æger est, dum sese calor remittat. Cibus autem tum conueniens erit hordei cremor, aut iusculum è gallinaceis, aut ex vitulina hœdináve carne, in quo lactuca, oxalis, buglossum & portulaca incoxerint: panis quoque ex eo iusculo coctus & ipsarum carniũ nonnihil oxalidis vel citrii mali succo vel omphacio intinctum: oua insuper sorbilia, eorumq; præsertim vitelli: fructus etiam passi, aut dulces, aut aciduli. Potus verò vel aqua simplex, eaque frigida, si nulla suspecta est viscerum imbecillitas, aut certè iam prius feruefacta, vel ea in qua hordeũ incoxerit, vel glycyrrhiza macerata, aut solutum saccharum sit, vel vinum album tenue & oligophorum aqua multa dilutum. Sitis verò, quæ per febris æstum vehementius excruciat, lenienda est syrupo violato aut iniubino, aut adiãtino, aut iulepo rosato, aut (quia dulces molesti sunt) succus limonum aut punicorum his affundetur, propinabunturq; ex aquæ quadruplo aut sexduplo. Inclinante iam ea dulcis aquæ balneum confert, nisi aut putredinis, aut destillationis fluxionisque suspicio sit. Quinetiam si compactior aluus negocium facessit, hanc opportunè molli clystere ducere nihil noceat. Plenior autem vacuatio rarò arte tentanda est, quòd integra spõte sanatio succedat. Hæc igitur habenda est omnium ephemerarum communis curatio. Cæterùm, vt earum variæ ex euidentium causarum numero statuuntur species, quæ & diuersa symptomata proferunt, ita & his leniẽdis peculiaria quædam aptantur remedia. Ephemera, quæ ab æstuoso aëre, aut à solis ardore, aut à balneis, aut ab æstuario inducta sit, rarò sine capitis est dolore. hũc verò lenire oportet oxyrrhodino simplici, vel eo cui olei nymphεæ vel papaueris, vel vnguenti populei quiddam sit admistum, aut etiam oxycrato simplici, vel eo quod ex aquis stillaticiis rosarum, plantaginis, solani, atq; betonicæ & aceti sextante comparatum sit. His nõ modò frontem & tempora, sed & sinciput quoque irrigare liceat, modò tepidis, modò frigidis. Contrariis ex causis ephemera quoque interdum succenditur, vt quum

æstuans concalfactumq; corpus derepentè in frigidiorem aërem se confert, qui cutim denset atq; constipet, nec concalfactos humores expirare sinat: aut quum in balneum frigidum aut aluminosum descendit: quod minimè contingeret, si pariter interiora, vt per brumam iter facientibus, frigerent. Per hanc igitur frictione molli, aut vnctione laxanda cutis est, vel sudoris promotione, vel balneo calido: quòd si horror in balneo percipiatur, confestim egrediendū: conceptam enim iam esse putredinem testatur, alioqui si diutius cutis constipetur metuēda putrida erit. Ephemera ex motu, ex peregrinatione, aut labore immodico generata, lassitudinem artuum musculorumq; dolores exhibet: quos vel leni ac molli frictione, vel vnctione ex oleo dulci ac tenui, vt violato, aut chamæmelino, aut liliaceo, demulcere iuuat: quumque iam febris inclinare cœperit, sudor fomentis blādè prouocetur, aut etiam dulci balneo: cui peculiare id ac proprium est eiusmodi lassitudinis dolores finire. Eadem ferè sit ratio, si ephemeram vehemens dentium cruciatus, aut colicus nephriticúsve dolor excitarit. Neq; admodum dissimilis est ratio si eam vehementiores animi perturbationes, vt ira, excandescentia, protulerunt: summa quippe animi tranquillitas & hilaritas imperanda, bilisq; feruor frenandus est victu potuq; refrigerante, & viui abstinentia. Quæ ex vigiliis, ex literarum studio, ex multa meditatione, ex curis, ex mœrore, aut ex tristitia processerit, ignauior quidem existit ac minus feruida, pulsúque languidiore & contractiore. Atq; vt ex iis causis rarior est ephemera, ita quæ fortassè inciderit, proprios ferè limites excedit, & causis perseuerantibus in diuturnam lētam plerúmque abit, quæ marcorem accersit. Per hanc omni studio exhilarādus est animus, spiritus excitandi, cardiacis cor fouendum, atq; muniendum epithemate odorato: somno sarciendus est spiritus dissipatus, & cibi bonitate, odorato tenuique vino moderatè reparandus humor benignus, qui exhaustus fuerat, & corpus balneo sine sudore humectandum. Simili propè ratione curari ea postulat, quam fortè inanitio immoderata induxit, siue ex inedia aut siti intolerabili, siue ex vacuatione spontanea, aut medicamenti vi facta. Raro tamen aut exinanitio, aut inedia febrem infert, hæc enim præcipuè humores compescit atq; spiritus, non autem excitat aut impellit, corpusque sæpius refrigerat. Si enim bilem ab hac accendi contingat, putrida quàm ephemera potius metuenda: quæ ne succedat, refrigerans humectansque cibus, etiam inuadente ea, multoq; magis incliuata, conceditur. At verò repletio immodica, tum quæ ex cohibitis naturæ excrementis, tum quę ex pleniore aut calidiore alimento proficiscitur, frequens est febris gignendæ causa, principio quidem ephemeræ, deinde etiam putridæ, si quidem inualescat aut diutius ea persistat. Primùm enim suppressorum excrementorum vapore spiritus humoresque inquinantur & incalescunt: caput dolore tentatur, & eorum mole oppressum corpus ingrauescit, quæ peculiaria huic febri symptomata sunt. Præter cætera igitur confestim naturalis consuetaq; omnis vacuatio est molienda: adstrictior aluus clystere solicitāda: vrina parcior diureticis mouenda: sudores præter naturam cohibiti ciendi sunt diaphoreticis: hæmorrhoides, aut menses, qui præter consuetudinem subsistunt, prorítandi sunt: quemadmodum & vetus fistulosumque vlcus, è quo consueta sanies iamdiu non emanarit. Huius quidem ephemeræ facilis est in putridam transitus. Itaque si causis perseuerantibus ea longius excurrat, & ex impuritate impendeat suspectáve sit putredo, purgatione quidem aut accommodata venæ sectione arceri poterit, si plethora iam grauis euaserit. Ea enim ephemera, quæ ex subita frigidiusculi humoris fluxione in inguina, aut in alas, aut in aliam corporis sedem obtigerit, purgationem postulat, quemadmodum & venæ sectionem quæ ex tenui feruidique sanguinis irruptione in crura, in aliásve sedes, erysipelatis specie cum horrore inuaserit: & quæ ex pruritu, ex scabie, ex furunculis, aut ex abscessu externo. Nam interior omnis putridam parit. Iam verò immodica alimenti eiusque optimi repletio quòd ægrè dometur atque coquatur, cruditatemque pariat, diariæ plerumque fit occasio: multo autem magis, si ex acriori calidioreque alimēto fuerit, vt ex immodico generosi vini potu, ex sinapis, nasturtii, ceparum,

alliorum, & aromatum esu. Sub hac ventriculus distenditur, ac plerumq; u caput vapore impletur: tempora pulsant: corpus ignauum, graue, & inquietum existit. Quocirca præter quietem & refrigerationem, quæ omnium communis est, inedia atque cibi parcitas apprimè est vtilis. Potus tamen, si implacabilis sitis est, permittendus. Vomitio, aut etiam alui subductio accommoda, si malum crudelius increuit. Imò etiam si cruditas nõdum euicta calore, putredinis nidorem quendam induxisse videatur, purgatio accedat ex puluere hieræ, aut rheobarbaro, aut ex senna, aut ex catholico, eaq; sic aptè cõparata, vt ventriculum primasq; sedes exquisitè purget. Multò autem magis hæc necessaria fuerit, si ex immodico & intempestiuo fugacium fructuum, vt persicorum, malorum, chrysomelorum, fragorum, mororum, peponum, melonum, cucumerum, vuarum, lactis & omnium quæ promptè corrumpuntur, esu oborta sit. Etenim corruptio, si diutius in ventriculo primisve sedibus resedit, aut si hinc in iecur venasque maiores penetret, cum spiritu humores sanguinemq; contaminans, putridam febrem accendet. Quocirca expurganda est protinus, etiã si portio eius vomitione, aut alui deiectione sponte proruperit: quandoquidẽ solus corruptionis nidor derelictus putridæ febris initium plerumq; fuit. Ab his deinde concoctio iuuanda electario diarrhodon, vel aromatico rosato, vel cortice citri condito, vel myrobalano, vel nuce moschata condita, vel condito ex his concinnato. Firmandus quoq; ventriculus oleo mastichino, nardino, mentæ, vel absynthii, idq; dum concoctionis bonitas exstat. Posteriora hæc ephemeræ genera, si vel causarum magnitudine inualescant, vel negligentius curentur, quod aliqua intus materia foueantur, in putridarum species desciscũt. Id autem certò & circumspectius ex inclinatione præuidendum. Si longa atq; difficilis est diariæ incliuatio, quam neq; sudor, neq; mador excipiat, aut si à sudore frequens adhuc pulsus inæqualitatem nanciscitur, aut capitis dolor, aut sitis, aut inappetentia, aut aliud symptoma persistit, neque biduo triduóve pura sequitur integritas, metuenda certè in putridam permutatio. Hoc tandem loco minimè prætereundum duxi, febres quasdam tum assiduas, tum intermittentes, artis vsu notari quodãmodo ancipites, & quas neq; in ephemeras, neq; in vllum putridarum genus certò referre possis. Quædam enim vltra diem tertium excurrunt, ac eodem interdum die sæpius exasperantur, idq; aut dum cibus conficitur, aut sub vesperam, nullam intermissionem puram sortitæ: blandę quidem, & quibus laborans vix se teneri putat: pulsus tamen celeritate ac frequentia, lassitudine, corporis grauitate, aut exolutione, interdum etiam grauioribus symptomatis conspicuæ. Quædam verò ad puram intermissionem deductæ sine horroris sensu, leuiter, vt dixi, aut dum concoctio fit, aut sub vesperam, aut quauis occasione recrudescunt. Eius generis nõnullæ à vehementiore pruritu, à scabie, à furunculis, ab externis abscessibus, & à bacti destillatione fiunt. Nonnullæ etiam à cruditate indomita, vel à bile citra putredinem efferuescente, vel à semimala humorum qualitate, quæ aut primam, aut alias corporis regiones obsideat: hæc enim vitiosa illorum qualitas media quædã via est ad putredinem, in qua plerunq; affectio subsistit. Quocirca eius generis febres omnes aut tenui refrigeranteq; victu sustuli, sub quo natura qualitatis vitium sola emendaret: si victus parum profuit, huic insuper aut venæ sectionem, aut purgationem accommodaui, quibus breui est solutio sequuta.

De putridis febribus. CAP. VII.

PVTRIDARVM febrium curationem non apud veteres modò, sed & apud iuniores plerosque ancipitem parumq; certam effecit causarum affectarumq; partium ignoratio. Neque enim humorum qui peccant recta est habita internotio, neq; locorum in quibus illi computrescunt. Etenim bilem, verbi gratia, vnam eandemq; malè statuunt tertianæ intermittentis, & continuæ, atque etiam causi materiam, illiq; sedem perperam designant. Quocirca, posthabitis eorum sententiis, traditas olim per demonstrationem hac de re hypotheses sequuti, earum curationem trademus, non contemplatione solùm, verumetiam vsu longo

IOAN. FERNELII AMBIANI, FEBRIVM CVRANDARVM METHODVS GENERALIS.

PRAEFATIO.

TANTA olim Empiricæ sectæ vis fuisse videtur & celebritas, vt apud eos, qui sese Rationales profitentur, non parum etiamnum pristinæ retineat authoritatis. Perpauci enim morborum causas, aut continentes, aut antecedentes, aut etiam concomitantes accuratè satis scrutantur, sed morbi cuiusq; audito nomine, seu quòd febris continua, terriana've sit, seu pleuritis, seu nephritis, aut arthritis, protinus ad peculiares traditas sibi medendi præceptiones concurrunt, quas mirificè, sed nullo aut certè minimo iudicio amplexantur & excolunt, vmbras potiùs & nomina quàm morbos ipsos sequuti. Si qui fortè ex his continentes causas attingunt, antecedentes tamen aut concomitantes (vniuersam dico corporis, principumq; partium, & humorum, qui in his peccant, constitutionem) prætermittunt. Generalem igitur medendi rationem ac methodum, & summa, quæ hactenus protuli, remediorum genera statuens ad singulorum deinceps morborum peculiarem curationem accommodare, insuper & propria cuiusque remedia producere, hoc quasi initio præceptiones tradam: quibus, qui medicinam facturus est, curandi iudicium dirigat atque confirmet: tum ne quid consideratè gerat, tum etiam ne in singulorum tractatione breuitatis studiosi cogamur hæc subinde inculcare quæ multorum sunt communia.

Ante morbi cuiusque curationem omnium, tum humorum, tum partium corporis, vitia peruestiganda esse. CAP. I.

OMNIVM id iure primum videtur, vt ad ægrum veniens, ex symptomarum quæ plurimùm fatigant recensione, & affectam primariò sedem, & affectum qui in ea consistit, & eius continentem causam intelligas, vt quorum gratia sis maximè accersitus. Deinde verò reliqui quoq; corporis (vt secundo pathologiæ docui) constitutionem discas, sine qua nihil tutò aggredi possis. Inter sermonem tacitè obserues, quo habitu, gracili an obeso, & quo ferè temperamento decumbens sit: deinde scisciteris, quæ viuendi consuetudo olim familiaris, quæ ante morbum integra valetudine esset corporis constitutio, quis habitus, mediocris an plethoricus, qui non nisi purorum est & benevalentium. Si deterior corporis constitutio suspecta fuerit, quærendum quibus olim grauioribus morbis conflictatus sit, & perfectène sublati sint: in hos enim facilis est relapsus. Ad hæc quoq; propriis notis de corpore sciẽdum, purúmne id sit an impurum: si impurum, quæ corporis regio obsideatur vitioso humore, primáne, an secunda, aut tertia: is verò humor alteratus solúmne sit: vt crudus aut leuiter corruptus (qui citra vacuationem seu naturæ, seu artis beneficio, possit in pristinam bonitatem redire) anne sic vitiatus, vt naturæ limites prætergressus, & omninò præter naturam protsus extirpari vacuarique debeat. Tertiò, vagúsne ac diffluens sit: an contrà venarum, aut viscerum, aliarúmve partium substantiæ impactus & adhærens: ille enim breuiorem morbum facit, prompteque medicamento cedit: hic verò difficile, & morbum peruicaciorem reddit. Si adhærens, an cum obstructione simplici, aut etiam cum tumore, qui in aliquo viscere aut alia parte contactu mollis aut durus, renitens aut laxus percipitur. Tumor enim, præsertim durus atque diuturnus, non nisi præparatione adhibita, multo tempore eximitur. Quartò, sit vitiosus humor, anne corruptus: hic enim accelerandam curationem cautione maiore

maiore indicat, præsertim si febris adest: & hæc corruptio atq; putredo simplexne sit & solitaria: an præterea partis, cui adhæresci, substantia labefactata sit. Hęc rursum labes sitne ex diutina humoris corrupti contagione & adhæsu, an ab ipso ortu & à prima origine quasi hæreditario iure contracta. Postremò, leuisne ea sit ac recens, an consummata adeò vt non amplius in naturalem atque bonum statum pars reuocari possit. Grauissimum sanè vitium est labes aut corruptio substantiæ visceris, quòd, etiam si omnem noxium humorem expurgaueris, persistit in viscere, & vix aut vllo modo arte corrigi potest, præsertim si hæreditarium est, vel graue atque consummatum existit. Hæc præcipua interiorum est causarum obseruatio, tum ad prædicendum, tum ad curandum inprimis necessaria. Nam siue interior præter naturam causa morbum protulit, eique coniuncta est atque continens, siue illi duntaxat implicita sit, propterea tamen quòd vel eum ipsum fouet, vel eius symptomata asperiora reddit, prætermitti non debet: quandoquidem sine eius animaduersione neque prædictio neque curatio iniri rectè potest. Magni igitur interest, morbus hoc illóve modo affectum corpus inuadat. Qui in purum & bene constitutum corpus inciderit, certos atque legitimos, qui in vitiosum atque impurum, distortos atque inopinatos progressus habebit. Si quem euchymo & puro corpore, partibusq; principibus bene constitutis, euidentium causarum vi, ex subita post exercitationẽ validam refrigeratione, pleuritis adoriatur: ea vtique pura & exquisita existet, quam protinus secta vena quamplurimum leniet, aliaque adhibita remedia luculentè iuuabunt: huius quoque concoctio statis fiet periodis, nec alia quàm pleuritidis symptomata ægrum affligẽt. Alium item bene constitutum, pluuioso cœlo simulque æstuoso iter facientem, si constipata cute obsideat continua febris, eaque conclusa ex putrefactis humoribus qui in maioribus sunt vasis: ea omnino simplex quum sit, propriis duntaxat stipabitur symptomatis, constantes ac perturbatos, sed decretoriis diebus definitos motus habebit, legitimaque iudicia. In hoc statim initio, nulla purgatione præmissa, venæ sectio quæ multitudinem conclusæque putredinis magnam portionem subtrahat, plurimum ad curationem conducet: deinde deteigentia medicamenta & attenuantia, quæ corpus reliquamque putredinem præparent, vt insiti caloris beneficio cocta secretáve, tum arte, tum naturæ beneficio atq; impetu deducatur in salutem. Ad eundem quoq; modum pestilens febris, quæ ex inquinati aëris contagione maligna purum corpus inuaserit, sui duntaxat generis symptomata promet, & antidotis maximè cardiacis, & iis quæ malignitatem frenant, abigetur, nulla vacuationis necessitate. At si contrà statuamus iisdem ex causis alios, quibus ante morbum vel impurum corpus esset, vel malè constituta viscera, morbis similibus exerceri: horum neque certa lex, neque certum fuerit iudicium: sed omnia perturbata, confusa, & plerumque inopinata ingruent, ac velut tumultuosissimè adorientur, vt subinde remedia mutanda atque permiscenda sint. Pleuritis enim si obtigerit, neque exquisita neque legitima exister, sed vel è destillatione frigida, vel è corporis frigido pituitosóque habitu crudior euadet, concoctuque difficilior, è qua vix quicquam rufsi educetur, neque hanc vena secta conspicuè minuet: sed & extraordinaria ac illegitima symptomata, vt suffocationis metus, progressus ordinem peruertent, præsertim si olim asthmati opportunus fuit æger. Si verò continua aut etiam pestilens febris idipsum occupauerit corpus, impuritatis symptomata, vt cordis dolor, animi defectio, nausea, frequens vomitio, oppressio, hisque similia propriam febris conditionem mutabunt, vt eius incertum futurum sit iudicium. Eadem quoque impuritas viscera primasque venas inferciens, obsistet ne statim initio propria febri remedia accommodari possint. Ea enim antequam venæ sectio adhibeatur, expurgari postulat, non paruo temporis viriumque dispendio. Febris etiam longior, & tum iudicatu, tum curatu difficilior atque periculosior euadit: multò autem magis, si quod viscus ante morbũ malè iam affectuum erat. Hæc igitur sunt ante cuiusque morbi curationem animaduersione digna: quibus prætermissis, nihil certò potest de morbi cuiusque iudicio aut curatione statui.

Quænam plethoræ, quæ cacochymiæ præcipua sit sedes, & quæ vtriusque sint causæ. CAP. II.

PLETHORA, quæ probi ac vtilis sanguinis seu succorum omnium est redundantia, maximè ac præcipuè è venis oritur maioribus, è quibus anastomosi tenue nonnihil, quemadmodum è pleniore sinistro cordis sinu crassiusculum aliquid, vnà cum vitali spiritu in maiores effunditur arterias: quæ non minus quàm venæ, copia turgentes atque distentæ validum tum pulsum edunt. E maioribus tum venis tum arteriis copia turgentibus in minores, ex hisq; in carnis molem habitumq; corporis effusio fit, atq; plethora summas corporis partes ac musculos implens & distendēs: addito robore, caloreq; viuido. Porrò autem in prima corporis regione, quæ ante portas est iecoris, nulla propriè plethora succrescit: neq; quum ventriculus, & partes sub abdomine cibi vel optimi copia quasi saginatæ distenduntur, plethora est: sed solùm multitudo, quæ in vasis maioribus & in habitu corporis sani ac bene constituti cumulatur ex opportunè dati cibi potusq; vbertate & affluentia. Quæcunq; aliis ex causis redundantia in vasis congeritur multa potius est cacochymia. Omnis autem cacochymia & humorū impuritas aut ex vitiosa viscerum affectione, aut ex improba victus ratione, non aliis ex causis, proficiscitur. Iecur, lien, ventriculus, assidentesq; partes seu intēperie, seu impuritate, seu substantiæ labe inquinentur, humores succosq; vel ex temperato & puro alimento proferent sui similes & labefactatos. Intemperatus quoq; cibus, aut crassus, aut tenax, aut corruptus, non sic exquisitè poterit concoctione mutari; quin vel in sanguinem, vel in alium humorem facessens pristinæ conditionis & naturæ nonnihil retineat atq; redoleat, aut vitium aliud contrahat, si immodicus sit & à nostro calore minimè vincatur. Præcipua verò cacochymiæ sedes est prima corporis regio, vētriculo, liene, iecoris cauo, circumpositisq; partibus circumscripta. Hæc enim vt cibi promptuarium est, in quod omnia demittuntur, ita & corporis totius velut sentina quædam est, in quam illorum superuacua amandantur, siue sanum, siue ægrum corpus sit, siue purum, siue impurum alimētum. Non solùm enim cibi reliquiæ & fęces, verumetiam humores superuacui è iecoris concoctione & ex succis in venas delatis secreti, illic subsistunt. In ventriculo, & intestinis membranosis quidem ac frigidis cruda ac superuacanea cumulatur pituita, quę eorum proprium excrementum est, primùm quidem aquea, deinde calore crassescens & mucosa euadens: ab hac vitrea, postremò gypsea omnium crassissima, & intestinis tenacius adhærescens. In folliculo fellis & secundum iecoris caua, flaua bilis abundat, quæ feruore in vitellinam, deinde in porraceam, in æruginosam, in cœruleam, & in atram omnium acerrimam atq; perniciosissimam facessit. In liene melancholicus atq; terrenus humor colligitur, qui vstione in atrā eam bilem, quæ mitior appellatur, degenerat. Sic igitur in regione prima coërcentur humores superuacui, iiq; interdum cum putredine, interdum citra putredinem. Illic verò interdum vsque adeò exuperant, vt è propriis conceptaculis in alienas sedes redundent, & præ copia irruant in mesenterium, in pancreas, & in intestina: in quibus etiam diuturnitate in prædurós plerumque concrescunt tumores. Ab his interdum per iecur in secundam quoque corporis regionem, quæ maiorum est venarum, hincque tandem in corporis habitum incurrunt, vt in regio morbo, in arquato nigro, in leucophlegmatia. Interdum, at rarius, venarum succi corrumpuntur labemq; contrahunt, etiam si nulla sit viscerum impuritas: nam æstu, exercitatione, vel ira incalescunt, inspiratione graui & putrida corrumpuntur, pestilente cœlo labefactantur. hinc autem magna curandi varietas (vt mox dicam) depromitur. Hæc verò externarum causarum vis sine præparatione corporis leuis. Quocirca temerè ac fortuitò omnia dirigit, qui neglecto viscerum statu morbi cuiusquam curationem suscipit.

Summa ratio eximenda tum plethora tum cacochymiæ, quæ duæ sunt communes morborum causæ. CAP. III.

PLETHORA, quæ iam grauis citra morbi vllius metum esse cœpit, tenui cibo potuque, aut etiam inedia lentè, sensim, ac tutò eximitur. Quæ verò instans morbi

morbi periculum minatur, repentè venæ sectione soluenda, vt periculo subtrahat, tutumq; corpus reddat. Quæ iam morbum protulit, vt continuam febrem, interiorem phlegmonem, suffocationem, hæmorrhagiam ex rupta, aperta, aut excesa vena, protinus quoque sectione venæ minuenda, vt morbi cursum intercipiat, &, quidquid eius factum iam est, breuius efficiat. Plethora quæ alieno morbo duntaxat comes assistit, neq; efficiens eius est causa, vt quæ febrem comitatur intermittentem, aperta etiā vena vtiliter eximitur: tametsi enim propriam morbi causam non tollit, multa tamen eius symptomata lenit, & cætera deinceps remedia tutiora expeditioraq; facit. Quocunq; igitur modo venę multo feruidoq; sanguine turgebunt, si modò carnosum ac bene habitum corpus est, & vires, vt ferè fit, constant, quæ superat, & copia sui grauis est materia, nullo incommodo detrahi potest, etiam si secta vena nihil ad primariam morbi curationem cōferre videatur. Ea tamen, si lentus morbus minimè vrget, sub victu tenui spacio eximi tutò potest. Plethoram impuram, quæ multa est cacochymia, iisdem casibus repentinis, & simili rerum necessitate, tutò venæ sectione subtrahes: præcordiis tamen, si huic initium dederint, prius expurgatis. Nam quauis materia turgentes distentæq; venæ repētinis casibus depleri tutò possunt, vt ea vacuatione leuetur æger, & multitudinis pericula declinet. Citra plethoram verò, etiam si non superet, sed vel integra, vel deficiens sit venarum materia, interdum tamen reuulsionis gratia emittitur, vt alio dato itinere, eoque contrario, eius cursus auertatur. Id autem commodissimum est, quum sanguis præter naturam è venis prorumpens immodicè è naribus, ex vtero, hæmorrhoidibus, aut vomitione, screatúve profunditur, aut quum in partem quamuis irruens erysipelatis phlegmonésve collectionem minatur, siue id sponte excesis aut apertis venis contingat, siue ex aliquo subito casu, vt labore, vociferatione, ictu, cōtusione, disruptæ sint venæ. Hæc igitur affectuum & vitiorum genera sunt, quibus aut vtiliter, aut necessariò, secta vena succurritur.

Summa ratio eximendæ cacochymiæ. CAP. IV.

DE cacochymia autem, cui peculiaris est purgatio, ita statuendum. In prima corporis regione, si recens adhuc est impuritas, nec morbum vllum progenuit, quoniam ferè cruditatis soboles est, parciore victu aut inedia emendari potest: vetustiorem, quàm nec victus tenuis ac siccans, nec inedia sustulit, aut vomitione, aut deiectione, aut vtraque subtrahes, vt quum in omnes primæ regionis partes æquabiliter effusa est: tum enim aluus molli clystere primùm ducēda: deinde, si crassioris pituitę atq; glutinosæ prouentus intestina (vt plerumq; fit) inferciat, ea detergente clystere eluenda subinde repetito, dum (si cætera sinunt) nihil graue, tensum, durúmve reliquum sit in imo ventre, & viæ omnes in aluum directæ, liberæ sint & expeditæ. Expurgatis intestinis si ventriculus impuritate grauatur, eaq; vel cordis dolore vel frequenti nausea sursum obrepere contendat, vomitione ducenda, leui primū, deinde si opus sit validiore. Sin verò citra nauseam grauis est, & ventriculi distentione, dolore, ructu, rugitu, cibi fastidio, aut oris amarore affligit, potione ex hiera detergenda deiiciendaq; est, idq; sæpius ex interuallis, dum quæ dixi mala omnia, aut certè plurima desierint. In interuallis autem subsistens materia apparetur attenuante atq; detergente apozemate, foris quoq; illitu, atq; etiam si rei grauitas exposcit, fomento, cui similis insit facultas. Victus tenuis sit atq; boni succi, qui exigua materia vires aut pares, aut paulò infirmiores conseruet, vt natura concoctione cibi minimum impedita, eos qui lædunt humores mitificet atq; domet. Si victus pariter siccans sit & attenuans, medicamentorum vis maior existet, nulla aliena permistione retusa. Expurgatus ventriculus propriis demū corroboretur subsidiis. Præcordia verò, si tum etiamnum impura maneant, idq; nullo tumore conspicuo, sed obstructione sola, quam sitis, vel oris amaror indicet (vt in simplici duplicive tertiana) vel virium imbecillitas, vel fœdus faciei color (vt in ictero) vel mala corporis enutritio (vt in leucophlegmatia & atrophia) purganda aliquanto validius erunt ac sæpius, sed

nulla tamen scammonii, vel colocynthidis, vel turpethi facultate, quòd è distantioribus ea sedibus tenues proliciant humores, iis plerumque prætermissis crassiusculis qui præcordiorum obstructiones parere solent. At verò si quis in iecore, aut in liene, aut in pancreate, aut in alia quauis mesenterii sede tumor obduruisse deprehendetur, idque vel situ doloris, vel ingrauescente pondere, vel decubitu difficili, vel contactu atq; tenixu, diutius continuandæ purgationes erũt, eæque blandæ ex senna, agarico, atque interdum rheobarbaro, ita quidem detergentibus aperientibusque medicamentis dilutæ, vt crassum & tenacem humorem eumq; in progressu syncerum detrahant: atque, si virium status patitur, subinde repetendæ erunt, dum pedetentim tumor omnis sublatus appareat, laboransque nihil amplius de se queratur. Hæc medendi ratio, citra virium offensionem, inueterata & obdurata vitia sensim demolitur, quæ vehementiora pharmaca summa vi, summaque vitium perturbatione, non excutiunt, & quæ antiqui vt immedicabilia reliquerunt. His autem purgationibus interserenda erunt quæ concretum humorem incidant & detergeãt, vt validiora apozemata, fotus molliens, colliquans, & incidens, illitusq; similis, cui inducetur lana succida, vel similis facultatis emplastrum, vt omnium ope humor fluxilior euadat, & ad purgationem sequacior. Si pars quæ intumuerat, iam conuenienter expurgata, propriæ substantiæ labem cõtraxisse tandem noscatur iis notis quas in pathologia recensui: aut si languidiores vires curationis longitudine labascunt, & ægrè possunt curationis longitudinem perferre: medio etiam cursu subsiste, ne in vitæ discrimen adducas eum, cui maximè opitulari consilium est. Sedata enim medicamentorum perturbatione, cùm corpus in tranquillum iam se receperit, non parua adhibitæ curationis emolumenta commodaq; percipiet. Si tum non parum ipse sibi adiutus æger leuatusque videatur, spes est reliquam posse curationem aliquando compleri. Sin verò eadem quæ antè symptomata, aut non multò mitiora persistũt, non leuis suspicio sit labefactatæ substãtiæ partis, quæ vix vnquam pristinã & integrã constitutionẽ sit receptura: Tum blãdiri, & quod mali reliquũ est suauiter lenire satius est, quã ope irrita ægrũ præcipitare. Hæc summa expurgandæ cacochymiæ ratio exquisitè & ad vnguem, si lentus nec admodum præceps est morbus, obseruari potest, siue cum diuturna febre, siue sine febre sit. At verò in acuto & præcipiti morbo, vt in continua febre, aut pleuritide, cuius præsertim ea impuritas causa non fuerit, vix antè tota demi potest, quàm breui acutus morbus finitus fuerit. Nunc de cacochymia, quæ in vasis & in habitu est corporis vacuanda, dicendum. Hanc vix tutò aggredi possis, antequam sit primæ regioni prospectum: quæ quasi sentina est & prima origo omnis impuritatis. Ea neglecta quisquis morbi vllius curationem suscipit, tanquam cæcus omnia fortunæ temeritate dirigit. Vnde veteres mirari subit, qui hac prætermissa de sola vasorum & habitus corporis impuritate verba fecerunt. Vasorum impuritas, si immodica fuerit, venasque distendat, venæ sectione tutò (vt dixi) minuitur. Quæ verò citra plenitudinem est, si ab euidentibus causis, quæ sanguinem succosque corruperint, profecta est, tum venæ sectione tum purgatione peræquè subtrahi potest. Corrupto enim sanguine detracto, purior è sanis visceribus euchymisque cibis succedet. Sin verò primæ regionis impuritas, aut mala viscerũ affectio (vt ferè fit) huic initium dedit, nihil potest venæ sectio conferre, quòd impuro sanguini mox impurior succedat, neque possit impuritatis eum fontem secta vena exhaurire. Purgatio sola eam eximet impuritatem, quæ primùm regionem infimam, deinde maiores venas, postremò corporis habitum illuuie liberat, non semel quidẽ & vniuersè, sed pedetentim ac sensim auctis (vt antè dixi) remediorum viribus, idq; dũ puriores vrinæ existant, & color corporis viuidior, cæteraque symptomata mitiora. Ad eos humores qui in vasis peccant, præparatio quoque necessaria validis apozematis, quæ vias in aluum directas reserent, visceraque expediant, humores crassos attenuent, lentosque detergant. Quorum omnium administratio non citra dierum, in quibus maior est tranquillitas, & in quibus concoctionis notæ se produnt, obseruationem, tutè fieri potest.

Humorum

Humorum vitia, quæ in habitum summaque corporis è subiectis regionibus emerserũt, alia purgatio, alia venæ sectio vacuat. Phlegmonas enim, carbunculos, furunculos, erysipelata, scabiem sordidam, tensiuam lassitudinem, & alia quæcunq; cum inflammatione mala ingruunt, venæ sectio tollit, expurgatis tamen antè visceribus, primisve sedibus, si sordidæ fuerint. Secta vena impuritatis reliquiæ medicamento ducendæ, cuius vis non ad venas modò maiores, sed ad corporis quoque partes summas attingat. Si quid præterea in corporis summo reliquum subsistat, iis dissipabitur quę halitu digerunt sudorésve eliciunt. Sin verò collectum in tumorem idipsum est, vt in phlegmone, in carbunculo atq; furunculo, peculiaribus remediis curandum. At verò herpetas, impetigines, icterum, leucophlegmatiam, cachexiam, eiusq; generis affectus, quos non inflammatio, sed vna humoris vitiositas protulit, valida purgatio reuocat & exigit per aluum. Expurgato corpore, sudores aut halitus quod reliquum est eripiunt. Id tamen si extremis partibus, vt articulis, capiti, alis, inguinibusve aut artubus impactum, ac velut concretum adhæresceret, siue scirrhi, siue œdematis, siue laxioris tumoris specie; non nisi topicis remediis mollientibus, incidentibus, aperientibus, digerentibusve tolli posset. Hæc in singulorum morborum, qui vacuationem vllam exigunt, curationes præfari decuit. Medendi præceptiones simplicium quidem morborum hæ sunt, quum solitarii non aliis implicantur affectibus: quandoquidem non omnes implicatos persequi licet. Si tamen aliquando simplices illi variè concurrãt, hac vna præfatione sua cuiq; curatio poterit accõmodari. In simplicibus eum, quem in pathologia institui, sequar ordinem, primumq; febrium curationem tradam: deinde morborum qui partes supra diaphragma obsident: tertiò eorum qui sub diaphragmate sunt: postremò exteriorum, quos in chirurgiam referunt. Neque, vt plerique omnes, in solam remediorũ enumerationem, empiricorum more, incũbam: sed qua etiam ratione, quo morbi tempore, quibus naturis ea conueniant, quamdiu singulis vtendum, & quando ad alia transeundum, indicabo, vt remediorum inuentioni methodus quoq; & vtendi ratio coniuncta sit propriis confirmata signis.

Quæ ad methodicam febrium curationem obseruanda. CAP. V.

QVAS olim febrium differentias atque causas tractaui, eas nunc ad medendi rationem accommodare præstat. Febres aliæ repentè hominem adoriuntur & inuadunt, certumque habent sui ortus initium: aliæ verò clam & sensim, quarũ adeò obscura sunt initia, vix vt laborans febricitare se putet, nec nisi quum vehementius increuerint agnosci possint. Illarum rursus aliæ ab horrore aut rigore, aliæ sine his, aut à manifesto calore, aut à capitis dolore, à siti, ab alióve pathemate initium habent. Earum etiam quæ sensim inuadunt, aliæ lentæ ac pigræ persistunt, aliæ paulò pòst incrementum sumunt, dum in summo sint vigore. omnes autem eiusmodi differentiæ non in intermittentibus modò, verùm & in continuis notantur. Nam sæpe continuas videre licet biduũ, atq; etiam triduum quadam inæqualitate modò caloris, modò frigoris affligere. Quocirca ex inuadendi modo vix potest certò febris genus vllum dignosci. At nihilominus quum iam illa vel frigore, vel calore, vel symptomatis molesta esse cœperit, lenioribus quidem subsidiis, quoad licet leniri debet, ac deinde deposito ac remisso primi impetus feruore, antequam propriam curationem aggrediare, febris species atque magnitudo exploranda. Raro quidem contingit, vt citra vllam remissionem vel assiduò increscat, vel biduum eadem magnitudine persistat: quod tamen si obtigerit, synochi species quædam putanda. Vbi igitur febris vel eodem, vel postero die, sese remisit, videndum qua id sit ratione factum. Si impetus, qui ab horrore aut rigore inuaserat, copioso vniuersoq; sudore sit remissus, eoq; deterso febris prorsum desinat, pura & simplex est intermittens, cuius speciem postero die cognosces. Sin verò febris à sudore perseuerat, implexus est cõtinuę & intermittentis, præsertim si hæc diu permaneat illius conditio. Ferè tamen longiore progressu ea vel in simplicem intermittentem, vel in continuam degenerat. Ita qui-

dem plerumque febres per initia ambigunt, & ancipitis naturæ quum sint, in alterutrum postea genus diuertunt. Si sudor nullus emanauit, simplex est cōtinua, licet ab horrore quodam initium fecerit, ea autem causúsne sit an cōtinua conclusa, ex impetus vehementia, atq; etiam ex propriis signis internoscendum. An verò continua tertiana, tertius id postea dies certò patefaciet. Si tum cœli status pestilens infestat, suspicio sit, ne continua hæc vulgaris malignitatis sit particeps. Atq; tum in propria illius signa sedulò intēdendum, quòd omnibus morbis propè illa insidietur. Lenta porrò febris obscura admodum initiò, nec nisi dierum progressu nosci potest, ac tum laborans sibi vires imminui sine febre putat. De hac etiam obseruandum ex viscerum constitutione, nunquid tandem hecticæ quandam speciem minetur. Symptomatica, quoniam aliorum affectuū, vt pleuritidis, peripneumoniæ, hepatitidis, & similium comes est, ex eorū signis deprehēditur. Quanquam primarii illi affectus, quemadmodum vomica pulmonum, & hepatitis, diu plerumq; latent incomperti. Symptomaticę febri primaria nonnunquam permiscetur, quum ante partis affectum laborans se febricitasse sensit. Ex iis igitur atque ex propriis signis cuiusq; febris species die saltem secundo dignoscenda: ac tum quoque eius, quacunq; specie fuerit, magnitudo spectanda. Intelligitur autem febris magnitudo ex impetus vehementia, quemadmodum & mos eius ex malignitate. Nam in vnoquoque continuarum genere interdum mitis, interdum vehemens febris existit. Causæ præterea eius magnitudo ex iis quæ antecesserunt, inuestiganda. Si febris nulla euidente causa, sed sponte prehendit, & antequam hominem adoriretur, corporis grauitas, lassitudo, vigilia inappetentia, nausea afflixit: si impuram & improbam viuendi rationem diu laborans exercuit: si consueta quædam & vtilis euacuatio iamdiu suppressa est: interior ea humoris causa, quæ febrē fouet, multa copiosáq; est: pauca verò, si contraria præcesserint. Quisnam autem is humor sit, simpléxne an mistus, ex iis quæ de proprii humoris dominio olim prodita sunt, percipi debet. In quam autem maximè corporis partem humor febris causa (is verò ferè coercetur in venis maioribus) incumbet & impetum faciet, symptomatum species ostendet. Quum enim aut nausea, aut vomitio, aut ventriculi atq; præcordiorum dolor, aut tensio atq; grauitas, aut inappetentia, aut oris amaror vehementer laborantem fatigat, morbus præcipuè in iecur atq; præcordia impetum facit: quum lumborum grauitas, aut renum dolor vel ardor, in venam maiorem quæ lumbis incubat: quum vehemens cordis æstus & spirandi difficultas cum pectoris laterúmve grauitate, in cor & venam cauam quæ illi assistit: quum vehemēs capitis dolor, aut temporum pulsatio, aut vigiliæ, aut grauitas, aut cataphora, in caput & cerebrum: quum denique artuum grauitas, aut lassitudo, aut summarum & externarum partium dolor, in corporis ambitum. Hæc verò non initio solùm, sed & toto morbi decursu accuratiùs obseruanda. Tertiò autem, quum iam febris species atq; magnitudo innotuerit, laborantis constitutio exquisitè tenenda: & quibus is præcipuè morbis olim fuerit opportunus: num quod vitium aut in iecore, aut in liene, aut in ventriculo contactu aliísve signis percipiatur, númve mala quædā affectio aut renes aut pulmones aut caput obsideat. Ac tum quoque de his quæ dixi symptomatis perpendendum, an ex propria febris & causæ eius essentia, ánne ex veteri quadam vitiosa constitutione procedant: his quippe neglectis curatio nulla rectè instituitur. Iam verò iis ad vnguem exploratis curatio quædam ineunda. Si patum vehemens acutáve febris coniicitur, dies secundus non sine vacuatione prætereat: sæpe enim ab exordiis leuioribus incrementa magna morbi capessunt. Non solùm igitur in valde acutis morbis, quorum materia turget, Hippocratis more (cui vehementiora duntaxat medicamenta innotuerant) verumetiam in quouis modo acutis vtiliter statim initio vacuandum. Secundus dies, quòd ferè tranquillior sit, vacuationi accommodandus: cui tamen præparatio sub primi finem syrupis aut clystere sit præmissa. In morbis autem lentis ac leuibus, non æquè festinanda vacuatio: sed cunctari ac supersedere licet, dum certiùs constet de morbi genere, præsertim si vel ægroti conditio, vel ætas,

vel

vel cœli constitutio non facilè vacuationi consentit. Si primis diebus quauis occasione prætermissa sit euacuatio, quoquo primùm tempore sis accersitus, quasi incipienti morbo remedia decernes, omnibus quidem exploratis quæ initio inuestiganda esse dixi. Hæc igitur in vniuersum de quauis incipiente febre præfari visum est. Nunc autem quod vacuationis genus, quæ medicamenta, quæ deniq; curatio, atque viuendi ratio vnicuique tum incipienti tum procedenti morbo aptius conueniat, particulatim tradendum.

Ephemerarum febrium causæ indicia, & curationes.

CAP. VI.

FEBRIS, quæ euidentium causarum vi derepentè purum benéque habitum corpus etiam ab horrore inuaserit, ephemera putetur. Non enim euidentes illæ & progressæ causæ putridam repentè ingenerant, nisi quum vitiosa subest corporis præparatio. Licet autem per ephemeram spiritus soli incendantur, humorésque puri ac boni duntaxat incalescant, agitati tamen horrores acrimonia sua sæpe excitant, febrémque sudore soluunt. Itaque si calor halituosus, & citra acrimoniam, vehementius increuit, corporisque exolutio quædam existit, pulsus celerior, frequentior, ac vehementior citra inæqualitatem (quæ putredinis index esse solet) si vrina nec colore, nec substantia, nec contentis à naturali differt, & euidentium causarum insueta vis præcessit, nec antè vlla erat functionum querimonia; quæ ita repentè orta fuerit febris, ephemera coniicienda est. Ea autem cognitu difficilis, sed curatu perfacilis, ac nisi in pestilentium sit numero, toto genere salutaris est, ac ferè solet die naturali finiri, sensimq; mitescente calore decedere, interdum manifesto sudore, interdum perspiratione sola; quanquam dum vehementior fuit occasio, in secundum tertiúmve diem nonnunquam exporrigitur. Vna quidem curandę omnis ephemeræ communis ratio est. Etenim spiritus & humores perciti atque concitati tum animi tranquillitate, tum quiete corporis atque somno compescendi sunt: in idque tumultus omnis & motus, nimiusque luminis splendor arcendus est: ac nisi necessitas (vt quum ab inedia aut inanitione fit) postulet, sine cibo continendus æger est, dum sese calor remittat. Cibus autem tum conueniens erit hordei cremor, aut iusculum è gallinaceis, aut ex vitulina hœdináve carne, in quo lactuca, oxalis, buglossum & portulaca incoxerint: panis quoque ex eo iusculo coctus & ipsatum carniū nonnihil oxalidis vel citrii mali succo vel omphacio intinctum: oua insuper sorbilia, eorumq; præsertim vitelli: fructus etiam passi, aut dulces, aut aciduli. Potus verò vel aqua simplex, eaque frigida, si nulla suspecta est viscerum imbecillitas, aut certè iam prius feruefacta, vel ea in qua hordeū incoxerit, vel glycyrrhiza macerata, aut solutum saccharum sit, vel vinum album tenue & oligophorum aqua multa dilutum. Sitis verò, quæ per febris æstum vehementius excruciat, lenienda est syrupo violato aut iniubino, aut adiãtino, aut iulepo rosato, aut (quia dulces molesti sunt) succus limonum aut punicorum his affundetur, propinabunturq; ex aquæ quadruplo aut sexduplo. Inclinante iam ea dulcis aquæ balneum confert, nisi aut putredinis, aut destillationis fluxionisque suspicio sit. Quinetiam si compactior aluus negocium facessit, hanc opportunè molli clystere ducere nihil noceat. Plenior autem vacuatio raro arte tentanda est, quòd integra spōte sanatio succedat. Hæc igitur habenda est omnium ephemerarum communis curatio. Cæterùm, vt earum variæ ex euidentium causarum numero statuuntur species; quæ & diuersa symptomata proferunt, ita & his leniēdis peculiaria quædam aptantur remedia. Ephemera, quæ ab æstuoso aëre, aut à solis ardore, aut à balneis, aut ab æstuario inducta sit, raro sine capitis est dolore. hūc verò lenire oportet oxyrrhodino simplici, vel eo cui olei nymphęæ vel papaueris, vel vnguenti populei quiddam sit admistum, aut etiam oxycrato simplici, vel eo quod ex aquis stillatitiis rosarum, plantaginis, solani, atq; betonicæ & aceri sextante comparatum sit. His nō modò frontem & tempora, sed & sinciput quoque irrigare licet, modò tepidis, modò frigidis. Contrariis ex causis ephemera quoque interdum succenditur, vt quum

æstuans concalfactumq; corpus derepentè in frigidiorem aërem se confert, qui cutim denset atq; constipet, nec concalfactos humores expirare finat: aut quum in balneum frigidum aut aluminosum descendit: quod minimè contingeret, si pariter inreriora, vt per brumam iter facientibus, frigerent. Per hanc igitur frictione molli, aut vnctione laxanda cutis est, vel sudoris promotione, vel balneo calido: quòd si horror in balneo percipiatur, confestim egrediendũ: conceptam enim iam esse putredinem testatur, alioqui si diutius cutis constipetur metuenda putrida erit. Ephemera ex motu, ex peregrinatione, aut labore immodico generata, lassitudinem artuum musculorumq; dolores exhibet: quos vel leni ac molli frictione, vel vnctione ex oleo dulci ac tenui, vt violato, aut chamæmelino, aut liliaceo, demulcere iuuat: quumque iam febris inclinare cœperit, sudor fomentis blãdè prouocetur, aut etiam dulci balneo: cui peculiare id ac proprium est, eiusmodi lassitudinis dolores finire. Eadem ferè sit ratio, si ephemeram vehemens dentium cruciatus, aut colicus nephriticúsve dolor excitarit. Neq; admodum dissimilis est ratio si eam vehementiores animi perturbationes, vt ira, excandescentia, protulerunt: summa quippe animi tranquillitas & hilaritas imperanda, bilisq; feruor frenandus est victu potuq; refrigerante, & vini abstinentia. Quæ ex vigiliis, ex literarum studio, ex multa meditatione, ex curis, ex mœrore, aut ex tristitia processerit, ignauior quidem existit ac minus feruida, pulsuque languidiore & contractiore. Atq; vt ex iis causis rarior est ephemera, ita quæ fortasse inciderit, proprios ferè limites excedit, & causis perseuerantibus in diuturnam feram plerumque abit, quæ marcorem accersit. Per hanc omni studio exhilarãdus est animus, spiritus excitandi, cardiacis cor fouendum, atq; muniendum epithemate odorato: somno sarciendus est spiritus dissipatus, & cibi bonitate, odorato tenuique vino moderatè reparandus humor benignus, qui exhaustus fuerat, & corpus balneo sine sudore humectandum. Simili propè ratione curari ea postulat, quam fortè inanitio immoderata induxit, siue ex inedia aut siti intolerabili, siue ex vacuatione spontanea, aut medicamenti vi facta. Raro tamen aut exinanitio, aut inedia febrem infert, hæc enim præcipuè humores compescit atq; spiritus, non autem excitat aut impellit, corpusque sæpius refrigerat. Si enim bilem ab hac accendi contingat, putrida quàm ephemera potius metuenda: quæ ne succedat, refrigerans humectansque cibus, etiam inuadente ea, multoq; magis inclinata, conceditur. At verò repletio immodica, tum quæ ex cohibitis naturæ excrementis, tum quę ex pleniore aut calidiore alimento proficiscitur, frequens est febris gignendæ causa, principio quidem ephemeræ, deinde etiam putridæ, si quidem inualescat aut diutius ea persistat. Primùm enim suppressorum excrementorum vapore spiritus humoresque inquinantur & incalescunt: caput dolore tentatur, & eorum mole oppressum corpus ingrauescit, quæ peculiaria huic febri symptomata sunt. Præter cætera igitur confestim naturalis consuetaq; omnis vacuatio est molienda: adstrictior aluus clystere solicitãda: vrina parcior diureticis mouenda: sudores præter naturam cohibiti ciendi sunt diaphoreticis: hęmorrhoides, aut menses, qui præter consuetudinem subsistunt, proritandi sunt: quemadmodum & vetus fistulosumque vlcus, è quo consueta sanies iamdiu non emanarit. Huius quidem ephemeræ facilis est in putridam transitus. Itaque si causis perseuerantibus ea longius excurrat, & ex impuritate impendeat suspectáve sit putredo, purgatione quidem aut accommodata venæ sectione arceri poterit, si plethora iam grauis euaserit. Ea enim ephemera, quæ ex subita frigidiusculi humoris fluxione in inguina, aut in alas, aut in aliam corporis sedem obtigerit, purgationem postulat, quemadmodum & venæ sectionem quæ ex tenui feruidique sanguinis irruptione in crura, in aliásve sedes, erysipelatis specie cum horrore inuaserit: & quæ ex pruritu, ex scabie, ex furunculis, aut ex abscessu externo. Nam interior omnis putridam parit. Iam verò immodica alimenti eiusque optimi repletio quòd ægrè dometur atque coquatur, cruditatemque pariat, diariæ plerumque fit occasio: multo autem magis, si ex acriori calidioreque alimẽto fuerit, vt ex immodico generosi vini potu, ex sinapis, nasturtii, ceparum, alliorum,

alliorum, & aromatum esu. Sub hac ventriculus distenditur, ac plerumq; dolet, caput vapore impletur: tempora pulsant: corpus ignauum, graue, & inquietum existit. Quocirca præter quietem & refrigerationem, quæ omnium communis est, inedia atque cibi parcitas apprimè est vtilis. Potus tamen, si implacabilis sitis est, permittendus. Vomitio, aut etiam alui subductio accommoda, si malum crudelius increuit. Imò etiam si cruditas nōdum euicta calore, putredinis nidorem quendam induxisse videatur, purgatio accedat ex puluere hieræ, aut rheobarbaro, aut ex senna, aut ex catholico, eaq; sic aptè cōparata, vt ventriculum primasq; sedes exquisitè purget. Multò autem magis hæc necessaria fuerit, si ex immodico & intempestiuo fugacium fructuum, vt persicorum, malorum, chrysomelorum, fragorum, mororum, peponum, melonum, cucumerum, vuatum, lactis & omnium quæ promptè corrumpuntur, esu oborta sit. Etenim corruptio, si diutius in ventriculo primisve sedibus resedit, aut si hinc in iecur venasque maiores penetret, cum spiritu humores sanguinemq; contaminans, putridam febrem accendet. Quocirca expurganda est protinus, etiā si portio eius vomitione, aut alui deiectione sponte proruperit: quandoquidē solus corruptionis nidor derelictus putridæ febris initium plerumq; fuit. Ab his deinde concoctio iuuanda electario diarrhodon, vel aromatico rosato, vel cortice citri condito, vel myrobalano, vel nuce moschata condita, vel condito ex his concinnato. Firmandus quoq; ventriculus oleo mastichino, nardino, mentæ, vel absynthii, idq; dum concoctionis bonitas existat. Posteriora hæc ephemeræ genera, si vel causarum magnitudine inualescant, vel negligentius curentur, quod aliqua intus materia foueantur, in putridarum species desciscūt. Id autem certò & circumspectius ex inclinatione præuidendum. Si longa atq; difficilis est diariæ inclinatio, quam neq; sudor, neq; mador excipiat, aut si à sudore frequens adhuc pulsus inæqualitatem nanciscitur, aut capitis dolor, aut sitis, aut inappetentia, aut aliud symptoma persistit, neque biduo triduóve pura sequitur integritas, metuenda certè in putridam permutatio. Hoc tandem loco minimè prætereundum duxi, febres quasdam tum assiduas, tum intermittentes, artis vsu notari quodāmodo ancipites, & quas neq; in ephemeras, neq; in vllum putridarum genus certò referre possis. Quædam enim vltra diem tertium excurrunt, ac eodem interdum die sæpius exasperantur, idq; aut dum cibus conficitur, aut sub vesperam, nullam intermissionem puram sortitæ: blandę quidem, & quibus laborans vix se teneri putat: pulsus tamen celeritate ac frequentia, lassitudine, corporis grauitate, aut exolutione, interdum etiam grauioribus symptomatis conspicuæ. Quædam verò ad puram intermissionem deductæ sine horroris sensu, leuiter, vt dixi, aut dum concoctio fit, aut sub vesperam, aut quauis occasione recrudescunt. Eius generis nōnullæ à vehementiore pruritu, à scabie, à furunculis, ab externis abscessibus, & ab acri destillatione fiunt. Nonnullæ etiam à cruditate indomita, vel à bile citra putredinem efferuescente, vel à semimala humorum qualitate, quæ aut primam, aut alias corporis regiones obsideat: hæc enim vitiosa illorum qualitas media quædā via est ad putredinem, in qua plerunq; affectio subsistit. Quocirca eius generis febres omnes aut tenui refrigeranteq; victu sustuli, sub quo natura qualitatis vitium sola emendaret: si victus parum profuit, huic insuper aut venæ sectionem, aut purgationem accommodaui, quibus breui est solutio sequuta.

De putridis febribus. CAP. VII.

PVTRIDARVM febrium curationem non apud veteres modò, sed & apud iuniores plerosque ancipitem parumq; tutam effecit causarum affectarumq; partium ignoratio. Neque enim humorum qui peccant recta est habita internotio, neq; locorum in quibus illi computrescunt. Etenim bilem, verbi gratia, vnam eandemq; malè statuunt tertianæ intermittentis, & continuæ, atque etiam causi materiam, illiq; sedem perperam designant. Quocirca, posthabitis eorum sententiis, traditas olim per demonstrationem hac de re hypotheses sequuti, earum curationem trademus, non contemplatione solùm, verumetiam vsu longo

& obseruatione comprobatam, idq; veritate magis quàm aliorum testimonio & autoritate ductus. Si quem horror aut rigor adoritur, qui ab extremarum partium refrigeratione sensim auctus corpus vehementer concutiat: hinc deinde calor acer atq; siccus cum pulsu celeri, crebro, & inæquali excipiat, qui summo accessionis vigore in sitim inexhaustam capitisq; dolorem pungentem, & æstuantem cordis dolorem, atq; irrequietam corporis totius iactationē deducat, nec supra horas duodecim productus, copioso eoque calido & acri sudore solutus integrè soluatur ac desinat, vt in intermissione nihil quicquam symptomatum supersit, exquisita tertiana expectari potest, si præsertim laborantis natura & ætas, anni tempus, cœlique status in id conspirent. Hanc verò proximus circuitus siue status sit, siue anticipet, siue cunctetur, confirmabit. Proxima continensq; eius causa bilis est superuacua, citrina quidem, aut etiam prasina, eaq; syncerior, nec frigido humore permista, non exuperans modò vel nimium exæstuās, verumetiam putrescens, idq; aut in propria cysti, aut circum caua iecoris, aut in pancreate, aut in vicinis sedibus. In iis quidem ea neq; concreuit, neq; obduruit, neq; impacta vlli parti tenacius adhęrescit, vt tumorem vllum pariat in visceribus, sed tenuis liberè diffluit. Quocirca nisi obstructione coërcita fuerit, accessionis impetu excuri solet, aut prorumpere vomitione, deiectione, mictione, & sudore: hinc tertiana exquisita breuis existit, nec vltra septimum circuitum producitur. Tantò autem breuior est, quò aut parcior materia subest, aut expeditior eius eruptio: quibus verò non ita sensim per circuitus ea prorumpit, plenior sub finem, & in ipsa totius declinatione quasi decretoria vacuatio expectanda est, quæ omnino tutam illius solutionem facit. Accessiones ab ortu inualescunt ad quartam, quæ tum longitudine, tum magnitudine & acrimonia omnium esse solet vehementissima: quæ deinceps sunt, inclinant ad septimam Si qua citius mitescit, ante septimam soluitur: si tardius longius excurrit. Itaque accessione quarta status est & summus morbi vigor, reliquo deinceps tempore declinatio. Hæc rarò repentina crisi vt continua, sæpius lentè soluitur. Vrina interdum toto progressu pura & cum sedimento deprehenditur, quum scilicet bilis non admodum prosilit in venas: quum autem eò fertur, summè turbida est, accessione quarta, exinde verò inclarescit, sedimentumq; deponit: tum enim minus bile perfunditur, minusq; sunt impeditæ functiones natiui caloris. Itaque concoctionis indicia non in incremento, aut in statu intermittentium febrium, quemadmodum cōtinuarum, sed ferè in declinatione visuntur, cum peccantis materiæ pars magna iam est exhausta. Neque tamen ea noxiæ materiæ, sed cibi cocti indicia sunt: neque præterea bilis superuacua, quæ putrescens intermittentium est materia, concoctionem similiter admittit atque putredo, quæ in maioribus conclusa venis continuam febrem profert.

Continuarum febrium iudicia.

Porrò febres terminantur crisi, solutione & commutatione.

Cap. VIII.

CONTINVAM febrem secunda, aut (quod tardissimum est) tertia hebdomada decretoriè soluit. Siue enim synochus ea sit, siue causus, siue continua conclusa, si primaria est, putredinis materiam habet in venis coërcitam maioribus, quæ inter alas & inguina excurrunt: quumque nulli visceri, nulli parti affixa ea sit, sed in venarum capacitate cum sanguine eiusque sero fluctuet, satis hoc temporis curriculo solet à natura domari atq; concoqui, & nusquam hærens excludi forasq; depelli: id autem decretoria est solutio illius: quę etiam febris commutatione soluitur, quoniam hæc imperfecta quædam crisis est, qua nō omnino natura potest materiam excludere, sed subsistit ea aut in aliquo viscere, aut in adenibus, aut in alia parte corporis, in qua morbum nouum progignit: ea inquam commutatio, quia crisis quædam est, tertia saltem hebdomada fit. Quæ verò non repentè crisi, nec excretione, nec cōmutatione, velut abscessu, soluitur,

ea tamen vel decimo quarto die, vel vigesimo summū feruorem summamq; symptomatum sæuitiam deponit, idq; nulla, vel imperfecta excretione, ac deinde quasi speciem genusq; mutet, lento progressu & dierum numero sensim paulatimq; desinit. Longa huius est inclinatio, diciturq; concoctione paulatim solui. Etenim vitiosus humor, qui sanguini permiscetur in venis, ac etiam sanguis totus venarum si vitiosus fuerit, diebus viginti aut triginta totus absumi solet, ac ferè totus renouari, si modò purius sufficitur alimentum, nec iecoris viscerumq; impuritas, aut vitiosa quædam constitutio obsistit. Si quam igitur febrem cōtingat supra diem vigesimum pari, aut etiam maiore acrimonia & magnitudine exporrigi, hanc tu symptomaticam censeto: atq; eam vel interiore phlegmone & abscessu, vel ex putredine visceri alicui impacta profectam. Solutio autē, quæ perfecta fit crisi, imprimis optanda, vt quæ depulsa morbi materia omni, nihilq; reliquum faciens, summam quietem & integram valetudinem restituat. Quę verò sensim ac paulatim fit, vt maximè fastidiosa est prolixitate, ita & minimè tuta, & sæpe cum metu recidiuæ. Atque si quidem ipsa declinatione (quia adhuc impurum est corpus) æger quicquam cōmittat, facilè relabitur. Putridæ porrò febris continuæ crisis nulla fit perfecta sudore: quanquam enim sudor decretorio die (ex Hippocratis sententia) confert, atq; dissipata, tenui quadā humoris portione febris feruorem lenit, & impetum sedat, non tamen potest crassiorem eā putrescentē materiam educere, quæ febris est fomes. Sanguis quoque seu ex naribus, seu ex hæmorrhoidibus, seu ex vtero profluens die critico, licet synochū soluat, neq; tamen causum, neq; continuā terminare potest: neq; harum perfectam atq; tutā crisim fecisse deprehenditur, quòd exiguā duntaxat impuritatis portionem cum maiore portione vtilioris sanguinis magna virium iactura educat. Abscessus vnus, vt parotis aut bubo, nequit vniuersam febrē excutere. At si vel plures sparsim erūpant, vel vndiq; in articulos artúsve confluentes tumores excitent, febrē quidem soluere possunt, at certè difficultate non modica, quòd exorti dolores non parū excrucient, eosq; ferè lenta quædam febris comitatur, ac tū febris non criticè nec solutione, sed cōmutatione potius terminatur. Vna igitur aluì spontanea solutio atq; perturbatio continuam febrē tutò ac perfectè iudicat. Ea quippe sola potest putridā febris materiam perfecta iam concoctione apparatā prorsus excludere, atq; viscera & maiores venas, sordida illuuie obsessas, citra virium & naturæ iacturam & offensionem expedire. Vomitio intermittentes febres plerumq; iudicat, continuas verò non item. Licet enim ventriculus & circumposita, vomitione sese facilè exonerent, maiores tamen venæ deiectione potius per eas venas quæ è iecore in intestina contendunt expurgantur. Perspecta igitur febris specie cognitū hinc esse potest qua ratione ea si salutaris sit, secundum naturā facilè, vtiliter, perfectè, ac tutò iudicari & decretoriè solui debeat. Nunc autem exponendum, quo pacto ea toto morbi progressu debeat à natura dirigi, vt ad hanc conuenientē & perfectam crisim perueniat. Primùm autē in exquisitis typis exercitari vnumquenq; velim. Cōtinua febris quæ ex sua magnitudine, impetu, & more, primis diebus cognoscetur, iudicanda decimoquarto die, si exquisitā motus & progressionis formā seruat. Primùm quidem repentè inuadit, & certam atq; manifestam habet inuasionis horā. Quæ enim repentè inuaserit, repentè quoq; (nisi aliundè quippiam obstet) soluetur: quæ verò clàm, obscurè, & longa præcedente lassitudine vel inæqualitate inuadens nullum manifestum ortus sui initium habuerit, nec repentè nec crisi vlla solui potest: par enim exitus atq; ortus est ratio. Rursum quæ nullius euidentis causę vi, sed in corporis animique quiete summa, vt sub noctis & somni finē suscitatur, grauior ac multò periculosior est, quàm quę prægressæ causæ impulsu, & post diei æstum atq; laborē obtingit: omnē enim ortus sui causam intus habet in corpore. Febris igitur cuius formā & progressum explico, siue ab aliqua, siue à nulla euidēte causa processit, repentè prehendit, certumq; habet ortus sui initiū: hocq; modò blandū est ac mite, modò acre ac vehemens. Sensim hæc increscit ad diem septimum, licet non pari semper impetu laborantem exerceat. Vrinas exhibet interdū biduo (quum

nondum putredo inualuit) ſanis non admodum diſſimiles, ſed quæ poſtea, augeſcente putredine, craſſeſcunt, rubent atq; confuſæ ſunt. Interdum etiam ſtatim initio craſſæ, rubicundæ & confuſæ, mox dein obſcuræ coctæ exiſtunt: talesq; ferè in diem ſeptimũ permanent. Septimo die grauior quædam fit morbi perturbatio, quam vel ſudor, vel ſpontanea alui biliosa deiectio excipit: quẽadmodum ſalutaris eſt & pollicetur perfectam criſim poſthac futuram. Sedata diei ſeptimi perturbatione vrinæ manifeſtam coctionem exhibent, eſtque tum verè morbi incrementum, licet ab ea perturbatione, ſæpe tanquam ex imperfecta criſi ſymptomata miteſcunt: æger enim plurimum leuatur, atq; interdum ſine febre exiſtit. At iis, quæ ex ratione non leuant, confidendum nõ eſt, inquit Hippocrates. Vrinarum concoctio nonnunquam perſiſtit, nonnunquam intermittit: ac deinde redit atque relucet. Vndecimo autem die febris aut redit, aut inualeſcit, isq; ſummus eſt morbi vigor, qui ferè permanet in diem quartum decimũ. Hoc die, atque interdum decimotertio, febris vehementius excandeſcit cum ſignis perfectæ concoctionis, nempe cum hypoſtaſi alba, leui & æquali: quumq; ea excandeſcentia & exacerbatio inclinat, febris repentè ſoluitur ac definit; idq; ſuborta deiectione biliosa & copioſa, quæ in diẽ vnum aut etiã in alterum perſeuerat. Ab hac igitur perturbatione & copioſa alui deiectione æger neceſſariò imbecillior euadit: at nihilominus ſi perfecta criſis ea fuit, febris nulla prorſus manet, nullus capitis dolor, nullum denique febris ſymptomata, ſed ſumma ineſt corporis trãquillitas: pleriſque tamen ſudor præſertim dormientibus emanat, quæ omnium eſt euacuationum poſtrema. Hæc quidem perfecta eſt & repentina morbi ſanatio, cuius breuis eſt admodum declinatio, tum ſolùm durans, quum aluus ſolutior noxium materiam excludit Si nõ omnino perfecta criſis fuit, cohibita aut ſubſiſtente alui deiectione, febris etiamnum aliquanta manet, quam & ſymptomata leuia comitantur: ſed non multò poſt omnia deſinunt ac tum morbi inclinatio prolixior eſt atq; manifeſtior, in qua & plures ſudores erumpunt. Si (quod rarius eſt) acutior febris ſeptimo die ſoluenda eſt decretoriè, ea primo ſtatim die hominem vehementius adoritur, vrinasque rubras, craſſas, atque confuſas promit: quarto verò die concoctionem quãdam ſed quiete manifeſtiorem exhibet, nullaque aut certè leuiſſima atque minima remiſſione in diem ſeptimum perſeuerans, tum magna admodum perturbatione concutiens, repentina quoque alui deiectione criſim habet, eamque modò perfectam, modò imperfectam. Quæ vndecimo die ſoluetur, omnia quadam mediocritate habet, & rarior eſt ea ſolutio. Quæ verò vigeſimo die aut vigeſimo primo criſim eſt acceptura, ferè languidior initio exiſtit, die ſeptimo ſummam cruditatem habet, quæ in vndecimum ac ſæpe in decimum quartum perſeuerat: ac tum ferè primùm apparente concoctione miteſcit, idque interdum vacuatione quadam imperfecta, interdum etiam nulla. Rarò enim fit vt in diem vicesimum ſumma illius ſæuitia perducet: quumque ſeſe illa remiſerit, vigeſimo tamen appetente, excandeſcit & perturbatione ſuborta, alui tandem eruptione bilioſa ſoluitur, quæ in plures ſæpè dies continuat. Hic autem obiter animaduertendum, febris atque ſymptomatum ſæuitiam, quum primum ſigna concoctionis apparent, ſæpius miteſcere: neque vſu obſeruauimus in ipſo ſtatu concoctionis omnia eſſe grauiſſima, neque (quod dixi Hippocrates) omnia cum incipiunt & finiunt leuiora eſſe, cùm conſiſtunt grauiora. Rarò enim fit, vt tẽpora concoctionis prorſus reſpondeant & conſentiant ſymptomatum temporibus. Id autem idcirco contingit, quòd non parum materiæ morbi vacuatione ſubtraximus ante concoctionem, qua ſubtracta tum febris, tum ſymptomata eius miteſcunt. Fortaſſe autem Hippocrates omnia cenſuit in ſtatu fieri grauiſſima, quum curatio tota naturæ committitur, vniuerſaque morbi materia conſeruatur in extremam criſim. Tum quippe ratione optima & criſis ipſa vehementi perturbatione fit, & ſtatus quoque criſim præcedens vehemens exiſtit.

Pro

Pro Curatione.

QVONIAM autem vehementi huic perturbationi & crisi periculum non deest, præstat certè multo antè tempore nonnihil materiæ morbi demere, vt omnia deinceps tranquilliora & tutiora succedant. Atq; licet & venæ sectione & medicamentis purgantibus multum sit illius materiæ arte iudicationem detractum, natura nihilominus motus suos statis temporibus obseruans, concoctionem ac tandem decretorio die crisim molitur ac perficit, sed tamen perturbatione atque vacuatione minore. Id igitur in morbis salutaribus efficit artis curatio, vt & breuiores illi euadant, & securiore tranquillitate soluantur. Nonnunquam etiam leuiter exitiales salutares reddit. Hæ formulæ sunt continuarum febrium, quæ perfecta crisi terminantur ad salutem.

De febribus continuis quæ crisi non terminantur.

CAP. IX.

CONTINVA verò febris, si crisim habitura nō est, vix initio potest internosci, at in progressu, præsertim quum iam cōcoctionis signa apparebunt. hinc autē dignoscitur, quòd neq; vomitio, neq; alui deiectio biliosa vlla sponte fit, nec facilè sudore corpus diffluit, nec facilis est aut libera satis medicamentorū purgatio: sed quasi præclusis omnibus vacuandi viis, aut humore contumaciore existente, nullam natura vacuationem sponte molitur. Ratò quippe perfectam crisim natura efficit, quam non antè spontanea quadam vacuatione præmonstrauerit. Contrà, quum viis omnibus expeditis ac liberis humores purgāti medicamento facilè obtemperant, & nonnunquam, præsertim diebus iudicibus aut decretoriis, aut vomitiones, aut deiectiones biliosæ spōte prodeūt, facilè laborantis tolerantia futura crisis sperari potest. Cōtinua igitur febris, quæ iā apparente cōcoctione salutaris speratur, si nulla vacuatione spontanea impetum fecerit, sensim atque paulatim concoctione atque digestione soluetur. Licet autem nullas sponte vacuationes exhibeat, singulis tamen criticis diebus exacerbationem impetus habet, quibus victricis naturæ molitionem ostendit: quumque vel septimo, vel quarto decimo, vel vigesimo die, perfectæ concoctionis signis apparentibus, summum vigoris impetum fecerit, reliquo deinceps tempore sese remittit, ac perseuerante concoctione sensim decedit, dum prorsus desinat, nulla vacuatione suborta. Hoc autē tempus totius est morbi declinatio, quæ lōga planè, ac interdum toto morbo diuturnior obtingit. Quæ nulla vacuatione, sed sensim concoctione soluitur, facilè minimoq; errore redit. Ab hac enim corpus non æquè purū, atq; à perfecta crisi manet: quumque pristinæ qualitatis nonnihil etiamnum retineat, si quid vel alimentorum copia & qualitate, vel labore, vel vigiliis peccatur, ex veteri fermento noua putredo excitatur, facilisq; in pristinum morbū relapsus. Corpore verò per crisim exquisitè purgato, nihil efficere potest externarum euidentiumq; causarum iniuria. Est porrò tertia febriū solutio, quæ commutatione fit. Nonnunquam enim continua in tertianam, nonnunquā (idque sæpius autumno) in quartanam degenerat. Id autem accidit, quū crassior est venarum materia, quàm vt in aluū prorsus extirpari possit: aut quum magna viscerum obstructio ac densitas obsistit, ne morbi materia deuoluatur in aluū. Ab his quippe causis peccans febris materia, vincentis naturæ robore à venis excussa, nec excidere potens in aluum, hæret ac subsistit in mediis visceribus, illicque fixa & obhærens, seruansque putredinem ex loci, id est, præcordiorum naturæ atque conditione, intermittentem facit, quæ præsertim materiæ situ à cont[illegible] differt. Sic propemodum nonnunquam natura, materiam noxiam è venis in summum corpus expellēs, dolores articularios infert pro solutione, quā crisi tentat & molitur, nec tamē perficere potest. Sic & abscessus & bubones interdum sub febris finem erumpere videmus. De iis porrò febribus, quarum materia turgere dicitur, quos impetus faciant, æstimandum, vt intelligatur quis earum tandem sit exitus futurus. Causa quæ hunc illarum impetum facit, non simplex est putredo, sed peculiaris quædam humoris malignitas, aut ex acrimonia

vehementiore, aut ex venenata qualitate profecta, ob quam ita impulsus humor nullo potest loco subsistere, sed in venis maioribus licet conclusus, huc tamen illucq́ue, quasi æstuans vt mare, effertur, ac plerumq; è venis in nobilem aliquam partem erumpit. Noscitur autẽ materia turgere, quòd in ea febre, licet nec dolor vllus nec calor atrocius vrgeat, magna tamen percipitur corporis perturbatio, magnaque inquietudo atque iactatio. Dolores quibusdam modò in hanc, modò in illã partem insiliunt: quumq́ue materia sese aliquò infixit, sæuiora symptomata emergunt. Itaque alios summa spirandi difficultas obsessis pulmonibus premit, cum suffocandi periculo: alios syncope repentina, aut periculosa animi defectio: quam interdum vidi supra horas 24. sine vllo pulsu perseuerare citra exitium: alios cruenta expuitio, apertis magna vi pulmonum venis: alios delirium, quum cerebri arcem humor inuasit, ac deinde eius impetu & ardore sedato cataphora: nonnunquam in externas quoque partes prosilit summo dolore, tãquam sit abscessus futurus & erupturus modò in alas & inguina, modò in latus, idque cum tussi, cum spiritu difficili, & cum expuitione cruenta, quasi vera pleuritis esset. Hinc igitur fit, vt acutorum morborum, quorum præsertim materia turget, prorsus (vt inquit Hippocrates) incerta sit prædictio. Ancipites enim fere sunt, & inopinata quoque eorum symptomata, idq́ue ob turgentis materiæ impetum: neque si iam concoctio appareat certa salus esse debet. Quæ per has febres ex humoris impetu emergunt, vt laterum dolores, sanguinis vomitiones & expuitiones, exanthemata purpurea, bubones, parotides, animi defectiones, aut syncope, pro crisi perfecta censeri minimè debent: licet enim ipsum humoris furorem atque malignitatem interdum finiãt, reliquam tamen putredinem, quæ præcipua est febris causa, non eximunt: sed huic necessaria est alia maior, eaque vniuersalis, vacuatio, quæ totius febris iudicatio sit: parotides igitur, vel delirium, vel cataphoram, at non ipsam febrem vniuersam soluit. Hactenus omnem rationem atque formam expressi, qua continuæ febres salutares progrediuntur, & qua etiam aut repentè crisi, aut sensim concoctione soluuntur, siue earum materia turgeat, siue non turgeat. Nunc de exitialibus dicendum, quis earum progressus, & quis exitus sit: idem quoque de pestilentibus.

De exitialibus atq; pestilentibus febribus. CAP. X.

EXITIALIS eadem plerumque ac salutaris febris exordia sunt, nec sæuitia eius, nec symptomatum vis aut ratio diuersa: aut progressu vniuscuiusq́ue generis dignoscitur. Aliàs enim statim ea dum incipit vehementer conturbat, talisque persistit: aliàs à leuioribus orta initiis sensim inualescit, dum summam vehementiam aut malignitatem nacta prorsus iugulet. Atque alterutrum etiam incipiente salutari febre deprehenditur, raroque primis diebus exitialia signa existunt. Quocirca initio nihil de morbi exitu citò pronunciandum, sed omnia adhuc in ancipiti versari. Atque licet nonnulla symptomata mitescant, vt hinc aliquid melius sperari possit, quamdiu tamen confusæ aut crudæ apparent vrinæ, spes semper dubia est & incerta, atque inter spem metumq́ue versatur æger, præsertim si acuta febris & anceps est. Nonnunquam enim in leuioribus cum cruditate (quemadmodum in quibusdam tertianis) certa est salus. Si deinde quarto, septimo, alióve decretorio die aut circiter manifesta elucet concoctio, spes quoque elucet, si modò ea permaneat. Interruptã autem concoctio infida est. Perseuerans verò atq; in dies melior succedens concoctio, certæ salutis est nuncia: modò nec pestilens febris sit, nec malignitatis occultæ particeps. In pestilẽte simplici vrina nonnunquã in toto decursu concocta existit. In pestilente, quæ est coniuncta putridæ, licet quæ confusa & cruda fuerat vrina, superata deinde putredine, coctionis notas exhibeat, permanens tamen cæca eius malignitas plerumque hominem de medio tollit. Nonnunquam etiam (licet admodũ rarò) in putrida simplici, quæ nullius erat malignitatis pestilentis particeps, notaui post vrinas diu concoctas interitum nullo errore consequi. Vrinis igitur non semper fidendum, nisi & vndique meliora signa compareant, præsertim ex pul-

ſu & virium robore. In acuta febre putrida, cui nulla malignitas comes ſit, ſi crudæ vrinæ, aut etiam obſcurè ſeu ex dimidio coctæ diutius perſeuerent, diemque decimumquartum excedant, ſi natura nullam procedẽte morbo vtilem vacuationem per os, per aluũ, aut ſudores molitur, qua leuari æger videatur, tota morbi materia intus ad vndecimum vel decimumquartum diem, aut ſi vehementior febris eſt, ad ſeptimum ſubſiſtente, tum quidem anceps adhuc morbus eſt: ac tum ſiue ſyptomata ingraueſcant, ſiue miteſcant, ſi concoctionis indicia apparebunt, ſalus quidem ſperari poteſt, non criſi, ſed lenta paulatinaque concoctione, cui ſanè diuturnitas comes eſt. Sin verò omni ſuppreſſa vacuatione naturali, cruditas aut etiam obſcura concoctio diutius perſeueret in vrinis, nec manifeſta concoctio in valde acuto ſeptimo die, nec in mitiore decimoquarto appareat, formidabilis eſt. ac deinde ſiue ſymptomata ingraueſcant, ſiue miteſcant, ſi perſeuerante cruditate, pulſus languidior, vox reſpiratioque difficilior euadit, & laboranti robur viresq; concidunt, res ad exitum vergit: natura quippe morbi magnitudini ſuccumbit. Quanto poſtea deteriora hæc omnia fient, tantò propinquior exitus erit: ad hæcq; attentus ſi diligenter æſtimes quantum vires declinent, aut quantũ ſuſtinere morbũ queant, æſtimare quoq; poſſis quãdo moriturus ſit æger. Exitialis morbus interdũ ipſo ſtatim initio dignoſci poteſt, quum ſummo quodã furore incipiens vel corrupti humoris copia, vel malignitate, vires natiuumq; calorẽ premit ac ferè obruit, ſpiritu difficili, cum vomitione vel nauſea, cũ pulſu paruo ac celeri, cum magna corporis diſſolutione, & cum vrinis confuſis. Quia ita ſtatim dum incipit, tã ſæua & tam exitialia ſigna exhibet, vix arte poteſt euinci. Licet enim vacuationes idoneæ tempeſtiuè decernantur, aut etiã ſponte contingat vtiles, quibus noxii humoris portio quædã detrahatur, omnia tamen quæ dixi exitialia ſigna permanent, aut etiã deteriora fiunt, aut noua emergunt. Quũ igitur procedẽte morbo ſic omnia progredi videbuntur, deplorata ſit omnino ſalus. Exitialis alius eſt initio qui lẽtius inuadit atq; progreditur nec multũ diſtat ab eo qui ſimpliciter crudus eſt, atq; is ſanè anceps eſt: quia licet quædam præ ſe ferat lethalia ſigna, ea tamen emendari poſſunt: & qui ſic leuiter exitialis eſt, arte poteſt ſalutaris reddi. Crudus morbus vrinas habet, quales ferè exitialis: at lethalia ſigna non adſunt: hicq; quamdiu crudus eſt, facilè poteſt vel errore, vel negligentia in exitialem trãſire. Quorſum autẽ fiat mutatio procedente morbo, ex his quæ nunc dixi deprehendi poteſt. Salutaris ſimpliciter morbus nec magnæ cruditatis nec mortis notas habet: atq; licet nulla artis ſubſidia opitulentur, aut leuis quidam viuendi aut medendi error committatur, ſponte tamen ſua ſoluitur ad ſalutem.

Curatio febrium. CAP. XI.

QVVM per acceſſiones multæ bilis ſpontanea vacuatio contingit, febris ſinè medicamento integrè ſolui poteſt. At quũ ea aut nulla, aut parcior exiſtit, medicatio adhibenda, ne neglecta febris ſpeciẽ mutet, & deterior vel prolixior euadat. Itaq; ſtatim die ſecunda, cùm iam acceſſione ſoluta, deterſoque ſudore, laborans cibum ſumpſerit, & horæ circiter octo quietes interuenerint, medicamentum dato. Interdum etiam ſerius, ſi longa ſperatur intermiſſio futura, in qua ante proximam inuaſionem totus compleri poteſt purgationis effectus. Quum enim præcipuè impura ſit prima corporis regio, in qua & humor noxius fluctuat, neque (vt dixi) coarctatus ſit is, ſtatim initio eius nonnihil tempeſtiuè expurgandum eſt, præſertim ſi vel oris amator, vel cordis dolor, vel nauſea, vel inappetentia, vel ſtomachi præcordiorumque dolor, vel ſuffocatio acrius vrget. Si verò hæc deſint, nihilque ſollicitet poſt circuitum ſecundum, differri medicamentum poteſt. At interim tamen præparatio quædam adhibenda in intermiſſione, clyſtere molliente atque detergente, & apozemate quod leniter obſtructiones expediat, è radicibus cichorii, oxalidis, graminis, ex endiuia, eupatorio, & adiantino, aut ex ſyrupo adiãtino, vel è cichorio ſimplici: in acceſſionibus quoque ſyrupo acetoſo, vel è limonibus, vel oxyſaccharo. Si tempeſtiuè purgandi occaſio quauis ex cauſa periit, primo quoque tempore acceſſitus hanc decer-

nito. Conueniens autem ea fuerit ex manna, ex medulla cassiæ, ex leniente electario, ex catholico: aut, si quæ dixi ventriculi tædia detersionem maiorem postulent, ex diluto rheibarbari, vel ex sennæ decocto iure, vel ex his aptè permistis, ac tum laborantis naturæ & ætati, tū regioni & cœli conditioni, ea arte quam alio loco tradidi, accommodatis. Hieram quidem etiam simplicem, quòd humores maximeque bilem acrius incendat, febremque biliosis non elota aloë susciret, non admiserim: nec myrobalanos, quòd tandem adstrictione humores viasque coarctet: qua ex causa rheumbarbarū sine aperientibus & lenientibus plerisque incommodum: nec prætereà acriorum medicamentorum, quæ vel scammonio vel turpetho constant, lenibus istis quidquam permistum, nisi fortè robustis qui ægrè purgantur, aut hyeme rigidioreque cœlo. Ad hanc quidem purgationem licet præparatio quædam (vt dixi) conducat, minimè tamen est necessaria, vt neque concoctio ex vrinis, quòd è primis his sedibus humor aut sponte prorumpat, aut facilè trahatur. Venæ sectio exquisitæ tertianæ est incommoda, vt quæ vtilem ac necessariū humorem detrahit relicto impuro ac noxio. Sub hac enim febre attenuatum corpus esse solet, paucique sanguinis: bilis verò acrior ipsa febris materia sub cauo iecoris exuperare & æstuare, quam venæ sectio minimè eximit, nec proinde morbi substantiam minuit. Imò verò, si vel sponte, vel arte nimium profusus sanguis sit, plerumque deprehendes bilem acrius ferocire, febremque inualescere. Peccant igitur, qui ex vrina crassa atq; citrina statim mittendum sanguinem pronunciant. Ea enim non sanguinis exuperantiam, non eius incendium, quemadmodum quæ ardens est, & flammea, ac verè rubra, sed bilis è iecore effusionem portendit, quæ in tertiana, perinde ac in ictero, & in hydrope, non substantiæ sanguinis, sed vni sero permiscetur, præsertim accessionis vigore. Ita enim secta fortasse tum vena videas illam sanguini minimè permisceri, nec cum sanguine concrescere, neque sanguinem, sed serum ipsum bile inquinari, quod postea in intermissione emictum purius apparet. At nihilominus, si quando febris ea in corpus inciderit bene carnosum, boniq; habitus, cui amplæ venæ copia distentæ sint, & plethoræ speciem exhibeant, ob quam febris symptomata grauiora existant, vt capitis dolor, temporum pulsatio, spiritus difficilis, corporis grauitas, phlegmonosa lassitudo, summaque iactatio, sanguis vtique ob plethoram venæ sectione minuendus est, perinde atque si tertianæ febri pleuritis superueniret: quod certè non febris, sed eorum, quæ aliunde committantur, symptomatum gratia, cōceditur. In plethora, si non iuuet; non tamen læsura est venæ sectio. Ita igitur de sanguinis emissione in tertiana febre statuendum. Si purgatione impuritas, aut etiam noxiæ bilis portio iam multa detracta ex purioribus vrinis percipitur, & æger leuatus quodammodo est, sequensque accessio tum breuior tum mitior, & eius symptomata faciliora existunt, totius morbi breuitas speranda est. Reliquo igitur eius tempore ac progressu apozematis, aut syrupis leniter refrigerantibus & aperientibus obstructiones blandè soluentur, & naturæ opus dirigetur ne quid subsistat, vt apozemate è cichorio, endiuia, oxalide, gramine, agrimonia, lichene, & ex seminibus frigidis tum maioribus tum minoribus, syrupo quoque adiantino & è cichorio simplici, quibus & interdum acetosi simplicis portio adiecta sit. Sæpe enim tertiana mitior, cuius pauca est materia putris, vna leni purgatione tollitur, sæpe etiam feruidioribus papulis circum labra naresque obortis sponte soluitur: quanquam & hæ interdum solius feruoris sint indices, & cum his febris persistat. Iam verò si tam acris est febris, tantaq; noxiæ materiæ vis, vt data purgatio non quod sperabatur contulerit, nec breuior mitiórve sequens fuerit accessio, quod defuit indito clystere supplendum: & eo aluus quoties pigrior fuerit sollicitanda, vt natura ad eam aliquando futuram alui excretionem proritetur: hac enim via libera & expedita tutior fuerit morbi exitus. Ac tum temporis in ipsa febris intermissione apozemata, & syrupi offerendi sunt, quibus tum incidendi tum detergendi maior vis insit, cuiusmodi sunt quæ præter commemorata, apii quoque, & petroselini, & feniculi radicem in aceto maceratam, & hyssopi nonnihil conti-

nent: ſyrupus etiam byzantinus, & endiuiæ, & nonnihil acetoſi compoſiti. His igitur recludendæ ſunt viæ, attenuandique humores etiam bilioſi, quum non facilis eorum eſt aut in ventriculum, aut in aluum excurſio. Si bilis vel ſponte, vel iſtorum ope concitata iam frequentius aut vomitione, aut deiectione prorumpat, tutus ac breuis morbi exitus erit. At ſi eius duntaxat quædam veluti ſtimulatio appareat, vomitio quidem præcipuè acceſſionis initio vel hydrelæo, vel oxymelite, alui autem deiectio acriori clyſtere in intermiſſione procurabitur. Eadem quoq; opera tum vrinæ, tũ ſudores liberè & copioſè cientur: tametſi ad bilis euacuationem minus conueniant atque vtiles ſint. Hæc in vehementi & exquiſita tertiana ad quartam ferè acceſſionem molienda ſunt. Ab hac vero ſi (vt plerumque fit) vrinæ minus craſſæ & citrinæ, purioresque iam euadent, & hypoſtaſeos quoddam ſignum apparebit, expurgati magna ex parte fomitis indicium eſt. Quòd ſi præterea ſequens circuitus breuior atq; tranquillior inclinantis totius morbi initium portendat, quod reliquum eſt morbi iam dominanti naturæ committi poteſt, præſertim ſi reliquam vacuationem æger auerſatur ac metuit, multò autem magis ſi quæ ſpontaneæ vacuationes ſatis procedunt, & nihil ſuprà exquiſitæ tertianæ conditionem obtigit: tametſi & in iis moderata quoq; purgatio conducat, morbumq; tutò ſoluat. In iis ſaltẽ cum temporis natura ad ſpontaneam curationẽ apozematis atq; ſyrupis, vt dixi, dirigenda. At verò ſi quinta acceſſio ſextáve vehementior ſit, aut ſymptoma quoddam acrius inualeſcat, aut vrinæ nondũ ſatis puræ exiſtant, metusq; ſit ne proprios limites febris tranſcendat, nõ vtilis modò, ſed & neceſſaria ante acceſſionem ſeptimã purgatio ex rheobarbato macerato, vel ex rheo & ex ſenna, vel ex catholico, cuius beneficio præparati humoris pars maxima euellatur, naturaq; acceſſione proxima ad perfectã iudicationem incitetur, & nihil aut minimum morbi reliquum fiat. Quinetiam ſi febre ſoluta ſymptomata quædam diutius perſiſtant, vt cibi faſtidium, ſitis, capitis dolor, & cætera: nec facilè æger conualeſcat à morbo, ne quod ex morbo derelictum eſt recidiuam faciat, purgatio quoque neceſſaria: ſic enim tutior ac firmior ſanitas exiſtet. Ea igitur medendi ratione tertianæ exquiſitæ ardor pariter cum cauſa tollitur. Si qua tamen per curationem peculiari refrigeratione febris ardor indigeat, ſalubriter per ea fiet quæ refrigerando pariter attenuant, nec putridum humorem impingunt, nec difflari prohibent, nec vaſorũ meatus coarctant: dum etiã febrem reſtinguunt eius pariter cauſam diſſipant, quod in putrida febre vehementer optandum: imò etiam ſi ardentior febris æſtus vires nimium proſternit, & ægrè tolerari poteſt, cauſæ obſeruatione aliquantum prætermiſſa refrigeratione multa (etiam quæ putredinis diſſolutionem cohibeat) vtitor, viresque idoneo cibo ne concidant foueto, ne in tortoris calumniam incurras: deinde remiſſo feruore ad cauſam reuerſus noxium humorem exime, ac cibum in reliquam curationem ſubtrahe. Non pauci iuuenes atque robuſti in tertianæ ſimplicis & exquiſitæ acceſſione, trium horarum ſpatio, ab iis qui cauſam ſolam intuerẽtur, veſtibus multis extincti, & ſiti ſudoribusq; exhauſti fuere.

Summa refrigerandi nutriendiq; ratio in febribus.

AMPLO & quàm maximo conclaui cubare debet, qui acuta febre iactatur, quo multum purumq; aërem ducere poſſit, eumque refrigeratum, abacta omni turba & hominum frequentia, ſparſa quoquouerſum aqua gelida & aceto, ſtratis herbis frigidis, vt ſalicis foliis, vitis, lactucæ, nymphææ, roſarum & violarum: odoribus quoque & roſis, violis, nymphæa, & ſantalis, aqua roſarum ſtillatitia, & aceto & camphoræ memento conſperſis. Tum temporis non multis, ſed admodum leuibus veſtibus tegendum corpus eſt, ne vniuersè refrigeſcat. At ſi nihilominus ardore nimio id torretur, in ipſo vigore æſtuantes partes hydrelæo perfundentur, cuius oleum & aqua manu permiſceantur donec albeſcant: huic & aceti ſextans interdum adiici poteſt, & vice ſimplicis olei roſatum, violatum, nymphatum, aut papauerinum ſubſtitui. Id autem iocineri, renibus, æſtuantiq; capiti induci poteſt, idque tutò, ſi modò nulla tuſſis, nulla capitis grauitas, nul-

XX.

hàque destillatio molesta sit, nec caraphora profundiórve somnus obrepat. Epithema iisdem quoque partibus atque cordi vtiliter accommodatur; ex liquore stillatitio rosarum, violarum, plantaginis, solani, nymphææ, & aceti sextante; in quibus santali & camphora, aut pastilli albi Rasis soluti sint. Ex iisdem quoq; tracta psyllii vel cydoniorum muccago eximiè opitulatur. Obseruandum autē, ne hæc instante sudore corpori insideant illiusq; eruptionem cohibeant; breuemque morbum producant: quāquam longitudo interdum optabilior est acrimonia. Interiora verò corporis si æstu atque siti vruntur, lenienda sunt succo vel aqua cucurbitæ, aut melonum, aut cucumeris, aut esu oxalidis, portulacæ, lactucæ, ex aceto, quæ aut crudæ sint, aut aqua feruente contabuerint: aut, si fortè corroboratio quædam adstrictione petitur, succo mali punici acidi, aut limonis, aut citrii, aut cerasii, aut oxyacanthæ, aut oxalidis, aut vuæ acerbæ, eoque vel puro, vel aqua diluto: horum enim quàm syruporum maior refrigeratio. Hæc ipsa alimenta quoque sunt, in quorum moderato vsu olim veteres tenuissimum victum collocauerunt, quemadmodum & longè tenuissimum in cibi potusq; abstinentia: ab hoc sensim ad tenuem, & ad plenum, qui sanorum & integrè valentium est, peruenerunt. Omnis autem febricitantium victus humidus, frigidusque habendus est, ex materia leui. Primus autem cibus est aqua hordei simplex, quæ refrigerando, humectandoque leniter abstergit: deinde aqua mulsa, quæ melle temperata minùs refrigerat, sed magis abstergit & aperit: vel aqua sacchаro condita, quæ minùs quàm mulsa viscera calfacit, sed minùs quoq; abstergit. Ab his hordei cremor refrigerans & humectans, abstergens, leniens, sitim compescens, nusquā ductuū viis adhærescens. Hæc sequitur sorbitio è pulli gallinacei vel columbini iusculo, in quo frigidiora olera, lactuca, oxalis, portulaca, buglossum, & vua acerba incocta sint. Mediæ verò materiæ sunt ea ipsa olera, deinde hordeum integrum sacchаro conspersum: ab his panis medulla elota, & ex aqua cocta: sequitur quæ ex pullorum iusculo coquitur: hinc pisces saxatiles; deinde oua tremula sine testa in feruentem aquam coniecta: carnis deinde aqua liquidior vaporario elicita, modò simplex, modò rosarum, buglossi, aut violarum sacchаro temperata. Valentioris iam quodammodo, sed nondum plenæ materiæ sunt pulli gallinacei & columbini, & gallinarum caponumq; extrema, deinde ius eorum feruore consumptum, & quod iam quasi in gelu concreuit: ipsa quoque eorum caro, & hœdina, & vitulina, ea quidem elixa, & dum editur succo quodā refrigerante intincta, vt carnis saporem quodammodo sopiat: quod & amygdalæ tunsæ iusculis quoq; præstant. Quæcunque iam crassiusculæ sunt materiæ, vt ea ipsa assa, & perdices, auiculæ montanæ, lepusculi assi, & assorū quorumuis expressus succus, aut qui elicitur è carne in diplomate sine aqua elixa, quòd nimium alant, ægrè coquantur, æstumque in præcordiis excitent, non in acriter febricitantium, sed in sanorum cibis numerantur. Si quid tamen horum vehementer experitur, id ex succo, aut condimento refrigerante in laborantis gratiam concedi potest. Potus esto vel aqua feruefacta & refrigerata, vel aliqua hordei simplex, vel aqua cum sacchari sextante feruefacta, vel quiuis potus ex his quos connumeraui refrigerantibus, & aqua quoque frigida vini albi tenuis sextante conspersa: sic enim magis refrigerata, & citra viscerum offentionem, quoquouersum expeditiùs digeri distribuique putatur. Frigida verò quæ pura sit ac simplex, minimè cibis permiscenda. At verò quum summus ardor ingensque sitis summam quoque refrigerationem postulant, sine qua metuitur ne nimiùm vexatus æger exarescat, marcescat, aut fortè exhausto spiritu breui exoluatur, præstanda quidem frigida, qua nihil ad infringendum calorem valentius. Sed & ipsa quoque synochi, causi, aliarumque continuarum ardentium peculiare remedium est, quum illas vel extinguere, vel infringere, vel in aliud temperatum genus commutare consilium est. Id tamen non nisi eorum quæ sequuntur obseruatione tentandum. Noxia morbi materia ex vrinis iam concocta appareat, quod non ante diem morbi quartum contingere solet. Laborans bono sit habitu, carnosoque corpore, integris viribus,

bus, insito calore exuberans, potui frigidæ dum benè valeret citra læsionem vllam assuetus: ei quoque pectus & viscera firma sint & valida, sine dolore, sine obstructione magna, sine tumore, sine abscessu: nec alui deiectio nimia, nec cruditas vlla fatiget. Hæc igitur cum adsunt, magna siti antecedente, frigida aqua copiosè, ad duas circiter heminas, & vltra satietatẽ epota, dum venter præcordiaque distendantur, satisque refrigerata sint, & horrore quasi inalgescant, summum febris ardorem tutò extinguit. Protinus autem multis stragulis operiendus est qui bibit, moxq; cogendus vt vomat, aut aluum copiosè deiiciat, aut ingentem sudorem effundat. Cohibita enim aut subsistens tanta frigidæ moles, summo vitæ discrimine, natiuum calorem eum febrili pariter extinguit, aut saltem partium nutrientium functionem tollit, spirandi difficultatem, tremorẽ atque conuulsionem, deglutiẽdi meiendiq; difficultatem infert, ipsas insuper ductuum vias coarctans, morbiq; materiam compingens, morbum multo diuturniorem facit. In eadem atque etiam in grauiora incommoda eos præcipitat, qui contrà affecti fuerint, extenuati, exangues, imbecilli, pauci caloris, non assueti eius potui, visceribus dolentibus, tumentibus, obstructis, aut vlceratis, maximè autem si adhuc crudus est morbus: vnde constat, febribus intermittentibus, quarum scilicet peccans materia in primis est visceribus, liberaliorem frigidæ potionem aduersissimam esse: neq; semper continuam etiam, quæ ardens fuerit, rurò extinguere: & sub tãta refrigeratione omnino ancipitem esse febris curationẽ. Talis igitur per febres esto cibi potusq; qualitas. Quantitas verò vtẽdique ratio non parum difficilis: summa quippe controuersia certatur, quantum & quando cibus in acutis morbis offerendus. Antiqui, præsertimq; Asclepiades, primis totius morbi diebus non modò à cibo, verumetiam à potu abstinendum putabant, vt ne os quidem elui sinerent: ita quidem superantem materiã minui digerique rati, si nulla noua accederet. Eam Hippocratis sentẽtiam esse censuerunt: quia, inquit, vbi morbus peracutus est, statim & labores summi fatigant, & tenuissimo victu (quæ pura est abstinentia) vti necesse est. Quum verò ægrum triduo per omnia fatigassent, quarto die cibo destinabant, interdum etiam quinto aut sexto, sed quartus in plerisque ad initium cibi aptissimus habebatur. Dein verò altero quoq; die alebant, ac vlterioribus diebus summo vigore, contra Hippocratis doctrinam, vberiùs dum prorsùs morbus decederet. Postea verò eorum æmuli cum ægris mitiùs agere cœperunt, pauloque maturius alere. Sed hæc fuit eorum olim doctrina, qui purgantia aliaque medicamenta ex arte sustulerunt, omnem prorsus curationem vno victu moliti. Quoniam verò qui prorsus computruit humor inedia absumi non potest, sed quod totus præter naturam sit, medicamento exigendus est, necessariò quidem non ex victu tantùm opportuno, sed ex medicamentis quoque instituenda est morborum putridorum curatio: & eius materiæ, quæ lædit, pars crudior concoctione per inediam victumque tenuem, pars corruptior purgatione extenuanda. Itaq; quum ex interiorum causarum obseruatione nunc tutior quàm olim expeditiorque morborum curatio ex medicamentis constituta stabiliraque sit, non tam exquisitè tenuis victus imperandus, neq; omnino vires abstinentia infringendæ sunt, sed tenui cibo sustinendæ, vt facilè necessariam medicationem ferant. Vix vllo die æger abstinere rectè potest. Si perniciria ventriculi præcordiorumque dolor, aut tensio, aut nausea, aut cibi fastidiũ, aut vomitio nimiùm affligit, tum medicamẽto, tum parciore victu demenda est materia, præsertim si anteactis diebus laborãs gulæ liberaliùs indulsit. Deinde verò ea imminuta quum iam puriora erunt præcordia, ex morbi magnitudine, acrimonia, & motu, æstimandum quousque producendus is sit, aut quando summum vigorem habiturus. Si peracutus existit, & ex eorum numero qui statim dum incipiunt florescunt ac vigent, statim quoque tenuissimo victu vtendum. Si paulò mitior atque etiam diuturnior in diem septimũ excurrat, simpliciter tenui: sin verò in decimum quartum diem producendus videatur, paulò pleniore. Perpetuò autem cibus initio plenior sit, sensimq; e minuatur dum ad summum vigorem morbus pertingat, in quo dari tenuissimum

præcipit Hippocrates. Sic igitur tẽperandus est, vt in summo vigore summè quoque tenuis sit, incremento tenuis, initio aliquantum plenior, quo tamen corpus vires non acquirat, sed duntaxat paulò infirmiores confirmet, vt aduenturi mali spatium sustinere, & in eo morbi concoctionem moliri, & eas quæ tum arte tum sponte fient vacuationes tolerare possit; & ne ante summum vigorem deficiat atque hebetescat, & tum temporis nutrire & naturam ad cibi concoctionem reuocare cogamur, cùm maximè in morbi concoctionem pugnamque incumbit. Hæc vt declines incommoda, in paulo pleniorem potiùs quàm in tenuiorem victum deuerges: quandoquidem (vt est apud Hippocratem) victus nimis tenuis & exquisitus paulò pleniore periculosior est, & error ex tenui quàm ex pleno grauior, quem & ægroti difficiliùs ferunt. Et hæc quidem acutis omnibus communia sunt. Quibus autem horis, & quoties conueniat videndum. In morbis, qui ex interuallis exasperantur atque fatigant, obseruanda hæc tempora sunt: instans accessio, initium, incrementum, status seu vigor, decessio, remissio, aut etiam intermissio, si perfecta integritas est insecuta. Integerrimo corpori cibus est offerẽdus, minùs enim corrumpitur qui in vas syncerum demittitur. Itaque si tempus intermissionis in intermittente, aut etiam remissionis in continua febre, longius est, eius initio quum iam maximè omnia tranquilla sunt, & arteriæ conquieuerunt, dare cibum expedit, rursumque secundo si longum est interuallum. At quum quietis breue tempus erit, & maturè altera timetur accessio, inhærente adhuc febre, & eius reliquiis manentibus, cibus etiam tutò dari potest: præstat enim decedente febre quàm instante ægrum cibo destinati. Eadem ratione si vaga febris est, & incertum eius recursuræ tempus, ne inopinatò eum excipiat, quandocunque quis ex accessione leuatus apparebit, etiam si nondum ex toto integer sit, cibum assumat, & cibus semper ab accessione proxima quàm maximè reducatur. Atque etiam, si bis eodem die accessiones complures hominem adoriantur, post grauiorem præcipuè alendum. Cæterùm in accessione iubet Hippocrates prorsus abstinere, & totius eius tempus sine cibo præterire. At nihilominus si quis propter virium imbecillitatem deficit, nullo accessionis tempore non est sustinendus, idq; aut prunis cerasisve coctis, aut conditis sacchAro, aut hordei cremore, aut etiam pauco concreto carnium iure, quæ refrigerata sitim pariter extinguunt. Hæc tamen minore periculo dabuntur instante quàm incipiente febre, & increscente quàm summè vigente. In ea porrò febre, quæ continua est & remissionem nullam habet, neque lenior vnquam fit, antelucanis horis, quibus omnes ferè in somnũ propensi sunt, aut matutino tempore, quod natura sua lenissimum est, plenior dandus est cibus, quàm meridiano aut vespertino, quo ferè asperior morbus est. Veruntamen in homotono febre aptæ sunt cibo horæ, quibus & integra valetudine quis ali consueuit. In quacunque nihilominus febre continua vis corpori deesse videtur, & arteriæ præ exilitate concidunt, & laborans exolui se metuit, eum cibo fouere, viresque recreare licet.

Symptomatum quæ per febres affligunt remedia.
CAP. XII.

RIGOR continuæ febri superueniens, quòd eam plerunque soluat, in malis non est, nec vlla ratione cohibẽdus, si eum præsertim sudor excipiat. Frigus autem, horror, aut rigor intermittentium inuasionibus si vehementiùs fatiget corpúsve cõcutiat, leniri tutò potest. Primùm autẽ sub expectatione accessionis maturè vestibus multis operiendus est æger, & omni potione prohibẽdus: summis partibus, & iis quæ plurimùm inalgescunt, adhibẽda fomenta calida atq; sicca, vt lapides candentes, aut titiones extincti: simul quoq; obuolutus laborans spiritum diu continere debet. Si nihilominus horror rigórve prorumpat inter vestimenta, extremæ partes perfricandæ sunt oleo chamæmelino calefacto, vel liliaceo, vel anethino, vel rutaceo, vel vnguento quod ex his & ex piperis, cardamomi, pyrethri vecõficitur. Si vnctionum grauis est vsus, ea ipsa in aqua vitæ maceranda sunt, quadein expressa rigentes partes perfundẽtur. Nõnulli vehemen-

tiùs

tiùs rigoris initio eum qui conflictatur, in balneum deducunt, in quo etiam calidiores herbæ incoctæ fuetint. At certè ne quid in eo peccetur, néve calor acriùs inualescat, commodissimum sit ventriculũ atq; præcordia fouere, feruefacto iure calido tum stirpium vt menthæ, absynthii, saluiæ, rutæ, origani, chamæmeli, & anethi, cum anisi & feniculi semine, cui etiam vini albi paulum sit adiectũ: concalfacta enim febris origine, horror sæpe discutitur, simulque melior fit præcordiorũ status. Quum quis ex horrore iam incalescere cœpit, si (vt ferè fit) nauseabundus est, data aqua tepida interdum subsalsa vomere cogendus est, vel mulsa data, vel hydrelæo, vel si tenacior humor est, syrupo acetoso, aut oxymelite tum simplici, tum stillitico, aqua hordei tepida diluto. Quinetiã qui sponte euomuit, horum ope iterũ vomere cogendus est, vt proritans intus materia radicitus extirpetur: quæ si multa tenaciorque existit, vehementiora etiam suo loco tradenda postulat. Nam vt circumspectè Celsus ante nos animaduertit, ferè talis horror ab his oritur, quæ biliosa in stomacho residerũt. Si per hæc vomitio protritari nequit, piper tritum drachmæ vnius pondo, ex aqua calida, ante accessionem potum horrorem inhibebit: sed efficaciùs pillulæ quæ habent rad. aristolochiæ rotundæ ℈ ij. myrrhæ selectæ, piperis an. ℈ ß. ex absynthii vel menthę syrupo cõcinnatæ. Sæpe etiam, per quartanam maximè, omnia tum externa tũ interiora corporis vsque adeò perfrigerata sunt, vt in ipso horrore aut vinum generosum, meracum, & calefactum, aut aromatites, aut aquam vitæ, aut calidiora quædam offerre cogamur. Sitis, quam solius linguæ & faucium ariditas parit, oris collutione ex aqua hordei tepida, vel ex aqua stillaticia plantaginis compescitur, vel ex ea, in qua cocta sint pruna dulcia, zizypha, myxa, aut cydoniorum, cucurbitæ, vel lactucæ semen, aut glycyrrhiza, aut quæcunque citra adstrictionem & calorem blandè leniunt atque humectant. Ea ipsa ore diutiùs etiam contenta lentore suo linguam, os, & fauces siccescere non sinunt. Si dulcia non arrident, fallenda sitis est acinis mali punici, vel citrii, aurantiive laminis aqua rosata & saccharo maceratis, vel oxalide mansa. Scabrities verò, atque etiam linguæ orisve lentor detergendus primùm est penicillo ex melle rosato: quod si non satis respondeat, penicillus aqua rosata intingendus est, in cuius vncia aluminis drachma vna & sacchari candi semuncia sit soluta. At si ex arefacto, aut æstuante ventriculo & præcordiis, sitis vehemẽter excruciat, neq; his, quæ nunc dixi, falli potest, potus permittendus est, sed quàm tardissimè, vt hunc sudor promptus excipiat. Maturior accessionem producit, sitimq; nouã mox exasperat. Conueniet autem potus ex diluto iure lactucæ, portulacæ, plantaginis, & eorum lenientium quæ dixi ex syrupo violato, zizyphorum aut nymphææ & aqua sextupla: aut si putrescens stomachi humor sitis occasio fuerit, è succo oxalidis, vuæ acerbæ, cerasiorum, mali punici vel citrii, aut è syrupis qui ab his comparari solent, pari aquæ modo dilutis. Quum ceruicis, † aliarúmve partium mador sudorem instare pollicetur, vinum album tenue, quadrupla aut sextupla aqua dilutum, hunc liberaliùs ciet. Potus autem omnis moderatus esto, ne præcordia diuellat, & frigidiusculus, ne crudiorem aluum liquidioremque reddat. Capitis ex febre dolorem sedat rosa, viola, nymphæa, lactuca, plantago, semperuiuum, & alia quælibet herba ex refrigerantibus tunsa, & ex aceto fronti temporibusq; inducta: & quæ ab his extant tum olea, tum vnguenta, cuiusmodi est quod populeum appellãt. Si vigiliæ, aut delirium molestè exercer, his adiici poterunt hyoscyami, papaueris, & mandragoræ folia, vel semen, quæ & ipsa odoratu quoque non parum iuuant. Ex his lotiones, vnctiones, cataplasmata, non fronti modò & temporibus, sed syncipiti quoque tuto admouentur: si neque capitis grauitas neque destillatio, neque tussis dehortatur. Si nimia metuitur refrigeratio, permisceantur his serpillum, anethum, & ruta, quibus etiam ad vigilias & deliria nõ parua vis est. Si extremum malum est, in quouis oleo solui potest opium, vt in singulis vnciis huius bini sint scrupuli, eoque frons, tempora, & ipsæ nares oblinantur. Sed & interdum drachmam vnam Philonii Romani, aut scrupulos duos pillularum è cynoglosso vorare extrema necessitas expostulat. His etiam præsidiis succurritur, cum fe-

† *Alias legitur, alarum mador.*

bricitans, aut quouis acuto morbo decumbens, citra manifestam occasionem, huc illuc immodica iactatione sese deuoluit. Aut si fortè iactationis causa fuerit capitis, præcordiorum, aut lumborum æstus, his refrigerantibus, quæ suprà retuli, demulcendus erit. Spirandi difficultas, quæ ferè ob febris æstum vehementer premit ac penè suffocat, iisdem quoq; tollitur remediis, & cordis epithemate, quod inter refrigerantia retuli, & potu frigido, quo minimè prohibendus est æger si tũ maximè exigit. Animi defectio, aut etiam syncope, quũ per febres ardentes ex bile in os ventris effusa proficisci soleant, non meliùs arceri abigíve potest quàm succo mali punici, aut citrii, aut vuæ acerbæ sumpto, aut pane vorato iisdem intincto. Spongia quoq; mistis inter se aqua rosacea & aceto imbuta, quæ ventriculi ore tepida imponetur, ad id non parum conducit. Sudor optimus, tenuis, tepidus, calidúsve, minimè fœtidus, facilè ac citra laborem vniuersum è toto corpore dimanans, qui sitim ardoremq; compescit, & intermittentis febris accessionem integrè finit, aut continuæ acrimoniam remittit, qualis ferè est qui decretorio die superuenerit. Is verò quoad vires permittunt tolerandus est, atq; etiam, si parciùs erumpit, proliciendus. Si verò immoderatiore corpus iam diffluit & exoluitur, coërceri debet tum aëris, tum corporis refrigeratione: interdum profusione ex oxycrato aut omphacio, aut ex aqua in qua incoctæ sint rosæ, cytini, balaustia, malicorium, myrti, salicisque folia, gallæ & cupressi glandes: interdum vnctione ex oleo rosato, myrtino, mastichino, aut melino, in quibus (si necessitas postulat) succinum tritum, aut gummi, aut ceræ exiguum solutum sit, vt emplastica vi cutis spiracula tenaciùs infarciat. At verò sudor crassus, glutinosus, frigidus, ac fœtidus, ægrè, nec è corpore toto prorumpẽs, initio quidem non omninò malus: sæpe enim qui eiusmodi primus vel è capite, vel ex alia parte manat, postea melior ex vniuerso corpore euadit. Talis autẽ diu ac multùm perseuerans, omnino malus: nam cum virium robore impuritatem summã & morbi longitudinem: cum imbecillitate, extinctionem fore denunciat. Sudorem malum nunquam prouoces, sæpè cohibeas, ac tum præcipuè purgando corpori sustinendisq; viribus operam nauato. Si qua alia symptomata præter febris conditionem obrepunt, vt lienteria ex frigidiore & immodico potu, vt tussis ex refrigerato pectore, vt ex nudato capite destillatio, propriis ea tollantur remediis, sed quæ tamen aut nihil aut minimum curandæ febri obsint, & hanc, quoad fieri potest, leniant.

FINIS.

IOAN. FERNELII AMBIANI, DE LVIS VENEREÆ CVRATIONE PERFECTISSIMA LIBER

Luis Venereæ definitio. CAP. I.

LVES Venerea totius substantiæ morbus est occultus, contagiosus, tuberculis, maculis, vlceribus, cruciatibus & doloribus sese prodẽs: *solo concubitu, aut alio impuro contactu contrahendus.* Atque vt huius morbi vis & natura, de qua hactenus inter Medicos parũ conuenit, certiùs innotescat, paulo altiùs repetẽda est definitionis explicatio. Cum omnis morbus primùm & per se in aliqua parte corporis insideat: partes autem omnes similares sint & dissimilares: necesse profectò fuerit in harum alterutra

alterutra vel in vtraque luem veneream primùm & per se inhærescere. At verò in dissimilaribus primùm & per se non consistit, neq; enim conformationis neq; magnitudinis, neque numeri, *neque collocationis siue situs* morbus exsistit. Restat igitur vt partium similarium primùm & per se vitium sit, & affectus præter naturam: neque enim, si cum omni genere morborum concurrit & complicatur, aut etiam varios partium dissimilarium affectus inuehit, idcirco sanè morbus vnus non fuerit, aut etiam partium dissimilarium primùm & per se affectus censebitur. Ita enim & febris partes omnes obsidens, dissimilarium partium primum & per se morbus diceretur, nec vnus esset affectus, seu plures: quod veterum authoritas redarguit. Verùm enimuerò cùm affectuum partis similaris tria sint summa omninò genera, intemperies, materiæ immoderatio, & totius substantiæ corruptela: ad quod lues hæc sit referenda, videndum. Primùm ad intemperiem non pertinere, apertè posthac demonstrabimus, cùm de eius causa dicemus. multo minùs ad materiæ ametriam referri potest: neque enim mollities aut duritiès est, neque laxitas aut adstrictio, neque tenuitas aut crassities, neque demum raritas aut densitas, qui materiæ immoderatæ omnes sunt morbi. Ad formam ergo necessariò referenda est. quæ quoniam præcipua est, & penè tota rei cuiusque substantia; eius affectus totius substantiæ morbi dicentur. Atque ideo lues venerea meritò totius substantiæ affectus dicetur. Iam verò cùm morborum totius substantiæ alii intemperiem manifestam sequantur, cuiusmodi sunt febres omnes putres, aliarumque partium affectus ex putredine ortum ducentes, alii alias causas occultiores: ad quod genus lues pertineat, videndum. Qui intemperiei succedit morbus, manifestus est, isque vel putredo quædam exsistit, vel putredinis quædam soboles, quod lui non conuenit. Superest igitur, vt a secretiore causa orta putetur. Atque hîc occulti morbi dicuntur, qui non ex dissoluto temperamento, neque ex simplici putredine, sed ex abditiore quadam causa procedere, quæ corporis totam substantiam primùm & per se afficit. Hoc causarum genere continentur omnia pestifera deleteria & venena, quorum ferocia in natiuum nostrum calorem, in ipsumque vitæ principium, cui tota essentia contraria est & infensa, maximè ac primùm sæuit ac debacchatur. Non enim eiusmodi causæ sola putredine, vt iunioribus plerisque visum est, sed tota specie & vi deleteria nos vel offendunt vel enecant. Hæc autem quæ toto genere & prorsus venenata sunt, tribus omnino modis nos attingunt: aut enim cum aëre spirando ducũtur, vt pestilentiæ semina: aut extrinsecus nos attingunt, vt rabidi canis & venenatarum bestiarum virus: aut intrò sumuntur, cibi, potus, aut medicamenti specie. Venenum, quod non nisi intrò sumptum vires habet, omnium infirmissimum exsistit: non in spiritu, non in tenui humore, sed in crassiore quadam substantia inhærescens. huius generis sunt fungi, arsenicum, auripigmentum, & alia penè innumera, quæ non odore, non adhæsu, sed haustu solo enecant. hæc Chirurgi in malignorum vlcerum curatione citra vllam partium corporis iacturam, magnoque vsu extrinsecus adhibere solent. ex quo intelligitur non esse illa contactu deleteria. At verò si quid istorum sumatur; è crassiore materia venenum vi nostri caloris suscitatum in principes demum partes sese insérit, profertq; futuroris incommoda. Venenum, quod halitu nos ferit, omnium præsentissimum est & efficacissimum, nec humore, nec crassiore materia tanquam vehiculo indigens, vt in nos agat, ac commigret; sed tenuissimum cùm sit, spiritu haustum, celerrimè per pulmones in cor viscus nobilissimum & in arterias, in omne denique corpus irrepit: primumq; spiritus, deinde humores, postremò ipsarum partium substantiam labefactat. Quod autem venenum contactu ferit, minus efficax est: neque in solo spiritu, vel in aëre, sed in humore quodam proueheute vires habet. Hoc verò cùm in partem cute nudatam insederit, contactu quidem eam primùm, dein verò proximas, reliquumque corpus omne consecutione quadam inquinabit. Non enim rabidi canis halitus solùm contagione quempiam polluit: at in partem demorsu apertã vel humor vel saliua eructatur: cũ quo virus illinc sensim in omne corpus euadit. In integrã verò cutim si inciderit, nihil efficit. epidermis

enim densa cùm sit atque valida, horum hebetiorum & crassiorum venenorum substantiam altius penetrare non finit, nisi vel findatur vel dilaceretur. Sic enim bestiarum, quæ virus eiaculantur, venenum prouehente ducitur humore. sic sagittarum venenatarum, sic elephantiasis, aut luis Venereæ virus, non inspiratu, sed humore in quamuis partem cute nuda defixo sensim prorepit in omne corpus. Ex iis tamen quæ solo contactu officiunt, pauca quædam numerantur, quæ integram etiamnum cutim, quamuis validam & densam, peruadunt & penetrant, introque subeunt: vt quod à basilisco aut torpedine pisce infligitur virus. Atque hæ tres occultæ atque venenatæ causæ tres occultorum morborum differentias constituunt: quorum alii ab aëre; alii contactu; alii à venenata, quæ intus sit, materia procedunt contrahunturque. Hi quidem omnes venenati sunt: at non similiter, neq; iisdem ex causis. Nam qui ex intus conclusa materia processerunt, quia foras non emigrant, neque in vicinas partes prorepunt, simpliciter venenati nuncupantur. qui verò ab aëre, aut contactu fiunt, contagiosi: quòd vel externæ, eiusque venenatæ causę occursu geniti sint, vel contagione mutuaque societate vicinas partes contaminent. At hi qui solo contactu cōtrahuntur, vt hydrophobia, lues venerea, & qui bestiarum venenatarum ictu fiunt, simpliciter contagiosi dicuntur. alij qui ab aëre procedunt, pestilentes. Vt idcirco breuissimè dici possit, Occultorum morborum alios venenatos esse, alios contagiosos, alios pestilentes. Sed venenatis & pestilentibus relictis, de contagiosis pauca quædam dicemus. Contagiosi tota substantia morbi alii manifesti sunt, alii occulti. Manifesti sunt phthisis, pruritus, scabies, lepra, achores, faui & reliqui huius generis: qui licèt contactu & fiunt & afficiunt; nihil tamen occultum malignumque resipiunt: sed à manifesta putredine, & qualitatum primarum intemperie, oriuntur. Contagiosi occulti dicuntur, qui externi cuiuspiam veneni occursu & contagione primùm contracti sunt, vt stupor à torpedine pisce, vel ab opio, hydrophobia, & qui scorpionum bestiarumque venenatarum morsu vel telorum veneno infectorum ictu fiūt. In horum censu iure numeranda venit lues venerea. cùm enim neminem vnquam hac luę labefactauerit, inquinaueritve aëris inspiratio, nec multos communiter illa inuadat: non potest inter Epidemicos morbos censeri. cumque nec alimentorum impuritate nec vitio sit orta, non numerabitur in venenatis. Restat igitur vt habeatur inter contagiosos, quorum peculiaris est sua cuiusq; causa. Et licet fortassis ab externis hæc causis primum originem non habuerit: quoniam tamen hęc semel genita non nisi contagione postea afficit, contagiosorum more, contagiosus quoque morbus dicendus est. alioqui nec elephantia, nec qui luis venereæ & elephātiæ permixtione fieri possunt, inter morbos contagiosos recenserentur. quod tamē veterum auctoritas & vsus coarguit. Itaq; lues venerea totius substantiæ affectus est occultus & contagiosus.

Luis venereæ origo. CAP. II.

ANNVS fuit à Christo nato post M. & CCCC. nonagesimus tertius (aliis secundus) cùm irrepsit luis venerea apud Neapolim primùm in Gallorum exercitum. Vnde à Gallis Neapolitanus, à Neapolitanis Gallicus morbus est appellatus. Hunc iram Dei Opt. Maximi interpretati sunt Theologi, cùm hāc malorum à nobis morum pœnam exigi, hoc supplicium de scortatoribus sumi publicè docuerunt. Hinc statim inita tam horrendum affectum superstitio excepit, indoctis quibusque hominibus & mulierculis ad Diuos nescio quos vota sua referentibus, opemq; ab iis poscentibus. Non defuerunt etiam Astrologi & Meteorologici, qui morborum populariū causas altius repetētes, insolentem quandam siderum constitutionem ac binas solis eclipses, aëri inquinamenta quædam respergentes accusarunt, Epidemicumque hunc affectum dixerunt: quorum etiam opinionē plures Medici postea sunt secuti. At ego vel ab insulis quibusdam Americis, in quibus populariter affectum hunc grassari audio, per Hispanos in Gallorum exercitum vitium allatum crediderim: aut illic certè scorti cuiuspiam magna impuritate contractum. cuius dein cōtagio in omnem Europam, Asiam,

Africam,

Africam, & extremam Indiam defluxerit, omnemque orbis partem, quæ nostrarum commerciis vtitur, impleuerit. Etenim si Epidemicorum morborum conditione, à certo astrorum influxu deriuata est hæc lues; quomodo paucis diebus plures non afflixit, tandemque tempore desiit? Ita enim pestis illa Anglica hoc seculo nata sæpiùs iam & inuasit, & exstincta est penitus. Ita morbi omnes Epidemici ab Hippocrate celebrati: ita exanthemata & ecphymata ortus & interitus sui cursum semper absoluunt. At aut ab vno aut admodum paucis apud Neapolim originem habuit lues venerea: cuius cōtagio hactenus serpsit in reliquos, nec tempore desiit. Itaque accusanda hoc loco multorum credulitas, qui multas se in cœnobiis virgines arte conclusas hac lue labefactatas vidisse scripserunt sine viri consuetudine, & impuro contactu, sola inquinatas aëris inspiratione. Non minùs explotanda est illorum opinio, qui alimētorum impuritate & vitio luem hanc sæpius oriri contendunt. quasi verò nunquam antea putridis & vitiosis alimentis vsi sint homines sine lue venerea: aut hæc in plebeios tantùm & infimæ sortis homines vitiosis plerumque cibis victitantes, non autem in magnates & reges ipsos selectissimis cibis vtentes grassata sit. Multi etiam luem hanc indies mutari, & ita inclinare atque consenescere, vt sit posthac breui finem habitura, litteris prodiderunt, aiunt enim, cùm primum oriretur, tanta fuisse fœditate, vt quæ nunc grassatur, vix illius generis esse putetur. Vlcera erāt innumera, in quernæ glandis speciem & magnitudinem aspera, exporrectaque: spurcus ab iis profluens humor, fœtor verò tantus exhalans, vt cuius nares attigisset, is infici mox crederetur: color pustulis ex nigro virescens, ipso aspectu nō minùs ægros quàm dolore cruciabat. Fugiebant idcirco omnes eius aspectum, nedum contactu abstinebant, vt morbi præterea nullius. Quæ verò secura est, & iam passim vagatur, pustulas quidem habet paucas, vt & vlcera; dolores autem atroces cum tuberculis scirrhosis. ea vt fœditate tolerabilior; ita certè doloribus & cruciatibus immanior euasit. Id verò minimè senescentis luis naturæ & conditioni tribuerunt, sed præposteræ multorum curationi. Adeò enim est hæc lues mortalibus formidabilis, vt vel illius minima suspicione confestim ad remedium ex hydrargyro concurratur. quod sanè pustularum ardorem extinguit, exsiccatque vlcera: at destillationes, articulorumque dolores adauget. Itaque hanc, nisi Deus Opt. Max. sua clementia ipse extinguat, aut effrenem hominum libidinem temperet, nunquā exstinctum iri, sed fore humano generi comitem, & immortalem crediderim.

Luis causa efficiens ex nonnullorum opinione.

Cap. III.

Diximvs de luis origine & externa occasione. Iam de efficiente causa, cuius ad curationem inprimis est necessaria cognitio, accuratiùs disserendum. Huius quidem natura & essentia quæ sit, quæ qualitas, quantæ iamdiu, quamq; odiosæ concertationes, quot opiniones, quàm maximè à Neotericis agitatæ & summa discordia conuersatæ! at nondum tamen definita quæstio est. Alius enim hepatis intemperiem valdè siccam & paulò calidiorem per contagium impressam arguit, ac eam primùm quidem simplicem, deinde verò increscente humore noxio, compositam: qui in carnes ac corporis habitum à natura propulsus, & continuum soluat, & pustulas, vlceraque excitet, dolores, tophos, aliaq; incommoda innumerabilia accersat. neq; mirum videri debere si medicamentis, quæ ad omnis generis intemperiem comparata sunt, hactenus non cesserit: quòd omnis sicca intemperies partis alicuius nobilis maximeq; hepatis humidi primogenii plurimū absumat atq; dissipet, nec nisi arte summa & summo remediorum vsu tolli emendarive possit; cum reliquæ omnes intemperies facilè corrigantur. Intemperiem calidam esse à natura rei cognosci, & ab eius effectibus. siquidem pustulæ & vlcera, quæ in hoc sunt morbo, duritiē habent insignē: durities autem fit vel à pituita crassa, vel à melancholia. At pituita crassa facta non corrodit. Erosiones enim, quæ cum duritie affligunt, sui causam materiam crassam & densam agnoscunt. Adhæc materia tenuis erysipelata vel herpetes excitat: vlcera

autem luis profunda sunt & caua. Denique luis venereæ vlcera iis tolluntur remediis, quæ veteres Arabes ad vlcera à sicca & torrida materia compararunt. Quocirca à materia calida sicca & densa emergunt. Hæc autem materia non potest aliunde peti quàm ab hepate: siquidem medicum est theorema: Actione aliqua per corpus totum æquabiliter læsa, principium eius naturale necessariò esse malè affectum. neque enim (quod exempli causa dictum sit) motu & sensu totum corpus priuari potest, illæso cerebro, motus & sensus principio: neque asphyxia, id est, summa pulsus imbecillitas, in toto corpore deprehẽdi potest, illæso eius principio corde. Sic profectò vitiato sanguine in omnibus corporis partibus, necesse est hepar læsum esse, & cuiusmodi est sanguinis vitium, talem quoque esse iecoris noxam. At omnes eo morbo affecti, liuidi ferè & subnigri cernuntur, floridumque tum faciei tum reliqui corporis amittunt colorem. quo fit, vt sanguis in hepate gignatur crassus, densus & mordax, qui postea in superficiem protrusus, eum colorem inuehit. nam talis est cutis in superficie, quales sunt humores in intimo corpore exsuperantes: nisi ad profundum frigore aut alia occasione decubuerint, recesserintve. Alii omnes in hoc conueniunt, quatuor humorum exustionem & malignam quandam affectionem antecedentem causam esse luis, dum nec dolores, nec pustulas excitat: cõiunctam verò & continentem, dum illa iam protulerit: humores autem in hunc modum vitiari atque corrumpi, scilicet vel aëris vitiati atque corrupti inspiratione, vel cibi cacochymi & aquæ corruptæ vsu, vel certè alterius inquinati cuiuspiam contagione atq; congressu. Quidam nihil aliud esse scripsit, quàm deprauati sanguinis suppurationem, quæ pòst in tumores & nodos consiccata induretur, & cuius scaturigo à malè affecto iecinore pullulet. Horum rationes quam vim habeant, paucis excutiamus, vt veritas magis elucescat.

Intemperiem siccam luis causam non esse, ex inuadendi serpendique modo conspicuum est. Omnis enim viscerum intemperies, præsertim verò sicca paulatim contrahitur, idque vel potus penuria, vel rerum calidarum & siccantium diuturno vsu. Est enim siccitas patiens qualitas minimam vim agendi sortita. Atqui luis causa, quanquam non semper subitò se prodit, sed interdum, vt rabidi canis virus, aliquandiu in nobis delitescit; repentè tamen semper contrahitur eo ipso die vel altero, vel certè breui admodum temporis spacio. qua parte contracta est, ea vlcere alióve symptomate certa de se indicia prodit, totumque corpus vel optimè sanum peruertit. At potéstne iecur tam citò siccescere, humidúmque eius primogenium absumi, & retorridus in eo genitus humor in corporis ambitum propelli? Quænam ista, aut in quo alio morbo tam repentina perspecta est humorum secretio, genitáve intemperies? In febre quidem pestilenti, dum inquinati aëris inspiratione repentè cordis spiritus contaminantur, lacessitum cor suæ affectionis indicia carbunculum & bubonem foras eructat. At minimè tamen accensa aut resiccata sunt viscera. cor siquidem maligna quadam & inexplicabili qualitate obsessum sæpe prius extinguitur, quàm viscerum temperies possit permutari. Adhæc cedo, quæ intemperies vnquam contagiosa visa est? Neque verò si tubercula dura & vlcera exedentia luem veneream statim excipiunt, idcirco sanè horum principium iecur sicca intemperie statim laborat. Ea quippe non tam à iecoris vitio & noxa, quàm à malignitate causæ, quæ humores in sui naturam deprauat, proficiscuntur. Itaque calida & sicca hepatis intemperies luis venereæ causa esse non potest. Indignum certè fuit tanti philosophi grauitate in re adeò aperta cæcutire. Aliorum ego omnium opiniones, quæ non nisi simplicem humorum corruptionem & exustionem proponunt, nihil moror: cùm vel ipsis medicinæ tironibus ac tonsoribus notum sit, omnis generis ex humorum putredine morbos sine lue superioribus seculis grassatos fuisse: nec iis remediis, quæ humorum putredinem arcent & emendant, luem veneream bene vnquam fuisse curatam.

Vera luis causa efficiens. CAP. IV.

EFFICIENS luis venereæ causa occulta est, & venenata qualitas atq; perniciosa labes a tactu & contagione contracta: quæ licet leuis admodum & ferè corporis expers sit, sensusq; nostros effugiat, non simplex tamen & solitaria existit, sed in humore aut alio quouis corpore inhærescit; quo vt subiecto quodam & vehiculo vtitur. Quî enim possit corpori nostro vim inferre virtus incorporea? Huius perniciei vis & efficacia diutius aliquando in nobis delitescit, tempore tamen copiosis signis & argumentis se prodit. Vt enim rabidi canis aut scorpionis, ita huius venenum ab ea sede, quæ sit primùm contagione inquinata, sensim in omne corpus spargitur, contagiosorum morborum naturam & conditionem imitatum. maximè autem venereo contrahitur concubitu, à quo & nomen inuenit, & eius frequentatione propagata est lues in hominum genus, & ex vnius impuritate & inquinamento sensim in vniuersum orbem disseminata, miserabile scortorum flagellum. Itaque qui venereo complexu iungitur cum inquinata, à pudendis luem contrahit: nutrix, à qua infans pollutus lac sugit, à mammis: obstetrix, quæ infectæ parienti opem tulerit, à manu: infans à vitiata nutrice altus, nunc ab ore, nunc ab interioribus: condormiens inquinato sudore diffluenti, à cute & à summis partibus: qui effusiore osculo saliuam exceperit, ab ore. Huius tamen veneni vis, quia est hebetior, non nisi in apertam nudamque partem sæuit. neque qui iam inquinatus est, alium halitu solo, sed liquore de se in alterius corporis partem epidermide nudatam reiecto contaminat, à qua malum prorsus initium sumit. Partium à quibus lues initium capit, aliæ aliis grauius vitæ discrimen inferunt. omnium exitiosissima est lues, quæ ab interioribus & reconditis visceribus, aut à partibus obscœnis inchoat: cæteræ leuiores & minus periculosæ. Cuicumq; particulæ lues primùm insederit, illic inhærescens pustulam excitat, interim & vlcusculum inde longius prorepens radices figit, sensimq; partium continuatione interiora subit, & ex prauo initio & quasi suscitabulo profecta paulatim propagatur & inualescit; dum non spiritus modò atq; humores, sed & carnem & partes solidas omnes peruagetur, & ad extremum, ni medicamentum adhibueris, furore omne corpus vastet atq; depopuletur. Idq; hac ferè ratione. Cùm virus, exempli causa, concubitu à pudẽdis madore perfusis introitum habet; pustulas in his primũ & vlcuscula euocat contumacia, maliq; moris. Vapor deinde aut spiritus ductu cauo pudendi introrepẽs (neq; enim credibile est, humoris quiddam eò subire) venæ cauæ sanguinem arteriæque maioris spiritum labefactat. tunc etiam bubo prorumpit in inguine: hinc vasis spermaticis, tenibusque affectis, gonorrhœa se prodit, qua virus velut eructando turpissimè eiicitur. Cùm exsecrandum malum iam iecur & ventriculum inuasit; leuis quidam alui fluor suboffendit: moxque cum iecore sanguis polluitur, cuius cunctæ postea venæ participes fiunt: eoq; in artus, in cutim, in musculos disseminato, compressum maleficium atque tacitum erumpit, prosiliuntq; liuidæ, rubentesq; pustulę, vlcuscula crustosa & herpetes, nonnullis caua vlcera atque maligna, biliosis quidem phagedænica & exedẽtia, melancholicis cancrosa, pituitosis leuiora, sed fœdiora, & humore quodam mucoso fœtidoque manantia: sanguineis crebriota carbunculi effigie: omnia quidem labris præduris, tumentibus & inuersis, quæ exesa carne ipsa etiam ossa depascunt, primùm tenella, qualia sunt nasi & palati; deinde solidiora, quæ putria cariosaq; tempore excidunt. Ab iis cum malum iam cerebrum, summamq; corporis arcem obsidet, multa superuacua pro partis conditione pituitosa colligi necesse est: quæ si interclusa capite contineantur, magnum & acerbum dolorem commouent. Sin foras sub cutim capitis promineant, vel in articulos vel artus deturbentur, cruciatus excitant immanes ac diuturnos, qui noctu maximè ingrauescant: aut tophos præduros scirrhososque tumores, haudquaquam tamen doloris expertes, progignunt. Quanquam enim pituitosa videtur materia, veneni tamen maleficio perfusa acrimoniæ particeps est. Hinc sub ossium membranas se recõdens tum acrimonia, tum distentione dolorem excitat: in ossium verò substantiam per tenues quasi tubos sese

inferens, illa diffundit dilatatque in tumorem, quę tandem carie cnnsumpta putrescunr. Si minus acris materia & mordax cutim non exedit; ad pilorum radices effusa malignitate aut venenato vapore effluuium concitat: quo pleriq; visi sunt sine capillis, sine supercilio, sine barba, sine pilis, cui postea repullularunt. Cùm tamen multa vbique sint huius perniciei signa, nullum tamen cernitur in vrinis: neque ex iis quisquam aut hoc aut aliud vllum veneni genus possit deprehendere. Iam verò hæc paucula de lue venerea si acriore iudicio studiosè obseruaremus, cui non perspicua fuerit eius pernicies, quis eam veneni participem inficiabitur? Si enim minima eius portio in totum corpus disseminata serpit non aliter, quàm quæ à canis rabidi morsu infertur, possitne esse veneni expers? Non enim in externas duntaxat, quæ sub aspectum veniunt, verumetiam in interiores quasque partes, in ipsaque viscera penetrat, quæ dissectis mortuis comparent pustulis vlceribusque fœda. Itaque hoc in morbo, aliisq; venenatis plurimos videas captiosa eaque admodum inani ratione falli, quòd dum vident symptomata hæc omnia cum humoris cuiuspiam vitio insultare; nihil præter humorem inesse putant, nihil maius animo concipiunt, neq; acriore animi acie perscrutantur, num aliud quippiam in humore subsit, in quo præcipua affectionis caussa consistat: quale procul dubio, si sensu non cernimus, potest certè ratione ac intelligentia comprehendi alioqui in maxima rerum ignoratione versamur. sed de his alias. Hanc luem nulli adnasci, nisi contagio qui se polluerit, diximus. quod quoniam in concubitu solet euenire, pueros & senes aut alioqui coitus expertes rarius occupat: sæpius & facilius, quo quis salacior, & in venerem est procliuior. qua de re & à partibus obscœnis sæpissimè incipit: licet & interdum ex aliis plerisq;, vt dixi, locis expullulet, quibus labes contagioque fuerit aspersa. Inquinatur autem duntaxat vel purus ab impuro, vel impurus ab eo qui sit longè impurior: à simili verò, vel minus impuro nunquam. Æquè impuros citra offensionem congredi licet: & vterque tamen alium puriorem congressu labefactat. Hauritur etiam interdum lues è scorto, quod nondum sit inquinatum, cùm quis cum eo volutatur mox ab alio impuro scortatore. Impuritas non ex cute spectatur, quòd sæpe inueteratæ luis fermentum intus reconditum sit & abstrusum. Iam quos corripuit, vt quisq; viuit, ita eum aut citò deserit, aut diu tenet, & in totum absumit. In Italia & Hispania ac sicubi præterea sobrii sunt homines, mitior: in Germania propter crapulam & victus intemperantiam, vt diutius hæret, ita prehensos infestissimè torquet, & acerbissimè affligit. Secundo loco sunt Galli.

Luis species, signa & symptomata. CAP. V.

LVIS differentias speciesque nonnulli, quibus symptomatum quàm essentiæ maior cura fuit, varias multiplicesque statuerunt. Vna tamen & eadem est essentia totius: sed variis distincta ordinibus, vt alia leuior sit, alia grauior. Est & corporum, in quæ illa incidit, permagna varietas. Ac vtraq; ex causa fit vt lues alia leuioribus alia grauioribus symptomatis exerceat. Omnium leuissima est ea species, qua solùm capitis & barbæ pilæ sensim citra vllam corporis effusionem defluunt. Eius quippe virus in tenui quodam vapore consistit, qui in corporis summa diffunditur ad pilorum radicem. Atque vt ephemera febris à putrida, ita & hæc species distat à cæteris. Altera paulò deterior est, qua cutis vniuersa crebris maculis minimè tuberantibus aspergitur, iisq; paruis lentiginis instar, ac modò rubris, modò flauis: quæ non antè deleri extinguiue possunt, quàm morbi radix sit euulsa. Hæc in tenuissimo sanguine virus habet: quam nulla alia grauiora sequuntur symptomata. Tertia species grauior, ac iam vera lues est. Hac rubræ aut flauæ pustulæ primùm quidem circa frontem ac tempora, poneq; aures, dein in capite atque etiam in reliquo corpore erumpunt, & extuberant rotundo schemate, siccæ sine pure, quæ dein sicca crusta obducuntur: atq; si negligantur, serpunt in ambitum, excauantq; cutim, dum ex pustula verum vlcus fiat: quod ferè virulentum est ac sordidum: partes quæ ad podicem, nares atq; fauces sunt, quia tenellæ, omnium primæ exulcerari solent. Emergunt autem hæc, cùm iecur

ipsum

ipſum, atque ſanguinis humorumque maſſa labefactatur: à qua protinus carnoſæ molleſque partes detrimentum capiunt. Quarta his ſpecies ſuccedit, cùm iam inualeſcens lues ſolidas partes, oſſa, vincula, membranas ac neruos adoritur. In his iam vitiatis excrementa multa, craſſa quidem ac glutinoſa pro partis conditione, ſed tamen maligna congeſtione accumulantur. quæ nonnunquam in tendones, ſæpius inter oſſa & perioſtia confluunt. Hęc cùm vel membranam ab oſſe diuellunt, vel eam maligna acrimonia feriunt; cruciatus cient implacabiles, qui noctu ferè ingraueſcunt. Ab his demum coaugmentatis præduri tophi cum cruciatu multò grauiore ſuccreſcunt. Eadem porrò cùm in oſſe figuntur, id amplificant, diſtendunt, atque exedunt, vt eius ſæpe deprehenſa ſit monſtroſa figura. Tandem verò corpus vigiliis, diriſq; cruciatibus confectum, & atrophia marceſcens, vita deſtituitur. Quæ luis natura ac conditio, & quibus illa ordinis tanquã differentiis diſcreta ſit, ex his conſtat. Iam certa eius ſigna, quæ cauſæ efficientis ſymptomata ſint ſparſim propoſita, ſeorſum enumeranda, & in epilogum coartanda ſunt. Itaque ſi capillorum aut barbæ defluuium citra morbum grauem & acutum incidat, & maculæ exiguæ lentiginis inſtar, modò rubræ, modò flauæ per cutim vniuerſam exortæ ſint, lues venerea contracta eſt, idque certiùs conſtat, ſi vel in pene vel in inguinibus ἐπιφαινόμενον aliquod præceſſit. Eadem ſentẽtia ferenda eſt, ſi rubræ, aut flauæ, aut liuidæ puſtulæ circa frontem & tempora, poneque aures, dein in capite & podice ac reliquo corpore extuberant rotundo ſchemate. quæ cùm initio ſiccæ eſſent & ſine pure: dein ſicca cruſta obducuntur, aut etiam exulcerantur, excauanturque & in vlcus ſordidum rotundum ferè degenerant. Sed omnium harum puſtularum & vlcerum ab aliis ſimplicibus diſtinctio vix planè & ad vnguem literis explicari poteſt: oculorum intuitu & frequenti aſpectione cognoſcenda. Si dolores & cruciatus ingentes noctu ingraueſcentes non in articulis, ſed in mediis artubus affligunt, in quibus etiam tophi præduri inter oſſa & perioſtea ex craſſa lentaque materia ſuccreuerint; aut etiam carie conſumptum os eſt exeſumque: lues iamdiu contracta eſt. Horum multis aut aliquibus tandem comparentibus, lues contracta intelligitur, & curatio maturanda. Multos video ſymptomatum multitudinem inter luis ſigna reponere. quæ quoniam illius propria non ſunt; cognitionem interturbant, & tyronum ingeniis nondum exercitatis & vſu confirmatis, caliginem offundunt. Quorſum autem attinet laſſitudinem, proſtratam appetentiam, ſomnolentiam, faciei pallorem, linguæ ſcabriciem, aliaque innumera, ſine lue quotidie affligentia inter luis ſigna recenſere? Iam verò cùm clanculum ſæpe ſerpat lues, hæreatque in corpore diutius, nullis ſignis prædictis conſpicua, illius ab aliis affectibus internotio atque diremptus accuratè tradendus. Itaque cùm ex dubiis ſignis de lue ambigitur, eius origo eſt altiùs inueſtiganda, & partes omnes adeundæ, à quibus initium habere poteſt. Et quoniam non niſi attactu contrahi poteſt: neceſſe eſt, vt labes aliqua in ea parte primùm comparuerit, per quam inſertum eſt virus. Quendam exempli cauſa ſtatuamus, multos iam menſes de ſcapularum & occipitis dolore, noctu quàm interdiu grauius affligente conqueri: qui iuſtis purgationibus & topicis remediis non ceſſerit. Cùm dolor externus ſine manifeſto tumore aut abſceſſu tamdiu afflixerit, frigidum ex capite humorem eò confluere ſenſim, aut certè partis vitio & imbecillitate gigni, cumulariq; neceſſe eſt. Qui tantùm à viſceribus in partes externas pellitur noxius humor ſiue tubercula aut puſtulas excitet, ſiue ſcabiem, ſiue per vniuerſum corporis habitum diffundatur, dolores non efficit tam atroces, non noctu excandeſcentes, ſed qui duntaxat circa partes membranoſas cumulatur. Luis enim initio ex interioribus noxia materia ad cutim pellitur: quæ poſtea in tubercula & puſtulas erumpit: nullus tamen antè affligit dolor, quàm circum membranas venenata qualitate iam perfuſas vitioſus humor *venenata* & maligna congeſtione coaceruatus ſit. Et in hydrope anaſarca licet totius corporis habitus cruciatibus diſtendatur, nullus tamen aut obtuſus admodum dolor eſt, vt nec in tumoribus pedum œdematoſis, circa finem diuturnarum febrium contingentibus. Vtrum

verò frigidum hunc humorem ſimplex partis intemperies cumulet, an qualitas potius maligna ei perfuſa, inueſtigandum diligentius. Perſcrutandum ergo num ante hos dolores, quidquã in partibus obſcœnis comparuerit. Emergunt autem in his puſtulæ, vlcera maligna, virulenta, gonorrhœa, & inguinum bubones. Hæc tametſi nondum lues Venerea dicuntur, ſunt tamen rudimentum & veluti character eius impendentis. quorum ſi quippiam præceſſerit, quod poſtea quibuſdam remediis fuerit ſublatum, quoniam tamen ſcapularum dolores diutius perſeuerant, venenatæ cuiuſdam qualitatis inde relictæ ſuſpicio eſſe debet: quæ ſolidas partes iam obſidens, ac illarum concoctionẽ peruertens, excrementa multa congerit, eaq́; craſſa & maligna, quæ doloris cauſa ſunt efficiens. & hîc cõmunia omnia deſtillationum remedia cõueniunt. Si vel in faucibus vel in ore vlcus, vel excoriatio, aut quauis alia corporis parte contagione aliquid inhæſit, eadem eſt ferenda ſententia. Licet enim reſiccatum fortaſſe fuerit vlcus, non eſt tamen mali radix euulſa, ſed ſenſim interiora vaſtans, tempore ſui teſtimonia profert. Suſpicionis porrò occaſionem confirmabit, ſi circa os tibię, aut brachũ, aut frontis, aut alterius partis alicuius humor in callum aut tophum cõcreſcens, nocturno dolore fatigans, exſtiterit. hic enim non aliũnde naſci ſolet, & huic morbo familiaris eſt. Quòd ſi præterea inunctiones ex hydrargyro æger expert' eſt; multò erit certior cauſæ interioris coniectura. At verò ſi iſtorum nihil præceſſit, ſed ſolitarius dolor eſt; cauſæ internotio difficillima exiſtit: quam tamen hac ratione aſſequi licet, ſi dolor, cuius cauſa inueſtigatur, vel in articulis, vel mediis artubus & muſculis ſedem habet. Qui in articulis, vel circa hos exiſtit, fixusq́; eſt: non Venereus, ſed vel Arthriticus, ſi conſuetus eſt, ex interuallis repentè inuadit, paulatimque ſoluitur: vel à ſimplici eſt defluxione. Non enim Venereus dolor articulos (id pace multorum dixerim) ſed medios artus obſidet. In quibus etiam diximus plerumque tophos ſuccreſcere, maximè verò in fronte & capite, in clauibus, in medio humeri radio, & cubiti oſſe, in parte priore tibiæ: nonnunquam & in aliis quoq; oſſibus. Iam verò ex iis qui in mediis artubus fiunt, qui breui paruoq; tempore exoriuntur, à defluxione ſimplici ſunt, quæ repentè è capite eò labi ſolet: cuius etiam fons antea fortaſſe fuerat deprehẽſus. Qui verò ſenſim multoq; tempore procedunt ab eo excremento, quod pars malè affecta paulatim congeſſit, Luis materiam redolent. atq; idcirco cunctandum eſt, dum alia ſe produnt ſymptomata. Neq; enim incogniti & nondum planè perſpecti affectus tentanda vnquam eſt curatio. Solent enim complures admiſſum ſcelus conſtanter denegare, dum dolorum vehementia & ingenti ſymptomatum turba conuincuntur. Sed de his ſatis. Iam agnitæ Luis tradenda curatio.

Curatio per hydrargyrum. CAP. VI.

QVI omnium primi tetri huius & immanis morbi curationem ſunt aggreſſi, neglecta eius eſſentia, horum duorum ſymptomatum, tuberum nempe & vlcerum tantùm curam habuerunt. Ac primùm cùm illa corpus depaſcebantur, cauſticis comburere conati ſunt. Dein quia vno exſtincto, noua renaſcebantur; permulta excogitauerunt vnguento eodem reſtinguere omnia, in aliarum puſtularum & ſcabiei modum. Aliter atque aliter hoc tentabant, verùm nullo quiſquam effectu, argentum viuum qui non addidiſſet. Huius enim vſum qui noſtri ex Arabum ſchola deduxerunt, quos conſtat hydrargyrum ad vlcera maligna & cacoëthea coërcenda, atque ad ſcabiem omnem ſiccam feliciter vſurpaſſe. Itaque eo cum aliis quibuſdam oleis & pulueribus in vnguenti formam concinnato, inungebant brachiorum & crurum iuncturas, alii & ſpinam & ceruicem: nonnulli etiam tempora; item & ventrem: atque iterum alii vniuerſum corpus. Quibuſdam ſemel die, quibuſdam bis: nonnullis tertio iterum die; nonnullis quarto. Claudebatur æger in æſtuario, quod calebat aſſiduè atque intentiſſimè, alii viginti, alii triginta totos dies, nõnulli plures, perunctum lecto, qui intra æſtuariũ ſternebatur, apponebant; ac multa ſuperiecta veſte ſudare cogebant. Empiricam hanc curandi rationem hactenus ſecuti ſunt medici & chirurgi ferè

omnes,

omnes, non ſine magno Reip. detrimento. Tanta ſiquidem huius vnguenti crudelitas eſt atque ferocia: vt ſecundo ſtatim aut tertio die langueſcere incipiat æger. quippe quod in ſummo corpore eſt, & in toto corporis ambitu, ſumma ſua tenuitate colliquat ac diſſoluit, ac tandem extrema refrigerandi, qua pollet, facultate, ad interna repellit: inde in ventriculum & thoracem, è quibus deinde ſurſum partium continuatione ad gulam & os compellit, tanta tamq; violēta iniuria, vt dentes, quibus, vt & cerebro, peculiariter inimicum eſt, ſtatim omnibus vacillent ac nonnullis liuidi decidant omnes. Quædam è corpore per ſudores diſſipat: quædam purgatoria vi in aluum deturbat magnis torminibus. Atque vt paucis complectar, omnibus certè, qui ita curantur, exulcerantur fauces; lingua, & palatum intumeſcunt, gingiuæ, dentes vacillant: ſputum per ora ſine intermiſſione profluit, omni prorſus fœtore olentius, tanto contagio, vt labia eius contactu vlcus contrahant, & intus buccæ vlcerentur. frigefacto ſtomacho, & turbato fœtore appetentia cibi deſtituuntur ægri: cumq; ſiti intolerabili crucientur, vix tamen bibere poſſunt, os alioqui totum vno occupāte vlcere. Quinetiam lingua balbutiem, aures ſurditatem contrahunt nōnullis immedicabilem. Fœtet omnis circum habitatio. Atq; adeo durum eſt hoc medicationis genus, vt perire morbo complures malint, quàm tanto periculo tā acerbo diſcrimine leuari, quanquam vix centeſimus quiſque leuatur, recidiuo vt plurimū ægro. Recidiua rarò ſimilis eſt radici: neq; iiſdem ſymptomatis exercet, ſed ferè deſtillatione, arthritide, tophis vel oſſium carie. Neq; pari contagione eos, cum quibus ſocietas eſt, afficit; quòd humoris furor & impetus illis auxiliis repreſſus ſit, etiam nondum mali radice reuulſa. tempore ſiquidem ea reuireſcit, recurritq; interdum poſt annum vigeſimum, aut etiam trigeſimum: tantoq; interuallo mali fomes, quaſi ſepultus deliteſcit. Et nihilominus, qui tum expertes mali, prorſusq; expeditos ſe putant, alios cum quibus concubuerint, contaminant, prolemq; gignunt ea lue cōſperſam; indicium ſanè, tum temporis mali fermētum in venis, in ipſisq; partibus reſeruari, &, vt dicere ſolent, in ipſis quaſi medullis deliteſcere. Eſt igitur omnium curationum acerbiſſima, quæ huiuſmodi perunctione fit: & in ea miſerrimū hoc quoq; eſt, quòd plerique omnes qui ſic medentur, medicinam non callent, ſed vt audaciſſimus quiſq; aut in aliis vidit, aut ipſe tulit, ita medicum agit, vno quopiam ad omnes vnguento vtens, &, vt ille ait, vno collyrio omnes perſanans, nullius neq; temporis neq; corporum qualitatis habita ratione. Si quid accidat interim ægro, conſilii inopia, quid ſuadeat non habens, morbi peruicaciam & malignitatem arguit, quæ non niſi iterata vnctione tolli poſſit. Hinc alius bis, alius ter aut quater, nonnulli decies, alii etiam vndecies aut duodecies eam curationem experiuntur, tanta cum doloris acerbitate & malorum aceruo, vt credi poſſit, nimium viuendi cupidos, qui nō mori maluerint, quàm ſic vitam proferre. Multis namq; ad vertiginem, quibuſdam ad inſaniam vſq; infeſtatur cerebrum poſt curationem. Tremunt multis non manus tantùm, ſed pedes etiā & vniuerſum corpus, aliis quidem ad annos aliquot, aliis ad omnem vitam. Multos in media curatione interire vidimus, dum carnifices illos hypocauſto plus æquo calido includunt: in quo illi ſalutis, quam ſic adepturos ſe eſſe ſperant, ſtudio patientius conſiſtunt, donec reſolutis caloris vehementia ſpiritibus, ac defectis cordibus mori ſe non ſentiāt. Alios vidimus, intumeſcente ad fauces gutture, cùm exitum non haberet ſanies & ſpiritus, ſuffocari: quoſdam cùm meiere non poſſēt, alios exortā dyſenteria ac febre, mori. Omnino pauci ita cōualeſcunt: iiq; validi ac robuſto corpore, quibus malum inter initia conſiſtit, ſolusq; corporis ſpiritus vel humor, non autem partium ſubſtantia obſidetur. atq; illi hoc periculo, hac amaritudine, his malis affliguntur. Nam cùm initium prætergreſſa lues ipſam iam partium ſubſtantiam obſidet, vt argentū viuum puſtulis, vlceribus, tophis, doloribus, aliisq; ſymptomatis tanto periculo opem ferat; mali tamē radicem haudquaquam euellit. Et ſi quod iuuamentum eius adferat vſus; id profecto vix ad pauco menſes ne dicam dies durare conſueuit. Pro hac tam acerba, tamque periculoſa curatione, Chirurgi naturæ arcana penitus (ſi diis placet) intuiti, veluti pro aris &

focis decertant. Nec inuenta meliore fruge, gladibus etiamnum vesci desinunt, veriti credo, ne vel ipsis de suo aliquid decedat lucro, vel à iunioribus aliquid didicisse videantur. His ego ad Solem cæcutientibus longum Vale præfatus, quæ de hydrargyro sentiam, paucis exponam.

Hydrargyri vires. CAP. VII.

HYDRARGYRVS summa partium tenuitate præditus tantam vim purgandi sortitus est, vt ne vstione quidem, ea spoliari priuariq; possit: sed quod aliorum purgantium nulli concessum video, in eius cinere superlit ea multo etiam, quàm antea vehementior. Purgat autem peculiari & sibi insita proprietate crassum lentumq; mucum, atque ipsam pituitam, deinde consecutione quadam bilem vtramque. Crassum hunc lentumque mucum cùm ex corporibus vel exquisitè sanis eo perunctis detrahat, tendones, membranas, neruos aliasq; partes solidas dissoluere videtur: atque propriam ipsorum substantiam colliquare, & in eam materiam conuertere, quam ex ore stillare manifestè cernimus: carnosas verò & molles in sudores digerere, totiusq; corporis constitutionem adeò peruertere, vt diu postea non nisi crassum lentumq; mucum vel ex puris alimentis proferat. Sed ne ossibus quidem, si quis sæpius vnguine ex eo illitus fuerit, vel eius vapore aut cinnabaris eius sobolis suffitu, pepercerit. Siquidem dentes eo sæpius inuncti statim postea vacillant & liuescentes marcescunt: alia verò crassiora cariem parte quadam contrahunt, quam ferro excidens guttulas argenti viui tremulas non rarò ipse comperi. Quanquam autem vt & reliqua omnia validiora, ita hydrargyrus nonnunquã supra & infra vacuat non intra corpus modò assumptus, sed etiam foris inunctus: maximè tamẽ & propria vi supra purgare natus est, & humores omnes præsertim crassos & lentos ex corporis ambitu, & vniuersa mole primùm in vẽtriculum & pulmones regerere, ex his deinde in fauces, tandemq; in os compellere, non quidem vomitione, sed continua mucosi sputi profusione. Vnde & Saliuatio vulgo dicta noua hæc & veteribus intentata purgationis forma. At hæc quidem foris inuncto hydrargyro, nunquam intrò sumpto, tentatur purgatio. quæ quoniam inchoata semel in multos dies velis nolis producitur, imbecillis viribus quisquis illam promouerit, in certum vitæ discrimen laborantẽ adducet. Rectè Dioscorides argentum viuum seu factitium ex minio, quod cinnabaris dicitur, siue minerale in argenti fodinarum tectis stillatim concretum, aut per se in metallis repertum, potum vim pernicialem habere censuit: eius vsu grauissima fieri tormina, interna exedi & exulcerari, vrinam supprimi, corpus intumescere, plumbeamque deformitatem concipere testatus. Ac Galenus suspectum eius vsum ita meritò abhorruit, vt interimat necne sumptus vel admotus, periculum nunquam facere voluerit: nec denique ex veteribus Græcis in medicinæ vsum tam periculosum pharmacum inducere quisquam est ausus. Quod igitur ex Arabum medicorum sententia à multis argentum viuum vel extinctum cum aliis sumi intrò posse dictitant, suaque, vt interpretantur, instabilitate & grauitate, mox vt ingestum est, ad aluum deuolui, reddique sine vllo ventriculi aut interaneorum vulnere, minimè recipiendum censeo. Multò minus verò consentit, quod Antonius Musa multis literarum monumentis clarus scriptum reliquit, infantium lumbricos argento viuo propinato tutò sese enecasse professus. Nec, si puerorum pediculos vnguento ex hydrargyro in capite parte neruosa & frigida mulierculæ nullo discrimine interimunt, idcirco sanè statim licuerit argentũ viuum, cuius solo vapore non homines solùm perculsi, sæpe stupidi ac prorsus veternosi redduntur, sed aues quoque omnes repentè mortuæ concidunt, intra corpus assumere. Quid igitur de his sentiam, expertusque sim, paucis complectar.

Equidem tam mihi peccare videntur, qui hydrargyrum quouis modo præparatum tuto ore porrigi posse cõtendunt, quàm qui venenatum adeò & humano generi ita periculosum existimant, vt à remediorum etiam externorum censu prorsus sit expungendum. Nam tametsi fortasse intrò sumptum ventriculum & interanea,

& intestanea, pondere non exulcerat, sicut neque plumbei sclopetorum globuli, (siquidem hi diu interdum in corpore hærét sine incommodo, dum sibi viam & exitũ pondere suo paratũt) alia tamen ingenti frigore, quo os præsertim vẽtriculi lædit, alia eaque multo grauiora, venenata sua qualitate ac malignitate symptomata concitat, iis non dissimilia, quæ sumpto puluere plumbi amicus quidam meus his diebus expertus est. Erat is distillationi è capite interdum in ceruicem & scapulas, interdum in pedum articulos obnoxius: qua tamen superueniente iustis vacuationibus haud ægrè liberari solebat. Huic à me iam doloribus liberato Empiricus quidam plumbi puluerem aduersus Arthritim ita commendauit, vt in eo solo eius recurrentis præcautionem positam esse statim persuaderet. Cuius idcirco vsum amplexus pulueris eius sesquilibram ex iusculis, ex vino, & pyris coctis aliisq; cibis sacchari loco dierum quindecim spacio absumpsit. Sed dii boni! quot quantaq; incommoda statim persensit! Dysenteria crudelis febri stipata die duodecimo exorta est cum grauissimis non ventris solùm, sed & ventriculi torsionibus ad eam spinæ dorsi partem, in quam os ipsius incumbit, pertinentibus. Ventriculi tanta dissolutio, tanta oris oblæsio, subsecuta est, vt ne contactum vel blandissimum ferre posset. Et quæcumq; ingerebantur, vel in plumbeum nidorem, vel in mucorem tenuissimum versa mox euomebãtur. Inde ructuum tanta edebatur copia, vt in flatus omnia abire viderentur. Sedata dysentetia, graues illi ventris, lumborũ & ventriculi cruciatus dies viginti perseuerarunt cum incendii interni molestissimo sensu, totidemque noctes peregit insomnes. Atq; hoc temporis interuallo licet sitis ipsum non valde exercuerit, appetentia tamen semper prostrata iacuit; nec aluus quidquam nisi vel clystere, vel cathartico medicamento prorıtata reddidit: & quæcunq; tũ infrà tum suprà aut sponte aut artis beneficio prodiere, plumbeo colore infecta erant omnia. suam illã qualitatem internis partibus pertinaciter adeò impresserat. Interim exorta ictero corpus totum fœdatum apparuit, ac sanguis sedata dysenteria ad febris curationem reserata vena detractus, totus flauus, biliosus ac spumosus deprehensus est. Hæc tam grauia tamque periculosa symptomata si plumbum non tam pondere aut insita frigiditate, quàm occulta quadam eaque inexplicabili malignitate, oblæsis visceribus inferre animaduertimus, quid de hydrargyro intrò sumpto censendum putemus?

Pictor quidam Andegauẽsis annos natus XXX. firma ac laudabili corporis constitutione non ita pridem hic agens anno M. D. L V I I. manuum digitos grauiores solito, torpidiores, ægriusque mobiles percipiens, paucis pòst diebus contrahi illos, conuellique sensit: atque sensim indies magis ac magis aucta affectio est; dum incurui illi & pæne inflexibiles manerent. Quin & carpum & brachia peruasit affectio, dum neruis tendonibusq; infrigeratis, humoreque crasso imbutis admodum torpida, conuulsa, grauiaq; redderentur. Haud multò pòst idẽ pedes vitium sensere, sublata incedendi potentia: in his tamen vt neq; in brachiis neq; in manibus, non admodũ vehemens dolor affligebat. Misellus hic tot malis non satis, credo, diuexatus, aliud symptoma longè grauissimum ac crudelissimum incurrit. Dolor enim acerbissimus atq; atrocissimus ventriculum atq; hypochondrium vtrumq; occupare cœpit, sed qui ad totum ventrem pertineret. cui, cùm nec noctu nec interdiu intermitteret, clysteribus, fotibus, balneis, ac aliis quibusdam remediorum generibus, sed frustra, leuatio quæsita est. Vnicum tantùm in accessione inuentum est solatium, tres quatuórve robustos homines ventri superpositos sustinere. Compresso siquidem ventre, paulo mitior cruciatus erat. Vbi sex, octóve dies, nonnunquam & duodecim miser ille adeò fuerat discruciatus, sensim abeunte dolore languidus quidem ac pæne moribundus cernebatur, sed qui statim restituta appetentia vires aliquas reciperet, dum alia rursus simili accessione correptus prosterneretur. Viginti enim non amplius dies intermittebat. Atque in accessionibus aluus ne validis quidem proritata medicamentis quidquam demittere poterat. quòd si quando contingeret, nigrum omnino ac liuidum stercus erat. Sed & in intermissionibus, quæcunq; purgantium

medicamentorum vi detrahebantur, atrabiliaria omnia ac splenis purgamenta iudicari poterant. Adhibiti ad tanti mali expugnationem celeberrimi quiq; Medici brachiorum & pedum resolutionem ad cinnabrium, quo pictores non rarò vtuntur, referendum putauerunt. Cùm enim penicillum ille sæpe digitis extergeret, iis inhærens cinnabrium ex hydrargyro facticium, partium continuatione vim suam in cerebrum, cui vt & neruis & tendonibus & membranis omnibus imprimis inimicum est, transmisit. in quo frigefacto pituita multa tandem collecta est, quæ postea in tota brachia & pedes influens, eorum tendonibus & neruis symptomata iis non dissimilia, quæ vnguento ex hydrargyro perunctis accidunt, excitauit. Et hæc sana fuit, me iudice, sententia. At in doloris illius atrocis peruestiganda causa quandiu laboratum est? quot habitæ concertationes? quàm varia fuerunt Medicorum iudicia? Alius frigidam vitreamque pituitam intestinis firmiùs inhærescentem quàm vt facilè posset detergeri, in flatus resolui, doloremque colicum excitare contendebat. Alius bilem æream, quam natura in intestina expurgare debuerat, inter abdominis membranas effusam, illicque coërcitam certis cruciatibus inualescere, intumescere, & quoquouersum furibundè moueri iudicabat; atque in ipso motus impetu tum distentione, tum compunctione membranarum crudelem illum dolorem excitare. Alii deniq; alias causas astruebant: quas superuacaneum fuerit recensere. Etsi autem vnusquisque positæ à se & probabilibus coniectutis inuentæ causæ remedia apposuit consentanea; nullus tamen potuit dolorem non dico in totum tollere, sed ne aliqua ex parte quidem minuere, vel accessiones eius breuiores aut tardiores efficere. Immo verò annos tres crudeliter excarnificatus, exsanguis tandem ac planè rabidus vitam cum morte commutauit. In dissecto huius corpore singula ad causæ inuestigationem inspicientes, iecur, lienem, ventriculum, & renes naturalem constitutionem præseferre vidimus: nulla in cysti fellis obstructio: nulla in mesenterio humoris vitiosi congestio: nihil denique in vlla alia parte notari potuit, quod tantorum fuisset malorum causa. Omnes siquidem longè aberamus à scopo, & tota, quod aiunt, via errabamus. Cùm enim penicillum non digitis modò extergeret, sed etiam imprudens & incautus ore exsugeret, verisimile est, vt è manuum digitis, partium continuatione cerebro, totique generi neruoso communicata fuit cinnabaris, ita ore acceptam ventriculum & intestina, membranasq; omnes interiores non humectasse solùm aut frigefecisse, sed inexplicabili vitio & maligna quadam qualitate, quæ oculorum refugiat obtuitum, infecisse, quæ tantorum dolorũ causa occulta fuerit: cui non tam purgantibus, quàm contrario erat antidoto succurrendum. Sicuti dolores his non dissimiles plũbei pulueris vsu concitatos, cùm nullis purgationibus cedere viderentur, balneorum & lactis asinini vsu curauimus. Ratum sit igitur argentum viuum & plumbum incomprehẽsa sua qualitate venenata, inexplicabilia vitia partibus internis inurere, vnde vix vnquam expediri queant: nec intra corpus vnquam sumi debere. quod & alia obseruatione constat. Populi, qui ad Alpes habitant, bronchocelis turgida guttura habent: id quod & nos aliquãdo vidimus, & veteres etiam complures litteris prodiderunt. Id autem illis vitium peculiare est, quòd Alpes metallorum venis, maximeq; argenti abundant, per quas aquarum scaturigines emanant. aquæ autem vitiosa hydrargyri facultate imbutæ suos tumores proferũt, quæ & dentibus & toti cerebro non parum obsunt. Qua ex causa veteres multos fontes notarunt, ex quibus qui biberant, alii intra biennium, alii citius vitã amittebant. Quanquã tamen hydrargyrus externis affectibus sæpe auxilio fuit: quippe qui sanguinis incendium, bilis ardores extesionesq; foris admotus mitiget, sistat atq; compescat, ex iisque nata vlcera persanet. Quocirca ad cohibendam omnis generis serpentem scabiem siccam, ad lichenas, ad psoram ac lepram affectus sanè perquàm rebelles, nec aliis quantumuis accommodatis remediis obsequentes, magno profectu illud aliis ritè permistum, vt proprio dicetur loco, vsurpauimus. Sed de his satis. iam de primis qualitatibus.

Argentum viuũ aliud ex plumbo, aliàve materia fieri, aliud in argenti fodina-

rum

rum tectis stillatim concretum inueniri, inter omnes constat metallicæ rei peritos scriptores. Verùm de eius temperie non parum inter se Medici dissentiunt. Aliis frigidum & humidum, aliis calidum & siccum existimatur. Qui de fodinis inueniendis ac de ipso in illis legendo obseruationes litteris mandarunt, montes locosque omnes in quibus abstrusus delitescit hydrargyrus, ineunte vere crassis densisque vaporibus ac nubibus circundari, altiùs ob sui grauitatem ascendere nequeuntibus, vixque vnquam aquæ penuria vel media æstate laborare prodiderunt. Idcirco arboribus plurimis illa loca luxuriant, & herbis variis decorantur, alias viriditate & venustate facilè superantibus. Sua enim frigiditate ac humoris multi copia æstatis æstum & siccitatem hydrargyrus contemperat. Contrà sulphur, vitriolũ, & sal calore suo & siccitate arida omnia & sterilia vicina loca reddunt. Ad hæc arbores ad fodinas argenti viui tardiùs multò quàm aliis in locis folia emittunt, & vix vnquam flores edunt: qui si fortè aliquando erumpant; fructus certè ad maturitatẽ peruenire nequit. Postremò in fodinis, qui hydrargyrum legũt, aut præparant, nisi prudenter & cautè se gerant, in neruorum contractionem facilè incidunt. Et hæc quidem, quæ vel rei Medicæ ignaris experientia quotidiana innotuerunt, hydrargyrum frigidum & humidũ esse testantur. Sed ad alia pergamus.

Argentum viuum aliud facticium ex plumbo, vel, vt Dioscorides censuit, ex minio, quod Cinnabaris dicitur: aliud sponte naturæ prouenit, legiturq; in propriis fodinis. Illud originis suæ nondum immemor crassius & impurius, vt quod ad inaurandum, nisi accurata præparatione expurgatum atrenuatumq; fuerit, accõmodari nequit. Naturale verò tenuius, purius, & ad omnia multò præstantius, durissima quæq; metallorum corpora subit ac penetrat, secumq; in his affusum retinet aurum. Vtrumq; tamen eiusdem esse naturæ, eodemq; tẽperamento prædita, inter omnes constat. Quocirca si facticiũ ortus sui ratione frigidum sit, argentũ omne viuum frigidũ esse necesse est. Sed ad eius opera & effectus oculos mentemq; conuertamus. Dolores quoscunq; tum calidos tũ frigidos vi narcotica sistit, & cõsopit, perinde atq; opiũ: sanguinis eruptiones omnes sistit, bilis ardores exesionesq; retundit, & acriũ omnium humorũ impetus cohibet: pustulis vlceribusq; ex iis natis opitulatur. Hæcne vllus ad causam caloris participẽ referet? Sed mala, quæ corpori admotũ inuehere Auicennas commemorat, & nos longa didicimus experientia, percurramus. Cerebrum neruorũ principiũ ita refrigerat, emollit, & laxat, vt rheumatismis nulla aut leui admodum occasione tentetur in posterum. atq; si aliquando in aurem incidat, præterquam quòd tanto frigore dolores excitat diuturnos, surditatem quoq; parit, atque mentem peruertit, & sua sede dimouet: sed, vt sæpe, conuulsionem; qua conquiescente, magna partis conuulsæ relinquitur grauitas; interdum vertiginem, sæpissimè epilepsiam concitat; nonnunquam veternum, aut etiam apoplexiam cerebri substantia nimiopere refrigerata commotaq;. Hæc si inunctus ac corpori affrictus hydrargyrus infligit incommoda, nónne impensè frigidus & humidus sit oportet? Faber quidam aurarius anno Christi 1556 solius hydrargyri vapore grauissima, quæ mox dicam, sensit incommoda. Is bis aut ter ad summum, dum argenteam suppellectilem inaurabat, hydrargyri vapore admisso imprudentiùs statim stupidus, veternosus ac planè mutus euasit. quæ in os indebantur, deuorabat ille quidem; stercus tamẽ & vrinã minimè exire sentiebat, neq; ad aurem inclamantes audiebat. Exactis mensibus sex accensus humor febrim tandem acutam concepit: ac tum excusso torpore loqui cœpit, & quæsitis respondere, sed perturbata omnia & confusa. Remisit die xx. post accommodatas vacuationes febris, & in lentam degenerauit: qua tandem liberato, cerebrum graue torpidique sensus omnes remanserunt, mensque ex interuallis perturbata. Hic quis opera non agnoscit immensæ frigiditatis & humiditatis? Sed quid hæc vt noua profero? Nónne ex iis, qui vel vnguento ex hydrargyro illinuntur; vel eius vaporem aut cinnabaris suffitum admittunt, alios quotidie videas subitò resolutos aut attonitos repentè concidere; quosdam asthmate anhelos, alios para-

lyticos, collo, manibus, pedibusque tremulis vacillantes, alios surdos, reliquam vitam miserè exigere? Hispanorum & Italorum alipræ ex hydrargyro fucum mulieribus quærentes in quàm fœda mala illas coniiciunt? Solius faciei illitu dētes his breui liuidi marcescūt, fœtet anhelitus, facie corrugata oculi caligant, & senescentes asthmate pereunt. Sed rem in hydrargyro admiratione dignam, à nullo, quod sciam, animaduersam contemplemur. Hic enim, si quis rerū euentus bene obseruet, non modò pituitosis morbis obnoxia nostra reddit corpora, partesque omnes in primis carnosas suo frigore & humore lædit; verùm ita labefactat, & sua qualitate imbuit, vix vt corpus febre corripi possit, etiam si multa scateat cacochymia.

Anno à Christo nato 1556. Coriarium quendam tonsor vt inuiserem rogauit, rarum affectum & obseruatione dignum me visurum dictitans. Is tametsi annos ampliùs decem post curationem per hydrargyrum ita salubriter exegerat, vt videretur percuratus: repentè tamen exorto in sincipite dolore diutiùs perseuerante, non modò eius partis os totum paulatim computruit, exesumque est, vt frustulatim excideret: sed & cerebri vtraque meninx eadem putredine absumpta, subiectaque cerebri substantia in abscessum conuersa est; vnde magna puris copia (miserabile visu) per multos menses, non ex ea tantùm parte, sed ex vtriusque oculi angulis etiam stillauit: dentes exciderunt omnes. Hic tamen neque febre corripi (incredibile dictu) visus est, neque cibi fastidio multum premi; neque extenuari, dum ad ventriculos cerebri ventum est. quo tempore mors repentè hominem diu miserè afflictum è medio sustulit. Alios complures vidimus non minùs crudeliter excarnificatos ad longum tempus vitam produxisse sine vlla febre; nisi fortè dolorum vehementia, aut vigiliarum diuturnitate lentæ cuiusdam species inducatur, quæ etsi diutius perseuerauerit, non tamen, vt parum in his versatus existimare posset, in hecticam degenerat: sed remediis quæ Luem, eiusque symptomata tollunt, interdum etiam febri aduersis, delitescit. Huc quoque spectat, quod Medicis in artis quidem operibus diu versatis & exercitatis, sed parum oculatis sæpe imposuit: eos qui vnguento ex hydrargyro semel fuerunt inuncti, ægrè adeò medicamentis purgantibus moueri, vt ea duplo validiora, quàm antè, facilè perferant. Quæ omnia si quis acriore animi acie intueatur, & ponderet iudicio; nónne à frigida quadam causa hæc proficisci existimet, quæ non modò corporis nostri natiuum calorem ita obrundit, vt ægrè postea catharticum è potentia in actum reducat: sed & partes omnes humoresque ita refrigerat & humectat, & in similem sibi qualitatem alterat, vix vt vel medicamentorum vim sentire, vel inflammationem concipere possint. Summa autem hæc refrigerandi humectandique potentia nisi in tenui substantia consisteret, haudquaquam tantis operibus excelleret.

Qui contrariæ sunt sententiæ, his maximè argumentis nituntur. Argentum viuum temperie calidum esse, ex effectis, inquiunt, intelligitur: licet aliis quibusdam probabilibus rationibus frigidum esse appareat. Crassa quippe attenuat, incidit, dissoluit, & in sudores dissipat, obstructa aperit, durissima quæque penetrat, aliaque multa edit opera, quæ non aliunde, quàm ab eius calore peti possunt. Sunt enim illa caloris propria effecta, frigoris planè cōtraria. Verùm enimuero si quis hanc rem propiùs intuetur efficientem istorum causam aliò referendam esse, quàm ad hydrargyri calorem, intelliget. Etenim demonstratum est à philosophis & medicis, summas medicamentorum vires & facultates, quæ causæ sunt efficientes, alias à qualitatibus primis, calido, frigido, humido, sicco: alias à secundis, quæ à materia prodeunt, cuiusmodi est tenuitas, crassities, lentor & acrimonia: & alias à forma & occulta proprietate proficisci; eosque prorsus cæcutire, qui in medicamentis vires omnes à primis qualitatibus quærunt, nihilque in tota arte præter intemperiem circumsonant. Itaque argentum viuū summa partium tenuitate, qua vel durissima metallorum corpora subit ac penetrat, non calore attenuare, incidere, & sudores mouere credendum est. Piper & pyrethrum calidissima cùm sint: imbecilliùs tamen sudores promouent, quàm

Guaiacum

Guaiacum temperatum. minùs quoque attenuant & incidunt pulmonum crassum lentumque mucum, minusque menses promouent, quam Gentianæ aut Aristolochiæ radix, illis calore cedens. Sed quæret fortasse aliquis, qui fieri possit, vt in medicamento impensè frigido & humido materia insit summa partium tenuitate prædita? quærendum quoque fuerat, cur opium adeò frigidum, vt narcoticorum sit vehementissimum, amarore gustantibus sit molestum. Multa crede mihi deprehendas in rerum natura, si singula bene examines, in quibus excutire humanum intellectum sit necesse. Iam verò hydrargyrum vehementer humidum esse, non siccum, præter suprapofita, hinc colligitur: quòd præduros scirrhosos que tumores præ cæteris omnibus emolliat, concretosque dissoluat: quodque neruos omnes & articulos adeò relaxet & debilitet, vt omnē fluxionem facilè admittant; suscitenturque eius vsu tremores immedicabiles. At nihilominus quoniam vi specifica omnis generis humores violenter euacuat, rectè ex accidenti exsiccare perhibetur. Hos quidem tremores ad Luis malè curatæ reliquias neruos obstruentes, vel ad motorum spirituum resolutionem dissipationemque non ad argenti viui humiditatem aut vim & qualitatem maleficam referendos esse contendunt Chirurgi: & ad hoc argumentis vtuntur parum validis, quæ nobis redarguere facilè liceat.

Tremore videntur corripi non Lue modò contaminati, sed alii ferè omnes exquisitè sani, quicunque argentum viuum in puteis legunt, vel minium effodiunt, vel ex eo hydrargyrum & hinc addito sulphure cinnabarim decoquunt, vel qui inaurando vel alio quouis modo venenatum argenti viui vapore aut cinnabaris eius sobolis suffitum, ore naribusq; exceperint. Tremunt etiā iis manus, qui Lue Venerea affectos vnguento ex hydrargyro sæpius inunxerunt, idque sine momentanea ac effatu digna spirituum motorum resolutione, ac sine Lue Venerea. Non ita pridem inauratorem quendam inuisi, homine alioqui robustum & quadratū, cui hydrargyri vapore ita cerebrum, totumque genus neruosum repente affectum est: vt non modò brachia & tibiæ vehementer illi tremerent; sed ne stare quidem aut incedere, aut attonitum caput & tremulū attollere posset. Hic curatus standi ac incedendi vires paulatim recuperauit. Verùm cerebrū illi graue torpidumque remansit, & rheumatismis obnoxium. Occurrunt quotidie & alia eius generis symptomata, quorū animaduersione intelligere est, vim summā inesse hydrargyro refrigerandi, laxandi, & molliendi, cerebro, neruis, tendonibus, membranisque omnibus in primis perniciosum: atque idcirco hoc vix vnquam, nisi in calido & sicco corpore ad calidum siccumque affectum, vtendum, qua ratione mox dicetur.

Iam verò ex purgantibus medicamentis omnibus crassum lentumque mucum sputione solus vacuat inunctus hydrargyrus, Luisque incipientis symptomata interdum compescit. Chirurgi verum illius alexipharmacum esse rati, reliquis omnibus remediis posthabitis, hunc medicis omnibus eruditis meritò suspectum & inuisum ad Luis curationem vsurpandum contendunt. Scilicet hydrargyro, vt suprà comprehensum est, eam vim insitam esse, eamque naturam nouerimus, vt vel tibiæ affrictu è corpore etiam exquisitè sano crassum lentumque mucū spuitione violenter prouocet: quemadmodum sanè agaricus, scammonium, colocynthis tenues serososque humores insita proprietate vel ex sano corpore detrahunt in aluum: quoniam tamen malignam humoris qualitatem ipsumque Luis venenum iam fortasse solidis partibus tenaciùs inhærens atque impressum, manifesta contrarietate, aliàue occulta proprietate non extinguit, ipsius alexipharmacum aut antidotum dici non potest: vt neque colocynthis distillationum antidotum dicitur: nisi fortè communi appellatione alexipharmaca & antidota nomines medicamenta omnia; quantumque vel purgando vel aliqua facultate alia morbo cuipiam auxiliantur. quod tamen veterum auctoritas & vsus loquendi ac nominis etymon redarguit. Antidota enim & alexipharmaca propriè appellamus, quæ non quidem extrinsecus imposita, sed intra corpus ipsum assumpta, tota substantia & occulta proprietate ve-

nenis resistunt, atque aduersantur: ipsamque malignitatem exstinguunt. Nam & lethalia venena, quæ deleteria appellantur, vbi in animalis corpus ingressa sunt; totum id momento temporis immutant, sibique simili affectione alterant: ita sanè alexipharmaca seu alexiteria, quæ venenorum remedia & antidota sunt, contraria venenis lethalibus alteratione totum etiam corpus immutant, & alterationem à deleteriis impressam, extinguunt: non sanè quòd substantia ipsorum per totum corpus penetret (neque enim potest tam paucus succus tam breui tempore corporis interdum maximam molem replere) sed qualitatis diffusione, qualis & extra nos à solis fulgore in ambientem aërem diffunditur, & in nobis tum à corde in arterias, tum à cerebro in neruos fieri conspicitur.

Hydrargyro tantam vim purgandi inesse diximus, vt ne vstione quidem depereat, sed in cinere superstit multo etiam quàm antè vehementior. Siquidem vstione consumpta exhaustaque aquea hydrargyri substantia, in qua vis refrigerandi insidebat, etsi natiua eius temperies dissoluta est, manet tamē in cinere, quæ à forma nascitur vis purgatrix multo quàm antè efficacior. estque is tum vstione, tum aquæ fortis admistione acerrimus, hoc ab argento viuo differens, quo acetum ab eius vsta fæce. Hunc autem exhibent circumforanei, tonsores, scelerati impostores, nōn medici, ad luis Venereæ dolores diuturnos, vel alios frigidos quoscunque affectus, vt hydropem, febrim quartanam, idque granorum VIII. aut X. pondere ex oui luteo, aut Mithridatio vel Theriaca. ac statim ex vniuerso corporis ambitu omnis generis humores sursum ac deorsum prorumpunt, tanto impetu, tamque violento, vt exhaustis spiritibus, fractisque viribus, vel repentè moriatur æger, vel aliquot dies sine viribus, sine pulsu, sine voce iaceat mortuo persimilis. Os interdum totum inflammatur, ac gingiuæ vlcera contrahunt putria ac valdè fœtida: faucesque interdum ita intumescunt, vt æger ad multos dies nihil prorsus deglutire possit. Sic dum hæc scriberem, in mea vicinia scelestus quidam huius vrbis pharmacopœus ad quartanæ curationem tria catapotia ex eo & Mithridatio concinnata exhibens, iuuenem quadratum, paucis diebus exorta dysenteria & delirio è medio sustulit.

Quæ ante Luis curationem obseruanda. Cap. VIII.

Antequam agnitæ Luis curationem aggrediamur, multa sunt pernoscenda: ac primùm, quamdiu ea afflixerit, & quibus symptomatibus stipetur. Recens quippe humores ac carnes tantùm obsidens, aut vixdum solidas attingens, nullo graui symptomate, solis maculis aut pustulis quibusdā conspicua, facilè curationem recipit; ægriùs verò, quæ præterea doloribus & scirrhosis tumoribus molesta est. Omnium difficillimè, quæ confirmata, quæ ossium carie ac partium cartilaginearum exesione se prodit: quam in interioribus etiam visceribus vlcera & tubercula multa proferre in mortuorum corporibus dissectis notant. Ab his cōsiderandus venit totius affecti corporis habitus, & viscerum, præsertim verò iecoris constitutio & temperies. Nam qui sicco sunt & squalido corporis habitu, & os vētriculi debile nacti sunt, mitiora, quàm qui frigido & humido sunt corpore, remedia exposcunt; vtq; raro & laxo sunt corporis habitu, quàm qui crasso & denso. Idē de his quoq; sentiendū, qui improba viuendi ratione intemperiem hepatis calidiorem & sicciorem contraxerunt. Hi enim omnes nec magnā inediam, nec validas exsiccantes vllas purgationes perferre possunt, cùm tenui bile & malis humoribus os ventriculi imbuatur, atque compungatur; vnde in graues stomachicas syncopas incidant. Inspicere verò oportet, & qui in ipsis viscerib. humores exsuperent. Nā si vel partium nutrientium insito vitio, vel viuendi errore & longa crapula, vel alimentorū impuritate & intempestiuo vsu illuuiem multā in primis venis & visceribus congesserint, quæ etiam inde in venas maiores effunditur, antequā Luis propria suscipi possit curatio: purgandum corpus sæpius est, & cacochymiæ focus prorsus exhauriendus, primùm quidem apozematis aliisq; quibuslibet blandioribus primæ corporis regioni expurgandæ destinatis. Ab iis deinde ad ea venietur, quæ è venis maioribus aliquid etiam

euellant:

euellant: tandemq; ad venæ reserationem. Quòd si quis temerarius & rei medicæ faciendæ ignarus cacochymia manente curare audeat Luis curationẽ: vt ipsam (opus sanè quàm difficile) tollat; corpus sanè variis affectibus in omne fortasse vitiũ obnoxiũ reliquerit. Non enim biliosa, melancholica, aliáve crassa illuuies circum viscera collecta tota in sudores digeri, dissiparive potest; vt quæ circum membranas, neruosas ac solidas omnes partes maligna luis cõgestione succrescit, sed tenuiore parte resoluta siccescit impingiturq; visceribus, ac tandem acrem malignamque qualitatem contrahens, ipsorum substantiam labefactat. Hinc profectò curata Lue lienis scirrhus comparet vel iecoris tensio: hinc & herpetes sæpius in manibus, nonnunquam & in aliis corporis sedibus maligni erumpunt: qui non nisi longa viscerum detersione, humectatione & refrigeratione mitescunt. Contrario errore tenentur, qui partibus externis iã impactam crassam lentamq; materiam, aluum ducentibus, aut vomitoriis medicamentis validioribus reuocare contendunt, atque ita luem curare veneream. Hi certè ventriculum & viscera omnia grauiter offendunt, ac multis symptomatis nullo pæne vsu laborantem conuellunt, eiusq; vires adeò prosternũt, vt nequeat postea propriam curationis viam perficere. Neque igitur, quæ in primis est corporis sedibus humorum illuuiem per vrinas, aut sudores euacuare, neq; quod externis partibus tenacius iam inhæsit, per aluum reuocare tentandum, sed Hippocrati auscultandum, Quæ ducere oportet, per loca conferentia, quò natura vergit, ducere monenti. At verò si per vniuersum corpus fusa iam sparsaq; erit cacochymia, quæ tamen à visceribus prodierit: non modò ante Luis curationem primæ ac secundæ corporis sedes iustis purgationibus identidem repetitis detergendæ erunt, ac omni illuuie liberandæ; sed & per totam curationem, ne quæ in affectis visceribus denuò succrescant sordes, diligenter prouidendum. Nam si benè habiti (vt rectè censuit Alexander Aphrodisæus) famescentes solito cibi vsu prætermisso bilescunt, & materiam congerunt acriorem; multo certè magis, quibus viscera latenti vitio & prima affectione laborant, per inediam alimenti portionem corrumpent. Itaque purgatione, quod sic quotidie cumulabunt extrahetur, vt vacuum maneat ægri corpus, tutiorque sit alterius affectus curatio. Consideranda & consuetudo. Hæc enim nec sanis nec ægris repentè mutari potest sine discrimine. oportet igitur ad insueta paulatim trãsire. Videndum, & quod anni tempus sit, quæ regio, quæ ambientis aëris conditio. Hæc enim si ad calidũ declinârint; blandioribus agendum esse suadent: si verò ad frigidum, validioribus. Ætas quoq; puerilis & senilis eandem indicationem præbent, ceteræ contrariam. Sed & symptomata grauia cùm superuenerint, si vires ademerint, curationis ordinem peruertent, dum leniantur.

Alia Luis curandæ ratio, sed minus perfecta. CAP. IX.

QVAM paulò antè proposuimus curandi rationem, quæ argenti viui inunctione fit, cùm inefficacem & parum tutã multorum periculo experti essent maiores; aliam tentare aggressi sunt. Itaq; purgabant validè sæpius: deinde quibus competebat, sanguinem mittebant: mox reliquias idoneis syrupis præparabant: quas postea purgationibus identidem repetitis exhauriebant: ita Luis radicem multiplici præparatione mitigatam penitus euelli citra vllam virium iacturam aut corporis noxam sperantes. Hæc quidem curatio si vitium recens contractum sit, solusque spiritus aut humor contaminatus, interdum liberat. at certè, si iam obsessa est partium substantia, impetum quidem & humoris furorem reprimit ac mitigat: sed qui postea crudelius excandescat, lenius & clanculum radice altiùs defixa: ita vt vix vllis remediis inueteratum vitium possit extirpari. Hoc igitur lenit, non causam eorum euacuat: differt perniciẽ, non aufert. Interuenerunt & alii, qui ratione non admodum dissimili, tenui extenuanteque victu & potu ex hebeno, Guaiaco, vel ex sancta Chynarum radice corpus absumunt, humores detergunt, dissipantque in vrinas & sudores. Hinc necesse est pustulas & vlcera cũ corpore siccari & sanescere, tophos præduros incidi atq;

dissolui, ex hisque naros dolores mitescere. At symptomata isthæc putato; morbi verò essentiam mulro diuetiam, quæ illis abeuntibus etiamnum tanquã radix solidarum partiũ substantiæ firmiùs inhærescit. Quocirca tametsi hæc, quàm superiores multò tutior & efficacior curatio; minimè tamen periculo recidiuæ liberat: cum præsertim Lues initium præterlapsa ipsam partium substantiam obsedit. Itaq; quibus remediis, quaq; methodo vsurpatis perfecta compleri possit tanti morbi curatio, tradendum, vt nos quoq; Christianæ Reip. pro viribus consulamus. At quoniam hîc Guaiacum causæ sine qua non, non commodè, aut citò perfici queat curatio, locum obtinet; de eius ortu & viribus priùs dicendum.

Guaiaci inuentio, nomen & descriptio. CAP. X.

INSVLA quædam superioribus annis inrer nouas terras & antiquis incognitas reperta est, ea parte Americæ sita, qua longitudine in Septentrionẽ desinit. Huic Spagniola à repertore Hispano nomen inditum est. Illius insulæ accolis omnibus Luem quandam, Venereæ hîc grassantis persimilem, aliquando familiarẽ esse, & endemiam, quemadmodum exanthemata & ecphymata hîc nobis, litteris prodiderunt.

Huius Luis vnicum remedium illis est ligni cuiusdam decoctum. Quod cùm animaduertisset nobilis quidam Hispanus, illic Gallico morbo, quem in Hispania contraxerat, diutiùs & immaniùs distortus eadem medicina vsus feliciter conualuit. Cuius idcirco vsum postea in Hispanias attulit, primùm anxius ne non trans mare, qualis in insula, esset eius effectus. Nomen ei ligno fecerunt Guaiacum, quod cum hiatu Huiacum pronũciant insulares. Aiunt crescere, qua apud nos fraxinus proceritate, arborem teretem: folia habere plantaginis, neruosa, sed minora ac rotundiora & duriora, ac nuces gignere castanearum forma. Cortex huius cùm ad nos peruenit, colore cinericeo, haud ita densus, sed immodicè durus. Color, qui buxeo ligno, externæ parti, nigrescens internæ, quam medullam dicunt. Pondus ei, quale nulli præterea ligno. Nulla eius quamminima pars in aqua fluitat, sed mergitur continuò & subsidit. Duritie robur omne superat, & idcirco quamminimè hiat; neq; facilè videas, quòd rimas traxerit. Vritur ac inflammatur odore suaui. ab accenso gummi profluit subnigrum, & prædurũ, vbi refrixerit. Huius ligni sapor subamarus, miri acrimonia palatum ac fauces compungens: qui semel cognitus nunquã errare in dignoscendo sinit emptorem; vt neque odor. Huius ligni quanquam vna est species, varii tamen ad nos mittuntur trunci, alii crassiores ab arbore, alii minores, vbique ferè albicantes à ramis decisi. Præferendum quod recens satis, non vetus aut cariosum existit, cui cortex proximè adhæret: quod quamplurimum nigri habet, & veluti lineis quibusdam colore fusco per longum intersectum est: quod quammaximè pinguescit, & pondere valet. Eius enim senecta leuitas est, & macredo. Fallitur itaque Menardus ligni huius differentias constituens: truncos enim albicantes & prorsus buxeos acriores & odoratiores, atque idcirco valentiores esse colligit: aliisque parte nigricantibus interna præfertet; nisi decoctum redderent & aspectu turpius & gustu insuauius. Est enim lignum illud omnino buxeum pæne inodorum & inefficax, redditque decoctum clarum & limpidum, nulla acrimonia fauces mordicans, sed vt cortex amarore molestum. At quod intus multũ nigri obtinet, vt odoratius & acrius, ita decoctum facit albidius, & minimè lucidum: plurimam enim obtinet resinã, quæ aquæ incocta turbidã illam albidamque reddit. Sed & rationi consentaneum est, arbori quàm ramis maiorẽ esse vim: & quanto truncus quisq; radici est propinquior, tãto præstantiorem esse: ac rursum qui ab arbore nec senio marcescente, nec recens orta decidunt rami, iis qui à modò natis aut senescentibus, multò esse præstantiores & efficaciores. Præcipiunt nonnulli fugiendum esse vsum eius, cuius trunci afferuntur magni, & valde crassi, vbique nigri. id enim contingere senescentibus arboribus, vt succo destitutæ paulatim nigrescant. At verò cùm omnes eos truncos experiundi gratia sæpius dissecuissem, ac non modò gummi multis locis cõcretum deprehendissem,

ne vel scirrho, vel certè insigni aliqua intemperie pressum, cuius eadem opera tentanda sit curatio; Guaiaco ea incoquenda erunt medicamenta, quæ particulæ laboranti eiusq; affectui sint accommodata. Exempli causa, si annuo asthmate Lues coniungatur Venerea, multis iisque diris symptomatis stipata; est vterque quidem affectus diuturnus & curatu difficilis. sed Lues Venerea tamen multis doloribus acerbior. eius itaque curatio, quamprimum fieri poterit, suscipiēda est, sed iis admistis Guaiaci decocto medicamentis, quæ asthmatis fontem & scaturiginem exsiccent, ac cerebrum corroborent: Cuiusmodi sunt flores rosismarini, saluiæ, betonicæ, stœchados: & quæ pulmones multa pituita crassa ac lenta infarctos & obstructos expediant. Huius ordinis in primis commendantur enulæ campanæ radix sicca, glycyrrhiza, polypodium, hyssopus, satureia, scabiosa, vngula caballina, mel; nonnunquam & liquor Cyrenaicus, styrax calamita, modò iecoris intemperies nō reclamet. Huius decocti vsu Lues pariter atque asthma ita iuuari aliquando mihi visa sunt; vt eodem pæne temporis spacio, vtriusque sequeretur sanatio. Sed sunt interim topica alia multa Lui minimè aduersa remedia ad asthma adferenda. Eiusmodi sunt tū syrupi tum linctus omnes, qui crassa attenuant & incidunt, ac sputa promouent. Item quæ extrinsecus capiti admota ipsum exsiccant & corroborant: cuiusmodi sunt calida omnia, præsertim verò hæc, quæ modò nominauimus: item suffitus. Hic manè & vesperi, in sudoris exitu per nares & os excipiendus. Et vt paucis perstringam, erunt ea semper Guaiaci decocto incoquenda, quæ tum aduersus affectum Lui implicitū vires habere putantur, tum partes primario obsessas corroborent. Est enim Guaiaci decoctum optimum aliorum omnium, quæ vel illi permiscentur, vel præmittuntur, vehiculum ad solidas partes quasque etiamnum illa deducens.

Curatio per Guaiacum, & ipsius luis Venereæ Alexipharmacum.

CAP. XIII.

IN conclaui, hyeme præsertim, curatio tentanda, aëri minimè, nedum ventis obnoxio, vbi ignis continuò sit: aut vt in Germania, intra æstuarium tepidum, cuius ostio velum aut tapetes obtendantur intus & foris; ne qui egredietur, aut intrabit, aërem frigidiorem intromittat. Melius est enim corporis spiracula laxa habere & patefacta, quo virus vndique expiret. Æstate est hæc cautio noxia, nedum superuacua. Primo statim die aluus ducetur medicina purgatoria, quæ ad eximendam noxii humoris in corpore exsuperantis portionem dicata sit: ne is postea remediis concitatus curationem cœptam interturbet. Concinnetur autem ferè eiusmodi, vt ad coërcēdam grassantem veneni perniciē apta sit. Postridie purgationis aperienda est vena mediana aut basilica, maximè si plenum & succulentū sit corpus, aut aliqua venarum plenitudine pressum. Hinc opus auspicari sic licet in hunc modum. Prius illud & valentius decoctum bis die propinetur tepidum ad cyathum vnum; manè quidem ad quintam; vesperi ad quartam aut quintam. Porrò cyathum voco ℥ vj. quanquam dimidium libræ commodè datur. Hausto Guaiaci decocto interquiescendum horis aliquot: & tamdiu stragulis munitum & contectum esse oportet, dum caloris ope digesto in artus medicamento noxium exsudet æger. Cumque alii hausto potu statim sudoribus diffluant; alii non nisi post duas trésve horas; nemo possit certum sudoris excipiendi tempus præfinire. Constat tamen qui bus ab hausta potione sudores mox erūpunt; citius detergendos esse, & calidis linteis extergendos, ne vires labascant. Qui contrà verò, tardius. Sudandum ergo erit, quamdiu vires ferre poterunt: & cùm deficere sentientur: etiamsi vix parum quid eruperit, subsistendum. ac resiccato corpore & venis concidentibus è lecto surgere, & ad cibum se præparare par est. bis enim die cibus est exhibendus, manè quidem post quartam à sumpto poculo horā, ad nonam, vel iuxta horā; vesperi ad septimam. sitq; is quidem satis tenuis & exiguus sed boni succi. nam inanem in primis ventrem quærit hoc medicamētum. itaq; qui celerrimè sanescere cupiunt, cibū sumunt, non qui vires augeat, sed deficere qui non sinat. Neque periculum metui debet.

siquidem vis tanta inest Guaiaco reficiendi alendiq́; vt nullus hactenus defecerit, quantumcunque parum ederet; qui eius cremore fideliter præparato vteretur. Sit autem cibus assus potius quàm elixus; pulli scilicet columbini aut gallinacei adhuc molliusculi, magnitudinem nō excedentes. Non ignoro alios esse, qui carnes omnes ablegant; solùm biscoctum panem ad ℥ ij. cum vuis passis Corinthiensibus aut Damascenis concedentes. quod vt inueterato morbo & altius fixo interdum concedi potest; ita in recenti minimè necessarium est. Sed hi solis reficcantibus Luem Veneream curare contendunt: nos alexipharmaco malignitatem extinguimus & cohibemus. Panis verò quatuor ℥, delicatioribus, validioribus sex, non amplius in diem scilicet cōcedantur. bellariorum loco sint passulæ & modicum panis nautici biscocti aut ad ignem exsiccati, aut etiam intermedia panis crustula. Potus erit supradictum aquosius alterum Guaiaci decoctum. Vinum ne delibare quidem oportet toto curationis decursu. tale enim huic ligno est vinum, quale cicutæ: cum qua si hauseris; nullo remedio restitui possis. Nonnulli cœnæ tempus circumcidendum volunt; & ad meridiē tantùm reficiendum. ego verò vix bis die sudoribus tutò corpus exerceri diu posse existimo, nisi cibus aliquis interueniat, qui vires dissolutas recreet & reficiat. Alii non ante cœnam sed tribus horis ab ea hausto decocto sudores prouocant, crudum aut semicoctum cibum in totius corporis partes malè distiiciētes. Porrò inter verumq; pastum legendis iucundis rebus, aut familiarium gratis colloquiis, aut lepidis confabulationibus, aut cantorum vel citharœdorū modulationibus aut alio denique aliquo consueto lusu oblectamenta quærenda. Omnia verò negotia omnes circumcidendæ grauiores cogitationes, & ab omni cura conquiescendum. Cauendum & ab iracundia, quæ biliosas in primis materias accendit. Sed & Venerem tanquam pestem fugere oportet. Iam verò si haustu Guaiaci sudores non facilè prolicianτur; vtres aqua calēte pleni, vel lapides candentes, vel titiones in vino exstincti, pedum plantis & genibus admouēdi. ita enim repentè calore fusus liquatusque frigidus & crassus humor in extima corporis digestus facilius in sudores abibit. Sed & hausto validiore Guaiaci decocto sacculi sequentes calidissimè admoueantur capitis externæ parti; totumq́; caput linteos calidis diligenter superintegendum est, ne aërem frigidiorem sentiat: idque præsertim cùm dolore caput obsidetur. Nō enim in parte frigida collectus vitiosus humor decocti beneficio in sudores facilè resoluetur; nisi externorum præsidiorum ope incalescat. Sudore quantum vires ferre possunt effuso: linteis calidis exstergendum exsiccandumque corpus est, & lenibus frictionibus, quod in partibus extimis hæsit, dissipandū. Sed & inprimis calidis linteis aut pannis exercendum caput est, aut etiam calentibus sacculis perfricandum. Seruetur aluus toto curationis tempore quā tenerrima. Itaque si sponte sua non fluet; vel Senna carnium iusculo, vel decocto matutino validiori incoquenda, vel certè cassiæ fistularis semiuncia alternis diebus pastus initio vorāda. Hæc enim præterquam quòd ventrem inanem reddunt, quæ in ventriculo & hepatis cauis & in liene iamdiu fortasse delitescebant, detergunt & expurgant. Sed nihilominus in sextum aut iuxta curationis diem sæpe fit, vt incidentis & attenuantis decocti vsu vitiosi humores concitati non modò consuetos artuum aut capitis dolores crudeliores reddant; sed alia quoque varia, in qua inhærent pro partis conditione symptomata proferant: vt in os quidem ventriculi incidētes, nauseam, inappetentiam, interdum propter malignitatem syncopas cardiacas; in pulmones verò tusses, initio inanes & siccas, sed tandem incrassato humore humidas. In thoracis partes externas, si liquefactus humor est, aut à capitis externis partibus influat; nouos dolores omniū atrocissimos, ac spirādi difficultatem, sine febre pleuritim mentientes innehit. Si verò è posterioribus partibus capitis per ceruicem in dorsū aut lumborū vertebras, aut etiā in ischion illabatur, altiusque subeat; diris adeò cruciatibus laborantē prosternit; vt in peiore res statu videatur esse quàm vnquam. Hæc aliaq́; multa curationi huic superuenientia non modò laborantibus spem de salute conceptam adimunt, sed & medicos nōdum artis longo vsu confirmatos de

eos de cœpta curandi ratione ad aliam transire cogunt. Atque hîc mirè gestiunt tonsores: & dum hydrargyri vim & efficaciàm in cœlum laudibus efferunt; neq; Guaiaci decocto neq; vllis aliis remediis vllum vnquam restitutũ fuisse impudenter mentiuntur: solùm hydrargyrũ vim alexipharmaci habere contendunt. At ea certè Guaiaco vis est, eaq; natura, vt quos initio impetus agitatis humoribus concitauerit dolores, hos tandem iisdem absumptis cohibeat atque compescat, si quis eo constanter vtatur. Itaque iis imminentibus aut certè iam exortis purgans medicamentũ initio vsurpatum aut ei simile repetendũ; quod humores concitatos & furibundos è toto corpore potẽter expurgat, intermisso eo die validiore decocto. Sed & sexto & septimo quoq; huius curationis die catharticum aliquod validum repetendum. Ita enim non modò quod Guaiaci decocto sensim attenuatum concitatum fuerit; sed & quod de quotidianis alimentis prò partium vitiosa actione corrumpitur & curationem retardat, repentè extrahitur, vacuumque excrementis marcet ægri corpus. Interea quibus perierat appetentia, restituitur, aliis post secũdam medicinam purgatoriam septimo statim die; aliis non nisi decimo aut decimoquinto. Hæc ratione moderati oportet; & in victus ratione initio prudenter instituta constanter perseuerare. Vnicum ibi solatium est, non videre plures cibos, non videre edentes, & nidorem non sentire. Ad diẽ huius curationis decimum aut duodecimum, corpore bis aut ter iam purgato, liberatis obstructionibus viscerum, totoq; corpore iam aperto & patente, Opiata nostra superioribus remediis adiicienda hunc in modum.

Quotidie manè & vesperi decoctum validius Guaiaci haustutus, opiatæ sesquidrachmam deuoret. hinc statim prædicti decocti ℥ vj. aut vij. superbibat, ac in lecto se ad excipiendos sudores, qua ratione suprapositum est, componat. Huius per octo decẽmve dies continuandus est vsus, aut etiam diutius, dum veneni radix sit euulsa, prorsusque extincta eius pernicies. quod quoniam fit aliàs breuiore temporis spacio, aliàs seriùs pro veneni conditione, & affectionis diuturnitate, tutius omnino est paulò vltrà progredi, quàm infrà subsistere. Itaque si quis perfectissimè liberari cupit; hyeme aut cœlo frigidiore & aquilonio, conclaue vbi ipse cubat, nõ excedat, priusquam omnis in totum morbus sit abactus, & restituda valetudo. Sed & sedatis doloribus, omnibusque symptomatis superiorum remediorum vsu sublatis; ne quid altius demersum non prorsus extinctum, denuò se prodat: perutile sit laconicum adire exquisitè paratũ, in quo sudores sumpto in ingressu Guaiaci decocto cũ opiata, dies aliquot promoueantur pro viribus: in eius verò exitu, dũ in lecto rursum ad sudores excipiendos se componet; aquæ nostræ ad omnia venena sanè quàm efficacis, ℥ v. hauriet. Hæc vbi iam septẽ octóve dies aut amplius pro affectionis diuturnitate & suiipsius natura, ac viribus pertulerit; sumendũ iterum erit quod purget medicamentum, atque ab eo quatuor sexve diebus in pastu aquosum bibendum decoctum omisso fortiore. pòst ad pristinam viuendi rationem paulatim redeat, ac exire incipiat, sed cautè & longiùs ac longiùs, nec in apertum statim; sed primùm intra parietes & de vno cœnaculo in aliud inambulandum: deinde ad vicinam aliquam nec longiùs domum, donec aërem ferre assuescat. Nihil enim hîc repentè fieri aut mutari debet, sed omnibus paulatim assuescendum. Alii vigiuti, alii triginta dies satis esse putant, quibus concludatur æger. sed secundarium decoctum minimum dies quindecim bibat valdè dilutum. Ita sanè esse in recẽs affectis competio. quos cùm quindecim, aut ad summũ viginti dies in cubiculo cõtinui; exire sino, & ad consuetam viuendi rationem paulatim redire, vlceribus etiã nondum cicatrice obductis, nec maculis prorsum exstinctis: quæ tamen postea paulatim exsiccantur, euanescuntque omnia, idque hyeme. Nam æstate & temperato cœlo domi laborantes continere superuacuum puto: quin & detersis sudoribus matutinis sumptoq; cibo vel foris inambulare, vel quotidianis muniis vacare permitto, dum ad vesperrinos sit redeundum. ac nihilominus perfectè curantur. tanta est opiatæ vis atq; efficacia. At verò cum vel minimum huius Luis fermentum aliquando diu consopitum intusque delitescens recidiuam haud

medicamentorum vi detrahebantur, atrabiliaria omnia ac splenis purgamenta iudicari poterant. Adhibiti ad tanti mali expugnationem celeberrimi quiq; Medici brachiorum & pedum resolutionem ad cinnabrium, quo pictores non rarò vtuntur, referendum putauerunt. Cùm enim penicillum ille sæpe digitis extergeret, iis inhærens cinnabrium ex hydrargyro facticium, partium continuatione vim suam in cerebrum, cui vt & neruis & tendonibus & membranis omnibus imprimis inimicum est, transmisit. in quo frigefacto pituita multa tandem collecta est, quæ postea in tota brachia & pedes influens eorum tendonibus & neruis symptomata iis non dissimilia, quæ vnguento ex hydrargyro perunctis accidunt, excitauit. Et hæc sana fuit, me iudice, sententia. At in doloris illius atrocis peruestiganda causa quandiu laboratum est? quot habitæ concertationes? quàm varia fuerunt Medicorum iudicia? Alius frigidam vitreamque pituitam intestinis firmiùs inhærescentem quàm vt facilè posset detergeri, in flatus resolui, doloremque colicum excitare contendebat. Alius bilem atram, quam natura in intestina expurgare debuerat, inter abdominis membranas effusam, illicque coërcitam certis cruciatibus inualescere, intumescere, & quoquouersum furibundè moueri iudicabat; atque in ipso motus impetu tum distentione, tum compunctione membranarum crudelem illum dolorem excitare. Alii deniq; alias causas astruebant: quas superuacaneum fuerit recensere. Etsi autem vnusquisque positæ à se & probabilibus coniecturis inuentæ causæ remedia apposuit consentanea; nullus tamen potuit dolorem non dico in totum tollere, sed ne aliqua ex parte quidem minuere, vel accessiones eius breuiores aut tardiores efficere. Immo verò annos tres crudeliter excarnificatus, exsanguis tandem ac planè tabidus vitam cum morte commutauit. In dissecto huius corpore singula ad causæ inuestigationem inspicientes, iecur, lienem, ventriculum, & renes naturalem constitutionem præseferre vidimus: nulla in cysti fellis obstructio: nulla in mesenterio humoris vitiosi congestio: nihil denique in vlla alia parte notari potuit, quod tantorum fuisset malorum causa. Omnes siquidem longè aberamus à scopo, & tota, quod aiunt, via errabamus. Cùm enim penicillum non digitis modò extergeret, sed etiam imprudens & incautus ore exsugeret, verisimile est, vt è manuum digitis, partium continuatione cerebro, totique generi neruoso communicata fuit cinnabaris, ita ore acceptam ventriculum & intestina, membranasq; omnes interiores non humectasse solùm aut frigefecisse, sed inexplicabili vitio & maligna quadam qualitate, quæ oculorum refugiat obtuitum, infecisse; quæ tantorum dolorũ causa occulta fuerit: cui non tam purgantibus, quàm contrario erat antidoto succurrendum. Sicuti dolores his non dissimiles plũbei pulueris vsu concitatos, cùm nullis purgationibus cedere viderentur, balneorum & lactis asinini vsu curauimus. Ratum sit igitur argentum viuum & plumbum incomprehẽsa sua qualitate venenata, inexplicabilia vitia partibus internis inurere, vnde vix vnquam expediri queant: nec intra corpus vnquam sumi debere. quod & alia obseruatione constat. Populi, qui ad Alpes habitant, bronchocelis turgida guttura habent: id quod & nos aliquãdo vidimus, & veteres etiam complures literis prodiderunt. Id autem illis vitium peculiare est, quòd Alpes metallorum venis, maximeq; argenti abundant, per quas aquarum scaturigines emanant. aquæ autem vitiosa hydrargyri facultate imbutæ suos tumores proferũt, quæ & dentibus & toti cerebro non parum obsunt. Qua ex causa veteres multos fontes notarunt, ex quibus qui biberant, alii intra biennium, alii citius vitã amittebant. Quanquã tamen hydrargyrus externis affectibus sæpe auxilio fuit: quippe qui sanguinis incendium, bilis ardores exesionesq; foris admotus mitiget, sistat atq; compescat, ex iisque nata vlcera persanet. Quocirca ad cohibendam omnis generis serpentem scabiem siccam, ad lichenas, ad psoram ac lepram affectus sanè perquàm rebelles, nec aliis quantumuis accommodatis remediis obsequentes, magno profectu illud aliis ritè permistum, vt proprio dicetur loco, vsurpauimus. Sed de his satis. iam de primis qualitatibus.

Argentum viuũ aliud ex plumbo, aliáve materia fieri, aliud in argenti fodina-

rum

rum tectis stillàtim concretum inueniri, inter omnes constat metallicæ rei peritos scriptores. Verùm de eius temperie non parum inter se Medici dissentiunt. Aliis frigidum & humidum, aliis calidum & siccum existimatur. Qui de fodinis inueniendis ac de ipso in illis legendo obseruationes litteris mandarunt, montes locosque omnes in quibus abstrusus delitescit hydrargyrus, ineunte vere crassis densisque vaporibus ac nubibus circundari, altiùs ob sui grauitatem ascendere nequeuntibus, vixque vnquam aquæ penuria vel media æstate laborare prodiderunt. Idcirco arboribus plurimis illa loca luxuriant, & herbis variis decorantur, alias viriditate & venustate facilè superantibus. Sua enim frigiditate ac humoris multi copia æstatis æstum & siccitatem hydrargyrus contemperat. Contrà sulphur, vitriolũ, & sal calore suo & siccitate arida omnia & sterilia vicina loca reddunt. Ad hæc arbores ad fodinas argenti viui tardiùs multò quàm aliis in locis folia emittunt, & vix vnquam flores edunt: qui si fortè aliquando erumpant; fructus certè ad maturitatẽ peruenire nequit. Postremò in fodinis, qui hydrargyrum legũt, aut præparant, nisi prudenter & cautè se gerant, in neruorum contractionem facilè incidunt. Et hæc quidem, quæ vel rei Medicæ ignatis experientia quotidiana innotuerunt, hydrargyrum frigidum & humidũ esse testantur. Sed ad alia pergamus.

Argentum viuum aliud facticium ex plumbo, vel, vt Dioscorides censuit, ex minio, quod Cinnabaris dicitur: aliud sponte naturæ prouenit, legiturq; in propriis fodinis. Illud originis suæ nondum immemor crassius & impurius, vt quod ad inaurandum, nisi accurata præparatione expurgatum attenuatumq; fuerit, accõmodari nequit. Naturale verò tenuius, purius, & ad omnia multò præstantius, durissima quæq; metallorum corpora subit ac penetrat, secumq; in his affusum retinet aurum. Vtrumq; tamen eiusdem esse naturæ, eodemq; tẽperamento prædita, inter omnes constat. Quocirca si facticiũ ortus sui ratione frigidum sit, argentũ omne viuum frigidũ esse necesse est. Sed ad eius opera & effectus oculos mentemq; conuertamus. Dolores quoscunq; tum calidos tũ frigidos vi narcotica sistit, & cõsopit, perinde atq; opiũ: sanguinis eruptiones omnes sistit, bilis ardores exesionesq; retundit, & acriũ omnium humorũ impetus cohibet: pustulis vlceribusq; ex iis natis opitulatur. Hæc ne vllus ad causam caloris participẽ referet? Sed mala, quæ corpori admotũ inuehere Auicennas commemorat, & nos longa didicimus experientia, percurramus. Cerebrum neruorũ principiũ ita refrigerat, emollit, & laxat, vt rheumatismis nulla aut leui admodum occasione tentetur in posterum. atq; si aliquando in aurem incidat, præterquam quòd tanto frigore dolores excitat diuturnos, surditatem quoq; parit, atque mentem peruertit, & sua sede dimouet: sed, vt sæpe, conuulsionem; qua conquiescente, magna partis conuulsæ relinquitur grauitas; interdum vertiginem, sæpissimè epilepsiam concitat; nonnunquam veternum, aut etiam apoplexiam cerebri substantia nimiopere refrigerata commotaq;. Hæc si inunctus ac corpori affrictus hydrargyrus infligit incommoda, nónne impensè frigidus & humidus sit oportet?

Faber quidam aurarius anno Christi 1556 solius hydrargyri vapore grauissima, quæ mox dicam, sensit incommoda. Is bis aut ter ad summum, dum argenteam suppellectilem inaurabat, hydrargyri vapore admisso imprudentiùs statim stupidus, veternosus ac planè mutus euasit. quæ in os indebantur, deuorabat ille quidem; stercus tamẽ & vrinã minimè exire sentiebat, neq; ad aurem inclamantes audiebat. Exactis mensibus sex accensus humor febrim tandem acutam concepit: ac tum excusso torpore loqui cœpit, & quæsitis respondere, sed perturbata omnia & confusa. Remisit die x x. post accommodatas vacuationes febris, & in lentam degenerauit: qua tandem liberato, cerebrum graue torpidique sensus omnes remanserunt, mensque ex interuallis perturbata. Hic quis opera non agnoscit immensæ frigiditatis & humiditatis? Sed quid hæc vt noua profero? Nónne ex iis, qui vel vnguento ex hydrargyro illinuntur; vel eius vaporem aut cinnabaris suffitum admittunt, alios quotidie videas subitò resolutos aut attonitos repentè concidere; quosdam asthmate anhelos, alios para-

lyticos, collo, manibus, pedibusque tremulis vacillantes, alios surdos, reliquam vitam miserè exigere? Hispanorum & Italorum aliptæ ex hydrargyro fucum mulieribus quærentes in quàm fœda mala illas conniciunt? Solius faciei illitu dẽtes his breui liuidi marcescũt, fœtet anhelitus, facie corrugata oculi caligant, & senescentes asthmate pereunt. Sed rem in hydrargyro admiratione dignam, à nullo, quod sciam, animaduersam contemplemur. Hic enim, si quis rerũ euentus bene obseruet, non modò pituitosis morbis obnoxia nostra reddit corpora, partesque omnes in primis carnosas suo frigore & humore lædit; verùm ita labefactat, & sua qualitate imbuit, vix vt corpus febre corripi possit, etiam si multa scateat cacochymia.

Anno à Christo nato 1556. Coriarium quendam tonsor vt inuiserem rogauit, rarum affectum & obseruatione dignum me visurum dictitans. Is tametsi annos ampliùs decem post curationem per hydrargyrum ita salubriter exegerat, vt videretur percuratus: repentè tamen exorto in sincipite dolore diutiùs perseuerante, non modò eius partis os totum paulatim computruit, exesumque est, vt frustulatim exciderer: sed & cerebri vtraque meninx eadem putredine absumpta, subiectaque cerebri substantia in abscessum conuersa est; vnde magna puris copia (miserabile visu) per multos menses, non ex ea tantùm parte, sed ex vtriusque oculi angulis etiam stillauit: dentes exciderunt omnes. Hic tamen neque febre corripi (incredibile dictu) visus est, neque cibi fastidio multum premi, neque extenuari, dum ad ventriculos cerebri ventum est. quo tempore mors repentè hominem diu miserè afflictum è medio sustulit. Alios complures vidimus non minùs crudeliter excarnificatos ad longum tempus vitam produxisse sine vlla febre; nisi fortè dolorum vehementia, aut vigiliarum diuturnitate lentæ cuiusdam species inducatur, quæ etsi diutius perseuerauerit, non tamen, vt parum in his versatus existimare posset, in hecticam degenerat: sed remediis quæ Luem, eiusque symptomata tollunt, interdum etiam febri aduersis, delitescit. Huc quoque spectat, quod Medicis in artis quidem operibus diu versatis & exercitatis, sed parum oculatis sæpe imposuit: eos qui vnguento ex hydrargyro semel fuerunt inuncti, ægrè adeò medicamentis purgantibus moueri, vt ea duplo validiora, quàm antè, facilè perferant. Quæ omnia si quis acriore animi acie intueatur, & ponderet iudicio; nónne à frigida quadam causa hæc proficisci existimet, quæ non modò corporis nostri natiuum calorem ita obrundit, vt ægrè postea catharticum è potentia in actum reducat: sed & partes omnes humoresque ita refrigerat & humectat, & in similem sibi qualitatem alterat, vix vt vel medicamentorùm vim sentire, vel inflammationem concipere possint. Summa autem hæc refrigerandi humectandique potentia nisi in tenui substantia consisteret, haudquaquam tantis operibus excelleret.

Qui contrariæ sunt sententiæ, his maximè argumentis nituntur. Argentum viuum temperie calidum esse, ex effectis, inquiunt, intelligitur: licet aliis quibusdam probabilibus rationibus frigidum esse appareat. Crassa quippe attenuat, incîdit, dissoluit, & in sudores dissipat, obstructa aperit, durissima quæque penetrat, aliaque multa edit opera, quæ non aliunde, quàm ab eius calore peti possunt. Sunt enim illa caloris propria effecta, frigoris planè cõtraria. Verùm enimuero si quis hanc rem propiùs intuetur efficientem istorum causam aliò referendam esse, quàm ad hydrargyri calorem, intelliget. Etenim demonstratum est à philosophis & medicis, summas medicamentorum vires & facultates, quæ causæ sunt efficientes, alias à qualitatibus primis, calido, frigido, humido, sicco: alias à secundis, quæ à materia prodeunt, cuiusmodi est tenuitas, crassities, lentor & acrimonia: & alias à forma & occulta proprietate proficisci; eosque prorsus cæcutire, qui in medicamentis vires omnes à primis qualitatibus quærunt, nihilque in tota arte præter intemperiem circumsonant. Itaque argentum viuũ summa partium tenuitate, qua vel durissima metallorum corpora subit ac penetrat, non calore attenuare, incidere, & sudores mouere credendum est. Piper & pyrethrum calidissima cùm sint: imbecilliùs tamen sudores promouent, quàm

Guaiacum

Guaiacum temperatum: minus quoque attenuant & incidunt pulmonum crassum lentumque mucum, minusque menses promouent, quam Gentianæ aut Aristolochiæ radix, illis calore cedens. Sed quæret fortasse aliquis, qui fieri possit, vt in medicamento impensè frigido & humido materia insit summa partium tenuitate prædita? quærendum quoque fuerat, cur opium adeò frigidum, vt narcoticorum sit vehementissimum, amarore gustantibus sit molestum. Multa credo mihi deprehendas in rerum natura, si singula bene examines, in quibus cæcutire humanum intellectum sit necesse. Iam verò hydrargyrum vehementer humidum esse, non siccum, præter suprapoſita, hinc colligitur: quòd prædurος scirrhosόsque tumores præ cæteris omnibus emolliat, concretosque dissoluat: quodque neruos omnes & articulos adeò relaxet & debilitet, vt omnē fluxionem facilè admittant; suscitenturque eius vsu tremores immedicabiles. At nihilominus quoniam vi specifica omnis generis humores violenter euacuat, rectè ex accidenti exsiccare perhibetur. Hos quidem tremores ad Luis malè curatæ reliquias neruos obstruentes, vel ad motorum spirituum resolutionem dissipationemque non ad argenti viui humiditatem aut vim & qualitatem maleficam referendos esse contendunt Chirurgi: & ad hoc argumentis vtuntur parum validis, quæ nobis redarguere facilè liceat.

Tremore videntur corripi non Lue modò contaminati, sed alii ferè omnes exquisitè sani, quicunque argentum viuum in puteis legunt, vel minium effodiunt, vel ex eo hydrargyrum & hinc addito sulphure cinnabarim decoquunt, vel qui inaurando vel alio quouis modo venenatum argenti viui vapore aut cinnabaris eius sobolis suffitum, ore naribusq; exceperint. Tremunt etiā iis manus, qui Lue Venerea affectos vnguento ex hydrargyro sæpius inunxerunt, idque sine momentanea ac effatu digna spirituum motorum resolutione, ac sine Lue Venerea. Non ita pridem inauratorem quendam inuisi, hominē alioqui robustum & quadratū, cui hydrargyri vapore ita cerebrum, totumque genus neruosum repentè affectum est: vt non modò brachia & tibiæ vehementer illi tremerent; sed ne stare quidem aut incedere, aut attonitum caput & tremulū attollere posset. Hic curatus standi ac incedēdi vires paulatim recuperauit. Verùm cerebrū illi graue torpidumque remansit, & rheumatismis obnoxium. Occurrunt quotidie & alia eius generis symptomata, quorū animaduersione intelligere est, vim summā inesse hydrargyro refrigerandi, laxandi, & molliendi, cerebro, neruis, tendonibus, membranisque omnibus in primis perniciosum. atque idcirco hoc vix vnquam, nisi in calido & sicco corpore ad calidum siccumque affectum, vtendum, qua ratione mox dicetur.

Iam verò ex purgantibus medicamentis omnibus crassum lentumque mucum spuitione solus vacuat inunctus hydrargyrus, Luisque incipientis symptomata interdum compescit. Chirurgi verum illius alexipharmacum esse rati, reliquis omnibus remediis posthabitis, hunc medicis omnibus eruditis meritò suspectum & inuisum ad Luis curationem vsurpandum contendunt. At licet hydrargyro, vt suprà comprehensum est, eam vim insitam esse, eamque naturam nouerimus, vt vel tibiæ affrictu è corpore etiam exquisitè sano crassum lentumque mucū spuitione violenter prouocet: quemadmodum sanè agaricus, scammonium, colocynthis tenues serosósque humores insita proprietate vel ex sano corpore detrahunt in aluum: quoniam tamen malignam humoris qualitatem, ipsumque Luis venenum iam fortasse solidis partibus tenacius inhærens atque impressum, manifesta contrarietate, aliáve occulta proprietate non extinguit; ipsius alexipharmacum aut antidotum dici non potest: vt neque colocynthis distillationum antidotum dicitur: nisi fortè communi appellatione alexipharmaca & antidota nomines medicamenta omnia; quantumque vel purgando vel aliqua facultate alia morbo cuipiam auxiliantur. quod tamen veterum auctoritas & vsus loquendi ac nominis etymon redarguit. Antidota enim & alexipharmaca propriè appellamus, quæ non quidem extrinsecus imposita, sed intra corpus ipsum assumpta, tota substantia & occulta proprietate ve-

nenis resistunt, atque aduersantur: ipsamque malignitatem exstinguunt. Nam & lethalia venena, quæ deleteria appellantur, vbi in animalis corpus ingressa sunt; totum id momento temporis immutant, sibique simili affectione alterant: ita sanè alexipharmaca seu alexiteria, quæ venenorum remedia & antidota sunt, contraria venenis lethalibus alteratione totum etiam corpus immutant, & alterationem à deleteriis impressam, extinguunt: non sanè quòd substantia ipsorum per totum corpus penetret (neque enim potest tam paucus succus tam breui tempore corporis interdum maximam molem replere) sed qualitatis diffusione, qualis & extra nos à solis fulgore in ambientem aërem diffunditur, & in nobis tum à corde in arterias, tum à cerebro in neruos fieri conspicitur.

Hydrargyro tantam vim purgandi inesse diximus, vt ne vstione quidem depereat, sed in cinere supersit multo etiam quàm antè vehementior. Siquidem vstione consumpta exhaustaque aquea hydrargyri substantia, in qua vis refrigerandi insidebat, etsi natiua eius temperies dissoluta est, manet tamẽ in cinere, quæ à forma nascitur vis purgatrix multo quàm antè efficacior. estque is tum vstione, tum aquæ fortis admistione acerrimus, hoc ab argento viuo differens, quo acetum ab eius vsta fæce. Hunc autem exhibent circumforanei, tonsores, scelerati impostores, non medici, ad luis Venereæ dolores diuturnos, vel alios frigidos quoscunque affectus, vt hydropem, febrim quartanam, idque granorum VIII. aut X. pondere ex oui luteo, aut Mithridatio vel Theriaca. ac statim ex vniuerso corporis ambitu omnis generis humores sursum ac deorsum prorumpunt, tanto impetu, tamque violento, vt exhaustis spiritibus, fractisque viribus, vel repentè moriatur æger, vel aliquot dies sine viribus, sine pulsu, sine voce iaceat mortuo persimilis. Os interdum totum inflammatur, ac gingiuæ vlcera contrahunt putria ac valdè fœtida: faucesque interdum ita intumescunt, vt æger ad multos dies nihil prorsus deglutire possit. Sic dum hæc scriberem, in mea vicinia scelestus quidam huius vrbis pharmacopœus ad quartanæ curationem tria catapotia ex eo & Mithridatio concinnata exhibens, iuuenem quadratum paucis diebus exorta dysenteria & delirio è medio sustulit.

Quæ ante Luis curationem obseruanda. CAP. VIII.

ANTEQVAM agnitæ Luis curationem aggrediamur, multa sunt pernoscenda: ac primùm, quamdiu ea afflixerit, & quibus symptomatibus stipetur. Recens quippe humores ac carnes tantùm obsidens, aut vixdum solidas attingens, nullo graui symptomate, solis maculis aut pustulis quibusdã conspicua, facilè curationem recipit; ægriùs verò, quæ præterea doloribus & scirrhosis tumoribus molesta est. Omnium difficillimè, quæ confirmata, quæ ossium carie ac partium cartilaginearum exesione se prodit: quam in interioribus etiam visceribus vlcera & tubercula multa proferre in mortuorum corporibus dissectis notaui. Ab his cõsiderandus venit totius affecti corporis habitus, & viscerum, præsertim verò iecoris constitutio & temperies. Nam qui sicco sunt & squalido corporis habitu, & os vẽtriculi debile nacti sunt, mitiora, quàm qui frigido & humido sunt corpore, remedia exposcunt, vtq; raro & laxo sunt corporis habitu, quàm qui crasso & denso. Idẽ de his quoq; sentiendũ, qui improba viuendi ratione intemperiem hepatis calidiorem & sicciorem contraxerunt. Hi enim omnes nec magnã inediam, nec validas exsiccantes vllas purgationes perferre possunt, cùm tenui bile & malis humoribus os ventriculi imbuatur, atque compungatur; vnde in graues stomachicas syncopas incidant. Inspicere verò oportet, & qui in ipsis viscerib. humores exsuperent. Nã si vel partium nutrientium insito vitio, vel viuendi errore & longa crapula, vel alimentorũ impuritate & intempestiuo vsu illuuiem multã in primis venis & visceribus congesserint, quæ etiam inde in venas maiores effunditur, antequã Luis propria suscipi possit curatio: purgandum corpus sæpius est, & cacochymiæ focus prorsus exhauriendus, primùm quidem apozematis aliisq; quibuslibet blandioribus primæ corporis regioni expurgandæ destinatis. Ab iis deinde ad ea venietur, quæ è venis maioribus aliquid etiam euellant:

euellant: tandemq; ad venæ reserationem. Quòd si quis temerarius & rei medicæ faciendæ ignarus cacochymia manente tentare audeat Luis curationẽ: vt ipsam (opus sanè quàm difficile) tollat; corpus sanè variis affectibus in omne fortasse vitiũ obnoxiũ reliquerit. Non enim biliosa, melancholica, aliáve crassa illuuies circum viscera collecta tota in sudores digeri, dissiparive potest; vt quæ circum membranas; neruosas ac solidas omnes partes maligna luis cõgestione succrescit, sed tenuiore parte resoluta siccescit impingiturq; visceribus, ac tandem acrem malignamque qualitatem contrahens, ipsorum substantiam labefactat. Hinc profectò curata Lue lienis scirrhus comparet vel iecoris tensio: hinc & herpetes sæpius in manibus, nonnunquam & in aliis corporis sedibus maligni erumpunt: qui non nisi longa viscerum detersione, humectatione & refrigeratione mitescunt. Contrario errore tenentur, qui partibus externis iã impactam crassam lentamq; materiam, aluum ducentibus, aut vomitoriis medicamentis validioribus reuocare contendunt, atque ita luem curare veneream. Hi certè ventriculum & viscera omnia grauiter offendunt, ac multis symptomatis nullo pæne vsu laborantem conuellunt, eiusq; vires adeò prosternũt, vt nequeat postea propriam curationis viam perficere. Neque igitur, quæ in primis est corporis sedibus humorum illuuiem per vrinas, aut sudores euacuare, neq; quod externis partibus tenacius iam inhæsit, per aluum reuocare tentandum, sed Hippocrati auscultandum, Quæ ducere oportet, per loca conferentia, quò natura vergit, ducere moneti. At verò si per vniuersum corpus fusa iam sparsaq; erit cacochymia, quæ tamen à visceribus prodierit: non modò ante Luis curationem primæ ac secundæ corporis sedes iustis purgationibus identidem repetitis detergendæ erunt, ac omni illuuie liberandæ; sed & per totam curationem, ne quæ in affectis visceribus denuò succrescant sordes, diligenter prouidendum. Nam si benè habiti (vt rectè censuit Alexander Aphrodisæus) famescentes soliro cibi vsu prætermisso bilescunt, & materiam congerunt acriorem; multo certè magis, quibus viscera latenti vitio & prima affectione laborant, per inediam alimenti portionem corrumpent. Itaque purgatione, quod sic quotidie cumulabunt extrahetur, vt vacuum maneat ægri corpus, tutiorque sit alterius affectus curatio. Consideranda & consuetudo. Hæc enim nec sanis nec ægris repentè mutari potest sine discrimine. oportet igitur ad insueta paulatim trãsire. Videndum, & quod anni tempus sit, quæ regio, quæ ambientis aëris conditio. Hæc enim si ad calidũ declinârint; blandioribus agendum esse suadent: si verò ad frigidum, validioribus. Ætas quoq; puerilis & senilis eandem indicationem præbent, ceteræ contrariam. Sed & symptomata grauia cùm superuenerint, si vires ademerint, curationis ordinem peruertent, dum leniantur.

Alia Luis curandæ ratio, sed minus perfecta. CAP. IX.

QVAM paulò antè proposuimus curandi rationem, quæ argenti viui inunctione fit, cùm inefficacem & parum tutã multorum periculo experti essent maiores; aliam tentare aggressi sunt. Itaq; purgabant valdè sæpius: deinde quibus competebat, sanguinem mittebant: mox reliquias idoneis syrupis præparabant: quas postea purgationibus identidem repetitis exhauriebat: ita Luis radicem multiplici præparatione mitigatam penitus euelli citra vllam vitium iacturam aut corporis noxam sperantes. Hæc quidem curatio si vitium recens contractum sit, solusque spiritus aut humor contaminatus, interdum liberat. at certè, si iam obsessa est partium substantia, impetum quidem & humoris furorem reprimit ac mitigat: sed qui postea crudelius excandescat, leniim & clanculum radice altiùs defixa: ita vt vix vllis remediis inueteratum vitium possit extirpari. Hoc igitur lenit, non causam eorum euacuat: differt perniciẽ, non aufert. Interuenerunt & alii, qui ratione non admodum dissimili, tenui extenuanteque victu & potu ex hebeno, Guaiaco, vel ex sancta Chynarum radice corpus absumunt, humores detergunt, dissipantque in vrinas & sudores. Hinc necesse est pustulas & vlcera cũ corpore siccari & sanescere, tophos prædurõs incidi atq;

ne vel scirrho, vel certè insigni aliqua intemperie pressum, cuius eadem opera tentanda sit curatio; Guaiaco ea incoquenda erunt medicamenta, quæ particulæ laboranti eiusq; affectui sint accommodata. Exempli causa, si annuo asthmate Lues coniungatur Venerea, multis iisque diris symptomatis stipata; est vterque quidem affectus diuturnus & curatu difficilis. sed Lues Venerea tamen multis doloribus acerbior. eius itaque curatio, quamprimum fieri poterit, suscipiẽda est, sed iis admistis Guaiaci decocto medicamentis, quæ asthmatis fontem & scaturiginem exsiccent, ac cerebrum corroborent: Cuiusmodi sunt flores rorismarini, saluiæ, betonicæ, stœchados: & quæ pulmones multa pituita crassa ac lenta infarctos & obstructos expediant. Huius ordinis in primis commendantur enulæ campanæ radix sicca, glycyrrhiza, polypodium, hyssopus, satureia, scabiosa, vngula caballina, mel; nonnunquam & liquor Cyrenaicus, styrax calamita, modò iecoris intemperies nõ reclamet. Huius decocti vsu Lues pariter atque asthma ita iuuari aliquando mihi visa sunt; vt eodem pæne temporis spacio, vtriusque sequeretur sanatio. Sed sunt interim topica alia multa Lui minimè aduersa remedia ad asthma adferenda. Eiusmodi sunt tũ syrupi tum linctus omnes, qui crassa attenuant & incidunt, ac sputa promouent. Item quæ extrinsecus capiti admota ipsum exsiccant & corroborant: cuiusmodi sunt calida omnia, præsertim verò hæc, quæ modò nominauimus: item suffitus. Hic manè & vesperi, in sudoris exitu per nares & os excipiendus. Et vt paucis perstringam, erunt ea semper Guaiaci decocto incoquenda, quæ tum aduersus affectum Lui implicitũ vires habere putantur, tum partes primario obsessas corroborent. Est enim Guaiaci decoctum optimum aliorum omnium, quæ vel illi permiscentur, vel præmittuntur, vehiculum ad solidas partes quasque etiamnum illa deducens.

Curatio per Guaiacum, & ipsius luis Venereæ Alexipharmacum.

CAP. XIII.

IN conclaui, hyeme præsertim, curatio tentanda, aëri minimè, nedum ventis obnoxio, vbi ignis continuò sit: aut vt in Germania, intra æstuarium tepidum, cuius ostio velum aut tapetes obtendantur intus & foris; ne qui egredietur, aut intrabit, aërem frigidiorem intromittat. Melius est enim corporis spiracula laxa habere & patefacta, quo virus vndique expiret. Æstate est hæc cautio noxia, nedum superuacua. Primo statim die aluus ducetur medicina purgatoria, quæ ad eximendam noxii humoris in corpore exsuperantis portionem dicata sit: ne is postea remediis concitatus curationem cœptam interturbet. Concinnetur autem ferè eiusmodi, vt ad coërcẽdam grassantem veneni perniciẽ apta sit. Postridie purgationis aperienda est vena mediana aut basilica, maximè si plenum & succulentũ sit corpus, aut aliqua venarum plenitudine pressum. Hinc opus auspicari sic licet in hunc modum. Prius illud & valentius decoctum bis die propinetur tepidum ad cyathum vnum; manè quidem ad quintam; vesperi ad quartam aut quintam. Porrò cyathum voco ℥ vj. quanquam dimidium libræ commodè datur. Hausto Guaiaci decocto interquiescendum horis aliquot: & tamdiu stragulis munitum & contectum esse oportet, dum caloris ope digesto in artus medicamento noxium exsudet æger. Cumque alii hausto potu statim sudoribus diffluant; alii non nisi post duas tres've horas; nemo possit certum sudoris excipiendi tempus præfinire. Constat tamen quibus ab hausta potione sudores mox erũpunt; citius detergendos esse, & calidis linteis extergendos, ne vires labascant. Qui contrà verò, tardius. Sudandum ergo erit, quamdiu vires ferre poterunt: & cùm deficere sentientur: etiamsi vix parum quid erupetit, subsistendum. ac resiccato corpore & venis concidentibus è lecto surgere, & ad cibum se præparare par est. bis enim die cibus est exhibendus, manè quidem post quartam à sumpto poculo horã, ad nonam, vel iuxta horã; vesperi ad septimam. sitq; is quidem satis tenuis & exiguus sed boni succi. nam inanem in primis ventrem quærit hoc medicamẽtum. itaq; qui celerrimè sanescere cupiunt, cibũ sumunt, non qui vires augeat, sed deficere qui non sinat. Neque periculum metui debet.

siquidem vis tanta inest Guaiaco reficiendi alendiq́; , vt nullus hactenus defecerit, quantumcunque parum ederet; qui eius cremore fideliter præparato vteretur. Sit autem cibus assus potius quàm elixus; pulli scilicet columbini aut gallinacei adhuc molliusculi, magnitudinem nō excedentes. Non ignoro alios esse, qui carnes omnes ablegant; solùm biscoctum panem ad ℥ ij. cum vuis passis Corinthiensibus aut Damascenis concedentes, quod vt inueterato morbo & altius fixo interdum concedi potest; ita in recenti minimè necessarium est. Sed hi solis reficcantibus Luem Veneream curare contendunt: nos alexipharmaco malignitatem extinguimus & cohibemus. Panis verò quatuor ℥, delicatioribus, validioribus sex, non amplius in diem scilicet cōcedantur. bellariorum loco sint passulæ & modicum panis nautici biscocti aut ad ignem exsiccati, aut etiam intermedia panis crustula. Potus erit supradictum aquosius alterum Guaiaci decoctum. Vinum ne delibare quidem oportet toto curationis decursu. tale enim huic ligno est vinum, quale cicutæ: cum qua si hauseris; nullo remedio restitui possis. Nonnulli cœnæ tempus circumcidendum volunt; & ad meridiē tantùm reficiendum. ego verò vix bis die sudoribus tutò corpus exerceri diu posse existimo, nisi cibus aliquis interueniat, qui vires dissolutas recreet & reficiat. Alii non ante cœnam sed tribus horis ab ea hausto decocto sudores prouocant, crudum aut semicoctum cibum in totius corporis partes malè dissiciētes. Porrò inter vtrumq; pastum legendis iucundis rebus, aut familiarium gratis colloquiis, aut lepidis confabulationibus, aut cantorum vel citharœdorū modulationibus aut alio denique aliquo consueto lusu oblectamenta quærenda. Omnia verò negotia omnes circumcidendæ grauiores cogitationes, & ab omni cura conquiescendum. Cauendum & ab iracundia, quæ biliosas in primis materias accendit. Sed & Venerem tanqnam pestem fugere oportet. Iam verò si haustu Guaiaci sudores non facilè proliciantur; vtres aqua calētе pleni, vel lapides candentes, vel titiones in vino exstincti, pedum plantis & genibus admouēdi. ita enim repentè calore fusus liquatusque frigidus & crassus humor in extima corporis digestus facilius in sudores abibit. Sed & hausto validiore Guaiaci decocto sacculi sequentes calidissimè admoueantur capitis externæ parti; totumq́; caput linteos calidis diligenter superintegendum est, ne aërem frigidiorem sentiat: idque præsertim cùm dolore caput obsidetur. Nō enim in parte frigida collectus vitiosus humor decocti beneficio in sudores facilè resoluetur; nisi externorum præsidiorum ope incalescat. Sudore quantum vires ferre possunt effuso: linteis calidis exstergendum exsiccandumque corpus est, & lenibus frictionibus, quod in partibus extimis hæsit, dissipandū. Sed & inprimis calidis linteis aut pannis exercendum caput est, aut etiam calentibus sacculis perfricandum. Seruetur aluus toto curationis tempore quā tenerrima. Itaque si sponte sua non fluet; vel Senna carnium iusculo, vel decocto matutino validiori incoquenda, vel certè cassiæ fistularis semiuncia alternis diebus pastus initio vorāda. Hæc enim præterquam quòd ventrem inanem reddunt, quæ in ventriculo & hepatis cauis & in liene iamdiu fortasse delitescebant, detergunt & expurgant. Sed nihilominus in sextum aut iuxta curationis diem sæpe fit, vt incidentis & attenuantis decocti vsu vitiosi humores concitati non modò consuetos artuum aut capitis dolores crudeliores reddant; sed alia quoque varia, in qua inhærent pro partis conditione symptomata proferant: vt in os quidem ventriculi incidētes, nauseam, inappetentiam, interdum propter malignitatem syncopas cardiacas; in pulmones verò tusses, initio inanes & siccas, sed tandem incrassato humore humidas. In thoracis partes externas, si liquefactus humor est, aut à capitis externis partibus influat; nouos dolores omniū atrocissimos, ac spirādi difficultatem, sine febre pleuritim mentientes inuehit. Si verò è posterioribus partibus capitis per ceruicem in dorsū aut lumborū vertebras, aut etiā in ischion illabatur, altiusque subeat; diris adeò cruciatibus laborantē prosternit; vt in peiore res statu videatur esse quàm vnquam. Hæc aliaq́; multa curationi huic superuenientia non modò laborantibus spem de salute conceptam adimunt, sed & medicos nōdum artis longo vsu confirmatos de

eos de cœpta curandi ratione ad aliam tranſire cogunt. Atque hîc mirè geſtiunt tonſores: & dum hydrargyri vim & efficaciam in cœlum laudibus efferunt; neq; Guaiaci decocto neq; vllis aliis remediis vllum vnquam reſtitutũ fuiſſe impudenter mentiuntur: ſolùm hydrargyrũ vim alexipharmaci habere contendunt. At ea certè Guaiaco vis eſt, eaq; natura, vt quos initio impetus agitatis humoribus concitauerit dolores, hos tandem iiſdem abſumptis cohibeat atque compeſcat, ſi quis eo conſtanter vtatur. Itaque iis imminentibus aut certè iam exortis purgans medicamentũ initio vſurpatum aut ei ſimile repetendũ; quod humores concitatos & furibundos è toto corpore potẽter expurgat, intermiſſo eo die validiore decocto. Sed & ſexto & ſeptimo quoq; huius curationis die catharticum aliquod validum repetendum. Ita enim non modò quod Guaiaci decocto ſenſim attenuatum concitatum fuerit; ſed & quod de quotidianis alimentis prò partium vitioſa actione corrumpitur & curationem retardat, repentè extrahitur, vacuumque excrementis marcet ægri corpus. Interea quibus perierat appetentia, reſtituitur, aliis poſt ſecũdam medicinam purgatoriam ſeptimo ſtatim die; aliis non niſi decimo aut decimoquinto. Hæc ratione moderari oportet; & in victus ratione initio prudenter inſtituta conſtanter perſeuerare. Vnicum ibi ſolatium eſt, non videre plures cibos, non videre edentes, & nidorem non ſentire. Ad diẽ huius curationis decimum aut duodecimum, corpore bis aut ter iam purgato, liberatis obſtructionibus viſcerum, totoq; corpore iam aperto & patente, Opiata noſtra ſuperioribus remediis adiicienda hunc in modum.

Quotidie manè & veſperi decoctum validius Guaiaci hauſturus, opiatæ ſeſquidrachmam deuoret. hinc ſtatim prædicti decocti ℥ vj. aut vij. ſuperbibat, ac in lecto ſe ad excipiendos ſudores, qua ratione ſuprapoſitum eſt, componat. Huius per octo decẽmve dies continuandus eſt vſus, aut etiam diutius; dum veneni radix ſit euulſa, prorſusque extincta eius pernicies. quod quoniam fit aliàs breuiore temporis ſpacio, aliàs ſeriùs pro veneni conditione, & affectionis diuturnitate, tutius omnino eſt paulò vltrà progredi, quàm infrà ſubſiſtere. Itaque ſi quis perfectiſſimè liberari cupit; hyeme aut cœlo frigidiore & aquilonio, conclaue vbi ipſe cubat, nõ excedat, priuſquam omnis in totum morbus ſit abactus, & reſtituta valetudo. Sed & ſedatis doloribus, omnibusque ſymptomatis ſuperiorum remediorum vſu ſublatis; ne quid altius demerſum non prorſus extinctum, denuò ſe prodat: perutile ſit laconicum adire exquiſitè paratũ, in quo ſudores ſumpto in ingreſſu Guaiaci decoctò cũ opiata, dies aliquot promoueantur pro viribus: in eius verò exitu, dũ in lecto ruſum ad ſudores excipiendos ſe componet; aquæ noſtræ ad omnia venena ſanè quàm efficacis, ℥ v. haurire. Hæc vbi iam ſeptẽ octóve dies aut amplius pro affectionis diuturnitate & ſui ipſius natura, ac viribus pertulerit; ſumendũ iterum erit quod purget medicamentum, atque ab eo quatuor ſéxve diebus in paſtu aquoſum bibendum decoctum omiſſo fortiore. pòſt ad priſtinam viuendi rationem paulatim redeat, ac exire incipiat, ſed cautè & longiùs ac longiùs, nec in apertum ſtatim; ſed primùm intra parietes & de vno cœnaculo in aliud inambulandum: deinde ad vicinam aliquam nec longiùs domum, donec aërem ferre aſſueſcat. Nihil enim hîc repentè fieri aut mutari debet, ſed omnibus paulatim aſſueſcendum. Alii viginti, alii triginta dies ſatis eſſe putant, quibus concludatur æger. ſed ſecundarium decoctum minimum dies quindecim bibat valdè dilutum. Ita ſanè eſſe in recẽs affectis competio. quos cùm quindecim, aut ad ſummũ viginti dies in cubiculo cõtinui; exire ſino, & ad conſuetam viuendi rationem paulatim redire; vlceribus etiã nondum cicatrice obductis, nec maculis prorſum extinctis: quæ tamen poſtea paulatim exſiccantur, euaneſcuntque omnia, idque hyeme. Nam æſtate & temperato cœlo domi laborantes continere ſuperuacuum puto: quin & deterſis ſudoribus matutinis ſumptoq; cibo vel foris inambulare, vel quotidianis muniis vacare permitto, dum ad veſpertinos ſit redeundum. ac nihilominus perfectè curantur. tanta eſt opiatæ vis atq; efficacia. At verò cum vel minimum huius Luis fermentum aliquando diu conſopitum intusque delitéſcens recidiuam haud

ratò inuehat: quandiu vel tubercula, vel vlcera, vel maculæ, vel dolores superſunt; tamdiu profectò suspecta esse medico debet futura valetudo. Eam ob rem si quis existimationem integram tueri, & nominis famã præclaris curationibus extendere contendit; remediorum vsum minimè intermittat, dum omnẽ Luis sobolẽ radicitùs extirpauerit, tanriq; ac tam crudelis tyranni omnia vestigia deleuerit. Quòd si fortè vel cubantis intemperantia, vel exoleti ligni infirmitate quippiam aliquando reuirescat, recurratque post aliquot menses aut annos; simulatq; hoc deprehensum fuerit; eandẽ omnino suaserim subire curandi rationem; dũ nihil prorsus supersit. neque igitur dierum numerus, neq; ligni & opiatæ pondus vtendum certò definiri potest. Recens inquinati sæpe xv aut xx diebus perfectè liberantur. vtuntur ligni pondere sex, septem, octòve ad summum librarum: opiatæ ℥ iij. aut paulò amplius. At qui morbi diuturnitate extenuati sunt, & doloribus ac nodosis tuberculis iã obsessi, vix quadraginta aut quinquaginta diebus euadunt. Ligni ℔ xv aut xx. aut vltra insumunt opiatæ ℥ iij. aut iiij. Qui sæpius etiam fuerunt perunc̃ti, omnium difficilimè, & vix vnquam in totum liberantur, duplici de causa: quòd & ea sit hydrargyri vis & proprietas, vt qui eo fuerunt perunc̃ti, aliorum remediorum vires vix sentiant: & quòd etiam morbi huius causam altius illa in corpus impingant. Metuunt ac verentur nonnulli, cùm gracilè & siccum corpus aut morbi diuturnitate exsangue & exarefactum occurrit; viribus ne destituatur in hac curatione, aut etiam in hecticam tandem coniiciatur vel corporis atrophiam: ob idque parum quid satis esse putant, cui vis morbi cedere possit, dum vires recreentur. At certè multorum fide & experientia comprobatum est, hac victus obseruatione siccos humescere & macros pinguescere. estque huius cremoris natura, neminem destitui vt sinat. Quare etiam infirmissimis non minus, sed aliquanto etiam plus dandum est, quia nihil cum impetu facit, cùm eius iuuamentum sit paulatim sanare. In his tamen aut nulli aut parcè mouendi sunt sudores, dum vires paulatim huius decocti beneficio receperint. Interim nisi vlcera & vulnera sint, nihil foris illinitur. His verò si exigua sint, neque vnguentum neque aliud quid imponendum: sed expectandum, dum extincta mali radice sponte siccescant. Sin altius serpunt, sordidioraque sunt; aqua nostra planè diuina bis terve quotidiè abluantur, carpinatumque gossypium in ea maceratum imponatur vlceris cauo. Hæc nõ modò mirificè deterget, & siccat, serpentemq; malignam putredinem arcet & cohibet, sed etiam quidquid in vlceris cauo durum est, paulatim maturat & in pus deducit. vlcus dein carne replet & tandem cicatrice obducit, vt multorum vnguentorum vice meritò vsurpari possit.

Luis aliis affectibus implicatæ curatio. CAP. XIV.

CVRATIONEM Luis Venereæ simplicis recens aut non ita pridem contractæ, quàm breuissimè licuit, perstrinximus. Nunc cùm plures cum ea concurrant & implicentur morbi; aut iam diu inueterata est, quænam tenenda curandi methodus, tradendum. Lues Venerea morbis quibuscumq; componitur ac complicatur: interdum omnino consentit atque congruit; interdũ dissentit. Consentit, cùm eius curatio aliis quoque sanandis cõducit, aut nihil saltem obest. Dissentit, cùm eius curatio alteri incommodat moramque adfert. Lui consentiunt Arthritis omnis, & dolores externarum partium omnes à capitis distillatione; intemperies ventriculi aut iecoris humidior aut frigidior, hincque nata obstructio, vel etiam hydrops, epilepsia, vel etiam stupor, paralysis, aliique complures ab humida & frigida caussa etiamnum præsente contracti. Hos itaque & simul cum Lue & seorsum sanare licet. Cumq; id tentare libet; ab vrgentiore semper incipere iubemur, altero tamen, quoad fieri licet, minimè neglecto. Dissentiunt febris omnis, intemperies hepatis calidior & siccior, psora, lepra, aliaque omnia scabiei siccæ genera: omnis sanguinis siue ex vtero, siue ex ano, siue ex pulmone reiectio, aliiq; affectus complures à calida & sicca causa etiamnũ præsente profecti: horũ enim legitima curatio legitimis & refrigerantibus

medica-

medicamentis perficitur. quorũ vsu quoniam Lues fit deterior multo, eius quoque & difficilior & longior futura est, quæ calidis & siccis & valdè attenuantibus remediis perficitur, curatio. Itaque cùm horum quispiam acutus & præceps, vt pleuritis, vel febris ardens Lui complicatur, posthabita Lue, eius statim debet tentari curatio: iis tamen remediis, quæ quàm minimum Luis causam augeant. In connexis enim affectibus vrgentiori vel præpostero ordine in primis est succurrendum: atque in id quod est grauissimum, omni cura & cogitatione primum incumbendum, siue id ante luem Veneream & cœptam eius curationem partum iam erat, siue recens, dum legitima tenrabatur curatio, interuenerit. Grauissimum porrò est vel quod maximè ægrum in vitæ discrimen adducit, vel de quo is grauissimè conqueritur, cuius interdum precibus cedere cogimur. Horum exempla ponenda.

Non ita pridem tonsor me ad visendum rusticum quendam bene habitum & quadratum deduxit, qui cùm duos iam annos ab inunctione ex hydrargyro, omni dolore vacasset, ac omnino restitutus sibi videretur, in recidiuam tamen incidit, qua duos iam menses crudeliter admodum premebatur. Dolores acerbi tibias & brachia media obsidebant, atque ipsas etiam scapulas, noctu grauius excandescentes: sed omnium grauissimi in capitis externa parte figebantur; in qua etiam aliquid circa pericranium occalluisse plurimis in locis deprehendebatur. fauces quoque ingens vlcus ad palati basim iamdiu occupabat sordidum. nihilominus tamen nec decumbebat, nec cibi fastidio, nec siti premebatur, sed muniis omnibus pro more vacabat; dum superueniente inopinata deglutiendi difficultate, & viribus repentè concidentibus in lecto manere coactus est, in quo eum deprehendi languidum cum pulsu frequenti & celeri, febre teneri, ac maxima difficultate non modò deglutiendi bibendíque, sed etiam loquendi: nihil interim tumoris foris in faucibus, vt neque intus in amygdalis apparente. Quis non hîc agnoscat periculosam anginam Luis recidiuæ implicitam, omni celeritate accommodatis remediis, Lue etiam neglecta curandam? At imperitus tonsor moræ impatiens, lucro inhians, omnia deglutiendi symptomata ad faucium vlcus pertinere credens, statim me inscio suis fetuis inungendum aut potiùs miserè iugulandum ægrum commisit. Itaque vnguento proritata fluxione noua, hiduo extinguitur. Haud mitius cum aliis multis agitur Lue Venerea correptis, si vel febris adsit continua, vel etiam grauis morbus aliquis, cuius postponatur curatio.

Familiaris quidam meus annos natus triginta quinque, quater aut quinquies in anno diris cruciatibus spinam dorsi à scapulis ad finem lumborum obsidentibus, & nonnunquam ischiade solebat torqueri sine febre, sine vlla spirandi aut meiendi difficultate, sine vomitione, idque à maligna quadam distillatione, Luis natam, qua olim inunctione fuerat curatus, resipiente. Hic cùm sæpius à nobis fuisset his doloribus liberatus, iteratis purgationibus, vnguentis, & solis anodynis primùm, deinde resoluentibus & roborantibus, ac demum, recreatis viribus æstuariis ac fotibus siccis capiti admotis; recurreretque nihilominus dolor consuetus; attocis tandem Chirurgi industriam experiri cogitauit, num fortè horum dolorum radicem penitus eximere posset, ac recidiuæ periculo liberare. Hic dolorem crudelissimum ad lumborum regionem pertinentem nephriticum esse ratus; languidum iam ægrum quatuor iam dies noctesque insomnem in balneum præcipitat aquæ dulcis calidioris, ibique morari diu iubet. quod ille doloris crudelissimi leniendi spe fretus exequitur; dum resolutis spiritibus ac defectu præ virium inopia corde, mori se non sentiret. Rectò quidem hic properabat dolori, vt crudelissimo symptomati vires frangenti corporis gubernatrices, neglecto etiam morbo succurrere. Hoc enim præstabilius, quàm vrgẽtioris ferocia sinere prosterni ægrotantis vires, quarum gratia curatio instituitur. Nam quanquã sublato morbo symptomata protinus vanescunt, neq; vsquam possint in corpore sola subsistere; si tamen grauia adeò infestaque sunt, vt

periculum sit, ne antequam dematur morbus, violentia aut pernicie iugulentur: lenienda protinus, ipsaq; medendi methodus inuertenda. At ibi tamen peccatum grauiter est. Est enim terminus nunquam prætereundus medico, qui ex arte generosè contra morbum quempiam pugnare contendit, constitutus, vt tutò medicetur ei cui dolorem mitigat, vt vires custodiat, per ea scilicet, quæ virium robur tuentur atque conseruant symptomata leniendo, quo & morbo resistere & curationis spacio sufficere possint. Iam verò si lui complicatus dissentaneus affectus diuturnus & lentus est, cuius nequeat statim curatio perfici, & à quo etiãnum aliquando neglecto minus quàm à lue impendeat periculi, eo posthabito lues curanda periculosior, iis tamen remediis, quę contrario & dissentienti morbo quam minimùm obsint. At si æquè graues & periculosi existunt; nõ huic aut illi prorsus, sed vtriq; medioctitate quadam & remediorum contrariorum temperatione eadem opera succurrendum.

Esto itaque, nobis occurrat quispiam annorum x x v. lue venerea contaminatus: cui corpus sit siccum & aridum, variis febribus biliosis obnoxium: volæ manuum plantæq; pedum impendio sæpè caleant: os amarore perfusum sit, atque perpetuò aridum, vnde cibi inappetens & siticulosus euadat. Luem veneream si quis remediis descriptis curare aggredietur, aliis affectibus neglectis, in certum vitæ discrimen ægrum adducet. Etenim manifesta hæc viscerum intemperies calida & sicca refrigerari & humectari postulat, seruato robore: lues verò contracta, non nisi attenuantibus & resoluentibus, quæ omnia ferè siccant & excalfaciunt, curare debet. Itaque summa methodo opus est, quę eodem tempore remediorum contrariorum permistione, vtriusque affectus curationem perficiat: vt increscenti phlegmonæ digerentia remedia reprimentibus permista adhibemus. Victus instituatur non omnino siccans, aut tenuis, aut in curatione legitima; sed quodammodo humectans & refrigerans: in quo per initia loco Guaiaci sola in potu vtatur ptisana. In cibo conueniunt non modo pulli columbini aut gallinacei, aliæve carnes coctu faciles, assę in succo oxalidis aut mali granati aut aurãcii maceratæ, sed etiam elixæ. atq; etiam interdum ex iis paratæ sorbitiones refrigerantes, aut etiam hordeatum. Æger quoq; non semel tantum die aut bis, sed ter quaterve copiosius alendus. Soluẽda primo statim die erit aluus medicamento è Catholico; aut si magis arrideat, per cassiam fistulã: aut per apozema aliquod in duos matutinos haustus alternos ex decocto aperiente, incidente, detergente & refrigerante comparatum cum senna & agarico. Hæc enim omnia quoniam purgando humectant, pariter & refrigerant, idcirco sanè viscerum siccitatem & calorem emendant immodicum, non tantùm quòd humores acres biliososque expurgẽt, sed etiam propria vi & insita facultate. Rhabarbarum sola siccitate noxiũ est, multoq; magis, quæcunq; vehementiore aliqua siccandi & excalfaciendi vi pollent, vt scammonium, colocynthis, aloë. Postridie purgationis apozema bis die vsurpandum ad materiæ præparationem paretur. Repurgato bis aut ter alternis diebus corpore mittendus sanguis est, pro plenitudinis & virium ratione. Ita enim non modò viscera totumque corpus refrigeratur, sed plenitudinis etiam pericula, quæ aliis attenuantibus resoluentibusq; concitari facilè possent, declinantur. Posteaquam viscerum impuritati & intemperiei prospectum erit v i i. aut v i i i. diebus, refrigerantibus his & blandè expurgantibus: propria Luis remedia adiungenda sunt. Itaq; ptisanæ loco decoctum Guaiaci hoc modo præparetur, quo in pastu & extra pastum cùm volet vtatur. Ad sudores quoq; promouendos conci netur etiam validius Guaiaci decoctum, quod longo vsu notauimus non modo non augere calidam & siccam viscerum intemperiem, sed ita etiam humectare, vt quauis ratione extenuatos & macros pinguiores reddat, & omnia symptomata ab intemperie calida & sicca hepatis cõtracta demulceat. Quod in legitima curatione monuimus aluũ semper liberam esse oportere; id in hac corporis constitutione maximè curandũ, obseruandumq; est: neq; committendum, vt quippiam circum hepar aut lienem aut in ipso etiam mesaræo indurescat. Tertio igitur quoq; die si ea subsistat; aut etiam, si sponte aliquid deponat,

quarto

quarto tamen quoque die, si quid in visceribus iam diu hærere vel de quotidiano etiam alimento gigni, cumularíq; existimatur; expurgandum vel apozematis suprapositi dosi; vel cassia fistula, vel Catholico; eodemq; die validiore Guaiaci decocto manè saltem abstinẽdum: nisi in eius ℥ vj. sennæ ℥ ß. incoquere visum fuerit, idque percolatum loco apozematis vsurpare ad vtrumque efficax. Cùm iam horum remediorum alternato vsu toto corpore humorũ portio maior absumpta dissipatáq; fuerit, ac corpus ad opiatæ vsum rectè præparatum: balneum paretur aquæ dulcis tepidæ: in quod ingressus æger opiatæ iustam quãtitatem degluciat, ac mox Guaiaci decoctum superbibat, ibique desideat integram horam. In exitu dein ad sudores pro viribus excipiendos in lecto se componant. Balneum præterquam quod è corpore sicco sudores copiosiores elicit; partium etiam solidarum omnium nedum viscerum siccam & calidam intemperiem si quid aliud emendat, impeditq; quominus sudorum eruptione ac moderatè siccantium remediorum vsu, quæ ad curationem reliquam necessaria sunt, lædi possint. Maximè autem melancholicis omnibus Lue impeditis conuenit: quos constat sicco esse viscerum & partium solidarum temperamento, quod humectari desiderat. Id itaq; vel quotidie vel alternis diebus semel ingredi siccos & attenuatos, calida & sicca vel alterutra hepatis intemperie affectos confert. Ad id autem præparentur, qua ratione iam dixi, perseuerentq; dum Lues omnino sit sublata, aut certè quandiu opiatæ vsus erit necessarius; nisi fortè intermittere aliquot dies adstantis medici prudentia aliquando censuerit. Quòd si fortè per curationem, iudicatione quapiam repugnante balneum ingredi non licuerit; ea certè absoluta, si qua longo remediorum vsu partium temperiei labes inusta est; ea tepentis balnei vsu ad multos dies continuato facilè delebitur; nisi vel hydropis vel distillationis cuiusdam consuetæ metus abstinendum exhortetur. Sit autem vt dixi tepidum ex decocto herbarum refrigerantium & humectantium comparatum: in quo, vt neque in egressu, sudores nec promoueantur, nec excipiantur. Conferet tamen ingredientem sequentis decocti refrigerantis & viscera roborantis ℥ vj. ebibere, quamdiu assidenti medico videbitur. (*Hoc decoctum in neutro exemplari video descriptũ, sed medico ad praxim suam vera arte instructo facilè erit simile formare.*)

Curandi modus perfectiss. CAP. XV.

IAM verò si neglecta Lues aut imperfectè curata tamdiu in corpore hæsit, vt non modò dolores implacabiles, sed nodos etiam complures vel in tibiis vel in capite inuexerit; suprapposita quidem curandi methodus tenenda est; sed ei alia atque alia pro laborantium natura & symptomatum varietate validiora remedia accedãt. Duos referam à me restitutos; quorum imitatione cæteri curari possint.

Dominus de Mesieres, Prior S. Dionysii à carcere, annos natus XL. corpore mediocriter carnoso & bene habito, Lue correptus Venerea, seniores statim consuluit præclaræ huius vrbis Medicos & Chirurgos. Horum omnium communi consilio atque consensu repurgato prius corpore ac sanguine misso, hydrargyro accuratè inungitur. sputatio erumpit VII. die copiosa: tandemque aluus etiam sponte resoluitur. quod animaduertentes, qui hunc inungebant Chirurgi, breui adeò curatum iri pollicebantur, vt iam sibi restitutus videretur, eorũ nimirum omnium vsu, quæ ad perfectã per hydrargyrum curationẽ spectant. Verùm enimuerò cùm iam exactis diebus viginti, opis nihil afferretur; reuocati in subsidium Chirurgi, morbi contumaciam arguunt: quæ interdum nisi iterata simili inunctione compesci aut cohiberi non possit: ad quos accersiti medici facilè annuunt. itaque eandem, sed tamen crudeliorem curationem expertus est: cùm nihilo magis quàm prima leuaretur. calumniam amoliẽtes chirurgi, quosdam esse proposuerunt, qui licet curatione hac non modò non liberentur, sed etiam crudelius multo, quàm prius crucientur; exacto tamen ab ea mense vno atq; altero paulatim postea sanescunt, hydrargyro partibus solidis admisso morbi causam sensim demoliente, superanteque. Quod sibi laborans salutis cupidus

Quidam non ira pridem ad me venit, cui vlcus ingens à penis radice totum imum ventrem & inguina atrociter depascebat, vmbilicum etiam supergressum. quod neque emplastris de Vigo cum superaucto Mercurio, neque vllis inunctionibus sputationem & alui fluorem mouentibus coërceri potuerat, adeò interim extenuato corpore, vt qua ossa tegerentur, nihil præter cutim superesset. Alius faucium malignum adeò vlcus & omnibus remediis ex hydrargyro rebelle gerebat, vt columella iam excisa radice decidisset, exederenturque omnia tenella narium & palati ossa. Vterque curatione supradicta xxiv. diebus conualuit, nullius alterius medicamenti ope, nisi quòd excisæ & vlceratæ particulæ aqua nostra diuina bis aut ter quotidie admouebatur.

Opiata antidotus alexipharmaca.

℞ scordii ℥ß. polii montani, pulegii, prassii albi, origani, calaminthæ, hyperici, centaurii minoris, stœchados, chamædryos, chamæpityos, spicæ nardi an. ʒ ij. seminum anisi, feniculi, petroselini, dauci, sileris montani, rutæ, ocymi, hormini, thlaspi, baccarum lauri, sem. pæoniæ maris an. ʒ j. ß. rad. aristolochiæ rot. gentianæ, diptamni, Valerianæ, asari, an. ʒ j. zinziberis, nucis moschatæ, caryophyll. piperis, croci an. ℈iiij. cinnamomi electi, myrrhæ, castorei, styracis calamitæ an ʒ iij. mellis boni q. s. fiat opiata.

Aqua mirifica.

℞ scordii m. ij. calendulæ, morsus, pimpinellæ, hyperici, betonicę, maioranæ, buglossæ, scabiosæ, saluiæ an. m. j. hyssopi, melissi an. m. j. ß. contundantur & in vase terreo nouo ad solem exponantur, adiecta ea aquæ quantitate, qua omnia bene mergi possint, ita vt aqua superet. Vbi sex septémve dies in sole efferbuerint, exprimere vehementer ea oportebit: deinde in remanente humore similes herbas contusas reponere, & rursus soli exponere vt suprà, dum octo aut decem dies efferbuerint (sed interim semel saltem quotidie ista moueri debent baculo) ac tum exprimere. Deinde in manente liquore sequentia miscere. ℞ rad. tunicæ tormentillæ, sem. card. benedicti an. ℥ß. zedoariæ, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ʒ j. macis ʒß. sem. pimpinellæ ʒ j. ß. croci ʒ j. Mithridatij opt. ℔. j. theriacæ veteris ℥ iiij. commista soli exponantur ad 5. aut 6. dies aut amplius in alembico obturato. Deinde fiat omnium destillatio in vase duplici, & seruetur ad vsum.

Aqua diuina ad vlcera.

℞ sublimati optimi g^r xii. aquæ plantaginis ℥ vi. decoque super calidos cineres in phiala vitrea ad dimidias, & vtere.

IO. FERNELII CONSILIUM EPILEPTICO PRÆSCRIPTUM.

QVVM apud eruditos experientesq; viros scholastica & minutissima quæq; persequi indignum videatur, & superuacaneum, operæpretium & vestra eruditione dignum de affectione proposita duxerã, etiamsi apprimè grauis & curatu sit difficilis, paucis multa complecti, & summas rerum sentẽtias appositè apud vos proferre. At quoniam ita nunc vestra exigit sedulitas, vt non contracta, sed effusiore quadam orationis serie rem totam particulatim explicẽ: obseruata quadam styli moderatione, neq; periphrasi, neq; metaphoris, neq; iocis, sed seriis nudisq; verbis orationem aliquantum dilatare contendam: non tam vobis, quàm laboranti, & iis qui ingentem admirantur scriptorum vocem satisfacturus. Sequar autem non eum quem de exponendis naturalibus, non naturalibus, & contra naturam rebus artificiosè ordinem proponitis, sed quem tandem resolutione ad curationem tenendum existimaui. Primumque quæ propositi morbi aut symptomatis notio sit, & ratio, & quæ vis, attingam.

Morbus, item symptoma quod in consultationem & deliberationem venit, epilepsia est, quæ annos decem insedit, ac inueterauit. Hæc licet à leuioribus orta initiis, olim in vertiginis potius quàm in epilepsiæ genus diuertisse videbatur, progressu tamen dierum veram & exquisitam epilepsiæ speciem est consequuta. Tanta affinitate hi affectus connexi sunt, vt rectè Auicenna vertiginem diminutam epilepsiam ex eaq; in hanc transitum fieri notauerit. Cùm etiam in consummata epilepsia obseruemus non semper grauiores illos & immaniòres, sed & interdum leuiores quosdam & irritos insultus fieri, qui vt in vertigine nulla cõuulsione, sed sola sensuum & visus hallucinatione cerebrum imperunt. Cùm nimirum proxima illa, continensq; mali causa leuius excandescit, & exiguum de se vaporem effert. Hanc autem quæ illustrem & magnificum virum diris modis exercet, & exquisitam & consummatam epilepsiam esse recipio, quòd in eius paroxysmo absoluta fiat totius corporis conuulsio, quodq; spuma stridore quodam elidatur ab ore, & sensus omnis atq; cognitio cum memoria pereat. Immò verò si neque vllum eius signum describeretur à vobis, vestra tamẽ authoritate innixus, hanc pro epilepsia habendam esse non dubitarem.

Sed quum tamen tria à Galeno tradantur, vsuque noterentur epilepsiæ genera: Vnum ab extremis suscitatum corporis partibus, vt à manuum pedumque digitis: Alterum ab interioribus visceribus: Tertium à cerebro, quod primarium est, & ipsi proprium: Optarem sanè à vobis indicia tradita pathognomonica, tum epiphænomena, quibus certò & luculenter intelligerem in quod genus epilepsiam hanc referendam putetis. Id enim tum ad medendi rationem, tum ad remediorum inuentionem imprimis necessarium videbatur, quum non vna omnium, sed sua sit cuiusq; generis curatio. Aliis multo ante paroxysmum tempore caput artusq; omnes ingrauescunt, aliis nausea, aut etiam vomitio molesta est, aliis stupore quodam refrigescunt artus: Alii instantem paroxysmum præsentiunt, possuntq; impendentis repentini casus pericula vitare: alii derepentè prehenduntur & concidunt, nulla præsensione futuri mali. Sunt qui paroxysmo soluto protinus surgũt nullo affecti symptomate: nonnullis verò symptomata quædam ab accessione grauia manent. Horum igitur animaduersione proprium epilepsiæ genus designari internosciq; debuerat. Cæterùm in hac reticentia coniiciendum nobis & disquirendum in quod hæc genus maximè pertinear. Comitiali morbo intercipiuntur mentis sensuumque functiones; hinc cerebri censetur affectio. At

quoniam

quoniam ea interceptio interdum fit consensu aliarum partium, vt duobus prioribus generibus: interdum verò per se affecto cerebro, neque ex his quæ describuntur vlla priorum generum audio pathognomonica signa, in postremū diuertendum puto, & recipiendum cerebrum ἰδιοπαθείᾳ atque etiam πρωτοπαθείᾳ concuti. Nec enim venenatus vapor instar auræ frigidiusculæ, aut è pedibus, aut è manibus sensim partium continuatione in caput aut cerebrum obrepere percipitur, nec ventriculi cordisve subuersio, aut præcordiorum molesta coarctio paroxysmum anteuertit, aut ob oculos nonnulla quasi spectra obuersari videntur. Sed cùm illustrissimus derepentè quasi attonitus, aut fulgure percussus corruat, necesse est cerebrum, & ipsam mentis ac sensuum arcem obsideri, in eaque proximam & continentem huius epilepsiæ causam contineri, ac proinde in tertium hanc genus esse coniiciendam. Hanc denique epilepsiam esse primariam, & vt appellant essentialem.

Percepta iam affecta sede, & quòd cerebrum non aliarum partium consensu, sed per se & primariò laborat, disquirendum quæ in ea sit causa. Galenus tertio de locis affectis, & libro de symptomatum causis, epilepsiam, quæ præsertim primaria sit, contendit ex obstructione quadam omnium ventriculorum cerebri proficisci, ob quam animalis spiritus liberè nequit in sensuum motusque neruos influere, & omnis legitima tum mouendi tum sentiendi, atque ratiocinandi functio perit. Impedita verò natura arctius oppressa nondum tamen prostrata onus quasi excutiens, caput corpusque vehementer concutit, dum obstructione soluta infarctum humorem expellat. Hanc causam, quam vos rectè formalem nuncupatis, magnæ licet rationum probabilitati innixam, & Galeni decreto passim comprobatam, validis tum argumētis tum experimentis in pathologia & in dialogis de abditis rerum causis infregimus, aliam statuentes, nempe malignam & occultam qualitatem cerebro cunctisq; facultatibus animalibus perinde atq; venenum infensam, quæ vt è pede percipitur specie quadam frigidioris & malignæ auræ per continuatas partes sursum in cerebrum efferri; ita ex ipso quoq; cerebro suscitari potest, idque protinus sua malignitate ferire nulla præsensione paroxysmi futuri. Hanc verò qualitatem malignam & aduersissimam cerebrum multo validius excutere contendit, quàm humorem simplicem sola mole obstruentem, neq; tamen concussioni aut conuersioni finis est, donec qualitas illa vaporis specie suscitata dissipetur, aut sponte sua euanescat. Causa hæc non admodum ei dissimilis est quam vel ipse Galenus libro sexto de locis affectis de vteri strangulatu fatetur. Vt enim è sanguine menstruo, atque è semine corrupto vis quædam venenata profertur, quæ in præcordia, in fauces, atque in ipsum cerebrum prorepens paria strangulatus symptomata gignit: Ita sanè & alia quædam venenatæ & malignæ qualitatis species epilepsiam facit. Propriè autem epilepsia symptoma est: qualitas verò maligna cerebro insidens ipsa morbus est, isq; partis similaris, & quem alibi demonstrauimus totius substantiæ morbum appellandum esse. His ergo principiis firmius innitendum, hæc stabilienda sunt nobis fundamenta, si quæ tam diri & inueterati morbi curatio speretur.

Obstructionem ventriculorum cerebri non esse causam epilepsiæ, sed qualitatē quandam malignā occultam, cerebro venenis instar infestam.

Quanquam autem huiusce qualitatis ad excitandam epilepsiam summa atq; etiam præcipua vis est, non parua tamen existit & eius materiæ, è qua tamquam è fonte qualitas illa prodit, & sine qua vix illa subsistit. Eam quidem esse crassam lentamque pituitam cuidam melancholico humori permixtam, & in cerebro contineri, eique pertinaciùs adhærescere, multis complector indiciis. Ac quidem vetus illa dextræ naris obturatio, ante annos quindecim nata, oculi quoque dextri obtusior acies, dextræ auris grauior auditio, dextram ipsam cerebri partem, non parum offendi, luculenter demonstrant. In ea autem cerebri parte dextra, pituitæ lentæ magnum esse prouentum, ostendit insita cerebri temperatura humidior, quam deinde supra modum auxerunt ingluuies, crapula, cruditates, & aër impensè frigidus ac humidus. At verò melancholiam pituitæ permisceri, testantur ætas in eum humorem gignendum propensa, curæ, mœrores, & graues cogitationes quibus dominus implicatur. Quod etiam nobilissimus vir

Causa materialis continēs seu proxima.

AAA 2

plerunque citra occasionem metu atque mœstitia iactetur, Hippocrati indicium est iam obsidentis melancholiæ. Hic certè affectus illos tanta affinitate coniunxit, vt ex eo eodemq; melancholico humore nasci putet: qui si in cerebrum insideat, epilepsiam: si in mentem, melancholiam facit. Itaq; pituitæ ac melancholiæ non exigua est redundantia in parte dextra cerebri. Sed hæc si simplex sit, minimè epilepsiam infert, nisi & ea quam dixi externa qualitas accedat. Quocirca varia hæc cerebri excrementa diutius cohibita, & inhærentia, dierum numero, progressuque temporis corruptione nacta sunt externam illam ac prorsus malignam qualitatem, in qua dixi mali essentiam haberi. Ad hæc multum mihi contulisse videtur tuberculum in dextro tempore instar oui columbini exortum, & ipsi comitiali morbo coætaneum. Memini iis dissectis quos viuentes morbus comitialis aliquando immaniter corripuerat, me aliàs circa meninges, aliàs in cerebri substantia putridam quandam & glutinosam saniem quantitate fabæ aut nucis iuglandis inuenisse, quæ crudelis huius & immanis affectus fomes fuerit. Ita igitur de continenti mali causa, deq; primaria affecta sede statuendum.

Quoniam verò continentem illam & proximā morbi causam, alia quædam antecedens appellata fouet, quæ & ipsa interior existit, & sine qua summoueri illa integrè non possit, de hac quoque dicendum. Ea est totius corporis cacochymia & impuritas ex praua viscerum constitutione profecta. Magna hæc quidem & inprimis obseruanda, quòd affectæ sedi ipsique cerebro primo mali fonti nouam assiduè materiam suppeditet. Illustrissimo igitur viro iecoris, cordis, cerebri, & renum insita temperatura ex parentum semine, & primo ortu calida humidaque est, ac deinde similis reliquo corpori est impartita, quandoquidē totius temperatura principum partium, vt autor est Galenus, constitutionem ferè sequitur. Optima quidem illa, & ad probum sanguinem, & bene quadratum corpus comparandum apta: at verò postea in frigidiore humidiorique cœlo frequens habitatio, paludum, lacuum, & stagnorum exspiratio fœtida, victus omnium quos audiui intemperantissimus, omnium obsoniorum & ferculorum varietate confertus, nullo instructus ordine, supra satietatem ferina quadam voracitate grauis, vt ei qui gulæ & abdomini omnino sit natus, viscera, venas, habitumq; totum cruditatibus implens: Somni, laboris, exercitationis, inanitionis, & pathematum animi ratio prorsus neglecta, bonam illam & laudabilem temperaturam, atque insitam corporis constitutionem penitus euerterunt, & pro ea vitiosam substituerunt: nuncq; ingluuie aliisq; commemoratis causis obruto calore natiuo, vires & facultates, præsertim naturales, quæ illius beneficio fouentur, impeditæ ac etiam debilitatæ, tantam alimentorum molem modificare atque domare minimè potuerunt. Hinc non cruditates modò, sed & omnis generis excrementorum prouentus, toto sic corpore succreuit, vt pars nulla existat quæ non proprio quodam superuacui humoris vitio prematur. Ventriculum multa esse pituita confertum indicio est nausea illa frequens, & tenebræ à cibo ob oculos offusæ, huiusque ingentē copiam in intestina deuolui, aliam in eis etiam gigni, minimè dubitari potest. Cerebrum multò grauiùs illius redundantia offundi testantur peculiares eius affectiones. Sed & iecur, & lienem obstrui, atque etiam turgere, illud quidem bilis flauæ, hunc verò atræ copiæ, indicio sunt præter cætera, mores olim quidem ob hepatis calorem, & bilis feruorem in iracundiam, nunc verò ob nimiam adustionem in melancholiam propensi. Sub hac vitiosa constitutione viscerum, quis reliqui corporis bonus habitus esse possit? Corpus totum supra naturam & ætatem ingrauescens, impuritatis ingentem molem & aceruum confirmat. Hæc igitur corporis impuritas ob viscerum imbecillitatem, & continuatam viuendi rationem illegitimam, quotidie noua etiam atque etiam succrescens, nouum quoque pabulum suggerit continenti causæ quam in cerebro constituimus.

Neque hæc antè conuenienter extirpari potest, quàm
corpus ipsum omni sorde & illuuie sit
expurgatum.

Pro-

Prognosticum.

Epilepsiam quæ aut annum ætatis vigesimumquintum excessit, aut postea hominem adoritur, commori, & in supremum vitæ diem manere autor est Hippocrates: cùm præsertim vt hęc vehemens fuerit, & originis suæ neccertum habuerit initium, nec compertam sedem. Classiei verò autores toto hanc genere immedicabilem statuunt, quòd causa non satis perspecta illam videant neq; medicamentis, neque vacuationibus vllis, neque cœli mutationi, neque viuendi legibus cedere, neque temporis diuturnitate vinci. Quibus de causis plerique omnes diuinam hanc appellant, & pro eius curatione implorăt diuorum operam. Huius sanè conditio & essentia supra elementorum naturam est, omnemq; sensum, & humanæ mentis aciem effugit: non ratione aut demonstratione, sed obseruatione sola & vsu comprehensa. Quanquam autem difficilis est epilepsiæ curatio, præsertimq; in malè habito corpore, suscipienda tamen ea est, atque iis remediis tentanda quæ multis sæpe profuerunt. Ea licet quadă substantiæ proprietate id præstĕt, arte tamĕ adhibenda sunt exinanito & puriori iam facto corpori.

Medendi Methodus.

Curationis initium ab eo quidem ducendum est, quod resolutione atq; inuestigatione postremò fuit inuentum. id autem est totius corporis caeochymia & impuritas, qua præsente, nec tutò quidem medicamenta, quæ substantiæ proprietate prodesse solent, adhibeantur. Sępè enim vel malum ipsum ingeminatur, vel etiam noua quædam symptomata accersunt. Iraque corporis hæc immodica moles inprimis absumenda, & in pristinum naturalemq; statum quoad licet reuocanda. Deinde caput & cerebrum modis omnibus exhauriendum, ac demum ipsa morbi radix funditus euellenda, corroboratis simul hisce partibus quæ vehementius afflictæ fuerant. Quæ omnia si non æquè distinctè vt pronuntiantur, turò nihilominus & pro eius quod curationi profuerit iudicio, opportunè decernentur.

Corporis totius curatio.

Nec superuacuam humorum exuperantiam, nec corporis tantam molem semel & vniuersè demoliri licet. Non enim tam repentinam mutationem illa natura ferat, sed sensim ac pedetentim, vt quæ longo tempore contracta sunt, lentè quoque citra virium offensionem tollantur. Neque id profectò solis medicamĕtis præstandum, vt quorum immodico vsu corpus nimium labefactetur, sed rum his, tum victu tenui & accommodato. Hic enim cruditates & luxuriantem corporis molem sensim absumet: illa verò superuacuos ac etiam iam corruptos humores sensim quoq; excludent. Quoniam verò methodicam illam curandi formam satis videor demonstratione prosequutus, vt tandem frugifera sit hæc nostra contemplatio, conducibile sit omnem deinceps curationis seriem subnectere. Nec enim verebor apud eruditissimos viros ipsas medicamentorum formas depromere, quòd sæpe curandi summa vis posita sit in remediorum quantitate, & vtendi ratione. Autumno igitur aut alio quouis clementiore cœli statu curatione suscepta, primù maluus si adstrictior erit, clystere proritetur, qui etiam crassam intestinorum pituitam eluat, atque detrahat. Atque is in ℔.j. decocti accommodati habeat hieræ simp. diaphœnici an. ℥.ß. mellis ros. & anthosati an. ℥.j. olei rutæ & anethi an. ℥.j.ß. Postridie portio humorum superuacuorum qui in ventriculo & in primis ductibus sine adhæsu fluctuant, expurgetur hoc medicamento: ℞ polypodii quercini, sem. carthami, carui, fœniculi, foliorum senæ an. ʒ.iij. epithymi ʒ.j. fiat decoctio in vnam dosim. in colatura infunde rhabarbari electi ʒ.j.ß. agarici trochiscati ʒ.j. cinamomi ʒ.ß. expressioni adde syr. capillorum Ven. ℥vj. fiat potio. Detur manè horis saltem quatuor ante cibum. Tertio die constituatur viuendi ratio tenuis, & citra manifestum calorem attenuans, eaque ex cibis euchymis, vt ex pullis gallinaceis & columbinis, ex perdicibus, auiculis montanis, phasianis, & similibus: iisq; assis potius quàm elixis. A iusculis & sorbitionibus multis abstinendum, quoniam præcordia nimis implent atque distendant,

A fructibus quoque, & leguminibus, & ab omnibus flatulentis aut vaporosis. His igitur & purioribus cibis qui facilè designari poterunt, parcè nec vnquam ad satietatem vtatur, & solum bis die cibum sumat, idque ex iustis interuallis quę concoctioni sint satis. Percipiet autem dominus laborans se his conuenienter vti, si nec ventriculi distentionē, nec rugitum, nec ructum vllum in concoctione sentiat. Vt etiam potu cruditatum portio facilius absorbeatur, in easque natiuus calor validius incumbat, parcus sit potus, isque in pastu solo: potu enim quàm cibo impleri facilius est. Immoderatus corpus grauat, omnemque concoctionem interpellat. Hoc etiam tempore humores ad pleniorem purgationem apparandi erunt, vel apozemate ex rad. petroselini, feniculi, & polypodii cum hyssopo, betonica, & stœchade, in quo nonnihil oxymelitis dissolutum sit. Vel si mauult guaiaci decocto in quo commemoratę radices, & herbę sub finem aliquantum incoctæ fuerint. Alterutro aut bis die, aut certè semel vtendum horis duabus, tribúsve ante cibum. Sed quàm minimè ciendi sunt sudores. Si interim aluus subsistat, sollicitetur commemorato clystere. Cùm & victus ratione, & apozemate diebus quinque aut sex apparati iam satis, ac fortassis concitati erunt humores, altero medicamento proliciendi erunt, quod aut priori simile sit, aut aliquando efficacius, & curando affectui accommodatius. Quale hoc est: ℞ rad. apii, polypodii quercini, sem. carthami, passularum mundatarū, fol. senæ mundatorum an. ʒ iij. epithymi ʒ j. fiat decoctio pro vna dosi. In colatura dissolue pulueris hieræ simp. diaphœnici an. ʒ ij. fiat potio. Detur manè horis saltem quatuor ante cibum. Ab hac purgatione ad apozema redeundum, victusque similis continuandus, ac deinde post dies circiter quinque, tertio medicamento, si res postulet, purgandum, quod horum persimile sit. Vbi autem circiter diebus quindecim horum remediorum ope ventriculus, iecur, lien, pancreas, & partes omnes quæ in prima corporis regione consistunt, puriores existent, tum deinde secunda corporis regio quæ maiorum est venarū tempestiuè vacuabitur sectione venæ. Hanc enim non modò morbi species atque magnitudo, sed & corporis habitus & antè acta vita postulant, vires verò & ætas permittunt. Secanda porrò erit vena cubiti media, quæ & è cerebro, & è iecore, ac inferis partibus perinde vacuat, & ea quidem in brachio dextro, quòd oculus dexter sit hebetior, eiusq; lateris auris, atque etiam naris obturetur, & tuberculum in dextro tempore promineat, partesque omnes dextræ ad motum, & ad sua munera sint ob humorum copiam & grauitatē ignauiores. Detrahetur autem sanguis non minus quàm libra vna quæ vnciarum est duodecim.

Cerebri particularis curatio.

A venæ sectione cùm iam corpus extenuari & macrescere cœperit, ne quid ad perfectam curationem desit, tertia corporis regio, quæ summas omnes partes ipsumq; caput complectitur, exinanienda erit. In idque vtiliter guaiaci decocto, vel simplici, vel, vt dixi, composito sudores bis die aut semel cientur. Et quo tempore dimanabunt, tonso iam capite adhibeantur hæc calorifica. ℞ seminis anisi, fœniculi, cumini, baccarum lauri contusarum an. ℥ ij. milii ℔. j. salis vulgaris librā semis. torrefiant omnia in sartagine, reponantur in sacculis qui calidi applicentur capiti tempore sudoris. Sudore deterso pituita è dextra præsertim nare proliciatur hoc errhino: ℞ saluię, maioranæ an. ℔. iij. tritis affundātur vini albi ℥ iiij. fiat expressio in qua maceretur radicis cyclamini minutim concisæ ʒ j. rursum exprimatur, reponatur pro errhino, hauriatur in narem dextram, vel penicillus in eo intinctus immittatur in narem dextram, contineaturque dum pituita profluat. In aurem verò dextram quotidie manè huius liquoris duæ trésve guttulæ instillentur. ℞ aquæ vitæ, succi cepæ an. ℥ ij. in quibus infundatur pulpæ colocynthidos ʒ j. in expressione castorei ℈ ij. repone, & vtitor vt dixi, obturetur que auris bombace. Pomeridianis horis sub cœnam cucurbitulæ scapulis, ceruici, & occipitio affigendæ, modò leues, modò cum scarificatu, idq; maximè parte dextra quæ grauius afficitur. Hæc igitur topica remedia cum guaiaco, & victu tenui eousq; continuāda erunt, dum odoratus nari, & auditus auri dextræ sit restitutus.

Quod

Quod si non facilè sit assequi, nonnunquam manè caput ieiuno lauandum, fouendumq; erit lixiuio calido in quo cephalicæ herbæ incoxerint, quod & eius noxios humores vetustate concretos colliquabit, fluxosq; reddet, vt deinde topicis illis promptius obtemperent, simul etiam occulta quæcunq; cerebri vitia deterget.

Peculiaria huius epilepsiæ remedia.

Superiorum remediorum continuatione, cùm & corporis totius, & cerebri vitiosa constitutio, in pristinam ac ferè naturalem reduxisse videbitur, intermisso guaiaci & topicorum remediorum vsu, sed tamen victu siccante, tenui, & attenuante semper obseruato, epilepsiæ remedia propria opportunè decernuntur, hac vere methodo. Primùm quòd vniuersalis purgatio aliquandiu fuerit intermissa, hoc modo repetenda erit: ℞ fol. saluiæ, betonicæ, stœchad. anthos, an. m. ß. epithymi ʒ j. fol. senę mundat. ʒ. iij. fiat decoctio pro vna dosi, addendo sub finem agarici ʒ. j. ß. in expresso adde pul. hieræ diacolocynthidos ʒ ij. fiat potio sumenda die electa, horis quatuor ante cibum. Postridie bolus hic voretur: ℞ conseruæ betonicæ, anthos an. ʒ. ß. mithridatij veteris ʒ. j. misce. capiat manè horis tribus vel quatuor ante cibum. Sequenti die qui tertius erit, puluis hic sumatur, vel solus, vel hydromelite dilutus: ℞ rad. aristolochiæ rotundæ, epithymi an. ℈. ß. rad. asari ℈. ij. fiat puluis tenuis, sumat manè horis duabus ab accepto iusculo, aut ab alio quouis leui cibo. Si fortè vomitionem concitet, non antè cibus alius offeratur, quàm ea desierit: ac tum pulli aut capi iusculum apprimè conueniet, ad hoc deinde consuetus cibus. Si ob amarorem huius pulueris difficilior sit vsus, poterit in pillulas redigi, quæ parem vim & facultatem obtinent. Est autem vis huic medicamento summa ad epilepsiam. At nihilominus ne quid suspectum supersit, die quarto, cauterio aperiatur tumor in tempore dextro prominens, illæsisq; venis, arteriis, & musculis, sensim omnis eius illuuies eluatur atque detergatur, sinaturq; aliquando manare dum in naturalem statum redeat. Occipitium verò, aut synciput ad coronalem commissuram cauterio inurere, nihil mea sententia contulerit, neque id citra grauioris periculi discrimen experiri licet. Thermarum, quacunque sint facultate præditæ, vis ad affectum hunc nulla deprehendetur. Neq; fieri potest vt corpus à prauis humoribus aptius vindicetur, quàm exposita ratione curandi. His ita paucis videor ad quæstiones respondisse, in quibus plurimùm inerat difficultatis.

Cæterùm vt totam curationem compleam, & huic quasi colophonē addam, dum vlcus in dextro tempore inustum curabitur, vsurpanda erunt remedia, quæ secreta proprietate epilepsiam inhibent, atque etiam depellunt. Cuiusmodi est puluis, aut electuarium ex scobe cornu cerui, & eboris, cranio humano, radice & semine pæoniæ maris, visco quercino, corallio, & gingibere exceptis saccharo soluto aqua betonicæ. Semen pæoniæ maris collo subnexum vim habere experimur, & vngulam eius animalis quod vestrates *ellend* appellant, vel appensam, vel annulo inclusam vidimus epilepticam accessionem cohibere. Æstiuo solstitio, & maximè diui Ioannis Baptistæ profesto si artemisiæ herbæ radix euellatur, sub ea verus carbo, sed tamen benè odoratus, inueniri solet, qui sindone inclusus appensusq; collo epilepsiam arcet. Et hæc quidem propriè symptomati, cætera verò quæ prædixi eius causæ succurrunt.

Præcautio.

Hac autem curatione prorsus & ad vnguem completa, ne postea in consimilem affectum relapsus contingat, obseruanda erit aut exquisitè, aut quàm proximè licebit viuendi ratio iam exposita. Circum solstitia & æquinoctia Luna decrescente, clystere præmisso corpus purgetur medicamento quod præscripsi ex hiera diacolocynthidos. Postridie bolus detur ex mithridatio. Tertio die vomitio proritetur vel puluere, vel pillulis præscriptis. Reliquo deinceps tempore ex interuallis ea vsurpentur, quæ dixi proprietate valere. Si certus & status est epilepticæ accessionis recursus, iisdem mediis quinque sexve diebus vtiliter anteuertetur, nec eius præcauendi certior lex vlla statui potest.

INDEX IN THERAPEVTICES SEV METHODI MEDENDI LIBROS VII. ET ANNEXOS tractatus.

Antidota

Citri

Fomenta

Macer

purgatio

Serum

INDEX.

Indicis in Therapeutices seu Methodi medendi libros septem finis.